

HISTORIE ČESKÉHO BORATÍNA

Četné informace o životě v Českém Boratíně soustředili, prostudovali a do této podoby přetavili Josef Vlk s manželkou Annou a bratrem Vladislavem Vlkem.

copyright © Josef Vlk, 2000
photography © archiv

ISBN 80-81234-25-6

I. Úvodní část

Úvodní slovo autorů	5
Stručný obraz českého osídlení Volyně (PhDr. Ilona Moravcová)	6

II. Jak šel život

Kapitola první	NOVÝ DOMOV (1871 až 1875)	12
Kapitola druhá	ČESKÝ BORATÍN (1875 až 1890)	25
Kapitola třetí	DOBA PROSPERITY (1890 až 1914)	48
Kapitola čtvrtá	SVĚTOVÁ A OBČANSKÁ VÁLKA (1914 až 1921)	71
Kapitola pátá	POLSKÉ MEZIVÁLEČNÉ OBDOBÍ (1921 až 1939)	89
Kapitola šestá	DRUHÁ SVĚTOVÁ VÁLKA (1939 až 1945)	126
Kapitola sedmá	ÚČAST NA OSVOBOZENÍ VLASTI (1944 až 1945)	180
Kapitola osmá	ODLOUČENÍ A NÁVRAT (1944 až 1947)	194
Kapitola devátá	DOMA V ČESKOSLOVENSKU (1945 až 1947)	219
Kapitola desátá	BORATÍN V NÁS	233

III. Závěrečná část

Boratínská faktografie

Zdroje k sepsání Historie Českého Boratína	258
Chronologický sled událostí (Historie Č. Boratína v kostce)...	260
Seznam občanů Č. Boratína v letech 1871 až 1947	265
Milenium – dožili se magického roku 2000	286
Seznam vystěhovalců z Č. Boratína do Ameriky	290

Přílohy	293
----------------------	-----

Fotografická dokumentace	313
---------------------------------------	-----

Poděkování

Děkujeme všem, kdož chtěli nahlas nebo s tužkou v ruce vzpomínat a o vybavené vzpomínky se s námi podělit.

Děkujeme všem, kteří nám ochotně zapůjčili nebo dokonce věnovali boratínské fotografie a rodinné písemnosti.

Děkujeme bratru Slávkovi, který si nechal říci a šestou kapitolu, založenou na vlastních prožitcích a na vzpomínkách spolubojovníků, doplnil na souvislý obraz druhé světové války.

Děkujeme rodině Knechtlových, dceři Haně, zeti Lubošovi a vnučkám Barboře a Evě za pomoc při zmáhání záludností češtiny a moderní počítačové technologie a také za jejich angličtinu při písemném i osobním kontaktu s potomky boratínských občanů v Americe.

Děkujeme těm, kteří zanechali jakoukoliv písemnost o životě Čechů na Volyni, zejména na Boratíně – především Antonínu Balabánovi, Marii Janatové a její sestře Olze Šřejbrové, učiteli Josefu Vlkovi, rodině Balounových a mnoha dalším.

Děkujeme i Jaroslavu Chudobovi za morální podporu a prohlédnutí textu. Jeho dceři Karle Krátké za její příspěvek i dovezené písemné informace z Ameriky.

Děkujeme i našim americkým přátelům za poskytnuté informace, zvláště Tonymu Williamsovi, který nás v mnohém inspiroval, našel naše blízké příbuzné ztracené v americkém národnostním „babylonu“ a vyhledal mnohé informace v tamních archivech.

Děkujeme rodině Rostislava Strilky z Lucka za pomoc při instalaci památek na Boratíně – při zastupování na úřadech, při stavbě pomníku, při organizování slavnosti odhalení těchto památek a při následné údržbě okolí pomníku na hřbitově.

Děkujeme vydavateli Vladimíru Halířovi, který s nevšedním porozuměním a trpělivostí připravoval tiskové podklady a postaral se o vzhled „Boratínské Historie“.

*Jen maličká je moje rodná víska,
ve vesmíru se ztrácí jako stín,
však srdci mému navždy bude blízká,
ten rodný, milý, drahý Boratín.*

Marie Janatová

Vážení a milí čtenáři,

dostává se Vám do rukou pokus o sepsání historie Českého Boratína, malé české vesničky na Volyni, která vznikala v poslední čtvrtině devatenáctého století. Chtěli jsme vylíčit jak vznikla, jak se rozrůstala, jak v ní lidé žili a prožili dvě světové války, ve kterých její občané bojovali. A nakonec jak také pro nás zanikla odstěhováním všech Čechů v polovině dvacátého století do staré vlasti.

Mnozí z Vás si položí otázku proč tato publikace vzniká až dnes, po více než padesáti letech od našeho vystěhování z Českého Boratína. Těch důvodů je několik.

Poslední českoboratínská generace (a my s ní) dospívá do seniorského věku. Uvědomujeme si potřebu zanechat pro své potomky nějakou informaci o sobě, o svých předcích i o rodových kořenech, které se nenajdou v žádných archivech.

Druhým důvodem je politická změna v listopadu 1989, která dala možnost pravdivě popsat události, které se staly po revoluci v listopadu 1917 v Rusku.

Dalším, je náš osobní důvod. Když jsme v r. 1996 poprvé od přesídlení navštívili rodný Boratín, začaly se na nás vzpomínky přímo hrnout a my zapálení skoro mladistvým elánem jsme se dali do shánění informací o Boratíně a jeho obyvatelích. Nevěděli jsme však do čeho jdeme. Spoléhali jsme trochu na to, že získáme někoho s literárním talentem, ale nestalo se tak a zůstali jsme v tom skoro sami. Nemohli jsme však už přestat, hlavně proto, že jsme nechtěli nechat ležet ve skříni tu spoustu informací v denících dědy, učitele Josefa Vlka a dalších boratínských pisatelů, z jejichž „kronik“ si dovoluujeme citovat to, co bychom sami tak dobře nevyličili.

V „historii“ najdete mnoho fotografií. Ty nejstarší už z osmdesátých let devatenáctého století od profesionálních fotografů. Za další snímky vděčíme našim spoluobčanům Janu Škrabalovi, Bedřichu Šebestovi, Ireně Kopecké (roz. Albrechtové), Miloslavu Švejdarovi a mnohým dalším.

Omlouváme se za nepřesnosti v údajích, které tam jistě budou, i za to, že ne všichni zde najdou své rodinné informace. Nebylo v našich silách v tak krátkém čase všechno dohledat a získané ověřit.

Budeme rádi pokud Vás naše líčení, za jehož kostrbatý sloh se rovněž omlouváme, přivede ke vzpomínkám na náš milý Boratín a ty mladší třeba ke srovnávání dnešního a minulého životního stylu.

Vaši Anna a Josef Vlkovi

Stručný obraz českého osídlení Volyně (převzato z diplomové práce PhDr. Ilony Moravcové: České školství na Volyni 1868 až 1939, Praha 1997)

Volyň – geografický popis území

Volyňská gubernie ruská byla jednou ze stovky gubernií Ruské říše. Spolu s gubernií podolskou a kyjevskou tvořila jihozápadní cíp území. Na východě měla společnou hranici s kyjevskou gubernií, na západě sousedila s ljublinskou a siedleckou gubernií, na jihu s podolskou gubernií a na severu s grodenskou a minskou gubernií. Na jihozápadě pak hraničila s rakouskou Haličí.

Rozloha volyňské gubernie činila 71 852,7 čtverečních kilometrů (téměř jako celá Česká republika) a při sčítání z roku 1897 zde žilo 2 997 902 obyvatel, z toho 70% Ukrajinců, 13% Židů, 6% Poláků, 5,7% Němců, 3,5% Rusů a 1% Čechů (tj. 27 670 osob).

Administrativně bylo území Volyně rozděleno do těchto újezdů: Dubno, Izjaslav, Kovel, Křemenec, Luck, Novohrad Volyňský, Ostroh, Ovruch, Rovno, Starokonstantinov, Vladimír Volyňský a Žitomír. Nejvíce osad s českými kolonisty se nacházelo v újezdě Dubno (32), Luck (24), Rovno (16), Žitomír (13), Vladimír Volyňský (8), Ostroh (6), Ovruch (6), Novohrad Volyňský (2) a Křemenec (1). Nižší administrativní správní jednotky tzv. „volosti“ byly velmi rozsáhlé a tvořily je 5 233 osady. Hlavním městem volyňské gubernie bylo město Žitomír.

Geograficky bychom mohli na značně členitém území Volyně rozlišit tři základní zeměpisná pásma táhnoucí se vždy od východu na západ po celé délce území. Jih volyňské gubernie zaujímal pásma lesů a kopců s málo úrodnou hlinitou, štěrkovitou půdou. Střed tvořil mírně vlnitý terén s úrodnou černozemí, hustě osídlený českým obyvatelstvem, a na severu území se nacházelo velké množství bažin, vlhkých lesů a neúrodné písčité země. Sever volyňské gubernie byl také nejméně zalidněným územím.

Podnebí na Volyni lze celkově charakterizovat jako středoevropské, s výraznými rysy podnebí kontinentálního. Z toho vyplývá, že jednotlivá roční období se vyznačovala větší stálostí než v českých zemích, nedocházelo zde k prudkým změnám a výkyvům teplot. Průměrné letní teploty v červenci (v nejteplejším měsíci) dosahovaly 19 až 19,5°C, což se shodovalo s průměrnými červencovými teplotami v Čechách.

Příčiny a důvody české emigrace v druhé polovině 19. století.

Velkou část české emigrace v 50. a 60. letech 19. století tvořilo zemědělské obyvatelstvo. Hlavní proud českých emigrantů směřujících za oceán se v polovině 70. let v souvislosti s občanskou válkou v USA obrátil na východ do Ruské říše, kde po zrušení nevolnictví v roce 1861 a po potlačení polského povstání, byly nejpříznivější imigrační podmínky. Vystěhovalectví, podporované vyhlídkami na možné vysoké výdělků v řemesle nebo průmyslu a na přiděl kvalitní zemědělské půdy, směřovalo především do Kongresovny a na Ukrajinu.

Emigrační vlna z českých zemí se zvýšila po prohrané válce s Pruskem v roce 1866 a po uzákonění volnosti stěhování v Ústavě z roku 1867. K emigraci napomáhala nejen neutěšená ekonomická situace v českých zemích, ale také pověst o skvělé prosperitě a bohatství v cizině. Emigrace měla tedy především ekonomický charakter. Rusko, ke kterému Čechy poutaly slovanské sympatie a které stálo na počátku kapitalistického vývoje, bylo považováno za zemi neomezených možností.

„ ... v Čechách se tehdy žilo velmi těžce, bylo to po prohrané válce prusko-rakouské, výnosnost průmyslových podniků klesala, půda rodila málo, daně stoupaly. Drobný lid pouštěl hromadně vlast a stěhoval se za oceán... . Někteří lidé se jeli na Rus nejprve podívat, aby věděli do jakých podmínek jdou - ti pak Volyň vynášeli jako zemi zaslíbenou...”

Část historiků (mezi nimi např. J. Folprecht) se však domnívá, že hlavní podnět českého vystěhovalectví do carského Ruska (resp. do volyňské gubernie) vyvstal na Všeruské etnografické výstavě v Moskvě v roce 1867. V čele dvacetičlenné české delegace, vyslané na tuto výstavu, tehdy stál František Palacký a jeho zeť F. L. Rieger. Více než o výstavu zde však šlo o setkání významných slovanských osobností, především ze států mimo Ruskou říši. Důvodem ke svolání tohoto Slovanského sjezdu bylo posílení panslavických tendencí. F. Palacký zde za tímto účelem jednal se členy ruské vlády o možnostech české imigrace do Ruska. O této otázce pravděpodobně hovořil i s carem Alexandrem II. Za nejvýhodnější oblast nabízenou Rusy se jevila Volyňská gubernie.

Konkrétní organizace vystěhovalectví se ujal F. Příbyl a J. Olič, kteří aktivně agitovali mezi Čechy o výhodách a příznivých podmínkách pro nákup lesů a půdy ve Volyňské gubernii (i přesto, že rakouská vláda tomuto vystěhovalectví nepřála).

Čechy lákaly na Volyň především příznivé ceny půdy, které byly několikrát nižší než v Čechách. Po zrušení nevolnictví v roce 1861 a potlačení polského lednového povstání roku 1863 byl v carském impériu, zvláště na Ukrajině nadbytek dobré, nevyužité půdy. Příčinou odprodávání lesů a orné i jiné půdy v Ruském impériu byla skutečnost, že tamní ruští šlechtici nedovedli výnosně hospodařit, a také, že carská vláda prodávala velkostatky konfiskované polským šlechticům - účastníkům potlačeného povstání.

Není přímo doložené, zda české vystěhovalectví na Volyň mělo i náboženské příčiny (Palacký představoval Čechy v Rusku jako potomky husitů, nikoliv katolíky), ale jisté je, že v Čechách a na Moravě se k vystěhovalectví agitovalo heslem: „Za chalupu grunt”.

Carská vláda podporovala příchod zahraničních přistěhovalců, neboť v nich viděla nositele hospodářského pokroku a zároveň šanci jak oslabit bigotní vliv polského katolicismu na západní Ukrajině (resp. ve sporných pohraničních oblastech). Z toho důvodu také poskytovala českým přistěhovalcům značné výhody: např. osvobození od daní po dobu dvaceti let, osvobození od vojenské služby pro všechny, kteří se přistěhovali před rokem 1874, náboženskou svobodu, právo na národní školství a vlastní samosprávu.

Počátky a rozvoj českého osídlení na Volyni

První organizovaný příliv českých imigrantů na Volyň se uskutečnil v roce 1868, kdy sem předsídlilo 126 rodin, především z okresů Mělník, Mladá Boleslav, Kutná Hora, Jičín a Přelouč a vznikla první česká osada Hlinsk v újezdě Rovno, založená F. Příbylem a J. Oličem. (Nepočítáme-li ovšem osadu Luthardovka, kterou založili již v roce 1863 čeští náboženští exulanti z Polska.

Středem pozornosti české kolonizace se staly újezdy Rovno a Dubno. Již v roce 1869 žilo na Volyni necelých 500 českých obyvatel ve 14 českých osadách. Mezi ně patřily např. osady Ulbárov, Mirohošť, Jezírko, Volkov, Semiduby, Malín Český a Buderáž v újezdě Dubno, dále Podcurkov, Kvasilov a Martinovka v újezdě Rovno a další.

Ústředními představiteli Čechů (zplnomocněnci na Volyni) byli kyjevským gubernátorem P. Gresserem jmenováni F. Příbyl a J. Olič, kteří zároveň pracovali jako vyjednávači

a tlumočníci. Gresser podával ruské vládě o českých přistěhovalcích příznivé zprávy, čímž pro ně dosahoval určitých výsad a výhod. Např. z prvních čtrnácti českých osad existujících roku 1869 na Volyni byly vytvořeny tři okresy a to Buderáž, Mirohošť a Hlinsk.

V roce 1870 byly ruskými úřady povoleno vytvoření čtyř samostatných českých „volostí“ Hlinsk, Dubno, Luck a Kupičov, které představovaly české samosprávné orgány až do jejich zrušení roku 1890. Carským výnosem ze dne 10. července 1870 byla Čechům umožněna svoboda náboženského vyznání (husitství bylo alespoň formálně přijato mezi církve státem uznané) a zároveň vstoupilo v platnost rozhodnutí, aby českým přistěhovalcům bylo uděleno ruské státní občanství.

Druhá a nejsilnější vlna české imigrace na Volyň byla podpořena zákonem z 24. září 1870, který umožňoval přijetí státního občanství pro Čechy spojené s mnohými výsadami a právy. V roce 1875 bylo ve Volyňské gubernii 2 190 rodin (přibližně 13 tisíc osob), avšak po zrušení osvození imigrantů od vojenské služby v roce 1879 začala imigrační vlna slábnout.

Úřadování bylo za carského Ruska jednoduché. V každé osadě byl kromě starosty volen také zástupce, výběřčí daní a obecní posel. Postupně byl volen několikačlenný výbor, který se staral o vnitřní záležitosti obce. Rovněž se vyskytovala funkce zapisovatele (tajemníka - obecního kronikáře).

a) Náboženský vývoj volyňských Čechů.

V tomto prostředí již po staletí zápasilo o náboženský vliv Polsko s Ruskem, tedy katolicismus s pravoslaviím. Při příchodu na Volyň byli Češi carským úřadům představováni jako „husití“, nikoliv katolíci. To zřejmě také přispělo k vydání carského výnosu z roku 1870, ve kterém bylo Čechům dáno právo nejen na zakládání vlastních „volostí“, ale také jim byla poskytnuta náboženská svoboda a právo na zakládání českých farností s českými kněží. Téhož roku bylo povoleno, aby Češi zřídili samostatnou církev husitskou. Carské úřady se totiž obávaly možného vlivu polského katolicismu mezi volyňskými Čechy. Mezi husitskou ideologií a pravoslaviím, které bylo považováno za totožné s první apoštolskou církví, cítily vnitřní spjitost. V podstatě však šlo o převedení českých imigrantů k pravoslaví.

V Čechách se podařilo získat pro novou církev tři kněze, kteří byli ochotni vést náboženskou organizaci Čechů na Volyni. Ministerstvo vnitra v Petrohradě pro ně slíbilo roční plat ve výši 600 rublů. Farnosti byly zřízeny tři a to v Podhajcích, Hulči a Hlinsku. F.Příbyl a J.Olič sem povolali z Čech kněze V. Hrdličku (Podhajce - újezd Dubno), F. Kašpara (Huleč - újezd Ostroh) a J. Sasku (Hlinsko - újezd Rovno). Tito kněží se však nemohli shodnout na jednotném učení a obřadech (Hrdlička a Kašpar byli přívrženci českobratrství, Saska se klonil ke starokatolictví) a neustálé dlouhotrvající spory nakonec vedly k tomu, že ruská vláda roku 1888 české farnosti na Volyni zrušila a povolovala jen pravoslaví.

Postupně, vlivem politických a ekonomických tlaků, zrušení carského výnosu o českých farnostech a svobodě vyznání z roku 1891, a dále vlivem rusifikační politiky státu vedené prokurátorem Nejsvětějšího synodu pravoslavné církve K.P.Pobědonoscovem, přestoupilo 75% volyňských Čechů k pravoslaví. Zbýlých 25% tvořili katolíci, reformovaní evangelíci a baptisté.

Tento stav trval prakticky až do reemigrace pouze s tím, že po vyhlášení náboženské svobody v roce 1905 se malá část Čechů vrátila ke katolictví a na východní Volyni žilo určité množství Čechů bez vyznání.

Většina Čechů na Volyni, snad s výjimkou některých reformovaných evangeličků, nebyli, na rozdíl od katolických Poláků a pravoslavných Ukrajinců, přehorlivými vykonavateli náboženských obřadů. Jejich zbožnost měla střídmý, neokázalý ráz.

Čeští krajané na Volyni vybudovali nebo udržovali tyto církevní stavby: 26 pravoslavných kostelů, 10 katolických kostelů a kaplí, 6 evangelických chrámů a 6 baptistických modliteben.

b) Hospodářský vývoj volyňských Čechů

Nadějně hospodářské vyhlídky Čechů se po jejich usídlení na Volyni setkaly s prvním zklamáním. Země i její obyvatelé byli nečekané zaostalí, úroveň jejich zemědělství byla nebyvale nízká. Ukrajinci žili v chatrčích velmi špatného stavu a hospodařili trojpolním způsobem. Nepěstovali ani píceiny a brambory, neznali hnojení. Zdomácnění českých osadníků zhoršovala neznalost místních poměrů a řeči, nedostatek pracovního nářadí a nutnost „začínat úplně od začátku“. Čeští osadníci žili nejprve ve společně koupených budovách, byli nuceni mít lesy, kultivovat pustá pole a močály a vylepšovat svoji situaci provozováním povoznictví a pomocnými pracemi při stavbě železnice Brest - Kyjev apod.

Češi od samého počátku zaváděli nové, pro místní ukrajinské obyvatelstvo neznámé, zemědělské postupy. Kromě hnojení to bylo především pěstování nových plodin zejména cukrové řepy, jetelovin, olejnatých plodin a chmele. Nelze se proto divit, že jejich počínání vyvolávalo u místního obyvatelstva nepochopení, výsměch i odpor. Vynikající výsledky českých hospodářů však záhy zlákaly Ukrajince k napodobování a počáteční potíže se podařilo v poměrně krátké době zdolat. Dobrá pověst českých zemědělců, a především řemeslníků, postupně usnadňovala život českých přistěhovalců. Podařilo se jim překonat počáteční kritické období související s budováním nového domova a stali se příkladem místnímu obyvatelstvu.

Inhned po svém příchodu začali Češi aktivně budovat také podniky potravinářského průmyslu (mlýny, mlékárny aj.). V roce 1871 postavili svůj první pivovar. Zakládali rovněž strojní manufaktury (v roce 1884 zahájila práci první cementárna) a jiné větší výroby (např. provazárny, vápenky). Koncem osmdesátých let hospodařili Češi podle moderního evropského systému a zdařile pěstovali chmel. Pokrok předvedli také v chovu hospodářských zvířat, včelařství, ovocnářství atd.

Čeští krajané vybudovali, a po své reemigraci na Volyni zanechali celkem 16 pivovarů, 32 mlékáren, 113 mlýnů, 37 velkých dílen, 1 cementárnu, 5 cukrovarů, 19 větších cihelen a nezjištěné množství řemeslnických dílen.

c) Rozvoj českých vesnic na Volyni.

Češi vynikali jako lidé se smyslem pro pracovní a hospodářské povinnosti, smyslem pro aktivní kulturní a společenský život a smyslem pro krásu a užitečnost svých obydlí, zahrádek a ovocných sadů, což vyvolávalo úctu a uznání mezi domorodým ukrajinským obyvatelstvem.

Na Volyni odcházeli především rolníci a příslušníci těch povolání, která souvisela s polním hospodařením. Čeští přistěhovalci zakládali své osady přímo na rozlehlých loukách nebo na vykácených prostranstvích, tzv. korčunkách. České vesnice a osady brzy patřily mezi nejkrásnější nejen na Volyni, ale i za hranicemi gubernie.

Jejich první obydlí byla velmi skromná. Žili v prostých zemljankách o jedné až dvou míst-

nostech nebo v provizorních kůlnách. Podlaha byla hliněná, střechy pokryté slaměnými došky nebo rákosím. Později se začaly stavět budovy dřevěné, většinou srubové nebo s kamennou podezdívkou. V některých z nich, pokud nebyly zničeny v průběhu první světové války, se žilo až do roku 1947, do odchodu (resp. reemigrace) Čechů z Volyně. Koncem osmdesátých let žili Češi většinou již ve svých vlastních domech.

Okolí svých obydlí Češi ohraničovali ploty z proutí lísky (dle ukrajinského vzoru), což zároveň sloužilo jako ochrana proti vodním erozím a při tání, nebo z navrstvených vykopaných pařezů, které zároveň sloužilo jako zásoba paliva. Později se jako oplocení využívalo živých plotů, nejčastěji habru, či žluté košíkářské vrby.

Krajnice cest a okraje ulic zdobily v českých vesnicích vždy upravené zelené trávníky a ovocné stromy. Každá usedlost měla zvláštní příjezdovou cestu. České vesnice byly nejčastěji řadového typu. Domy se stavěly především podle cest, nikoliv hvězdovitě od centra vesnice (okolo návsi) jak bylo zvykem v Čechách. Jednotlivá stavení byla od sebe oddělena ploty a na rozdíl od místních obydlí byla prostornější a světlejší. Zpočátku budovali Češi pod jednou střechou se svým obydlím také stáje a chlévy. Bylo časté, že ze vstupní místnosti se dále pokračovalo buď vpravo do chléva nebo vlevo do světnice. Stavělo se především ze dřeva a kamene a teprve na přelomu století se využívalo také cihel. Hospodářským stavením přikládali volynští Češi velký význam. Mnohdy byla tato stavení komfortnější než jejich vlastní obydlí.

Charakteristickým rysem českých vesnic bylo, že zde velmi brzy byly vystavěny obchody se smíšeným zbožím a hospodářskými potřebami, pekařství, řeznictví a také jeden až dva hostince. Klasickým příkladem české vesnice byl např. Kvasilov (újezd Rovno).

Car Alexandr II. podporoval českou kolonizaci zaostalé Volyně, neboť doufal, že mu noví osadníci pomohou tuto oblast ekonomicky pozvednout.

Volynští Češi v odraze mezinárodních vztahů

Po smrti Alexandra II. (1881), který byl příznivcem české kolonizace, nastal obrat ve vládní politice vůči přistěhovalcům. S nástupem Alexandra III. došlo k výrazným změnám souvisejícím s rusifikací. Mezi nejdůležitější opatření ruské vlády patřilo zrušení veškerých škol na území Ruské říše a povolení pouze škol ruských, zavedení ruštiny jako úředního jazyka. Příslušnost k pravoslaví se začala ztotožňovat s příslušností a věrností k Rusku. V souvislosti s napětím mezi carským Ruskem a císařským Rakouskem, se ve všech jihozápadních guberniích rozmístily silné vojenské posádky.

Za vlády cara Alexandra III. a Mikuláše II. byla doba pro samostatný kulturní, náboženský a osvětový rozvoj národnostních menšin nepříznivá, což dokládá řada zákonů namířených proti neruským národům a proti jiným vyznáním, než bylo pravoslaví. Samoděržaví vedlo k násilné rusifikaci neruských národů.

Vypuknutí I. světové války vyvolalo mezi Čechy na Volyni silné proruské a protirakouské hnutí. Carský manifest z 2. srpna 1914 o válce s Německem prohlašoval, že Rusko nikdy nepohlíželo na osud slovanských národů pod německou a rakouskou nadvládou lhostejně. Toto své prohlášení car konkretizoval 8. srpna ve státní dumě a ve státní radě, kdy se vyjádřil, že Rusko bude bojovat za bratry Slovany stejné krve a víry, a že on povede Rusko ke sjednocení všech Slovanů. Zároveň s tímto vyjádřením vydal nařízení, jímž stanovil deportaci a konfiskaci majetku státním příslušníkům nepřátelských států na území Ruska. To však ve svém důsledku odporovalo již dříve proklamovanému sjednocení Slovanů. Na příkladu Volyně lze toto velmi dobře dokumentovat.

V roce 1914 žilo na Volyni asi 30 000 Čechů s ruskou státní příslušností, ale také více než 2 000 Čechů s rakouským občanstvím. Paradoxně zde došlo k tomu, že se na oněch 2 000 Čechů vztahovala branná povinnost rakousko-uherské monarchie a byli povoláni do rakouské armády z Ruska. A právě na tyto Čechy se měla vztahovat tvrdá carská opatření, která však ve své podstatě nesledovala jiný než majetkový cíl. Situace, která nastala, vyvolala vlnu hromadných žádostí o ruské státní občanství, zapříčinila zvýšený zájem Čechů o vstup do ruské armády, neboť strach z osudu zástupců jiných osídlených národů způsobil nutnost prokazovat zvýšenou loajalitu a zároveň přiměl krajaňské spolky a organizace ke zvýšené společensko-politické aktivitě.

Krajaňské organizace, z nichž nejaktivnější byl Dobročinný a vzdělávací spolek J.A.Komenského v Kyjevě, již 4. srpna vyslaly deputaci k carovi se žádostí o založení české vojenské jednotky v Rusku a zároveň hned 9. srpna založily vlastní Český komitét pro pomoc obětem války. Carská vláda neváhala využít české aktivity v Rusku a již 12. srpna byl Ministerstvem války schválen návrh na vytvoření dobrovolnické jednotky a o týden později se přijal projekt na její vybudování. Tím mohla vzniknout Česká družina. Realizací byl pověřen štáb kyjevského vojenského okruhu. Velitelský sbor České družiny ovšem tvořili ruští důstojníci, jakož i počet Rusů na nižších velitelských funkcích byl přesně stanoven. Češi mohli být přijati do České družiny pouze tehdy, pokud prokázali, že podali žádost o ruské občanství. Další osud této vojenské jednotky byl svázán s III. armádou jihozápadního frontu.

Situace v českých spolecích, jejich politické cíle a snahy, se díky názorové roztržiténosti a špatné vzájemné komunikaci, stala nepřehlednou.

Území západní Volyně bylo od roku 1915 frontovou linií a na podzim téhož roku se fronta trvale zastavila východně od Lucka. Tato skutečnost silně poznamenala a ovlivnila Volyň i po skončení I. světové války.

Dalším mezníkem v historii Volyně, jehož bezprostředním podnětem byla válka, byl rok 1917 a s ním přerod carského Ruska v revoluční stát a následné uzavření „Řížského míru“ již mezi sovětským Ruskem a Polskem. Tímto mírem, uzavřeným definitivně v březnu 1921, se Volyň rozdělila na dlouhých 18 let na dvě části. Sovětské Rusko přenechalo Polsku západní část Ukrajiny a Běloruska, což znamenalo, že západní území Volyně (asi 56%) připadlo tomuto staronovému státnímu celku a východní část zůstala sovětskému Rusku. V Polsku bylo ze západní Volyně vytvořeno Volyňské vojvodství s hlavním městem Luck. Nižšími správními celky byly okresy (powiat) a obce (gmina). Tím byly české osady od sebe odtrženy, byť tvořily nesouvislý, ale přece jen organický celek. Obě části Volyně se začaly rozvíjet zcela odlišným směrem. Odtrženy a naprosto izolovány od sebe navzájem byly až do roku 1939. K opětovnému spojení obou částí Volyně došlo po pádu Polska v roce 1939, kdy Sovětský Svaz obsadil mimo jiné i polskou část Volyně a připojil ji ke svému území.

Za druhé světové války usilovali volyňští Češi o vstup do československých vojenských jednotek v rámci spojeneckých armád. Mnohým se podařilo složitými cestami vstoupit do francouzské či anglické jednotky. Po osvobození českých vesnic většina volyňských mužů a mnoho žen vsoupila do Československé jednotky v SSSR. Po ukončení války a osvobození Československa požádali volyňští vojáci československé úřady o státní občanství a na Volyň se nevrátili. Na jaře roku 1947 se na základě dohody mezi vládami SSSR a ČSR přestěhovali téměř všichni ostatní Češi z Volyně do pohraničních oblastí Československa. Tím prakticky přestala existovat česká menšina v Sovětském svazu.

V současné době zbylí Češi nejen na Volyni, ale v celé Ukrajinské republice, která se v roce 1991 stala samostatným svrchovaným státem, založili sdružení Čechů se sídlem v bývalé české škole ČMŠ v Lucku.

K A P I T O L A P R V N Í

NOVÝ DOMOV

(1871 až 1875)

Stěhování na Rus • Cesta na východ a hledání místa pro nový domov • Místopis budoucího domova • Popis zakoupeného území • Zakladatelé Českého Boratína • Život Čechů v prvních letech • Prvních pět let v záznamech pamětníků

Stěhování na Rus

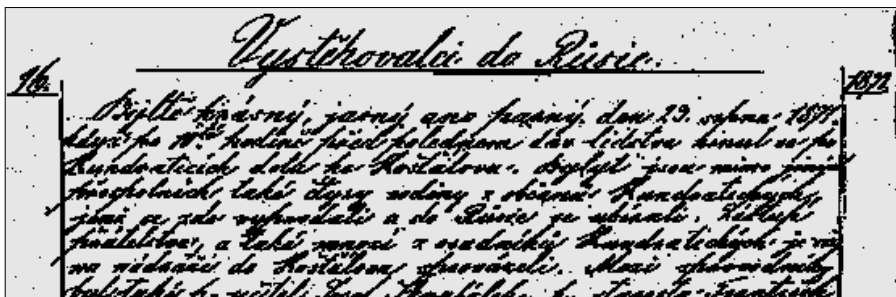
V druhé polovině 19. století byla hmotná situace mnohých rodin v Čechách a na Moravě, zejména v podhorských oblastech, velmi neutěšená. Následky prusko-rakouské války, která probíhala převážně v Jičínském kraji, těžce dolehly na tamní obyvatelstvo. Rovněž tak omezení činnosti textilních továren pro nedostatek bavlny, zaviněný občanskou válkou v daleké Americe, zvyšoval nárůst nezaměstnanosti bezzemků v Podkrkonoší, odkud pocházeli první boratínští usídlenci. Takové problémy se v té době řešily vystěhováním hlavně do Ameriky. A protože Amerika dočasně omezila přistěhovalectví, nebylo mnoho možností, jak a kde uživit své početné rodiny. A tak se není co divit, že naši předkové podlehli lákavým nabídkám z východu, ze slovanské Rusi. Vždyť i ovládnout slovanskou řeč bylo snazší než zvládnout angličtinu, a Volyň, uvažovaná k přesídlení, byla podstatně blíže a tím i cestovní náklady mnohonásobně nižší.

Po zrušení roboty v roce 1861 zely ruské pozemky prázdnotou a lákaly pilné ruce k práci. Je třeba zdůraznit, že iniciátorem stěhování byla především carská vláda. Ta po zkušenostech s německými kolonisty, kterých bylo na Volyni už tehdy hodně, vytvořila slibné podmínky i pro české obyvatelstvo. Domnívala se, že všichni Češi jsou potomky Husitů a že s nimi a s Němci bude snáz na Volyni odolávat vlivům katolických Poláků. Záměr však vyšel jen částečně. Kolonizace (= záměrné osídlování prázdného území novým obyvatelstvem, zpravidla v cizí zemi) sice naplnila území civilizovaným obyvatelstvem z německé a z rakousko-uherské říše, ale hráz proti polským katolíkům to byla příliš nicotná. Ukázalo se, že téměř všichni Češi, až na malé výjimky, byli katolíky a jen ztěžka chápali domácí vnucované pravoslaví. Nicméně car Alexandr II. svým dekretem z 10. července roku 1870 slíbil Čechům mnohá privilegia. A tak se stalo, že mnoho bezzemků (ale i majitelů půdy) se v Čechách a posléze i na Moravě, jak se tehdy říkalo, „vyprodalo“ a vydalo se na východ hledat lepší životní podmínky. Nebyli to dobrodruzi. Většina z nich, ovlivněna Karlem Havlíčkem Borovským a dalšími českými slavjanofily, dala na velkého slovanského bratra. Vliv mohu doložit u svého moravského pradědečka, stolaře Josefa Vlka (1826-1905), který si téměř deset let před vystěhováním do Ruska napsal do deníku (16. května 1868) tato slova:

Právě jsem dočetl Havlíčkovu knihu Život na Rusi. Jest to krásný obraz národa ruského. Velice mne tato kniha dojala. Jest to volný, bohatý národ, národ ruský. Já měl jsem dosavad jinací pojem o životě na Rusi - nyní vidím, že si zasluhuje jména toho, totiž Svatá Rusi. Co máme my zde lepšího proti Rusům? Že máme ohromné daně a ve všem nouzi a nedostatek?

Že jsme starostmi a útrapami zahrnutí, kterých vinu nese cizí vláda německá? Kdežto Rusové nepotřebují se starati takřka o nic. Prál bych sobě by můj domov byl místo na Moravě raději na Svaté Rusi.

Tak a podobně uvažovalo jistě mnoho prostých venkovských lidí. A tak se stalo, že jiný můj pradědeček - pekař a obchodník František Opočenský (1829-1904) z Kundratic v Podkrkonoší - odjel na jaře 1871 na Rus přesvědčit se na vlastní oči, jsou-li zprávy z východu pravdivé. Vrátil se nadšen. Přivezl dokonce v uzlíčku na ukázkou hrst černé, žrné volyňské země. Nedalo mu příliš mnoho práce vyvolat u spoluobčanů zvědavost, odvahu a hlavně vidinu lepších časů. Shromáždil kolem sebe deset rodin z dnešního Semilsku, které opustily své domovy a vydaly se 23. srpna 1871 na východ. Největší skupina občanů byla z Kundratic (22 včetně dětí). Ostatní byli z Bělé u Staré Paky (12), z Dolních Štěpanic (4), Kruhu (8), Libštátu (8) a Poniklé (5). V kundratické obecní kronice jsme o této události našli následující záznam:

Vystěhovalci do Rusie.

Bylť krásný, jasný, ano parný den 23. srpna 1871, když po desáté hodině před polednem dav lidstva se hrnul po Kundraticích dolů ke Košťálovu. Bylť jsou mimo jiných přespolních také čtyři rodiny z občanů kundratických jež se zde vyprodali a do Rusie se ubírali. Zástup přátelstva a také mnozí z osadníků kundratických je až na nádraží do Košťálova provázeli. Mezi zprovozníky byl také pan učitel Josef Škrobálek, pan starosta František Vejnar se svou manželkou, pan Michal Janoušek obecní radní, pan František Vejnar oud výboru, pan Antonín Sedláček a více jiných. Loučení vystěhovalců s jich přáteli a známými na nádraží zvláště když již do vozu sedat měli, bylo velmi dojmavé, což se nedá tak popsat jako pocítit.

Rodiny tyto byly následující:

p. Josef Opočenský, chalupník vdovec 52 roků stár, Kundratice č. 89, Anežka, jeho dcera 26 roků, Josef, jeho syn 22 roků, Marie, jeho dcera 16 roků

p. František Havlíček, nožíř, zeť předešlého, bytem tamtéž, Anna, manželka jeho 24 roky

p. František Opočenský, pekař a obchodník, Kundratice č. 8, 42 roků stár, Anežka, manželka jeho 36 roků, děti: František 17 roků, Josef 14, Jan 12, Bedřich 9, Štěpán 6, Pavel 4, dvojčata Anežka a Marie 2 roky

p. František Křížek, chalupník Kundratice č. 35, 40 roků stár, Marie, manželka jeho 36 roků, děti: Anežka 12 roků, Josef 10, Bedřich 8 a František 3 roky

Všichni údové těchto rodin bylť vyznání evangelického reformovaného. Pomoc a požehnání Boží provázej jich a zůstaň s nimi i se všemi jejich potomky.

Cesta na východ a hledání místa pro nový domov

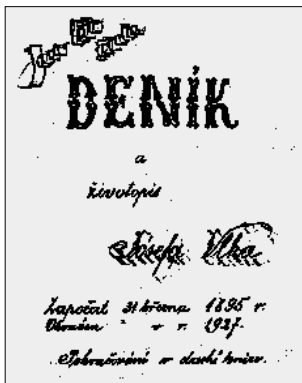
Cesta vlakem na východ byla možná v tehdejší době přes původně polská města Krakov a Lemberg (Lvov) až do městečka Brody na rakousko-ruské hranici. Dnes toto městečko leží hluboko na území současné samostatné Ukrajiny. Další způsob přepravy není znám, neboť navazující železniční trať na ruském území byla v době putování našich předků ve výstavbě. Ani v archivních železničních pramenech se nám nepodařilo zjistit přesné datum jejího zprovoznění, jen obecné konstatování, že „zprovoznování bylo postupné“, tak jak byly dokončovány jednotlivé úseky. Domníváme se, že naši předkové cestovali až do Dubna převážně vlakem a to proto, že rodiny Škrabalova a Vlkova, které se touto cestou ubíraly o pět let později, cestovaly vlakem přes Dubno a Zdolbunov až do Olyky. Z rodinných kronik se dovídáme, že způsob cestování budoucích boratínských obyvatel na Volyň byly velice rozmanité. Tak například v kronice rodiny Vincence Albrechta, kterou sepsal učitel Josef Albrecht, se dovídáme, jak cestovala rodina Jakuba Chladila od moravských Letovic (Skrchov čp. 6):

Josef Albrecht

...Jakub Chladil, který v roce 1874 přišel se svou rodinou sestávající z manželky Mariany a šesti malých dětí (nejstarší 14 roků) z Moravy od Letovic až do Ruska pěšky (pro představu tato trasa měřila kolem 600 km, pozn. autora). Takový byl tehdy, v Čechách a na Moravě, hlad po půdě. Dědeček Chladilů hned v prvním roce na ruské půdě tragicky zemřel. Jelikož neměli hmotných prostředků se dostat dále do země, byla rodina nucena zůstat hned u hranic a dědeček vzal ve dvoře místo hajného a za několik měsíců byl domorodcem v lese sekerou zabit. Vrah se k činu přiznal před svou smrtí. Teprve po několika letech se rodina dostala do české obce Volkova, odkud se Josefka, naše matka, dostala do služby většího sedláka Zajíčka v Boratíně, kde se s ní seznámil syn Františka Albrechta Vincenc a v roce 1884 se s ní oženil.

Podobně v pamětech Josefa Šebesty je popsán (podle matčina vyprávění) způsob, jak cestovala na východ rodina Šebestova z Vanovic (asi v roce 1875):

Titulní strana deníku

Peněz nebylo, aby se mohli dále vézt, proto šli z Radziwilova (na tehdejší hraničním přechodu - pozn. aut.) pěšky. Otec přinesl na zádech (na Boratín - pozn. aut.) železný hrnec na vaření a moje matka zase v loktuši dvouletého chlapce, nejstaršího mého bratra Františka.

Ještě jedno líčení cesty máme k dispozici. Zaznamenal ho učitel Josef Vlk ve svém deníku:

Loučení s příbuznými a spoluobčany bylo tklivé. Na stanici Letovice sedli jsme do vlaku. Otec hodlal věnovati se řemeslu v cizině, a proto vezli jsme mnoho náradí

jak stolařského tak i zámečnického s sebou. V Brně jsme se zdrželi den a věnovali jsme ten čas prohlídce tohoto staroslavného města. Večer nasedáme směrem ke Krakovu a Lvovu. Cesta za stálých nových dojmů ubíhala rychle. Stále jsem byl v okně prohlížeje kraj, který opouštíme. Navždy? Kdož ví. Večer příštího dne dorazili jsme do Brodů - poslední stanice rakousko-uherské. Tam jsme přenocovali v hostinci a ráno jedeme přes hranici rakouskou a vjíždíme na půdu ruskou u Radziwilova. Zde na celnici byla prohlídka jak osob, tak i našich věcí. Z Radziwilova dále drahou až do Olyky - poslední naší stanice, neboť dále na Kiverce tehdy ještě dráha nebyla. V Olyce jsme si najmuli povoz do Kopče. V Kopči - nedávno založené osadě uprostřed vymýteného lesa, ubytovali jsme se u známého rodičů p. Hrudy. S námi společně stěhovala se rodina Škrabalových, rovněž ze Svárova, neboť zde v Rusku měli již provdanou dceru za Jančíka. Nedostavěný domek, spíše chatrč Hrudy učinila na nás nepříznivý dojem, zvláště ženské - moje matka a dcera Škrabalových - daly se do pláče, do jaké pustiny nás to přivezli. Pro nás hochy to bylo dosti zajímavé. I osadníci Češi učinili na nás trapný dojem. Nevědouce kde Hruďa bydlí, přijeli jsme ke krčmě, kde právě odbývala se taneční zábava Štěpánská. Vozka vešel do krčmy, aby se zeptal, kde bydlí Hruďa. Za ním vyřítil se houf opilé chasy pokřikující drze prohlíželi kdo přijel. Ale nikdo neukázal nám domek hledaného, až Žid krčmář byl ochoten nás tam zavést. Zase nepěkný dojem. A takových bylo více než pěkných. V rodině Hrudově vše rozházeno, nedostavěno, patrně došly finance. Pobyli jsme tam dva dni. Hruďa měl hned hojně plánů, kde by se dal koupiti pozemek, avšak my jsme chtěli poohlédnouti se ještě jinde. Zavezl nás tedy do Vorotňova - veliké maloruské vesnice, kde zeť Škrabalů Jančík sloužil v panském dvoře. Vešli jsme do čtveráku t.j. domku pro čtyři rodiny sloužících. Ve společné síni zarazil nás nepořádek, nečistota atp. Zase nemilé překvapení. V rodině Jančíkových, kteří nevěděli, že přijedem, rovněž špína a nepořádek. Ženské div nesešilely. Hruďa nás těšil: „Počkejte až přijedeme na Boratín, tam se vám bude líbiti“. Tož příští sobotu vyjeli jsme přes Luck na Boratín.

Vjíždíme do Lucka. Byl právě šábes. Večer. Ulice téměř prázdné, neosvětlené. Zase zklamání. Tehdy byl pouze most jeden na Krásnou. Vyjíždíme již v noci a neznáme cesty. Tulíme se zimou k sobě. Kolem tma! Nikde světélka. V naší dětské fantazii vynořuje se představa, že nás sežerou vlci. Jede někdo, Hruďa naň křiknul aby nám pověděl kde jsme, ten však prásknul do koní. Stojíme bezradně nevědouce kterým směrem se dáti, až tu zablesklo světélko, jako záchranný maják. Tož rychle k němu, pokud nezmrznem. Vjíždíme na prostranné nádvoří. Nahlédneme do světnice a vidíme: před zrcadlem stojí pěkně ustrojená dáma a upravuje si účes (Anna Zajíčková – učitelka boratínských dětí, pozn. aut.). První milé překvapení. Zaklepáme a vcházíme do teplé a spořádané světnice. Domácí nás obklopili a vpytávání nebylo konce. Tázali se mezi jiným jakého jsme náboženství, a když jsme řekli že helvitského vyznání - zakabonili se. Později, když jsme poznali poměry - věděli jsme proč. Ubytovali jsme se u rodiny Chudobovy. Hospodář oženil se podruhé s vdovou Krejcarovou - naší vzdálenou příbuznou. Vesnička Boratín nebyla ještě příliš úhledná, neboť většina staveb byla jen prozatímní. Leč obyvatelé byli k nám pozorní a vlídní, tak že naše ženské poněkud pookřály na duhu.

Ať už z Brodů cestovali naši předkové jakkoliv, jejich první dočasné ubytování bylo v dubenském shromaždišti. Tady získávali informace a odtud jezdili na obhlídku nabízených statků. Neměli nic dopředu zamluveno, protože nevyužili služeb zprostředkovací kanceláře Olič - Přibyl, která se jim zdála zbytečně drahá. O tom, že bydleli nejdříve v Dubně, jsme se

Olga Janatová

persvědčili na libštátské evangelické faře, kde v „Knize odstupů od církve” byl u odstupující rodiny Jana Šádka (odjížděli také 23. 8. 1871) tento záznam:

Odjeli do Ruska na Volyň. Nejprve bydleli v Dubně a pak se usadili u Lucka na Boratíně.

Z Dubna vyjízděly delegace, zastupující určité skupinky, na všechny strany, protože kolem Dubna už nebyly žádné volné panské pozemky. O tom, že museli naši předkové čelit i různým nepoctivcům, svědčí příběh, který uvádí ve svých záznamech Olga Janatová (1903-1984):

Doslechli se o velkém statku někde u Oděsy jménem Ančikrak. Vyslali tam své zástupce Františka Janatu a Jana Šádka na shlédnutí. Velice se jim statek líbil. Dali závdavek a odjeli zpět k ostatním do Dubna. Ukázalo se, že byli ošizeni, neb ten, co to prodával, neměl k tomu vůbec žádná práva, neb to nebylo ani jeho. O peníze přišli.

Jak byla škoda vyrovnána, o tom jsme se nikde nedozvěděli, ale Franišek Janata nebyl dlouho v seznamu těch, kteří na Boratíně vlastnili nějaké pozemky. Byl vřehlasný kovář a kovářnu měl u tchána a nějakou dobu byl i starostou obce. Možná, že tato příhoda, i když vedla ke škodě, byla v náš prospěch. Totiž Češi, kteří se usídlili v hloubi Ruska, byli za vlády sovětů v době kolektivizace zbaveni všeho majetku a jako nepřátelé režimu umřeli hladem či útrapami v sovětských pracovních táborech - gulazích.

O tom více Rudolf Šedý a jiní zpravodajové v Křesťanských listech z let 1922 až 1934. Tato příhoda nebyla tragédií, ale výrazným ponaučením. Tragédie ale kundratickou skupinu neminula a to ve stejnou dobu, nebo jen s malým časovým odstupem. Stala se ještě v dubenském sběrném táboře. Je opět zaznamenána v kundratické kronice jako dovětek ke zprávě, že obec opustily další dvě rodiny a odstěhovaly se do Rusie. Bylo to 13. července 1872, kdy se vystěhovaly rodiny dvou bratrů Vejnarových (Františka a Jana) a je tam tento záznam:

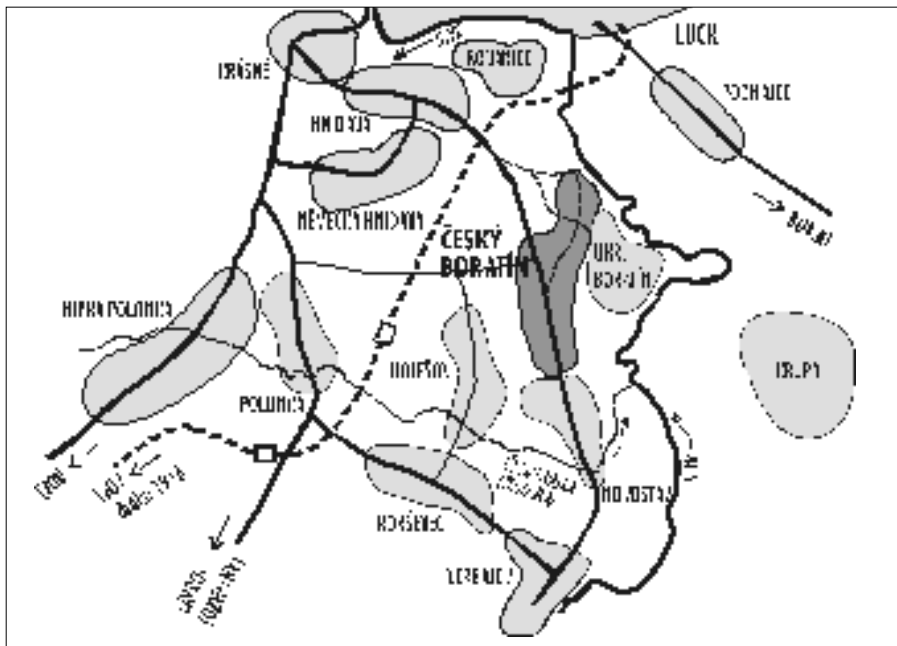
... starší bratr František vyprodal a odstěhoval se do Rusie z příčiny, že jemu syna odvedli doufaje, že v Rusii bude od vojny osvobozen a mladší snad zase staršímu k vůli. Bůh žehnej krokům jejich! Z předešlých vystěhovalců potkalo rodinu Josefa Opočenského v Rusii nešťěstí. An Josef Opočenský ve vzdáli několik mil pozemky jenž koupiti chtěli, prohlížel, roznemohla se a zemřela mu v jeho nepřítomnosti šestnáctiletá dcera Marie a on navrátiv se zemřel hořem nad ní. Pokoj věčný dej jim Pane!

Takových a ještě větších tragédií zažili naši předkové během svého pobytu na Volyni ještě mnoho. O nich bude pojednáno, až přijde jejich čas.

Již během cesty nebo na dubenském shromaždišti se vytvářely skupiny podle toho, jak si byli lidé blízcí či sympatičtí. Nejinak tomu bylo i v případě kolem Františka Opočenského, který byl jistě přirozeným vůdcem skupiny. Tvořili ji horáci z chudšího kraje zvyklí na drsnější životní podmínky. I když v původním domově prodali vše, co mohli, mnoho peněz s sebou neměli. A tak bylo hledání obtížné. Nakonec se po dvou měsících rozhodli pro část panského statku polské hraběnky Eleonory Miončinské (přepis polského jména Mieczynski).

Pro tu část statku, která patřila panskému sídlu v Krupě za řekou Styrem, bez jakýchkoliv hospodářských budov a pro majitelku těžko přístupnou. Také výměra 541 morgů (asi 280 ha) odpovídala finanční hotovosti utvořené skupiny - celkem 10 600 rublů (tj. 20 rublů za morg).

Místopis budoucího domova

Zakoupené území se nacházelo nedaleko starobylého města Lucka (města s bohatou historickou tradicí - v minulosti bylo sídelním městem volyňsko-litevských knížat).

Území mělo podobu oválu s delším rozměrem (asi tři kilometry) ve směru severojižním. Na severu se dotýkalo řeky Styru. Území, na němž v podélné ose byla založena osada, sousedilo převážně s ukrajinskými (mužickými) vesnicemi. Na severu to byly Rovance (Rovanci), na východě přes řeku vesnice Krupa a později česká obec Hranice a před řekou Velký a Malý Boratín, na jihu Novostav, na jihozápadě Holešov (Holišiv) a na severozápadě Hnidava, převážně německá kolonie.

Popis zakoupeného území

Popis jsme našli v pojednání Jana Janaty (1901-1971), který ho zapsal v roce 1947 podle výpovědí pamětníků takto:

Jan Janata

Po obou stranách cesty, jež jde od Lucka bylo pole (dnes zvané hrubé kusy) a táhlo se na východ až po místa, kde dnes máme postavenou naši vesnici. Podél šlachy a počínaje odtud, kde dnes je cesta, jež jde podle Benešovy špičky, byl veliký les, který se táhl až v místa kde dnes bydlí Josef Huška. Odtud dále až po Hrádek byl les již dříve vykácen a zůstalo po něm jen křoví a pařezy. Na východě, v místech, kde dnes bydlí p. Brázda, rozšiřoval se tento les až po hranici s ukrajinským Boratínem a táhl se po ní k jihu až po Hajnovku, po Šerákovy duby, po nichž zbyly dnes již jen pařezy. Jen úzký pruh pole po vrchu kde dnes je Forta protínal tento velký les od východu na západ. Hajnovka - to byla pole od Šerákových dubů po hranici novostavskou. Na východní hranici od Styru na jih se táhla močálovitá dolina. Jejich východní břehy byly porostlé lískovým a trnitým křovím, planými hrušněmi a jabloněmi. V této dolině bylo několik pramenů v nichž byla dobrá pitná voda. I rozhodnuto na jejich březích založiti vesnici. Z jiných informací můžeme shrnout, že zhruba třetina zakoupeného pozemku byla porostlá starým dubovým lesem, třetina křovím a jen třetina sloužila jako pole.

Osadníci Boratína v prvních pěti letech (1871 - 1875)

Podařilo se sestavit seznam prvních příchozích - zakladatelů osady - příslušníků oněch čtrnácti podkrkonošských rodin kolem Františka Opočenského. Základní údaje tohoto seznamu byly převzaty z jeho poznámkové knihy, kterou si vedl v prvních letech jeho starostování a která se zachovala, zatímco ostatní obecní knihy shořely. V této knize je seznam z roku 1874. Až do roku 1890 z ní lze vyčíst mnoho zajímavých informací ze života boratínských obyvatel v prvních téměř dvaceti letech. Historický seznam je doplněn o informace, které se nám podařilo objevit v dalších zdrojích (rodná jména manželek, místní původ, chybějící data narození a podobně).

Ze seznamu pořízeném v roce 1874 se dovídáme, že v roce 1871 přišlo těchto 14 rodin (zakladatelé Českého Boratína):

František Albrecht (1818), jeho manželka Eleonora, roz. Mečřřová (1827) z Kruhu a jejich děti František (1851), Josef (1853), Marie (1856), Vincenc (1858), Františka (1862), Pavlína (1865) a syn Bohuslav, který se narodil v lednu 1872 v Lucku.

Kristián Bayerle se odstěhoval ještě před rokem 1875, pozemky odkoupil Jakub Flengr **Josef Beneš** (1821), jeho manželka Anna, roz. Bečková ? (1822) ze Studence a jejich děti Albín (1848), Jindřich (1850), Kašpar (1854), Kateřina (1855) a Františka (1857)

Josef Havlíček (1847), jeho manž. Anna roz. Opočenská (1847) z Kundratic a jejich děti Marie (?) a Josef (1870)

Václav Hrdlička (1829), jeho manž. Marie, roz. ? (1846) ze Sobotky, (na Boratíně měli pozemky ale bydleli tu až od roku 1885) a jejich dcera Slavěna (1872)

Josef Kracík (1833), jeho manž. Marie roz. Brádllová (1837) z Bělé u Staré Paky a jejich děti František (1856), Anna (1860), Marie (1862), Karel (1865), Barbora (1868) a Josef (1870)

František Křížek (1831), jeho manž. Marie roz. Fišerová (1839) z Kundratic a jejich děti Anežka (1859), Josef (1861), Anna (1868), František (1869)

František Kvasnička (1815), jeho manž. Apolena roz. Ludvíčková (1811) z Brandýsa n/O a jejich děti Jan (1845), Michal (1849) s manž. Annou roz. ? (?)

Josef Mencil (1841), jeho manž. Marie, roz. ? (1849) z Bělé u Staré Paky a jejich děti

Jan (1865), Františka (1867) a Břetislav (1874)

František Opočenský (1829), jeho manž. Anežka roz. Šádková (1833) z Kundratic a jejich děti František (1854), Josef (1856), Jan (1859), Bedřich (1861), Štěpán (1863), Pavel (1867), Anežka (1869), Marie (1869) a na Boratíně narozené Miroslava (1872) a Jaroslav (1875)

Josef Opočenský (1819, na Boratín nedojel, zemřel v Dubně), vdovec z Kundratic a jeho děti Anežka (1845), Josef (1849), který se na Boratíně oženil s Julií Zajíčkovou (1849) matkou Jana Janaty (1868), na Boratíně se jim narodila dcera Marie (1874)

Jan Šádek (1821), jeho manž. Marie roz. Skalská (1825), jeho otec Josef z Libštátu a jejich dcery Marie (1854), Františka (1855), Julie (1857), Slavěna (1864) a Emma (1870)

Josef Jan Zajíček (1829), jeho manž. Anna roz. Skalská (1833) z Dolních Štěpanic a jejich děti Jan Josef (1851) a Anna (1854)

Josef Pavel Zajíček (1832), jeho manž. Marie roz. Priznová (1833) z Poniklé a jejich děti Josef (1856), Marie (1859), Bohumila (1868) a pravděpodobně v Dubně narozený Bohumil (v říjnu 1871).

V roce 1872 se na Boratín přistěhovali:

František Fišera (1834), jeho manž. Marie roz. Janatová (1835) z Valteřic a jejich dcera Marie (1857), s nimi pravděpodobně i rodina Marie Janatové: otec Josef Janata (?) a matka Marie roz. Honková (1816), bratr František (1850) a sestra Františka (1853) také z Valteřic

Kristián Hanuš (1849), jeho manželka Anežka roz. ?(1845) z Dolních Štěpanic

Ferdinand Kchina (1848), jeho manž. Charlotta roz. ? (1855) a jejich syn Josef (1874), ti ještě do roku 1875 svůj díl prodali a odstěhovali se

František Vejnar (1833), jeho manž. Anna, roz. ? (1835) z Kundratic a jejich děti František (1852) a Josef (1871)

Jan Vejnar (1841), jeho manž. Anežka roz. Koudelková (1841) z Kundratic a jejich děti Josef (1862) a Jan (1867).

V letech 1873 až 1875 se na Boratín přistěhovali:

František Fejfar (1836), jeho manž. Marie roz. Koenigová (1835) z Bělohradu a jejich děti Jan (1863), Marie (1865), Antonín (1867) a Anna (1869)

Jakub Flengr (?) a jeho manž. ??? a syn Antonín (1856)

Antonín Hynek (1828), jeho manž. Barbora roz. ? (1828) z Ruska

Matěj Jelínek (1825), jeho manž. Pavla roz. ?(1823) přišli z Ruska a jejich děti Josef (1857), Kateřina (1860) a Matěj (1862)

František Kvasnička (1847), jeho manž. Antonie roz. Šmahová (1949) z Brandýsa n/O, dcera Otylie (1873), na Boratíně narozený František (1875) a matka Antonie Šmahové

Jan Šmitberský (1835), jeho manž. Františka roz. ? (1850), přišli z Ruska a jejich děti František (1868), Františka (1871) a Jan (1873)

Josef Václavík (1844), jeho manž. Marie roz. Vejnarová ?(1846) z Víchové a na Boratíně narozená Marie (1875).

Život Čechů v prvních letech

Zkusme si představit, jaký byl jejich každodenní život, když z mnoha nashromážděných písemností víme, že po dvouměsíčním pobytu v dubenském táboře spolu se stovkami dalších čekatelů, zasažení tragickou událostí (smrtí Josefa Opočenského a jeho mladé dcery), se přestěhovali do blízkosti svých pozemků. Bylo to údajně 11. listopadu roku 1871 v období, kdy je čekala první „ruská“ zima. A dále víme, že:

Na zakoupeném území nebyla v době jejich příchodu jediná budova či přístřešek a v lesích bloudili hladoví vlci.

První skupina, složená ze čtrnácti rodin, čítala 40 dospělých, jimž bylo více než osmnáct let (z toho 12 svobodných) a 37 dětí (15 chlapců a 22 děvčat): 11 batolat do tří let, 10 ve věku tří až deseti let a 16 již školet odrostlých do osmnácti let. Během čtyř let se tato společnost rozrostla o dalších osm narozených dětí. Složení nově přichozích rodin bylo obdobné.

Domorodí muži v okolních ukrajinských vesnicích žili velice primitivně. Převážně v chatrčích uplácaných z hlíny, vyztužených proutím, bez podlahy a stropu, často v jediné místnosti společně s drobným domácím zvířectvem. Takže přezimovat u nich nebylo možné, a tak první zimu přečkali naši předkové u německých kolonistů na předměstích města, kde přece jen bylo více místa a pohodlí. Hnidava byla vzdálená čtyři kilometry a Krásné osm. Tam se narodili první obyvatelé Boratína (6. ledna Bohuslav Albrecht, který také poslední na Boratíně před vystěhováním zemřel).

Byli bez finančních prostředků, protože téměř všechny věnovali na koupi pozemků a malou hotovost, kterou si nechali, brzo utratili na stavbu či zařízení domácností a hospodářství nebo za travu.

Muži během první zimy chodili na své přidělené parcely připravovat staveniště pro obydlí, mýtit les i křoví a připravovat materiál na stavbu. Jejich vybavení pro tuto práci bylo velice jednoduché: motyka, sekera a pila.

V lese rostly převážně letité duby a divoké křoví, obojí málo vhodné jako stavební materiál. Stavěla se tedy v prvním roce provizorní obydlí - přístřešky či zemljanky. Jen František Opočenský si postavil chalupu už v roce 1872, ostatní během dalších let. Takže v roce 1875 měli všichni kde bydlet. Postup výstavby zemljanky jsme našli zaznamenaný v písemnostech Josefa Šebesty (*1883), který jako malý kluk pozoroval otce, jak staví zemljanku a v pozdější době zaznamenal tento postup spolu s jinými událostmi ve svých pamětech:

Vzpomínám si, jak otec kopal v zemi pro rodinu obydlí, a pamatuji, že my děti, já a bratr Jan, jsme byli zabalení v kabátech, stáli u té díry, až nám otec řekl, kde se máme postavit, že tam už kopat nebude. Po vykopání díry, asi do hloubky jednoho metru a 12 až 16 metrů čtverečních rozlohy, se postavily dva sloupy, na každém konci uprostřed. Na ty se upevnily trámece a na ně se nakladly štěpiny, které se opíraly o zem. Takto vzniklá střecha se obházela hlínou a obložila drnem. Ve střechě se udělal otvor s dveřmi a byla rezidence hotova. V té zemljance jsme bydleli asi jeden rok.

Polí bylo málo a i ta byla ve velice zanedbaném stavu, protože domorodci neznali hnojení ani pluh a obdělávání bylo velice primitivní. Během prvních let Češi mýtili les a snažili se obdělávat půdu tak, jak byli z domova zvyklí, tj. orbou a hnojením. Hněj získávali v ukrajinských vesnicích, kde ho měli muži plné dvory a rádi se ho zbavovali.

První tři roky hospodařili boratínští společně a v prvním roce byla úroda tak mizerná, že nevmílátili ani tolik obilí, co zasedli. Všechno obilí se mlátilo cepem, jednak proto, že mlátičky tady ještě neznali, a jednak proto, aby zůstal materiál na slamené došky k pokrytí střech. Ani v dalších dvou letech nebyla úroda o mnoho lepší.

Během prvních let utratili všechny peníze za nejnnutnější živobytí a pak museli všichni pracovat, kde se dalo. Třeba jenom za stravu či vařivo (kroupy, mouka, jáhly). Vypůjčit si nebylo kde. Banky nepůjčovaly bez záruk a ručit nebylo čím, protože rozdrobená půda na jednotlivé díly neměla valnou cenu.

Židé využili této neutěšené situace, do které se Češi dostali nejen vlastní vinou, a půjčovali na lichvářský úrok. Nejprve na 38%, pak až na 100% a nakonec na úrok 4 kopějky z ruble týdně. Někteří muži by rádi pomohli, ale sami nic neměli, a protože znali židovské bezohledné postupy, jen smutně konstatovali: „Nevytrmajut Čechi” (Češi nevydrží).

Jistě existovalo spojení s příbuznými a známými v bývalých bydlištích a jistě si naši předkové nestěžovali. Jen manželky - matky bědovaly nad stavem svých rodin a měly chuť se vrátit. Leč nebylo za co a prodat nebylo komu. Přesto na Boratín proudili další přistěhovalci, takže v době první parcelace (1874) evidujeme na Boratíně již 26 vlastníků pozemků. Další rodiny se živily řemeslem.

Prvních pět let v záznamech pamětníků

Nejstarší záznam jsme našli u Josefa Vlka (1826-1905), který přijel na Boratín v lednu 1877 a do svého deníku si v roce 1880 zapsal mimo jiné:

Takto každý z oněch 14 majetníků stav se svým vlastním pánem části země, přibrav sobě tolik půdy na kolik jemu jeho peněžní majetnost postačila, byv té naděje, že ze zakoupeného majetku ihned celou svoji výživu mítí bude, protož nechal sobě jen málo aneb dokonce žádných peněz na výživu a zařízení budoucího svého hospodářství, jsa toho mínění, že ono totiž potřebný dobytek, stavbu a nářadí jakž takž s pomocí Boží sobě poříditi moci bude. „Člověk míní a Pán Bůh mění” a „Každý začátek je zlý” praví přísloví. Tak i zde osadníci nově založeného Českého Boratína museli mnohé trpké zkoušky přestáti dříve nežli osada jejich poněkud obstojně zařízení a půda jimi koupená dostatečně výživy jim poskytnouti sto byla, protože nebyli sto pořádně

Josef Vlk

ji sdělat, anť k tomu potřebného dobytka ještě neměli. Konečně viděvše, že se ve svých nadějích přepočítali a že mají-li svá hospodářství tak zaříditi, aby ono jim co nejdříve potřebný výdělek přinašeti mělo, že jim nevyhnutelně většího kapitálu zapotřebí bude. Tedy usnesli se někteří na tom, ucházeti se o půjčku, ale kde? Jediná banka daleko v Žitomíru a tato jim půjčky jináče udělit nechtěla, leč k ruce nerozdílné, totiž na celý majetek. Naprotiv tomu jich majetek již rozdělen jednotlivým vlastníkům a tito zase nebyli souhlasni všichni pro půjčku anť mezi nimi byli i takoví, kteří půjčku nepotřebovali a jí také nechtěli. V naději, že se jim přece z banky podaří nějakou půjčku získat, začali oni sobě na účet toho vypomáhat u Židů na báječnou výšku procentovou až na 150 ze sta. Po uplynutí pěti roků, nevyhovše sobě půjčky u banky Žitomírské, úroky židovské dostoupily takové výše, že na zaplacení jich a vymanění se z rukou židovských lichvářů nezůstalo jim žádné naděje více.

Josef Opočenský

Josef Opočenský - klempíř (1856-1922) ve svých zápiscích, které sepsal v roce 1892, hodnotí prvních pět let takto:

Hodlám v krátkosti podati zprávu o našem životě zde na Rusi. Každý z nás, po odměření svého dílu pozemku, se chopil díla na stavbě, aby si nějaký přibytěk zřídil a hospodářství zavedl. Nastala práce na poli, při stavbě a při kácení lesů. Počásí první rok bylo pro stavbu příznivé, skoro nepršelo. Za to ale na pole byl smutný pohled. Obilí podsychalo, naděje na žně byla zmařena. Stavby budov strávily poslední peníze. Tu nastaly starosti na něž si člověk v cizině nemůže ani pomyslet. Každý si musel nějakou částku peněz vydužít, a to od Židů. Nikdo jiný peníze k vypůjčování neměl. Židé však brali 50% ze sta ročně a domnívali se, že ještě dělají velkou lásku Čechům. Tak vzrůstaly dluhy vůčihledě. Těšili jsme se, že dá Bůh příští rok lepší úrodu, ale nebyl ten rok lepší (směnky). Bylo nutno kupovat živobytí pro sebe i pro dobytek. Vypůjčovalo se na veksle (směnky). Kdo si vypůjčil 100 rublů, musel podepsati směnku na 150 rublů. Takže brzy těch 14 rodin mělo dluh 5000 rublů (za celé území zaplatili 10 600 rublů – pozn. aut.) a tu bylo nutno odprodat část svých pozemků. Tak se brzy rozmnožil počet rodin na 30. Nakonec začali Židé konat dražby na naše pozemky a chtěli nás zbavit posledního majetku.

Josef Vlk

Učitel Josef Vlk (1862-1942) si do deníku založeného v roce 1895 zapsal, jak on to viděl a slyšel při svém příchodu na Boratín v lednu 1877:

... pozemky tvořil většinou dubový les. Orná země byla, jako vůbec u všech velkostatků zanedbaná a úplně vyčerpaná. Dávala se obsévatí malorolníkům na polovinu úrody, ale již ani to se nevyplácelo. Přistěhovalci z Krkonoš vrhli se na pozemky a každý zakoupil téměř za celou svoji hotovost. Hlubší orbou vyoral se mrtvina a úroda mistry sotva vrátila výsevek, což se opakovalo téměř po tři roky. Zbytek peněz vydáno na výživu. Počali se ucházeti o půjčku ze státní banky, leč ta půjčovala jen na hypotéku větších objektů a zde měl každý osadník zem koupenou na svoje jméno. Nezbyvalo než hledati úvěr u místních lichvářů. Za dobu pěti let se ocitli kolonisté v závislosti židovských lichvářů.

Jaroslav Opočenský

A nakonec ještě jedno líčení z pera nejmladšího pamětníka Jaroslava Opočenského - Vyšohradského (1879-1952) přednesené při loučení s Boratínem 2. února 1947:

A teď si připomeňme, co tady zanecháváme práce a mozoulů těch našich dobrých otců, matek, dědů a babiček. Nejprve, co tu bylo. Byla to pustina a trnité křoví, co jsou ty naše usedlosti a zahrady. Potom asi dvě třetiny celkové výměry porostlé lesem, jak odsud viděti od Benešova pole podél šlachy až po mezilesí, jižnímu to svahu Švejdarova pole, byl mladý les, který se začal nejdříve korčovat a upravovat na roli. Potom šel prostřední les, kterého zbytky je vidět až

po dnes, od Benešova lesa až po požárnu v Křákách a odtud až k novostavským hranicím byl les vykácen - zůstaly jen malé a velké pařezy a křáky. V krátké době byli naši osadníci nuceni z bídy odprodávat pozemky a zase ti kteří dodatečně přijížděli a chtěli kupovat pozemek, neraději kupovali křáky, protože když vykopali křáky, možno bylo orat třeba mezi velkými pařezy a jak již sami víme, po korčunku rostla pšenice, proso, brambory a jiné plodiny bez dodávky hnoje. A tak se stalo, že přestaly být křáky (křoví) a začaly být Křáky, tedy samo sebou ves rozdělená na boratínské a křakovské občany.

Naši začátečníci když zakoupili tento pozemek, rozdělili si svoje kapitály, které sebou přivezli asi takto: Za polovinu peněz koupili pozemek a druhá polovice zůstala na stavby, koupi koňů a krav, semena k setí a na výživu sobě i dobytku. První plán pozemků byl sestaven v roce 1872, druhý značně odlišný o rok později a třetí v roce 1881 kde již bylo 43 hospodářů. První zimu se naši ubytovali v nedaleké německé kolonii a někteří na Krásné. Se stavěním svých usedlostí začali zjara a stavěli různě, nejprve bouda pro lidi, potom nějaké přístřeší pro dobytek a také stodolu. První stodolu postavil Josef Zajíček, dolení. Do této stodoly složili všecko obilí z celého Boratína a ještě nebyla plná.

Zdejší domorodí rolníci - mužici zde žili primitivně, velmi starým způsobem. Tak například na celém voze neměli ani za kopějku železa. Zlámala-li se náprava, jen když byla sekera sebou, lesa všude hojnost. Tedy se podsekal doubek, přisekalo se tak, aby z každé strany se dalo navléct kolo a jelo se dále. Úprěž na koně byla své práce, šle z konopných provázků a místo postraňků byla zkroucená mladá střemcha, které říkali hužva a již se mohlo ject, třeba i na veselku. Celý oděv byl z látky své práce. Košile a kalhoty z konopného plátna, místo knoflíků u košile a kalhot měli přivázáno kousek dřevíčka. Vrchní šat byl buď ovčí kožich neb simraha z vlněné látky, také své práce. Fabrických látek se neužívalo. A boty? Do lesa šli bosí a z lesa již obutí. Zdálo by se, že tu je něco přehnáno. Ani dost málo. Sami by se smáli, kdyby se tu někdo zjevil v tom dávném jejich střihu.

Co se týče rolnictví, to bylo velmi ubohé. Naším lidem říkali, že do - svjatoj zemlji hnůj se dávat nesmí a skutečně tak činili. Těch domorodých mužiků dvory byly plné hnoje. Od dobytka se hnůj nevyhazoval a dobytek chodil do chléva tak dlouho, pokud by nedostal až ke střeše, neb stropu tam nebylo. Tehdy hospodář byl nucen chlév rozebrat a postavit na jiné místo, což nedělalo velkých obtíží. Vykopaly se rohové sloupy a zakopaly na jiné místo. Stěny byly pletené z lískového nebo vrbového proutí a střecha krytá slaměnými doškami. Když naši novousedlíci uviděli ten hnůj, ptají se: Můžem si ten hnůj vzít? Ta berit! A bylo mnoho případů, že když Češi vyčistili hnojiště, domorodý hospodář přiběhl s vodkou a byl rád, že má dvůr čistý. Domorodci obdělaná půda, neb lépe říci nějakým ryjem rozdrapaná zem, obilí rozházeno a třeba nějakým velkým trnovým keřem neb stromem uvláčeno - a bylo zaseto.

Teď ti naši navezli tolik toho hnoje z celého okolí: z Hnidavy, Rovanic, Boratína Malého i Velkého, Novostavu, Holešova i Verbhajeve. Ten hnůj přiorali přivezeným ruchadlem. Samozřejmě muselo být oráno hlouběji, aby se hnůj třeba jen mělko přioral. Stejně to nejmělkější přiorání bylo hluboké. Celá jalová zem vyšla navrch a úroda žádná, ba v mnohých případech nevracel se ani výsevek. Když ti naši rozsívali v naději, že až vyroste, bude již po bídě. Ale jak se zklamali, když se toto opakovalo po tři léta, než se zaoraný hnůj přetvořil na úrodnou zem. Takových zvlášť obtížných začátků neměla v našem okolí žádná česká osada, jako ta naše.

Hrabě Miončinský radil našim předkům, aby si každý udělal na tu svoji část, co si koupí, svůj zvláštní kupní akt. Tehdy této rady poslechli, ale brzy shledali, že udělali špatně. Neu-

rodilo se, kapitál nebyl, výdělky velmi ubohé a na takový rozparcelovaný majetek tolika hospodářů (každý hospodář měl své pozemky ve dvanácti dílech) žádná banka půjčku nedala. Kdežto v jiných obcích, kde byl na majetek společný kupní akt, tam banka peníze půjčila a bylo vyhráno. Naši předci museli na různé výdělky. Někteří mladší a hoši šli do lesů za drvoštěpy. Děvčata šla do služby v Lucku. S potahy vydělávali kde se dalo, ale to všecko bylo jen malou částkou do té nastávající bídy. Začali tedy nabízet do zástavy lepší obleky, prádlo, peřiny a jiné dovezené věci, které tu nebyly běžné. Ale komu? Mužici peníze neměli a obilí předem v krčmě propili. Nabídlí tedy toto zboží lidu izraelskému ve městě a ti pomohli, neb to bylo vzácnou novinkou. Na založené věci dali peníze, samozřejmě, jak možno v nejmenší míře. Byla stanovena lhůta výplaty založeného a když lhůta minula a věc nebyla vyplacena, bezohledně propadla. Žádný více se k svým věcem hlásit nemohl. Nepomohl ani pláč, ani nářek.

Když již nebylo co nosit do zástavy, začali si vypůjčovat peníze. Kdo podepsal směnku splatnou do roka, na sto rublů, ten dostal do ruky padesát rublů, druhých padesát bylo odpočítáno předem na úroky. K tomu ještě takový věřitel přijížděl na návštěvu, přesvědčit se jak ten hospodář hospodaří a to také něco stálo. Tu slepička nebo několik vajíček. Kdo si vypůjčil od Izraelity nakrátko jeden rubl, platil úrok 4 kopějky týdně. Naši krajané, kteří měli kapitál, ale těch bylo poskrovnu, nebyli o nic lepší.

Pokud se konaly zástavy drobných věcí, úřady o tom nevěděly, ale když se začaly podepisovat směnky, předávaly se nezaplacené směnky úřadům k vymáhání. Tehdy státní úředník vykonal opis věcí ve vlastnictví dlužníka do sumy půjčky. Potom samozřejmě následoval prodej těch opsaných věcí toho kterého dlužníka.

Na otázku, proč si naši předkové půjčovali za tak nevýhodných podmínek, není jednoduchá odpověď. Jistě souvisí s naším národním charakterem, s přehnanou sebevěrou ve vlastní dovednost a šikovnost. Ale vraťme se k závěru líčení Jaroslava Opočenského:

V celé ruské veleříši k vykonání různých státních i mimořádných povinností státními úředníky sloužily k jejich převážení poštovní stanice. Na takové poštovní stanici bylo několik párů koní a několik bryček. Na každé voji byl připevněn dosti veliký zvonek, který byl slyšet z daleka, že jede úřední osoba. Nyní právě nastává na Boratíně nejkřutější chvíle. Nastalo jaro třetího roku. Je jakž takž zaseto a naděje, že po žních bude již dobře, dlužníkům i věřitelům. Ale Izraelité ve své radě uložili jinak. Chtěli peníze „zaráz“ (ihned). Jak to muselo být těžké těm našim dobrákům, slyšet hlas zvonku poštovního vozu, ve kterém přijížděl státní úředník. Samozřejmě se hledaly cesty jak na státního úředníka vyvrát. Mnohokrát tak, že když v dále bylo slyšet zvonek, přiběhl hlídající chlapec a již z dálky volal: Maminko, maminko, už jedou! Pusťte honem krásy! A v momentě byly krásy i s chlapcem na druhém břehu řeky nebo v hlubokém lese.

K A P I T O L A D R U H Á

ČESKÝ BORATÍN

(1875 až 1890)

**Řešení svízelné hmotné situace • Konstituování obce • Uspořádání a vývoj obce
Konečná podoba obce • Řízení obce • Škola • Duchovní život – zřízení farnosti Zajištění
bezpečnosti občanů • Pozornost zemřelým • Vybudování Forty • Jak žili, čím se živili •
Hospodářský rozvoj obce**

Než se budeme zabývat historií Boratína, je třeba vzpomenout událostí, které se odehrály v Rusku a které měly bezprostřední vliv na běh událostí také v této nově založené české kolonii. Především to byl na třetí pokus dokonaný atentát na cara Alexandra II. (13. března 1881), který byl Čechům nakloněn, o čemž svědčí jeho carský dekret z roku 1870. Jeho nástupce Alexandr III. (vládl 1881 až 1894) byl jiného názoru a některá privilegia českým kolonistům zrušil nebo značně omezil. V roce 1881 omezil svobodu nabytí půdy, tu mohli nabývat pouze pravoslavní a evangelíci. O sedm let později zrušil náboženskou svobodu a vydal nařízení, že všichni státní úředníci musí být pravoslavného vyznání a že jinověrci nemohou koupit žádnou půdu. Postupně zrušil i ostatní privilegia, zejména českou samosprávu. Ale protože se v Rakousko-Uhersku ekonomická situace nezlepšovala, pokračoval odchod celých rodin (zejména z venkova) za lepšími podmínkami do Ruska i do Ameriky.

Řešení svízelné hmotné situace

Deje opět slovo Jaroslavu Opočenskému-Vyšohradskému, který ve svých krátkých vzpomínkách líčí rozuzlení ošemetné situace našich předků následovně:

Každá věc, ať dobrá nebo špatná, má svoje začátky a konce. Jakýmsi způsobem dostali se naši lidé do řeči s odstavným plukovníkem (ve výslužbě), kterému v krátkosti sdělili, že je již čeká, aby s malým jen ranečkem odešli odsud a všechno tu zanechali. Peníze i několikaletou úmornou práci a nevěda kam. On, když to všechno vyslechnul a viděl, že ti lidé neklamou, ale mluví pravdu povídá: „Neztrácejte naděje, u nás v Rusku, žádná taková křivda se vám nesmí stát, ale musíte podat prosbu ke generálguvernétoru a on vám všechno dobře zařídí.”

Já si dnes představuji, jak naši otrhaní, usužovaní a sednění otcové a dědové pospíchají z Lucka domů. Jak se sešli, aby se poradili a jak se strachem v oku spěchají zpět k panu plukovníkovi, aby jim napsal žádost k náčelníku kraje. Dlouho nečekají. Přijíždí z Kijeva činnovník osobních poručení (úředník zvláštních záležitostí) od generálguvernétoru, vyslychá, sepisuje a zase odjíždí. V krátkém čase přichází listina k újezdnímu policejnímu isprávníkovi (nejvyšší úředník újezdu) s nařízením: sepsat všechny dluhy boratínských Čechů, dluh rozdělit na „raty” (splátky) do několika let. Splácet dvě splátky ročně, jednu na jaře a jednu po žních. Věřitelům platit úroky 6% ročně s přípisem kdo se nepodrobí bude trestán administrativně. „Oj, oj, oj, oj, ojoj” začali lamentovat všichni jichž se to dotýkalo a kteří se měli tomuto nařízení podrobit.

Zato naši othánkové si zhluboka oddechli. Akta sestavena, splátky vyznačeny. Dobrovolně se usnesli, že budou platit věřitelům 12% úrok ročně. Úrody byly veselejší a s pomocí Boží dluh zaplacen a oni zůstali při své mozolnaté práci.

Konstituování obce

Carská privilegia umožnila vytvořit z českých obcí tři samostatné české volosti (okresy). Český Boratín jako samostatný správní celek na nejnižší - obecní - úrovni patřil do lucké volosti. Všechny obce měly dostatečný prostor pro samostatnou obecní správu. Jak vypadala ta boratínská, to se už přesně nikdy nedovíme, protože se nedochovaly žádné obecní knihy s výjimkou dvou, které se z tehdejšího pohledu, když se před druhou světovou válkou ukládaly do bezpečí, zdály být bezpředmětné. Je ironií osudu, že ty uschované do bezpečí, se nezachovaly, snad shořely, ale ty nepodstatné se zachovaly až do dnešních dnů. Byla to kniha protokolů z let 1879 a následných, kdy starostou obce byl František Opočenský, zaznamenávající výsledek valných hromad, které řešily mimořádné situace, například péči o sirotky. První zápis je z roku 1879 a poslední z roku 1915, celkem 14 protokolů. Druhou obecní knihou, která se zachovala do dnešních dnů, je první obecní kniha se zápisy všeho druhu. První zápis byl uskutečněn v roce 1874 a poslední v roce 1894. Tato kniha obsahuje zejména:

- seznam všech obyvatel Českého Boratína v roce 1874 s uvedením roku narození, data přijetí státního občanství, náboženskou příslušnost a u některých místo původu
- obsah starostových obsílek od roku 1880 do roku 1893
- „poznámenání“ účasti občanů na povinných pracích (brigádách) ve prospěch obce, tzv. „firponech“ v letech 1880 až 1897
- dobrozdání (potvrzení o bezúhonnosti) občanů potřebná k vydání pasů do zahraničí či k vystěhování z Ruska v letech 1883 až 1891

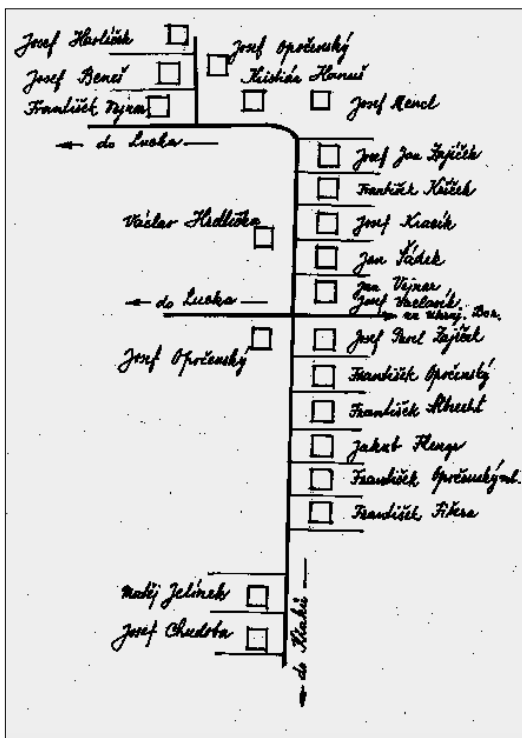
Z těchto dvou okrajových obecních knih můžeme usuzovat, že řízení obce a samotná obecní správa byly založeny na demokratických zásadách. Na několika místech je odkaz na odstavec z jakési vyšší obecní normy (zákoníku), zejména u stanovení pokut a připomenutí občanských povinností. O každém obecním problému se diskutovalo na valných hromadách, kterých se konalo do roka kolem dvaceti. Nesplnění usnesení valné hromady bylo trestáno značnými pokutami (50 až 100 kopějek), pro srovnání - kráva stála kolem 25 rublů. Pokuty se odváděly do zvláštního obecního fondu na obecní chudé.

Volit a být volen mohl být jen ten občan, který neměl vůči obci a státu závazky a který vlastnil pozemky. Každoročně (zpravidla na konci nebo na začátku roku) byl volen starosta a čtyři radní, z nichž jeden byl jako náhradník starosty. Ve funkci starosty se tak vystřídalo mnoho občanů a každý si mohl vyzkoušet svoje dovednosti a poznat, „zač je toho loket“. Bylo to velice moudré pravidlo, zcela jistě ubýlo falešných kritiků a nespokojenců.

Díky druhé knize dnes můžeme soudit, jak se obec spravovala v době, kdy měli Češi na Volyni svou samosprávu. Ta zanikla prakticky až v roce 1892, i když úředně byla zrušena již v roce 1888, a vydržela téměř dvacet let. Prvky této samosprávy lze pozorovat i v průběhu dalšího padesátiletého pobytu, kdy (s výjimkou doby první sovětské okupace v letech 1939-1941) byl Český Boratín samostatnou obcí.

Uspořádání obce a její rozvoj v letech 1875 až 1890

Zatím provizorní obydlí prvních kolonistů (oněch 14 rodin z podhůří Krkonoš) byla postavena v severní části zakoupeného území, blíže k městu, na pozemcích vzniklých vymýcením divokého lesa, tam kde byly prameny pitné vody. Každý si nejdříve „vykorčoval“ (vymýtil) kus lesa na stavbu provizorního obydlí. Během několika málo let bylo pak postaveno definitivní lidské obydlí a souběžně s ním hospodářské budovy. Nakonec byl les kolem obytných a hospodářských budov přeměněn v ovocný sad. Tak byl na konci osmdesátých let vykorčován celý divoký les a objevila se zástavba historické části Českého Boratína. Této části od Vyšohradu po nový hřbitov se říkalo Boratín, a části vznikající v letech 1875 až 1885, se říkalo „Křáky“. (Tato jižní část obce, se tak jmenuje proto, že vznikla na místě, ještě před příchodem Čechů, vykáčeného dubového lesa, kde se rozrůstalo lískové a jiné křoví - „křáky“). Tato část zakoupeného majetku nebyla v prvních letech hospodářsky příliš využívána, a když se boratínští dostali do finančních potíží začali se těchto pozemků zbavovat.

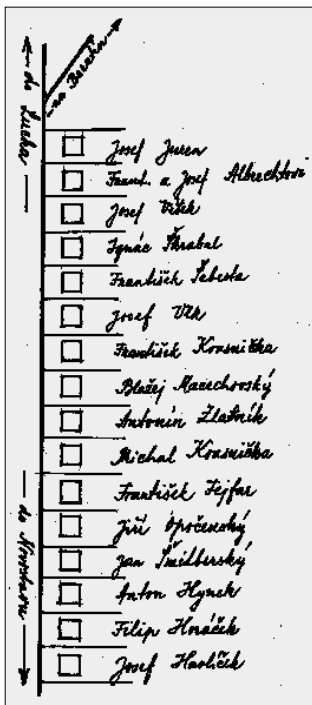
Pravděpodobné osídlení Českého Boratína v roce 1875

Domek Vincence Albrechta

Nejdříve tyto pozemky kupovali němečtí kolonisté a stavěli si tam obydlí, ale po několika letech je prodávali dalším příchozím, Čechům, přicházejícím převážně z Moravy. Němcům se v českém prostředí nelíbilo, protože byli v menšině (obec měli pevně v rukou Češi). Tak například, když přijela na Boratín rodina Škrabalova a Vlkova v lednu 1877, koupili si domek od Němce Rillinga a během roku postavili vedle další domek, který losem připadl Škrabalovům

(je na fotografii v 1. díle Vaculíkových Dějin volyňských Čechů) a ten starý zůstal Vlkovům. Od roku 1896 patřil rodině Vincence Albrechta.

Pravděpodobné osídlení Křakův v roce 1885

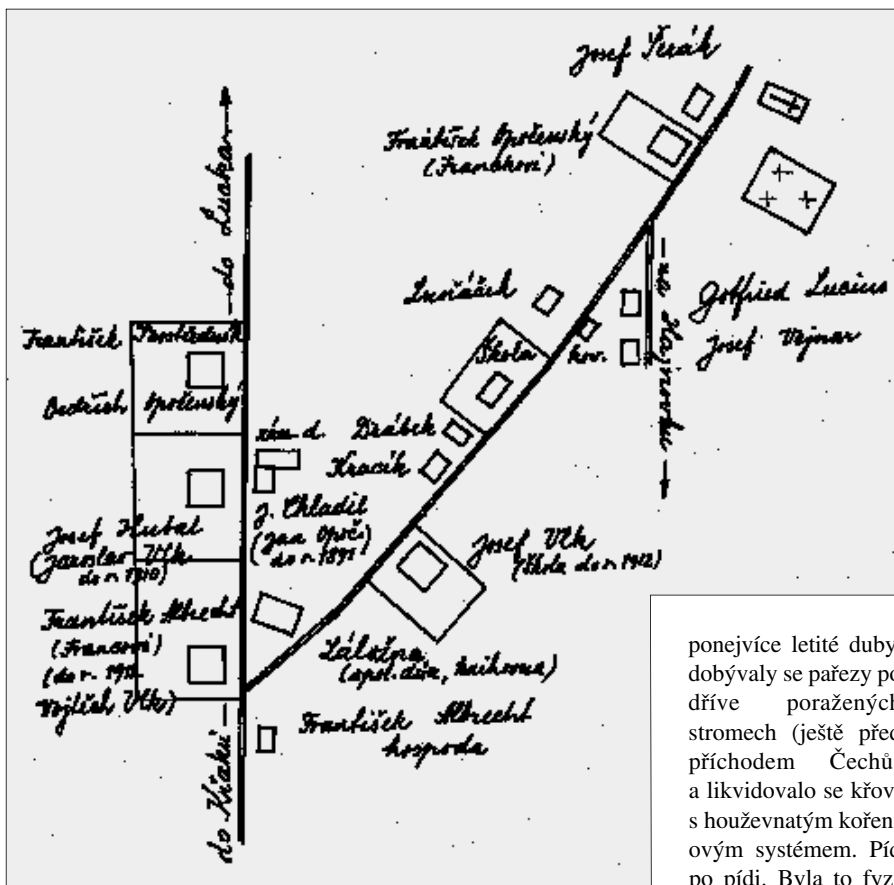
ne přístřešky), kolem nich se vysází ovocná zahrada a k cestě založí okrasná zahrádka. Tak se také postupně stalo. Hranice se osázely živým plotem - lískovými, hlohovými či mirabelkovými nebo i okrasnými keři. Toto vše se podařilo dokončit během prvních dvaceti let. V této době se stavělo z materiálu, který byl k dispozici, nejčastěji ze dřeva (špalíky), plev, slámy a hlíny. V deníku učitele Josefa Vlka je popsán jeden takový postup výroby, dnes bychom řekli, hliněných tvárnic:

Minulý týden jal jsem se stavět chlév a sýpku. Stavím z hlíny se slamou. Takové stavby se dosti osvědčují a staví se tak: Vykope se jáma délky žitné slámy. Na dno se nasype jílovitá hlína a naleje voda a důkladně rozšlape. Pak se tam položí vrstva žitné rovné slámy a opět prošlape. To se opakuje: vrstva bláta a vrstva slámy pokud jáma není plná. Pak se vytahuje sláma a několikrát se přehne, tak že má tvar velké cihly a klade se řadem na cihelnou podezdívku až do vrchu. Taková stěna jest suchá a teplá.

V popisovaném období docházelo k mýcení lesa ve velkém. Kácely se velké stromy,

Název Křaky se udržel po celou dobu existence obce a přžívá v paměti boratínských potomků dodnes (ještě padesát let po vystěhování). Snad příčinou určité odlišnosti byla i trochu jiná mentalita nově příchozích. Byly to také převážně evangelické rodiny, ale z jiného kraje. Křakovská zástavba vznikala na místech kolem již existující cesty z Lucka na jih, zatímco boratínská vznikala postupně kolem nové cesty, která spojovala oněch prvních čtrnáct, později něco málo přes dvacet hospodářství, poměrně těsně vedle sebe. Území mezi oběma těmito částmi - Boratínem a Křakami - bylo osídleno nakonec. Byl tam původně les dubových velikánů a některé jeho části se jako ostrůvky dochovaly až do posledních let osady a sloužily jako výletní místa boratínským dětem i dospělým k pořádání oblíbených slavností pod širým nebem.

V této středové části obce postavili boratínští postupně kostel, faru, hřbitov, školu, kulturní (společenský) dům se záložnou, mlýn a mlékárnu. Obec byla založena s rozmyslem a účelně. O tom svědčí i skutečnost, že po odstěhování Čechů v roce 1947 se rozrostla mnohonásobně co do počtu obydlí i obyvatel. Na Boratíně i v Křakách byly obytné domy stavěny uprostřed zakoupeného pozemku, poblíž spojovací cesty s výhledem, že k obytnému domu se přistaví hospodářské budovy (stodola, chlévy, maštale, chlévky, špejchary a jiné nezbytné

Centrální část obce kolem roku 1915

ponejvíce letité duby, dobývaly se pařezy po dřívě poražených stromech (ještě před příchodem Čechů) a likvidovalo se křoví s houževnatým kořenovým systémem. Píď po píďi. Byla to fyzicky velice náročná práce. Za dobu asi

dvaceti let bylo bez mechanizace, jen s pilou, sekerou a motykou odlesněno skoro 200 hektarů lesa. Pracovali všichni dospělí a pomáhaly i děti. Pro názornost: jeden každý občan ve věku od deseti do sedmdesáti let vyčistil jeden hektar lesa. To jest plochu 100x100 metrů. Zkuste si někdy vydobýt ze země desetiletý stromek, abyste poznali dřinu, kterou museli naši předkové podstoupit, chtěli-li pro své potomstvo zajistit lepší budoucnost. Docházelo k četným úrazům a to i k těm nejhorším. V rodině Vejnarů se traduje tragický příběh z roku 1880, který nám vyprávěl jeden z potomků čtvrté generace, učitel v.v. Josef Vejnar.

Když rodina Jana Vejnarů v roce 1880 mýtila část dubového lesa pro své budoucí staveniště, v tom místě, kde později bydlela rodina Brázdova (Jaroslav Brázda a Marie rozená Vejnarová se přistěhovali na Boratín až po válce), byly u toho děti osmnáctiletý Josef, třináctiletý Jan a dvouletá Marie. Starší Josef pomáhal rodičům, zatímco mladší měl za úkol ochránit před nebezpečím svou malou sestřičku. V lesích v té době se ještě potulovalo mno-

ho hladových vlků a napadali bezbranné děti. Byl tak svým úkolem zaujat, že nedával pozor na padající dubové velikány. A tak se stalo, že ho jeden zasáhl tak nešťastně, že zranění podlehl. Za několik let zemřela i jeho matka. Otec se znovu oženil a s touto novou rodinou se v roce 1894 odstěhoval do Ameriky a usídlil se ve Virginii v Nové Bohemii, kam se přestěhovalo již dříve a hlavně později mnoho boratínských občanů.

Konečná podoba obce

V obci bylo koncem osmdesátých let a až do odstěhování v roce 1947 kolem padesáti obytných domů. Z tohoto počtu bylo kolem třiceti zemědělských usedlostí s průměrnou výměrou asi deset hektarů. Ve srovnání s jinými českými obcemi na Volyni patřili boratínští k těm chudším. Museli být proto mnohem vynalézavější ve vyhledávání a využívání zdrojů obživy, což se jim namnoze dařilo.

Hlavička kupní smlouvy

Roku tisícího osmistého sedmdesátého pátého sedmnáctého dne měsíce ledna. Zmocněnec statkářky hraběnky Heleny Josefovny Miočinské, úředník osmé třídy Albin Antonovič Plotnický jednající na základě plné moci vydané právním zástupcem Miočinské, hrabětem Josefem Afanasjevem Miočinským a předložené újezdnímu soudu v Lucku policejní správě 1. listopadu 1874 zjistil, že jeho zplnomocnitelkou z celkové výměry půdy patřící k jejímu majetku ve Volyňské gubernii Luckého újezdu, vesnice Boratína, který získala od své matky Marie Leduchovské, podle záznamu vyměřujícího podíl z dědictví učiněného...

kusech. V každé kvalitativně odlišné lokalitě pětinu svých pozemků: v osadě, na hrubých kusech, na Hajnovce, v dubovém lese, v Křakách. Výměra polností byl velice důležitý údaj, protože se od něho odvozovala řada plateb do obecní kasy, na učitele, na veřejně prospěšné akce i síla volebního práva.

V roce 1874, kdy se prováděla první parcelace (vytyčení hranic pozemků zeměměřičem v terénu) jednotlivých hospodářství s nás-ledným právním vypořádáním, bylo na Boratíně 26 hospodářů.

V pozůstalosti po Bedřichu Albrechtovi, vnuku zakladatele Českého Boratína Františka Albrechta, jsme objevili přes sto let starý papír, na kterém byly poznamenány rukou neumělou krkonošským nářečím, pravděpodobně naším pradědem Františkem Albrechtem, následující údaje: datum získání panství od hraběnky, datum parcelace a datum kupčičku (smlouvy), dále jméno hospodáře a výměra zakoupených pozemků udaná v morgách a někdy v desjatinách s mnoha drobnými nepřesnostmi v přepočtu.

Polnosti měl každý hospodář nejméně v pěti

Seznam boratínských hospodářů, majitelů pozemků v roce 1874
(před odprodejem křakovských lesů):

Jméno hospodáře	příchod	místo původu	morgy	ha
Josef Beneš	1871	Studenec u Jil.	10	5,6
Josef Opočenský	1871	Kundratice	32	17,9
Josef Havlíček	1871	Kundratice	15	8,4
Kristián Hanuš	1872	Dolní Štěpanice	20	11,2
František Vejnar	1872	Kundratice	20	11,2
Josef Mencl	1871	Bělá u St. Paky	42	23,5
Josef Zajíček Janův	1871	Dolní Štěpanice	70	39,2
František Křížek	1871	Kundratice	30	16,8
Josef Kracík	1871	Bělá u Staré Paky	20	11,2
Václav Hrdlička	1871	Sobotka	40	22,4
Jan Šádek	1871	Libštát	30	16,8
František Kvasnička	1871	Brandýs nad Orlicí	15	8,4
Jan Vejnar	1872	Kundratice		
a Josef Václavík	1872	Víchová	15	8,4
Josef Zajíček Pavlův	1871	Poniklá	43	24,1
František Opočenský	1871	Kundratice	50	28,0
František Albrecht	1871	Kruh u Jilemnice	15	8,4
Jakub Flengr	1874	?	13	7,3
František Opočenský ml.	1871	Kundratice	10	5,6
František Fišera	1872	Valteřice	5	2,8
Julie Zajíčková (Opočenská)	1871	Dolní Štěpanice	6	3,4
Ferdinand Kchina	?	?	5	2,8
Anton Mifka	?	?	5	2,8
František Fejfar	1873	Bělohrad	5	2,8
Matěj Jelínek	1873	?	5,75	3,2
Jan Šmitberský	1873	?	5,75	3,2
Antonín Hínek	?	?	5,75	3,2
celkem			533,25	298,6

Poznámka: 1 morg = 0,5127 desjatiny = 0,5602 ha

Během dalších patnácti let (do roku 1890) přišlo na Boratín mnoho dalších rodin, které se usadily převážně v Křakách, když odkoupily od boratínských kus lesa a postavily si tam chaloupky. Časem se zmohly na kus pole a spolu s provozováním řemesla si zajišťovaly skromnou obživu. Z těch kmenových naopak mnohé rodiny svoje hospodářství odprodaly nově přichozím, např. Mencl a Václavík se v r. 1886 vrátili do Čech, Mifka a Hínek neznámo kam. Po roce 1890, v době náboženské nesvobody, se mnoho rodin odstěhovalo z Boratína, zejména do Ameriky.

Trvale se v tomto období na Boratíně (převážně v Křakách) usadily následující rodiny:

Jméno a složení rodiny	kdy	odkud
Josef Chudoba (?) s manželkou (?) a čtyřmi syny, František (1864), Michal (?), Václav (1874), Jan (1868)	1875-1876	zatím nevíme
František Šebesta (1841) s manželkou Františkou (1849), roz. Kupsovou a synem Františkem (asi 1873)	1875-1876	farnost Vanovice
Ignác (Hynek) Škrabal (1816) s manželkou Marií, roz. Škrabalovou dcerou Josefínou (1853) a synem Josefem (1858)	1877	Svárov farnost Vanovice
Josef Vlk (1825) s manželkou Annou (?), roz. Augustovou a syny Karlem (1860) a Josefem (1862)	1877	Svárov farnost Vanovice
Josef Víték (?) s manželkou (?) a dcerami Františkou (?) a Josefínou (?) a synem Josefem (1858)	?	farnost Vanovice
Jan Nechanický (1825) s manželkou Annou (?), roz. Mikoláškovou a dětmi Marií (1856), Anežkou (1858), Pavlnou (1862), Janem (1864), Petrem (1871) a Pavlem (1875)	1878	Peřimov farnost Libštát
Jiří Opočenský (1837) s manželkou Marií (1842), roz. Kadavou a dětmi Janem (1867), Annou (1869), Anežkou (1872), Josefem (1879)	1880	Kundratice farnost Libštát
Jan Bohatec (1841) s manž. Annou (1842) roz. Kostíkovou a dětmi Janem (1869), Josefem (1873) Vojtěchem (1875) a Františkou (1878)	? do Kopče asi 1882	Drválovice farnost Vanovice
Jakub Chladil (1826-1875) s manželkou Marií (1836), roz. Dražilovou a dětmi Josefou (1860), Josefem (1865) a Marií (1871)	1875 Volkov asi 1882 z Volkova	Skrchov farnost Vanovice
Vladimír Karel Novák (?) s manž. Annou (?), roz. (?) a dětmi Soňou (1883) a Karlem (?)	?	nevíme
Josef Hubal (?) svobodný, přičlenil se do rodiny Josefa Kracíka	před r. 1884	nevíme

Mnozí se na Boratín v této době přistěhovali, ale trvale tam nezakotvili, například:

František Skalský přijel z Ameriky za sestrou provdanou Šádkovou, hospodařil tu, možná založil rodinu, ale za několik let odjel zpátky do Nové Bohemie ve Virginii, je pohřben v Petersburgu.

Anton Žalský přijel s manželkou za jejím strýcem Františkem Albrechtem v roce 1878, pobyl tu 4 roky a když mu manželka zemřela (1882), odjel se synem Adolfem (1868) a dcerou Marií zpět do Čech.

Antonín Zlatník přijel snad z hloubi Ruska, oženil se s dcerou Josefa Šádka a pak s rodinou odjel do Ameriky.

Josef Juren (snad evang. farář) s dvěma dcerami Marií (provdanou za Jana Opočenského) a svobodnou Matyldou odjeli v roce 1891 do USA.

Macíkovi se dali k baptistům a přestěhovali se do Mirotína kolem roku 1900.

Josef Tomáš se dvěma syny hospodařil na Boratíně několik let, odstěhovali se, jeden syn s rodinou se vrátil na Boratín v roce 1924.

O dalších rodinách, se kterými jsme se v písemnostech setkali, mnoho nevíme. Jsou to: Prostředníkovi, Horáčkovi, Luňáčkovi, Matouchovi, Macechovských, Přichystalovi, Nájemníkoví, Nechutovi, Dokoupilovi, Čurdovi a další.

Společenské rozvrstvení občanů v době, kdy naši předkové opouštěli své české a moravské domovy, bylo velice pestré a sociálně dosti přesně ohraničené. Dnes je velice obtížné zjistit u jednotlivých rodin jejich tehdejší společenské postavení. Obecně se venkovský lid, odkud většinou naši předci pocházeli, zařazoval do následujících skupin: podruh, nádeník, chalupník, domkař, řemeslník, rolník (čtvrtláník, pololáník, sedlák).

Na libštátské evangelické faře jsme se setkali s přehledným zařazením farníků do skupin podle majetkových či příjmových skupin. Podle tohoto zařazení byl jim vyměřován členský příspěvek na chod církve - salár.

Jejich skutečné vlastnické poměry není možno zjistit ani v pozemkové knize, protože ty se v době stěhování v jednotlivých katastrálních územích teprve zakládaly. Musíme se tedy spokojit s tím, co víme. Předpokládejme, že si za polovinu dovezeného kapitálu koupili pozemky, a víme, kolik morgů si kdo koupil. Abychom si udělali obrázek, jak na tom naši předkové byli, museli bychom znát cenovou úroveň tehdejší doby. Pokusil jsem se soustředit několik cenových údajů z dostupných denků:

1 morg pozemku stál	asi 20 rublů
pšenice 1q	6 rublů
žito 1q	3 ruble 60 kopějek
oves 1q	3 ruble 50 kopějek
ječmen 1q	4 ruble 80 kopějek
kráva	26 rublů
prase 1q	16 až 18 rublů
tele	1 rubl 80 kopějek
slepice	50 kopějek
1 vejce	1 kopějku

1 kg másla	80 kopějek
lahev vodky	20 kopějek
1 fotografie (kopie)	1 rubl
večeře pro 4 osoby	22 kopějek
napsání kupní smlouvy	1 rubl
vůz	17 rublů
cesta vlakem z Brna do Brodů za 4 osoby	76 rak. zl. (47,2 ruble)
za zavazadla	7 rak. zl. (4,34 ruble)
cesta vlakem z Radziwilova do Olyky za 4 osoby	7 rublů

1 rubl (100 kopějek) = 1,61 rak. zlatých

Jestliže platí, že první osadníci za polovinu hotovosti nakoupili pozemky a druhou polovinu si ponechali na zařízení hospodářství a na živobytí v prvních letech, pak velmi snadno posoudíme, že na tom byli dosti bídně. S přihlédnutím k zakoupeným pozemkům dokonce můžeme konstatovat, že i tady byl velký sociální rozdíl mezi nimi. Mezi nejbohatším a nejchudším byl nejméně sedminásobný rozdíl. Průměrný podíl jedné rodiny byl téměř 40 morgů na začátku roku 1872 a 20 morgů na konci roku 1875 a jen něco málo přes 10 morgů v roce 1890.

Řízení obce

Řízení obce spočívalo na bedrech starosty, který byl volen zpravidla na jeden rok. K ruce měl 4 až 5 členů výboru, obecních radních. Na Českém Boratíně, stejně jako v ostatních českých obcích na Volyni, měli výboři poněkud ztíženější situaci. Museli jednat v souladu se zákony a usneseními státní správy (gubernátora, ispravníka, mirového posředníka, pristava), ale také cítit zákony vlastní české samosprávy (staršiny - vrchního představitele české volosti). Na Boratíně existoval ještě obecní zákoník. Jeho existence je doložena nepřímo a to odkazem na jeho paragrafy, zejména při sankcích, tedy vyhrožováním za neplnění starostou vyhlášených či jiných úkolů. I tak to neměl starosta se svými radními lehké, protože se musel o všem radit a byl vykonavatelem vůle státní správy a občanů promítnuté do odhlasovaných závěrů valné hromady. Těch bylo pořádáno v obci během roku více než dvanáct, podle potřeby. Pořádaly se ve starostově domě nebo i na jeho dvoře. Na některých se přítomnost vyžadovala pod pokutou 50 nebo dokonce 100 kopějek podle závažnosti projednávaného tématu či naléhavosti. To byla značná částka z domácího rozpočtu. Na valné hromady zval starosta pomocí obsílek - oběžníků, které se předávaly od domu k domu od jednoho konce obce na druhý (od Vyšohradu na Hrádek). Pomocí obsílek uděloval starosta příkazy, napomenutí, oznámení, výzvy, doporučení apod. Obsílek a oběžníků, psaných česky, vypravil starosta během roku kolem čtyřiceti. Starosta a radní byli voleni na valných hromadách zpravidla na jeden rok. Volit mohl ten, kdo obci nic nedlužil a byl vlastníkem půdy.

Příklad valných hromad v roce 1888

datum	čas konání	k projednání
18. ledna	4 hodiny odpoledne	k obecním účtům
28. ledna	12 hodin	volba desátských
2. února		dělení peněz za kozáky
27. března	5 hodin odpoledne	ubytování kozáků
21. května	6 hodin ráno	projednání příkazu pristava
10. července	8 hodin večer	projednání účasti na oslavách pokřtění Rusi (900 let)
23. července	7 hodin večer	projednání příkazu uradníka
25. července	7 hodin večer	projednání dopisu učitele Horáka
27. července		opakovaná za nesejití 25.7.
7. srpna	4 hodiny odpoledne	stravování vojáků
11. září	3 hodiny odpoledne	zabezpečení učitele Horáka (ubytování a stravování)
21. září	6 hodin odpoledne	škola, učitel
26. září	1 hodinu odpoledne	školní záležitosti za účasti staršiny
28. října	8 hodin ráno	školní záležitosti za účasti kijejského inspektora
9. listopadu	8 hodin ráno	prošení za účasti staršiny a písaře
7. prosince		žádost o vyrovnání za starý hřbitov

Z činnosti obecní rady:

- dohled nad plněním povinností vůči státu (vybírání a odvod daní, vojenská povinnost, účast na státních oslavách)
- zajištění pořádku v obci (opravy cest)
- zajištění bezpečnosti občanů a prevence (proti požárům, úrazům)
- ochrana majetku (zajištění hlídek)
- organizování oslav (návštěva členů carské rodiny či jiných vysokých úředníků)
- smírčí komise při majetkových i osobních sporech, např. urážka na cti či jiné
- hmotné zajištění rodiny po smrti jejího živitele (určení poručníka nezletilých dětí a správy majetku, dražba movitého majetku)
- organizování převodů nemovitého i movitého majetku při stěhování majitelů či jeho nevyužití (dražba, prodej, pronájem)

Poplatky, které museli majitelé pozemků platit během roku (podle výměry pozemku):

- vůči státu:
 - daň podušní, pozemková (pozemelná), domovní, na mirský sbor, na desáckého a seckého
- vůči obci:
 - na provoz školy, pošty, magazínu, prámu, hasičů, obecní a okresní české kanceláře
- vůči církvi (salár) a spolkům (členský příspěvek)

Demokratické prvky v řízení byly u boratínských občanů hluboko zažité a uplatňovali je, i když se z Boratína vystěhovali. Za příklad může posloužit skutečnost z USA. Tam se boratínští sdružovali na jednom místě ve Virginii (ráz krajiny prý připomínal volyňské území). Když zemřel Jan Vejnar v roce 1906 (12 let po vystěhování z Boratína), poručníkem jeho dětí a správcem majetku se stali také boratínští vystěhovalci Frank Kvasnička, John Chudoba a Frank Fejfar. Ale i v pozdějších dobách, v závěru volyňského pobytu, lze v řízení obce vystopovat dříve uplatňované principy a obdobnou praxi.

Škola

Od samého začátku, jen co zajistili nezbytné bytové otázky, měli boratínští občané starost o vzdělání svých dětí. Sami všichni uměli číst, psát a počítat, měli alespoň obecnou školu, a protože nejbližší (samozřejmě nečeská) škola byla v Lucku, bylo třeba pořídit nějakou „domácí“ privátní školu, aby z dětí nevyrostli analfabeti. V té době (1873) bylo v obci 21 dětí ve věku od 7 do 15 let (z toho 10 od 7 do 10 let) a 21 předškolních. Některé z dětí již navštěvovaly školu v místech, odkud přišly. S novými kolonisty dětí stále přibývalo.

Než byla v r. 1889 z moci úřední zřízena na Boratíně státní škola, vystřídal se na postu učitele celá řada více či méně vhodných „kantorů“. Prvním byla osmnáctiletá Františka Šádková, která učila dva roky asi deset nejmenších dětí. Učila doma a zdarma. Poté učil dva roky šestnáctiletý Jan Opočenský také doma, u starosty Františka Opočenského (dětí bylo asi 20). Když odjel do Čech, aby se vyučil zámečnickem, učila od roku 1877 do roku 1880 Anna Zajčková (23 let). Učila v domě Františka Janaty a obec jí platila 60 rublů za rok. Když se Anna provdala, vyučoval jeden rok patnáctiletý Jan Opočenský (truhlářův syn) a po něm opět Anna Flengrová (Zajčková). V této době (1873 až 1888) se vyučovalo 10 až 20 dětí jen v zimních měsících (od listopadu do dubna) a učitelé byli jen o něco starší než nejstarší žák. Tomu také odpovídaly výsledky.

Josef Motl

I rozhodli se boratínští, že musí sehnat řádného (profesionálního) učitele. Po poradě s libštátským farářem (z farmostí, odkud mnozí helvéti pocházeli) Emanuelelem Havelkou, nastoupil na Boratín v listopadu 1882 učitel Josef Motl. Ten se staral povětivě o svěření dětí a škola za jeho čtyřletého působení doznala obrovských změn. Působil mezi mládeží a celému sboru sloužil jako duchovní. Založil pěvecký sbor a postaral se o to, aby boratínští helvéti někam administrativně patřili. Kvůli svému náboženskému přesvědčení se však stal pro domácí úřady nežádoucí (v dobách náboženského útlaku) a musel Boratín opustit. Více o působení Josefa Motla na Boratíně se dovíte v následující podkapitole. Dva roky se opět improvizovalo. Jednu zimu učila Matylda Jurenová a jeden rok „také učitel z Čech“ Horák, který se jako pedagog příliš neosvědčil.

Na podzim roku 1888 se vrátil z pětileté vojenské služby Josef Vlk a obec mu nabídla místo učitele, protože už na Moravě k tomuto povolání směřoval (na Boratín přijel jako patnáctiletý a než nastoupil na vojnu, zvládl ruský jazyk a na vojně sloužil u hudby a ovládl hru na dechové, klávesové i strunné nástroje). V té době byly zrušeny všechny soukromé školy a následně byly podřízeny ministerstvu školství. Nový učitel dostal souhlas od školního in-

spektora, ale i dvě podmínky: vykonat zkoušku na pedagogické škole a jako státní úředník přijmout pravoslaví. Tyto podmínky Josef Vlk následujícího roku splnil a stal se tak na více než čtyřicet let učitelem v Českém Boratíně. Učil nejen boratínské děti, ale i jiné české děti z okolních vesnic až do roku 1931. Tím byla zajištěna školní výchova dětí na dlouhou dobu. V roce 1889 si postavil dům, kde jednu místnost vybavil jako třídu a tam vyučoval až do první světové války.

Duchovní život – zřízení farnosti

Náboženská otázka spolu se vzděláváním dětí byla pro boratínské občany tou základní. Setkáváme se s ní téměř v každé písemnosti pojednávající o životě v Českém Boratíně. V mnohých se pohledy ztotožňují, zejména ve faktech. Je znatelná i osobní zaujatost při pojednání o tomto tématu. Obáváme se, abychom i my při referování o této otázce z dostupných zdrojů nebyli příliš osobní, a tak dáváme slovo osobě nejpovolanější. Citujeme vybrané odstavce z dějin sboru církve evangelické-reformované v Boratíně z pera tamního kazatele Antonína Balabána. Je autorem celkem tří pojednání na toto téma, časově dosti vzdálených. První je z roku 1934, kdy ještě působil na Volyni a byl uvnitř děje, druhé pojednání je součástí životních vzpomínek z šedesátých let a třetí a poslední z roku 1967 jako paměti boratínského, později chotiněvského sboru. Obšírné pojednání o strastiplných začátcích najdeme také v Kronice boratínského sboru od Marie Janatové. Uvádíme téměř úplný text prvního pojednání Antonína Balabána uveřejněný v Křesťanských listech v roce 1934 (č. 7 až 12):

Ač hlavním důvodem stěhování se Čechů na Volyn byla touha po lepších hospodářských poměrech, po úrodné a laciné půdě, nezapomněli evangelíci vzít sebou kromě hospodářského nářadí také náboženské knihy: Bibli, kancionály, postily a jiné. Chtěli i tu v cizině sloužit Hospodinu po způsobu svých otců. Doutnající jiskra duchovního života nemůže přec uhasnout. V duších našich evangelíků byla při nejmenším tradiční zbožnost. Těžké zkoušky v prvních letech, kdy se stávalo, že nebylo vůbec možné jinde hledati pomoci nežli u Boha, nutily skláněti kolena před Hospodinem a k němu volati o pomoc. A On vyslyšal a spomáhal. I počali se boratínští scházeti u Šádků a později u Františka Opočenského ke společným pobožnostem. Věřili zaslíbení Páně: „Kdež se shromáždí dva neb tři ve jménu mém, tuť jsem já uprostřed nich“. Zpívali z přivezených kancionálů a z postil si četli kázání. K těmto pobožnostem scházeli se reformovaní i luterští, ano i katolíci přicházeli. Kde však budou hledati duchovní správu, kdo jim pokřtí dítky, kdo poslouží Večeři Páně?

Mnoho Čechů nabývalo půdy jako vlastnictví přes to, že dosud byly v platnosti zákazy ruské vlády z 10. července 1864 a 10. prosince 1865, že katolíci Poláci nemají práva kupovati pozemky v jihozápadních krajích Ruska. Tento zákon se vztahoval i na katolické Čechy.

Josef Vlk

Antonín Balabán

Bylo nutno ten zákon nějak obejít. Plnomocníci Čechů Příbyla a Olič ujišťovali ruskou vládu, že Čechové jsou vlastně husité a husitství, že je blízké pravoslaví. V Rakousku nebylo dovoleno vyznávat svou víru. V zemi svobody se snadno zase vrátí k víře svých otců. Z toho důvodu byl pověřen ministr vnitra L. S. Makov ke zřízení českých husitských farností. Roku 1872 byly zřízeny dvě farnosti, dubenská v Podhájích a hlinská v Hlinsku, později pak ostrožská v Hulči. Těžší otázka byla, kde vzít duchovní. Byl to nešťastný krok plnomocníků Čechů, že se neobrátili k stávajícím církvím v Čechách, reformované nebo luterské, aby doporučili vhodné duchovní k zorganizování nové církve, kteří by především sami stáli na pevném duchovním základě. Plnomocníci přivedli tři duchovní, kteří obsadili zmíněné farnosti. Leč všichni tři byli původně katoličtí kněží, a na úkoly jim svěřené nestačili. Byli to Václav Hrdlička, František Kašpar a Jan Saska. Zdá se, že žádnému z nich nešlo o přerod české duše, leč pouze o vnější formy kultu náboženského. Ujišťování Příbyla a Oliče o husitství Čechů bylo nepravdivé, poněvadž většina Čechů o husitismu málo věděla, namnoze nic. To byli vlastně odchovanci Říma. Nebylo tedy možné, aby z nich pojednou byli husité. Novému náboženství se bránili a hledali útočiště ve stávajících zde katolických kostelích.

Ruská vláda dala úplnou svobodu Čechům k vypracování vnitřních záležitostí církve. Za tím účelem byly svolány dva církevní sněmy do Kvasilova v r. 1880 a 1881. Tu mělo dojít k určitým usnešením o zřízení církve husitské českobratrské. O sněmy byl velmi malý zájem Čechů a slabě byly zastoupeny. Ač došlo k usnešení držeti se vyznání Českých bratří z r. 1535, část Čechů vedená farářem Saskou se usnešení nepodrobila a vůbec každý z kněží táhl na jinou stranu. Hrdlička se klonil k českobratrství, Kašpar navazoval s církví reformovanou, Saska vedl ke starokatolictví, že odtud bude nejsnadnější přechod k pravoslaví, jak si to vláda přála. Shodovali se toliko v tom, že zavrhovali papeže, služby Boží konali v jazyku českém a Večeři Páně vysluhovali pod obojí. Když konečně prozkoumal poměry náboženské mezi Čechy generální gubernátor kijevecký, vyšlo najevo, že každá námaha o sjednocení Čechů po stránce náboženské je marnou a do splnutí s pravoslavy mají daleko.

Církev pravoslavná viděvši povolnost úřadů vůči Čechům, zahájila sama útok na správu státní, aby energičtěji proti Čechům postupovala, zvláště když zemřel příznivec Čechů car Alexander II., jsa zavražděn roku 1881. Nastal nátlak na bezpodmínečné přestupování k církvi pravoslavné a české farnosti byly r. 1888 zrušeny. Nepravoslavným Čechům zakázáno nabyvatí půdy. Mnohým Čechům byla půda dražší nežli víra a proto houfně přestupovali. Tři čtvrtiny Čechů staly se pravoslavnými, mezi nimi se ztratili i mnozí evangelíci. K pravoslaví Čechové nikdy nepřirostli. Byli-li vlažnými před přestupem, tím více po vstupu do církve pravoslavné. Většina lidu se stýká s kněžími jen při křtech, oddávkách a pohřbech.

Vratíme se opět k našim boratínským. Spadalť Boratín pod správu faráře Hrdličky v Podhájích u Dubna. V Boratíně měl koupeno 40 morgů pole. Tento duchovní byl celkem nejvíce oblíben u Čechů. Byl ušlechtilého vzezření a mocen řečnického umění, milé, dobrácké povahy. Občas přijížděl na Boratín a vykonával služby Boží a sloužil svátostmi. Jinak si boratínští vykonávali služby Boží sami. Mládež však toužila po něčem jiném, mimo náboženské shromáždění. Chtěla zábavy. Skládali samorostlé písně s nádechem humoru, při hudbě na harmoniku pořádali si taneční zábavy. Farář Hrdlička doporučil mládeži pořádání divadelní představení, budou prý se tak vzdělávat a slušně se pobaví. Rady jeho uposlechnuto. Ohlednali si z Čech divadelní kusy a s nadšením pustili se do díla pod řízením Františky Šádkové. Jelikož první představení se vydařilo, dostali herci chuť k pokračování v tom díle. Přicházeli hosté z okolí a vždy se jim tu líbilo.

Od samého počátku starali se rodičové o vzdělávání svých dětí. Školství tehdy v Rusku zvláště na venkově bylo ubohé. Stát se nestaral o zřízení školy státní ani soukromé. Rodičové vyučovali děti sami jak dovedli a čas jim dovoľoval. Takové vyučování mohlo být jen prozatímní. Nabídla se již zmíněná Františka Šádková, že bude děti učit v bytě svých rodičů zdarma. Po ní se vystřídalo několik domácích učitelů. Rodičové nebyli s takovýmto vyučováním spokojeni, zvláště když jeden po druhém se odkazovali. Proto se obrátili na faráře Havelku v Libštátě s prosbou, aby jim doporučil nějakého kvalifikovaného učitele. Jeho péči skutečně přijel na Boratín mladý učitel Josef Motl. Byl členem Bratrské Jednoty (Ochranovské), absolvent učitelského semináře v Neusalz v Německu. O něm se může právem říci, že byl synem Jednoty Bratrské. Přišel, nejen aby přinesl všeobecné vzdělání dítkám, ale aby sloužil všem bez rozdílu, mladým i starým jako věrný služebník Kristův, aby pracoval pro království Jeho. Ač s mnohým sebezapřením, neuznáním a zklamáním konal dílo učitele a kazatele, požehnaní jeho obětavé práce je ve velké míře patrné do dnes.

Mladistvé nadšení učitele bylo hned v počátku zkaleno ohněm. Sešla se obecní rada k projednání s ním záležitostí o jeho povinnostech a právech. Luterští hleděli k němu s nedůvěrou dříve ještě, nežli na Boratín přijel, poněvadž byl povolán z podnětu reformovaných. Hned v té první schůzi byl učitel Motl dotázán, zda by byl také ochoten služby Boží vykonávat. On se vši ochotou a samozřejmostí. Ale luterští chtěli být jisti hned ve svých předpokladech. Proto mu předložili otázku, zda při bohoslužbách budou svíce a kříž, či nikoliv. Motl dal vyhybavou odpověď: Ta otázka je pro dnešní schůzi vedlejší, to si podáme jindy! Oheň byl na střeše. Jeho odpověď si vykládali v tom smyslu, že považuje svíce a kříž za vedlejší věci při bohoslužbě. A jejich náboženství, jak se ukázalo, se zakládalo hlavně na svících. Dosud chovaná nedůvěra k Motlovi propukla v prudkou nenávisť. Ozvaly se hlasy: My ho nechceme, kdo si jej povolal, ať si ho nechá. Katolíci se přidali k luterským, tvořili pak silnější stranu, nežli reformovaní a odhlasovali, že obecním učitelem bude rolník Zajíček, zvaný Rokelský. Ejhle ovoce Tolerančního patentu císaře Josefa II., že totiž povolil dvě vyznání v Rakousku, augsburské a helvetské. Pro nepodstatné věci ztrácel se zájem o podstatné. Reformovaní bratři, jmenovitě Josef Opočenský a František Janata odešli s učitelem stranou a radili se co dělat. Mladý učitel s klidem řekl: Oblek mám, vy mi dáte stravu a byt, děti vám budu učit zadarmo.

To rozhodlo o dalším pobytu učitele Motla na Boratíně. A tak povstaly na Boratíně školy dvě, Zajíčkova a Motlova. V krátké době však škola Zajíčkova zanikla a všechny děti chodily k bratru Motlovi. Proč? Žáci jeho mnohem zdárněji prospívali. Učitel Motl byl výborným pedagogem, učil svědomitě, nezištně a s láskou. Sám zhotovoval pro děti pomůcky k vyučování a co hlavního, učil děti zpívat. Děti k němu záhy přilnuly upřímnou láskou. Když rodiče bil do očí rozdíl lepšího vzdělání dětí ze školy Motlovy, jeden po druhém přiváděli své děti k Motlovi a odprošovali jej. Naposled i sám učitel Zajíček přivedl své děti se slovy: Pane učiteli, byl jsem Šavel, ale teď jsem Pavel, odpusťte. A pan učitel uměl odpouštět a zapomínati. Leč konfesijní nenávisť trvala dál. Ta měla hluboké kořeny a přinesla ještě mnoho zlého.

Farář Hrdlička učiteli Motlovi nepřál, zvláště jeho paní podporovala stranu odporující Motlovi a jeho snahám. Největší napětí nastalo mezi farářem Hrdličkou s jeho stoupenci a reformovanými, když Josef Opočenský na jedné své obchodní cestě zjistil, že Hrdlička vysluhuje katolíkům mši a vůbec svátosti vysluhuje tak, jak si kde přejí reformované, po lutersku i po katolicku. Takovéto jednání zmíněného bratra zneklidnilo, doma nastalo rozrušení a oz-

valy se hlasy, že se nemůže déle setrvat pod správou takového dvojramenáře.

Br. Opočenský příležitostně farář Hrdličkovi vytkl jeho nesprávné počínání. Tento ve své dobrácké povaze se omlouval. Do řeči vpadla jeho žena a řekla: „Pane Opočenský, vy jste řemeslník, děláte každému jak si přeje, tak i můj muž má řemeslo a musí vyhovět všem stranám dle přání.“ Po takovémto vyjádření sláva Hrdličkova na Boratíně pohasla a vedoucí duchovního života počali se ohlížeti po nějaké stávající církvi evangelické v Rusku.

Strana Hrdličkova v tomto počínání viděla podvrtné dílo Motlovo, proto ostří meče bylo obráceno hlavně proti němu. Zvláště paní Hrdličková hledala cesty k znemožnění dalšího pobytu učitele na Boratíně. Byly naň donášeny stížnosti na úřady, že je nebezpečným člověkem státu. Byl předvolán k zodpovídání se. Musel předložit knihy, z nichž učil, k přezkoumání. Uznán za nevinnu. Ale na tom se neskončilo. Předvolán znovu, s podotknutím, aby působil na Čechy k přestupu do lůna církve pravoslavné. Doprovázel jej br. Josef Opočenský zvaný Klempíř. Motl stojí na svém, že od pravého učení Kristova odstoupiti nesmějí. Opočenský dodal: „My jsme při konfirmaci slibovali věrnost církvi reformované, nemůžeme tedy rušit slib.“ Kníže Orlov, jako vyšetřující soudce odpověděl: „Když nemůžete slibu rušiti, dejte nám své děti!“ Tu Opočenský znovu dokazuje. „Za dítky jsme my rodičové slibovali při křtu.“ S nepořízenou, vyšetřující komise propustila statečné obhájce víry. To byly počátkové dalších nepříjemných zápasů s úřady. Žaloby nepřestávaly docházeti k úřadům. Motlovi odepráno občanství ruské. Uznal, že bude užitečné, aby odešel.

Poněvadž farář Hrdlička pro svoji liberálnost ve věcech náboženských ztratil důvěru na Boratíně, obrátili se boratínští ještě za učitele Motla na evangelickou reformovanou konsistoř ve Varšavě se žádostí o přijetí do jejich svazku. Tato konsistoř je nemohla přijmouti poněvadž Volyň nespádala do jejich oblasti, ale poradila, aby se hlásili do konsistoře ve Vilně. To se také stalo. V odpověď na žádost o přijetí objevil se na Boratíně jednoho májového dne roku 1883 superintendent Glowacki z Vilna. V polštině kázal a celou záležitost zkoumal a s velkou přichylností se měl k našim bratřím. Ještě téhož roku v červenci byl sbor formálně připojen ke konsistoři Vilenské.

Konsistoř Vilenská, ač vzdálená na 600 km, věnovala zvláštní péči nepatrnému sborečku. Aby mohlo být sboru slouženo v mateřském jazyku, požádal p. superintendent faráře Jelena, Čecha z konsistoře Varšavské, aby čas od času přijížděl na Boratín a duchovenské služebnosti konal. Tento hned při první své návštěvě provedl volbu dvou starších sboru Jana Opočenského a Josefa Vlka, otce nynějšího učitele ve výslužbě. Nejčastěji však dojížděl farář Manzelowski, Polák z Niepokojczyc, jenž byl administrátorem sboru.

Přes to, že v obci byly ještě nepokoje se strany luterských, kteří se zatím konsistoři reformované nepodrobili a dojížděl k nim farář Hrdlička a sloužil po lutersku, toužili reformovaní postavit si vlastní stánek k shromažďování se. Dosud se shromažďovali v klempířské dílně. Koupili pozemek, svázeli dříví, pálili cihly. I Vilno podepřelo tuto snahu darem 250 rublů a učitel Motlovi platilo 100 rublů ročně. Dlouho však radost netrvala. Pojednou, jako hromová rána, přišlo úřední nařízení, že dům modlitby se nesmí stavět. Nezbyvalo nic jiného, než připravený materiál likvidovati a trpělivě čekat na příhodnější čas.

15. října 1889 přijel poprvé na Boratín farář Jastrzebski. On ze všech polských farářů nejúžeji se sblížil s naším českým lidem a přilnul k němu. Aby mohl sloužit v mateřštině, naučil se českému jazyku a celé bohoslužby po všechna léta vykonával česky. Ba i po převratu politickém, kdy Polska vzkříšena, jazyk polský stal se jazykem státním, důsledně kázal česky.

Druhou jeho návštěvou v r. 1890 byly cesty duchovním na Boratín uzavřeny. Přišel zase silný nátlak ze strany církve pravoslavné, podporované úřady, aby Čechové chtěj nechtěj přestupovali k pravoslaví. Jinde Čechové houfně přestupovali, ale boratínští kladli tuhý odpor.

Agitátorem pro pravoslaví byl Em. Němeček z Prahy. Měl mnohem lepší přístup k Čechům, nežli ruští bábuškové. Jezdil po českých obcích a všude výmluvnými a lahodnými slovy poukazoval na velké výhody pro ty, kteří přestoupí, kde kladli odpor, donucoval hrozbami. Pravoslavný Jezuita. Přijel také jedenkrát na Boratín. Zavolal si několik starších mužů ke starostovi obce, aby jim promluvil do duše. Ale nepochodil. Když musel odejít s nepořízenou, jako odpověď, přišel brzy po jeho odchodu úřední zákaz konati společná shromáždění a příjezd farářům nepovolen. Shromáždění však trvala dále proti tomuto nařízení. To bylo ovšem nebezpečné.

Odvážní vůdcové sboru nezoufali. Hledali cesty, jak znovu docílit svobody. Příležitost se brzy naskytl. Car Alexander III. vypravoval se na příjezd do Lucka k prohlídce opevnění města. To byla velká událost. Jako by sám Bůh všemohoucí měl přijet. Tu se bratři uradili, že předloží carovi žádost osobně. Žádost jim právnícky ve Vilně sepsali, v níž všechny bolesti o útisku náboženském vyjádřeny. Vše připraveno, jen jak teď carovi žádost doručit? Po všem kraji je vyhlášeno, že žádné žádosti se nesmějí carovi podávat. Kdo by se opovážil bude přísně potrestán. Nicméně bratři Jan Opočenský a František Janata se v ohlášený den do Lucka vypravili i se žádostí. U nádraží stojí spořádaný různé korporace, policajti tvoří živou zeď kolem cesty, po níž se měl car bráti, že by dítě mezi nimi neproklouzlo. Touha však po svobodě náboženské je silnější, než všechna nařízení i než ta živá zeď. V okamžiku, kdy car s carevnou Marií Fedorovnou projížděl kolem, František Janata (kovář) silným ramenem vrazil do Jana Opočenského, živá zeď proražena a Opočenský na volné cestě klečí na koleně a žádost má položenou na obnažené hlavě. Škoda, nebyl viděn carem. Hrubý výkřik policajta: „Nesmějí se žádosti podávat!“, situaci zachránil. Carevna uslyšela výkřik, ohlédla se a kynula rukou, aby žádost byla podána. Oddechli si bratři. Ale ne na dlouho. Nastalo vyšetřování br. Opočenského. Tušil, že by mohl dostat Sibíř. Odjel po několika měsících spolu s jinými do Ameriky, do země svobody.

Kdo půjde na místo odvážného Jana Opočenského? Byl kurátorem sboru tělem a duší, vedl služby Boží, pohřbíval mrtvé, povzbuzoval ke statečnosti v dobách útisku. Všem bylo samozřejmé, že to bude Josef Opočenský, klempíř. Tento s davidovskou srdnatostí a s vírou v Boží pomoc pustil se v zápas. Símě zaseté br. Motlem klíčilo, vydalo užitek svůj především v tomto muži. Nedovedl se na nikoho hněvat, hledal cesty k smíru, ve věcech svého přesvědčení byl neústupný a vytrvalý v boji o práva náboženská.

S netrpělivostí očekávalo se dlouho na odpověď od cara na podanou žádost. Konečně cestou úřední dostala se na úřad v Lucku. Povoláný kurátor vidí přes ní napsáno: „Kdo brání?“ Vyrozumělo se tomu tak, že ve skutečnosti car nic nevěděl o tom, co se zde ve jménu jeho dělo. Jednalo se nyní o kůži úředníků inspirovaných kněžstvem pravoslavným. Aby se zachránili a ospravedlnili před carem, přinutili představené sboru podepsati protokol nepravdivý, ospravedlňující jednání úřednictva. Báli se starší sboru, aby se jim pak nemstili.

Ale poměry se nezlepšily. Poslána nová žádost k carovi. Přišla zpět, že musí jít úřední cestou. Poslána úřední cestou. Žádný výsledek. Konečně zajeli dva delegáti Antonín Flengr a František Janata do Žitomíru ke generálnímu gubernátorovi, aby osobně ve věci zakročili. Výsledek byl ten, že generální gubernátor pohrozil Josefu Opočenskému, nepřestane-li s agitací evangelickou, bude administrativně trestán. Nepřestane-li ve svém domě shro-

mažďovati lid, bude jeho dům zapečetěn. Takovou zprávu přinesli delegáti. Tedy ještě hůře než bylo dosud. Z opatrnosti, aby na něco podobného nedošlo neshromažďovali se více v domě br. Opočenského, ale po každé jinde a několik jiných bratří vedlo shromáždění.

Car Alexander III. onemocněl. Ve všech kostelích se konají modlitby za jeho uzdravení. Tu milí bratři se dopustili jemné lsti vůči úřadům. Šli prosit o povolení k modlitbám za cara. V takovém případě žádosti nemůže být odepřeno. Policejní úředník slíbil, že i farář bude moci přijet. Záblesk svobody. Počíná svítat. Tváře se jasní. Radostné očekávání na den příjezdu duchovního po čtyřech dlouhých letech. Ještě před jeho příjezdem přibyl na Boratín úředník s rozkazem, že mimo boratínských nesmí nikdo bohoslužeb se zúčastnit. Přibylí hosté z Michajlovky museli se z Boratína vytrazit. Na cestách k Boratínu stojí stráž, aby vrátila návštěvníky z okolí. I u dveří pokoje, kde spal přes noc přijetý farář, stál mužik na stráž. Nezapomenutelné shromáždění u Klempířů se konalo 6. února 1894. Pak se shromažďoval sbor nerušeně ke svým „modlitbám za cara“, až konečně téhož roku přišel nový zákaz bohoslužeb. Nikdo však již toho zákazu nedbal.

Absolutistické vlády se ujal Nikolaj II., poněvadž jeho předchůdce Alexander III. zemřel. Všichni obyvatelé museli skládati přísahu novému carovi. Boratínští měli skládati přísahu v Antonovce před bátuškou. Odepřeli a žádali o povolení, aby směli před svým duchovním Jastrzebskim přísahati. V této žádosti jim zase nemohlo být odepřeno. A tak milovanému pastýři byla cesta na Boratín zase otevřena. Tím více se našim ulehčilo, když zmíněný car vydal manifest úplné náboženské svobody všech vyznání 17. října 1905. To už nebyl zásvit, nýbrž plný jas svobody a upřímná srdce chtějí oslavit Pána za vzácný dar svobody činem obětavé lásky.

Staré plány ožily. Postavíme dům jménu Hospodinovu. Klempířská dílna je těsná a nepohodlná, je nejvyšší čas, aby se začalo. Současně ožily tužby po vlastním duchovním pastýři. Než, nejprve dům modlitby, a potom farář. Peněžítý základ tu byl, zvětšený úroky, již z doby Motlovy. Co hlavního, měl lid srdce k tomu dílu. Nadšení asi 28 rodin bylo veliké, podepřeno smělou vírou v Boží pomoc. Svorně, jako jeden muž rozvrhli si práci. Všechna tato práce bude konána darmo, z lásky. Zatížili se také finančně. Každý zaplatí 2 ruble z morgu. Podle architekta Ing. Wojdeho z Varšavy, velkého přítele boratínských, vykopány základy.

Z jara 1906 byl slavnostně položen základní kámen, v roce 1907 dokončen a 18. srpna (nového kalendáře - pozn. aut.) byl dedikován.

Netušili tenkrát, že je ještě daleko do uskutečnění druhé části plánu, že musí přestatí svízelné válečné doby, že dříve musí nastati velké proměny v dějinách světa, že mapa Evropy bude přeformována, že musí být zbudována za pomoci amerických přátel Misijní škola v Olomouci. Do ní byl povolán ke vzdělání syn boratínského kurátora Jaroslav Opočenský a s ním na Volyň vyslán i druhý chovanec této školy, pisatel těchto řádků.

Tolik text z pera nejpovolanějšího, kazatele Antonína Balabána, který na Boratíně působil v letech 1927 až 1937. Pro čtenáře Křesťanských listů v Americe, z nichž mnozí se na Boratíně narodili nebo tam alespoň pobýli nějaký čas, připomněl náboženské začátky na Boratíně. Využil k tomu, jak sám uvádí, sebrané vzpomínky starších lidí a písemnosti z minulosti a o událostech ze života sboru, které se shromáždily při příležitosti oslav 25. výročí dedikace kostela.

Zajištění bezpečnosti občanů

Stala-li se v obci mimořádná událost, vždy k ní zaujali stanovisko radní, případně i územní prokurátor. Ti reagovali nějakým opatřením či příkazem, aby se podobný případ již nemohl opakovat. Proti požáru (protože všechny budovy byly z hořlavého materiálu) bylo nařízeno pravidelné vymetání komínů, zakázáno kouření na veřejných prostranstvích a manipulace s otevřeným ohněm. Po ničivém požáru v roce 1888, kdy byly zničeny budovy čtyř hospodářství, se valná hromada občanů usnesla pořídit stříkačku. Peněžitý základ poskytl Josef Pišl darem 50 rublů. Zhotovil ji zámečník Jan Opočenský v roce 1890. Tím byl položen základ k organizované likvidaci požárů.

Ukázkou správného přístupu boratínských radních je reakce na tragickou smrt Františky Chudobové, která v zimě uklouzla na zledovatělém okolí studny. Spadla do ní a přišla o život. Stalo se tak 21. ledna 1885. Radní po projednání s prokurátorem již 22. ledna v obslce velí: „...by hleděl každý udělati roubení u studně na jeden a půl lokte nad zemí vysoké.“

Proti zlodějům, zejména ve žních a v době dozrávání ovoce, byl nasazen obecní hlídač, který procházel obcí několikrát za noc. Zvláštním případem bylo hlídání lesů, aby tam obyvatelé ukrajinského Boratína nepásli krávy. To bylo kamenem úrazu mezi obyvateli obou Boratínů. Spočíval v tom, že na lesní pozemky hraběnky, bývalé majitelky, byl uvalen „servitut“ (služebnost), podle kterého měli muzici již dříve právo pást krávy v panských lesích. Tento spor se táhl skoro po celou dobu pobytu Čechů na Boratíně a mnohokrát měl soudní průběh. Jak nakonec skončil? Soudním rozhodnutím z 29. dubna 1937 byl servitut prohlášen za neoprávněný a ukrajinská strana odsouzena k úhradě soudních nákladů. Dnes víme, že by jistě skončil odstěhováním Čechů o deset let později, ale hlavně likvidací lesů v několika následujících válečných letech.

Pozornost zemřelým

Již na začátku svého usídlení naši předkové vyhradili místo na pochovávání mrtvých. Bylo to překrásné místo na severním svahu mohyla s výhledem na nedaleké město. Mohyla byla snad přírodní několikametrová vyvýšenina, která výrazně vynikala nad okolní rovinou. Tato mohyla se nacházela jen několik stovek metrů od původní zástavby osady, tam kde je dnes Forta. V roce 1881 došlo k oplocení prostoru hřbitova. Na tomto hřbitově se

Hřbitov a pomníky v Boratíně roku 1997

pohřbívalo až do roku 1887, kdy se tato vyvýšenina zalíbila vojenským expertům k vybudování opěrného obranného místa a prostor mohly bez velkého odporu obyvatel Boratína vykoupili. A tak boratínští určili nové místo pro věčný odpočinek. V centrální části mezi oběma částmi Boratínem a Křakami, v těsné blízkosti místa, kde jednou, jak všichni doufali, bude stát kostel. Od května 1888 se již na novém hřbitově pohřbívalo.

O úmrtích se občané dozvídali z obsílek, které oznamovaly smutnou událost i hodinu pohřbu. Teprve v pozdějších letech byl na novém hřbitově postaven zvon - umíráček. Pohřbívalo se, z hygienických důvodů, nejpozději dva dny po úmrtí. Na rozdíl od křtů a sňatků neměl pohřeb výlučně církevní charakter. Většinou některý ze starších občanů přečetl nad hrobem biblický text nebo vlastní projev. Při pohřbech novorozenců a batolat, a těch bylo mnoho, byl obřad minimální, pouze za účasti nejbližších příbuzných. Po utvoření pěveckého spolku bylo jeho účinkování na pohřbech pravidlem. I nový hřbitov byl v devadesátých letech ohraničen živým plotem. Hroby byly většinou bez trvalých náhrobků, vymezené dřevěnými a jen výjimečně kovovými plůtky.

Honosných pomníků bylo tehdy velmi málo. Jen několik, které přežily stovku let a na konci tisíciletí zdobí místo posledního odpočnutí téměř dvou stovek boratínských občanů. Na boratínském hřbitově odpočívá i mnoho Čechů z okolních českých vesnic, zejména z evangelických rodin. Místo na hřbitově stálo v prvních letech 50 kopějek a těsně před první světovou válkou 2 ruble.

Matrika zemřelých se vedla u farního úřadu příslušné církve, kam se údaje zapisovaly většinou dodatečně, když se odpovědný administrátor dostavil do obce (jednou až dvakrát za rok), aby pokřtil narozené děti a vykonal oddací akt či konfirmaci. Proto je v údajích, zejména narození a úmrtí, mnoho nepřesností. To platí do roku 1927, kdy na Boratíně vznikl farní úřad se stálým duchovním. I na nový hřbitov byl přenesen velký dřevěný kříž s kalichem a symbolickým znázorněním dvou spojených pravic, které mělo všem občanům připomínat smíření mezi členy všech náboženských denominací. Toto „smíření“ se uskutečnilo uprostřed osmdesátých let.

Vybudování Forty

Slovo „Forta“ mělo pro každého občana Českého Boratína magický nádech. Již samo o sobě, protože bylo cizího původu. Bylo spojeno s místem, které bylo pro každého symbolem volného času, s místem s tajemným náhrobkem pod velkým křížem.

Už její tvar byl záhadou. V naprosté rovině se najednou objeví val skoro deset metrů vysoký, který z jedné strany postupně přechází do roviny a z druhé tvoří strmý břeh. Má tvar měsíce ve fázi těsně před tím, než docouvá k novoluní. Na vnitřní chráněné straně je ještě vyšší obdélníkový val, na němž stojí od nepaměti bytelný kříž a o šest metrů níž rozměrná náhrobní deska. Nikde v boratínských pojednáních jsme nenašli zmínku o původu tohoto místa. Byla zřejmě součástí historie obce a jako taková zevšeďněla a nikdo jí nevěnoval náležitou pozornost. Říkalo se, že je to pozůstatek z tureckých válek. Až jednou, když jsme po několika listovali v deníku pradědečka Josefa Vlka (byl v rakouské armádě v letech 1847 až 1854 u ženistů a vyznal se v ženijních stavbách), našli jsme v něm následující záznam z roku 1887:

Dne 8ho července toho roku zakládána byla zde v Boratíně reduta (předsunutá samostatná hradba, součást vnějšího barokního opevnění - pozn. aut.), k účelu postavení této

pevnůstky odkoupen vládou potřebný pozemek náležející zdejším českým osadníkům, též i hřbitov náš na krásném pahorku „Mohyla“ zvaném musel býti postoupen pro stavbu tuto. Stavbu vedli vojenští inženýři a práci lid sehnáný za denní plat a od sáhu kostkového, totiž kopání rovu a navážení valu. Též zde na Boratíně máme letos poprvé ubytované kozáky od 4ho t.m. až do konce, totiž po čas odbyvání do skončení hlavních manévřů. Poprvé nám Čechům zdejším přišlo seznámiti se s těmito vojíny ruskými, mělo se za to, že kozáci jsou vojsko nevázanější, ale přesvědčili jsme se o opačném, chovali se k nám s největší šetrností a vlídností a vyznačili se vzorným pořádkem. Na zimní byt odeberou se zpět do Vladimíru Volyňského.

A z obsílek najednou začalo vystupovat mnoho do té doby nesrozumitelných hesel, která měla s Fortou souvislost. A tak můžeme směle vyslovit následující úvahy:

Rusové si dali od Francouzů zpracovat návrh na obranu svého Jihozápadního kraje, kam Volyň patřila. Na jih proti Turkům a na západ proti germánům. Zpracovatelé projektu vybrali několik míst a navrhli tam reduty - předsunuté samostatné hradby, které jsou součástí opevnění města Lucka. Jedno opevnění bylo vybudováno v Boholubech (na západ od města) a jedno na Boratíně (na jih).

Tato fortifikační stavba, zkráceně Forta, měla pro osadníky nejen velký hospodářský, ale také politický a kulturní význam. Každoročně (většinou v letních měsících) sem přijížděly na manévry nejméně dvě setniny kozáků, převážně z Vladimíru Volyňského. Obecní úřad v Boratíně měl s ministerstvem obrany smlouvu na jejich stravování a ubytování (pro důstojníky v bytech, pro mužstvo a koně v hospodářských budovách a na pozemcích). K tomu účelu byla postavena polní kuchyně. Občané dodávali nejen nezbytné suroviny pro stravování kozáků, ale i potřebný obslužný personál. Jistě to bylo za výhodných podmínek pro obě strany, pro boratínské přinejmenším výrazným přilepšením jejich domácího rozpočtu. Kupci na jejich produkty za nimi přicházeli až domů a ještě zaplatili čas, který jim hospodáři věnovali. Takto jezdili na „manévry“ (vojenská cvičení) vojáci až do konce třicátých let (tedy i polská armáda). Některým vyšším důstojníkům se prostředí zalíbilo natolik, že si s sebou na manévry vozili celou rodinu jako na letní byt.

Jak žili, čím se živili

V prvních letech žili boratínští v primitivních podmínkách. Podzemní chýše ze slámy a klacků (zemljanky) byly chladné a zdravotně nevhodné. Cílem bylo co nejrychleji vystavět důstojné obydlí pro sebe i pro své živé pomocníky - domácí zvířata. Během prvního roku se to podařilo Františku Opočenskému a vzápětí Janu Šádkovi, který si ke stavbě pozval stavitele ze svého bývalého domova. Na rozdíl od „chát“ domorodých mužiků bylo české stavení funkčně rozděleno na obytnou a hospodářskou část. Bylo také ze dřeva, většinou dřevěných špalíků omítnutých z obou stran, s nezbytnými kamny a velkou pecí. Podlahy byly zpočátku hlíněné, ale postupně se nahrazovaly dřevěnými. Citujeme z dopisu Adolfa Žalského (*1868), který žil v letech 1878 až 1882 na Boratíně a v roce 1958 napsal učiteli Josefu Albrechtovi (půlbratraci) vzpomínkový dopis:

František (Albrecht) se zabýval tkalcovinou, ale více se zabýval s bratrem Josefem řezáním prken, kterých bylo na Boratíně mnoho třeba. V celém Boratíně nebylo prkenné pod-

lahy, jen u Šádků měli ve dvou místnostech dřevěnou podlahu. Scházely u domů lomenice, patra a přístřeší, ani na nábytek nebylo prken. Práce měli na několik let. Vinca měl práci s koňma. Marie byla v Lucku ve službě. Ostatní pracovali v hospodářství a v domácnosti.

Na zimu se chalupy zazimovávaly jako v bývalém domově: dřevem, listím, slamou. Životní úroveň v počátečních letech byla žalostná, ale přesto značně převyšovala životní úroveň domorodého ukrajinského obyvatelstva.

Je třeba si uvědomit, že boratínští pocházeli ze dvou dosti odlišných lokalit. Jednak z dnešního Semilsku (krkonošské podhůří) a podorlicka (Brandýssko) a v druhé etapě osídlování (1875 až 1890) od moravských Vanovic. V prvních bídných letech žili ve svornosti bez ohledu na majetkové a náboženské poměry. Postupně se však i na Boratíně začali jeho obyvatelé rozlišovat na majitele půdy, protože všechny poplatky plynoucí do obecní pokladny se odvíjely od výměry pozemků, a na bezzemky. V pozdější době bylo dělískem náboženské vyznání. Na jedné straně evangelíci a na druhé ostatní vyznání. Když jinověrci buď přešli k evangelíkům nebo se vystěhovali nebo jako pravoslavní s nimi sympatizovali, přišlo na pořad jiné dělení. Na ty, kdo chtěli hrát divadlo, a na ty, kteří divadlo zavrhovali (skoro vždycky Křaky proti Boratínu). V období amerikanizace evangelické církve (po roce 1900) na baptisty a helvěty.

Zdravotní stav boratínských obyvatel byl dán jejich přirozeným dědictvím. Lze vypořozovat, že příslušníci jedné rodiny byli náchylní na zápal plic a tuberkulozu, v druhé zase předčasně umírali na rakovinu či infarkt (o tom více pojednáno v další kapitole). Chtěli bychom se zmínit o jedné skutečnosti, která značně ovlivnila zdravotní stav a fyzickou kondici boratínských, zejména první generace přesídlených občanů. Pocházeli převážně z vyšších poloh a byli zvyklí na drsnější podnebí. Tady stály chalupy v původně zamokřeném údolíčku v blízkosti řeky a močálů, které produkovaly hejna komárů. Byly to naprosto rozdílné klimatické podmínky, které vedly k hojnému rozšíření nemoci zvané „volyňská horečka“. K částečnému zlepšení došlo až po několika letech, když bylo okolí zbaveno porostu a trochu vyschlo.

Pro dorozumívání s okolím, které bylo národnostně různorodé (Ukrajinci, Poláci, Židé, Němci a další), se používal převážně úřední jazyk – ruština. Ovládali ji částečně i příslušníci ostatních národnostních skupin. Do roku 1892, kdy prakticky zanikla česká samospráva (oficiálně byla zrušena carským výnosem již v roce 1890) měli Češi výhodu, že v obci i na vyšším okresním úřadě vládla čeština. Kdo ovšem chtěl být státním úředníkem, musel ruský jazyk ovládat, protože obecní zápisy (zvláště po roce 1892) byly psány v ruském jazyce stejně jako všechny smlouvy, žádosti a dohody, které směřovaly k vyšším úředníkům. Po zřízení státní školy byla vyučovacím jazykem ruština, a tak všichni její absolventi uměli rusky číst, psát a také obstojně mluvit.

Důležitou etapou v životě volyňských Čechů byla vojenská povinnost. Osvobození od vojenské povinnosti se týkalo těch mladých mužů, kteří přišli na Volyň do r. 1875. Takže na vojnu odcházeli čeští mladíci, až když dovršili vojenský věk v osmdesátých letech s ruským státním občanstvím. Vojenská služba trvala pět let a za tu dobu bylo možno i v ruské armádě se přiučit mnohým dovednostem užitečným pro civilní život. Tak například pozdější boratínský učitel Josef Vlček byl při odvodu zařazen k hudbě, i když předtím na žádný nástroj nehrál, jen trochu na housle, se závěrem: „choť morda muzykálnaja“ (alespoň ksicht, hubu má hudební) a muzice se tam skutečně naučil.

Hospodářský rozvoj obce

Byl založen na zemědělství a řemeslech. Všichni čeští kolonisté se s velkou vervou pustili do obdělávání zanedbaných pozemků. Likvidací divokých lesů a křovinatých porostů rozšiřovali svá hospodářství. Chtěli přesvědčit domorodé obyvatelstvo, že jejich postupy jsou lepší. Měli však smůlu. Velice suché počasí prvních tří let a vyoraná mrtvá vrstva půdy způsobily, že výsledek nesplnil jejich očekávání. Také řemeslníci byli připraveni předvést svou dovednost. Ale zpočátku nebylo pro koho, protože všichni domácí mužici i přistěhovaní kolonisté měli hluboko do kapsy. Start byl tedy pro všechny velice neutěšený. Postupným kultivováním a hnojením svých pozemků, rozšiřováním osevních ploch a pěstováním vhodných zemědělských plodin nejenže překonali počáteční potíže, ale vytvořili si předpoklady k dosažení vyšší životní úrovně. Začali si pronajímat neobdělané mužické pozemky. Za polovinu úrody prvního roku zaplatili pronájem na tři roky - museli pole patřičně obdělat a pohnojit - a úroda dalších dvou let byla odměnou za jejich práci. Vytvořili si tak podmínky pro rozmnožování počtu dobytka, který produkoval mezi jiným také dostatečné množství hnoje na vylepšení nově získaných polí.

Na méně kvalifikované práce si hospodáři začali sjednávat výpomoc. Muži se mohli věnovat svému druhému či třetímu povolání, protože skoro každý uměl nějaké řemeslo, kterým se ve své domovině živil. Případně se mohl věnovat výdělečné práci mimo své hospodářství. U každého hospodářství začaly vznikat dílny, dílničky či jen přístřešky, ze kterých vycházely potřebné pomůcky, nářadí či věci denní potřeby: kuchyňské a zemědělské nářadí, oblečení, boty, kamna, podlahy, nábytek, vozy, kočáry apod. Na zdejším trhu totiž nebylo téměř nic. Příjmy z vedlejší nezemědělské činnosti tak vylepšovaly domácí rozpočet a umožňovaly lepší obživu a ošacení početných rodin. Na Boratín se stěhovaly další a další rodiny. Místo na obytné stavby se ještě našlo, ale pole už k dispozici nebylo. V postavených domech bylo místo pro vlastní rodinu i pro nově příchozí. Zrušením privilegií (zejména náboženské svobody) a diskriminací jinověrců začalo přibývat nespokojenců se změněnými podmínkami. Mnozí se začali ohlížet po lepších podmínkách, ale „vyprodat“ se nebylo jednoduché, neboť nabídka značně převyšovala poptávku.

K A P I T O L A T Ř E T Í

DOBA PROSPERITY

(1890 až 1914)

Události, které ovlivnily vývoj i v Českém Boratíně • Vystěhovalectví jako následek předchozího řešení • Stavba kostela a fary • Rozvoj řemesel a zemědělského hospodářství • Chmelařství a ovocnářství • Založení organizovaného hasičského sboru a domácí pojišťovny • Založení úvěrového družstva a postavení záložny • Zdravotní stav boratínských občanů • Kulturní a společenský život • Vzdělávání boratínských dětí a výstavba školní budovy • Typické boratínské hospodářství a obytný dům • Migrace obyvatelstva.

Dříve než budeme pokračovat v historii Českého Boratína, je třeba si připomenout politickou situaci na přelomu století v Evropě a zejména v ruském impériu, která do značné míry ovlivňovala život boratínských občanů.

Vláda kontrareforem, jak bylo vládnutí reakčního cara Alexandra III. často označováno, se blížila ke svému konci. Car postonával a v roce 1894 zemřel. Jeho nástupce car Mikuláš II. (vládl 1894 až 1917) se jevil jako pokrokovější a přístupnější k ústupkům v samoděržaví. Pod tíhou prohrané války na Dálném východě s Japonskem (1904 - 1905) a ruské revoluce v roce 1905 vydal 17. října téhož roku manifest slibující politickou i náboženskou svobodu. Přesto v jeho zemi pokračoval i nadále národnostní útisk Finů na severu, Poláků na západě, Židů vůbec a muslimského obyvatelstva na jihu impéria.

Na přelomu století si Evropu rozdělilo šest mocností a ty se zformovaly do dvou nepřátelských bloků. Na jedné straně „Trojspolek“ (Německo, Rakousko, Itálie) a na druhé straně „Dohoda“ (Francie, Rusko a Velká Británie). Zájmy těchto bloků se střetávaly na mnohých místech. Rusko začalo opevňovat jihozápadní část říše. Tak vznikl na Volyni pevnostní trojúhelník: Rovno - Dubno - Luck. Jedno z opevnění posledně jmenovaného města byla forta vybudovaná na Boratíně. Střet zájmů obou těchto seskupení vyústil ve světovou válku, k jejímuž vzniku posloužil atentát na následníka rakouského trůnu Ferdinanda d'Este v Sarajevu 28. června 1914. Rusko vstoupilo do války 1. srpna téhož roku.

Vystěhovalectví z Českého Boratína

Vystěhovalectví z Českého Boratína bylo jistě podstatně výraznější než z jiných českých volyňských obcí, zejména do Ameriky. Mnohé rodiny tak projevovaly svůj nesouhlas s vládní politikou v době náboženského útlaaku. Prvními vystěhovanci byli v roce 1891 čtyři synové Františka Opočenského. Stali se tak iniciátory stěhování do zamoří stejně jako jejich otec byl před lety hlavním organizátorem přesídlení z Kundratic na Rus. Dalším důvodem vystěhování do Ameriky byla skutečnost, že jednomu z těchto synů, Janovi, hrozilo „vyvezení“ na Sibiř za neuposlechnutí příkazu vrchního policejního úředníka při návštěvě carské rodiny minulého roku v Lucku. Jan nedbal příkazu a předal carovi petici požadující náboženskou svobodu. Příkladu Opočenských bratří následovala celá řada rodin.

Stěhování probíhalo až do roku 1911 tak, jak se jednotlivým rodinám podařilo prodat svá

hospodářství. Nebylo to jednoduché, protože stále platil zákaz nabývání nemovitostí jinověrci a pravoslavní muži peníze neměli. Mnoho rodin, kterým byl boratínský prostor těsný, se vystěhovalo do nově zakládaných obcí: Ozeran, Bakovců, Mírotína a Hranic.

Pokusíme se zformulovat příčiny vystěhovalectví a přestěhovalectví a provést jeho kvantifikaci. Díky poznámkám starostů (obsílky) z devadesátých let, dnešním kontaktům s potomky boratínských občanů v Americe a našemu soukromému průzkumu v dostupných materiálech (Křesťanské listy vycházející v Pittsburgu, které přinášely zprávy o evangelicích na celém světě) dnes víme, že Boratín opustilo před první světovou válkou více než 60 osob, což představuje plnou čtvrtinu tehdejšího obyvatelstva obce.

Hlavními příčinami byly pravděpodobně tyto:

Náboženský a národnostní útisk. Do roku 1890 byla zrušena privilegia daná českým kolonistům, která dosud ještě nepozbyla platnosti: náboženská svoboda a česká samospráva. Obrovský tlak na přijetí pravoslaví a na znalost ruského jazyka donutily k odjezdu mnohé, kteří se nechali zlákat vidinou svobod v Americe. To platilo pro evangelické i katolické rodiny. Netolerance boratínských evangelíků vadila jinověrcům, kterým se zdála helvétská neústupnost nepřijatelná.

Lákala americká svoboda všeho druhu, americká vstřícnost k přichozím i možnosti lepšího uplatnění a nová dobrodružství. Kdo jednou zvedne kotvy ze svého rodiště, snadno opouští i současný domov. Ten volyňský byl navíc obklopen ruskou zaostalostí, nízkou životní úrovní národa a omezenými možnostmi vzdělání.

Dalším důvodem jistě byla relativní přelidněnost. Na malém omezeném prostoru obce žilo hodně přistěhovalců a přicházeli další, příbuzní a známí. Myslíme, že to bylo i tím, že obec měla dobrou pověst mezi ostatními kolonisty, takže mnohé rodiny směřovaly právě sem. Zejména bylo těsně pro děti prvních přistěhovalců, které dorostly a neměly kde založit své nové rodiny.

Nezanedbatelným důvodem byla jistě i touha po větším majetku. Boratín byla poměrně chudá obec (na 1 obyvatele připadal 1 hektar veškeré půdy). Někteří obyvatelé toužili po větším prostoru, a tak odcházeli do nově zakládaných českých obcí na Volyni.

Pro příbuzné si přijížděli ti, kteří se v cizině už trochu vyznali. Tak Pavel Opočenský, jeden z prvních vystěhovalců, přijel na Boratín po devítiletém působení v Cuba Kansas i s celou rodinou, tedy s manželkou a třemi dětmi. Po půlročním zdejším pobytu odjel zpátky, vzal sebou svou tchýni a další rodinné příslušníky.

Dá se předpokládat, že zpravidla nestačil jeden z uvedených důvodů k vystěhování, ale že jich působilo více najednou. Příznivě jistě působily i zprávy z nových domovů a také davová psychóza. Mnozí se tam „za louži“ jeli přesvědčit, jsou-li zprávy pravdivé. Jan Opočenský, truhlář, švagr výše zmiňovaného Pavla Opočenského, kováře, jel navštívit své sourozence a vrátil se rozhodnut Boratín neopustit. Jeho poznatek zněl: „*Budu-li zde pracovat stejně intenzívně jako moji bratři v Americe, budu se mít stejně dobře ne-li líp a ještě nebudu muset ustupovat jako oni emancipovanějším manželkám*“. Jeho rozhodnutí se mu však stalo osudným, protože za pět let po návratu z průzkumné cesty do Ameriky byl v roce 1917 zabit spolu s manželkou a synem ozbrojenými bandity.

Neposledním důvodem v celé řadě byla i touha po původním domově, zejména u těch, které potkal počáteční neúspěch či dokonce rodinná tragédie. Ti se vraceli do Čech a na Moravu, do svých původních domovů.

Stavba kostela a fary

Ihned po úředním přičlenění k Vilenské konsistoři, se boratínští evangelíci usnesli, že si postaví vlastní modlitebnu a v roce 1884 zažádali o stavební povolení. A protože věřili, že souhlas dostanou, začali s přípravami. Koupili od Jana Šádka pozemek (2,5 morgu) a začali svážet stavební materiál a dělat cihly. V roce 1885 nejenže nedostali stavební povolení, ale přišel dokonce zákaz stavby. Pozemek odkoupil zpět zeť Jana Šádka Josef Pišl a stavební materiál občané Boratína.

Celých dvacet let museli boratínští evangelíci čekat. Dočkali se až po vyhlášení náboženské svobody v roce 1905. Dostali souhlas ke stavbě, objednali ve Varšavě projekt a v roce 1906 začali stavět na pozemku, který věnoval Antonín Flengr s podmínkou, že nebude muset

Kostel a hřbitov v Boratíně roku 1908

platit odsouhlasené poplatky a chodit na práce při stavbě kostela. Vymínil si také, že bude řídit dopravu materiálu, zejména cihel z cihelny na Krásném. Toho pak mistrně využil při dopravě cihel na stavbu domu proti kostelu. Tuto budovu v roce 1915 koupil sbor od Josefa Šeráka a zřídil v ní faru. Koupě této budovy se stala téměř osudnou pro Šerákovu rodinu. Ti přijeli na Boratín v roce 1909 poměrně při penězích, protože se vyprodali doma v Lysé nad Labem. Nemohli si ale oficiálně nic koupit, jelikož nebyli pravoslavní a neměli ruskou státní příslušnost. Antonín Flengr jim stavbu a pozemky prodal, ale bez úředního povolení. Když vypukla válka, Šeráková rodina musela podle vládního nařízení prchat do nitra země a v obavách o budoucnost prodala dům farnímu úřadu (smlouva se nachází v archivu farního úřadu). Peníze si uložila u čtyř boratínských občanů. (záznam je v téže archivu). Když se Šerákoví vrátili na Boratín, vyzvedli peníze z úschovy, ale ty byly již bezcenné. Neměli tedy ani peníze, ani střechu nad hlavou.

Projekt kostela vypracoval polský architekt Ing. Wojde, který také přijížděl na Boratín během stavby coby autorský dozor a do stavebního deníku poznamenával některé detaily stavby, které se nedaly z projektu vyčíst. Projekt i jednotlivé listy stavebního deníku jsme našli v archivu chotíněvského evangelického sboru. Originál projektu byl předán po devadesáti letech v roce 1997 boratínském pravoslavné církvi při příležitosti odhalení pamětní desky na kostele. Kopie projektu je uložena v boratínském archivu, který nemá dosud stálé místo. Leč vraťme se ke stavbě kostela.

Dne 30. dubna 1906 byl položen a posvěcen základní kámen farářem z Vilna. Členové

sboru zdarma provedli veškeré práce, kterých byli schopni (doprava materiálu, pomocné stavební, kovářské, klempířské a truhlářské práce). Na vlastní stavbu bylo vybráno od všech členů po 2 rublech z morgu a dalších 325 rublů bylo v bance od vilenské konzistoře. Na tuto finanční částku narostl dar věnovaný boratínským před dvaceti lety, kdy se poprvé uvažovalo o stavbě kostela.

Stavba byla do zimy pod střechou a mohlo se začít s vnitřním vybavením, které provedl převážně nejmladší František Opočenský (Francků). Stůl Páně asi podle libštátského vzoru vyrobil Bedřich Opočenský (Klempířů). Kovářské práce, které dodnes zdobí vstupní dveře, provedl Vladimír Čurda, mistr vyučený v dílně Františka Janaty. Kazatelna, varhany a zvon byly v roce 1908 darovány vilenskou konsistoří z kostela v Nepokojčicích od zaniklého sboru kejdanského u Grodna. Mezitím, co se prováděly konečné úpravy (podlaha a malování), byl

Duchovní a stavitelé při svěcení kostela

zvolen přípravný výbor na zajištění slavnosti vysvěcení kostela. Ta byla stanovená na dny 5. a 6. srpna 1907 (starého kalendáře). Byly rozeslány pozvánky na všechny strany, samozřejmě také do Čech (Praha, Libštát), Vilna, Varšavy, Zelova a jinam. Průběh slavnosti uvádíme, jak jej zapsal ve svém deníku boratínský učitel bezprostředně po slavnosti:

Dni 5. a 6. srpna na dlouho pozůstanou v paměti naší osady i jiných osob přítomných na slavnosti. V pátek a v sobotu ozdoboval se chrám zvenčí i uvnitř obrovskými guirlandami z dubového listí, tují, květů, prapory atp. V průčelí chrámu postavena slavobrána. Práce tyto konal se pod vedením p. Al. Pišla, Jar. Vlka a Samuela Nováka za pomoci místní mládeže. K večeru spustil se silný déšť, který usadil prach a osvěžil atmosféru. Někteří z hostů přijeli již v pátek, jiní v sobotu. Přítomno bylo kolem 1000 osob. Oficiální hosté v osobách:

generálního superintendenta Tyškovského, pastora Jastrzembského, Manzelovského z Nepokojčic, Skierského ze Zelova, kazatele svobodné církve v Lodži, redaktora Česko-ruských listů p. Procházky, architekta Ing. Wojdeho z Warszawy, luckého ispravníka Kolubjakina. Další hosté byli z Lodži, Zelova, Kupičeva, Michajlovky, Hlupaniny, Hnidavy a jiných místností.

Počátek slavnosti se odbyval před domem kurátora Josefa Opočenského, kde se dosud odbyvala shromáždění sboru. Po zpěvu Žalmu 122 pastor Jastrzembski pronesl rozloučení s domem modlitby a vyslovil uznání a díky sboru za tak obětavou práci při vybudování chrámu Páně. Potom za zpěvu písně „Vznes se hrdě vzhůru“ byl podňat a rozvinut prapor s kalichem uprostřed hvězd. Na to se průvod hnul. Vpředu za praporem šly dívky, za nimi pěvecký sbor, duchovenstvo i hosté. Zpívaly střídavě dívky „Kol slaven naš Gaspod“ a mládež týměž nápěvem „O přijdiž, přijdiž léto Páně“. Kněží nesli Bibli a kalich, který darovala Hrdličková. Na stupních chrámu kurátor Josef Opočenský pronesl řeč o milosti Boží, která nám dala možnost dovésti budovu chrámu do konce, po čemž dcera Antonína Flengra, Anička přednesla báseň „Bůh byl a bude s námi“ a odevzdala na hedvábném polštáři klíč od chrámu superintendentovi. Tento pronesl procítěnou řeč a otevřel chrám. Pěvecký sbor vešel na krucht a za pění písně „Procít, procít lidé Páně“ lid naplnil vnitřek chrámu. Po modlitbě a čtení evangelia promluvili duchovní Skierski, Jastrzembski, Loppe, Procházka a jiní. Následovalo kázání a příprava k Večeři Páně. Po bohoslužbě byla předložena studená zákuska. O 5. hodině farář Manzelovski vykonal odpolední služby Boží.

Následovala hostina v bývalém domě modlitby. Vzácnější hosté stolovali v domě a ostatní okolo domu. Rozvinula se přátelská beseda. Duchovenstvo se bavilo s ispravníkem. Daleko za půlnoc trvala hostina. Pronášely se přípitky za cara, za zástupce Vilenské konsistoře a j.

Dne 6. srpna na svátek Proměnění Páně vykonal bohoslužby farář Skierski, znamenitý kazatel. Pozván byl fotograf z Lucka, který udělal snímky vevnitř a zevně chrámu. Poté faráři poděkovali za srdečné přijetí a rozloučili se. Zvláště stařec Manzelovský (80 let), který po řadu let jezdil k nám vykonávat služby Boží a obřady, nemohl se ubrániti slzám. Zaslzeli i přítomní. Pozváno p. ispravníkem duchovenstvo odjelo k němu na oběd a odtamtud na nádraží. Litovali jsme, že církev naše v Čechách nevyslala žádného zástupce na tuto význačnou slavnost, ač byli oficiálně pozváni. Tak skončila skromná sice, leč veledůležitá slavnost odevzdání chrámu svému účelu. Každý z účastníků zajisté si odnesl nejlepší dojem. Necht' osada v duchovním životě stane se místem ležícím na hoře.

Rozvoj zemědělství a řemesel

V Českém Boratíně žilo v této době kolem padesáti rodin. Zhruba dvě třetiny z nich se živily zemědělstvím a navíc nějakým doplňkovým řemeslem. Zbytek živitelů rodin vykonával jen řemeslo, případně nějakou jinou službu. Mnozí z nich neměli vlastní střechu nad hlavou a bydleli v nájmu. Bylo zřejmé, že desetihektarové hospodářství, kterých byla většina, nemůže uživit početnější rodinu. A tak si pronajímali pozemky od sousedních ukrajinských vlastníků půdy nebo si přilepšovali provozováním nějakého řemesla, pro které měli předpoklady. Vyučených řemeslníků bylo zpočátku málo, ale postupem času vznikla v obci všechna potřebná řemesla. Naopak některá zanikla, např. pekař, protože si všichni doma pekli chleba sami. Tak postupně vznikla početná skupina kovářů, tesařů a truhlářů, kterých bylo zpočátku nejvíce zapotřebí k postavení domků a k výrobě nábytku a náradí. Mnozí se živil

povoznictvím a výrobou stavebního materiálu např. cihel, fošen či slaměných došků. Ale i fajnovější řemesla jako nožír, hodinář, zámečník či klempíř, krejčí, tkadlec, švec, mlynář, kolář ap. měla v obci své zastoupení. Mnozí řemeslníci dosáhli takové zručnosti a dovednosti, že mohli své výrobky či služby nabízet i mimo obec. Tak například klempíř Josef Opočenský se svým synem Bedřichem pokrývali střechy na honosných stavbách kijevského Kresčatiku.

Na Volyni byla zpočátku velice levná pracovní síla, proto si mnozí čeští hospodáři najímali na hrubší zemědělské práce domorodé obyvatele (Ukrajince). Tím jim vedle zlepšování jejich hmotných podmínek předávali v praxi své zkušenosti v pěstování zemědělských plodin, v chovu domácích zvířat i ve vylepšování půdních podmínek. Později si pro tyto pomocníky museli dojíždět do vzdálenějších chudších krajů, protože v domácím prostředí byla po nich velká poptávka. Chlapům, kteří přišli ze vzdálenějšího Polesí se říkalo „polišuk“, ti se vyznačovali velkou silou a velkou chutí k jídlu. Čeští volynští hospodáři si postupně pořizovali kvalitnější nástroje a pomůcky a spolu s doplňkovými službami si mohli dovolit i lepší zemědělské stroje: žací stroje tzv. „žnivárky“, dokonce ti bohatší i samovazy, mlátičky, tzv. „vijalky“ (čističky zrní) či víceradliční pluhly, v mnohých případech dovezené z Čech. V posledních letech před válkou měla v boratínském záložně zastoupení i česká firma „Vichterle“ a úvěrové družstvo dokonce půjčovalo hospodářům tyto zemědělské stroje. Využitím mechanizace si tak usnadňovali fyzicky namáhavou práci a podstatně zrychlili postup zemědělských prací. Ušetřený čas mohli věnovat doplňkovým službám a sebevzdělání.

Na polích se pěstovaly převážně: pšenice, žito, oves, ječmen, pohanka, proso, lenka (lnička), jetel, lucina (vojtěška), brambory, krmná řepa, „turky“ (dýně), chmel a další.

Boratínští řemeslníci v popisovaném období:

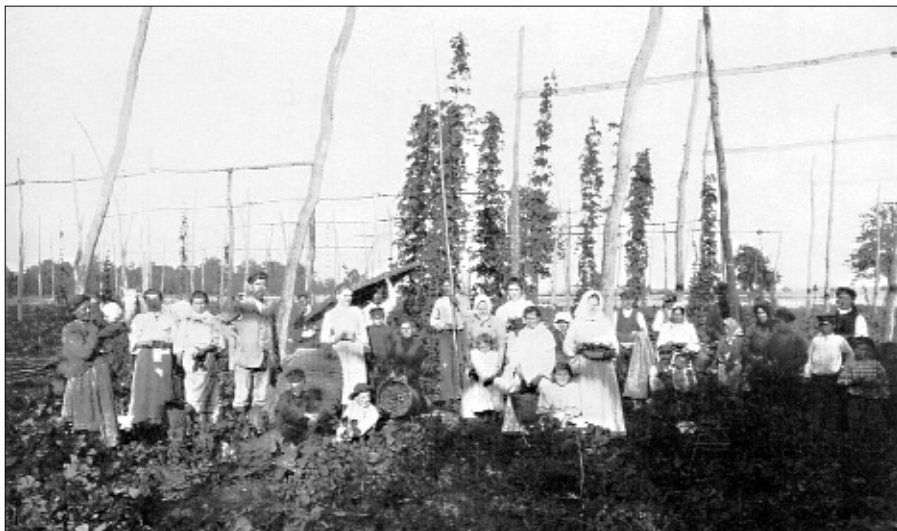
kovář:	František Fišera, František Janata, Josef Chladil, Josef Nechuta, Vladimír Čurda
truhlář:	Josef Vlk, Jan Opočenský, František Opočenský
klempíř:	Josef Opočenský, Bedřich Opočenský
zámečník:	Jan Opočenský, Josef Chladil
nožír:	Josef Chudoba, Kristián Hanuš, Jaroslav Chudoba
švec:	Jan Vejnar
krejčí:	František Kvasnička, Nechuta, Josef Beneš
švadlena:	Ema Šádková
kamnář:	František Vejnar
pekař:	František Opočenský
zahradník:	Jaroslav Vlk a Vojtěch Vlk

Chmelařství a ovocnářství

Podle líčení Olgy Janatové byly začátky chmelařství následující:

Již v roce 1880 neznámý český kolonista, pravděpodobně ze Zatecka, přišel na to, že na Volyni jsou dobré podmínky pro pěstování chmele. Na Boratíně byl chmelařským průkopníkem Josef Pišl. Prvně nasázel chmelovou sadbu získanou od zmíněného neznámého kolonisty již v roce 1880. Nevěděl, co s chmelem dál, a protože neznámý mezitím zemřel, čekal, až dozraje, a on dozrál - zčervenal (dnes všichni vědí, že se chmel sklízí v době, kdy jsou hlávky pevné a zelené a takové se také suší). Josef Pišl se nenechal odradit prvním

neúspěchem a pěstoval chmel dál. K němu se postupně přidali další hospodáři. Tak se kolem domů objevil les tyčí, na kterých se vinuly chmelové liány. Na konci století již byli na Boratíně vyspělí chmelaři. Pěstovali chmel na drátěnkách a sušili na speciálních sušičkách. První „patentní sušky“ měli: Balounovi, Jan Janata, Josef Zajíček, Bedřich Opočenský, Jan Opočenský a Josef Janata.

Chmelnice Jana Opočenského (1908)

Les tyčí byl později nahrazen důmyslnou soustavou dřevěných sloupů a nadzemní drátěnou sítí, na kterou se každoročně, opakovaně zavěšoval drátek k jednotlivým rostlinám. Pěstování chmele vyžadovalo určité specifické znalosti, a proto vznikl záhy i na Boratíně chmelařský spolek. Po vzoru podobných spolků - zejména z dubenského újezdu, kde bylo chmelařství nejvíce rozšířeno, se soustředil na osvětu a organizovaný prodej chmele, aby se co nejvíce vyloučilo vyděračství převážně židovských obchodníků. Zakladateli a propagátory tohoto spolku byli Josef Vlk a Josef Zajíček. Největším problémem při pěstování chmele nebyla vlastní péče o chmelové rostliny, ale jeho odbyt. Jeho kvalita a kvantita závisela často na mimolidských faktorech, zejména na průběhu počasí v době vegetace. Peněžitý výnos záležel na okolnostech prodeje a hlavně na celosvětové úrodě, zejména na Žatecku. Když tam byla úroda slabší, volyňský chmel byl dražší a naopak. To byla závislost nikoliv jediná. Obchod s chmelem měli v rukou Židé a ti samozřejmě chtěli vydělat co nejvíce a používali při výkupu od pěstitelů mnoho nesoriozních postupů. Přesto výnos z pěstování chmele posunul životní úroveň jeho pěstitelů o hodný kus dopředu.

Další pěstitelskou specialitou českých přistěhovalců bylo ovocnářství. Všude v českých obcích byly kolem domů sady s ušlechtilými ovocnými druhy. Nejlépe se dařilo jabloním a třešním. Ale i hrušně a slívy tady našly domov. V sadech nechybělo ani drobné ovoce (rybíz, „smorodina“ - černý rybíz, angrešt a maliny). Potřeba sazenic byla veliká a toho využili synové Františka Vlka, úspěšného majitele ovocných školek ve Vanovicích na Moravě. Nejprve Stanislav a později Jaroslav a Vojtěch založili ovocné i okrasné školky koncem de-

vadesátých let v Lucku a v roce 1902 také na Boratíně. Podnikali až do roku 1912, kdy po opakovaném nezdaru (mráz v předchozím roce zničil desetitisíce sazenic ve všech vývojových stádiích) od pěstování ve velkém upustili. Jistě k tomu přispěly i neúspěšné pokusy na Kavkaze. Mnozí hospodáři si pěstovali ovocné dřeviny pro svoji potřebu sami. Z deníku Vojtěcha Vlka vyjímáme informace o sortimentu a cenách:

Odrůdy jabloní: Antonovka, Baumannova reneta, Boscopské, Koksova reneta, Parmenka
Odrůdy hrušní: Kongresovka, Napoleonka, Totleben, Luisa a máslovka Koloma
Cena jednoho stromku (dvouletý očkovanec) byla kolem roku 1900 15 až 30 kopějek.

V menších rozměrech se zabýval pěstováním ovocných stromků i učitel Josef Vlk (bratranec předchozích). Jeho přístup byl - jak bychom dnes řekli - rekreační, pro potěšení a pro odpočinek od školních dětí. V roce 1907 získali boratínští ovocnáři na hospodářské výstavě nejvyšší ocenění za své expozice ovocných výpěstků, což popisuje ve svém deníku:

Minulý týden vnesl trochu zpestření mojího jednotvárného života. 24. srpna 1906 vyjeli jsme s bratrancem Jaroslavem na hospodářskou výstavu při hospodářské škole v Bělokrinici u Křemence. Vystavoval jsem 26 polokmenů, 12 jednorokých očkovanců, 12 letos očkovaných a semenáče letošní. Kromě toho měli jsme sortiment 12 druhů jablek a hrušek jmenovitě. Místo nám vykázali okolo plotu parku. Posadil jsem svoje exponáty v řadách: 1. řad semenáče, 2. řad pláňata, 3. řad očkované letos, 4. řad očkovanice jednoletní a 5. řad polokmeny. Ovoce bylo vyloženo v paviloně zahradnictví. V neděli ráno byla bohoslužba a po ní čestný předseda výstavy pronesl řeč o účelu a významu výstavy. Zahrála hudba dragounského pluku a výstava byla zahájena. Skládala se z oddílů: polařství, zahradnictví, zelinářství, chmelářství, lesnictví, dobytčářství, drůbežnictví, včelařství a hedvábnictví, vyučovací oddíl, oddíl strojů a náradí hospodářských a ruční výroba domácí. Od ministerstva orby byly uděleny náhrady: 5 velkých bronzových medailí a 10 diplomů, peněžité „náhrady“ od zemstva. Bronzové medaile jako nejvyšší náhrada byly přirknuty: Boratínské škole (mně) za pěkně vypěstované stromky a kolekci hrušní a jabloní, školce „Slavia“ bratrů Vlkových za tvarové ovocné stromky. Moje exponáty vzbudily takový zájem, že bylo navrženo vymoci u ministerstva pro mne stříbrnou medaili a také proto, že jsem představil podrobný popis mojí školky.

Založení hasičského sboru a domácí pojišťovny

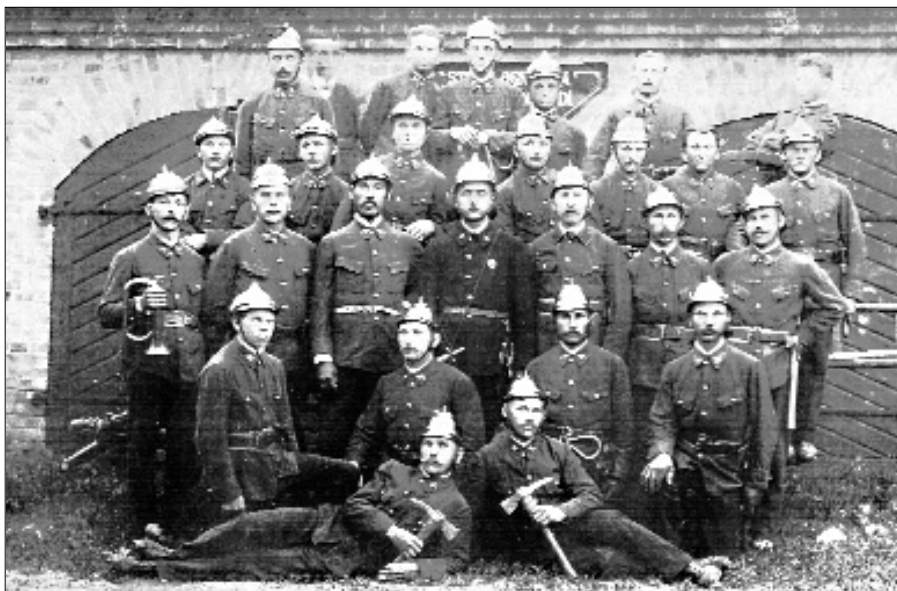
Nebezpečí požárů v obci neustále hrozilo, protože všechny obytné i hospodářské budovy byly z počátku ze dřeva či jiného hořlavého materiálu. Snaha ubránit se tomuto nebezpečí vedla k tomu, že po zničení čtyř hospodářství v roce 1888 (Františka Albrechta, Antonína Flengra, Františka Opočenského a Františka Janaty) na popud a náklad Josefa Pišla zhotovil Jan Opočenský první stříkačku (vozila se na voze a voda se do ní musela nalévat). Tento okamžik je zapsán v dějinách ukrajinského protipožárního hnutí jako počátek hasičského sboru (požežna komanda) na Ukrajině. O tom nás hrdě přesvědčoval současný boratínský patriot, amatérský historik Hnatuk. Toto prvenství je doloženo i v polské ročence z roku 1939 „Zwiazek straży pożarnych“, kde je uveden rok 1890 jako rok vzniku a zakladatelem označen Bedřich Opočenský. Vznikl jako první organizovaný amatérský spolek na Volyni, když jen ve velkých městech byly profesionální hasičské družiny. Také ve srovnání s jinými venkovskými hasičskými spolky, které vznikaly převážně až o 40 let

později, byl ten boratínský několikanásobně početnější. Tato skutečnost nasvědčuje tomu, že se na Boratíně postavili k ničivému ohni s rozhodností. Ještě uteklo mnoho vody, než se hasičský sbor stal chloubou Boratína. V roce 1906 shořela na domě Vojtěcha Vlka střecha a půda. Přesvědčen o užitečnosti hasičského spolku a o nedostatečnosti ve vybavení a organizaci přítomných při hašení jeho domu, umínil si, že tento stav vylepší. Objednal hasičskou výzbroj (helmice, pásy a sekerky) pro 12 mužů u firmy Smékal v městečku Čechy pod Kosířem (u Olomouce). Tu zaplatil z výtěžků divadelních představení, která organizoval. Ještě téhož roku byla na náklady obce (212,21 rublů) postavena hasičská zbrojnice v Křakách, protože hasiči byli většinou odtud, stejně jako jejich velitel Vojtěch Vlka (zdroj: deník Vojtěcha Vlka a obecní pokladní kniha).

Cvičení hasičů

O dva roky později, v roce 1909, Josef Emanuel Zajáček navrhl, aby byla zřízena „domácí pojišťovna“ proti následkům ohně. Nápad se všem zalíbil, ale jak to udělat? Dohodli se, že pojišťovna bude součástí hasičského sboru. Ale ten v té době neměl patřičné právní zaopatření (stanovy, odpovědné úředníky a finance). Byl tedy ustanoven spolek se samostatným hospodařením a se zvolenými funkcionáři. Správa byla v rukou Jana Janaty a Bedřicha Opočenského. Odbornou stránku měli na starosti velitel Josef

Hasičský sbor v roce 1923

Šedivý a Vojtěch Vlk, který byl současně jednatelem spolku. Během několika let přibýlo mnoho mužů - hasičů, pro které se výzbroj nechala udělat podle odzkoušeného českého vzoru u českých řemeslníků v Lucku. V roce 1912 postavil kovářský mistr Josef Šedivý v dílně Josefa Chladila druhou stříkačku na samostatných kolech a s nasáváním (obě tyto boratínské stříkačky byly funkční až do roku 1947 a možná ještě déle). Správa hasičského spolku dělala zájemcům o pojištění odhady budov, vybírala poplatky a vyhodnocovala a vyplácela škody. V roce 1912 postavili hasiči větší hasičskou zbrojnici na Boratíně pro nově zhotovenou stříkačku. Náklady na pořízení jsem v pokladní knize nenašel, zřejmě byla zhotovena na náklady hasičského sboru. Po odchodu Josefa Šedivého a Vojtěcha Vlka v roce 1912 převzal funkci velitele hasičů Jaroslav Opočenský - Vyšohradský. Ten si pořídil trubku, a protože byl výborný muzikant, svolával hasiče na pravidelná podvečerní cvičení břesknými tóny trubky, jež se prý nesly z Vyšehradu až na Hrádek, symbolizující druhý konec obce. Pravidelně vystupovali hasiči při obecních slavnostech, které se konaly v přírodě a jejich cvičení plně odpovíhala a dovednosti byla ozdobou i mnohých společenských slavností v širokém okolí.

Být členem hasičského sboru bylo ctí každého zdravého boratínského muže ve věku od 18 do 40 let. Na fotografii asi z roku 1923 je svědectví, jak i v malé obci může být velký hasičský spolek. Poválečným velitelem hasičů byl Vladimír Albrecht a po jeho odchodu z Boratína (1926) pak Bedřich Albrecht, který svědomitě plnil tuto funkci až do odchodu všech mužů na frontu v roce 1944.

Založení úvěrového družstva

Jako třetí na Volyni (Volyňská gubernie měla přibližně stejnou rozlohu jako dnešní Česká republika) vzniklo Českosboratínské úvěrové družstvo v listopadu 1906. Z deníku učitele Josefa Vlka cituji:

Uvedu krátké opsání průběhu založení. Loňského roku jsem přečetl v Kijevském kalendáři článek o selských úvěrních kooperativách. I pojal jsem úmysl zřídit něco podobného i u nás. Za tím účelem objednal jsem z Ministerstva financí vzorové stanovy a instrukce. Nejvýhodnějším se mi zdál typ „Kreditnavo tovaryšestva“ poněvadž se neskládaly žádné podíly. Započal jsem agitaci v tom směru. Moje idea nepotkala se se sympatiemi, zvláště u zámožnějších. Někteří pochybovali, že by stát udělil půjčku, byly státní finance po válce s Japonskem vyčerpány. Jiní zase projevíli obavu, že občané budou vypůjčovati a zadluží se a mnoho jiných protidůvodů. Já se však nezastavil v půli cesty. Konečně se přihlásilo 22 členů a vyplnily se blanky čili deklarace. Vyhotovena žádost k Ministerstvu o dovolení založení „Česko-boratynskavo kreditnavo tovaryščestva“ i o udělení základního kapitálu ve výši 2000 rublů a rovněž krátkodobého úvěru na 10 000 rublů. Z ministerstva byla žádost poslána na dobrozdání v „Volyňskij komitět po dělam mělkavo kredita“. Tento vyslal k nám inspektora drobného úvěru, který zařídil další kroky a postaral se aby záležitost byla brzy vyřízena.

15. října opět přijel inspektor, přivezl dovolení a zařídil první schůzi zakladatelů i volby předsednictva. Členy ředitelství byli zvoleni: Bedřich Opočenský, Václav Baloun a já, náhradníky A. Flengr a Bohuslav Albrecht. Členy dozorců rady: Josef Zajíček, Jan Janata, Josef Škrabal, Jan Opočenský a Jaroslav Vlk. Příštího dne tyto členové zvolili předsedy. Předsedou Správy byl jsem zvolen jednohlasně já a předsedou Rady - Josef Zajíček. Potom inspektor předal Správě knihy a blanky seznámiv s jich vedením. Minulý pátek odjeli jsme do Rovenského oddělení státní banky a tam po dlouhé proceduře jsme obdrželi 1000 rub. do zák-

ladního fondu a 2000 rub. krátkodobého úvěru. Příštího dne započato s udělováním půjček, kterých vydáno na 790 rub.. První operační den prošel oživeně, zájem o Družstvo vzrůstá. Dali jsme si závazek vésti dílo svědomitě a poctivě i nezištně, žádné strýčkovství ani protekce. A máme naději, že při dobrém vedení se rozvine ku prospěchu obce i okolí.

Protože v následujícím roce 1907 vzniklo mnoho dalších úvěrových družstev, požadovala volyňská státní banka se sídlem v Rovně, aby vedení účetních knih bylo jednotné, a sezvala všechny vedoucí účetní k absolvování kursu. Už v začátcích boratínského úvěrového družstva přijal tuto funkci Vojtěch Vlk, protože před lety již absolvoval podobný kurs a převzal v obci tuto práci, aby byl obci prospěšný, jak si napsal do svého deníku.

Úvěrové družstvo se mělo k světu, půjčovalo na 8% úrok a sřadatelům vyplácelo úspory se 7% úrokem. Stále ale bylo více těch, kteří si chtěli vypůjčit, než těch, kterým peníze přebývaly a chtěli ukládat. A tak se peněz nedostávalo. Přemýšleli, kde by si mohli vypůjčit. Ve Vanovicích na Moravě, odkud mnozí křakováci pocházeli, dělal ředitele obecní záložny František Vlk, otec Vojtěcha a Jaroslava, strýc ředitele boratínské záložny. Radili se s ním a požádali vanovickou záložnu o dlouhodobou půjčku. Vyslaní zástupci vanovické spořitelny po důkladném prozkoumání situace na místě doporučili žádost kladně vyřídit s odůvodněním, že členové družstva jsou místní hospodáři a ručí za pohledávky svými majetky. Jejich kapitál vzrostl o 4 tisíce rublů. Půjčky občanům byly většinou krátkodobé a návratnost rychlá, a proto mohlo být pomoheno mnohým klientům. Pro demonstraci hospodaření boratínské záložny je

Úvěrové družstvo - představenstvo a dozorčí rada

třeba uvést, že těsně před válkou, za necelých deset let narostl provozní kapitál na 100 000 rublů. (Pro srovnání: ovocný stromek na sázení stál 15 až 30 kopějek, odměna za práci jednoho dne řemeslníka 1,25 rublu, roční plat služby 30 rublů, ubytování a strava k tomu.)

Zájem o služby záložny byl obrovský, takže se muselo úřadovat několik dnů v týdnu. Nebylo kde! Mezitím členové přišli na to, že by mohli půjčovat hospodářské stroje, které si jednotlivci nemohli koupit. Již v roce 1908 učinili pokus a nakoupili žací stroj (žnivačku), hrabačku a brus na nože žacího stroje. Zájem byl obrovský, ale kde stroje garážovat? Kdyby měli místo, mohli by mít zastoupení některé české firmy na hospodářské stroje. Mohli by stroje prodávat na splátky a vydělávat dvakrát. Byli odhodláni jet na ministerstvo do Petrohradu a vymoci si podporu na výstavbu skladiště. Dali se do stavby víceúčelového domu, který by

Budova záložny (1912)

sloužil v přízemí družstvu (kanceláře, skladiště, prodejna, garáže) a v patře členům družstva, tedy boratínským občanům jako kulturní dům a ubytovna pro nebydlící. Na tehdejší tamní poměry to byl obrovský dům a chloubou Boratína. Vždyť nahore stejně jako dole byl byt, velký společenský sál pro slavnosti, svatby, schůze, divadlo a knihovna. V roce 1912 již budova záložny byla v provozu. O vlastní stavbě jsem nenašel podrobné informace, protože Josef Vlk se v této době v denních záznamech odmlčel. Zemřela mu v roce 1911 žena a on zůstal se sedmi dětmi sám.

Záložna - úvěrové družstvo pak ještě do vypuknutí války vyvíjelo bohatou činnost. Její konec nastal, když za války byla budova vypleněna, malé finanční částky na hotovosti ukradeny, ale hlavně peníze znehodnoceny, takže její činnost po válce již nebyla obnovena.

Úvěrové družstvo trvalo jen několik málo let, ale trvale se zapsalo do obrazu obce i paměti občanů.

Zdravotní stav boratínských občanů (jak dlouho žili a na co umírali)

I pro boratínské občany platí to, co bylo napsáno na straně 22 I. dílu Dějin volyňských Čechů:

Zdravotní podmínky nebyly v prvních letech utěšené. Změna klimatických podmínek, nedostatek nezávadné pitné vody, špatné hygienické podmínky, těžká úmorná práce při mýcení lesa a výstavbě obydlí a hospodářských budov a nedostatečná jednostranná výživa vytvářely v oslabených organismech živnou půdu pro vznik různých infekčních nemocí. Kromě cholery v prvních letech řádila také střídavá zimnice - tzv. volyňská horečka.

Zdravotní péče byla stále špatná. Zlepšily se sice hygienické podmínky výstavbou obytných domů, ale stále chyběla jakákoliv lékařská péče. V obci nebyl samozřejmě žádný lékař. Nejbližší byl ve městě, ale občané boratínští si ho stejně nemohli dovolit pozvat, protože na něj neměli. Pro doktora se zpravidla jelo, až když bylo jasné, že přírodní léčba nebyla úspěšná. A tak přivolaný lékař už nemohl život zpravidla zachránit. Jak to vypadalo na Boratíně v letech 1890 až 1932 můžeme odvodit z „knihy zemřelých“ z těchto let. Jsou tam sice uve-

Marie Albrechtová - Fišerová

deny jen záznamy o boratínských evangelících, ale protože těch byla převážná většina, přibližuje se značně uvedený přehled skutečnému stavu. Tradovalo se, že v prvních dvaceti letech umíralo skoro každé první novorozeně, protože porody byly bez lékařského či zdravotního dohledu. Teprve postupem času se z občanů obce kvalifikovaly porodní báby. Nejprve to byla Marie Albrechtová roz. Fišerová a po válce „babička“ Zimová,

Blažena Zimová

kteřá se už vyznala i v první pomoci a také ji poskytovala. Mně jako děčku utkvěly v paměti zákroky v podobě „sázení baněk“ a „příkládání pijavic.“ Zlomeniny a pohmožděniný léčili Josef Škrabal a Vladimír Albrecht. Ten se na Boratín přistěhoval po válce z Mirohoště jako nedostudovaný medik, když válka mu neumožnila studia dokončit.

Přehled úmrtí v letech 1890 až 1914

v letech 1890 až 1914			v letech 1915 až 1932		
příčina úmrtí	počet	dožitý věk	příčina úmrtí	počet	dožitý věk
stáří	13	79,6	tuberkulóza	10	28,3
záškrť (difterit)	11	4,1	stáří	9	77,6
spála (skarlatina)	9	1,8	násilná smrt	3	39
souchotiny, úbytě (čachotka)	8	20,9	tyfus	3	38
zápal plic	7	32	křečový záchvat	3	0,1
slabost	5	26	slabost	2	0,1
tyfus	5	18	záškrť	2	3,5
křeč. záchvat (konvulzij)	4	0,7	srdeční vada	2	45
spalničky (osypky)	4	2,7	vnitřní choroba	2	51
černý kašel (kokljuš)	3	4,8	spála	2	0,1
rakovina (rak)	3	66,6	zápal plic	2	54
střídavá horečka	2	52	reumatismus	2	72
ostatní	7	33,3	ostatní	11	23,8
celkem úmrtí	81		celkem úmrtí	53	
bez kojenců	50		bez kojenců	38	

Z těchto dvou přehledů můžeme odvodit:

- a) dříve se umíralo na nemoci, které jsou v současnosti léčitelné nebo zcela vymizely (záškrt, spála, tuberkulóza, černý kašel, spalničky) zejména dětské
- b) kojenecká úmrtnost během sledovaných čtyřiceti let značně poklesla, v prvním období byla nepochybně ještě větší, protože v knize nejsou záznamy o úmrtí nepokřtěných dětí a těch bylo mnoho
- c) během let se značně změnily příčiny úmrtí, ustupují záškrt, spála a zápal plic, ale nastoupila tuberkulóza
- d) průměrný věk všech zemřelých se prodloužil o více než o čtvrtinu a u skupiny bez kojenců o téměř 6 let, přispělo k tomu nepochybně i několikrát očkování za rakouské okupace v roce 1915
- e) v druhém období měla na průměrné dožití značný vliv násilná smrt a tuberkulóza, která se usadila v některých rodinách (zejména v rodině Bedřicha Opočenského a Františka Albrechta), což značně zkresluje vliv zdravotní péče
- f) o něco se snížil průměrný věk dožití u seniorů, může to být vlivem působení nepříznivých podmínek na Volyni (u druhé skupiny)

Kulturní a společenský život v obci

Kulturní i společenské dění v obci bylo velice pestré nejen svým obsahem, ale také pořadatelé, aktéry i prostředím, ve kterém probíhalo. O prostředí školním, kdy zejména závěrečné školní kulturní akademie, kterým se říkalo výlety, přilákaly četné publikum domácí i přespolní, bude řeč dále. O kulturně náboženských programech v nedělní škole a ve sdružení mládeže pojednáme v páté kapitole, až budeme mapovat události v meziválečném období, protože tehdy byla tato činnost na vrcholu a za účasti téměř všech obyvatel obce.

Teď se pokusíme informovat o divadle, které se stalo jablkem sváru mezi boratínskými odpůrci a křakovskými příznivci divadla. Tento spor je i důležitou etapou duchovního vývoje vedle tak zvané „amerikanisace“ na přelomu století v letech 1899 až 1910. Netroufáme si vysvětlit podstatu tohoto vývoje, ale můžeme uvést podněty přicházející z Ameriky. Nechceme toto období v žádném případě odsuzovat, spíše naopak.

Jan Janata

Chtěli bychom jenom vysvětlit jak vznikl boratínský životní styl, který se tak výrazně odlišoval od životního stylu ostatních českých obcí na Volyni. Americký vliv začíná krátkým osobním působením Pavla Opočenského, který přijíždí po devítiletém pobytu v Americe s rodinou na Boratín (přijel 13. září 1899), aby prodával americké zkušenosti s „prozřením“ a s životem podle evangelia Kristova. Působil v nedělní škole a v soukromí. Nesetkal se s pochopením, byl udáván, stíhán policejně, že koná bohoslužby v domě kde bydlel (vždyť náboženský útlak byl tehdy značný). Po několika měsících se vrátil zpět do Ameriky.

Následovala americká zkušenost Jana Janaty, který přinesl poznatky z amerického pobytu vedle faráře Losy. (Jako zámečnický dělník odešel do světa hledat živobytí. Pracoval na mnoha místech v Rusku: v Kijevě, Oděse a poté sedm let v Americe. Po návratu z Ameriky na jihu Ruska: v Mariupolu, na Sibiři v Omsku, odkud se

vrátil s rodinou na Boratín v roce 1904. Podle Paměti Olgy Janatové). V Americe Jan Janata vedl nedělní školu pod vedením českého faráře Václava Losy, šéfredaktora Křesťanských listů. Na Boratíně začal vést nedělní školu a Sdružení mládeže (od roku 1906) americkým způsobem. A asi od té doby začaly na Boratín docházet z Ameriky Křesťanské listy (postupně je odebíralo 16 rodin a četly se jistě i v dalších rodinách). Začaly intenzivní styky s boratínskými vystěhovalci do Ameriky. Jistě zapůsobilo i to, že mnozí boratínští bývalí odpůrci helvitů se v Americe jimi stali (poznatek Jana Opočenského při osobní návštěvě v roce 1912 v Cuba Kansas a Disputanta v Nové Bohemii). Pravidelné čtení Křesťanských listů a hlavně působivý obsah písní, které na Boratín pronikly prostřednictvím „amerických zpěvníků“, jistě ovlivňoval nejen zdejší evangelíky. Zpěv se stal nepostradatelnou složkou životního stylu a stmeloval boratínské občany.

Tehdejší spor o divadlo jistě bude čtenářům těchto řádků vyvolávat úsměv na tváři. Leč snažme se pochopit situaci té doby a podívat se na spor tehdejšíma očima. Divadlo je určitě ušlechtilější zábava než vysedávání po hospodách v pochybných společnostech v alkoholovém oparu a s plytkými řečmi. V situaci kdy toto nebezpečí nehrozí, protože hospody v obci nejsou, ani jiné podobné využití volného času, pak i divadelní společnost se může zdát narušitelem správného chování mládeže. Neznáme argumenty tehdejších odpůrců divadla. Polemika boratínských příznivců a odpůrců se odbývala na stránkách časopisu Čechoslovan v prvním desetiletí dvacátého století, protože stejně jako politici dnes, oba tábory nebyly schopny zasednout ke společnému stolu a najít všem vyhovující řešení. Je těžké vystopovat i mluvčí obou stran. Víme jen, že hlavním organizátorem divadla byl Vojtěch Vlk a jemu sekundoval tehdejší učitel Josef Vlk a budoucí učitel Josef Albrecht. V každém boratínském období musela být osobnost, která se přičinila o to, že se divadlo uskutečnilo. Odměnou jim bylo uznání publika a spokojenost aktérů. Diváků bylo na boratínských představeních mnoho. Z celého okolí se sjížděli čeští, ale i němečtí kolonisté a domácí polští i ukrajinští spoluobčané. Z dostupných archivních materiálů uvádíme autentické záznamy. Citujeme z Paměti Olgy Janatové z let 1875 až 1882:

Poněvadž mladý člověk vždy se rád baví je docela přirozené, že i mladí lidé, kteří tehdy žili na Boratíně se chtěli bavit. Neznali žádné lepší zábavy, proto tancovali jak jen někde harmonika zavrzala. Tyto taneční zábavy se jmenovaly „šejdovec“. Farář Hrdlička, který byl jeden z prvních kupujících v Boratíně, ale sám bydlel s rodinou v Podhájích u Dubna a do Boratína dojížděl, když viděl touhu po zábavě radil boratínským aby hráli divadlo, to že je ušlechtilá zábava. Boratínští poslechli. Kde však vzít divadelní kusy? Zde v Rusku nic takového nebylo k dostání. Byli nuceni se obrátiti s prosbou do Čech. Františka Šádková psala jednomu svému známému do Nové Paky žádajíc ho aby poslal nějaké lehké kusy které by mohli sehrát. Brzo přišla odpověď v podobě objemného balíku divadelních kusů. Se vsí chutí a energií se pustili ochotníci do díla. Hlavní švadlenou byla kmotříčka Šádková a krejčím Franc Kvasnička. Náповědu dělala ponejvíce Julie Šádková. Herci byli všichni kdo k tomu měl chuť. Hlavními činiteli byly Anna Zajíčková a Františka Šádková, které rozpisovaly a rozdávaly úlohy a vůbec všechnu režizérskou práci konaly. Nehledě na to, že všichni byli samoukové a že to bylo za tak těžkých okolností, hráli boratínští herci dost pěkně, takže z celého okolí jezdívali do Boratína do divadla. Tak to trvalo několik let. Potom hlavní herci se rozešli a divadlo se hrálo méně a méně až když přišel učitel Motl, přestalo vůbec.

Vojtěch Vlk

O druhém boratínském divadelním období, které trvalo od roku 1899 do roku 1907 se dovídáme z denních záznamů Vojtěcha a Josefa Vlka. První byl protagonistou divadelních představení dospělých a druhý školních dětí. V jejich denících najdeme mnoho záznamů týkajících se divadla, ale souborné pojednání neexistuje. Pokusíme se tedy sestavit stručnou zprávu. Vojtěch Vlk (1874), duše organizátorská a romantická, se přistěhoval na Volyň v roce 1898 jako zralý mladý muž. Byl sice ubytován a pracoval na Krásném, ale zimní měsíce trávil převážně na Boratíně u staršího bratrance Josefa. V roce 1902 si zde postavil dům, oženil se se zdejší dívkou a na vyženěných pozemcích založil rozsáhlé školky ovocných i okrasných dřevin. Ve volných chvílích se věnoval divadlu, výrobě dřevěných hraček a vycpávání drobných živočichů. Obstarával divadelní hry, rozepisoval úlohy, maloval kulisy, zhotovoval potřebné rekvizity, režíroval, dělal plakáty, sháněl kostýmy, instaloval jeviště, hrál mužské role a prostě všechno, co bylo pro divadlo nezbytné, aby divák odcházel z představení spokojen. Hrál se převážně v zimě v hospodě u Františka Albrechta ml. (1851-1928). Úspěšný kus se opakoval. Výnos byl značný, kolem 30 rublů. Zprvu hráli herci z obou částí obce, po roce 1901 už jen křakovští herci a později také přespolní nebo bývalí boratínští (např. studenti bratří Vejnarovi). Když byl Vojtěch s rodinou na Kavkaze jako zahradník na Protzerových statcích, divadlo osiřelo a nehrálo se. Jaký byl repertoár? Posuďte sami:

- 1899 Mistr Bedrník a jeho chasa, Chudý písničkář
- 1900 Sedlák křivopřísežník, Bezděčný Don Juan
- 1901 Staří blázni, Vodní družstvo, Velké panstvo
- 1902 Sedlák zlatodvorský
- 1906 Enšpígl
- 1907 Vojnarka, Poklad, Pravá láska vítězí

Učitel Josef Vlk každoročně poslední květnovou neděli uspořádal se svými školními dětmi „výlet“ na některé z lesních mýtin. Postavilo se pódium, přivezly se lavice a děti předváděly, co se během roku naučily: přednášely básničky, zpívaly, hrály sólově i ve skupinách, cvičily, předváděly divadelní scény a soutěžily v různých hrách. Na tyto boratínské kulturní slavnosti se vždycky sjelo mnoho přespolních diváků. Občas přijeli i ruští školní inspektoři. Jen boratínští odpůrci divadla někdy chyběli.

V některých letech nastudoval učitel s dětmi dětskou divadelní hru. Tak například v roce 1898 hru „Doba mládí - doba radosti“, v roce 1904 hru „Čtyři boty a dva podpatky“, v roce 1907 hru „Mlsný Jaroš“. I tato představení se těšila pozornosti obyvatel širokého okolí. Ve válečných letech se výlety nekonaly, učitel od pořádání v poválečných letech ustoupil, nechtěje rušit obecní boratínskou jednotu. V této době se věnoval mnohem více veřejné práci v celovolyňských korporacích. O pořádání akademií na konci školního roku se pokusil až nový učitel Josef Svoboda, a do programu těchto slavností zařadil cvičení Sokola i hasičského spolku, případně mládeže. V třicátých letech (zatím nevíme kdy) byla nastudována zpěvohra pod jménem „Vaškova veselka“, která byla tak populární, že se její části předváděly i na mnohých boratínských svatbách. Její partituru jsme dostali od Miroslavy Janatové v Litoměřicích, kde jsme se zároveň dozvěděli, že „Vaškova veselka“ zde měla po letech obnovenou pre-

miéru. Nacvičili ji děti v dětském domově, který vedli manželé Jaromír a Miroslava Janatovi. Při návstupu vydatně pomáhal Jaroslav Vlk, syn boratínského učitele Josefa Vlka a jeden z představitelů titulní role v boratínském provedení.

Poslední boratínská divadelní etapa vlastně nebyla tím pravým divadlem, ale scénickým ztvárněním biblických nebo nábožensky laděných příběhů, které pro ten účel vymyslela a sepsala Olga Janatová. Předváděly se převážně při shromážděních u příležitosti církevních svátků (na Štědrý večer, Velikonoce, Husovy a Komenského oslavy apod.) a svátků občanských jako byl Den matek či Děkuvzdání za úrody. V přírodě pak při mimořádných společenských událostech celovolyňského významu. Divadelní představení se stěhuje s podstatně změněným obsahem z obecné školy do nedělní školy a z hospody na faru a do kostela. Dvě takové inscenace jsou popsány v Kronice Marie Janatové:

Každým rokem pravidelně se pořádala Štědrovečerní slavnost v kostele při stromečku. Při té se činně účastnily i děti, které se právě naučily mluvit. Za odměnu dostávaly balíček cukroví a českou knížku. V květnu jsme oslavovali Den matek a v září Děkčinění z úrod. Tyto podniky si brala na starost Olga Janatová, která nacvičovala děti k různým výstupům, které často i sama tvořila. V roce 1932 napsala scénku „Vítání jara“, kde každá květinka svým způsobem chválila Tvůrce. K tomu vystoupení učitelky nedělní školy ušily papírové oblečení, které mělo znázorňovat květinu, jakou kdo představoval. Vše se připravovalo u Janatů a s. Ema Janatová nadělala všem dětem papírové kloboučky ve tvaru každé květinčky. Jaro představovala Slávinka Opočenská v bílém rouše, zdobená jabloňovými květy. Slavnost byla uspořádána na lesní mýtině. Všem se moc líbila.

Byl u toho i fotograf a zachytil v převleku dětí, kterým v době vydání tohoto pojednání se blíží osmdesátka.

Marie Janatová

Slavnost vítání jara (1932)

Ještě jedna akce nedělní školy stojí za to, aby byla zaznamenána. V roce 1936 na Svatodušní svátky sbor Boratínský pořádal sjezd evangelické mládeže. Při takových sjezdech bylo zvykem, že sbory Kupičov, Michajlovka i Ozerany byly hojně zastoupeny, ale i z okolních vesnic českých hostě do Boratína rádi jezdili, třebaže se tu již netančilo. V neděli byly bohoslužby a odpoledne byla přednáška a večer se mládež bavila. V pondělí dopoledne bohoslužby a odpoledne vycházka do okolí. Večer byl připraven na Fortě program. Valy tohoto opevnění byly stavěny do kruhu, odděleny příkopy a jen z jedné strany byl otevřený vjezd. Uprostřed byla rovná plocha a při jedné straně menší val jako tribuna. Olga Janatová nacvičila děti, hlavně chlapce z nedělní školy scénku, kterou sama napsala, která měla znázorňovat pohanství a křesťanství. Ta Forta se k tomu účelu velice hodila. Na rovném prostranství, uprostřed valů, byl postaven sloup s býčím rohy, jako totem a vedle bylo ohniště. Kolem na těch valech bylo publikum. Toho roku bylo jaro dosti chladné, takže byla obava, zdali bude možno vůbec tuto scénku venku provést. Naštěstí se poslední dny oteplilo. Pohanství představovali chlapi jako indiáni. Byli jen v trenkách a na hlavě měli čelenky z pírek, které sbírali k tomu účelu, kde se dalo. U Janatů se péra bavila a šily čelenky. Chlapci byli schováni za valy. Celý program byl večer a byl zapálen oheň. Bratr kazatel Balabán měl úvahu o pohanství. Tu přišel náčelník indiánů, poklonil se u totemu a hvízdnutím svolává své indiány. Ti se přibližují s různými skřeky z různých stran a soustřeďují se kolem totemu. Běhají, tančí a pak usedají a vykonávají svoji večerní pobožnost. Měli nacvičenou indiánskou písničku. Nikdo jí ovšem nerozuměl (zkuste se zeptat dnes ještě žijících aktérů – i po šedesáti letech vám ten skřekuplný text přefkají, například Jaroslav Vyšohradský nebo Josef Šerák). Po skončení, na povel náčelníka, se znovu rozbíhají za valy. Dále následovala úvaha Balabána o křesťanství. Čtyři dívky v bílých rouších s rozpuštěnými vlasy přicházejí, v rukou nesou stuhy a zpívají píseň „Tam k nebesům“. To první plné vzruchu a skřeků, to druhé mírné s jemným zpěvem oslavujícím Boha. Doslov a modlitba kazatele. Bylo to opravdu dojemné. Všichni přítomní si odnášeli krásné dojmy a žádali, až se bude něco podobného pořádat, aby se na ně nezapomnělo. Účastníků bylo na pět set.

Divadlo nebylo jedinou kulturní činností provozovanou na Boratíně. Byla tu i hudba a zejména zpěv, který hrál významnou roli v životě boratínských občanů a byl pojítkem všech, často i znepřátelených skupin. Nechyběl ani společenský sportovní prvek vedle aktivit umělecko - vzdělávacích. O tom bude řeč v páté kapitole, to jest v čase, kdy tyto aktivity byly nejrozvinutější.

Vzdělávání boratínských dětí

Boratínští občané měli od samého začátku na paměti vzdělávání svých dítek. Měli sice jinou představu o vzdělání než státní inspektoři, ale museli se podvolit zákonu z roku 1887, který značně nahrával národnostnímu a náboženskému útlaku. Ten byl v době jeho přijetí nejsilnější. Zákon ukládal, že všechny školy, tedy i české, musí být podřízeny ministerstvu národní osvěty a učitel jako státní úředník musí vyznávat pravoslaví. Českých škol na Volyni bylo tehdy všeho všudy 22, z toho jedna na Boratíně. Ve školním roce 1888/89 nastoupil na učitelské místo Josef Vlček (1862 až 1942), který sice neměl učitelskou kvalifikaci, ale absolvoval na Moravě „měšťanku“ a ještě před válkou si osvojił ruštinu a na vojně hudební vzdělání. Sloužil pět let u vojenské hudby. Tady se naučil hrát na různé dechové nástroje, na housle a na klávesové nástroje. V listopadu roku 1894 mu bylo inspektorem oznámeno, že

nevykoná-li do dvou měsíců státní učitelskou zkoušku, bude muset ze státních služeb odejít (inspektor doufal, že ji neudělá). Státní zkoušku z pravoslavného náboženství, ruského jazyka a z matematiky i přes zjevné překážky úspěšně složil. Učil pak na boratínské škole až do školního roku 1930/31, plných 43 let.

První rok učil ještě v domě u Klempířů (Josef Opočenský). V roce 1889 si postavil v centrální části obce dům a v něm následujícího roku upravil jednu velkou místnost pro školní třídu. Do školy tehdy chodilo kolem 30 dětí. Ve svém domě učil boratínské děti až do roku 1914. Ve válce se učilo v záložně a v nové škole od roku 1923. Boratínské škole se říkalo česká, protože do ní chodily jen české děti. Zpočátku jen z Českého Boratína, ale jak získávala na věhlasu, chodily do ní i děti z okolních českých vesnic (Krupy, Hnidavy, Mstěšína, Hončárky, Novostavu a dalších). Těch přespolečných bylo kolem deseti (podle záznamů příjmů do obecního rozpočtu, protože přespoleční děti musely za školu obci platit). Začínalo se v sedmi letech, děti opouštěly školu v jedenácti a uměly číst a psát rusky i česky a také počítat. Znaly mnoho básniček, zejména bajek Krylovových. Seznámily se s českými dějinami a byly i jinak připraveny do všedního praktického života. Vyučovacím jazykem byla ruština, česky se učilo nepovinně jedno odpoledne v týdnu. Náboženství učil pravoslavný duchovní ze sousední Hnidavy.

Školní rok začínal na začátku října a končil na svatodušní svátky (v druhé polovině května až začátkem června). Výuka trvala tedy jen osm měsíců. Prvníáci začínali školní rok o 14 dnů dříve, aby si trochu zvykli na školní prostředí. V jedné třídě (místnosti) bylo ve třech odděleních 30 až 40 dětí. Každé oddělení mělo svůj vlastní učební program. Nebylo to jednoduché ani pro děti, ani pro učitele docílit, aby se žáci vzájemně nerušili. Předpokladem byla kázeň a schopnost dětí samostatně pracovat.

Až do konce dvacátých let se psalo „kamínkem“ na tabulky. Sešity se v prvních třídách nepoužívaly. Písemné domácí úkoly zřejmě nebyly ukládány, ale zato memorování básniček (maminka každou situaci dokumentovala příhodou, básničkou nebo příslovím). Školní pomůcky byly jednoduché. Ruský slabikář, nějaké ruské čítanky, tabulka a kamínek na psaní, hadřík na mazání, školní mapa, globus a nějaká vycpaná zvířátka či ptáci. Nesměly samozřejmě chybět sčoty (počítadlo), velké u tabule a malé na lavicích. Pan učitel již na počátku školního působení založil knihovnu. Nejprve rusky, později česky psaných knih. V době, kdy začal psát denní záznamy (deník v r. 1894), byl tak silný národnostní útlak, že nevěřil v udržení rodného jazyka a deník psal rusky a to až do roku 1920.

Každoročně přijel do školy nečekaně státní inspektor, aby se přesvědčil o úrovni vyučování a znalostech dětí, zejména jestli ovládají ruský jazyk. V první polovině května se konaly závěrečné zkoušky těch dětí, které chtěly pokračovat ve vzdělání v městské škole. Zkoušky byly několikahodinové, porota tříčlenná složená z okresních inspektorů a za účasti obecního zástupce. V případě, že žák zkoušku složil, dostal krásné vysvědčení (viz přílohu). Závěrečné zkoušky konaly zpravidla jen 3 až 10 dětí. Jen někteří rodičové si mohli dovolit vydržovat děti tři roky v městské škole a ještě obtížněji při dalším vzdělávání. Děti z chudších rodin, měly-li pro další vzdělání předpoklady, mohly se učit doma, nejlépe s někým, kdo do školy denně docházel nebo kdo ji dříve absolvoval. V autobiografii učitele Josefa Albrechta (Vinců) je popsáno úsilí pisatele k získání učitelské profese:

Pracoval jsem jako tovaryš ve strojírné dílně svého strýce (Josefa Chladila, pozn. aut.) do 22 roku věku. Dva z mých kamarádů v 21 letech začali externě studovat učitelský ústav, ale

oni měli měšťanku. Pomyslí jsem si, když mohou oni, proč bych nemohl také já, jenže já neměl měšťanku, o tu to bylo složitější. Tak jsem se do toho dal. Po dvě léta jsem pracoval v zahradnictví (Vojtěcha Vlka, pozn. aut.) a při tom pilně studoval. Jako učitele pro ten první čas jsem měl studenta university (Karel Novák? pozn. aut.). Ten mi dal dobré základy. Po dvou a půl letech jsem šel poprvé ku zkouškám. Propadl jsem. Předpokládal jsem to, ale potřeboval jsem poznat to prostředí a celý ten pochod. Najal jsem si dobrého učitele a učil jsem se pilně dál, abych potřebných vědomostí nabyl. Za půl roku šel jsem ke zkouškám znovu. Kamarád prošel a já propadl znovu. To už mi bylo 25 let. Našel jsem si místo učitele na české soukromé škole a oženil se. Na škole jsem učil a při tom jsem pilně opakoval materiál ke zkouškám. Na jaře jsem se opět podrobil zkoušce a šťastně jsem prošel a zvítězil. Ze 48 externistů vydrželo zkoušky jen 14. Moje touha byla splněna a cesta do světa otevřena. Od útlých let mého mládí jsem si vzal za vzor pro život svého učitele obecné školy t.j. abych byl učitelem, rozuměl dobře sadařství a také znal to nejpotřebnější - truhlářství, tak jak to uměl on (Josef Vlk, pozn. aut.).

Povinnosti státu a obce vůči škole lze doložit z obecní pokladní knihy. V roce 1904 byly následující:

Stát přispíval na provoz těmito částkami (ročně):

mzda učitelů	300 rublů
mzda katechetů	25 rublů
na knihy a pomůcky	25 rublů

Obec přispívala na provoz školy následovnými ročními částkami:

odměna učitelů	60 rublů
odměna katechetů	25 rublů
nájem za školní místnost	24 rublů
za úklid školní místnosti	60 rublů
na otop a osvětlení	40 rublů
na údržbu a drobné vydání	20 rublů

Tento obecní příspěvek byl mnohokrát ze strany obce napadán, ale vždy uhrazen.

Nadstandardní vzdělávání: Za standardní bylo na Boratíně považováno absolvování boratínské obecné školy (3 až 4 roky). Zejména děvčata už nepokračovala v žádném školním vzdělávání. Řada chlapců absolvovala měšťskou školu v Lucku. Někteří další pokračovali ve vzdělání na vyšších a vysokých školách. V Lucku bylo gymnázium, učitelský ústav, obchodní škola a ještě další školy. Kdo na to měl, vlohy a peníze, studoval v Žitoměru, Kijevě, ve Vilně, Varšavě či dokonce v Moskvě a Petěrburgu. Zámožnější vysílali děti na studia do Čech. Těch bylo velice málo, protože se všude muselo dost platit a nebylo čím. Mnohá vyšší studia přerušila válka. Z druhé generace boratínských si nikdo nemohl dovolit vyšší nadstandardní vzdělání. U třetí generace, když se finanční situace rodin podstatně zlepšila, to bylo reálnější. A tak jsme se dozvěděli, že k nadstandardnímu vzdělání se z boratínských dostali: Bohuslav, Ladislav a Miloslav Balounovi, Josef Flengr, Václav Hubal, Jaroslav a Rostislav Chudobovi, Marie a Miroslava Janatovy, Karel Novák, František a Jan Škrabalovi, Josef a František Vej-

narovi, Rostislav a Jaroslav Vlkovi. Výčet nemusí být úplný a neobsahuje studenty měšťanky v Lucku.

Mimoškolní vzdělávání: K získání znalosti českého jazyka a k upevnění českého (národního) povědomí u boratínských občanů přispěla i mimoškolní výchova. V každé rodině se denně četlo v Kralické bibli. V kostele a nedělní škole se zpívaly české duchovní písně. Až do roku 1927 se hrálo na Křákách české divadlo.

Výstavba obecné školy

Na konci roku 1906 koupila obec od Václava Balouna a Josefa Křížka za 350 rublů pozemek uprostřed obce v centrální části. V lednu 1912 byly ve státních lesích vybrány stromy na stavbu školy. Během února a března byly pokáceny a otesány. 28. března (výročí J.A.Komenského) byla slavnost posvěcení základů školy. 13. dubna bylo zdvihání krovů školy a 2. května bylo zapláceno Josefu Opočenskému za pokrytí střechy plechem 31 rublů a 20 kopějek. V lednu 1913 byla školní budova pojištěna a v lednu následujícího roku (1914) byla škola vysvěcena a během jara byly konány některé dokončovací práce (sklep, záchod). Pak vypukla válka. Ve válce používali školu vojáci a běženci. Ti ji ještě nepoužívanou pro školní vyučování za šest válečných let značně poškodili. Bylo ji nutno opravit a zateplit. V rámci oprav byla ještě vyhloubena studna a postavena kůlna na dříví a oplocení. Vyučování v obnovené škole bylo zahájeno až ve školním roce 1922/23. Do této doby se učilo ve společenském sále záložny.

Typické boratínské hospodářství

Procházíme-li ve vzpomínkách Boratínem, nemůžeme si neuvědomit, že téměř všechny domy měly stejnou orientaci ke světovým stranám. Obytný dům byl orientován delší stranou od severu k jihu, tedy rovnoběžně s cestou. Vchody měl dva. Jeden parádní s „gánkem“ (málo používaný) z ulice a vřední se zádveřím ze dvora. Téměř všechna obydlí hospodářských zvířat byla poblíž obytného domu (někdy stavebně spojených v jeden celek) převážně s vchodem k jihu. Dvory byly prostorné, proti obytnému stavení byla stodola a mezi nimi nezbytný žentour (zařízení sloužící k převodu práce koní pomocí ozubených soukolí na hospodářský stroj, převážně mlátičku). Samotný žentour vyžadoval kruhový prostor o poloměru kolem 5 metrů. Na té poslední nezastavěné straně dvora byl sklep, kůlna, studna, besídka či zastřešené odstavné plochy pro různé hospodářské stroje apod.

Boratínské chaloupky byly zpravidla podsklepené (někde byl také sklep mimo dům). Do sklepa se vcházelo z kuchyně, síně nebo komory „padacími“ dveřmi. Takový sklep sloužil k ukládání potravin jako lednička. Základy chalup se dělaly kamenné nebo častěji zděné. Stěny byly převážně ze dřeva, některé obložené neomítnutou cihlou „na půlku“. Podlahy byly dřevěné, každou sobotu parádně vydrhnuté rýžovým kartáčem. Dvojitá okna, v létě plná muškátů, v zimě vystýlaná poduškami se senem či pilinami zdobenými slaměnkami či jinými sušenými květy. Střecha byla kryta slaměnými došky, později plechem nebo asfaltovým papírem. Půda sloužila k sušení (prádla, léčivých bylin, koření), k uskladnění obilí a také k odkládání neužívaných věcí. Tam by se byla našla mnohá informace pro sepsání boratínské historie. Každý dům pamatoval na výměnek pro staré rodiče. Nesloužil-li svému

účelu, byl pronajímán potřebným rodinám. Proto bylo na Boratíně mnoho dočasně ubytovaných v každé době a zejména ve válečných letech.

Základem obytného domu byla prostorná kuchyně. Každá měla pořádná kachlová nebo

Typické boratínské hospodářství - dům Václava Balouna (1910)

jen zděná a obílená kamna s kamnovcem na teplou vodu. V kuchyni nesměla chybět pec na pečení chleba a svátečních koláčů a také na milé, teploučké spaní nahoře na ní. V kuchyni stál zpravidla veliký dubový stůl s trnoží, vždyť jedlíků bylo často deset i více. Kolem stolu pohodlné lavice, které někdy sloužily náhodným nocležníkům k přespání.

Každý dům měl ložnici a parádní „seknici“, které se sporadicky vytápěly, často jednou společnou „hrubkou“ (pokojová kachlová kamna). Nesměla chybět komora, kde byla prostorná uzavíratelná moučnice s několika odděleními, nad ní se na polici skladoval upečený chléb. Byla tu díž s kopistem na mísení chlebového těsta a jiné velké nádoby užívané jen občas, například na zabíjačku či pečení svátečních koláčků. Byla-li dostatečně velká, odkládaly se tu další nezbytné věci užívané v domácnosti, např. škopek na mytí nohou či dřevěné necky nebo modernější plechová vana na pravidelnou sobotní očistu.

Stodoly byly dřevěné, prostorné, střechy kryté převážně slaměnými došky, později plechem. Chlévy pro krávy, stáje pro koně a chlívky pro prasata a kurníky byly umístěny pod jednou střechou, zpravidla zděné z jíloslaměných tvárníc či cihel, hnojiště v jejich bezprostřední blízkosti někde mimo dvůr, ale častěji na něm.

Dřevníky se zpravidla nestavěly, dřevem se obkládaly stavby pod přesahem střechy nebo se dřevo skládalo do tak zvaných „ježků“. Záchody byly suché, zpravidla poblíž hnojiště.

Migrace obyvatelstva

Ovystěhovalectví v Českého Boratína bylo pojednáno na začátku této kapitoly. Odešlo mnoho rodin z těch, které obec zakládaly i z těch, které tu v prvopočátcích vznikly z potomků zakládajících rodin. Zejména mnohé dcery se provdávaly mimo obec, např. Opočenské, Albrechtovy, Hubalovy a další. Mnoho dalších osob či rodin přišlo a po krátké době odešlo: František Burýšek s manželkou z Letovic (1901 až 1916), František Čurda s manželkou z Kupičova (? až 1907), Jaroslav Vlk s manželkou z Vanovic (1902 až 1910?) a mnoho dalších osob, které nezanechaly žádné stopy.

V této popisované době se na Boratín přišel tady založili své rodiny a zůstali do konce existence české populace nebo se ještě před reemigrací do ČSR přestěhovali jinam. Byli to: Josef Hušek (1900), Vladimír Luňáček, František Nájemník (cca 1900), František Opočenský

(1906), František Prostředník (kolem r. 1891), Vojtěch Vlk z Vanovic (1898) a Josef Zajíc z Českého Malína (1907).

Uvolněná místa po vystěhovalcích zaplnily rodiny:

Jméno a složení rodiny	kdy	odkud
Václav Baloun (1876) s manželkou Boženou (1876), roz. Šebestovou a dcerou Boženou (1897)	1899	Kupičov
Teofil Fibich (?) s manželkou Annou (?), roz. Nevečeřalovou a dětmi Vilémem, Josefem (1890), Teofilem, Rudolfem (1897), Jaroslavem, Helenou, Alžbětou, Bronislavou a Marií	1904	Zelov
Josef Šerák (1864) s manželkou Marií (?), roz. Brynychovou a dětmi Josefem (1894), Václavem (1897), Jaroslavem (1899), Bedřichem (1901), Marií (1903) a Vladislavem (?)	1909	Lysá n. Labem
Gottfried Lucius (1876) s manželkou Bertou (1881), roz. Šebestovou a dcerou Marií (1910)	1912	Kovel

ODLOUČENÍ A NÁVRAT

(březen 1944 až únor 1947)

Doba ještě válečná (od února 1944 do konce války) • Čas očekávání a nejistoty (od května 1945 do příjezdu repatriční komise) • Migrace obyvatelstva v Českém Boratíně (v letech 1939 až 1947) • Boratínský všední den • Období příprav na stěhování (listopad 1946 až únor 1947) • Návrat do vlasti (14. až 27. února 1947)

Doba ještě válečná (únor 1944 až květen 1945)

Při posledním přechodu fronty přes území naší osady jsme několik týdnů strávili ve sklepech mimo domy nebo v podzemních zemljankách. Bitevní linie se táhla od severu k jihu, tedy sledovala směr naší zástavby, takže se naše domy ocitly mezi první pěšáckou linií a druhou minometnou linií. Téměř nikdo z obyvatel obce neodešel, i když velící důstojníci rozhodli o evakuaci civilního obyvatelstva. Nebezpečí bylo veliké, ale ztráty na životech nebyly žádné. Došlo pouze k poškození několika budov. Na zahradách a dvorech bylo množství trychtýřovitých jam po bombách a dělostřeleckých granátech. Vycházet z úkrytů směli jen dospělí, aby obsloužili domácí zvířata (nakrmili a podojili). Samozřejmě že si frontovní vojáci vzali nezbytnou daň. Něco jíst museli, ale ke konfliktům nedocházelo. Když se fronta po ústupu Němců poněkud vzdálila a všichni muži ve věku od 18 do 50 let se hlásili do Československé armády, zůstali v obci jen ženy, děti a nemocní a starší muži.

I po dlouhých několik týdnů jsme neztratili s frontou kontakt. Nejen tím, že jsme vnímali dunění dělostřelecké kanonády a hukot bombardovacích letadel, ale i přítomností vojáků. Jednou to byli sovětsí vojáci na odpočinku po bojích v první linii a potom českoslovenští dělostřelci, kteří na Boratíně několik dnů prodělávali základní výcvik.

Pobyty sovětských vojáků na Českém Boratíně

Ještě jsme měli v paměti první pobyt sovětských vojáků za „prvních sovětů“, jak jsme zkráceně pojmenovávali období okupace Volyně Sovětským svazem v letech 1939 až 1941. Tenkrát to byl pobyt unavené a zdevastované sovětské armády po bojích s Finy. Vladislav Opočenský se od vydešených hladových vojáků dozvěděl, že: *sovětská armáda sice byla v přesele, přesto se proti bránícím se Finům neprosadila. Finové, muži i ženy, bránili svoje území všemi prostředky. Pohybovali se na lyžích v bílých kombinézách a protože byla krajina zasnežená, mohli se přibližovat k nepříteli velmi blízko a tam mu způsobovat značné ztráty. Vylákali nepřítel na podminované zamrzlé jezero a pak ho utopili. Tak a podobně zahynulo ve Finsku na 150 tisíc sovětských vojáků. Teprve když sověti nasadili do boje tanky, přinutili Finy k nespravedlivému příměří.*

Druhý pobyt, o kterém se chci zmínit, byl na jaře roku 1944, kdy unavení, špinaví a vyhladovělí sovětsí vojáci si přišli na Boratín odpočinout a načerpat nové síly pro poslední fázi vítězného tažení. To už byla jiná armáda než ta, se kterou jsme se setkali v roce 1939, vybavením (díky americké pomoci) i chováním. Byli to převážně (v souladu se stalinskou národ-

nostní politikou) příslušníci asijských národů (Kazaši, Tataři, Uzbeki, Turkmenci a další příslušníci národů Střední Asie a Sibiře) a ruští velcí důstojníci. Jejich první starost byla zbavit se vší, pořádně se vykoupat, vyměnit prádlo, pak dát do pořádku vojenskou techniku a nakonec navázat kontakty s domácím obyvatelstvem. Byli u nás dlouho, snad celý měsíc. V každém hospodářství byli ubytováni vojáci, důstojníci v domě, mužstvo, nebylo-li v domě místo, se ubytovalo v hospodářských objektech. Docházelo k prvním přátelským kontaktům mezi vojáky a obyvateli, zejména dětmi, které jim připomínaly ty jejich doma. Pamatují se, že jsem ležel s nějakou banální nemocí několik dnů a tehdy za mnou chodil staršina a snažil se mě zabavit (chodili jsme potom spolu ke Styru na ryby). Co mi vyprávěl, to si nepamatují, ale naučil mě žertovnou písničku o Sofušce. Tou spolu s bratrem Jardou dodnes obveseluje naše rodinná setkávání.

Posledním pobytem, který spadá do období léta či podzimu roku 1945, byla zastávka vítězné sovětské armády. Přesunovala se po vlastní ose s plně naloženými povozy válečných trofejí. Dodnes mi není jasné, proč po vlastní ose a proč přes Boratín. Možná, že to byli ti vojáci, kteří u nás byli na odpočinku a plnili tak slib, který dali, když od nás odcházeli, že se zastaví na zpáteční cestě, až se budou po skončené válce vracet domů. Z jejich vyprávění se pamatuji jen na to, že Československo je krásná země a že v něm jsou jen samá města.

Všední život v době válečné

Život české menšiny se po odchodu mužů ještě více zkomplikoval. Přecházející fronty způsobily značné ztráty na vybavení jednotlivých hospodářství. Byli zabaveni nebo vyměněni koně, zrekvírovány povozy a koňské postroje. Ve chlévech a stájích ubylo dobytka. Tím se zhoršily beztak už špatné podmínky způsobené odchodem hospodářů a ostatních pracovních sil. Z každého hospodářství odešli jeden až tři muži. V mnohých rodinách nebyl žádný muž mladý či starý, který by byl schopen vykonávat fyzicky náročné práce. Tak na tom byla rodina Bohatcova, Opočenská - Klempířova, Albrechtova, Opočenská - Franckova, Vlkova - Kopečková, Chladilova, Škrabalova, Křížkova, Šerákova z Chaloupky a Opočenská z Hrádku. V prvních dvou jmenovaných rodinách vydatně pomáhal náš pan farář Jaroslav Opočenský. Ostatním pomáhal radou a milým slovem. Ještě hůře na tom byly ty rodiny, které neměly hospodářství a z kterých odešli živitelé - Albrechtovi a Opočenští od mlýna, Příbylovi a Vlkovi v sousedství, stejně jako řada běženeckých rodin.

Obdělávat půdu bylo třeba, byl to jediný zdroj obživy.

Boratínští občané byli na fyzickou práci od mládí zvyklí a tak ženy s dospívajícími dětmi prokázaly přímo hrdinství, když pod dohledem starých mužů a s jejich radami dokázaly po celé tři roky úspěšně hospodařit, splnit předepsané dodávky státu a ještě se postarat

Setv v ženském provedení

o domácnost. Klobouk dolů! Celý Sovětský svaz měl nedostatek potravin. Zejména lidé v těch oblastech centrálního Ruska, kde se fronta zastavila na dlouhých patnáct měsíců, trpěli hladem. Normální zásobování obyvatelstva nefungovalo. Chyběly věci denní potřeby: mýdlo, petrolej, cukr, kvasnice a další. Mnohé se dalo nahradit domácí výrobou, sice primitivním způsobem, ale s funkcí zástupnou. Vařilo se mýdlo z kostí, sladidlo - sirop z cukrové řepy, krém na boty ze sazí a tuku apod.

Překonávat fyzické zatížení bylo snadnější než překonávat nejistotu a strach o blízké, kteří byli nasazeni na podzim do bojových akcí. Zprávy docházely velice sporadicky a často protichůdné. Již počátkem září 1944 přišly první smutné zprávy a vzápětí se objevili první zranění doma, kde pobýli několik dnů, aby trochu doléčili zranění z prvních dnů bojů v karpatsko - dukelské operaci. Radost se mísila s obavami, co bude dál. Pak přišly první rozdělené Vánoce. Byly velice smutné, ani přítomnost několika nedoléčených raněných vojáků, kteří rozsvěcovali svíčky na společném štědrovečerním stromku v kostele, nemohla vymazat představu zmrzlých zablácených vojáků kdesi v Karpatech. Následná novoroční přání byla jistě plná konce války. Tentokrát se vyplnila.

Konec války

Konečně přišel dlouho očekávaný konec války a s ním konec starostí o životy mužů. Ale mnoho jiných starostí přibývalo. Co bude s námi? Začalo se proslýchat, že se všichni přestěhujeme do osvobozeného Československa. Zatím tomu nikdo moc nevěřil, vždyť po první světové válce se o tom také hovořilo. Tenkrát se nenašla dobrá vůle na obou stranách. Najde se dnes? Oslava konce války na Boratíně byla spíše poděkováním za to, že jsme se ho mohli ve zdraví dožít. Bohoslužby se konaly 13. 5. 1945. Odloučení od našich vojáků trvalo

Konec války – děkovné bohoslužby, neděle 13. 5. 1945

dál, a tak bylo třeba se této skutečnosti přizpůsobit a pracovat se stejným zaujetím jako v roce minulém.

Ještě před koncem války bylo zahájeno vyučování v boratínské škole, a protože nebyli profesionální učitelé, bylo nutno sáhnout, podobně jako na začátku existence Českého Boratína, k provizornímu řešení. S vyučováním na požádání začala Marie Janatová, ale děti ve věku předpokládané

docházky (od 7 do 13 let) a nedokončené obecné školy bylo tolik, že bylo nutno vyhledat další ochotnou a způsobilou osobu. Přihlásila se a byla všemi přijata Ludmila Šeráková, absolventka sedmileté matiční školy v Lucku. Kvůli nedostatku místa pak učily obě učitelky boratínské děti na dvě směny až do přesídlení. (Do naší školy po válce chodily i ukrajinské děti a ředitelem byl také Ukrajinec). Nejprve se učilo česky, protože státní úředníci si nějak neuvědomili, že je to proti platným předpisům. Ihned po válce se však muselo přejít na ukrajinštinu.

Řada starších dětí docházela do Lucka do dřívější matiční školy, kde se učilo v ukrajinštině s nepovinnou češtinou, kterou samozřejmě všichni absolvovali, protože vlastně všichni žáci pocházeli z českých rodin. V některých předmětech se hovořilo více česky než ukrajinsky. Ředitelem a učitelem češtiny byl boratínský rodák Rostislav Vlk, syn dlouholetého boratínského učitele Josefa Vlka. Je třeba si uvědomit, že během válečných let bylo školní vyučování často přerušováno a měněno podle osnov toho státu, který území Volyně ovládal (za německé okupace byla např. už od první třídy němčina každý den). Za frontového stavu se dlouhé měsíce neučilo vůbec. Některé děti sice doma i v provizorních podmínkách musely číst (nejčastěji z Bible či z nějaké starší české čítanky), psát (opisovat texty nebo mluvnická cvičení z dostupných učebnic českého jazyka) či počítat. Samozřejmě bez výkladu a bez následné kontroly, na kterou nebyl čas a mnohdy ani znalost rodičů.

Školní děti s učitelkami Marií Janatovou a Ludmilou Šerákovou v roce 1944

Doba existenční nejistoty (od května 1945 do listopadu 1946)

Konec války přinesl odlehčení v každodenním napětí a také naději, že postupně dojde k normalizaci všedního života, jak jsme na něj byli zvyklí před válkou. Světové mocnosti si rozdělily evropské země pod svou kontrolu a západní Ukrajina s Volyní připadla opět Sovětům. Dohodly se, že přesunou menšiny a vytvoří národnostní státy.

Volyně, která byla národnostním „babylonom“, už za války opustila významná německá menšina a s ní i někteří volynští Češi, kteří se tak dostali do říše a později do Československa. Říkalo se jim Volksdeutsch a museli se prokázat alespoň nějakou spřízněností s německým národem. Z Boratína se neodstěhoval nikdo, i když i tady žila původem německá rodina Luciusů, která si ale již dávno češtví zvolila za svou národnost. Z bývalých boratínských občanů využila této možnosti rodina Flengrova z Boholub.

Židovská minorita z Volyně také zmizela. Předvídavější a bohatší Židé utekli před německou okupací, ostatní Židy Němci buď odvezli do koncentračních táborů nebo fyzicky zlikvidovali.

Nejpočetnější polská menšina soustředěná do bezpečnějších měst utrpěla mnoho ztrát. Tu majetnější část „vyvezli“ sověti k „bílým medvědům“ do oblasti Archangelska za polární kruh nebo na Sibiř jako „nepřátele režimu“. Mnoho Poláků zahynulo cestou, protože byli přepravováni na otevřených vagónech za silných mrazů a vlastně umrzli. To byl stalinský způsob řešení národnostní otázky. Zbývá část polského obyvatelstva opustila Volyně při organizované výměně obyvatelstva těsně po válce. Tito Poláci byli přemísťováni na bývalé pruské území opuštěné Němci. I na Volyně se stěhovali Ukrajinci - „zabužani“ z Polska, kteří žili za řekou Bugem. Mnozí z nich opustili své polské území jako běženci z bezpečnostních důvodů

již před několika lety a po válce se usazovali na Volyni. Z Boratína se vystěhovala do Polska rodina Skoczylasova (strojník ve mlýně se oženil s vdovou po Josefu Albrechtovi, Soňou roz. Vlkovou), rodina Ostrovských (mlynář se přizemil do rodiny Benešovy) a rodina Kendzier-ských.

Poslední, početně nejslabší, byla minorita česká. I přes smířlivé postoje k ostatním národ-nostem se zdálo být jejich soužití s ukrajinskou většinou a ruskou menšinou nadále nemožné. K smíšeným manželstvím docházelo na Boratíně výjimečně. Některé bohatší volyňské Čechy „vyvezli“ sověti na Sibiř nebo do Kazachstánu již v roce 1941. I na Boratíně se tehdy chysta-lo hromadné „vyvezení“ vzdorovitých Čechů, kteří se nechťeli podrobit sovětské vůli při za-kládání kolchozů a zřící se víry. V seznamu rodin - nepřátel režimu, určených k vyvezení by-ly téměř všechny boratínské rodiny buď jako kulaci nebo jako nenapravitelní věřící. Již měli sbaleno. Naštěstí několik dní před stanoveným termínem odsunu přepadlo Německo Sovětský svaz a k odsunu nedošlo.

Zápas o přežití

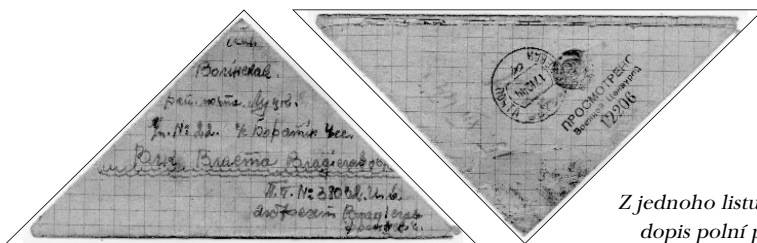
Zásobování obyvatelstva neexistovalo, obchody byly-li jaké, zely prázdnotou. Všechno se nakupovalo na „bazaru“. Samozřejmě za nekontrolované ceny určené nabídkou a poptávkou. Prodáválo se tam všechno, co bylo a nebylo nutné k životu i to, co doma překáželo (například zbytky chmele z dob, kdy se ještě na Boratíně pěstoval a v době válečné nebyl prodán). Boratínští občané využívali výhodné polohy a často zajížděli na bazar do Luc-ka. Prodávali zejména výrobky k jídlu - buchty, koláče, chleba a v létě i „kvas“ (doma vy-robený osvěžující nápoj s příchutí ovoce či jiných přírodních přísad, např. květu z černého bezu a droždí či jen z chlebových kůrek - proto „kvas“). Každá cesta do města byla využita k prodeji čehokoliv na bazaru a k získání peněz na nákup nezbytností pro domácnost. Zejmé-na boratínští běženci využívali této možnosti a pravidelně dvakrát týdně prodávali pečivo ve velkém. Byla to téměř jediná možnost dobrého výdělků. Nakoupili obilí, nechali semlít a napeklí lákavé koláčky a zpeněžili tak práci a skromné domácí zdroje.

Prodává jsem i já. Když jsem šel do školy, zastavil jsem se na trhu a prodal donesené zboží v několika minutách. Jednou to bylo pečivo, jindy „kvas“ či doma s tatínkem udělané sešity z nepopsaných listů starých účetních knih, které se válely na půdě. Jednou jsem na půdě objevil nějaké zachovalé ukrajinské knížky a vzal je na trh. Teta Žeňa tam cosi prodávala na stolečku a já se k ní přidal a knihy vyložil. Za chvíli si nějaký pán začal v jedné z nich listo-vat. Nekoupil a odešel, ale vzápětí přišel s policajtem a začalo vyslýchání: co jsem zač, kde jsem tu knihu vzal a jestli jich mám víc apod. Ukázalo se totiž, že to byla jakási publikace propagující samostatnou Ukrajinu. Jako dvanáctiletý kluk jsem tomu moc nerozuměl. Zachránila mě teta, když vyložila strážcům pořádku, že se jedná o nedorozumění a dětskou blbost a že v žádném případě nešlo o politickou propagandu či jiný úmysl. Trvalo to pěknou chvíli, než odešli beze mne, ale se zabavenou knihou.

Zprávy od mužů z Československa

Na rozdíl od doby válečné, kdy jakžtakž fungovala polní pošta beze známek a obálek (dopisy se skládaly do tvaru trojúhelníků bez zalepení) a byla každému přístupná, po válce měla být obnovena normální pošta. Stalo se, leč každý dopis z ciziny byl cenzurován, a protože byly většinou psány česky, docházely opožděně nebo vůbec nedošly. Zpráv od vojáků docházelo proto velice málo. Spíše se využívalo neoficiálního způsobu přenášení zpráv po-

mocí vojáků, kteří se vraceli na Volyň k rodinám nebo zpátky k vojenským útvarům. Obě píščí strany měly existenční starosti a k napsání byla potřebná odvaha a vůle. I za těchto okolností se dostala na Volyň zpráva o Benešových dekretech konfiskujících majetek sudetských a ostatních Němců a o jejich vysídlení z Československa a o organizovaném přestěhování Čechů z ciziny na jejich místa. O této všemi s nadšením přijaté zprávě se po mnoho měsíců spekulovalo, zda je či není pravdivá a uskutečnitelná. Čím více času ubíhalo, tím více se zdála pouhým snem.

*Z jednoho listu papíru složený
dopis polní pošty (rub a líc)*

Sovětská moc a ideologie

V porovnání se zkušenostmi získanými „za prvních sovětů“ (1939 až 1941) se zdálo, že sovětská ideologie ze svých zásad poněkud ustoupila. Tlak na zemědělce k zakládání kolchozů zmizel, politická školení obyvatel se nekonala, na vsích nepůsobili političtí pracovníci. Venkovské obyvatelstvo se nedělilo na „bidňaky, seredňaky a kulaky“. Nechali Českému Boratínu i vlastní, za německé okupace obnovenou samosprávu. Někdy na začátku roku 1944 vznikla nová sovětská hymna. Pamatuji se, že tatínek u klavíru učil sovětské důstojníky její melodii.

Sovětská vláda měla starosti, aby obnovila válkou zničené hospodářství a zajistila hladovějícímu obyvatelstvu základní potraviny. Vydala tedy souhlas s výjezdem občanů z oblasti centrálního Ruska, kde

byly největší škody, na Západní Ukrajinu, která měla relativní dostatek potravin. Úroda byla v roce 1945 velice dobrá a podařilo se ji sklídit a vymlátit. Po povinných dodávkách státu zbylo nejen na obživu rodiny, ale ještě část semletého obilí se mohla prodat. Dokonce ti odvážnější v čele s předsedou obce Bedřichem Švejdarem prodávali se souhlasem úřadů mouku až na bazaru v Kijevě, kde cena byla mnohem vyšší než v Lucku.

Marie Janatová ve své „Kronice“ popisuje jednu takovou výpravu, které se osobně zúčastnila: *Náš předseda byl velice podnikavý. Vymohl si na státních úřadech povolení, aby po stát-*

*„Selrada“ – obecní úřad
Starosta Bedřich Švejdar se svými pomocníky*

ních dodávkách, zbývající obilí mohlo být semleto a prodáno. Nákladním autem odvezl mouku do Kijeva prodat. Bylo to sice s rizikem, cestou mohli banderovci auto přepadnout a všechno sebrat. Tři takové zájezdy se uskutečnily. Jednoho jsem se zúčastnila také i já. Mouka šla na dračku. Bylo však potřeba velké obezřetnosti, aby v tom davu utržené peníze někdo neukradl. Já jsem tehdy dělala pokladní a musela jsem na tašce s penězi sedět. Při zpáteční cestě jsme nocovali v Novgorodě Volyňském. Nikde nás nechtěli přijmout na noc. Byla velká nedůvěra ke všem cizím osobám. Vyspali jsme se tedy pod širým nebem na trávníku. Byla letní hvězdnatá noc. Bylo nás šest, čtyři muži a dvě ženy.

V té době začaly přicházet tisíce ruských občanů do naší oblasti a zejména do českých vesnic pro kousek chleba či trochu mouky. Denně to bylo i několik desítek hladových lidí, kteří zaklepali na boratínské příbytky. Manželka, tehdy „pilná“ školačka, napočítala jeden den až čtyřicet „brjanských“, jak jsme jim tehdy říkali podle jména města nejpostiženější oblasti. Nejprve mouku kupovali nebo vyměňovali za různé cennosti. Druhý rok už neměli za co kupovat nebo poznali, že mohou jen žebrať. A tak využívali dobrodiní a milosrdenství zejména českých kolonistů a ve velkých houfích chodili prosit o kousek chleba.

Zemědělské hospodaření

Po tři sezóny bez silných a dovedných mužských rukou museli zbylí staří muži a mnohde jen ženy a dospívající mládež třikrát obdělat pole a náležitě zasít a třikrát obilí sklídit a vymlátit. Úroda během těchto let byla slušná, jakoby se zem chtěla s námi spravedlivě rozloučit a odvděčit se za počáteční trucovitost. Práce bylo víc než dost, protože mnohdy probíhala primitivnějším způsobem. Vyměněné válečné koně bylo třeba nejdříve uzdravit, pak vykrmít a také naučit tahat. Zemědělské stroje a používané nářadí neměl kdo opravit, s mnohými pracemi nebyla potřebná zkušenost a nebyl ani náležitý fortel a síla (například: narovnat fúru snopů, připravit mlátičku, zorat pole či odvézt fúru s naloženými pytli do státních skladů), proto museli přiložit ruku k dílu všichni - i děti.

Během těchto zemědělských prací bylo mnoho veselých i smutných příhod, zejména při svázení obilí z polí. Neuměle narovnané snopy nechtěly na žebříňáku pořádně držet, a tak se fúra často převrhla. Stejně jako když nezkušený kočí nezvládl řízení a skončil jedním kolem v četných výmolech či v přkopě. Byl jsem v tomto směru skutečným „přeborníkem.“

Konec nejistoty

Přiblížil se podzim roku 1946 a stále ještě nebylo rozhodnuto o osudu volyňských Čechů. Byla sice již podepsána dohoda mezi vládami Sovětského svazu a Československa o repatriaci, ale nic konkrétního, co by naznačovalo tento záměr, se nestalo. Nejistota byla stále větší, zvláště když úředníci místních okresních úřadů považovali tento akt vystěhovávání za neproveditelný. A tak se dva zástupci volyňských Čechů vypravili do Moskvy, aby zjistili, jak se věci mají. Cestovat v SSSR v poválečném období nebyla tak jednoduchá záležitost, byla k tomu potřebná pořádná dávka odvahy. Boratínští byli odvážní a museli být u všeho první. Také tentokrát to byli boratínští - Marie Janatová a Rostislav Vlk, který v této době bydlel v lucké matiční škole, kde již dva roky řediteloval. On na tuto událost vzpomíná po dvaceti letech v Chotiněvsi takto:

Po dlouhém jednání mezi vládami SSSR a ČSR byla v červnu 1946 sjednána smlouva o repatriaci Čechů z bývalé Volyňské gubernie do Československa. Zpráva ta se bleskově rozšířila po celé Volyni, a protože v tehdejší poválečné době kolovaly různé, často protichůdné zprávy, brali ji naši krajané s rezervou a z venkova si ji přijížděli ověřovat do české

matiční školy v Lucku. Ve sjednané smlouvě bylo uvedeno, že do konce měsíce září má být provedena registrace všech Čechů, kteří hodlají optovat pro Československo, a do 15. listopadu má být zakončena repatriace. S velkou radostí, že k repatriaci dojde a že roztržené rodiny se opět shledají a to na území ČSR, začaly přípravy na přesídlení.

Uplynul však červenec i srpen a místní úřady stále nepotvrzovaly, že registrace už začne, a dokonce někteří činitelé tvrdili, že se nikam nepojede. Proto se rozhodli občané některých obcí a v první řadě boratínští, že pošlou do Moskvy delegaci, aby se na Československém velvyslanectví přesvědčila o stavu věcí, zda a kdy přijede přesídlovací komise. Jako delegáti jsme byli vybráni Marie Janatová a já. Po příjezdu do Moskvy jsme se dozvěděli, že hlavní repatriační komise vedená jejím předsedou panem generálem Bejlem přijela do Moskvy v prvních dnech měsíce září. Prostřednictvím velvyslanectví se nám podařilo navštívit předsedu komise. Vylíčili jsme mu celkovou situaci na Volyni a poukázali na termíny uvedené ve smlouvě. Pan generál nás ujistil, že nemusíme mít obavy stran termínů ve smlouvě uvedených, ale že z technických důvodů budou posunuty na dobu pozdější a že komise přijede na Volyň během dvou až tří týdnů po projednání technických podrobností v Moskvě. S radostí jsme se vrátili domů a ujistili všechny občany, že k repatriaci skutečně dojde. Dal jsem si tuto zprávu písemně potvrdit na čsl. velvyslanectví, abych mohl doma přesvědčit i ty „nevěřící Tomáše“. Uplynuly tři týdny, ale komise stále nepřijížděla. Slíbené dva tři týdny se protáhly na dva a půl měsíce napjatého očekávání a nejistoty. V poválečné době, kdy poměry nebyly ještě celkem uspořádané, se bylo možno všeho nadít. Konečně ve druhé polovici listopadu přijela do Lucka očekávaná komise vedená Dr. Šatavou.

Tak skončilo období nejistoty. Co k tomu dodat? Snad jen vlastní zážitek. Když komise konečně do Lucka přijela, byl jsem ve škole v Lucku a když jsem se to dozvěděl, běžel jsem celou cestu z Lucka domů (7 km), abych tuto radostnou a dlouho očekávanou zprávu mohl co nejdříve rodičům a všem boratínským spoluobčanům sdělit.

Migrace obyvatelstva v Českém Boratíně (v letech 1939 až 1947)

Mnoho rodin z blízka i daleka našlo na Boratíně během války přechodné ubytování. Za prvních sovětů to byli Poláci prchající před německou okupací, převážně příslušníci polské inteligence (např. pozdější redaktor polského vysílání z Ameriky Bagiński s manželkou), ale i rodiny, kterým sověti znárodnili majetek a vyhnali je z domovů (např. rodina Rektorova z Lucka). Za německé okupace nejpočetnější skupinou byly rodiny běženců prchajících z míst těžkých bojů, odkud byla nařízena evakuace. Takovým místem byl vyhlášen prostor Kupičova, kam se fronta dostala na jaře roku 1944. Mnohé rodiny z tohoto prostoru našly přístřeší až na poměrně vzdáleném Boratíně (asi 70 km). Po přechodu fronty se některé rodiny vrátily domů, ale ti, co ztratili střechu nad hlavou nebo se necítili v místech dřívějšího pobytu bezpečni, zůstali na Boratíně. Dalším důvodem setrvání na Boratíně byla lepší možnost vzdělání pro mládež dočasně ubytovaných rodin, protože česká matiční škola v Lucku se otevřela ihned po přechodu fronty v březnu roku 1944. Na Boratín se v této době také vráti-

Učitel Rostislav Vlček

lo mnoho lidí, kteří odtud před léty odešli a cítili se tu mezi svými bezpečněji a jistě kalkulovali i s možností bezproblémové repatriace. Odkud přišli a jaké byly příbuzenské vztahy s kmenovými boratínskými občany, se nepodařilo u všech zjistit.

Trvale se na Českém Boratíně usadili (seřazeno podle abecedy):

Václav Fiala (1902) s manž. Marií (1906), dětmi Jaroslavem (1929) a Annou (1932) a otcem Václavem Fialou (1872) v domě Vladislava Vlka

Miloslava Fialová (roz. Brázdová 1908) s dětmi Jindřichem (1933) a Jaroslavem (1937) v domě Vladislava Albrechta

Vladimír Flanderka (1909) s manž. Jiřinou (1915) a dětmi Nadou (1938) a Olgou (1940)

Jiří Janeček (1919) s matkou Emilií (1899) v domě Bedřicha Švejdara

Anna Kerdová (roz. Brázdová 1905) s dětmi Marií (1934) a Jaromírem (1942) v domě Bedřicha Švejdara

Bohumil Kučera (1913) s manž. Olgou (1911) v domě Bohumila Škrabala

Jaroslav Kyselka (1892) s manž. Marií (1898) a dětmi Marií (1921) a Annou (1924) v domě Jana Bohatce

Josef Ledvína (1906) s manž. Emilií (1911) a dcerou Marií (1933) v domě Františka Albrechta

Pavel Maleček (1892) s manž. Emilií (roz. Brázdovou 1894) a dcerou Libuší (1922) v domě Vladislava Albrechta

František Opočenský (1878) s manž. Marií (roz. Novákovou 1870)

a vnučaty Koptovými Josefem (1940) a Miladou (1941) v domě Jaroslava Chudoby

Anna Pokrupová (1901) s dětmi Marií (1927) a Miroslavou (1931) v domě Bohumila Škrabala

Bedřich Řepka (1889) s manž. Bohumilou (1889) s dcerou Annou (1921)

a otcem Jaroslavem Řepkou (1867) v domě Bedřicha Křížka

Miloslav Řepka (1888) s manž. Štefanií (1890) s dětmi Ludmilou (1928) a Vratislavem (1940) v domě Miloslava Opočenského

Olga Strnadová (1906) s dcerou Olgou (1929) s matkou Annou Sommerovou (1866) a neteřemi Libuší (1929) a Nadou (1931) Tučkovými

Josef Svoboda (1881) s manž. Matronou (1890) a dětmi Věrou (1925), Vladimírem (1928) a Leonem (1930) na faře

Marie Šnýdlová (1898) se synem Bedřichem (1934)

Antonín Šorma (1904) s manž. Emilií (1911), s dětmi Bohuslavem (1932), Libuší (1933), Rostislavem (1934), Miroslavem (1937) a Vlastou (1940) v domě Bedřicha Křížka

Josef Šorma (1893) s manž. Marií (1905) a synem Miloslavem (1942) v domě Jindřicha Opočenského

Mikuláš Zatovkaňuk (1890) s manž. Eliškou (roz. Vejnarovou 1905) a synem Mikulášem (1919) na faře

Boratínský všední den (ohlédnutí zpět)

Zkusme se dnešními očima podívat na boratínský všední den, ať už to bylo v době pohody či v době válečné. Pro každého člena rodiny se našlo uplatnění. Popíšme to, co se stalo

pro dnešní generaci zcela neznámé nebo neobvyklé. Mnohé jsme uvedli již dříve v „boratínském roce“ nebo „boratínské neděli“. Vzpomeňme na průběh všedního dne s jeho pracovní i oddechovou náplní dětí i dospělých, kluků i holek, děvčat i mládenců, mužů i žen. Co se jedlo a pilo (jídelníček), co se nosilo (módu), jak se žilo doma v rodině a co bylo na denním pořádku i jen jednou za týden. Jaké bylo zásobování vodou, teplem, světlem. Jaká byla normální hygiena a podmínky zásobování energiemi dříve a dnes.

Začneme od rána. Vstávalo se časně a první starost byla nakrmit a uspokojit domácí zvířectvo. Každý člen rodiny měl určen okruh pečovatelské činnosti. O koně se staral hospodář nebo nejstarší syn, který měl hospodářství převzít, protože kůň byl chloubou a vizitkou hospodáře. K manuálním činnostem (nakrmit, napojit, hřebelcovat, uklidit stání) u koňů byl ve větších hospodářstvích najímán čeledín. O krávy (nakrmit, napojit, vyházet hnůj a podestlat, ale také podojit) se starala hospodyně s dcerami za vydatné pomoci mužské síly, případně najatá děvečka. O prasata se starali společně a o drobné živočichy (psy, kočky) a drůbež ostatní členové rodiny, převážně děti.

Ono se feklo napojit dobytek, ale to byla velice náročná a zdlouhavá práce. Vodu bylo třeba vytáhnout ze studny a donést. Studna nebyla v bezprostřední blízkosti chléva. Byla kopaná, hluboká kolem deseti metrů a byla zpravidla krytá, aby nemohla být voda znečištěna či

otrávena. Voda ze studny se tahala ručně pomocí rumpálu ve džberu upevněném na ocelovém laně či řetězu. Zatímco krávy vypily i vodu špinavou (třeba z kaluže), koně se nenapili ani čisté vody z vědra, které předtím posloužilo k něčemu jinému (například k přenesení žrádla pro prasata). Museli mít svoje vyhrazené nádoby. Každý kůň vypil nejméně jedno vědro, stejně kráva, takže spotřeba vody byla značná. V této době musela hospodyně podojit a po oddělení pro vlastní potřebu připravit mléko do mlékárny. Zpravidla hospodář odnesl či odvezl konve s mlékem do „mlékárny“. Tam byla také první příležitost k výměně denních zpráv a obecních zajímavostí, stejně jako k projednání sousedských výpomocí, protože se tam potkalo vždycky více lidí.

Studna vedle kotle na vaření povidel

Pak zasedli všichni, včetně najatých pomocníků, ke společné snídani. Snídaně byla vydatná, vždyť byla několik hodin po vstávání a to už přišly k chuti pečené brambory s tvarohem nebo kyselo (krkonošská polévka z chlebového kvásku se „ztracenými“ vejci a škvarky). Nikdy nechyběla bílá žitná káva a chléb. Děti si ho v nakrájených prouzcích namáčely v sirobu. Dnes se dovídáme, že je to velice zdravé. Káva byla z domácího vařeného mléka, a proto v ní plavaly pořádné škraloupky. Děti je neměly rády a kávu si cedi-ly, i když je dospělí denně přesvědčovali, že nevědí co je dobré a to nejlepší dávají kočce či do „pomejí“ pro prasata.

Po snídani každý odcházel za svými povinnostmi. Děti odešly do školy. Chodily převážně bosí. Zjara už se nemohly dočkat dne, kdy uslyší poprvé kukačku, aby mohly odložit boty a chodit bosí nebo alespoň srolovat punčochy. Jen v neděli navlékly boty. Hospodář se syny případně s celou rodinou odjel na pole. Od jara do podzimu tam byla vždycky nějaká práce. Čas od času bylo potřeba dojet do města na trh nebo na úřad, to se pak zapřáhli koně do lehké „bryčky.“ Na pole se jezdilo lehčím vozem a pro svoz objemného nákladu (snopy obilí,

seno, sušené krmení, sláma) se používalo žebříňáků. V zimních měsících bylo třeba navozit topivo.

Topilo se převážně jen v kuchyňských kamnech, většinou dřívím (uhlí se ještě nepoužívalo), výjimečně chrostitím či rašelinou. V ostatních kamnech se topilo jen v zimních měsících a to jen tam, kde se bydlelo. U méně početných rodin to byla kuchyně. U početnějších rodin byla vytápěná ještě jedna místnost a to zpravidla „hrubkou“ (pokojevá kachlová kamna). Tam se topilo hrubým dřevem. Pec, ve které se jednou za týden či za dva pekl domácí chleba, se vytápěla dřevěnými poleny. V ložnicích se netopilo vůbec, i když tam byla v zimních měsících teplota jen velice málo nad bodem mrazu. Pokud bylo málo dříví, topilo se také pilinami ve speciálních „pilinových kamnech.“ Zásobit se dřívím na celý rok byl úkol pro mužské členy rodiny v zimních měsících. Jedním dřevem se každý hospodář zahrál několikrát - když ho vozil, řezal, sekal a nakonec když ho v kamnech páčil. Topit rašelinou bylo utrpení, stejně tak slamenými věchýtky, a to jen v dobách největší nouze.

K obědu se opět scházela celá rodina. V kuchyni u dubového, dostatečně velkého stolu s pohodlnými trnoži a samozřejmě bez ubrusu. Oběd býval podle hesla: „Polívka je grunt a další je špunt.“ Z polévek byl oblíbený boršč (počeštěně jsme mu říkali „bařť“) jak z „buráčeků“ (červené řepy), tak v létě ze šťovíku. Dále bramboračka, krupková, kroupová, fazolačka, hrachovka, zelňačka, rajčatová, kapustová, krupicová (milionová), česnečka, mlíková nebo letní jablíčková. Po polévce ve všední den bývaly knedlíky plněné ovocem (jablky, višněmi, třešněmi, slívami) či povidly nebo slaným tvarohem či zelím. Rádi jsme měli bramborové knedlíky se zelím a škvarky, „sejkory“ - bramboráky pečené na holé plotně, smažené lívance, vdolky (kynuté i se sodou). Z polské kuchyně převzaté „nálesníky“ - zapékané lívance plněné slaným tvarohem. Dělal se široké nudle s mákem nebo šunkofleky s „bočkem“ a vejci. Býval hrách a kroupy, také „hřečková“ (pohanková) kaše či sladký jahelník s ovocnou šťávou. Ve všední dny se maso prakticky nejedlo. Jen chlapi při těžké práci měli ke svačině na přilepšenou mezi chlebem slaninu nebo bůček. V dlouhých letních dnech (až do Václava) se na poli svačilo. Většinou chléb se sádlem a cibulí či rybízem. K pití byla černá káva - žitovka, chladná sýrovátka, ale nejčastěji jen čistá dobrá boratínská voda.

Po obědě se opět šlo do práce, na pole do zahrady či jen k domácím pracím. Děti měly za úkol napást krávy, zejména na podzim. Ráno se většinou krávy nepásly, výjimečně je pásal najatý „pasák.“ V zimě se samozřejmě krávy pást nemohly, a bylo proto potřeba připravit dostatečné množství krmiva – nakrouhat krmnou řepu, navybírat a nařezat „turky“ (velké dýně s jádry, která po usušení byla velice chutná a nahrazovala ořechy) a nebylo-li dost plev, nařezat ze slámy „řezanku“. Domácí práce zpravidla řídila hospodyně a práci na poli obstarával a řídil hospodář, který měl také často ještě řemeslnickou či jinou podnikatelskou činnost.

K večeři bývaly opět brambory pečené v troubě s tvarohem, nebo „klofánky“ s kyselým „mlíkem“ či domácím podmáslím nebo se salátem z kysaného zelí s cibulí a olejem. V létě třeba jen chléb a pořádný hrnek chladného mléka. V zimě se pil čaj slazený „varením“ (třešně nebo višně proslazené a odpařované - převzato z ruské kuchyně).

Po večeři se vždycky našla nějaká práce, zejména v zimě (vyklepávat makovice, vylupovat fazole, drhnout kukuřičné klasy či slunečnicové semenky).

Příjemným obřadem bylo každodenní mytí nohou ve škopku s teplou nebo „letní“ vodou, která se vždycky na plotně našla. Nohy po celodenním běhání „bosky“ byly nejen špinavé, ale i značně unavené a vodní lázeň jim přišla náramně vhod.

Během týdne bylo také třeba upéct chleba (což byla téměř celodenní práce), ze smetany

stlouci máslo v máselnici nebo jen ve velké „butli“ (lahvi), dále vyprat a v době válečné i poválečné, kdy zásobování obyvatelstva nefungovalo ještě navážit mýdlo, „sirob“ z cukrové řepy, natlačit makový či lněný olej a jiné náhražky jako krém na boty, svíčky či kahánky na svícení apod. Dobrým prodejním artiklem byl i doma na zahradě vypěstovaný tabák, z jehož usušených listů se nakrájelo kvalitní kuřivo a ze silnějších částí rostliny méně hodnotné kuřivo - „koryšky.“

A jak jsme se na Boratíně oblékali? Zásadně velice rozdílně v neděli a ve všední dny. Mnoho fotografií ze svátečních dnů svědčí o moderním dobovém oblékání. Do první světové války vládly u žen dlouhé sukně (u některých ještě i šněrovačky). Na snímcích po dvacátém roce již vidíme „midi“ délku a na hlavách většinou klobouky. Muže v pěkných oblecích s motýlkem či kravatou (už od dětských let). Před válkou si muži u saka zapínali jen horní knoflík, aby vynikly hodinky s krásným řetízkem.

Zimní svrchní oblečení - kabáty byly zdobeny kožešinou. Také doplňky - čepice a pro stále studené dívčí ruce příjemné rukávničky, tehdy „mušky“ nebo „štucly“ zvané. Ty byly často z „karakulu“ (kožešina z jehňátka karakulské ovce) nebo také jen z „králičiny.“ V posledních letech byly oblíbené i „lišky.“ Muži nosili v zimě beranice - „papachy.“

Ve všední dny si ženy oblékaly blůzy a sukně či šaty z kanafasu, flanelu nebo barchetu. Na nich nesměla chybět zástěra a na hlavě šátek. V zimě při odchodu z domova (třeba na „dračky“) se vzala čistá zástěra a velký vlněný šátek s třásněmi - „zabálka“ místo kabátu, šátku i rukavic a už se šlo.

Všechno oblečení se muselo ušít doma nebo nechalo ušít švadleně. I spodní dámské prádlo, kterého se rozhodně nosilo více než dnes (košile, spodnička, kalhoty a živůtek). To bývalo z bílého plátna nebo kanafasu zdobené „mereškou“ (ažurka) a kraječkami.

Muži pracovali na polích většinou v „cajkových“ (temně šedá bavlněná látka) oblecích. Nosili také až ke krku zapínaný kabátek - „frenč.“ Pod oblekem nosili vestu, košili a spodky ušité z plátna nebo flanelu (později i z trikotínu). V zimě navrch oblékali krátký kožíšek a k delší jízdě na saních byla vhodná „burka“ - plášť z vlněné látky s kapucí - „bašlykem.“ Do vysokých bot měli vlněné ponožky nebo jen onuce a za velkých mrazů ještě papír. Tehdy se nosily i plstěné válenky, některé s koženým spodkem. Na celoplstěné se v nepříznivém počasí navlékaly gumové galoše, později jsme do přechodného počasí měli také „sněhovce“ - přezůvky. Pánové v zimních nedělích na „tuflich“ (polobotkách) nosili „psí dečky“ neboli „getry.“ Ženy nosily kožené holínky podobné dnešním kozačkám nebo vysoké šněrovačí botky na podpatku.

Za posledních sovětských zim se k nám dostal vatovaný prošívaný kabátek zvaný „fufajka“, v té době se na hlavách děvčat objevily angorské čepice zvané „pilotky“.

Období příprav k vystěhování (od listopadu 1946 do února 1947)

Mezistátní dohoda mezi vládami Československé republiky a Sovětského svazu byla po velkém usilování ze strany československé podepsána 10. července 1946, tedy více než rok po skončení války. Je zajímavé, že obdobná smlouva s polskou vládou byla podepsána bez průtahů a vlastní proces repatriace mezi oběma stranami byl proveden bezprostředně po válce. Sověti zřejmě měli zájem zbavit se polského obyvatelstva, ale nechtěli přijít o českou, byť početně mnohem méně významnou menšinu. A zřejmě také proto, že jim tato menšina nehrála

z politického hlediska do noty. Mohla by před volbami (jaro 1946) v Československu, v případě, že by po přestěhování informovala o poměrech v Sovětském svazu, ovlivnit výsledky voleb. Po vítězných volbách prosovětských komunistů sověti dohodu o reemigraci podepsali. Ale i potom vlastní proces stěhování se protahoval a už dohodnuté termíny se dvakrát posouvaly projednáváním prováděcích předpisů i výběrem osob, které měly v repatričních komisích pracovat.

Ústřední repatriční komise (sovětská i československá) měla sídlo v Lucku. Vlastní práci spojenou s repatriací prováděly rajonové komise v Dubně, Lucku, Rovně, Senkivčivce, Šepetovce, Verbě, Zdolbunově a Žitomíru. Ve všech těchto komisích dohromady pracovalo kolem 80 osob na straně československé, z toho 46 volyňských Čechů, a 73 na straně sovětské. V každé komisi tedy pracovalo kolem 15 lidí. Jen tak se mohlo uskutečnit celé přestěhování za necelý půlrok (od 26 listopadu 1946 do května 1947), kdy z Volyně odjelo 33077 osob v 10275 rodinách. S nimi odjelo 6285 koní, 6947 krav, 8 býků, 1014 ks mladého dobytka, 4076 vepřů, 666 ovcí, 104 kozy, 4445 ks drůbeže, 126 včelstev, 4071 ks zemědělského nářadí včetně mlátiček, žacíh a secích strojů, 3244 selských povozů, 64 saní, 29 tisíc q obilí, 50 tisíc q jiných plodin, 57 tisíc q věcí domácí potřeby a 141 jiných souborů, zejména řemeslnického nářadí (čerpáno z knihy Vladimíra Dufka „Návrat volyňských Čechů do vlasti“, kde je soustředěna historie přestěhování od prvních podnětů v r. 1935 až po závěrečný protokol v roce 1949).

Na to, jak to bylo u nás v Lucku, nechejme vzpomínat Rostislava Vlka, pracovníka lucké komise. *Byt pro předsedu ústřední komise a jeho zástupce byl díky obětavosti našich lidí zajištěn a vybaven stejně jako pro ostatní členy komise a to v českých luckých rodinách. Podarilo se sehnat i hospodyni i kuchařku, která by se starala o domácnost pana předsedy. Nastoupila Anička Albrechtová - Francová z Boratína. Bylo zajištěno společné stravování v jídelně, kterou zásoboval český venkov, naše české ženy. Na uvítání komise byl uspořádán slavnostní oběd, jehož se zúčastnili všichni členové komise, zástupci ruské komise, někteří čeští občané z Lucka, členové komise volyňských Čechů z Lucka a pěvecký sbor z Boratína. Boratínské a lucké hospodyňky se přičinily o to, aby hostům chutnalo a aby poznali naše pohostinství. K přátelské a družné náladě přispěly české a ruské písničky zpívané pěveckým sborem a namnoze i hromadně. Dojmy z tohoto uvítání byly pro členy komise tak mocné, že dlouho vzpomínali na toto přátelské přijetí.*

Počátkem prosince začaly repatriční práce. *Vzpomínám, jak celé proudy našich lidí se hnuly do budovy, kde pracovala repatriční komise, jak ruská tak i česká, aby se zaregistrovaly s celými rodinami k přesídlení. Ukázněnost a přesné plnění příkazů komise způsobily, že registrační práce proběhly rychle a klidně a to do konce prosince. Potom bylo přistoupeno k soupisu a oceňování zanechaného jmění a nakonec přišlo přesídlování, zahájené začátkem února.*

Vánoční svátky, které patřily do doby mezi registrací a soupisem zanechaného jmění, trávil repatriční komise z Lucka v Boratíně. Všechny členy komise uchvátil Štědrý večer se stromečkem a slavnostním programem v kostele. Na tento krásný Štědrý večer nemohou žijící členové komise dodnes zapomenout.

Co dodat? Snad jen to, že komise pak byla u Jana Janaty na štědrovečerní večeři, kde bylo mnoho boratínských občanů včetně zpěváků a kde bylo i hodně zpívání, také hodně chutného jídla a střídme pití.

Organizace návratu a činnost repatriačních komisí

Práce repatriační komise spočívala především v:

- oznámení veřejnosti: vyvěšením vyhlášky a zveřejněním v denním ruském tisku
- pořádání informačních schůzí v místech osídlených Čechy s vysvětlováním podmínek repatriace
- vyhotovení seznamů optantů tj. zájemců o přijetí československého státního občanství a přestěhování do ČSR (tiskopis č. 4)
- prověření plnění podmínek dohody o reemigraci
- soupisu a odhadu ceny zanechaného majetku
- vyhotovení seznamu optantů - schválených přestěhovalců
- vydání opčních osvědčení optantům
- administrativní a organizační práci v dopravě repatriantů
- vyhotovení a vydání vagónních seznamů pro vedoucího transportu (tiskopis 6a) a transportních seznamů pro železničáře (tiskopis 6b).

Podmínky k vystěhování

Rámcové podmínky stanovila dohoda a podrobné podmínky upřesňovaly obě strany prováděcími předpisy. Prakticky to znamenalo (převzato z publikace Vladimíra Dufka „Návrat volyňských Čechů do vlasti“), že žadatelé o vystěhování musí:

- prokázat svoji totožnost na předepsaném tiskopise a nechat ověřit totožnost k tomu určeným úřadem (tiskopis 1–3)
- hlava rodiny musí být české národnosti (u smíšených manželství)
- souhlasit s československým občanstvím
- podepsat prohlášení, že přesídlovající je si vědom dobrovolnosti opce a toho, že přesídlením mu nevzniká ani nárok na to, že bude v ČSR výdělečně zaměstnán ve svém oboru, ani nárok na přiděl půdy nebo živnosti a že mu nevzniká ani nárok na náhradu majetku zanechaného v SSSR, dokud ČSR neuzavře se Sovětským svazem o náhradu tohoto majetku zvláštní úmluvu
- souhlasit s omezením vyváženého majetku (2 t na rodinu)

Příprava na stěhování

V prosinci roku 1946 už všichni obyvatelé Boratína žili stěhováním do Čech. Protože pošta nepřinášela žádné pokyny od vojáků (i když ti dnes tvrdí - např. Vladislav Albrecht, že alespoň třikrát odeslali informace, aby se nic z majetku nebralo s sebou, že všechno potřebné v novém hospodářství je), museli se rozhodnout podle vlastního uvážení. Konaly se porady a bylo rozhodnuto využít stanoveného limitu. Rodiny, které spolu měly sdílet jeden vagón pro přepravu osob a druhý pro přepravu živého inventáře, na společných schůzkách rozhodly o tom, co budou brát z domáčího a hospodářského inventáře, z šatníku, z knihovny a jak naložit s rodinnými památkami. Když bylo rozhodnuto, mohly se přebytečné věci prodat (nábytek, hudební nástroje), jiné rozdat pomocníkům při stěhování či jinak odložit. Na půdách zůstaly informace, které by se nám v současné době zcela jistě hodily.

Bylo třeba sehnat příslušný počet transportních beden. Těch na hospodářství bylo málo,

a tak je bylo třeba udělat nebo nechat udělat. Ty starší se upravily, aby nedělaly ostudu a byly bezpečné svému okolí (ještě dnes se občas najde na půdě přesídlenců nějaká bedna, tak byly bytelné). Začátkem února bylo už všechno připraveno k transportu, byly sjednány výpomocné vozy od sousedních Ukrajinců.

Rozloučení s Boratínem

Poslední štědrovečerní slavnost měla slavnostní ráz díky přítomnosti vzácných hostů z Československa a loučení jsme nevnímali. To přišlo až v prvních dnech roku 1947. Bylo společné v kostele a osobní v kruhu rodiny. Po dvě sváteční odpoledne 1. a 6. ledna na počátku roku, který pro nás začínal tak nadějně, se přednášely nashromážděné informace o pětasedmdesátileté historii obce. Jak to tenkrát bylo, je zapsáno v Kronice Marie Janatové:

Rozloučení v kostele

Protože se blížil odjezd, chtěli jsme se důstojně rozloučit s naší vískou a ještě pohlédnout zpět na celé třičtvrtě století, jež jsme my, naši rodiče i dědové prožili na Rusi. Šlo nám o to, aby také ti mladší, kteří snad brzy splynou s ostatními, si vstúpili do paměti s jakými těžkostmi a boji musili zápasit jejich rodiče i prarodiče a co vše se dá s pomocí Boží překonat i když se to zdá pouhým rozumem nemožné. Pilně jsme pracovali nad sepsáním všech těch událostí týkajících se vývoje

hospodářského, kulturního, náboženského i sborového. O vývoji hospodářském referoval Jan Janata, o kulturním životě, mládeži a nedělní škole přednášela Marie Janatová, o náboženském a sborovém vzpomínal Josef Janata a celkové vzpomínky připojil Jaroslav Opočenský - Vysohradský.

Z příležitostných veršů, které tehdy zazněly v podání autorky Marie Janatové, připomínám:

Proč miluji ten rodný koutek?

*Proč miluji ten rodný koutek,
kde jsem svá mladá léta žil?
Ó proto, že tam mému štěstí
Bůh pevný základ položil.*

*Zde každá hrouda, strom i kvítek
mně k svědectví a službě stál,
když na otcovské půdy dlaní
svět ducha se mi otvíral.*

*Zde u kolébky zpívala mi
tak sladké písně matička,
když lásku k vlasti vštěpovala
do srdce svého miláčka.*

*Zde první brázdu učil jsem se
já s otcem svojím vyorat,
v modlitbě tiché, rodičové
Boha zde učili mne znát.*

*Zde poprvé jsem školu poznal,
v ní naučil se číst a psát,
zde první touha vznikla ve mně
bych věrným synem vlasti směl se zvat.*

*Já toužím po tom z celé duše,
bych tváře drahých moh' již zřít,
tam skloniti se pokorně a tiše
a s nimi šťasten být a žít.*

*Já věřím, že mně vlídně přijme
vlast naše drahá, milená,
ta, která tolik vytrpěla
a krví otců byla skropená.*

*Přesto, že toužím po své vlasti,
já rodný koutek nepřestanu ctít,
a vzpomínka naň nikdy nevyumizí:
Zde jsem se zrodil, zde se učil žít!*

Z rodné vísky do staré vlasti

*Naposledy má rodná vísko
chci v paměť vzít obraz tvůj
shlédnout ještě ta vlídná místa
jimiž se kochal vždy zrak můj.*

*Budoucnost, která na mně čeká,
je zahalená v závoj mlhavý.
Či snad mne nejistota léká?
Jak to vše bude, kdo nám napoví?*

*A třebaš nejsme tolik vybroušení,
upřímné jádro v srdci máme přec,
jež nedbá na všeliká zahanbení,
však mužně staví se za pravou věc.*

*Má duše jihne, oko se mi roší
a zdá se mi, že cosi ve mně lká,
to láska k rodné vísce, která prosí:
„Ten obraz zachovej si, bytš byla daleká.”*

*Tam česká řeč mi zazní všady,
jež i to malé dítko pochopí,
tam v zemi dědů, otců našich,
snáz snesem vše, i trampoty.*

*Jen maličká je moje rodná víska,
ve vesmíru se ztrácí jako stín,
však srdci mému navždy bude blízká,
ten rodný, milý, drahý Boratín.*

*Tys odchovala mnoho statných synů,
kteří šli v utrpení vlast svou ubránit.
My hrdí jsme a k jejich činu
chceme se také i my přičinit.*

Rozloučení osobní a rodinné spočívalo především v tom, jak jsme si dokázali vtisknout do paměti ona místa, ve kterých jsme prožili svoje dětství, dospívání a některé i podstatný kus života. I s těmi, kteří na boratínském hřbitůvku našli poslední odpočinek. Když jsme se v květnu 1946 loučili s Bohuslavem Albrechtem (6. ledna 1872 až 1. května 1946), ještě jsme netušili, že to bude loučení poslední. Bylo sym-

Pohled na hřbitov

bolické, protože on se také první na Boratíně narodil. Jeho život tak byl zarámován příchodem a odchodem Čechů a spjat s obcí, ve které byl i nějaký čas představeným. Rozloučení na boratínském hřbitově proběhla za hojné účasti občanů dne 19. ledna 1947. Příležitostně verše přednesla Miroslava Škrabalová.

Návrat do staré vlasti (14. až 28. února 1947)

Reemigrace z Volyně do Československa se uskutečnila několika způsoby. Dva z nich se uskutečnily díky pochopení sovětské vlády. Tím prvním proudem prostřednictvím Československé armády na východě přes bojová pole již v roce 1945 přišlo asi 9 tisíc mužů a žen. Druhým podstatně mohutnějším na základě mezistátní dohody se vrátilo do ČSR asi 33 tisíc volyňských Čechů. Poněkud nejisté a strastiplnější byly způsoby návratů mimo tyto dva proudy. Uvedu jen ty, které použili boratínští občané, ať již cíleně nebo pouhým využitím okolností, do kterých se ve válečné době dostali. První prostřednictvím českých armádních jednotek v západních armádách – do francouzské se dostal Rostislav Chudoba, do anglické Ladislav Baloun, oba zvolili západní cestu a Jaroslav Vlk východní přes lágry ve Střední Asii. Další způsob byl nasazením na práci do říše (Bohuslav Baloun) či přes německé zajetí (v polské armádě byl zajat Josef Bohatec křakovský, který se již na Volyň nevrátil).

Po válce bylo vypraveno několik transportů doléčených vojáků vracejících se ke svým jednotkám v ČSR. Těchto transportů za podmínek vstupu do armády využilo několik boratínských občanů - především farář Jaroslav Opočenský v květnu 1945 a dále v listopadu Josef Hubal a Ludmila Vlková. Leon Svoboda se dostal do Československa přes zelenou hranici v prostoru Sněžky jako turista (z Polska).

Posledním návratem asi v roce 1957 byl návrat Anny Křížkové, vdovy po Jaroslavu Křížkovi se dvěma dětmi. Všichni tito jmenovaní prožili nepředstavitelné útrapy, ale šťastně dosáhli svého cíle - dostali se totiž do země svých předků. Shrňme návraty boratínských občanů konstatováním, že přes bitevní pole se do ČSR dostalo celkem 64 mužů a 2 ženy, když dvanáct jich zůstalo na bojištích. S hlavním proudem reemigrovalo 269 osob a 9 ostatními způsoby.

Organizovaný návrat boratínských

Druhým transportem vypraveným z Lucka a celkově čtrnáctým z Volyně odjížděli občané Českého Boratína. Přednost měli ti přesídlenci, kteří bydleli roztroušeně v ukrajinských vesnicích a z žitomířské oblasti, kde život Čechů s přibývajícými dny byl více ohrožen.

V pátek čtrnáctého února jsme dostali zprávu, že se máme připravit k odjezdu. Podle pamětníků byla zima toho roku mírná až do doby odjezdu. Těsně před stanoveným dnem napadlo velké množství sněhu a následně uhodily silné až třicetistupňové mrazy. Náš odjezd se zdál ohrožen. Co teď? Na osm kilometrů vzdálené nádraží se za těchto podmínek dalo těžko dostat. Spojení s organizátory přesunu bylo zdlouhavé (kurýrem). Také informace mezi boratínskými občany v roztroušené vesnici se předávaly velice obtížně. Máme čekat na pokyn doma nebo se máme vydat sněhovými závějemi s dobytkem a ostatním majetkem na cestu? Všechno je připraveno k odjezdu. Na jedněch či dvojích saních (nebo vozech?) je naložen všechn rodinný majetek z každého domu. Dobytek uvázán k vozu. Tyto chvíle byly jistě

plné napětí, protože se zachovalo mnoho písemných líčení. Vybírám to maminičino, které se připomínalo při dvacátém výročí této události: *15. února jsme měli všechno sbaleno a připraveno ke stěhování. Byly ještě dohady pojedeme-li v neděli nebo až v pondělí. Sousedí Ukrajinci nám přijeli pomoci odvézt věci na nádraží. Před dvěma dny napadlo mnoho sněhu a byly velké mrazy. Cesty byly nesjízdné. Už jsme chtěli poslat sousedy domů, že pojedeme až zítra. V tom někdo přinesl zprávu, že cesta je protažená a že už někteří odjeli na nádraží a tak jsme dospíchali za nimi.*

Když jsme se konečně dočkali této chvíle a přijeli na lucké nádraží, vagonů nebyly ještě volné. Ukrajinci ze Slovenska, kteří měli vyplnit Čechy uvolněná místa, se ještě z vagonů nevystěhovali. Byli překvapeni zimou a sněhem a neměli se jak dostat na určená místa. A protože jsme nevyčkali pokynu organizátorů k příjezdu na nádraží až se vozy uvolní, museli jsme na nádražní rampě čekat dva dny a dvě noci. Dnes se mi to zdá jako pohádka nebo spíše jako zlý sen. Na rampě před plnou soupravou překvapených a zdrcených přistěhovačů jsou složeny stovky beden a balíků s peřinami, opodál přivázaný dobytek a kolem poskakují téměř tři stovky prokřehklých starších mužů, žen a dětí. Že to tak bylo dokládá záznam Marie Albrechtové ve „Vzpomínkách na Boratín“:

První noc v Lucku jsme prožili při mrazu 32 stupňů. Staří lidé a děti spali u známých i neznámých poblíž nádraží. Ostatní měli hlídku při věcech, které jsme vezli sebou. Já jsem měla na sobě kožich a vlněný šátek, který byl obrostlý kolem hlavy a pod bradou jinovatkou, která při doteku opadávala. Na nohou jsem měla válenky, které jsem si sama ušila a na nich galoše. Jeden Ukrajinec, co nás doprovázel na nádraží, najednou uviděl vystrčenou ruku zpod vagonu, která už držela pytel se sucharami.

Kolem kroužilo mnoho podezřelých individuí (žebraků a zlodějů), aby se zmocnili všeho, co jen na chvíli nebylo střeženo. Leckdo přišel o kufr či jiné příruční zavazadlo. Ale euforie stěhování byla velká a překonala všechny překážky. Vůle opustit toto nehostinné prostředí byla obrovská a je s podivem, že při tom nikdo nepřišel o život, vřdyt mezi námi byli i staří a nemocní lidé. Je pravda, že malé děti a někteří staří lidé našli přes noc útulek v luckých rodinách, ale to na skutečnosti, že začátek našeho stěhování byl krutý, nic nemění.

Líčení doplníme několika statistickými údaji (čerpáno z kartonu č. 718 uloženého ve Státním ústředním archivu v Praze).

Na rampě bylo připraveno celkem 74 boratínských rodin včetně 19 běženeckých a v nich 269 (z toho 69 běženeckých) osob. Náš transport (vlaková souprava) měla 57 uzavřených nákladních vagonů, v nichž bylo přepravováno 445 osob (269 z Boratína, 109 z Lucka, 24 z Lipin, 23 z Hnidavy a 20 z Omelániku) v 31 vagoněch. V 21 vagoněch byl ustájen dobytek a uloženo krmení pro něj a 5 vagonů bylo vyhrazeno na objemnější a těžší věci (v jednom z nich měli boratínští uloženy věci z kostela - varhany, kazatelnu, stůl Páně a možná i bedny se sborovým archívem).

V transportu se převáželo vedle osob: 67 koní (z Boratína 54), 77 krav (60), 17 prasat, 11 koz a ovcí a 20 ks drůbeže a také jedno piáno (Josefa Janaty). 21 vagonů mělo cílovou stanicí Žatec a 36 Litoměřice.

Přechodné ubytování

Nákladní vagóny se staly na dvanáct dnů naším přechodným domovem. Bylo třeba je uspořádat tak, aby na ploše asi 3x8 m bylo místo pro bedny, na odpočinek pro 10 až 15 osob, kamínka a topivo, pro hygienické potřeby a pro proviant. Ze stejně velkých beden se vytvořila na každé straně vagónu vyvýšená plošina ve výšce zhruba 1,5 m, kde bylo místo pro odpočinek pěti a více lidí najednou, zpravidla pod peřinou. Příruční bedny zůstaly dole a sloužily jako schůdky, případně jako sedačky. U trvale zavřených dveří uprostřed, stála kamínka, obyčejný plechový bubínek s komínkem, na kterém se také vařilo. Když se v něm topilo, sálal teplo, ale jakmile se přestalo topit, spíše chladil. Dobytčí vagón byl uspořádán obdobně. Na jedné straně stály koně a na druhé krávy (2 až 4 kusy na každé straně) přivázané k příčně zakotvenému trámu. Jednotlivá stání byla oddělena „dručkem“ (silnější tyč). Uprostřed bylo místo na krmení a nádoby na vodu. Vagón měl stále pootevřené dveře a bylo z něho vidět do kraje, na rozdíl od těch obydlených. Byl tam smrádeček, ale teploučko. Měl jsem rád služby v tomto vagóně, byl jsem ve svých patnácti letech téměř chlap.

Rozmístění rodin a osob ve vlaku (podle vagónních seznamů uložených ve Státním ústředním archivu v Praze); (čísla vagónů nejsou totožná s pořadím umístění za lokomotivou)

Vagón č./ stanice určení/ počet osob

	Hlava rodiny a další osoby (rok narození)
1/LT/16	František Albrecht (1886), Marie (1891), Marie (1920), Anna (1923) a Ludmila (1925), Josef Albrecht (1931), Věra Albrechtová (1919), Libuše Albrechtová (1920), Dobromila (1942) a Slavomír (1944), Vladislav Vlk (1895), Anna (1897), Vlasta (1927), Josef (1932) Jaroslav (1935) a Anna (1937)
2/ŽT/14	Václav Beneš (1899), sestra Ludmila (1902) a neteř Anna Horáčková (1918) Pavel Maleček (1892), Emilie (1894) a dcera Libuše (1922) Miloslav Opočenský (1881), Josef Svoboda (1881), Matrona (1890), Věra (1925), Vladimír (1928), Josef Zajíc (1881), Anna (1889) a Marie Vojtášková (1927)
3/ŽT/14	Marie Houšková (1915), Anna (1942), Jiří Janeček (1919) a matka Emilie (1899), František Opočenský (1878), Marie (1870) s vnoučaty Koptovými: Josefem (1940) a Miladou (1941), Josef Tomáš (1886) a Růžena (1898). Rodina Kulichova z Lucka
4/LT/18	Josef Hušek (1871) a Pavlína (1865), Eva Nechanická (1909) a Irena (1933). Oldřich Nechanický (1895), Tatjana (1898), Marie (1922), Pavlína (1926), Václav (1930), a Jiří (1939). Josef Vrzal (1884), Věra (1891), Věra (1920) a Jiří (1944). Rodina Milevských z Lucka
5/LT/15	Jaroslav Brázda (1876) a Marie (1876). Anastázie Brázdová (1918), Jiří (1940), Jaromír (1941), Božena (1942). Marie Přebilová (1912), Vlasta (1934) a Emeljan (1941). Ludmila Škrabalová (1904), Miloslava (1927), Marie (1931) a Dobromila (1936). Miroslava Vlková (1902) a Radomír (1933)

6/ŽT/14	Jan Bohatec (1869), Miloslav Bohatec (1914), Božena (1920), Jiří (1943), Karel (1945). Václav Fiala (1902), Marie (1906), Jaroslav (1929), Anna (1932) a Václav (1872). Jaroslav Kyselka (1892), Marie (1898), Marie (1921) a Anna (1924)
7/LT/14	Antonín Albrecht (1895), Marie (1907), Mirek (1929), Miluše (1932), Miloš (1935). Miloslava Fialová (1908), Jindřich (1933), Jaroslav (1937). Anna Kerdová (1905), Marie (1930), Jaromír (1942). Mikuláš Zatovkaňuk (1919) a rodiče Eliška (1905) a Mikuláš (1890)
8/LT/16	Mirolava Opočenská (1920), Karel (1940). Josef Šerák (1893), Mirolava (1896), Ludmila (1924), Ladislav (1927), Božena (1931), Anna (1934). Fridrich Švejdar (1896), Emilie (1902), Ludmila (1926), Marie (1936). Miloslav Švejdar (1920), Marie (1921), Irena (1944) a Anna (1946)
9/LT/12	Marie Cendelínová (1892), Jan (1897) a Rostislav (1927). Ivan Kolačev (1901), Ludmila (1904), Rostislav (1928) a Evžen (1938). Mirolava Šmidberská (1913), Miloslav (1945) a tchýně Blažena Zimová (1882). Rodina Štěpánkova z Lucka
10/LT/13	Anna Bohatcová (1878), Lidie Bohatcová (1921), Jaroslav (1941), Miloslav (1944). Gotfried Lucius (1876), Berta (1880), Marie (1911). Anna Luciusová (1910), Marie (1940), Jiří (1941). Vlasta Luciusová (1916), Vlasta (1943) a Světlana (1945)
11/LT/14	Z Hnidavy rodina Makešova, Štěpánkova, Albrechtova, Chrupčalská, Peteláková a Prokúpkova z Lucka
12/ŽT/20	Vladimír Flanderka (1909), Jiřina (1915), Naďa (1938) a Olga (1940). Olga Strnadová (1906), Olga (1929), tchýně Anna Sommerová (1866) a neteře Libuše (1929) a Naďa (1931) Tučkovy a dalších 11 z Lucka
13/ŽT/21	Rodiny z Lucka
14/LT/14	Marie Albrechtová (1909), Zdena (1931), Anna (1936), Slavomír (1944) a tchýně Blažena (1878). Jan Janata (1902), rodiče Jan (1869) a Ema (1870), sestra Marie (1905). Anna Janatová (1912), Dagmar (1936) a Alice (1939). Anna Opočenská (1888), Mirolava (1917)
15/ŽT/13	Bohumil Kučera (1913) a Olga (1911), Anna Pokrupová (1901), Marie (1927), Mirolava (1931). Miloslav Řepka (1888), Štefanie (1890), Ludmila (1928), Vratislav (1940), švagrová Žofie Maksymjuková (1908), neteř Emilie Volková (1895), Marie Šnýdlová (1898) a syn Bedřich (1934)
16/ŽT/13	Miloslav Albrecht (1888), Marie (1899), Vlasta (1923), Božena (1927), Libuše (1927), Anna (1929) a Miloslav (1933). Žofie Hnídková (1903). Antonie Chladilová (1920), Miloslav (1944) a matka Antonie Hrádecká (1894). Rodina Pišlova z Lucka
17/LT/15	Josef Albrecht (1927) a bratr Oldřich (1931). Josef Janata (1898), Božena (1901), Marie (1924), Milan (1927) a Lubomír (1942). Baziukovi z Omelániku a Kovářovi z Lucka
18/ŽT/15	Rodiny z Omelániku
19/ŽT/20	Rodiny z Lucka
20/LT/13	Rodiny z Hnidavy

21/LT/12	Václav Baloun (1876), Božena (1876), dcera Božena Šebestová (1897) a vnučky Vlasta (1928) a Milada (1930). Marie Chudobová (1913), Jan (1936), Anna (1937), Slavomír (1938) a Marie (1939). Marie Opočenská (1897) a dcera Marie (1923)
22/LT/12	Jaroslav Chudoba (1881), Hedvika (1880), Miroslava (1921). Anna Opočenská (1911), Irena (1933) a Lubomír (1934). Marie Šeráková (1907), Ludmila (1927), Anna (1932), Marie (1934), Jaroslav (1936) a Danuta (1940)
23/ŽT/13	Emilie Fibichová (1878) a vnučata Milena (1930), Drahomír (1932), Božena (1934) a Josef (1942) Zajíčkoví a dcera Eugenie Hezká (1921). Antonín Šorma (1904), Emilie (1911), Blahoslav (1932), Libuše (1933), Rostislav (1934), Miloslava (1937), Vlasta (1940)
24/LT/13	Zdena Albrechtová (1910), Lubomír (1936), Milan (1938). Eliška Bohatcová (1916), Danuta (1942) a Božena (1942). Vladimír Hubal (1892), Anna (1904), Věra (1926), Jaromír (1934) a tchýně Barbora (1868), Jan Koberník (1894) a Blažena (1888)
25/ŽT/17	Josef Ledvina (1906), Emilie (1908) a Marie (1933). Marie Novotná (1886) a Libuše (1915) a tři rodiny z Lucka
26/LT/8	Jindřich Opočenský (1888), Zdena (1896), Josef (1932), Jiří (1933) a Jindřich (1934), Josef Šorma (1895), Marie (1905) a Miloslav (1942)
27/LT/8	Bedřich Křížek (1913), Ladislav (1917), sestra Ludmila (1894) a matka Bohumila (1873). Bedřich Řepka (1889), Bohumila (1899), Anna (1922) a otec Jaroslav (1867)
28/LT/10	Anna Chladilová (1911), Jaroslava (1929), Miloslav (1933). Ludmila Opočenská (1890) s matkou Marií Albrechtovou (1857). Jaroslav Opočenský (1879), Anežka (1886), Anežka (1921), Marie (1909) a vnučka Lidie (1944)
29/ŽT/17	Rodiny z Lucka
30/ŽT/16	Rodiny z Lipin a Lucka
31/ŽT/18	Rodiny z Lipin

Odjezd

V úterý odpoledne 18. února byl vlak připraven k odjezdu. Objevilo se i sluníčko, aby to naše rozloučení bylo veselejší. Na nádraží se s námi přišla rozloučit česká repatriční komise. K našemu odjezdu strýc Rostislav Vlk ve svých vzpomínkách poznamenává:

Zvláště mi utkvěl v paměti odjezd boratínského transportu, snad proto, že odjížděli moji rodáci, moji bratři a příbuzní. Vidím dodnes, jak všichni otevřenými plně obsazenými dveřmi hledí naposledy na lucké nádraží a dále za ně svým duševním zrakem na svůj milovaný Boratín, který zde v cizí zemi zanechávají. Vidím, jak se třepetají československé vlajky, kterými byly ozdobeny vozy a slyším dosud, jak při rozjíždění vlaku zaznívá naše státní hymna jako pozdrav vzdálené vlasti a jako hymna rozluky s Volyní.

Když jsme za několik minut projížděli mezi Polonkou a Holešovem, zamávali jsme směrem k Boratínu a osvětlená věž kostela nám kývla na šťastnou cestu, jako by nám říkala: „Nezapomeňte na mne a přijďte se někdy podívat“.

Trasa našeho putování

Km	místo	čas pobytu	poznámka
0	Luck	16. 2. (neděle) až 18.2. (úterý)	odjezd kolem 15 hodiny
150	Lvov, Stryj, Volovec	přejezd Karpat v noci z 22. na 23.2.	zamrzlé brzdy
350	Mukačevo		
400	Čop	neděle 23. 2.	přeložení do vagonů ČSD
St. hranice		pondělí 24. 2.	
500		Košice úterý 25.2.	převzetí reemigr. průkazů
600		Poprad 25. 2. k večeru	pohled na Tatry!
741	Žilina	v noci z 25. na 26. 2.	
877	Hranice na Moravě	středa 26. 2. dopoledne	pohoštění ČSČK
974	Zábřeh	pozdě v noci z 26. na 27. 2.	Hájek, Balabánovi
1017	Kolín	čtvrtek 27. 2.	rozdělení soupravy
1140	Polepy	večer 27. 2.	výstup do Hrušovan
1150	Litoměřice dolní n.	pátek v noci z 27. na 28. 2.	poslední nocleh ve vlaku

Průběh cesty

Mrazy a sníh nás provázely až ke karpatským hřebenům. Směrem od Karpat sněhu ubývalo a v Čopu byla obleva. Na území Československa byly teploty kolem bodu mrazu, sněhu dost a na Litoměřicku mimořádné množství, takže jsme měli problém dostat se z nádraží do Chotiněvsí a dalších cílových obcí (jeli jsme autobusem).

Vzhledem k tomu, že jsme po území SSSR cestovali velice liknavě, za šest dnů jsme urazili asi 400 km (co jinde v civilizovaných zemích za hodinu, tady za den) a přitom téměř žádné jiné vlaky nejezdily. Bylo zřejmé, že domácí „tovaryšči“ transport bojkotovali a vynucovali si nějaké prebendy („kak pomážeš, tak pajedeš“). Nezbyvalo tedy než sehnat „butylku“ kořalky a slaninu a uplácet, pak se teprve jelo dál. Pro srovnání: naši předkové v roce 1877 jeli z Brna do Rovna tři dny a my po sedmdesáti letech deset dnů. Komentáře netřeba! Byli jsme tehdy šťastni, že se vůbec jede. Jen dnes se nám to zdá jako neschopnost a schválnost. Zatímco na území SSSR jsme cestou krmili stovky příživníků, kteří nás doprovázeli (odkud se vždy při našich zastávkách vyrojili, je záhadou), na území Československa se nám dostalo několikrát občerstvení od Červeného kříže. Cestou se snad nic neztratilo, za zmínku stojí, že žebraři vnikli do vozu, kde byly varhany, a zcela zdemolovali píšťaly ze vzteku, že nenašli nic k snědku. Za to tam nechali hromádky - pozdrav z východu.

Ještě jedna příhoda, která nás potkala při přejezdu Karpat. Protože naše souprava byla poměrně dlouhá, přepravci ji rozdělili a několik (snad 13) vagonů nechali stát na jakémsi venkovském nádražíčku napospas vlkům a žebřákům. Ta přední část se dvěma lokomotivami se vydala na cestu přes průsmyk. Byla noc a svítily hvězdy, vlak se sunul do kopce. Na obou stranách trati vysoké hory a zpoza mraků každou chvíli vykoul měsíc. Vychutnával jsem tuto scenérii z dobytého vagonu. Poprvé v životě jsem jel vlakem a poprvé v životě jsem viděl pořádné hory. Při sjezdu podél řeky do zakarpatské roviny se najednou souprava rozjela

Z cesty

vyšokou rychlostí, že v obydlých vagoněch se všechno kácelo a nádobí řinčelo. Já myslel, že to tak musí být, že je to normální, ale ukázalo se, že souprava se nedala ubrzdít, protože v prvním neobsazeném vagoně zamrzly brzdy.

Konečně jsme zastavili na jakémsi nádraží ve svahu nad hlubokým údolím. Naštěstí byla noc, takže nikdo si tu situaci neuvědomoval. Jen strojvůdce selezl z lokomotivy a ulevil si slovy:

„Hospodi, ja dumal, ščo vsich pobjom” (bože, už jsem myslel, že všechny zabijeme). Tak si to pamatuje Liduška Dvořáková - Šeráková, která cestovala ve druhém vagoně a zaslechla rozhovor strojvůdců lokomotivy, když šli hledat příčinu nehody. Druhá část samozřejmě zažila na opuštěném nádraží hodně strachu, protože tam stáli noc a den, i když jim bylo slíbeno, že za tři hodiny se pro ně vrátí, ale přejezd přes hory měli klidný. V Čopu se obě části opět spojily už ve vagoněch ČSD. Na přeložení měli jen dvě hodiny, jak vzpomíná Marie Janatová, která byla v té druhé části soupravy.

Měli jsme štěstí i po zdravotní stránce. Při tak velkém množství lidí (malých, starých a všelijak nemocných) byl zázrak, že jen jednou, a to u Anny Opočenské, musel zasahovat lékař. Jak nám nedávno vyprávěla její dcera paní Irena Purgelová: *Maminku chytily po cestě ledviny. Hrozný záchvat. Pomohl jí doktor z transportu za námi, který nás dohnal, když my jsme dlouho stáli. Dal jí nějaké prášky a ty pomohly. Chtěl sice, aby maminka hned na Slovensku byla převezena do nemocnice, ale ona nechtěla. A tak ten kámen čekal v ledvině až do roku 1965.*

Že podobných případů nebylo více, způsobila snad dobrá nálada vyvolaná nadějí na blízké setkání s nejmilejšími.

Přivítání

V Čopu jsme odevzdali poslední ruble a dostali československé koruny. V Košicích jsme dostali reemigrační průkazy. V podvečer prvního dne jsme zamávali na pozdrav Tatrám a zazpívali „Tam pod Kriváňom”. Na Moravě nás vítali boratínští přátelé. V Zábřehu Jan Hájek a symbolicky i manželé Balabánovi. Antonín Balabán tuto událost připomíná takto: *Ještě se zmíním, jak jsme naše drahé očekávali v Zábřeze. Chodíval jsem denně zjišťovat na nádraží, přijede-li nějaký transport z Ruska. Obvyčejně nám sdělili: Pojede, ale nevíme odkud. Už dříve přijížděly transporty skoro denně, ale ne a ne se dočkat transportu z Boratína. V noci 28. (my víme, že to bylo o den dřív, pozn aut.) února, asi ve tři hodiny zazvonil telefon. Tu slyším hlas Jana Hájka: „Chcete-li vidět boratínské, přijďte ihned, stojíme před nádražím.” Rychle jsme se s manželkou oblékli a nejkratší cestou spěcháme na nádraží. Vzali jsme sebou i koláče pro ně napečené. Udýchání jsme vstoupili na perón a vidíme, jak dlouhatánský vlak s nákladními vozy projíždí. Jen z jednoho pootevřeného vagonu mává ven*

ženská ruka. Jen o minutku dřív, a mohli jsme některou tu ruku stisknout v upřímném pozdravu.

V Pardubicích k nám přistoupil Jiří Janata, v Kolíně farář Opočenský, a pak už to byli další a další. V Polepech vlak neplánovaně zastavil, když cestou z Kolína Václav Chudoba a Jiří Janata přesvědčili strojvedoucí i úředníky na dráze o mimořádnosti tohoto okamžiku. A tam jsme se po třech letech dlouhého rozloučení potkali i s mnohými našimi boratínskými vojáky.

V každé obci nám připravili občané přivítání. Za všechny uvedme to, které bylo vysloveno v Hrušovanech ústy malé dcerky Vránkové: *Vítáme vás do rodné země, mezi bratry a sestry své, a přejeme vám, aby země, ze které vyšli vaši otcové, byla vám opět matkou, kterou jste nepřestali milovat a po ní toužit. Na důkaz naší lásky přijměte tuto kytičku jako upomínku na šťastné shledání.*

*Památník osvoboditelům a navrátilcům
v Chotiněvsi (s reliéfy T. G. Masaryka a E. Beneše)*

V Chotiněvsi byl 1. května 1947 odhalen pomník na památku návratu volyňských Čechů do vlasti a také obětem druhé světové války, tedy i boratínským vojákům za přítomnosti Josefa Smrkovského, úřadujícího ministra zemědělství.

Poslední přistěhovanou rodinou z Boratína byla rodina válečné vdovy Anny Křížkové ve složení: Anna Křížková roz. Albrechtová (1918), dcera Marie (1940) a syn Josef (1947). Té se podařilo po mnohaletém usilování vystěhovat z rodného domu do Československa v dubnu roku 1957.

Jeli, na rozdíl od nás, sice jen dva dny a jednu noc a jen s truhlou a šesti kufry, ale za to s bolestnými zkušenostmi z desetiletého pobytu v poválečném Sovětském svazu.

Závěr

Přestěhováním v roce 1947 skončila historie Českého Boratína na Volyni, ale pokračuje dál v našich srdcích a myslích jako historie boratínských obyvatel na území Československa a jinde na světě.

K přestěhovaným boratínským ještě jedna malá zajímavost. Sedm z nich se narodilo ještě v Čechách, přistěhovalo se na Volyn a v Českém Boratíně (případně na Volyni) prožilo celou dobu jeho trvání a vrátilo se do vlasti. Byli to:

Marie Albrechtová, rozená Fišerová
narozena 14. 4. 1857 Valteřice
zemřela 16. 1. 1951

Jan Bohatec
narozen 31. 8. 1869 Drválovice
zemřel 1947

Barbora Hubalová, rozená Kracíková
narozena 1868 Bělá u Staré Paky
zemřela 19. 9. 1950

Josef Hušek
narozen 25. 11. 1871 (?)
zemřel 26. 7. 1950
Pavlína Hušková, roz. Albrechtová,
vdova po Janu Nechanickém
narozena 17. 1. 1865 Kruh
zemřela 16. 6. 1954

Jan Janata
narozen 25. 5. 1869 Dolní Štěpanice
zemřel 14. 8. 1949
Ema Janatová, roz. Šádková
narozena 18. 12. 1870 Libštát
zemřela 6. 1. 1962

K A P I T O L A S E D M Á

ÚČAST BORATÍNSKÝCH NA OSVOBOZENÍ ČESKOSLOVENSKA

Seznam vojáků • Tragické okolnosti vážných a smrtelných zranění • Civilní oběti na životech v době válečné • Uctění památky válečných obětí • Nedožili se roku 2000

Seznam vojáků

Na tomto místě uvádíme úplný seznam boratínských mužů a žen (narozených 1894 až 1926), kteří se dobrovolně hlásili do československých jednotek, a těch, kteří byli odvedeni do armád států ovládajících území Volyně v období druhé světové války.

Seznam byl sestaven na podkladě vlastního průzkumu, ověřen v seznamech chotiněvské pobočky SPB a doplněn údaji uvedenými ve Státním ústředním archivu v Praze, zejména pokud jde o občany narozené na Českém Boratíně (Macechovský, Rašek, Svatopluk Vlk, Antonín Škrabal a Josef Opočenský), ale v době vstupu do armády již na Boratíně nebydlících. Podobně u těch, kteří se na Č. Boratíně nenarodili, ale v době vstupu do armády tady měli trvalé bydliště (Kyselka, Maleček). Do boratínského seznamu jsou zahrnuti i boratínští farníci (Rostislav Albrecht z Hnidavy, Bohuslav, Libuše a Miloslav Šebestovi z Novostavu i Bedřich, Dobromila a Rostislav Šebestovi, kteří ve válce bydleli na Boratíně u Balounů), a kteří nastupovali společně s boratínskými do armády.

Vysvětlivky zkratk a symbolů v označování armád:

ČSA	Československá armáda v SSSR, březen v Lucku
ČSA a)	přechod přes frontu, nástup únor 1944 v Rovně
PA	polská státní armáda
PAK	polská Armija Krajowa
RA	Rudá armáda
ZAA	Západní armáda anglická
ZAF	Západní armáda francouzská
u ČSA	účelový vstup do armády v průběhu roku 1945 jako jediný možný způsob vycestování z Volyně do ČSR

Seznam je uspořádán od Vyšohradu po Hrádek včetně přechodně ubytovaných a na Boratíně narozených.

Jméno a příjmení	rok nar.	nástup	armáda	poznámka
2 Jaroslav Opočenský	1926	1944	ČSA	průzkumník
1 Josef Ostrowski	1925	1943	PAK, PA	
3 Václav Beneš	1899	1944	neodveden	
Vlastimil Beneš	1914	1944	ČSA	
4 Jaroslav Bohatec	1905	1944	ČSA	dělostřelec
Josef Bohatec	1906	1944	ČSA	tankista
Bedřich Bohatec	1908	1944	ČSA	protiletadl. děl.
Miroslav Bohatec	1915	1944	ČSA	minometčik
5 Václav Baloun	1903	1944	ČSA	týlové vojsko
Bohuslav Baloun	1909	1942	v zajetí, neodveden	
Ladislav Baloun	1915	1939	ZAA	tankista
Bedřich Šebesta	1897	1944	ČSA	u voj. soudu
Dobromila Šebestová	1921	1944	ČSA	zdravotní sestra
Rostislav Šebesta	1925	1944	ČSA a)	výsadbář
6 Josef Křížek	1907	1944	ČSA	pěšák
Bedřich Křížek	1913	1944	neodveden	
Ladislav Křížek	1916	1944	neodveden	
7 Wladyslaw Kozielski	1925	1943	PAK, PA	letec
8 Jan Janata	1902	1944	neodveden	
Jiří Janata	1910	1944	ČSA	spojář
9 Vladislav Rašek	1919	1944	ČSA	
10 Zontij Sudnik	1914	1941	RA, 1944 ČSA	pěšák
Jaroslav Opočenský	1895	1945	u ČSA, neodveden	
11 Vladislav Opočenský	1921	1941	RA, 1944 ČSA	ostřelovač, průzkumník
Bedřich Opočenský	1924	1944	ČSA	tankista
Rostislav Opočenský	1926	1944	ČSA	tankista
13 Bedřich Švejdar	1898	1944	neodveden	
Miloslav Švejdar	1920	1941	RA, 1944 ČSA	zproštěn voj. služby
Jiří Švejdar	1922	1941	RA, 1944 ČSA	průzkumník
14 Bedřich Albrecht	1901	1944	ČSA	pošták
16 Jaroslav Opočenský	1924	1944	ČSA	padl u Dukly
Jan Opočenský	1926	1944	ČSA	průzkumník
17 Josef Janata	1898	1944	neodveden	
Jaromír Janata	1921	1941	RA, 1944 ČSA	dělostřelec
18 Josef Svoboda	1903	1944	ČSA	dělostřelec
Mikuláš Zatovkaňuk	1919	1940	RA	
19 Jan Opočenský	1919	1940	RA	nezvěstný
Josef Vrzal	1922	1944	ČSA	padl u Dukly
Jiří Vrzal	1925	1944	ČSA	
20 Bohuslav Lucius	1912	1944	ČSA	týlové vojsko
Jan Lucius	1918	1944	ČSA	průzkumník
21 Oldřich Brázda	1909	1944	ČSA	týlové vojsko
23 Josef Vlk	1897	1944	ČSA	dělostřelec

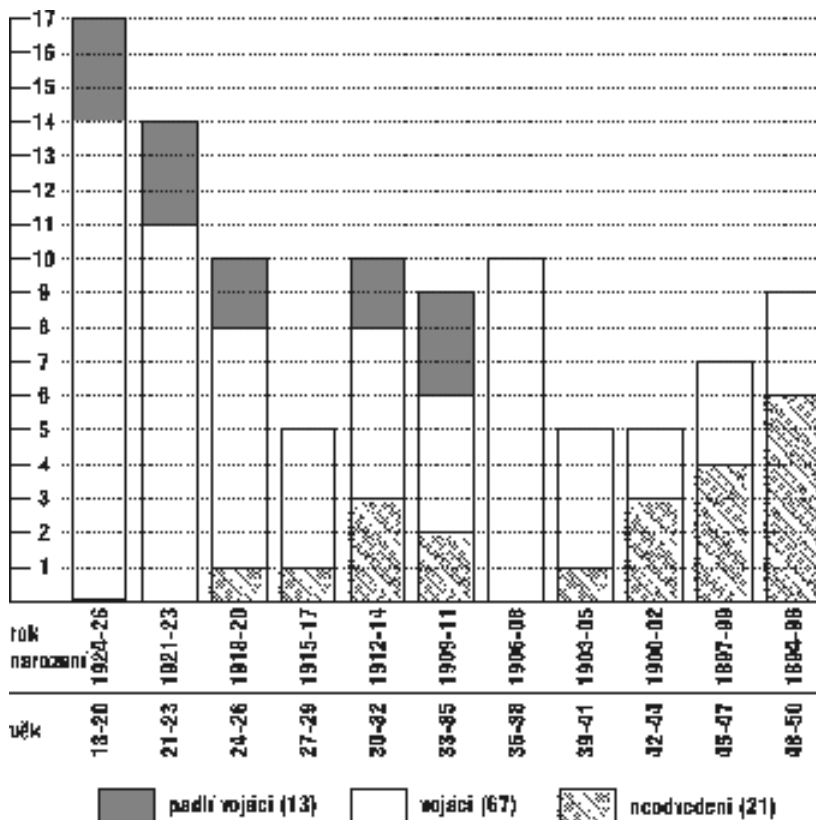
Jaroslav Vlk	1923	1944	ČSA a)	padl v SNP
Ludmila Vlková	1925	1945	u ČSA	
22 Rostislav Vlk	1905	1944	ČSA	škola, zproštěn voj. sl.
Jaroslav Vlk	1908	1939	PA, 1940 ZAA	týlové vojsko
24 Jan Koberník	1894	1944	neodveden	
V. Drábek Koberník	1919	1940	RA	nezvěstný
26 Vladislav Vlk	1895	1944	neodveden	
Rostislav Vlk	1922	1941	RA, 1944 ČSA	spojář
Vladislav Vlk	1923	1944	ČSA a)	výsadkář, voj. policie
Radomír Vlk	1925	1944	ČSA	pěšák
27 Miloslav Chladil	1909	1944	ČSA	padl u Dukly
Václav Hnídek	1901	1944	neodveden	ubit banderovci
Jaroslav Hnídek	1925	1944	ČSA	padl u Ostravy
Vladimír Fořt	1922	1944	ČSA	padl u Ostravy
N3 Václav Vlk	1906	1939	PA, 1944 ČSA	automob. opravny
N4 Petr Příbyl	1904	1944	ČSA	týlové vojsko
29 Václav Hubal	1906	1944	ČSA	
Josef Hubal	1928	1945	u ČSA	
N2 Josef Albrecht	1906	1944	ČSA	dělostřelec
30 Jan Albrecht	1913	1944	ČSA	pěšák
Vladislav Albrecht	1916	1944	ČSA	dělostřelec
Svatopluk Vlk	1908	1939	ZAA	tankista
31 Oldřich Nechanický	1896	1944	neodveden	
Oldřich Nechanický	1920	1941	RA, 1944 ČSA	pěšák
Jaroslav Nechanický	1924	1944	ČSA	pěšák
N1 Miloslav Opočenský	1907	1944	ČSA	tankista
33 Vladislav Albrecht	1923	1944	ČSA	průzkumník
Jaroslav Albrecht	1924	1944	ČSA	zemřel 1945
Vratislav Maleček	1924	1944	ČSA	z Kupičova
39 Michal Valenta	1924			ubit banderovci
Vladimír Valenta	1926	1944	RA	
35 Antonín Škrabal	1895	1944	ČSA	dělostřelec
Bohumil Škrabal	1900	1944	ČSA	týlové vojsko
36 Jaroslav Křížek	1910	1939	PA, 1944 ČSA	padl u Dukly
37 Miloslav Šebesta	1916	1944	ČSA	dělostřelec
Bedřich Šebesta	1920	1941	RA, 1944 ČSA	tankista
Jan Šebesta	1923	1944	ČSA a)	výsadkář
Jan Cendelín	1897	1944	neodveden	
38 Antonín Albrecht	1895	1944	neodveden	
40 Kamil Bohatec	1909	1944	neodveden	
Josef Bohatec	1911	1939	PA	pěšák
Miloslav Bohatec	1914	1944	neodveden	
Václav Kyselka	1923	1944	ČSA	z Kupičova
41 Josef Šimberský	1907	1944	ČSA	dělostřelec
Jan Kolačev		1944		neodveden

Josef Macechovský	1886	1944	ČSA	Zdolbunov
42 Václav Chudoba	1910	1939	PA, 1944 ČSA	dělostřelec
Rostislav Chudoba	1914	1939	ZAF	zbrojář
Jaroslav Chudoba	1919	1944	ČSA a)	štáb, SPO
43 Josef Šerák	1893	1944	neodveden	
Karel Šerák	1923	1944	ČSA	tankista
Josef Šerák	1925	1944	ČSA	tankista
39 Josef Opočenský	1910	1939	PA	zemřel v zajetí
46 Jaroslav Šerák	1899	1944	ČSA	
47 Josef Opočenský	1924	1944	ČSA	průzkumník
Jiří Opočenský	1926	1944	ČSA	dělostřelec
Také boratínští				
N5 Jan Nechanický	1896	1944	ČSA	týlové vojsko
38 Rostislav Albrecht	1914	1944	ČSA	pěšák
Irena Kopecká	1921	1945	u ČSA	
z Novostavského mlýna				
Bohuslav Šebesta	1912		neodveden	
Libuše Šebestová	1914	1944	ČSA	zdravotní sestra
Miloslav Šebesta	1922	1944	ČSA	

Všeobecné informace k seznamu:

Účast v armádách:	v československých jednotkách v SSSR	66 mužů a 2 ženy
	v československých jednotkách na západě	4 muži
	v polské armádě	4 muži
	v Rudé armádě	4 muži
	celkem	80 osob
Čas nástupu:	v roce 1939 nastoupilo	9 osob
	v roce 1940	4 osoby
	v roce 1942	2 osoby
	začátek roku 1944	5 osob
	19. března 1944	63 osoby
	ostatní	3 osoby
	nástup ve dvou termínech	6 osob
Vztah nastupujících k Českému Boratínu:	narozen na ČB a trvale tam bydlící	55 osob
	narozen na ČB a bydlící jinde	7 osob
	narozen jinde a bydlící na ČB	15 osob
	narozen jinde a žijící jinde	
	(nastoupili s boratínskými)	3 osoby
Stav vojáků:	svobodný	47 osob
	ženatý bezdětný	3 osoby
	ženatý otec s dětmi	27 osob
	vdovec s dětmi	1 osoba
	svobodné ženy	2 osoby

Věkové rozložení osob hlásících se do armád v rozlišení: neodveden a osvobozen, přežil frontu a padl je patrné z grafu:

Z předcházejícího seznamu lze snadno vyčíst kdo jakou cestu z boratínských občanů podstoupil. Stejně tak, že vojenská příjímací komise poslala domů téměř všechny muže, kterým se blížila padesátka a čtyři muže zdravotně nezpůsobilé. Do západních armád se s potížemi dostali jen čtyři boratínští muži zralého věku. Celých 90% nastoupilo do Československé armády v Sovětském svazu. Z těchto vojáků byla plná polovina ve věku od 18 do 27 let bez jakýchkoliv vojenských zkušeností.

Rodiny s největším počtem vojáků:

Ve třetí generaci:

Václava Balouna (synové Václav, Ladislav a zeť Bedřich Šebesta), Vojtěcha Bohatce (synové Jaroslav, Josef, Bedřich a Miroslav), Jaroslava Chudoby (synové Václav, Rostislav a Jaroslav), učitele Vlka (Josef, Václav a Jaroslav).

Ve čtvrté generaci:

Opočenská-Klempířovi (bratři Vladislav, Bedřich a Rostislav), Šebestovi Křakovští (bratři Miloslav, Bedřich a Jan), Vlkovi (Rostislav, Vladislav a Radomír), rodina Bedřicha Šebesty s dcerou Dobromilou a synem Rostislavem.

Šest nejmladších boratínských vojáků ve stáří od 17 a půl roku do 18 a půl roku (od nejmladšího): Jaroslav Opočenský-Vyšohradský, Jan Opočenský-Jindřichů, Jiří Opočenský-Hrádecký, Rostislav Opočenský-Klempíř, Radomír Vlk a Josef Šerák.

Pět nejstarších vojáků: Jan Nechanický (48 roků), Josef Vlk (47), Jaroslav Šerák (45), Bohumil Škrabal (44) a Bedřich Albrecht (43) a také boratínští: Josef Macechovský (58 let) a Antonín Škrabal (48).

Nejvyšší vojenské vyznamenání: Bedřich Opočenský (Řád Rudé hvězdy – 1969)

V obou odbojích působili: Jan Nechanický a Josef Vlk

Nejvyšší vojenskou hodnost v době poválečné na základě úspěchů v době válečné získali: Jaroslav Chudoba a Bedřich Opočenský – plukovník v záloze a Vladislav Opočenský a Karel Šerák – podplukovník v záloze.

Tragické okolnosti vážných a smrtelných zranění

Příspěvek boratínských občanů k osvobození Československa nebyl zanedbatelný. Občané malé české vesničky sebrali finanční prostředky na jeden tank pro ČSA. Ve válečných bojových akcích zahynulo 12 boratínských mužů a téměř každý si odnesl z průběhu bojů nemalou újmu na zdraví v podobě zranění či jiných zdravotních potíží. Také civilní obyvatelstvo utrpělo mnoho lidských ztrát během války.

Pokusíme se zaznamenat tyto válečné události s odstupem půlstoletí, jak si je pamatují svědkové či příbuzní nebo jak jsou zaznamenány v rodinných či archívních písemnostech. Připojujeme i fotografie, i když u dětských obětí to bylo velice obtížné.

Tímto uspořádáním chceme uctít jejich památku a připomenout dnešní generaci, ale i těm budoucím, jejich obět – největší jakou může člověk přinést.

Jaroslav Albrecht (15. 6. 1924)

Syn Oldřicha Albrechta a Boženy roz. Brázdové.

Při vstupu do armády v březnu 1944 byl zařazen do důstojnické školy v Rovně. Při náročném výcviku dostal zápal plic a protože jeho léčení ve vojenské nemocnici nebylo úspěšné, byl poslán do domácího ošetřování. Léčil se v lucké nemocnici. Jeho nemoc se přes veškerou snahu lékařů nelepšila a na jaře 1945 jí podlehl. Byl pochován na boratínském hřbitově se všemi vojenskými poctami.

Jaroslav Albrecht

Rostislav Albrecht

Rostislav Albrecht (26. 11. 1914)

Syn Josefa Albrechta a Marie roz. Hubalové.

Inhed po vycviku byl na začátku září nasazen do karpatsko-dukelské operace. Zahynul v prvních dnech operace za situace, jak ji popisuje Vladislav Opočenský na straně 162. Je pochován na dukelském vojenském hřbitově.

Jaroslav Hnídek (1925)

Syn Václava Hnídka.

Na Boratín se přistěhoval v roce 1935 se svým otcem vdovcem, který se tu později oženil se Soňou Chladilovou. Jako tankista byl v březnu nasazen do ostravské operace. Ještě na polském území byl raněn do páteře a svému zranění při převozu do nemocnice podlehl na ošetřovně Pscina 31. 3. 1945 (informace od Bedřicha Opočenského).

Jaroslav Hnídek

Vladimír Fořt (1922)

(Původ neznáme).

Pracoval v boratínském mlýně jako strojník, bydlel vedle mlýna u Chladilů a s boratínskými muži nastupoval do armády. Byl zařazen jako tankista a měl hodnost rotného ve funkci zástupce velitele tanku. V ostravské operaci byl smrtelně raněn a na následky tohoto zranění podlehl dne 17. dubna 1945. Je pochován na hřbitově v Bolaticích (podle Ing. Kopeckého).

foto
nenalezeno

Vladimír Fořt

Miloslav Chladil (8. 12. 1909)

Syn Josefa Chladila a Františky roz. Dokoupilové.

Zemřel v prvních říjnových dnech v karpatsko-dukelské operaci. Podle informací souseda z Boratína, Vladislava Albrechta, který se s ním těsně před smrtí potkal, si mu stěžoval, že se strašně bojí a celý se chvěl. Ten ho utěšoval, že musí doufat a že se má svěřit do vůle Boží. Ještě ten-
týž den ale Miloslav Chladil zemřel leknutím, bez sebemenšího zranění, když v jeho blízkosti vystřelil tank, za který se schoval.

Miloslav Chladil

Vladislav Koberník (Drábek) (1919)

Syn Blaženy Drábkové, provd. Koberníkové.

Jan Opočenský Francků (22. 5. 1919)

Syn Frant. Opočenského a Anny roz. Janatové.

Byli spolu odvedeni do Rudé armády za vlády „prvních sovětů“. Jejich osud je zcela neznámý a nikdy se nepodařilo zjistit žádné informace.

Domů se nevrátili a od státních úřadů příbuzní žád-
nou zprávu nedostali. Mohli padnout v prvních dnech války ale také mohli zemřít v některém z četných „gulagů“ jako nepřátelé režimu. Jan Opočenský byl ženatý, krátce po odchodu z domu se mu narodil syn, kterého nikdy neviděl. Manželka na něho čekala celých osmnáct let než se provdala za jeho bratrance.

Vlad. Koberník

Jan Opočenský

Jaroslav Křížek (14. 7. 1910)

Syn Josefa Křížka a Bohumily roz. Šebestové.

Zahynul hned první den karpatsko-dukelské operace. Jeho tělo nebylo identifikováno a byl dlouhou dobu veden jako nezvěstný. Teprve na žádost manželky Anny Křížkové rozené Albrechtové a na základě výpovědí spolubojovníků (Jiřího Vrzala, Bohumila Luciuse, Josefa Křížka, Vlastimila Beneše a Jaroslava Vondráčka) byl soudním rozhodnutím ze dne 2. 8. 1958 prohlášen za mrtvého dnem 31. 12. 1945.

Jaroslav Křížek

Jaroslav Opočenský (13. 9. 1924)

Syn Jindřicha Opočenského a Marie roz. Šerákové.

Byl zařazen do brigádní průzkumné čety spolu s dalšími boratínskými mladými vojáky – Vladislavem Albrechtem, Jaroslavem Opočenským-Vyšohradským, Josefem Opočenským a Jiřím Švejdarem. Byli neustále v kontaktu s nepřitelem na předsunutých pozorovatelnách při pravidelných službách. Po jednom německém útoku se stal Jaroslav nezvěstným, mohl být zajat, ale mohl být mezi padlými.

Jarosl. Opočenský

Josef Opočenský (1910)

Syn Františka Opočenského a Marie roz. Novákové.

Narodil se na Boratíně, ale po roce 1926, když se otec vrátil z Ameriky, se z Boratína vystěhovali. Josef byl v době vypuknutí druhé světové války v polské armádě. Byl hned v prvních dnech zajat a z německého zajetí se nikdy nevrátil. Podle archivních materiálů zemřel již v r. 1939 v zajetí.

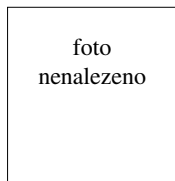

Josef Opočenský

Zoňko (Zontij) Sudnik (1914)

(Původ neznáme).

Pracoval jako pomocník na hospodářství faráře Opočenského. Jeho vztah k Čechům byl natolik přátelský, že nastoupil s nimi do Československé armády. Zúčastnil se karpatsko-dukelské operace a hned v prvních dnech padl za okolností, které popisuje ve svém příspěvku Vladislav Opočenský na straně 162.

Zoňko Sudnik

Jaroslav Vlk (16. 4. 1923)

Syn Josefa Vlka a Miroslavy roz. Brázdové.

V armádě prodělal paradesantní výcvik a byl vysazen při vypuknutí SNP do prostoru Nízkých Tater. Při ústupu povstalců do hor bez dostatečného oblečení a jídla onemocněl a omrzl. Sestoupil do doliny, kde se ho ujala slovenská gazdina u Podbrezové. Ta ho vyléčila, takže se mohl vrátit zpátky do hor ke své jednotce. Brzy znovu onemocněl na tyfus a tak se musel vrátit do dědiny, kde ho tatáž gazdina odvezla do německé vojenské nemocnice jako svého syna. Nemoc byla již v pokročilém stádiu a tak Jaroslav 3. 12. 1944 zemřel. Je pochován na hřbitově v Podbrezové.

Jaroslav Vlk

Josef Vrzal

Josef Vrzal (13. 8. 1922)

Narodil se v Lucku, na Boratín se přistěhoval v roce 1934 se svým otcem, který přijal místo ve mlýně. Jednotka, v níž Josef byl velitelem tanku, měla za úkol dobýt Hýrovu horu. Z Dukly vyrazily čtyři tanky a četa samopalníků. Tank Josefa Vrzala v čele uskupení. Při přejezdu první německé linie dostal tank zásah pancéřovou pěští. Neovladatelný tank se zřítil do hluboké rokle. Celá osádka tanku zahynula (informace podal Vladislav Opočenský).

Těžká zranění, mající za následek invaliditu po skončení války, utrpěli:

Jan Opočenský

Jan Opočenský (1923, žije v Chotiněvsi)

Syn Jindřicha Opočenského a Marie roz. Šerákové.

V Rumunsku, odkud se chystala československá jednotka přes Maďarsko osvobozovat svou vlast, jsme prodělávali výcvik. V srpnu vypuklo povstání na Slovensku a tak jsme se urychleně přesunovali co nejbližší k jeho hranicím ze severu. Nepřítel o našem přesunu věděl. Ihned po náročném pěším přesunu jsme byli nasazeni do bojové operace a při nezajištěném průzkumu jsme se dostali do bezprostřední blízkosti německé první linie. Ztráty na životech byly obrovské. Byl jsem v dalších dnech těžce zraněn a to střelami nepřátelských ostřelovačů do obou rukou. Ve Lvovské nemocnici mi chtěli amputovat obě ruce, zejména pravá ruka měla roztržštěnou kost, ale já jsem nesouhlasil, a tak se lékaři pokusili ruce zachránit. Dostal jsem tetanus a můj stav byl velice vážný. Když za mnou přijel do nemocnice tatínek, nepoznal mě. Já jsem ho vnímal, ale nemohl jsem mluvit, až teprve, když jsem začal plakat, poznal, že jsem to já, jeho syn. Tetanus jsem překonal k překvapení ošetřujících lékařů. Pak se mi do rány v sádře dostali nějací červi. Nakonec se podařilo obě ruce zachránit, ale jejich funkce byla jen částečná. V ruských nemocnicích jsem pobyl celý rok a po přijezdu do svobodného Československa trvalo moje léčení další rok. Podstoupil jsem mnoho chirurgických zákroků. Jsem rád, že jsem tehdy nesouhlasil s amputací a že mám dnes obě ruce i když nejsou plně funkční. (Zpracováno podle záznamu nahraného jeho bratrem Josefem v červnu 2000).

Radomír Vlk

Radomír Vlk (30. 10. 1925, žije v Chotiněvsi)

Syn Vladislava Vlka a Anny roz. Albrechtové.

Na začátku září jsme se přesunovali do výchozího prostoru karpatsko-dukelské operace. Orientace kvůli mlze byla velice ztížená, takže kolem Machnovky došlo k velkému neplánovanému seskupení vojáků. Mlha stoupla, a kraj zalilo slunce a my jsme se stali terčem nepřátelských střel. Ten den přišlo mnoho českých vojáků o život, protože jsme neměli přílby a nemohli jsme si chránit hlavy. Jedna ze střepin zasáhla nad levým spánkem mou hlavu. Všichni zranění, kteří měli zdravé nohy museli na ošetřovnu pěšky. Vzal jsem ještě jednoho zraněného a úvozem jsme se dostali na ošetřovnu, kde nás zdravotníci ošetřili a poslali do ruské polní nemocnice. Asi za tři dny jsem přišel na řadu. Při vědomí mi vousatý arménský chirurg dlátem a kladivem vysekal kus lebeční kosti (asi 3×3 cm), když mě předtím upozornil že bude „stukat molotkom“. Po léčení v rovenské nemocnici a po několikadenním pobytu doma jsem se v lednu vrátil ke své jednotce.

Civilní oběti na životech v době válečné

Jaroslav Albrecht - Hnidavský (1921 až 1942)

Syn Miloslava Albrechta a Marie roz. Chladilové.

Snad byl členem jakési odbojové skupiny a o těch se nikdy nemluvilo nahlas ani s nejbližšími rodinnými příslušníky. Byl zastřelen jednoho podvečera na mostě přes řeku Styr v Lucku, když signalizoval pažemi snad zprávu svým spolupracovníkům. Je pochován na luckém hřbitově.

Jaroslav Albrecht

Jiřina Albrechtová (16. 1. 1928 až 8. 12. 1942)

Dcera Bedřicha Albrechta a Marie roz. Opočenské.

V době válečné docházelo často k zamoření vodních zdrojů. V řekách plavaly mrtvoly, zdechliny nemocných utýraných koní a rozkládající se těla zvířat. V boratínské části došlo asi k zamoření domácích studní z nedalekého Styru. Několik občanů onemocnělo tyfem. Těžký průběh nemoci prožily Jiřinka a její starší sousedka Ludmila Švejdarová. Nemoc trvala mnoho dnů. Zatímco Liduška ji přežila, Jiřinčino tělo, oslabené předchozí chřipkovou nemocí, se s ní nevyrovnalo a musela být převezena do lucké nemocnice, kde se v té době topilo jen každý třetí den. Tam také zemřela za stálé asistence maminky nebo tety Miroslavy Opočenské.

Jiřina Albrechtová

Miloš Baloun (10. 5. 1934 až 30. 3. 1944)

Syn Václava Balouna a Libuše roz. Chladilové.

Milošova sestra Vlasta, provdaná Křížková, nám popsala jeho příběh následovně:

Dne 29. března jsme šli navštívit svého otce, který se v té době nacházel v Lucku (zde si odbýval výcvik po nástupu do československé armády). Na zpáteční cestě našel Miloš asi metrovou trubku a vzal si ji domů. S touto trubkou si hrál celý večer. Druhý den si opět začal hrát s onou trubkou a po chvíli z jednoho konce trubky vyletěl vějířek v podobě pařáčku na knedlíky. V trubce se nacházelo jakési zařízení, s kterým si do té doby hrál a které po vylétnutí vějířku přestalo fungovat. On si trubku přiložil pod levou ruku, aby jí mohl pevněji přidržet a vši silou namáčknu na ono zařízení (táhlo či spouští). Tím pádem došlo k výbuchu a k následnému odtržení levé ruky v rameni a k silnému krvácení. Na následky zranění asi za 45 minut zemřel.

Tato událost se odehrála u nás doma v kuchyni. Dle prohlášení ruských vojáků, tím že vyletěl vějířek, nedošlo k usmrcení všech dalších osob, které se nacházely v té době v kuchyni. Šlo zřejmě o německou pancéřovou pěst.

Miloš Baloun se sestrami

Václav Hnídek

Václav Hnídek (2. 12. 1901 až 10. 3. 1946)

Manžel Soni Chladilové.

Václav Hnídek byl po přechodu fronty přijat do státních služeb. Nejprve pracoval jako ředitel zestátněného boratínského mlýna, později jako ředitel všech mlýnů v luckém okrese. Při jedné z kontrolních cest po luckých mlýnech byl přepaden a ubit banderovci nebo jiným ozbrojeným uskupením. Ti se snad za svůj čin později omluvili, protože zjistili, že ublížili nevinnému. Je pochován na boratínském hřbitově. Pomníček, postavený krátce po jeho smrti, byl v následných letech zničen. Dochovala se jen jeho fotografie, ze které čerpáme data.

Rost. Nechanický

Rostislav Nechanický (25. 1. 1931 až 1943)

Syn Jana Nechanického a Evy roz. Levčákové.

V době tragédie pásl Rosta u Hubalů krávy. Byl na svůj věk urostlý a nosil dlouhý vojenský plášť. K mlýnu v sousedství přijelo auto plné německých vojáků. Nebojácný Rosta je z povzdálí pozoroval. Za chvíli zjistil, že má krávy v „burácích“ (řípě) a rozběhl se je vyhnat. Vojáci, kteří si všimli utíkajícího kluka, který je předtím okoukal, v domněnku, že se jedná o „vyzvědače“ ho bez výstrahy zastřelili.

Michal Valenta

Syn Valenty a jeho manž. Hriněvecké.

Pocházel ze smíšené česko-ukrajinské rodiny. Jeho otec tragicky zahynul, když ho zachytila řemenice v některém z volyňských mlýnů a oba syny vychovávala ukrajinská matka – a tedy poněkud jinak než ostatní boratínské děti. Byl ve styku s nacionálním ukrajinským hnutím. Podrobnosti jeho smrti nejsou známy. Ing. Hofman uvádí, že ho zabili banderovci.

foto
nenalezeno

Michal Valenta

Rodina Zajíčkova

Rodina Zajíčkova

Josef Zajíček, jeho manželka Miroslava Zajíčková (roz. Fibičová) a jeho sestra Miroslava Zajíčková, provdaná Biala.

V době německé okupace v letech 1941 až 1944 okupanti krutě pronásledovali Židy. Mnozí, aby se vyhnuli hromadnému vyvražďování a zachránili si alespoň holý život, utekli na venkov. I když byl okupanty vydán zákaz poskytovat Židům jakoukoliv pomoc pod trestem smrti, přesto mnozí boratínští občané jim neodepřeli pomoc, zejména v počátcích pronásledování. Umožňovali jim dočasný pobyt ve svých hospodářských objektech či stozích slámy a poskytovali jim potravu. Bylo veřejným tajemstvím, že v Zajíčkově stohu se ukrývá židovská rodina. Sestra hospodáře Josefa Zajíčka, provdaná za židovského doktora, v Lucku přechovávala rodinu svého manžela, který v té době již nežil. Z vyprávění starších pamětníků zaznamenáváme pravděpodobný příběh této tragické události: Jednoho letního dne přijelo na Boratín několik aut s německými vojáky. Jedno auto

nežil. Z vyprávění starších pamětníků zaznamenáváme pravděpodobný příběh této tragické události: Jednoho letního dne přijelo na Boratín několik aut s německými vojáky. Jedno auto

táhlo na ostnatém drátu sestru Josefa Zajíčka. Chvilí běžela za autem, když už nemohla, táhlo ji po zemi v prachu. Vojáci zvolili co nejdlejší trasu přes ves, aby demonstrovali před domácím obyvatelstvem svou svrchovanou moc. Deportovaná vypadala hrůzostrašně a její volání o pomoc bylo zoufalé. Němci „sebrali“ celou Zajíčkovu rodinu, včetně čtyř nezletilých dětí a odvezli s sebou na nákladních vozech všechno, co mělo nějakou cenu. Druhý den starosta obce Bedřich Švejdar se svými pomocníky penězi za prodané Zajíčkovy chomouty vyplatil z vězení Zajíčkovy děti a předal je později jejich babičce. Dospělé osoby prý už nebyly naživu. Co se stalo s dětmi M. Bialé, nikdo neví.

Uctění památky boratínských válečných obětí

V minulých padesáti letech se o jiných osvoboditelích Československa než sovětských nesmělo mluvit. Bylo to v souladu s prosovětskou vládnoucí ideologií, která byla vštěpována od nejmladších let ve všech výchovných zařízeních (od mateřské školky až po vysoké školy). Jen v rodinách se čas od času vzpomínalo na jiné než sovětské hrdiny. Jisté, že zásluha sovětských vojáků byla rozhodující pro porážku hitlerovského Německa, ale nikoliv jediná. Stejně jako na osvození Československa. Bez vydatné pomoci spojeneckých armád otevřením západní fronty a na jižní frontě a materiální pomoci (potravin a vojenská technika, zejména terénní automobily) bojující sovětské armádě, mohl by výsledek druhé světové války vypadat jinak.

Pomník padlým československým vojákům u města Dukly (na polské straně), kde jsou pochováni i boratínští vojáci

Budme hrdí na naše volyňské krajany a zejména na ty naše boratínské spoluobčany, kteří jakýmkoliv způsobem přispěli k osvobození Československa, a na hrdiny padlé ve válce i po ní nikdy nezapomínejme. Zaslouží si úctu, stejně jako ti, kteří již zemřeli i kteří dosud žijí mezi námi, nejen nás volyňských, ale i všech dnešních spoluobčanů. Bez jejich tehdejší vlastenecké aktivity bychom dnes těžko žili tam, kde žijeme.

Vzdejme jim všem poděkování a předejme úctu k nim všem našim potomkům v druhé a třetí generaci navrátilivších se volyňských Čechů. Budme na své hrdiny pyšní i na svůj volyňský původ, který nám v minulém režimu přinesl mnohé komplikace. Nemáme se za co stydět. I o tom svědčí obsah této neuměle sepsané historie.

Hroby válečných boratínských obětí jsou rozsety po celé východní Evropě a jsou v cizích zemích zapomenuté. Neměli bychom však zapomínat my. Na ty, kteří položili své životy, abychom my mohli žít v míru. Věnujte jim tichou vzpomínku. Snad vám k tomu poslouží příležitostné verše od volyňského poety Jana Pospíšila:

Jen malý prostý kříž

Jen malý prostý kříž,
a níž
destička, nápis kratičký.
A kdosi natrhal
a dal
ti na rov polní kytičky.

Jen malý prostý kříž.
Ty sníš
pod nim svůj dávný krásný sen,
že za horami kdes
je dnes
tvůj národ zase svoboden.

Den zvolna hasne již,
Ty spíš,
ač život měl jsi tolik rád.
Za vše, co osud vzal,
ti dal
na hrob tvůj starý kamarád
jen malý prostý kříž.

Ticho uprostřed hor
jen kol
šumí svou píseň tesklivou
ve větru temný bor,
jak sbor
nad reka prostou mohylou.

Ticho uprostřed skal.
Jdu dál
Cesta je těžká, daleká.
Jak k matce tvé mám jít
a říct,
ať na syna už nečeká?

Nedožili se roku 2000

Bylo by nespravedlivé nevzpomenout těch vojáků, kteří válku přežili, ale dnes již nejsou mezi námi a nemohli proto přispět svým vyprávěním k Historii Českého Boratína. Jejich podíl na svobodě Československa je stejně tak významný, jako těch, kteří se roku 2000 dožili. Jsou to zejména příslušníci té starší generace boratínských vojáků, kterým

by dnes bylo většinou 80 až 100 let. Dnešních dnů, kdy česká společnost po zásluze ocenila a odměnila jejich tehdejší počínání, se dožila celá čtvrtina vojáků. Těm méně šťastným věnujeme tichou vzpomínku a poděkujeme za důstojnou reprezentaci naší obce v dobách nejtěžších.

Sváteční odpoledne na návsi v Chotiněvsi roku 1946

Skupina převážně starších boratínských vojáků s farářem Jaroslavem Opočenským roku 1945

DRUHÁ SVĚTOVÁ VÁLKA

Úvod • Historické souvislosti druhé světové války • Začátek druhé světové války (1. září 1939) • Sovětská okupace (září 1939 až červen 1941) • Válka na Volyni • Německá okupace (červen 1941 až březen 1944) • Snaha Ukrajinců o samostatnost • Příchod sovětské armády • Druhý československý odboj • Vstup boratínských do československých jednotek • Karpatsko dukelská operace • Jaselská operace • Doma na Slovensku • Ostravská operace • Konec války a cesta do Prahy

Vzpomíná Vladislav Vlk ml. (nar.1923), přímý účastník osvozovacích bojů, a další účastníci - dosud žijící pamětníci, jejichž jména jsou uvedena u jejich vzpomínek s malou, převážně vojenskou fotografií

Úvod

Život boratínských občanů za druhé světové války byl s jejím průběhem spjat natolik, že válečné události odehrávající se v zemích, ve kterých jsme v té době žili, tj. v Polsku, Sovětském svazu a Německu, byly vzaty za základní pilíř této kapitoly. K tomu jsou připojeny některé hlavní události ze země našeho zájmu, bývalého Československa, a jen okrajově jsou uváděny světové události, které měly vztah k našemu životu na Boratíně.

Druhá světová válka začala dne 1. září 1939 přepadením svrchovaného státu, člena Společnosti národů, Polska Německem, bez vypovězení války a jeho následnou okupací.

Předehrou této válečné akce byly dvě události obdobného charakteru, při nichž došlo k likvidaci dvou středoevropských samostatných států vzniklých jako výsledek první světové války. Bylo to připojení Rakouska k Německu v roce 1938 a rozbití Československa na základě Mnichovského diktátu. Nejprve byly na podzim roku 1938 připojeny k Německu pohraniční oblasti, tzv. Sudety (území ČSR osídlené převážně německy mluvícím obyvatelstvem) a na jaře 1939 byl zbytek okleštěné republiky (bez Slovenska a Podkarpatské Rusi) okupován Německem a vyhlášen na něm protektorát Čechy a Morava.

Zvláště ta druhá událost se nás, volyňských Čechů, tedy i boratínských, citelně dotkla. Byli jsme v cizině hrdí na svou starou vlast, která se v průběhu let 1918 až 1939 stala demokratickou baštou střední Evropy a hospodářským potenciálem byla řazena mezi přední evropské státy.

Jak se později ukázalo, byla tímto útokem na Polsko odstartována největší válka v historii lidské společnosti. Válka, která přinesla občanům čtyřiceti států, na jejichž území se odehrávala, obrovské ztráty, a to jak materiální a morální, tak i ztráty na lidských životech odhadované na 30 až 50 miliónů obětí.

Ani boratínským občanům se válečné útrapy let 1939 až 1945 nevyhnuly, naopak během

Vladislav Vlk

těchto téměř šesti let, kdy se na území západní Volyně střídaly vládní i nevládní režimy (polský, sovětský, německý, ukrajinský a opět sovětský), se naše životní podmínky stále zhoršovaly. Dá se dokonce říci, že život v té době byl natolik vyčerpávající po všech stránkách, že urychlil rozhodnutí volyňských Čechů, a tedy i boratínských, vrátit se zpět do země svých nepříliš vzdálených předků, do staré vlasti, která v té době byla okupována Německem. Pravděpodobně i to byl jeden z důvodů téměř jednomyslného a dobrovolného vstupu dvanácti tisíc volyňských Čechů (mužů i žen) do československých zahraničních armád, z toho téměř jedenácti tisíc do jednotky v SSSR, a v jejich řadách se aktivně zúčastnit osvobození Československa z nacistické okupace. V uvedeném počtu je také zahrnuto 64 dobrovolníků z Boratína, což tehdy představovalo čtvrtinu všech obyvatel obce.

Československo bylo osvobozeno v květnu 1945 a vystěhování Čechů z Volyně do svobodné země se pak uskutečnilo na počátku roku 1947. Tímto vystěhováním téměř 40 tisíc volyňských Čechů, z toho asi 250 z Boratína, došlo k téměř úplnému vymazání jedné z největších českých lokalit z národnostní mapy světa. Vzhledem k této skutečnosti a k postupnému ubývání přímých pamětníků a účastníků tohoto pohybu osob, je tato kapitola pojata v širších souvislostech, aby poskytla, pokud možno, pravý obraz té doby a tím přispěla k pochopení důvodů, které nás hnaly domů - do staré vlasti. Rovněž tak by měla přiblížit účast volyňských Čechů na osvobozování republiky pod sovětským velením.

Historické souvislosti druhé světové války

Psal se rok 1918, když skončila první světová válka, v níž podle odhadu zahynulo asi 10 mil. osob. Materiální a morální ztráty zúčastněných států byly obrovské. Lidstvo si vydechlo, bohužel jen na dvacet let. Pomyslnou tečkou za touto válkou byla smlouva mezi vítěznými státy, zastoupenými Francií a poraženým Německem, podepsaná ve Versailles v červnu 1919. Tou byly Německu stanoveny tvrdé kapitulací podmínky: placení vysokých válečných reparací postiženým státům, ztráta části svého území v Evropě a všech zámořských kolonií na světě, ponechání jen malé armády apod.

Výsledkem této války byla nejen totální porážka Německa, ale také rozpad Rakousko-Uherské monarchie. Na jejich troskách vznikly v souladu s Wilsonovým prohlášením o sebeurčení národů 4 středoevropské státy: Československo, Maďarsko, Polsko a Rakousko, které zde již v dávější minulosti existovaly a po celé meziválečné období (1918-1938) byly Hitlerovi trnem v oku. Hranice těchto států byly stanoveny tak, že západní část Volyně, kde se nacházel Český Boratín, byla přičleněna k nově vzniklému Polsku. A tak se stalo, že boratínští, kteří se původně přistěhovali do Ruska, se bez vlastního přání a přičinění stali téměř přes noc občany Polské republiky.

Ne všude se však už v roce 1918 mohli radovat z ukončení války. V západní části Volyně ještě v průběhu dvou dalších let armády Polska a Ruska bojovaly se zbraní v ruce o konečnou hranici mezi oběma státy, což neustálým přesunem armád přes toto území přinášelo tamnímu obyvatelstvu, včetně Boratína, další ztráty, zejména ničením úrody a zabavováním koní a potravin. Tato rusko-polská válka skončila vytyčením definitivní společné hranice a podepsáním mírové smlouvy v březnu 1921.

Přičlenění volyňského území k Polsku bylo v prvopočátcích nepřijemné tím, že o svá menšinová práva museli Češi opět bojovat, tentokrát s Poláky, kteří navíc na tomto území byli sami v menšině. Šlo v prvé řadě o existenci českých škol a používání českého jazyka, jak

na školách, tak i při veřejných akcích. Dále šlo o souhlas polského státu s působením vybraných odborníků z ČSR, zejména učitelů na českých školách, církevních pracovníků v českých lokalitách na Volyni apod.

V těchto věcech bylo nutno navázat kontakt s příslušnými institucemi nebo orgány ve staré vlasti - Československé republice. Ta nezapomínala na své krajany v cizině. Prostřednictvím různých organizací a institucí nám poskytovala potřebnou pomoc. Boratínští žáci, kteří navštěvovali soukromou školu České matice školské v Lucku, se s touto pomocí setkávali denně používáním poskytnutých českých učebnic, časopisů a knih, ale i působením českých učitelů z ČSR na této škole. V meziválečném období to byli učitelé Kredba a Parma. Za zmínku stojí skutečnost, že největší setkání krajanů z celého světa v ČSR bylo vždy na pravidelně konaných Vsesokolských sletech. Boratínští občané se těchto slavností zúčastňovali z finančních důvodů pouze jednotlivě, ale zato se vraceli s velkým množstvím informací pro ostatní.

Postavení, které si Československo vydobýlo v Evropě mezi oběma válkami nám Čechům v cizině zvyšovalo sebevědomí a větší respekt u našich sousedů. O to víc nás potom bolelo, že se tento stát v roce 1938 a 1939 stal předmětem licitace mezi evropskými velmocemi, Německem a Itálií na jedné straně a Francií a Anglií na straně druhé, a že tím byly narušeny naše styky se starou vlastí. Pozorně jsme však sledovali řádění okupantů v bývalé ČSR a v duchu jí slibovali pomoc. To jsme ovšem netušili, že za několik měsíců se do podobné situace dostaneme sami v Polsku.

Za této situace nezbylo nic než konstatovat, že Evropa prodala Hitlerovi Sudety, Slovensko si zřídilo svůj stát pod patronací Německa a později se stalo jeho spojencem, Poláci si přihřáli svou polívičku a zabrali část Těšínska (Zaolzie) a Maďaři Podkarpatskou Rus. Na zbytek území dvacetiletého Československa pak vstoupila německá armáda a zřídila tam svůj protektorát. Takový byl konec svobodného Československa na dlouhých šest let.

Začátek druhé světové války

Ještě dříve, než jsme se stačili vzpamatovat z rozbití Československa, za necelého půl roku 1. září 1939 na Hitlerův rozkaz překročila německá armáda za úsvitu polskou hranici a zahájila boj o získání dalších území pro Německo. Hitlerovi vůbec nevadilo, že ještě před rokem v Mnichově při jednání o Sudetech ujišťoval Chamberlaina, že nic víc nechce než Sudety.

Polsko, na rozdíl od Československa v tragickém roce 1938, nebylo na válku dostatečně připraveno. V den napadení mělo k dispozici, i přes provedenou mobilizaci 14. srpna, pouze 45 % plánovaného stavu vojska a zbraní. Spoléhalo na to, že má s Německem smlouvu o neútočení, kterou ovšem Hitler čtyři měsíce před napadením jednostranně vypověděl. Dále mělo smlouvy o vzájemné pomoci s Anglií a Francií, na kterých byl postaven obranný systém Polské republiky.

V případě napadení Polska měly oba smluvní státy zaútočit na Německo od západu. Čekalo se proto, že bude otevřena druhá fronta, ale marně. Oba garanční státy sice vypověděly Německu válku (3. září 1939), ale také nebyly na válku připraveny. Britský expediční sbor se začal vyloďovat ve Francii až 12. září a francouzská vojska dokončila soustředění na západní frontě až 21. září, a to bylo již dva dny po pádu Polska. Jejich činnost se pak zaměřila na ochranu i pro ně důležitých přírodních zdrojů v Norsku.

Nikým neohrožené Německo od západu tak mohlo celý svůj válečný arzenál bohatě doplněný o dokonalé zbraně bývalé československé armády použít na zdolání Polska. Dobře vyzbrojená německá armáda, nejen co do počtu vojáků, bojové techniky, ale i taktickým vedením války, tlačila polskou armádu k ústupu na východ. Důležitou roli na tomto nepříznivém vývoji hrálo německé letectvo, které svým působením vyčišťovalo prostor před postupující frontou. Velkým množstvím letadel bombardovalo nejprve dopravní cesty (železnici, silnice), nepřátelskou armádu a hlavně větší města k vyvolání paniky mezi obyvatelstvem. Německá armáda pak měla snadný postup vpřed.

Byli jsme svědky válečného utrpení Poláků, kteří v panickém strachu utíkali před postupující německou armádou i přes Boratín, který neleží na žádné významné tepně, jež byly beznadějně ucpané. Byl to neradostný pohled na tolik zoufalých lidí nemajících prakticky žádné jiné volby, než se vrátit domů nebo pokračovat dál na východ, kde to končilo zpravidla internací v Maďarsku, Rumunsku nebo v Sovětském svazu. V této situaci nebyla výjimkou výměna auta za kolo, protože když došel benzín, nebylo možno koupit další, a věci, které si vzali s sebou, bylo nutné na něčem vézt.

V této situaci se neustále vynořovala myšlenka, i když jsme se ji snažili potlačovat, kde jsou ti polští bouřliváci, kteří ještě před nedávnem vykřikovali do světa společně s Němci „My chceme kolonie“, ti, co Hitlerovi pomáhali rozbít Československo tím, že v době pro něj nejkritičtější uplatňovali nárok na část Slezska, a v neposlední řadě ti, co v té době po celém Polsku i v nedalekém Lucku v září 1938 rozněcovali protičeskou hysterii a vyřvávali „precz s Czechami, czapkami ich zarzucami“ a jak se asi cítí ti, co 15. března po dovršení okupace Československa nařídili „odstranit a spálit v České matici školské v Lucku všechny vlajky a obrazy české, aby tak konstatovali FINIS BOHEMIA“, jak uvádí učitel Josef Vlk ve svém deníku.

Smutné bylo také to, že mezi těmi prchajícími byli také bývalí čeští vojáci a letci, kteří Polsku nabízeli svou pomoc při obraně státu, ale marně. Když byli soustředěni v Krakově před vypuknutím války, byli odmítnuti s tím, že jim to nedovoluje polsko-německá smlouva. Po vpádu Němců to bylo možné, ale nebyl dostatek zbraní a letadel ani pro vlastní armádu a letectvo. Někteří z těchto uprchlíků se zdrželi na Volyni a vyčkali příchodu Sovětů. Také na Boratíně se několik letců zdrželo sice jen pár dní, ale cítili se prý v našem prostředí připomínajícím Československo jako doma.

Každým dnem se německá armáda přibližovala k nám na Volyň bez většího odporu polské armády. V neděli 10. září (desátý den války) i my na Boratíně, vzdáleném 450 km přímou čarou od původních hranic s Německem, jsme poznali alespoň částečně, co je to moderní válka a její hrůzy. Po tři dny bylo v různých intervalech slyšet pověstný hukot letadel obtěžkaných bombami, který byl doplňován výbuchy bomb vrhaných zejména na Luck i jeho okolí, kde se soustřeďovala jak armáda, tak i uprchlíci. Vyvolávalo to hrozný pocit strachu a bezmocnosti nejen při přelétání celých eskader bombardérů, ale i při pohledu na hustý a mnohdy černý dým, který se ještě dlouho po bombardování vznášel nad místy zásahu.

Bezvýhodnou situaci polské armády ztěžovala skutečnost, že hlavní vedení armády pozbylo postupně kontakt s vojsky ve všech směrech, a jak říkají historikové, že v závěru německého tažení skončila z polské strany válka jako organizované řízená vojenská operace. Na bojištích zůstaly jen vyčerpané a izolované skupiny, jejichž osud byl předem zpečetěn. A v takovém stavu jsme ji bohužel viděli i my na Volyni v závěru války.

A tak zatímco obklíčené hlavní město Polska Varšava statečně odolávalo velké přesile

německých vojsk až do 28. září, ve východní části Polska (západní část Volyně s Boratínem) došlo k významné události. Dne 17. září překročila sovětská armáda hranice s Polskem a začala z východu obsazovat jeho území až po řeku Bug. Na druhém břehu řeky se již zabydleli němečtí vojáci, kteří tam dorazili od západu. Okupace a rozdělení Polska, svrchovaného státu, byly dovršeny.

Tento smutný akt silně připomněl trojí dělení Polska, které se odehrálo v 18. století. Tehdy si Polsko rozdělily tři sousední státy Rusko, Rakousko-Uhersko a Prusko. Tentokráte to byl Sovětský svaz a Německo.

Polsko padlo. Padly tím všechny naše naděje, že v případě napadení Polska vstoupí do války Anglie a Francie a tím dojde také k osvobození Československa. Ukázalo se, že všechny takové spekulace nejen v protektorátě ale i u nás byly liché.

Bohužel se nesplnilo nic ze slov maršálka Rydz Śmiglyho, který před vypuknutím války oznamoval polskému národu, že armáda je připravena k obraně země a že nikomu nedá ani „guzíka“ (knoflík). Naopak třetí den po napadení Polska apeloval na všechny Čechy v Polsku, aby pomohli zachránit jejich zemi. Polská republika tak přestala existovat oficiálně (19. září 1939) i přesto, že se ve Varšavě ještě bojovalo.

Jak nečekaně k nám v roce 1919 Polsko přišlo, tak nečekaně v roce 1939 odešlo. Ani jsme se s ním nestačili rozloučit a poděkovat. Teprve později jsme si uvědomili, že s ním odešlo společenské zřízení, které v porovnání s tím, co jsme zažili před ním a v dalších letech, představovalo již svobodnější život, a že i přes celosvětovou hospodářskou krizi, která v třicátých letech dorazila i k nám, to bylo, dá se říci, jedno z nejpłodnějších období života české menšiny na Volyni. Bohudík naše mladá poválečná generace, která okusila trochu toho svobodnějšího života, netušila, že vyrostla do další mnohem hroznější války.

Polsko-německá válka skončila tím, že na území bývalé Polské republiky na západ od řeky Bugu byl zřízen Gouvennement pod patronací Velkoněmecké říše a východní část Polské republiky i s Boratínem byla přičleněna k Ukrajinské republice v rámci Sovětského svazu.

Na průběh mobilizace dne 14. srpna 1939 vzpomíná Jaroslav Vlk ve svém deníčku takto:
Časně zrána ve 4 hodiny budí mne tlukotem na okno starosta obce František Albrecht, přináší mi mobilizační kartu, stavějí se ve dvanácti hodinách do 8 km vzdáleného Lucka. Víím, co

Jaroslav Vlk

to znamená, a proto také nemeškaje bera s sebou ty nejnütnější věci a hlavně zloté pro přilepšení. Loučím se se sestrou, Pepíčkem a bratrem Rosťou, který právě byl na návštěvě jsa učitelem na Moskovštíně asi 25 km vzdálené české vsíce. Neměně smutné bylo loučení s tatínkem dlícím také právě u bratra Slávka. Nezapomenu nikdy, jak pro mne plakal. Já však zůstal silným věda, proč jdu válčit. Sedám na kolo, nerozloučiv se ani s bratrem Josefem a přáteli, ujíždím do pluku. Opouštěje Boratín uvědomuji si, že jdu zatím pouze sám z vesnice, že to nebude snad ani tak strašné, že přece válka bude snad zažehnána.

Kolo jsem nechal u bratra Václava. Byli také překvapeni majíce obavu, že i on snad také narukuje. Zatím musil se svým autem stavět se také v kasárnách. Navštívil jsem B. Balouna, s nímž jsem měl záměr opustiti Polsko, dávaje se ve službu legionářů jako Ládík Balounů a Rostík Chudobů tak učinili a odjeli do Francie. Plány naše se však nepodařily. Přeje mi vše nejlepší, vcházím do brány 24 p. p., kde

se potkávám s Václavem.

Odevzdal jsem kartu mobilizační s vojenskou knížkou, dostal masku, jdu do I. poschodí pro ústroj. Jsem udiven jakže v době mobilizace vše tak loudavě pokračuje. Poznávám šéfa, kde jsem před 3 roky byl v rezervě (záloze). Vybírám si, vlastně dobírám boty - kalhoty, kabát, plášť, ale je mi to lhostejné, jen aby bylo pohodlné. Večer vydávali v magazíně broni - zbraň a potřebné nářadí. Na mě se dostala pouze lopatka a bagnet (bajonet - bodák). Karabinu prý také vbrzku zafasuju. S tímto ozbrojením mám válčit proti dobře ozbrojenému nepříteli? Jak směšné a smutné, když shledávám, že v městě Vojevodzském je nedostatek zbraní pro několik zmobilizovaných ročníků; uvažuji o tom všem a nechci věřit, že by to měla být skutečnost. A byla! Představoval jsem si mobilizaci (třebas tato byla jen částečná). Během několika hodin budem připraveni k nastoupení a odjezdu na front a zatím třetí den civíme v kasárnách. Přidělen ke zwiadu sekcji zwiadowczej (průzkumu, pozn. aut.) stává se „mojí sekcijnym“ kapral Czeslaw Zawilski, pocházející z osadníků Aleksandrow za Nivou Hubinskou. Dostává se mi totiž možnost vybrat šikovného koníka u plotu, kam byli přivedeni občany určené k mobilizaci a našel pěkného hnědáka s bílou lysinou na hlavě, která mně má být mým přítelem ve válce. Mám tedy již povinnost starat se o tohoto kamaráda tím, že ho musím především na dalekou cestu obout - podkovat - krmit - čistit apod. Rád bych znal jeho majitele předešlého, abych jej mohl pojmenovat pravým jménem, nevádí však, křtím ho na „Šemíka“ a hledím se s ním spřátelit. Druhý den a dosud mobilisanti se scházejí, pěkná mi to mobilisace - balagán všude a ve všem. Kasárna jsou směsí vojáků a civilů dosud neuniformovaných od Polešuka až po řídský zjev intelektuálů. Kantina je přeplněna - každý si chce přilepšit máje pár grošů. Obědy, snídaně a večere jsou bez pořádku vydávány, mnohým se ani nedostane. Nocujeme v kůlnách se slámou, kde spíme jako herinky v bečce oblečení hlídaje si každý svůj majetek.

Sovětská okupace (září 1939 až červen 1941)

Jak již bylo uvedeno, 17. září 1939 se pootevřely západní hranice Sovětského svazu a na tehdejší ještě polské území vstoupil sovětský člověk, reprezentant země, která téměř dvacet let budovala údajně spravedlivější společenský řád, izolovaná od ostatního světa v takřka neprodyšně uzavřených hranicích. I přesto nějaké zprávy se odtud dostávaly ven nejrůznějšími cestami, ale nebyly příliš lichotivé, ba dokonce v některých obdobích hrůzostrašné. Příznačné a snad i symbolické bylo to, že prvním sovětským člověkem, kterému bylo oficiálně povoleno vystoupit z uzavřeného prostoru Sovětského svazu a na cizím území hrát roli osvoboditele, byl voják a přicházel se zbraní v ruce, stejně jako ti ze západu a stejně tak bez jakéhokoliv upozornění, varování nebo jednání s polskou vládou.

Tyto události udivily a vzrušily celý diplomatický svět, neboť vybočovaly ze zásad, které Sovětský svaz na mezinárodním fóru až dosud většinou dodržoval. Prvním vybočením bylo uzavření německo-ruského paktu o neútočení, navíc na základě osobního dopisu Hitlera Staliniovi bez dodržení diplomatických zvyklostí. Druhým přestupkem zásadního významu bylo otevření západní hranice a přivlastnění si cizího území. Těmito akcemi však vstoupil nejvyšší politický představitel ve státě Josef Vissarionovič Stalin na otevřenou scénu Evropy, aby se představil světu a zároveň získal čas na zvýšení obrany své země. Že to s tou obranou země myslel vážně, dotvrzuje uzavření smluv o neútočení ještě v témže roce s Estonskem (28. září), Lotyšskem (5. října) a Litvou (10. října). Finsko nabídnutou smlouvou odmítlo (30. listopadu)

a to byl hlavní důvod rusko-finské války, která trvala tři měsíce. Dlouhé 3 měsíce v krutých zimních podmínkách obětaví Finové bránili svou zemi za vydatné materiální pomoci západních mocností a za morální podpory celého pokrokového světa. Samozřejmě i v Boratíně se sledoval ten nerovný boj s velkým uznáním pro další utiskovaný malý evropský národ. Výsledkem této války bylo odtržení karelo-finského území a připojení k Sovětskému svazu. Smlouva mezi oběma státy pak byla uzavřena 12. března 1940. Ale vraťme se zpátky na Volyň.

Vstup sovětské Rudé armády k nám nebyl nijak impozantní. V prvním sledu přišli vojáci do větších měst v podstatě bez boje, protože nebylo s kým bojovat. V nedalekém Lucku se objevili rudoarmějci 19. září 1939. Všichni jsme byli zvědaví nejen na to, jak vypadají, ale i na informace o tamnějším životě. Proto, když se někde objevili samostatně, byli hned obklopeni hloučkem lidí a zavaleni mnoha otázkami. Vojáci, většinou mladí lidé, odchovanci Pionýra, Komsomolu i Komunistické strany, zprvu překvapeni, že v tom kapitalistickém světě žijí stejní lidé jako oni a pohledem do výkladních skříní, odpovídali až příliš sebevědomě, v tom smyslu, že u nich „tože vsjo jest a mnogo“ (všechno je a ještě více). Ze všech těch setkání a rozhovorů, většinou s prostými vojáky, jsme si mohli udělat závěr, že nás přišli osvobodit (od čeho, to jsme poznali hned po vyprodání všech polských zásob veškerého zboží v obchodech), že neexistuje nic co by v jejich zemi nebylo (všechno tam mají, dokonce továrny na pomeranče), že většina světových objevů a vynálezů zajišťujících pokrok pochází z Ruska, že jsou nejpokrokovější a nejbohatší zemí světa, prostě pohádková země. Naproti tomu nevěděli, nechtěli vědět nebo snad měli zákaz mluvit o tom, že milióny lidí v jejich zemi zahynuly v době hladomoru, ve vyhnanství či v jiných táborech jako třídní nepřátelé sovětského zřízení. Později jsme to pochopili i my, že o podobných věcech se mohlo mluvit jen v kruhu svých dobře známých, a to ještě jen za zavřenými dveřmi a okny.

Ani ve výzbroji a výstroji nepůsobila sovětská armáda v prvním sledu nejlepším dojmem. Jejich vojenské hodnosti a označení na uniformách nemohly v socialistickém státě zůstat stejné jako za cara. Proto bylo zavedeno nové pomoci barevných, lesklých trojúhelníčků, čtverečků i obdélníčků apod. Tento způsob označení byl převeden na klasický (známý v evropských zemích) až v průběhu války s Německem.

Rostislav Vlk na setkání se sovětskou armádou vzpomíná:

Šli jsme se podívat, co se děje v Lucku. V parku brzo ráno Poláci na koních i v pěších útvarech pochodovali na Krásné. K poledni koukáme, co se to k nám žene. Na koníčkách, uzda z provázku, na koni deka a na ní sovětský voják. „Vintovka“ ohromná, šestinábojová, když se k ní postavil voják, „štyk“ ho převyšoval.

A ještě jedno setkání se sovětskými vojáky popisuje Vladislav Opočenský, synovec faráře:

Flinty na špagátech, koně na provázkách, vintovka byla delší než malý voják, dlouhý šedivý „šinel“ (dlouhý vojenský kabát), dole neobroubený. Bolševický voják za 1. sovětů (v září 1939) chtěl vidět popa před tím se připravil, napálil si do manžety šinelu nagany (pistole), myslel si asi, že pop je něco jako dábel, tak byl zblbnutý. Přišel na faru (byl poslán), ale farář Opočenský zrovna nebyl doma, jen Libuška a děvečka Káta. Když se vrátil farář Opočenský, byl v pracovním, voják zůstal jako vyjevený, že to je normální člověk. Takže na nagany nedošlo. Ale něco o církvi věděl a chtěl „cerkovnoje vino“. Tady žádné víno neměli, pak si ale vzpomněli, že mají sklenici naložených višní, rychle „višňák“ scedili a vojákovi nalili, ten si liboval „charofoje vino“. Takto přišli osvobodit Ukrajinu od Poláků.

Ale Bedřich Opočenský se sovětských vojáků zastal:

Vedle německého vojáka byl ruský chudás. Ale „nelze posuzovat ruského vojáka podle jeho obmotek“. Ruský voják měl na šňůrce „sumku“ (pytel) a v něm měl všechno k přežití . Suchary, machorku i náboje, když zalezl do zákopu měl u sebe všechno nejdůležitější, tím byl samostatný, nezávislý na dodávce. Ale měli s sebou i odvahu a entuziazm (nadšení).

Již při rozhovoru s vojáky jsme obohacovali svůj jazyk o nová slova případně o slova u nás běžně nepoužívaná. Tak například: Místo oslovení pane nebo paní se používalo „tovaryšč“ (soudruh), bez ohledu na to, jde-li o muže či ženu nebo prostě občana. Dále používané slovo „kulak“ znamenalo hanlivé označení pro soukromého rolníka s větší výměrou půdy zpravidla nad deset hektarů. „Kolchoz“ znamená kolektivní hospodářství (naše zemědělské družstvo). Dále slova „mítíng“, „komsomol“ (komunistická mládež), „brigáda“, „pionýr“, „agitace“, „politruk - političeskij rukovoditel“ (politický vedoucí) atd.

V druhém sledu k nám přišli praví vládcí, organizátoři sovětského řádu: politrucí, milicionáři, administrativní pracovníci a další. Jedním z prvních opatření na Boratíně bylo zrušení české obecní samosprávy a přičlenění Českého Boratína k ukrajinským Boratínům s jedním obecním úřadem (selradou) a příprava všeobecných voleb do všech obecních a vyšších orgánů.

Již brzo po zahájení činnosti těchto stranických funkcionářů jsme poznali, že k nám přišel jiný svět, než na jaký jsme byli zvyklí: veselejší, barevnější, primitivnější, ale také podstatně krutější, než jsme si dokázali představit.

Veselejší byl v tom, že zejména ve městech nás stále obklopovala hudba, hlavně budovatelské písně z nové sovětské tvorby, které opěvovaly práci, Stalina, rodnou stranu (samozřejmě komunistickou, jiná zde neměla místa) a armádu, jako hlavní záštitu budování socialismu. Téměř hitem byla píseň „Široká strana moja rodnája“, ve které byl kladen důraz na slova z refrénu „ja drugoj takoj strany něznaju, gďe tak volno dyšet čelavěk“. Stará hudba ze starého Ruska byla na indexu, duchovní hudba byla zatím provozována jen v rámci bohoslužeb, ovšem jen se souhlasem příslušných orgánů, případně církevních tajemníků. Zelenou měly estrády a hlavně cirkusy. Novinkou byly kulturní vločky před každou schůzí, mítíngem či jiným organizovaným shromážděním občanů.

Barevnější svět hlavně proto, že téměř po celý rok byly vyzdobeny hlavní ulice měst, veřejné budovy a i ostatní budovy na frekventovanějších místech rudými transparenty děkujícími vždy někomu za naše blaho. Vedle toho na rudém podkladě velké obrazy Stalina, většínou v nadživotní velikosti, čtyřportréty myšlenkových vůdců - Marxe, Engelse, Lenina a Stalina. K tomu samozřejmě patřily rudé vlajky pokud možno zavěšené od střechy až k zemi i přes okna, nejen veřejných, ale i občanských budov jako např. na budově „Bank rolny“. Největší pozornost takovéto výzdobě byla věnována ve dnech oslav Velké říjnové socialistické revoluce, 1. máje a hlavně před a v čase voleb. Jinak sovětský kalendář počítal na každý den s nějakou částí obyvatelstva, která měla být oslavována (učitelé, železničáři, horníci, armáda, děti, matky, spisovatelé atd.). Zkrátka téměř stále bylo co oslavovat a stále nás někdo z transparentů sledoval. Většinou Stalinové a členové politbyra (méně již členové vlády), případně místní straničtí funkcionáři.

Primitivnější a myšlenkově spoutanější svět. Na jedné straně se režim snažil o to, aby každý občan (spolehlivý) měl devítiletku (devět povinných školních let), kterou po vstupu na Volyň zavedl. V prvním školním roce ponechal školám dosavadní program i v nezměněném jazyce. Tak například v bývalém gymnáziu v Lucku se nadále vyučovalo v polském jazyce,

ale ve všech ročnících byla povinná ukrajinština i ruština, a to každý den po jedné hodině. Kromě toho byly přidány další předměty se sovětskou tematikou. Na druhé straně však neustále byla vyhlášována hesla pro různé příležitosti, která měla působit na občana, aby se jeho myšlení neubíralo jiným než žádoucím směrem. Různá téměř povinná školení, mítinky a desetiminutovky ve školách, úřadech i továrnách sloužily hlavně k tomu, aby k současným aktuálním událostem bylo prezentováno stanovisko komunistické strany. Jiný názor byl považován za reakcionářství, což přinášelo různé nepříjemnosti ihned nebo tehdy, kdy to člověk nejméně potřeboval. Samozřejmě, že byly použity při kádrování, postaveném výhradně na třídním původu kádrovaného příp. při zjišťování jeho spolehlivosti vůči režimu.

I v náboženské otázce se bylo možno setkat s primitivními metodami. Počínaje přesvědčováním dětí o tom, že když poprosí svého Boha o pět rublů, nedostane je, ale poprosí-li o pět rublů Stalina, pak se najednou někde poblíž prosícího pětirublovka objeví. Skoro směšné bylo zakazování náboženských zpěvníků z 19. století pro údajně protikomunistické texty. Tehdejší varhaník a cvičitel sborového zpěvu na Boratíně Vladislav Vlk st. byl mnohokrát předvolán k církevnímu tajemníkovi, proč v té nebo oné písni jsou slova, která mohla být vykládána jako proti režimu, a proto musely být některé sloky ve zpěvnících přelepeny. Také zavedení pětidenního pracovního týdne s šestým dnem volna (vychodnoj) mělo nesporně přispět k tomu, aby většina nedělí připadla na pracovní den a věřící museli jít místo do kostela do práce a děti a studenti do školy. Naštěstí tento experiment brzo skončil.

Vladislav Albrecht vzpomíná:

Měli jsme na faře zkoušku zpěvu. Ale když tam byla úřadovna „selrady“, tak tam byl také obraz Stalina. Zpívali jsme zrovna z „Jásavého chvalo zpěvu“, když přišel politruk Berežniak a křičel, že před Stalinem zpíváme nábožné písně. Chytil můj zpěvník, praštil s ním o zem, až se na něm zlámala obalová deska. Dlouho to bylo tak, až to Šťastný z Roudnice opravil. Pak u Vlků, když se Berežniak opil, slíbil panu cvičiteli, že mu nebude mluvit do jeho zpívání. Pak byl politruk stejně odvolán, přišla tam politručka (byl zřejmě ideově pochybený, pozn. aut.).

Krutější. Brzo po příchodu sovětské moci začalo očišťování obsazeného území od cizího živlu. Jako první přišla na řadu polská inteligence a polští osídlenci, kteří po první světové válce dostali na Volyni velkostatky. Byl to smutný pohled na přistavený vlak na luckém nádraží, sestavený z nákladních vagonů (dobyččáků), kam byli tito lidé po nocích svázení. Venku teplota hluboko pod nulou, hlídající voják, uvnitř, soudě podle slabého pramínku kouře z instalovaných komínků, jen nějaká malá narychlo zrobená „kamínka“. Občas se nadzvedl kryt zamřížovaného okénka těsně pod střechem a v něm se objevila čísi hlava hledající pomoc. U přejezdu stáli lidé (na nádraží k vlaku nesměli) a snažili se navázat kontakt se svými drahými, které v noci odvezli z jejich bytů. Dalším překvapením bylo, když nám ve škole oznamovali, že ten a ten profesor už nepříjde. A pak už jen šlo o to, kdo bude další na řadě.

V rámci zavádění sovětského společenského řádu došlo také na zakládání kolchozů. Boratín začali navštěvovat různí agitátoři. Svolávali k tomu schůze, navštěvovali rodiny. Agitovali, přesvědčovali, ale marně. Tak přišel postih v podobě zvýšení povinných dodávek obilí státu. V některých případech to znamenalo takové množství obilí, které na svých polích nemohli vypěstovat. Tito rolníci pak museli nakoupit obilí jinde, aby mohli dodávku (kontin-

gent) splnit. V opačném případě by to mohlo znamenat vyvezení celé rodiny do pustin Kazachstánu. I přes stále opakované schůze na toto téma i výhrůžky se odpor proti kolchozům v Boratíně nepodařilo zlomit. Hlavním argumentem boratínských občanů bylo to, že výsledky hospodaření kolchozů v Rusku jsou podstatně horší než jejich. Tento odpor ke kolchozům měl být definitivně zlomen vyvezením několika boratínských „kulackých“ rodin, jak později po příchodu německé armády vyplynulo z připravovaných dokladů. Sověti zavírali a vyváželi do vzdálených a nehostinných míst Sovětského svazu také českou inteligenci, majetné podnikatele zaměstnávající a podle tehdejší ideologie vykořisťující lidi mimo rodinné příslušníky. Vladislav Albrecht upřesňuje:

Vladislav Albrecht

Kulakům předepisovali velké dodávky obilí a daně, musel se prodat dobytek a peníze dát na daně, když jsi zaplatil, předepsali ti znova. France vzal politruk Berežniak na „koberec“ a on říká. Vždyť jsem zaplatil, už nemám. Jdi ke Kopeckému (pantátovi) a vypůjč si, ten peníze má. Museli jsme zabít jalovici, odvezli na trh. Tam rádi od Čechů nakupovali, měli jsme košatinu, bílou plachtou vyloženou, všechno čisté, váhu. Jinak se peníze nedaly získat. Za obilí se nedostalo skoro nic.

Když se měly zakládat kolchozy, nejdříve šli k „bidňakům“, pár jich tady na Boratíně bylo (Nechaničtí, Huškovi, ale i Klempřívi). Taky „sereďňáci“ a „kulaci“, u „koho bula serebrjanaja kryša“ (kdo měl plechovou střechu). Když šli k bidňakům, že budou zakládat kolchoz, ti říkali, my bez větších hospodářů nepůjdeme, pořad se to oddalovalo, až měli být kulaci vyvezeni na Sibir (25. června jsme měli být pryč). Seznam musel mít „holova“ (předseda) a 22. června 1943 začala válka.

Ukrajinské obyvatelstvo tvořící absolutní většinu v našem prostoru na tom bylo o něco lépe. Neměli větší majetky, o které by museli přijít, bydleli ve skromných domcích, mnohdy s drobným zvířectvem pohromadě. Příchodem sovětské vlády se jim rozšířila možnost vzdělávání na vyšších školách, což jim za polské vlády, stejně jako Čechům, bylo znemožňováno. Měli možnost vládnout na obecní úrovni ostatním národnostem a rozhodovat o jejich bytí. Největšího zklamání se pravděpodobně dočkali, když zjistili, že jejich soukmenovci z východní části Volyně již používají více ruštinu než ukrajinštinu. Takový vývoj byl po válce v Sovětském svazu a samozřejmě se s takovým vývojem počítalo i v naší části Volyně.

V předvečer útoku Německa na Sovětský svaz si naši sovětské „osvoboditelé“ počínali jako kdyby u nás měli být na věky. Věděli sice, že zatímco u nás zaváděli nový společenský řád, Hitler obsadil během dvou a půl měsíce Dánsko, Norsko, Holandsko, Belgie, Lucembursko, že v neděli 22. června 1940 kapitulovala Francie a že se k Německu kromě Itálie přidaly Maďarsko, Rumunsko, Slovensko, Bulharsko a Chorvatsko, ale pravděpodobně netušili, že jsou na řadě oni a tak brzo, vždyť mají s Hitlerem uzavřenou smlouvu. Jenže pro Hitlera nikdy nebyly smlouvy překážkou a tak přesně rok po pádu Francie, dne 22. června 1941 v časných ranních hodinách dopadly bomby nejprve na příhraniční města Sovětského svazu, mezi jinými i na Luck, vzdálený 80 km vzdušnou čarou od tehdejších německých hranic, a hned nato se německá armáda vydala na bleskový pochod dovnitř země.

Tak po dvou letech vládnutí od nás odešel, respektive byl vyhnán sovětský režim.

Nezanechal v nás nejlepší vzpomínky, ba naopak, po celé dva roky jsme my Češi žili ve strachu a v očekávání něčeho nepříjemného, neboť snaha vlády byla co nejrychleji přivést západní část Volyně na nesrovnatelně nižší úroveň východní Volyně. To v praxi znamenalo zrušit soukromé vlastnictví, založit kolchozy, pozavírat, případně vyvést i s rodinami majetnější občany, inteligenci a funkcionáře, bývalé důstojníky a příslušníky policie bývalého polského režimu. Týkalo se to také nás Čechů. Stále jsme nemohli pochopit, zejména ti, kteří znali ještě staré Rusko, jak se mohlo stát, že tak obrovská země, bývalá opora Slovanstva, která dala světu tolik slavných hudebních skladatelů, spisovatelů, básníků a vědců, může mít vládu, která takovým brutálním způsobem likviduje celé nepohodlné skupiny obyvatelstva. Znali jsme sice slova refrénu jejich stále propagované písně „Široka strana moja rodnája“, ale nepoznali a nezažili jsme za ty dva roky jejich vlády druhou část refrénu o svobodném životě („gdě tak volno dyšet čelavěk“).

Německá okupace (červen 1941 až březen 1944)

Byla neděle 22. 6. 1941, vojáci Rudé armády sháněli po Boratíně brigádníky na práci v prostoru mezi Boratínem a Holešovem, kde mělo být vybudováno letiště. Od časného rána toho dne bylo slyšet někde za Luckem vzdálené výbuchy. Shrabovali jsme posekané zelené obilí, které by za necelé dva měsíce mohlo přinést dobrou úrodu a skládali do kupy k odvezení. Na naše dotazy, co je to za výbuchy, nám naši dohlížející rudoarmějci ještě v poledne odpovídali: „Eto maňobri našoj armiji“ (to jsou manévry naší armády). Po obědě už se k nám nevrátili. Až doma jsme se dozvěděli, že německá armáda dnes ve 3 hodiny 15 minut překročila sovětské hranice a svůj příchod, podle své už tradiční strategie, ohlašuje bombardováním všeho, co jí stojí v cestě, ať jde o vojenské nebo občanské cíle.

Vladislav Opočenský líčí příchod německé armády na Boratín:

Sověti nevěděli, že je válka, když přišli Němci. Říkali „éto maněbri“. Než ale přišla válka, muselo se posekat zelené obilí, dělala se u Holešova přistávací plocha - letiště. „ Za 3 dny tady musí přistávat letadla“, říkal politruk. Pak tam přistávala letadla, ale německá. Německý důstojník přijel na motorce, zastavil na křižovatce u Zajíčků, Mařenka Janatová přišla s kyticí, farář Opočenský uměl německy, tak s ním mluvil, vítal ho. Důstojník se ptal na cestu „nach Holešov“, hledal letiště. Tenkrát jsme je vítali, protože to byli osvoboditelé.

Hitler tak zahájil „bleskovou“ válku proti Sovětskému svazu, samozřejmě bez vypovězení války, která podle strategického plánu měla trvat 3 až 4 měsíce. A skutečnost? Za necelé 3 roky se u nás frontáci objevili opět, ale s nepořízenou a beze zpěvu, s prořídilými řadami a nezletilými v uniformách maširovali „nach Vaterland“. Současně s německou armádou zahájila bojovou činnost také rumunská armáda. Dne 23. června vyhlásily Sovětům válku Slovensko, 26. června Finsko a 27. června Maďarsko.

V prvních dnech války se útočníkům dařilo rychle postupovat vpřed. Již 24. června obsadili Kaunas a Vilno. 28. byli v Minsku a o den později ve Lvově. Po velké bitvě (24. až 29. června) mezi Luckem, Dubnem a Rovnem, kde byla soustředěna hlavní tanková vojska sovětské armády, obsadili Němci také Luck.

Jak se později ukázalo, rychlý postup německé armády v prvních dnech války umožnily hlavně tyto okolnosti:

Nepřípravenost sovětské armády na válku. Vojska, která chránila západní pohraniční pásmo byla v mírových posádkách, neměla úplné stavy a byla početně značně slabší než nepřítel. Jednotlivá velitelství okruhů obdržela rozkaz k okamžitému vyhlášení pohotovosti teprve o půlnoci na 22. června, kdy již na uvedení tohoto nařízení v život bylo málo času.

V době zahájení útoku bylo mnoho velitelů na dovolených, samozřejmě po celé Rusi, a neměli možnost se rychle vrátit ke svým útvarům pro vyřazení železniční dopravy v přihraničí po neustálém bombardování a jak je známo, bez velitelů je armáda bezzubá.

Projevila se značná dezerce, zejména vojáků neruské národnosti, kteří se domnívali, že je v zajetí čeká lepší život než v sovětském „ráji“, ale zle se přepočítali.

V neposlední řadě to byly sabotáže a krádeže (v tancích místo pohonných hmot byla voda apod.).

O neschopnosti sovětské armády zadržet německý postup v prvních dnech války píše očitý svědek, sovětský válečný korespondent Konstantin Simonov ve své knize „Dny byly nekonečné“. Tato kniha a jeho deníky mohly být v Sovětském svazu zveřejněny až po Stalinově smrti a po skončení jeho krutovlády. Popisovaný děj se sice odehrává o něco severněji od Volyně v Bělorusku, ale jak sám poznamenává, „všude to zřejmě vypadalo tak jako u nás u Mogileva, někde možná trochu hůře, někde trochu líp.“

Výňatek z knihy „Dny byly nekonečné“ Konstantina Simonova:

Druhý den války dne 23. června 1941 jsem byl od rána na lidovém komisariátu. Měl jsem jet do Grodna a pracovat v armádních novinách 3. armády. Dostal jsem výstroj. Zbraň mi nedali. Dostanu ji pryč na frontě. V intendantním skladu jsem se rozloučil s ostatními spisovateli, kteří odjízděli na frontu. Toho dne jelo prvních třicet lidí. Zkoušeli si uniformy a hlučeli přítomně, snad až přespříliš. Byli rozčileni. 24. června večer byla v Moskvě naprostá tma. Tu a tam svítily modré žárovky. První příznaky zmatku a nepořádku: temné nádraží, tlačeniště. Nebylo jasné, kam a kdy který vlak pojedje. Narazil jsem na nějaké zábradlí, přes které se nesmí. Přehodil jsem kufr a pak jsem přešel sám. Vlak se dal do pohybu. Vagóny byly bůhvíproč výletní, ačkoli vlak měl jet do Minska.

V našem vagóně byli velitelé, kteří se vraceli z dovolené. Měl jsem podivný, tíživý pocit. Vypadalo to, jako by celá polovina Západního vojenského okruhu byla na dovolené. Nechápal jsem, jak se to mohlo stát. Jeli jsme noc na pětadvacátého, pak celý den a noc na šestadvacátého. Jednou bombardovali, ale někde daleko. Vystoupili jsme v Borisově v šest hodin ráno. Dál vlaky nejeły. Trať do Minska pryč byla rozbombardována a Němci tam někde vysadili parašutisty. Společně s jedním kapitánem dělostřelectva jsme tři hodiny hledali ve městě a v okolí aspoň nějaké vojenské velitelství. Zabrali jsme nákladní auto, které chtěl šofér opustit, protože mu došel benzín. Učiliště tankistů, umístěné v lese, kde podle našeho názoru mohl být i velitel posádky, bylo už opuštěné. Nikdo nic nevěděl. Znovu jsme vyjeli na silnici. Po cestě pochodovala vojska a jeły automobily, některé jedním směrem, jiné zase druhým. Ničemu jsme nerozuměli. Německá letadla létala nízko nad zemí a pronásledovala auta. Jedno letadlo proletělo přímo nad námi a střelilo z kulometů. Z našeho nákladního auta létaly úlomky, ale nikdo z nás nebyl raněn. Potřebovali jsme natankovat, jeli jsme dál, k Minsku. Cestou nám řekli, že tam už jsou Němci, ale my jsme tomu nevěřili a dobře jsme udělali. Na stanici jsme spatřili podivný obraz. Kapitán a podplukovník vedli s namířenými pistolemi dva odzbrojené ženijní důstojníky. Jeden z nich, starší major se dvěma řády,

křičel, že ještě nikdy nic takového nezažil a že po takové ostudě mu nezbyvá, než aby se zastřelil. Po velkých obtížích se podařilo vysvětlit nedorozumění. Ženisté sem byli posláni proto, aby - až bude nutno - vyhodili benzínovou stanici do povětří, a tady je pokládali za německé diverzanty.

Vrátili jsme se do Borisova. Velitelství města se chystalo k odjezdu. Na otázku, co se děje, křičel na nás velitel ochraptělým hlasem: „Maršál Timošenko dal rozkaz opustit Borisov, přejít na druhý břeh Bereziny a tam se bránit do poslední kapky krve!”

Odjeli jsme k Berezině. Na hrázi stál hrozně rozčilený, rozčuchaný a zpocený člověk se dvěma pistolemi v rukou. Zastavoval auta a lidi, vyhrožoval jim, že je zastřelí, divoce vykřikoval, že tu musí zastavit armádu a že ji zastaví a zabije každého, kdo se odváží ustupovat.

Ale vcelku to bylo všechno trapné. Lidé ho lhostejně mýjeli, on je pouštěl a hrozil pistolí dalším, kteří přicházeli za nimi.

Když jsme přešli přes Berezinu, zastavili jsme se v řídkém borovém lese, který se jen hemžil lidmi. Většinou to byli důstojníci a prostí vojáci, kteří se vraceli z dovolené, a dále spousta mobilizovaných, kteří se úporně snažili dostat na západ, na svá svolávací střediska. Několik plukovníků dělalo v lese pořádek. Pořizovali seznamy, formovali roty a prapory a posílali je nalevo a napravo podél Bereziny, aby zaujaly obranná postavení. Bylo tu mnoho pušek, několik kulometů a několik děl. Náboje byly také, ale ráže neodpovídala ráži děl. Můj spolucestující, kapitán dělostřelectva, odjel zpátky do Borisova obstarat munici.

Zavezl jsem auto do lesa a šel se přihlásit. Dostal jsem pušku s bodákem, ale bez řemenu. Za půl hodiny začali Němci v několika vlnách ostřelovat les ze vzduchu z kulometů. Les byl řídký, a proto mohli snadno po nás střílet. Útok trval až do noci. Pozdě večer se vrátil kapitán s municí.

Ve tmě jsem ulehl u nákladního auta. Pociťoval jsem únavu a zmatek. Co se to jenom děje! Neztrácel jsem však víru, že je to všechno náhodné, že je tu nějaký průlom, že před námi a za námi jsou naše vojska, která přijdou a dají vše do pořádku.

Ráno jsme začali kopat úkryty a zákopy. Vykopal jsem úkryt a šel jsem hledat velitelství. V lese na cestě jsem potkal komisaře útvaru Susajkova. Byl zarostlý, vojenský plášť měl jen tak přehozený přes ramena a bůhvíproč držel v rukou lopatu. Přistoupil jsem k němu a s naivitou, které jsem se ještě nezbavil, jsem se zeptal, kde mám hledat své noviny. Podíval se na mne nepřítomným pohledem. „Copak nevidíte, co se tu děje? Jaké noviny?”

Řekl jsem mu, že se chci hlásit aspoň ve štábu frontu, abych dostal další instrukce. Zavrtěl hlavou. Nevěděl, kde je štáb frontu, a nevěděl vlastně vůbec nic, stejně jako všichni, kteří byli s námi tady v lese.

V sedm hodin ráno nás Němci začali znovu bombardovat a ostřelovat. 28. června jsem se dozvěděl, že štáb frontu je pryč někde u Mogileva. Jel jsem tam přes Oršu s plukovníkem pohraniční stráže. Podél silnice bylo strhané vedení. Všude ležely mrtvolky. Většinou mrtvolky uprchlíků.

U odbočky na Oršu jsem poprvé spatřil pravidelná vojska. Zaujala postavení v lesích podél silnice. Bylo vidět kulometry, děla, polní kuchyně. Chodili tu lidé se zbraněmi, v přílbách. To všechno mi konečně připomnělo takovou armádu, jakou jsem byl zvyklý vídat. Trochu se mi ulevilo.

Do Orši jsme přijeli před západem slunce. Po bombardování byla polovina domů bez oken. Výkladní skříně zely prázdnou. Dveře domů dokořán. Obyvatelé odcházeli. Nádraží bylo přeplněno vlaky. Bylo tu mnoho vojáků, ale ještě více uprchlíků. Nikdo nic nevěděl. Major

železničních vojsk křičel do telefonu: „Vlak nebude! Nebude! Trať na Smolensk není volná! Němci rozbombardovali vlak s municí. Vagóny explodují. Žádný vlak do Smolenska nepojede!”

Rozhodli jsme se, že se stůj co stůj dostaneme do Mogileva. Není-li tam štáb frontu, musí tam být štáb armády. Ti, kteří se vraceli z dovolené, byli rozmrzeli a nešťastní: někde se bojuje, někde se bijí jejich útvary, a oni se tam nemohou dostat. Zbývala jediná možnost: najít pro začátek aspoň nějaký štáb.

U velitele v Mogilevu se nás sešlo na dvě stě důstojníků. Začali nás zařazovat podle druhů vojsk: pěšáci, dělostřelci, spojaři. Nakonec jsme zbyli dva - já a vojenský prokurátor. Velitel prohlédl mé papíry a řekl mi, že štáb frontu je osmnáct kilometrů od Mogileva.

Našel jsem tu i redaktora frontových novin. Kde je 3. armáda, anebo dokonce kde je redakce novin 3. armády, kam jsem jel, to nikdo nevěděl. Dostal jsem rozkaz zůstat u frontových novin.

Vtom přišla zpráva, že byl zajat německý letec. Počkal jsem na jeho výslech. Němce, mladého šikovatele se železným křížem, zavedli do malého stanu k rozvědčíkům. Nebylo tam k hnutí. Všichni seděli na bobku a dlouho ho vyslychali. Nejzajímavější bylo, že Němec měl kompas a věděl, že ho sestřelili u Mogileva, ale přesto nešel na západ, nýbrž na východ. Z jeho slov jsme pochopili, že šestého dne války, to znamená včera, Němci počítali s dobytím Smolenska, a on, jako pravý Němec, pevně věřil tomuto plánu a šel směrem na Smolensk.

Od čtyřicátého kilometru bobrujské silnice se začali objevovat špinaví, otrhaní lidé, jednotlivě nebo ve dvojicích, zřejmě ti, kteří se dostali z obklíčení. Vojsko nebylo vidět ani na silnici, ani po obou stranách v lese. Nedaleko od Bereziny nás zastavil rudoarmějce, který stál na stráží bez pušky, jenom s granátem za opaskem. Měl rozkaz posílat jednotlivce, kteří přicházeli do Bobrujska, někam napravo do lesa, kde někdo něco formoval.

Rudoarmějce nikdo od včerejška nevystřídal. Měl hlad. Dali jsme mu suchary a jeli dál. Nad našimi hlavami proletělo směrem k Bobrujsku asi patnáct starých pomalých bombardérů TB-3 bez doprovodů stíhaček. Vpředu bylo slyšet výbuchy pum.

Chtěli jsme zahnout na první polní cestu. Možná, že někde stranou budou nějaké jednotky. A tu jsem náhle spatřil strašný obraz. Nad námi pomalu letěly TB-3, vracející se z akce. Viděl jsem, jak během pěti minut messerschmitt sestřelil postupně všech šest bombardérů. Přiblížil se k TB-3 zezadu, bombardér se vzňal a rychle ztrácel výšku. Messerschmitt se přiblížil zezadu k druhému TB-3 a ten také začal hořet a padat. Tak postupně všech šest bombardérů spadlo do lesa. Po obou stranách silnice, tam, kde se letadla zřídila, stoupaly do výše černé sloupy dýmu. Díval jsem se na to a plakal zlostí.

Přijeli jsme k rudoarmějci s granátem, který dosud stál na křížovatce. Zastavil auto a zeptal se mne: „Soudruhu veliteli, už druhý den a noc mě nikdo nepřišel vystřídat. Co mám dělat?” Ale já nevěděl, co má dělat, a nevěděl jsem ani, co mám dělat já s ním...

Tankovou divizi jsme hledali dlouho. Domnívali jsme se, že ji hned objevíme podle tanků, ale zůstali v ní pouze lidé a tank jenom jeden. Všechny ostatní tanky byly zničeny v bojích nebo vyhozeny do povětří, když došly pohonné látky. Dlouho jsem mluvil s lidmi, kteří se sem probili skoro až od Brestu, ze vzdálenosti přes 600 kilometrů, a nabyl jsem dojmu, že bojovali dobře, ba co víc - se zoufalou odvážností. Měli v divizi jenom zastaralé lehké stroje BT-5 a BT-7. Ale tato technika, kterou jim těsně před válkou slibovali vyměnit za novou, byla za jarních manévrů úplně opotřebována. Když vypukla válka, byla polovina tanků v opravě a ostatní byly ve stavu, který nelze nazvat právě bojeschopným. Nevím jak jinde, ale

v této divizi to vypadalo právě takto.

... V lese u Mogileva jsem si v politickém oddělení přečetl Stalinův projev, zapsaný podle odposlechu. Výzva k rozvíjení partyzánského hnutí na obsazených územích znamenala konec obrovského rozporu mezi dosavadními oficiálními zprávami tisku a skutečným rozsahem území, které už obsadili Němci. Bylo těžké to číst, ale nám, kteří jsme to věděli, přineslo přece jen ulehčení, že to bylo řečeno nahlas. A byl tu ještě druhý pocit. Najednou bylo jasné: všechny naděje, že jsou zničeny jenom naše krycí jednotky, že se někde chystá mocný úder, pověsti, že Jižní front útočí a dobyl Krakova, to všechno jsou jen plody fantazie. Vyplyvaly z toho, že začátek války vypadal ve skutečnosti jinak, než jsme si předtím představovali. Bylo to sice hořké, ale jasné. Všude to zřejmě vypadalo tak jako u nás u Mogileva, někde možná trochu hůř, někde trochu líp, a nezbyvalo nám nic jiného než se spolehnout na vlastní síly. A ještě jeden pocit: bylo nám milé a dojalo nás oslovení „přátelé moji!“ Tak se u nás v projevech už dávno nemluvalo. A po všechna ta léta nám to chybělo.

Po počátečním neúspěchu Sověti provedli řadu opatření, která měla zastavit hrozící porážku. Byl vytvořen Státní výbor obrany, jehož předsedou se stal J. V. Stalin (30. 6. 1941). Stalin byl již předtím jmenován předsedou Rady lidových komisařů (od roku 1946 přetvořené v Radu ministrů SSSR). Byla provedena všeobecná mobilizace ročníků 1905 až 1918 a nařízen přechod na válečné hospodářství země s heslem „Všechno pro frontu.“

To všechno se však mohlo projevit až později. Zatím byl obraz války stále stejně krutý. Nad dobývané území nalétávají německé bombardovací letouny, svrhnou bomby na určené cíle, vyděšené obyvatelstvo opouští své domovy a prchá, neví kam. Objevuje se, zejména v prvních dnech, demoralizovaná ustupující armáda pronásledovaná německou armádou na zemi a ostřelovaná shora kulomety z německých letounů. Co nebylo zničeno bombami, spalují rudoarmějci (bojovou techniku, kterou nestačili včas uklidit pro nedostatek pohonných hmot) a likvidují mosty, případně i továrny. Civilní obyvatelstvo na obsazeném území je týráno za sebemenší přestupky, což je považováno v této válce za hrdinství. Vyžívání osobních účtů občanů, případně všehni sovětských funkcionářů, je na běžném pořádku.

Tak takový byl obraz války v prvních dnech při obsazování Volyně na hlavním tahu německé armády na východ. V Boratíně, který byl poněkud stranou hlavního náporu, se to odehrálo tentokrát bez větších problémů. Měli jsme sice strach z toho, aby některý ten bombardovací letoun neshodil bomby nad Boratínem, ale zatím se to odehrávalo jenom v Lucku (kde každý den něco hořelo) a v jeho nejbližším okolí ve směru na Rovno a Dubno.

Obsazená Volyně se stala součástí Říšského komisariátu Ukrajina, jehož sídlo bylo v Rovně. Dále byly zřizovány generální a okresní komisariáty, byli jmenováni starštinové volostí a starostové obcí (starostou Českého Boratína se stal Bedřich Švejdar, který svým jednáním v této funkci zachránil mnoho občanů Boratína od vyvezení na práce do Říše a od jiných trestů). Kromě německého Říšského komisariátu byli i u ostatních komisariátů tři funkce obsazeny Němci: vedoucí komisariátu, zmocněnec pro pracovní síly a zemědělský vedoucí. Již tato skutečnost signalizovala, že hlavní tlak okupantů se bude soustřeďovat na výrobu levné pracovní síly a na hospodaření se zemědělskou produkcí. Ostatní místa v komisariátech mohli zastávat občané jiných národností, ochotní spolupracovat s Němci. V praxi to znamenalo, že ostatní správa byla v prvopočátcích v rukou Ukrajinců, zejména policie.

Boratínští pečlivě sledovali všechno, co se na území západní Volyně odehrávalo. Registrovali, že v národnostním složení obyvatelstva od polského vládnutí (1918 - 1939) došlo

k určitým změnám. Na sklonku 1939 a začátku roku 1940 se vystěhovali do Říše němečtí kolonisté ze sousední Hnidavy, kteří tu ještě zbyli po první vlně stěhování v roce 1915. V dalším období se zde postupně usadila početná skupina osob ruské národnosti. Vytvořila se z rodin ruských funkcionářů a pracovníků úřadů z období sovětského vládnutí v letech 1939 až 1941 a z uprchlíků ze zajateckých táborů, koncentračních táborů a z nucených prací v Německu. K Ukrajincům a Polákům tak přibyla další národnostní menšina, která také uplatňovala nárok na toto území Volyně - Rusové.

Snaha Ukrajinců o samostatnost

Ukrajinci vycházeli z toho, že je jich kolem 40 milionů (stejně jako Francouzů či Španělů) a mají proto právo na vlastní stát, ke kterému bude patřit jak východní, tak i západní Ukrajina s Volyní. Již od první světové války o to usilovaly různé ukrajinské odbojové organizace. Toto období v historii Ukrajiny není dosud zpracováno natolik, aby bylo možno podat ucelený obraz boje Ukrajinců za svobodu. Pravděpodobně největší odbojovou organizací byla OUN - Organizace ukrajinských nacionalistů. Po počátečním působení její části v bývalém Československu se po nástupu Hitlera k moci přimkla k Německu. Jejím programem byl samostatný stát, soukromé vlastnictví půdy a nebát se použít jakýchkoli prostředků k dosažení samostatnosti. Pro tento poslední bod nebyla tato skupina v západním světě přijímána. Pouze Německo bylo ochotné provádět školení členů OUN. Předpokládalo se, že při napadení Sovětského svazu bude Německo nápomocno při vytváření ukrajinského státu. Ještě před útokem na Sovětský svaz se však OUN rozdělila na dvě nesmiřitelné skupiny: banderovce a melnikovce. Po obsazení Volyně Německem 30. června 1941 vyhlásili banderovci ve Lvově samostatný ukrajinský stát. Vytvořili vládu, která vyhlásila, že bude považovat Německo za svého spojence, pokud uzná ukrajinská práva na státní nezávislost. Melnikovci se spokojili s německým protektorátem Ukrajiny. Vzhledem k tomu, že se rozporu obou skupin dále prohlubovaly, nechal Hitler 15. září 1941 mnoho funkcionářů obou zneprátených skupin zavřít a odeslat do koncentračního tábora v Sachsenhausenu. Mnozí z nich, včetně Banderu, byli propuštěni až v roce 1944, aby řídili boj proti sovětské armádě, která se po vítězném tažení opět vracela na Ukrajinu.

Tím, že Německo neakceptovalo vyhlášení samostatného ukrajinského státu a naopak přistoupilo k masovému vyvážení ukrajinské mládeže na práci do Německa, začali ukrajínští policisté v německých službách opouštět policii i s výzbrojí a odcházeli do hlubokých volyňských lesů. Tam bez ohledu na to, ke které organizaci dříve patřili, založili novou organizaci UPA - Ukrajinská povstalecká armáda. Jejím hlavním úkolem v novém boji o samostatnou Ukrajinu bez pomoci Německa bylo zabránit vývozu lidí i obilí, popřípadě potravinařských výrobků do Německa, což se jim v mnohém i dařilo.

Poznámka: Shodou okolností v době, kdy se přise tato kapitola (únor 2000), téměř 55 let po válce, probíhá jednání s Německem o odškodnění lidí, kteří byli nasazeni za války na nucené práce v Německu. Podle údajů zveřejněných Německem tam pracovalo 1 515 000 Ukrajinců, 1 500 000 Poláků, 755 000 Rusů, 385 000 Bělorusů, 350 000 Čechů, 65 000 Jugoslávů a 45 000 ostatních národností.

Ukrajinci chtěli mít Ukrajinu etnicky čistou a podle toho se chovali. Společně s německou armádou zahnali Židy do ghatt a začali likvidovat Poláky jen proto, že jsou této národnosti.

Údajně jich přišlo o život na východní Volyni 35 000. Poláci se proto stahovali do větších měst, kde byli více chráněni jednak samotnými Němci ale i polskými policisty, kteří přebírali tuto službu po odcházejících Ukrajincích. Poláci byli přesvědčeni, že po válce budou platit stejné hranice jako před ní, a proto západní Volyň považovali za své území. V pozdějším období války je v tom podporovala ilegální „Armija krajowa.“

Útěk Příbyla do Lucka.

Petr Příbyl

V boratínské družstevní mlékárně byl od roku 1930 vedoucím provozu Polák Petr Příbyl. Byl na Boratíně spokojen a také se tu oženil. Vzal si za ženu Marii Brázdovou. V době nevyhlášeného honu na Poláky se rozhodl odstěhovat z Boratína do Lucka, kde bylo pro Poláky bezpečněji. Problém byl, jak se tam bezpečně dostat, když přístupové cesty měli pod dozorem ozbrojení „banderovci“. S tchánem použili již v minulosti používaný způsob. Petr Příbyl se nechal zarovnat do fúry slámy a tak se bezpečně dostal do města. Tam s ostatními Poláky, z nichž mnozí sloužili u policie, aby se mohli bránit ukrajinské přesile, se dočkal osvobození Volyně sovětskou armádou. Zatímco ostatní Poláci vsoupili do polské armády, Příbyl se vrátil na Boratín a s ostatními boratínskými muži se dobrovolně přihlásil do československé jednotky v SSSR.

Za své území považovali Volyň také Rusové, kteří tady měli oporu v partyzánském hnutí řízeném z Moskvy. Také k těmto lidem se obrátila pozornost Ukrajinců a snažili se je likvidovat. Proti sobě tak stály ilegální ozbrojené skupiny Ukrajinců, Poláků a Rusů. Samozřejmě jim všem byly nepřítelem také německé okupační vojenské složky. Ty však měly důležitější problémy jak co nejrychleji obsadit Rusko. Jedinými, kdo neměli územní a mocenské nároky a nechtěli nic jiného než přežít, byli Židé a my Češi. Zatímco nám se to s menšími ztrátami podařilo, Židé byli buď vražděni nebo posláni do koncentračních táborů.

Každá z těchto národnostních skupin uplatňujících právo na západní Volyň měla svou ozbrojenou složku, jejíž členové chodili v civilu a menší zbraně nosili pod kabáty nebo v kalhotách, tzv. pumpkách. Tyto skupiny se nesnášely nebo se dokonce vzájemně likvidovaly. Kromě těchto ozbrojenců, kteří požadovali hlavně na Česích potraviny nebo oblečení apod., se v noci pohybovaly také ozbrojené tlupy banditů, případně zlodějů.

A tak zatímco ve dne nám vládli Němci, po setmění přejímaly vládu nad námi všechny uvedené ozbrojené složky. Se strachem jsme šli spát a čekali, kde se kdo s kým utká a kdy někdo uprostřed tmavé noci zabouchá na okno. Těžko se dalo rozpoznat, o koho jde a s jakým úmyslem přichází. Uvedu malou historku, která se sice odehrála o něco později, ale vyjadřuje atmosféru té doby.

Když jsem se po prvním zranění a následném léčení v Proskurově dopravoval na frontu, jel jsem vlakem ve směru na Luck. Říkal jsem si, že bych se mohl zastavit doma. Jel jsem ve vlaku, který převážel polské vojáky. Když jsme vjeli do lesů obsazených banderovci, najednou všichni vojáci bez povelu sáhli po svých zbraních a neodložili je, dokud jsme ty lesy neopustili. Když jsme se přibližovali k Lucku, vlak na Hnidavě zpomalil, a tak jsem z něj vyskočil a přes pole jsem si to namířil na Boratín. Byla tmavá noc. Zastavím u našeho domu, zaklepu na okno, nic. Podruhé a potřetí a ozve se tátův hlas: „Kdo tam?“ „Já, Slávek.“

„Kdo?“ „Váš syn.“ Ticho. „A kde ses tady vzal?“ „Jedu z léčení kolem, tak jsem se zastavil doma.“ Uvnitř domu už jsem cítil strach a napětí. „A kolik máš sourozenců?“ A teprve, když jsem je všechny vyjmenoval, mi táta otevřel dveře a padli jsme si do náruče. Tady jsem se také setkal s bratrem Radíkem, který zde byl v domácím léčení zraněné hlavy. Za dva dny jsem pokračoval v cestě na frontu. Taková atmosféra panovala na Boratíně nejen po celou dobu německé okupace.

Je třeba připomenout, že popisované spory a boje o budoucím ovládnutí západní Volyně se odehrávaly v týlu za sovětsko-německou frontou, která se přes nás přehnalá v prvních dnech války a za necelého půl roku se zastavila (5. 12. 1941) 25 km od Moskvy. A to bylo v tomto směru útoku vše, čeho německá armáda dosáhla. Převahu dosud měla v jižní části fronty. Boj o Moskvu trval skoro dva měsíce, ale bez kýženého výsledku. Nespokojený Hitler proto odvolal z funkce Brauchitsche a velení nad pozemními vojsky převzal sám.

Tento „neúspěch“ v porovnání s předpokládaným obsazením Ruska do tří až čtyř měsíců je třeba přičíst také tomu, že se zhoršily bojové podmínky v podobě ruské zimy, na kterou nebyla německá armáda připravena. Dalším důvodem byla skutečnost, že se sovětský vojáci dověděli o krutém zacházení Němců s válečnými zajatci, a proto ubylo těch, kteří by se za normálních okolností zřekli života v Sovětském svazu a prostřednictvím zajetí zkusili žít v jiné zemi (25. 11. 1941 protestoval Sovětský svaz proti špatnému zacházení se sovětskými zajatci v Německu). A hlavně sjednocení národního uvědomění civilního obyvatelstva po strašných denních i nočních náletech v sovětském týlu, že je třeba zachránit Moskvu a odrazit nepřítel, přešlo i na vojáky. Určitou měrou se zde již začala projevovat materiální pomoc Anglie a Spojených států na základě úvěrů těchto zemí poskytnutých Sovětskému svazu na boj proti fašismu.

Hned na začátku roku 1942 zahájila Sovětská armáda ofenzivu na všech úsecích fronty, při které zcela osvobodila Moskevskou a Tulskou oblast. V únoru provedli mobilizaci všech mužů ve věku od 16 do 55 roku a žen od 16 do 45.

V tomto měsíci (5. února) se také začal v Buzuluku formovat 1. čs. samostatný prapor vytvořený hlavně z Čechů, Slováků a Karpatských Rusinů, uprchlých občanů z bývalé ČSR. Tato první čs. jednotka v SSSR měla 979 vojáků, z toho 38 žen.

Události roku 1942 nasvědčovaly tomu, že se blíží zlom dosavadního vývoje na východní frontě. Německo zjistilo, že přes Moskvu to dál nepůjde, Sověti naopak osvobodili Moskevskou a Tulskou oblast. Ukrajinci se přesvědčili, že s Německem se svobodné Ukrajiny nedočkají, jedině nám Čechům svítla naděje, že se konečně rýsuje obrat na východní frontě a přibližuje porážka německých vojsk, která bude znamenat také osvobození Československa a umožní nám návrat domů, do staré vlasti. Se smíšenými pocity jsme proto očekávali, co z těchto nepřijemných poznatků pro Němce i Ukrajince (hlavní vládcí v našem prostoru) vyplyne pro nás.

Události roku 1943

Rok 1943 začal ukončením bitvy o Stalingrad, která trvala od 17. 7. 1942 do 2. 2. 1943 a skončila vítězstvím Sovětské armády, která tehdy zničila 22 nepřátelských divizí a vzala do zajetí 91 000 německých vojáků, v tom i maršála Pauluse a 23 generálů. Byla to strašná bitva, ve které se bojovalo nejen o jednotlivé ulice, domy, ale i haly závodů na výrobu traktorů. Německo tady utrpělo dosud největší porážku, která otfásla sebevědomím nejen generality,

ale celého německého národa o neporazitelnosti jejich armády. Zvítězila zde živá masa. Po padlých nastupovali hned další a tak stále až do úplného vyčerpání sil nepřítele. Hitlerovské vedení se však nevzdalo a připravovalo se na odvetu.

V březnu 1943 vstoupila úspěšně do boje o Sokolovo také československá jednotka v SSSR. Když šli na frontu, již věděli, že v Praze byl 27. května 1942 spáchán atentát na říšského protektora Heydricha, který ještě 4. února 1942 ve svém projevu v Praze navrhoval v duchu Hitlerova díla „Mein Kampf“, aby Češi „v rámci pracovního nasazení byli vychováni v různých táborech v Německu a rozděleni na způsobilé i nezpůsobilé k poněmčení“. „Těm, kteří jsou způsobilí k poněmčení, by se pak, pokud možno, zprostředkovala práce v Říši, aby se už vůbec nevrátili. Ti, kteří nejsou ještě způsobilí k poněmčení, se odešlou snad po dalším otevření prostoru kolem Ledového moře, v němž budou v budoucnu koncentrační tábory ideální domovinou pro 11 miliónů Židů z Evropy - tam bychom snad pak mohli nasadit Čechy, kteří nejsou způsobilí k poněmčení, ve znamení úkolu pozitivního ve prospěch Němců jako dozorce, předáky atd., s možností přivést si sem i rodiny.“ Věděli již také, jaké tvrdé sankce proti českému národu byly uplatněny, a tím pádem věděli, za co mají bojovat. Motivace byla dána. Věděli také o tom, že v odvetu za Heydrichovu smrt bylo vyhlášeno v Čechách a na Moravě stanné právo a nastala perzekuce českého národa. K nastolení klidu a pořádku Heydrichův nástupce K. H. Frank o represích proti Čechům ve svém hlášení vůdci za dobu od května do 1. září 1942 píše: „Po zrušení civilního výjimečného stavu dne 3. července 1942, vyhlášeného pro atentát na SS obergruppenführera Reinharda Heydricha v protektorátu Čechy a Morava, nastalo u většiny českého obyvatelstva rozsáhlé uklidnění. V době civilního výjimečného stavu byla provedena tato opatření:

1. Zatčení 3 188 Čechů.
2. Zastřelení 1 357 Čechů na základě rozsudků smrti, vynesných stannými soudy v Praze a Brně.
3. Vyhlazení obou českých vesnic Lidic (95 domů) a Ležáků (8 domů).
4. Zajištění okruhu pachatelů a smrt atentátníků po tvrdém boji.

Tato opatření brzy obnovila opět klid a pořádek a zajistila zbrojní výrobu a sklizeň v protektorátu.

Dosavadní politická linie trvá, a to:

Tvrdé zásahy, politická individuální opatření, uměle vyvolané ovzduší a plánovitě napínání nervů Čechů, věci, jež vedly ke stupňování strachu až k pověstem o chystaném decimování celého národa, se ukázaly správnými.“ Tolik K. H. Frank.

Zmínka o zajištění zbrojní výroby a sklizně byla pro Německo v roce 1942 i dalších letech velice aktuální, neboť loňská úroda v „obilnici Evropy“, jak se tehdy říkalo Ukrajině a přilehlým ruským oblastem, byla z velké části zničena probíhajícími boji v této části země. Proto již 27. února 1942 Německo vydalo nařízení o využití orné půdy v okupovaných zemích na východě. Samozřejmě se to muselo projevit i různými opatřeními také na Boratíně.

Hitlerovi tak nevyšel předpoklad, že frontu bude živit Ukrajina, a pokud jde o střelivo, začal se postupně projevovat nedostatek pracovních sil v německých zbrojovkách. Proto uložil Sauckelovi, aby organizačně připravil vývoz dělníků z jiných oblastí obsazených Německem. A tak dne 22. 8. 1942 byl vydán Dekret o deportaci dělníků z okupovaných zemí do Německa.

To se samozřejmě týkalo také nás boratínských chlapců, nejsilnějších poválečných ročníků 1923 až 1925. První organizovaný nástup se starostovi Švejdarovi podařilo odrazit a pak už i přes vyhrožování nezbylo Němcům nic jiného, než tu mládež po obcích doslova „odchytávat“. Každý z nás měl již své úkryty, kam se běžel schovat, když se v obci objevilo auto s vojáky. V letním období stačilo skočit do nejbližšího žitného pole (žito na Volyni vyrůstalo do výšky 1,5 výjimečně až 2 m).

Vraťme se zpět na frontu. V rámci slibované odvety za porážku u Stalingradu soustředilo velení německé armády u Kurska počátkem července 1943 celkem 50 divizí, z toho 14 tankových s 900 000 vojáky. I tuto bitvu však prohráli a definitivně tak ztroskotal pokus o zvrácení nepříznivého vývoje války. Ani Hitlerem slibovaná zázračná zbraň v podobě raket V1 a V2, která by měla zachránit Německo od rýsující se porážky, se dosud „nedostavila“. Místo tažení na východ (Drang nach Osten), tak nastal pomalu ale jistě pod stále sílícím tlakem Sovětské armády ústup z okupovaných území.

Tato skutečnost se na Volyni projevila přístrojením vztahu nejen mezi nočními vládci, ale i vztahu Němců k obyvatelstvu. Dál sice dnem i nocí jezdily přes naše území dlouhé vlaky se zásobováním fronty vojáky, potravinami, ale i vojenským materiálem, ale stále častěji byla tato přeprava narušována sovětskými partyzány, zejména vyhazováním mostů do povětří. Banderovci zase narušovali vyvážení ukrajinských produktů do Německa a samozřejmě i mladých lidí na práci v Německu (tak měli nahradit německé muže odešlé do armády).

K dokreslení celkové atmosféry, ve které jsme žili, uvedu několik dalších vzpomínek:

Banderovci a spravedlnost

Jednoho podvečera jako obvykle seděl starší bratr Rosťa u svého klavíru a otevřeným oknem vysílal do nejbližšího okolí bohatý téměř nekončící „repertoár“ českých, polských a ukrajinských národních a lidových písní a dalších vážných i nevážných skladeb. V tom se pod oknem objevili dva cizí muži mluvící ukrajinsky a zvědavě se vyptávali na celkem nepodstatné věci. Když kolem nich prošel zdejší mlynář Nechanický, který u nás bydlel, a jednoho z nich poznal, chlapci odešli. Druhý den jsme se dověděli, že se zastavili u Albrechtů u mlýna a vykradli je. S loupežným přepadením pak pokračovali u faráře Opočenského a skončili u Josefa Vlka z kopečku, kde sebrali všechno šatstvo celé pětičlenné rodině. Zanechali však po sobě stopu, když ztráceli některé věci při přenášení přes pole Stuzinské do lesa. V obci z toho vznikl velký poprask.

Když se o tom týž den dověděli banderovci, nasadili na stopu psa, který jim pomohl zloděje najít. Během několika dní byl pozván farář k identifikaci pachatelů. Byli to oni, co u něj kradli. Hned na to byl k Albrechtovým svolán banderovský soud, na němž byli zloději odsouzeni k trestu smrti zastřelením. Pozvání k účasti na vykonání rozsudku okradení s díky odmítli, protože se obávali případné msty z kruhů potrestaných.

K tomu je třeba poznamenat, že farář byl jedním ze zástupců Boratína při různých jednáních s banderovci ohledně jejich zásobování a že Boratín se nacházel nedaleko zóny, kterou plně ovládali banderovci. Ke cti banderovcům lze přičíst i to, že trestali výrobu po domácku vyráběné kořalky (samohonky) jednak rozbítním výrobního zařízení a jednak upozorněním, že při opakovaném zjištění je to může stát život.

Nedělní drama

Událost, která se odehrála na Boratíně v roce 1943. Jedné neděle jsme se probudili a kam jsme mohli dohlédnout, všude byli němečtí vojáci. Šli jsme jako obvykle do kostela. Již na schodech před vchodem do kostela stáli dva vojáci se zbraní v ruce. Další dva byli u dveří uvnitř kostela. Ještě dnes mě mrazí, když si na to vzpomínám. Bohoslužby probíhaly jako každou jinou neděli, ovšem s tím rozdílem, že i když jsme nechtěli, museli jsme přemýšlet o tom, co s námi bude dál, nebo lépe řečeno, kdy to začne. Zbraně vojáků zatím namířené hlavněmi k zemi, jen čekaly na povel ke zmáčknutí spouště. Bohudík vojáci dostali rozkaz k odchodu a my jako znovu narození jsme se beze slov a ve vší tichosti rozešli do svých domovů a kladli si otázku „Nebyl to jen ošklivý sen?“ Ne nebyl.

A život šel dál jakoby se nic nestalo. Zase jsme šli po západu slunce hlídat obec v očekávání, jestli nám něco podobného nepřipraví naši noční vládcí. A tak napětí, strach a bezmocnost nebraly konce. Později jsme se dověděli, že šlo o odhalení spolupráce boratínských občanů s banderovci. Tato událost je z doby, kdy už jsme věděli, že v nedalekém Českém Malíně bylo povražděno a upáleno celkem 374 Čechů a 26 Poláků a současně s tím v Ukrajinském Malíně 132 Ukrajinců také údajně za spolupráci s banderovci, případně ruskými partyzány.

Vladislav Albrecht upřesňuje:

Koncem května nebo začátkem června v neděli asi ve 2 hodiny v noci někdo zabouchal na okno, psi začali štěkat, táta a já jsme šli k oknu, co se děje. Objevilo se asi 8 chlapů, jeden mluvil rusky „otkroj dvěr“, že hledají banderovce, dělali rámus. Já říkám, co chcete říct, prodjáme, ale v klidu, já tady mám nemocnou ženu, má malé dítě. Šli se podívat, jestli je to pravda. Hledali banderovce i pod postelemi. Tam byla schovaná ošatka vajec, to sebrali a také napečené buchty pro „kamarad“ a než odešli, řekli: „v 10 hodin všichni do kostela.“ To v nás hrklo, víme jak to bylo jinde. Vyběhl jsem z domu, že půjdu k Mil. Opočenskému přes ulici, najednou „halt, zurück.“ Šel jsem tedy zpět domů a bylo ráno, vzal jsem provaz přes rameno, chtěl jsem jít za stodolu ke stohu pro slámu a tam vidím na několika místech Němce a říkám si, je zle, jsme obklíčeni (stáli dost daleko až za lesíčkem). Čekali jsme s úzkostí, co bude dál. V 10 hodin jsme šli s tátou do kostela, ušli jsme kousek směr Boratín a zase „halt“. Řekli jsme, že máme nařízeno jít do kostela. Boratínští (z druhé části obce) o ničem nevěděli.

Podivná hra o máslo

V boratínské mlékárně se vyrábělo máslo, které se ještě téhož dne odváželo koňským potahem do Družstevních skladů v Lucku. Když nebylo možno sehnat povoz a nebo když toho másla bylo málo, nechávalo se u nás ve sklepech až do druhého dne, tedy přes noc. Jedné noci někdo bouchá na okno. „Kdo je?“ ptá se táta. Jeden z hloučku mladíků odpovídá ukrajinsky: „Otevři dveře.“ Táta otevřel dveře, dovnitř vstoupili dva maskovaní muži. Když viděli, že v druhé posteli někdo spí, jeden říká: „A to kdo?“ „Můj syn.“ Tak se jeden z nich postavil k mé posteli. V jedné ruce držel baterku a v druhé na mě namířenou pistoli. Druhý muž donutil otce, aby s ním šel do sklepa a vydal jim máslo. Byli to banderovci nebo ozbrojení zloději pracující na vlastní pěst? Nedalo se to poznat. Fakt je, že šli na jisto.

Zanedlouho se situace opakovala, když bylo máslo opět u nás ve sklepech, jen s tím

rozdřím, že zabouchali na okno jiného pokoje, kde spal Rosta. Musel jim otevřít a máslo vydat. Nezbylo proto nic jiného, než máslo odvážet každý den hned po výrobě.

Jenže banderovci zvolili jinou taktiku. Počkali si na povoz s máslem za obcí a máslo sebrali. Na odebrané máslo vystavili potvrzení s podpisem a razítkem UPA (Ukrajinská povstalecká armáda).

Právě v tomto dokladu jsme poprvé zaznamenali název UPA, nevěděli jsme ovšem, že banderovci patří do této organizace bojující za osvobození Ukrajiny. Na základě tohoto potvrzení UPA předloženého v Družstevních skladech v Lucku byla tato dodávka považována za splněnou.

Němci si však začali pro máslo jezdit do mlékárny přímo. Před mlékárnou postavili němečtí vojáci kulometry a čekali, až bude skončena výroba. V té době jsem v mlékárně vedl provoz. Vyšel jsem ven, zastavím se u kulometu a na něm čtu „Česká zbrojovka“ (jaké podivné setkání se starou vlastí).

To však banderovce neodradilo a začali si pro to máslo jezdit také. Je zajímavé, že se tito dva rivalové u té mlékárny nikdy neselekali a ani jsme po tom nepátrali, zda v tom nesehráli nějakou úlohu dva ukrajinští zaměstnanci mlékárny. Důsledně jsme se snažili nenadržovat nikomu z nich, ani Němcům ani banderovcům ani dalším nočním vládcům, a myslím, že se nám to vyplatilo. A jistě i to přispělo k tomu, že jsme tuto hroznou dobu přežili.

Vladislav Albrecht dotvrzuje:

Máslo se vozilo do Lucka. Jednou jel s máslem Šerák a protože čekávali banderovci v lese, jel přes Boratín, aby se jim vyhnul. Oni mu pak řekli: „Pane Šerák, víc to nedělejte, mohl byste špatně dopadnout. Když to nejde po dobrým, tak to může jít jinak.” Dávali „bumážky” místo peněz.

Rostislav Vlk, syn ředitele mlékárny dodává:

Za Němců jsme jeli do banderovského štábu až ke Lvovu vyjednávat pro mlékárnu dřevo. Kolačov, táta a já. Vyjeli jsme v půlnoci a přijeli tam odpoledne (40 km od Lvova). Štáb byl v lese v hájence, u vjezdu závora a u ní strážní. Legitimovali nás a tatínek s Kolačovem šli dál. Chtěl jsem napojit koně, byl tam žlab u studny a tam mě druhá stráž vyslýchala. Oni dva tam v hájence vyjednávali asi dvě hodiny (když tam šli, měli aktovky plné) a dostali „posvídku” - povolení, že jsme pak v Lavrově mohli sehnat nějaké dřevo. Druhý den na noc jsme byli doma.

Rostislav Vlk

Bedřich Opočenský uvádí z tohoto období jinou vzpomínku: Zadržení Josefa Vrzala v Lucku dávali film „Die Goldene Stadt Prag”. Šli jsme tam uvidět Prahu, jeli jsme na kolech, ty jsme si nechali u Albrechtů a šli do kina (SLOŇCE). Moc se nám to líbilo, ale před koncem byl film přerušen, rozsvítilo se světlo (tehdy v kině civilisté nesměli na balkón, jen do přizemí, balkón byl pro vojsko). Když se rozsvítilo, viděli jsme na balkóně samé samopaly namířené dolů na civilisty. Později jsme se dozvěděli důvod. V Rovně byla přepadena ukrajinská banka banderovci, protože už se vydávaly ukrajinské peníze. Němci udělalí všude zátaha, i v kině a na pódium vystoupil velitel a přikázal „Muži a děvčata zvlášť”, děvčata pak propustili a muže kontrolovali, každý musel mít průkaz totožnosti, muže šacovali, u dveří byl

naštěstí Čech, když viděl Čechy (a měli průkaz) snažil se nás rychle odlífovat. Ale Pepík Vrzal „ausweis“ neměl. Hned ho sebrali, zahnali na nákladák a měli je odvézt do Německa na práci. Další den byli ještě v Lucku a za tu dobu, než je odtransportovali, jsme my šli rychle za Švejdařem a ten ho dostal zpátky. Švejdař ovšem přivezl i jeho průkaz.

Marná snaha Němců udržet vládu nad Volyní

Když Němcům došla trpělivost, rozhodli se, že tu bandu skrývanou v lesích kolem Mstěšína, kde měli svůj štáb i soud, zlikvidují. Jednoho dne bylo vidět na silnici u Tomášových jakýsi zvláštní konvoj směřující k Novostavu. Vpředu pancéřové vozidlo, za ním auto s vojáky s kulomety a automaty. Následovalo osobní auto s panem Gebietskomisarem osobně. Konvoj uzavíralo několik aut s vojáky hlavně se zbraněmi. Tušili jsme, že nám bude horko, neboť ty lesy byly vzdáleny od Boratína asi 5 km. S napětím jsme očekávali, kdo bude vítězem.

Mezitím banderovci, kteří chodili v civilu, již podali do štábu zprávu, že se blíží německá trestná výprava se samotným šéfem okresu. Banderovci ukrytí podél cesty byli již připraveni, když celá výprava přejela můstek přes menší říčku Černohuska. Tento můstek strhli a začali střílet. Nastal zmatek. Němci bezhlavě prchali zpátky a veškerou těžší vojenskou techniku a zbraně tam nechali. Banderovci tak přišli k dalším zbraním a Němci byli rádi, že je banderovci nechali naživu. Pokud vím, do konce války se o něco podobného již nepokoušeli.

Likvidace Židů

Jednoho večera přinesli očití svědci zprávu, že se na sousední Hnidavě něco připravuje. Všude je plno uniformovaných Němců a do jedné části obce je zakázáno vstupovat.

Druhý den jsme se dozvěděli, že se tam pracovalo i v noci a že tam vykopali obrovskou jámu. Naše fantazie podpořena strachem z toho, co se bude dít, začala pracovat naplno. Měli jsme různé představy, ale že tam třetí den budou svázet Židy z luckého ghetta a že je budou skloněné před jámou a před zraky ostatních střílet do týla jako škodnou, to určitě nenapadlo nikoho z nás. Údajně tam bylo takovýmto drastickým způsobem zlikvidováno asi 20 000 civilistů, převážně Židů a dalších nepohodlných svědků.

Nestačilo, že je okradli o jejich majetky, že jim vzali lidskou důstojnost, když je nahnali do ghetta a přikázali jim nosit na levé straně hrudi a zádech šestcípou „Davidovu“ žlutou hvězdu.

Každý boratínský občan, který jel do centra Lucka, musel projet židovským ghettem. Při pohledu na tu bídu kolem ho jistě napadla myšlenka, zda si tento stav Židé opravdu zasloužili. Jistě se mu vynořili vzpomínky na vyprávění svých předků, jak je Židé dusili svými lichvářskými až dvousetprocentními úroky z poskytovaných půjček, až musel zasáhnout car, jejich snaha dostat se vždy k moci zejména za Sovětů. Na druhé straně je třeba ocenit jejich pomoc při zpeněžování našich zemědělských produktů a udržování vstřícného obchodu v dobách, kdy to neposkytoval stát. Nevyslovenou odpovědí na otázku jejich viny byla skutečnost, že mnoha Židům z Lucka byly poskytnuty boratínskými občany na určitou dobu úkryty a rodina Zajčkových za to zaplatila úplnou likvidaci.

Vladislav Albrecht: Zásobování Židů v Ghettu

Vzal jsem 4 pytle mouky. „Tamhle shodte 2 pytle.“ Udělal jsem to a ničeho jsem si nevěšmal.

Na druhém místě jsem shodil další 2. Oni je hned uklidili a jakoby se nic nestalo. Mouky jsem odvezl mnoho metráků. Ve mlýně byl Milda Bohatec a Olda Nechanický, tehdy se mlela jen „rázová mouka.“ Já vzal do mlýna flašku, vždycky jsem přijel odpoledne, nechal jsem tam obilí přes noc, oni to semleli na bílou mouku, navrch dali trochu černé, aby se neřeklo a já už jel. Taky jednou jedu a už u hřbitova na Hnidavě čekali dva Židi v dolíku a „pane Albrecht, nejezděte tam, je tam hlídka.“ Otočil jsem to, zajel jsem na Hnidavu k Albrechtovým, tam jsem pobyl, Židům jsem to předtím řekl. Asi za 2 hodiny přiběhl Žid. „Už je čisto.“ Shodil jsem to na určené místo a odjel.

Boratín útočištěm potřebných

Češi na Volyni se ve své většině věnovali zemědělství. V této kategorii tvořili nejmajetnější část obyvatelstva a proto se stávali v každé době útočištěm mnohým lidem.

Boratín nepatřil k nejbohatším českým obcím na Volyni (posuzováno podle počtu majetnějších rodin), ale u poskytování pomoci potřebným určitě nezaostával. Atmosféra vzájemné pomoci v životě boratínských občanů při různých akcích většího rozsahu jako stavby hospodářských budov, mlácení obilí, sklizeň úrody, zejména chmele, a sousedské půjčování výkonnější zemědělské techniky, zde přetrvávala od doby přistěhování koncem 19. století. Dokladem toho je také postupné zakládání společných zařízení jako záložna, družstevní mlýn, družstevní mlékárna, jakož i společná ochrana svých majetků. A do takové atmosféry, nasycené křesťanskou láskou k bližnímu a biblickým desaterem, se rodily všechny boratínské generace.

Pomoc potřebným se neomezovala jenom na boratínské občany, ale i na ty mimo obec, kteří o to žádali. Denně naše domácnosti navštívilo několik žebráků zejména ukrajinské národnosti (tento počet se neustále zvyšoval) a vždycky odcházeli se skývou chleba, buchty, bramborami či moukou, případně nějakým oblečením. Do obce přicházeli také lidé, kteří neměli svůj domov, a nebo pocestní, které stihl na cestě podvečer na Boratíně a potřebovali někde přespat. V tomto případě platila v obci zásada, že každý žadatel o přespaní (mimo příbuzných) se musel ohlásit u starosty a ten po zjištění oprávněnosti důvodů a po případném odebrání dokladů totožnosti mu vydal lísteček pro rodinu určenou pořadníkem, která ho musela přijmout na noc. Zpravidla to začalo večerí a končilo ranní snídaní.

Zvláštní pozornost boratínských byla věnována činnosti všeobecně prospěšných organizací jako například České matici školské v Lucku. Ta spravovala českou školu, jejíž 5.-7. třídu navštěvovala většina boratínských žáků, jako pokračování české školy na Boratíně. Tato organizace také šířila osvětu a kulturu (zejména divadlo). Sbírkový na podporu této činnosti byly prováděny téměř při všech větších akcích, zejména však při svatbách, které podle místních zvyklostí trvaly povětšinou 2 dny.

Za pomoc lze také považovat zaměstnávání místního obyvatelstva ukrajinské národnosti v některých rodinách jako „děvečky“ pro práci v domácnosti, čeledíny u koní a dalších osob na sezónní zemědělské práce (za sovětů to bylo považováno za odsouzeněhodné vykořisťování).

Tak to fungovalo do roku 1938. Po Mnichově k nám začali přicházet uprchlíci z okleštěného Československa. Snad jako první tu byl Bagiňski se svou ženou (bydlel nejprve u Vlků a potom u Škrabalů). Dále to byla rodina Mrázova a další prchající před Hitlerem. Mezi jinými i bývalí důstojníci hledající možnost zapojit se do boje proti fašismu.

Zvláštní zmínku si zaslouží poskytnutí přístřešku a jiné pomoci Čechům i Polákům z Luc-

ka při jeho bombardování po vypuknutí polsko-německé války, jakož i polským běžencům prchajícím před německou armádou na východ.

Pomoc byla za sovětu poskytnuta těm českým podnikatelům z Lucka, kterým byly zabráný jejich majetky s tím, že zaměstnávali a tím i vykořisťovali cizí lidi (Rektorovi např. bydleli u Vladislava Vlka).

V době německé okupace našlo v Boratíně dlouhodobé útočiště několik ruských uprchlíků ze zajateckých a koncentračních táborů v Německu.

Po určitou dobu bylo na Boratíně schováno mnoho Židů v umně vytvořených prostorách pod slámou ve stodolách s možností vystoupit ven ve večerních hodinách. Za přechovávání Židů zaplatili životem manželé Zajíčkoví.

Bedřich Opočenský: Tragédie rodiny Zajíčkových

Slávča (Biala) byla v Lucku a tam přechovávala Židy, a když se v Lucku hodně kontrovalo, Židé přešli k Zajíčkovům (ona je tam přivedla). My jsme to věděli a maminka řkala: „Paní Zajíčková, dejte je pryč, nebo bude zle!“ Zajíčkoví měli pod kuchyní sklep (dekl pod kuchyňským stolem) a tam byli ti Židé. Sláva pak přiznala, že Židy zavedla k Zajíčkovům, když ji chytili u židovského obchodu. Pak Slávu přitáhli na Boratín s drátem na krku a Něm-

ci odvezli celou rodinu do vězení. Zajíčková babička už nežila, o děti, když je starosta Švejdar přivezl, se pak starala a v Boratíně s nimi žila paní Fibichová, matka paní Zajíčkové (původně bydlela u Bohatců, kteří to od Fibichů koupili).

Jednou z uprchlických rodin před fašismem byla rodina profesora Kozielského, ubytovaná na Boratíně u Zajíců. Jeho syn Waclaw po téměř šedesáti letech své vzpomínky zveřejnil ve Zpravodaji Sdružení Čechů z Volyně pod názvem **To nelze zapomenout.**

V životě jsou chvíle, na které se nikdy nezapomíná, stejně jako na lidi, kteří mu v těch nejtěžších chvílích podali pomocnou ruku.

Jak se to stalo, že já, Polák, rozený Slezan, jsem se objevil na Volyni?

Otec byl absolventem chemické fakulty v Petrohradě. Po první světové válce ukončil práva a měl advokátní kancelář v Sosnovcu. Současně byl předsedou organizace, která si dala

jméno „Národní a sociální strana měst a venkova“. Ta vydávala časopis „Jedna karta“, který byl zaměřen na šíření národního cítění, vlastenectví a odporu i proti fašistické německé rozpiřnavosti.

Po přepadení Polska v září 1939 mu z těchto důvodů hrozilo velké nebezpečí ze strany Němců. Proto odjel se mnou za sestřenicí do Lucka. V tomtéž roce byla Západní Ukrajina připojena k Sovětskému svazu a sestřenice byla nucena uprchnout. Podařilo se jí dostat přes „zeleňnou hranici“ do Varšavy. Nás z jejího bytu vyhodili, a tak jsme zůstali bez přístřeší. Přespávali jsme u známých.

Můj otec dokonale ovládal ruštinu a zvládl také ukrajinštinu, a díky tomu našel místo učitele na technice v Lucku. Já jsem se stal posluchačem desetiletky s vyučovacím jazykem polským a večerní sportovní školy se specializací sportovní gymnastika.

V červnu 1940 otec dostal tzv. paragraf 11, podle kterého měl přísný zákaz bydlení v Lucku a tím i zaměstnání.

Po dlouhých peripetích jsme zakotvili v Českém Boratíně u manželů Zajícových, kterým bylo tehdy kolem 60ti let a hospodařili na sedmi hektarech půdy. Nebyl to lehký osud. Současně pečovali o čtrnáctiletou polskou dívku z početné polské rodiny.

U manželů Zajícových jsme měli k dispozici pokojík s možností přípravy stravy v jejich kuchyni. To, co jsme platili, bylo spíše jen symbolické.

Český Boratín na mne velmi zapůsobil. Udivovaly mě bytelné zděné stavby, pořádek, čistota, inteligence a vzdělání českých spoluobčanů.

Ve vesnici byla škola, dvě kovářny, mlýn, klempířství a malý kostelík. Každá domácnost se mohla pochlubit bohatou knihovnou českých a polských autorů. Hluboce zakořeněná národní tradice a dodržování lidových obřadů a zvyků bylo uchvacující.

Mezi lidmi vládla atmosféra nefalšované solidarity a vzájemného porozumění. My jsme na vlastní kůži poznali, že konfident tu byl neznámý pojem. Plat otce jako učitele byl žebrácký a tak doučoval řadu žáků z chemie, fyziky a matematiky.

V červnu 1941 byla Volyně okupována Němci. Před námi vznikl velmi ožehavý problém, jak si vydělat na živobytí? Já jsem se vrhl na zemědělské práce u svých hospodářů ale i u sousedů. Plat jsem dostával v naturáliích a musím konstatovat, že byl mnohem vyšší, než mi patřil.

Tatínek si přivydělával výrobou mýdla, které vzhledem k jeho vzdělání mělo vysokou kvalitu a odbyt. Navíc z místní mlékárny nosil do Lucka podmáslí, na které měl stálé odběratele. Současně získával důvěrné zprávy od řady osob.

Od září 1941 jsem nastoupil do mlýna. Tady jsem opět cítil podporu a pochopení ze strany Čechů.

Nezapomenu na jeden příběh. Po porážce Polska vznikly na území Volyně ilegální organizace. Já jsem se stal členem AK (Armii krajovej). Od velitele jsem dostal silně poškozenou pistoli, neschopnou palby. Můj přítel Ota Nechanický, syn kováře, se podujal, že ji opraví. Po několika dnech jsem dostal plně funkční pistoli. Oprava byla skutečně mistrovským dílem.

Pracovalo se na tři směny, někdy i 16 hodin denně, potom byly dva dny volna. Protože některými úkoly mě pověřovalo velení AK, musel jsem pracovat v noci a i pod často naivními argumenty jsem dosáhl zastupování nebo výměny jednotlivých směn, bez toho, že by mi někdo kladl všetečné otázky. Cítil jsem, že jsem členem jejich komunity. Byl jsem zván na rodinné oslavy. Byly sice skromné, ale na dané poměry přímo královské.

Nezapomenu na české buchty, koláče, nebo i na obyčejný chléb, který jednou za 14 dnů pekla paní Zajícová.

V roce 1943 se situace rapidně zhoršila, začaly se stupňovat případy polských kolonií a jednotlivých rodin ukrajinskými bojůvkami.

Už jsem nespal v domě, abych neohrozil životy svých hospodářů, ale i život svůj. Spal jsem ve stodole v dokonale zamaskovaném doupěti. Otec dostal avízo, že jeho život je ohrožen, a tak se mu díky konexím podařilo překročit „zelenou hranici“ do Generálního gubernatorstva, kde našel azyl v Plocku. Já jsem zůstal na Volyni. Nakonec jsem z bezpečnostních důvodů odešel do Lucka, kde jsem opět pracoval ve mlýně. Mým přítelem byl Pepík Ostrovský, jehož otec, mlynář, byl Polák a maminka Češka, rozená Benešová. S Pepíkem jsme po nocích dělali výpady do Boratína, Stromovky a dalších obcí, podle pokynů velení AK.

Po příchodu sovětských vojsk v březnu 1944 byla naše jednotka AK zrušena.

Sovětské velení po reorganizaci civilní správy vyhlásilo náborů dobrovolníků do polské a československé armády. Přihlásil jsem se také. Příjímací středisko polské armády bylo v Sumach. V předvečer odchodu přišla za mnou Mařenka Zajícová a další dívka ze Stromovky, její jméno si ale nepamatuji, a donesly mi chleba, slaninu, uzeniny a cibuli na cestu. V té době byl ve městě katastrofální nedostatek potravin a my jsme se měli zásobit na 5 dnů.

Ve válce jsem absolvoval letecké učiliště a lital jako stiháč. V roce 1960 jsem působil jako zkušební pilot. V Československu jsem předváděl zemědělskou leteckou techniku v Praze a také ve Slaném.

Tehdy jsem také navštívil známé z Boratína. Dívka, schovanka Zajícových, byla už paní Mařenkou Kryštofovou. Manželé Zajícovi již nežili. Na setkání s „boratínskými Čechy“ nikdy nezapomenu. Dověděl jsem se o trnitě cestě a tragických osudech svých přátel a kamarádů při osvobozování Československa. Touto cestou prošel i můj přítel z Lucka Toník Liška–kamarád z desítiletky i sportovní školy.

Podvědomě jsem měl snahu i touto formou poděkovat volyňským Čechům za to, co pro mě a mého otce udělali v tak nebezpečném pro ně a nejtěžším období mého života.

Na to nikdy nezapomenu!

Začátek Druhého odboje

Jak se k nám sovětsko-německá fronta po necelých třech letech neúspěšně (z pohledu Německa) vracela, sílilo v nás přesvědčení, že i my, občané Boratína, bychom se měli zapojit do boje proti fašismu a svým dílem přispět k osvobození Československa a splnit tak výzvy adresované všem Čechům žijícím v zahraničí.

První z těchto výzev vznikla v USA, kde se již 8. června 1939 v Chicagu sešli českoslovenští legionáři z první světové války žijící v Americe s prezidentem Benešem, který tam byl na soukromé návštěvě. Diskutovalo se nejen o nedávném rozpadu Československa ale hlavně o tom, jak dál v opětném získání samostatnosti. Velice plodnou diskusi uzavřel E. Beneš takto:

V závěru svého projevu na dnešním večeru bych chtěl jen ještě jednou opakovat, že všechny vaše dnešní projevy beru za slavnostní prohlášení, že vy, američtí Češi, Slováci a Karpatorusové v tomto duchu sobě navzájem a mně slibujete, že budete připraveni na všechny ty velké události, které přicházejí a přijdou. Považuji, drazí přátelé, dnešní večer a dnešní projev za **slib, že my všichni v zahraničí v této věrnosti a v jednotě ve skutečnosti a víře vytvráme až do konce.** Konec ten znamená obnovu naší československé demokracie a samostatnosti, která přijde, kdyby se i nejmocnější pekelné moci proti nám spojovaly, poně-

vadž pravda a spravedlnost je na naší straně a protože věříme s Masarykem, že nakonec „Pravda zvítězí!“

Tento Benešův projev je charakterizován jako programová řeč druhého odboje.

Druhou výzvu všem Čechům žijícím v Polsku přednesl 3. září 1939 tj. 3 dny po napadení Německem polský maršálek Rydz Śmigly jménem polské vlády po přijetí Dekretu o formování legionu, složeného z Čechů a Slováků. Vstupovat do této vojenské jednotky v Polsku měli jak uprchlíci z protektorátu, tak občané české a slovenské národnosti s polským občanstvím žijící na Volyni a v nedávno připojeném Těšínsku.

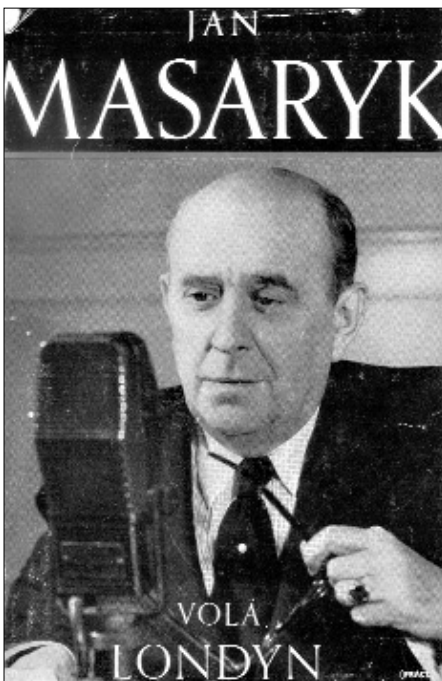
Třetí výzvou, která má spíše povahu konstatování, že stejně tak jako za první světové války, **budou legionáři hlavními nositeli tvořícího se odboje**. Vyplynulo to z projevu Jana Masaryka, pozdějšího ministra zahraničí čs. exilové vlády v Londýně, předneseného 8. září 1939 (osmý den po vypuknutí války) u příležitosti zahájení českého vysílání z Velké Británie do Evropy. Vzhledem k tomu, že toto vysílání „Volá Londýn“ bylo pro nás na Boratíně hlavním zdrojem nefalšovaných informací o tom, co se událo ve světě, se domnívám, že nebude na závadu, když tento první český projev z londýnského rozhlasu a také první Jana Masaryka (mluvil každou středu) uvedeme v plném znění.

Dostalo se mi nezasloužené cti. Byl jsem požádán, abych zahájil každodenní vysílání z Anglie.

*Slavnému a milovanému národu českému posílám pozdravy, lásku a neochvějnou důvěru jménem všech Čechoslováků v cizině. Prohlásili jsme ústy Edvarda Beneše, že jsme ve válečném stavu s nacistickým Německem, s Hitlerem a jeho smečkou. Hodina odplaty nadešla. Meze trpělivosti západních demokracií byly dovršeny a boj o vyhlazení nacismu započal. Naším programem je svobodné Československo ve svobodné Evropě a pro tento cíl jsme ochotni obětovat vše. **Zanedlouho budou české legie státi znovu v jedné bitevní frontě se spojenci.** Přijde den, kdy nacismus a s ním naši utiskovatelé zmizí z povrchu země. Již nyní je československý národ volá na boží soud. Při jménu, které nosím, vám zde prohlašuji, že tento boj vyhrájeme a pravda zvítězí.*

Jsem vám nesmírně vděčný, že jste se tak pečlivě postarali o hrob mého otce na lánském hřbitůvku. Naslouchejte každého dne londýnskému vysílání, které vám podá pravdivé a objektivní zprávy.

Já vím, že jste sjednoceni a že slavně přežijete pohromu, kterou vás postihl zločinný vetřelec. Jsme pyšní, když slyšíme o vaší jednotě a vašem tichém tvrdošijném odporu. I my zde

v cizině kráčíme v jednotě s vámi k cíli, který nezná kompromisu. Československý problém je nedělitelnou součástí problému evropského, a proto slavný a milovaný lide československý, buď ujistiť, že vláda věcí tvých se navrátí do rukou tvých.

Nazdar a na shledanou v Praze!

K této části ještě malou poznámku. V té době na Boratíně ještě každá rodině neměla vlastní rozhlasový přijímač, na který by se mohlo toto vysílání chytat. Většinou převládaly tzv. „krystalky“ s krátkým doslechem. Proto se nezřídka stávalo, že u sousedů s výkonnými přijímači, se v době vysílání „Volá Londýn“ šlo až dvacet posluchačů, např. v bytě Jaroslava Vlka st.

Bedřich Opočenský: Poslouchání rozhlasových zpráv na Boratíně.

Strýček farář byl horlivý posluchač. Pamatuji si, jeli jsme na kolách rozhazovat hnůj na Kolínkovo za Tomášovy až k Holešovu a strýc měl hodinky a říkal „Už bude vysílat Londýn“, tak jsme bacili vidlema a tradá na kola a domů poslouchat. Na Boratíně se poslouchalo radio u Balounů, Janatů a Opočenských.

Vladislav Albrecht dodává:

Hubalovi také měli rádio. Chodil jsem tam poslouchat Londýn. Zpočátku bylo i u Mil. Opočenského.

Tak byl neoficiálně zahájen český a částečně i slovenský odboj proti okupantům staré vlasti. O jeho organizování jsme byli informováni nejen prostřednictvím rozhlasu, ale i osobním stykem s některými organizátory. Tak například ještě před válkou dne 25. června 1939 byla na toto téma v sále ČMŠ (České matice školské) v Lucku přednáška bývalých důstojníků československé armády gen. Fingla a pplk. Kumposta spojená s bohatou diskusí. Dne 13. srpna 1939 navštívil ČMŠ v Lucku bývalý československý vyslanec ve Varšavě Juraj Slávik. Jeho přednáška byla zaměřená na protifašistický odboj nejen doma, ve staré vlasti, ale i v zahraničí a vyvolávala častý, téměř bouřlivý potlesk. O týden později v neděli odpoledne bylo v Boratíně setkání s profesorem - letcem uprchlým z protektorátu. Také jeho informace byly zaměřeny hlavně na odboj.

Mezitím byla 14. 8. 1939 v Polsku provedena mobilizace některých ročníků. Do zbraní byli z Boratína povoláni Václav Chudoba a Jaroslav Vlk st. Oba se tak stali prvními bojovníky za svobodné Československo, neboť za dva týdny na to bylo Polsko napadeno Německem a začala jeho okupace. Věděli také, že nebude-li svobodné Polsko, nezíská opět svobodu ani Československo. Kromě těchto dvou osob povolávala polská armáda těsně před a po zahájení války další boratínské muže, pak i muže s auty a s koňskými potahy. Všichni se šťastně vrátili domů.

Rostislav Chudoba

Pro stovky uprchlíků z protektorátu byla do války nejschůdnější cesta na západ přes Polsko. Stačilo se dostat přes protektorátní hranice do Krakova, kde je bývalý československý konzul vybavil příslušnými informacemi a další cesta směřovala do polského přístavu Gdyně, kde na ně čekaly najaté polské a švédské lodě, které je odvážely do Francie nebo Anglie. Tuto cestu použili další dva boratínští muži Ladislav Baloun a Rostislav Chudoba, kteří chtěli vstoupit do tvořící se československé jednotky ve Francii. Ta ovšem podle mezinárodního práva mohla být uznána až po vytvoření válečného vztahu mezi Německem a Francií, což se

vypuknutím války stalo. Místem formování československé jednotky ve Francii bylo město Agde na jižním pobřeží Středomořího moře (ve stejném kraji byly organizovány československé legie za první světové války).

Dnes vysloužilý veterán Rostislav Chudoba (věk 86 let) na tuto dobu vzpomíná:
Dva boratínští legionáři.

Bylo to v červnu 1939, měl jsem dovolenou a můj velký kamarád Ladislav Baloun právě úspěšně maturoval, aby se mohl stát učitelem. Neměli jsme co dělat, žně ještě nebyly, a tak jsme se toulali jak v Českém Boratíně, tak i v okolí. Na těch toulkách jsme se často setkali s Jaroslavem Vlkem, synem vzácného učitele Josefa Vlka, a mluvili jsme o všem možném, zvláště o tom, že nám válka visí nad hlavou.

Jednoho dne nám Jaroslav Vlk řekl, že dostal dopis od svého bratrance Svatopluka Vlka, kterému se podařilo dostat se z obsazené ČSR a je v uprchlickém táboře v Branovicích u Krakova v Polsku (Svatopluk Vlk, syn Vojtěcha Vlka se také narodil na Boratíně, ale v roce 1919 se s rodiči přestěhoval na Moravu, pozn. aut.). Zde bylo již mnoho Čechoslováků čekajících na odjezd do Francie, která jim měla zajistit úkryt v cizinecké legii. Po několika rozhovorech jsme se s Láďou rozhodli, že se k nim též připojíme, jelikož se blížila válka a Polsko se svými šavlemi a kavaleriemi nemělo žádnou šanci. Jára Vlk nám dal doporučující dopis určený jeho bratranci. Do tohoto „spiknutí“ byli zasvěceni: já a Láďa Baloun, jeho bratr Bohuslav, který pracoval jako účetní v pivovaru Zemana, ačkoli byl nadaný houslista, a nevědomky také můj bratr Jaroslav a ředitel pivovaru pan Malínský. Ten nám dal finanční obnos na cestování. A tak jsme odjeli.

V Krakově jsme se setkali se Svatoplukem, jemuž jsme předali dopis. Sváta nás odvedl na „velitelství“ čs. uprchlíků, kde nás přijal podplukovník Ludvík Svoboda. Z Krakova jsme šli do Branovic, kde jsme byli považováni za špiony, avšak díky zákroku L. Svobody jsme byli zachráněni. No, a potom vlakem do Gdyně na loď Batory, vyloďili jsme se v Boulogny-sur-mer, pak do Lille k první prohlídce. Zde nám čs. konsul dal každému 5 franků a potom do Marseille na vážné kontroly. (V kasárnách bylo plno štěnic, jakoby přišlo, když zhasla světla.) Po zdravotních prohlídkách jsme se dostali do hlavního sídla cizinecké legie v alžírském Sidi - Bel - Ahes. Při vchodu do tohoto sídla byl nápis, na který nikdy nezapomenou: „Vy legionáři, vy jste vojáci určeni k smrti a já Vás posílám tam, kde se umírá“. Tady jsme byli rozděleni. Láďa do města Saïda, já do malé pevnůstky El Asida v kamenité poušti asi 150 km od sídla legie. Výcvik byl tvrdý. Ze 400 přítomných legionářů bylo asi 360 Čechoslováků.

Po vypuknutí války jsme opustili legii a vrátili se do Francie a vlakem do městečka Agde, do tábora bývalých španělských uprchlíků. Díky mé znalosti francouzštiny jsem byl poslán do důstojnické dělostřelecké školy v Poitiers, kde nás zastihl pád Francie. Nám Čechoslovákům (bylo nás 24) dalo velitelství školy k dispozici autobus, abychom jeli kam chceme. Vybrali jsme si přístav Bordeaux, kam se uchýlila vláda Francie. Zde jsme našli malou loď, která plula také do neznáma. Jmenovala se Fortin a byla později potopena a vyznamenána čsl. válečným křížem. Propluli jsme Gibraltarem a asi po 3 týdnech jsme přistáli v Liverpoolu. Odkud jsme jeli vlakem do vzdáleného parku Cholmondeley, kde se soustřeďovali všichni čeští vojáci s výjimkou t. zv. „mezinárodní brigády“ komunistů, kteří válčili ve Španělsku proti Frankovi a kteří věřili, že nacismus a komunismus se jednou spojí. Vrátili se k nám až po napadení Sovětského svazu.

Tady se utvořila čs. jednotka, nebylo nás dost na divizi, byla to tedy jen brigáda asi 12 tisíc

vojáků. Ke konci války před naloděním v roce 1944 jsme měli „úřední“ název „Československá obrněná brigáda“, úplně soběstačná. Já jsem byl jmenován muničním důstojníkem, jehož úkol byl zásobování našich jednotek střelivem všeho druhu, dále kontrolou skladišť a ničením nevybuchlých granátů. Velmi nepřijemná práce.

Jednoho dne, když jsem jako každý den jezdil kontrolovat na motorce muniční skladiště jednotek, jsem se ke svému ohromnému překvapení ocitl tváří v tvář s Jaroslavem Vlkem z Boratína. On byl členem čs. jednotky na středním východě a po Tobruku se ocitl v Anglii. To bylo radostné shledání. Čtyři roky v Anglii byly věnovány výcviku a pak jsme se v červenci vylodili v Normandii. Potom následovalo obléhání Dunkergue a konečně návrat do staré vlasti v květnu 1945. Během té doby jsem se setkal s mojí budoucí manželkou. Pak následovalo setkání s bratry, švagry, s ostatními. To se nedá vylíčit.

Do „vítězného února“ jsem byl zaměstnán v Praze, pak následoval útek do Francie, zaměstnání v Gibraltaru a v Sýrii, potom zase v Paříži až do mého důchodu v roce 1980.

Po kapitulaci Francie byla československá jednotka s potížemi přepravována přes kanál do Anglie. Tam se zejména českoslovenští letci uplatnili v letecké bitvě o Anglii.

Vraťme se opět do Krakova. Ne všichni vojenští uprchlíci z protektorátu chtěli na západ. Mnoho z nich bylo toho názoru, že zde v Polsku se mohou lépe a hlavně dříve uplatnit při obraně Polska, jehož napadení Německem již viselo ve vzduchu. Proto zůstali v okolí Krakova, kde z nich byly vytvořeny dvě skupiny (gen. Prchalý a pplk. Svobody).

Rychle pokračující válečné události v Polsku však nedovolily oběma skupinám vojenských uprchlíků účinně zasáhnout do boje s okupantem. Zúčastnili se společně s polskou armádou ústupu před vítězíci německou armádou dál na východ. Po pádu Polska 19.9.1939 se jedné skupině podařilo překročit rumunské hranice a druhá skupina byla na území Sovětského svazu internována v různých táborech, až skončila v Suzdalu (200 km severovýchodně od Moskvy), odkud na základě vyzádání čs. exilové vlády v Londýně byla většina českých uprchlíků odtransportována na Střední východ a dále do Anglie. V této poslední skupině se ocitl i boratínský občan Jaroslav Vlk st., který odjel z Boratína 22. 3. 1940. A z jeho odbojového deníku vyjímám některé dosud méně známé skutečnosti.

Jaroslav Vlk v Jeruzalémě

Po návratu z prohrané polsko-německé války se přihlašuji do odboje k vojenské skupině „Kvasilovské“, jejímiž veliteli byli por. Nekvasil a por. Lenc (Lomský). Doma na Boratíně jsem očekával, kdy mne Kvasilov zavolá.

Toho roku napadlo mnoho sněhu a tak jsme museli chodit na odstraňování sněhu z kolejí na trati v Lucku, kde jsme byli svědky četných transportů polských kolonistů vyvážených tam, odkud zpravidla nebylo návratu.

Když jsme se náhodou hlásili v Kvasilově, dozvěděli jsme se, že brzo odjíždíme, takže jsem se nemohl rozloučit se svými drahými. Z Moskvy přijel jakýsi politruk s úřednicí mluvící česky, aby uvedli naše doklady do pořádku. Mluví k nám, ale jeho řeč stran odjezdu do Francie je vyhýbavá.

Asi za čtyři dny nás odvezli do Zdolbunova, kde nás čekaly vozy „těplušky.“ Srdečné bylo

loučení s místními Čechy. Já měl pečovatí o Sokolský prapor župy zahraniční. Neméně radostné bylo shledání před půlnocí ve stanici Šepetovka s vojenskou skupinou pplk. Svobody za jásavého hurá. Naše vozy byly připojeny k vozům pplk. Svobody. Nesli jsme nyní společný osud.

Po jedenácti dnech stání a klamavé jízdy ocitáme se 1. dubna 1940 v malé staničce Zemjonky. Zde nás čeká nové překvapení. Vystoupit z vlaku a za doprovodu našich ochránců - rudoarmějců se dát na pochod. Řetěz legionu čítající přes 800 duší se dává do pohybu. Ženy a děti (mezi nimi i rodina Pavla Hájka s tchýní Miroslavou Opočensku, nar. 1878 na Boratíně, pozn. aut.) vezeny na saních tažených po jednom koni. Asi po hodinové cestě se ocitáme na okraji vesnice z větší části dřevěných domků vyzdobených květinami a záclonami, „aby na nás udělali pěkný dojem“, jak bylo později řečeno. Byl jsem skoro v čele průvodu a tu jsem viděl kpt. Fišera, nesa sukovici v ruce jak gestikuloval při vstupu do klášterní brány - našeho příštího bydliště střezového čtyřmi věžemi spojenými vysokým ostnatým plotem a příkopem. Tak tedy „Oranky.“

Kláster s přílehlými budovami, kde máme nečinně trávit čas, zatímco ve Francii se válčí. Co zamýšlí naši „tovaryšči“ podniknout? Musíme se s tím smířit a proto si připravujeme svoje bydlení na palandách a kolem sebe. Brzy se zavádí vojenský řád. Odevzdávám sokolský prapor pplk. Svobodovi a dostávám potvrzení.

Po dvou a půl měsících (18. 6. 1940) se loučíme s Orankami a ve 4 hodiny ráno odjíždíme do stanice Bogolubov, kde s východem slunce se nám naskytá nádherný pohled na pozlacené kopule chrámu. Čekají nás nákladní auta, která nás odvezla do města Suzdal, starého historického města, střediska mnoha klášterů. V jednom z těchto klášterů jsme byli ubytováni v celách po dvou až čtyřech osobách.

Tak jako v Orankách, tak i zde odjelo asi 60 osob neznámo kam. Jako tam i zde bylo vyšetřování a zjišťování. Při výslechu v Orankách, dosud nevím jestli to byl ze strany vyšetřovatele trik nebo si to zjistili, mi povídá, „vy máte v Americe bratra.“ Je záhadou jak to mohli vědět.

Byla zde zřízena důstojnická škola, již velel kpt. Engl a výkonným byl des. Tesařík. Jinak jsme se věnovali tělocviku. Mnozí chodili pracovat ven na kolchozní pole. Také o kulturu bylo postaráno. To všechno nás neuspokojovalo. Náš cíl byl jinde.

Ve středu 3. 7. 1940 se loučíme s velitelem pplk. Svobodou, kterého jsme měli velice rádi, který odjížděl do Moskvy. Bylo to dojemné loučení s provoláváním slávy Dr. Benešovi a SSSR. Později odjelo dalších deset vyšších důstojníků, kteří nám mezi jiným psali, že jsou tam jako akumulátor.

Dne 4. 8. 1940 byl Jaroslav Vlk stížen těžkou úplavicí, ke které se za tři měsíce přidala oční choroba. Byl převezen do nemocnice ve Vladimíru. 7.3.1941 se vrací do Suzdalu, kde se dovídá, že všichni jeho volnější kamarádi již odjeli na západ. Žádal také velitelství, aby byl odeslán do míst, kde jsou lepší podmínky pro jeho doléčení. Je zařazen do transportu, který odjel ze Suzdalu 4. 4. 1941. Zdá se nám to jako sen, jsme opět svobodní občané. Při obědě v Moskvě je přišel pozdravit pplk. Svoboda a npor. Bedřich. Po malé prohlídce Moskvy odjeli druhý den do Oděsy. Zde se rozloučí s „bratrskou“ zemí a na celnici podepisují prohlášení, že nebudou hanět SSSR.

Na lodi Svanetia opouštějí Sovětský svaz a s malou zastávkou ve Varně vystupují v Istanbulu, poté vlakem napříč Tureckem do přístavního města Mersinu, kde je vítá čl.

zplnomocněnec a lodí přes Alexandrii 1. května 1941 připlouvají „s pocitem naděje a jistoty do země zaslíbené” - Palestiny.

Ještě na palubě je vítá československý voják v anglické uniformě. V Haifě po nezbytných úředních formalitách dostávají „mundur”, vojenské knížky, zálohu na „žold” a propustky do města. Při oficiálním odvodu byl Jaroslav Vlček, i když ještě nedoléčen, odveden s tím, že bude léčen dole (myšleno v Egyptě). Odpolední volna v prvních dnech využívají k návštěvě biblických míst v Jeruzalémě a v okolí.

Velice brzy poznali, že se přiblížili místům válečného dění. Vyhašování leteckého poplachu a kopání zákopů bylo na denním pořádku. Válečné nebezpečí se zvětšilo, když se přestěhovali do výcvikového střediska v Agami na severním egyptském pobřeží. Odtud se po krátkém zacvičení jezdilo na libyjskou frontu.

Africké slunce a jiskřící písek zhoršily zrak Jaroslava natolik, že byl superarbitrační komisí několikrát poslán na mimořádnou dovolenou, potom byl přeložen do útvaru „Náhradní těleso československého vojska” a nakonec byl dne 12. května 1944 propuštěn z branné moci. Tak skončila snaha jednoho z boratínských vlastenců přispět k obnově samostatnosti Československé republiky.

Po vstupu Sovětů na západní Volyni byli odvedeni do služby v Rudé armádě dva boratínští občané Vladislav Koberník a Jan Opočenský. Oba se stali nezvěstnými. Má se za to, že byli deportováni jako cizinci (Češi a navíc ze západní Ukrajiny) do některých pracovních táborů v SSSR, odkud nebylo návratu.

Blaník na Boratíně

Také Češi žijící na Volyni založili v roce 1943 tajnou odborovou organizaci Blaník. Jejich činnost byla zaměřena zejména na aktivní účast v boji o osvobození naší staré vlasti z německé okupace, jak potvrzuje následující základní část textu přihlášky do této organizace: *„Já... rodem z české krve, vědom jsa si svých národnostních a vlasteneckých povinností, vstupuji do tajné organizace „Blaník” a zavazuji se čestným slovem při svatě památce na moji zkoušenou a mučenou matku Vlast - Československou Republiku, do ostatní kapky krve, všemi silami a prostředky vésti jakoukoli válku z nařízení mých nařízených v zmíněné organizaci na kořist této organizace a tím ve prospěch Československé Republiky - na škodu německých barbarů i všech jejich přívrženců”.*

Václav Vlček

Na Boratíně byla organizace Blaník založena ve druhé půli 1943. Vedoucím této organizace čítající 10 osob byl Václav Vlček. Scházeli jsme se u něho v domku na konci obce po večerech a on jako šofér z povolání a pozdější majitel autoškoly nás zsvěcoval do řízení motorových vozidel.

Vedle této odborné přípravy mladých mužů pro vstup do československé jednotky v SSSR organizace vedla československé občany k zachování naprosté loajality ke všem národnostním skupinám, případně jejich odbojovým složkám působícím na území Volyně (ukrajinská, polská, ruská) s přesvědčením, že jenom tak můžeme v tomto výbušném prostředí přežít. K tomu je třeba dodat, že organizace Blaník na rozdíl od odbojových skupin

jiných národností neuplatňovala žádné územní požadavky na Volyň.

O praktickém využití odborných vědomostí získaných v naší odbojové organizaci vypovídá následující vzpomínka jednoho z členů organizace Bedřicha Opočenského na jeho zařazení k tankistům při nástupu do československé zahraniční armády v SSSR.

Bedřich Opočenský upřesňuje:

Václav Vlk měl auto, za války benzín nebyl, auto bylo na dvorku na špalkách a tam jsme se my k němu chodili učit šoférovat. To už jsme věděli, že na východě je naše armáda, že půjdeme do armády a že tedy budeme hotoví vycvičení šoféři. A skutečně na sedačce u volantu s Vlkovými povely (bude kopec, musíš přeradit, bude tam dvojka) to byl první trenážér, primitivní, na špalkách. „(Teď zase z kopce, to musíš přibrzdit, přeradit na nižší rychlost s mezplynem).” Takhle nás učil Václav Vlk. (Učňové: Vrzal, Hnídek, Fořt - bydlel u Chladilů, Josef Šerák, Albrecht Jarčík a Běda Opočenský). Pak jsme šli všichni do armády. Když jsme byli v Rovně u odvodu, pan Vlk nás sebral, tu skupinu k odvodní komisi (tam byl dlouhý stůl a za ním seděli papaláši – generál Svoboda a za ním dělostřelecký důstojník a vzadu byl Janko od tankistů). Pan Vlk říkal: „Pane generále, já si vám dovoluji představit skupinu hochů, které jsem vycvičil jako řidiče.” Pan generál ho pochválil: „To je od vás krásné, že jste se takhle přičinil...”. A pak se podíval dozadu a zase říká: „Co říkáš, Vladimíre?” (Janko byl Vladimír.) „Tak pojďte sem, budete řidiči, ale tanků”, říkal Janko.

V druhé půli února 1944, kdy se sovětsko-německá fronta dostala až na západní Volyň a zastavila se před Boratínem na řece Styru, odešlo 22. 2. 1944 pět boratínských mužů přes frontu do sovětského zázemí. Byli to: Jaroslav Chudoba, Jan Šebesta, Rostislav Šebesta, Jaroslav Vlk - Kopečků a Vladislav Vlk. V Rovně se přihlásili do československé jednotky v Sovětském svazu. Odtud společně s mobilizovanými Čechy z této oblasti byli přepraveni nákladními vlaky do Jefremova. Cesta tam za stálého bombardování vlaku trvala 11 dní. Po vstupní lékařské prohlídce byl Jaroslav Chudoba přidělen do náhradního pluku. Ostatní byli zařazeni do 2. paradesantní brigády a následně po jednání s pplk. Englem do štábní roty jako polní četníci. Druhou brigádu tvořili zejména Slováci, kteří v té době jako členové armády Slovenského štátu a spojenci Německa bojovali po jeho boku na východní frontě. Přešli do zajetí a přihlásili se pak do československé jednotky v Sovětském svazu.

Po prodělání základního, ale i paravýcviku, který představoval 5 seskoků, 3 z balónů a 2 z letadla, byla brigáda čítající 3 000 vojáků postupně odesílána blíže fronty do Proskurova. Toto město ještě bylo v pásmu téměř stálého denního i nočního bombardování. Zde jsem byl při výkonu vojenské služby zraněn a zůstal v místní nemocnici, zatímco zbývající 3 boratínští vojáci tj. oba Šebestové a Jaroslav Vlk se s celou brigádou přesunuli do Přemyšlu. Odtud byli převeleni (11. až 19. 9. 1944) na frontu jako pěšáci. Po deseti dnech bojů se značnými ztrátami byli přepravováni letecky (bez padáků) z Krosna na letiště Tri duby u Zvolena na pomoc Slovenskému národnímu povstání, které vypuklo 29. 8. 1944. Dvanáct letadel s vojáky bylo nad frontou sestřeleno nebo jinak havarovalo.

Vstup dalších boratínských občanů do československé jednotky v SSSR

Při postupném osvobozování Volyně od německých okupantů se téměř všichni volynští muži - Češi hlásili do armády. Považovali to za svou morální povinnost. Vstup téměř jedenácti tisíc „volynáků“ do československé jednotky umožnil rozšíření stávající brigády, (která pod velením Svobody prošla již bojem u Sokolova, Kyjeva, Bílé Cerkve) na 1. čs. armádní sbor. Vedením tohoto největšího československého vojenského útvaru v zahraničí za druhé světové války byl jmenován generál Kratochvíl.

Po osvobození Boratína začátkem března 1944 se v Lucku k dobrovolnému vstupu do čs. armády přihlásilo 80 boratínských mužů a 2 ženy (bližší v další kapitole). Někteří z nich byli vráceni domů pro pokročilý věk, dále otcové, kteří přišli s několika svými syny a další muži neschopní vojenské služby ze zdravotních důvodů, příp. muži pověřeni zvláštními úkoly.

Z Lucka, kde byla provedena registrace odvedených, odjeli na čs. vojenské velitelství v Rovně. Tam prošli lékařskou prohlídkou a na základě zdravotního stavu a případně osobního přání byli přiděleni k různým vojenským útvarům podle druhu zbraní a odesláni do míst, kde se tyto útvary nacházely. Většina boratínských občanů byla přidělena k 1. brigádě.

Karel Šerák:

V Rovně jsem byl přidělen k tankistům a hned se začalo cvičit pořadové cvičení, protože málokdo byl v armádě - zvláště my mladší! Netrvalo dlouho a přemístili jsme se z Rovna do Kiverců. Tam začal usilovný výcvik jak teoretický, tak praktický. K tomu účelu jsme měli tři tanky. Po dvou měsících výcviku v Kivercích jsme se přemístili, bylo to 2. května 1944, přes území ruské do Kamence Podolského přes Besarábii do vesnice Rusov, kde jsme bydleli do doby, než jsme si vybudovali v kopcovitém lesíku chaty a zákopy. Při větším dešti nám nadělal dešť více práce, museli jsme všeho nechat a znovu vše postavit. Po třech měsících naši velitelé uznali, že bychom byli dostatečně vycvičeni do boje. Tak jsme čekali na nové tanky, které nám měla dát ruská vláda. Odjeli jsme z Rusova do polského města Přemyšl. Tam jsme dostali deset tanků, které však nebyly nové. To jsem ještě nedostal tank.

Jaroslav Opočenský

Jaroslav Opočenský - Vyšohradský:

V Rovně na odvodu bylo k brigádním pozorovatelům (oko brigády) zařazeno 6 mužů z Boratína (Švejdarové Miloslav a Jiří, Vladislav Albrecht-Josefův, Josef Opočenský-Hrádecký, Jaroslav Opočenský-Jindřichův a Jaroslav Opočenský-Vyšohradský). Po dvou dnech jsme odjeli auty do Kiverec. Tam jsme prodělali základní výcvik (seznámení s puškou a s tím, co bude naším úkolem). Přišel tam za námi zpravodaj Ekstein - Vojta Erban (později přišel o oko). Tam jsme také cvičili pořadová cvičení asi týden, a pak nám oznámili, že nejlepší výcvik je v boji. Převezli nás pod Torčín, tam byla fronta, tady se zastavila. My jsme přišli do přední linie a dali nám úkol pozorovat úsek, dělat záznamy (do 25. 4.). Tam byla celá brigáda. Pak nás stáhli a v Lucku teprve jsme dostali uniformy koncem dubna, pustili nás na den domů (předtím tam byli dělostřelci a taky tankisti), odpoledne jsme se sešli na Fortě, tam jsme cvičili střelbu do terče, nocovali jsme u Švejdarů (všichni pohro-

madě). Asi v půlce května nás stěhovali na Kamenec Podolský vlakem asi 4 dny, Sňatyn (Prut), pak na Černovice - asi 3 dny to trvalo - pěšky (150 km), plná polní na zádech. Ubytovali jsme se ve vesnici Chlivišče (1 týden) a pak přišel rozkaz vykopat zemljanky, učit se bojovým podmínkám. Dál jsme tedy prodělávali výcvik do července 1944. Tam nás přeřadili z brigádních pozorovatelů do SPO (smíšený průzkumný oddíl).

Vladislav Albrecht Řepčický: Můj první křest ohněm fronty.

Přišla sovětská armáda a s ní 1. československá brigáda pod velením generála Svobody. Volynští Češi dobrovolně vstupovali do čs. brigády, někdy i celé rodiny. Tenkrát nastoupilo 12 000 mužů a 600 žen. Tím se stal z brigády sbor. Nástup byl proveden v Rovně, kde jsme byli přiděleni do jednotlivých útvarů a skupin. Já, Jaroslav Opočenský (Vyšohradský), Jaroslav Opočenský (Jindřich), Josef Opočenský a Jiří Švejdar, jsme byli přiděleni jako brigádní pozorovatelé.

Po rozdělení jsme se přesunuli k městečku Torčin, kde jsme zaujali 2. obrannou linii. Ovšem ještě v civilním oděvu. A protože sovětských vojáků nás ještě neznali a my už byli ozbrojeni, pokoušeli se nás zpočátku odzbrojovat. Když se dozvěděli, že jsme čs. vojáci, nechali nás.

Vzhledem k tomu, že většina nových vojáků nesloužila v žádné armádě, museli všichni projít základním vojenským výcvikem. Určitým experimentem bylo, že určitá část nových vojáků byla zařazena již v dubnu a ještě v civilním oblečení do bojů u Torčina.

Koncem července 1944 byl již 1. čs. armádní sbor vyzbrojen natolik, že mohl být zařazen do bojových akcí. 1. brigáda se v té době nacházela v prostoru města Sňatyn ve Stanislavské oblasti. 2. brigáda (paradesantní) byla v Proskurově a 3. brigáda v Sadaguře u Černovic, kde byl také štáb celého čs. armádního sboru. Jedině tanková brigáda zatím neměla žádoucí počet tanků.

Po dohodě se sovětským velením měli být Čechoslováci zařazeni do sestavy těch sovětských vojsk, které byly určeny k osvobození Československa. Českoslovenští vojáci věděli, za co budou bojovat. Stále měli před očima oběti volynského Českého Malína, stejně tak Lidic a Ležáků v protektorátě, barbarskou likvidaci židů. Tvrdý postup proti těm, kteří byli podezřelí z jakékoliv spolupráce s Židy, banderovci a partyzány znamenal někdy smrt nevinných.

Další část této kapitoly je věnována jen bojovým akcím, ve kterých působili boratínští vojáci, kde sklízeli úspěchy, za které byli mnozí vyznamenáni, ale také porážky, na které by nejráději zapomněli. Uvedení významnějších míst bojů naznačuje trasy, po kterých boratínští vojáci došli vítězně až do vysněné Prahy.

Karpatsko-dukelská operace

Dne 29. srpna 1944 vypuklo na Slovensku povstání. Padly proto všechny varianty vstupu do československého prostoru bez přechodu Karpat, poněvadž prvořadým úkolem našich jednotek byla pomoc Slovenskému národnímu povstání a nejkratší cestou k přechodu na Slovensko byl Dukelský průsmyk.

Již od konce srpna se začala československá armáda stěhovat blíže Dukelskému průsmyku. Bojová nálada mužstva vyplývající ne z touhy po zabíjení, ale z touhy po osvobození Československa, byla výborná.

Dne 8. září 1944 byly jednotky 1. čs. armádního sboru v rámci 38. sovětské armády rozestavěny ještě na polském území takto: 1. brigáda byla soustředěna před Machnówkou a 3.

brigáda ve Wrocankách. Ještě téhož dne na jiném úseku vstoupili do boje naši dělostřelci a minometčíci s velkým úspěchem.

Druhého dne (9. 9. 1944) došlo k velkému překvapení, když na tato soustředění téměř veškeré bojové techniky s kompletní obsluhou a všemi bojovně naladěnými vojáky obou brigád spustili Němci kulometnou, minometnou a dělostřeleckou palbu ze všech okolních návrší. Únik z tohoto téměř obklíčení nebyl možný, neboť bojová technika uzavřela cestu zpět do vnitrozemí a bojovat proti všem okolním výšinám bylo předem ztracené. Ztráta na životech za ten jediný den byla 126 mrtvých vojáků a téměř 300 vojáků vyřazených z bojů pro zranění. Hned nato v noci byl odvolán z funkce vedoucího armádního sboru gen. Kratochvíl a na jeho místo byl postaven gen. Svoboda, údajně jediný velitel, který se v kritické době se svým štábem snažil vzniklou situaci 9. září řešit ke zmiřnění dopadu na mužstvo. Tak takhle neslavně začal boj o Duklu v rámci karpatsko-dukelská operace. Padlé bylo možno spočítat, ale dopad na psychiku vojáků pro další boje se nedal vyčíslit ani odhadnout.

Miroslav Bohatec: První účastníci vzpomínají.

Od Krosna směrem k naším hranicím byl kopcovitý a lesnatý terén a poskytoval nepříteli vhodné podmínky pro budování obrany a umožňoval lepší pozorování. 7. září jsme byli soustředěni v lese blízko Krosna, kde měl k vojákům proslov generál Svoboda. Řekl, že to bude boj těžký a mnohý z nás se nedožije svobody, že 2. slovenská divize je na hranici a ve vhodnou chvíli nám pomůže a přidá se k nám. Asi za 6 dní budeme v Prešově.

Miroslav Bohatec

Když jsme byli blízko fronty a slyšeli to dunění, střelbu a rakety, tak jsme si mysleli, co nám příští dny přinesou a kdo z nás zůstane na živu.

Z lesa rota za rotou odcházela do bojového pásma a my jsme na sebe mávali a volali „Nazdar, nashledanou v Praze“. Naše dělostřelectvo začalo již 8. září ostrou palbu, zároveň se Sovětskou armádou při útoku směrem na Krosno.

Náš 1. prapor 1. brigády postupoval z 8. na 9. září celou noc a ráno jsme se octli v přední linii fronty. Náš průzkum šel vpředu, když nezjistil nepřítele, postupoval směrem na Machnovku a my za ním.

Já jsem byl u minometky 82 mm jako spojař. Naše rota postupovala po polní cestě a pak po louce podél potoka. V tom nepřítel na nás spustil dělostřeleckou a minometnou palbu. Nebylo se kde skrýt. Všichni zalehli na zem, zakopávat se nebyl čas. Pěšáci začali ustupovat, tedy i naše minometka ustupovala.

Přišel rozkaz: „Zakopat se a postavit minometry“. Polovina minometky postupovala do vesnice. Na jednom dvoře, odkud byl výhled, jsme postavili minometry. V tom dostalo stanoviště přímý zásah miny. Můj velitel byl na místě mrtev. Svobodník Menšík a dva spojaři byli raněni. Němci nás pustili do klínu a pak ze všech zbraní do nás začali střílet, nastal zmatek. Naše tanky vyrazily vpřed. Nepřítel nečekal útok, a tak ustoupil. Naše roty se daly částečně dohromady. Brigády měly velké ztráty, protože bylo 700 mrtvých a raněných. Po smrti velitele spojařů a svob. Menšíka jsem byl jmenován velitelem spojařů.

Vladislav Opočenský: Můj první bojový křest na dukelsko-karpatské operaci.

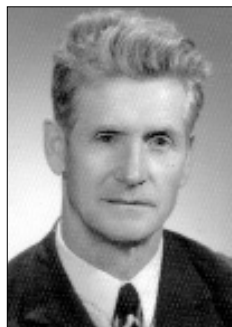
V předvečer ofenzívy soustředili náš prapor samopalníků a tankovou brigádu v lese na pasece,

kde k nám promluvil generál Svoboda a řekl: „Máte tu čest, že budete mezi prvními, kdo překročí Československé hranice a za několik desítek hodin budete v Prešově.“

Ráno 8. září po rozbřesku dělostřelectvo zahájilo dvouhodinovou palbu na německou obranu. Po skončení kanonády jsme dostali rozkaz nasednout na kolonu sovětských tanků. Kolona měla 45 tanků a na ně nasedl náš celý prapor tankových automatčků. Projeli jsme přední okraj německé obrany, krajina byla přeorána dělostřeleckými granáty, rozbitá vesnice a vpravo od silnice byl zasažený sovětský tank, jeho trosky byly rozházené do širokého okolí. Zřejmě najel na silnou nálož. Cestou nám začalo být divné, že na bojišti jsme viděli jenom dva mrtvé Němce s kulometem, jinak žádnou německou vojenskou techniku, které jinak po takovém útoku zůstává na bojišti plno. Později jsme se dozvěděli, že Němci chytili sovětského zajatce a ten prozradil, že se chystá útok.

Cestou byl klid, žádná palba se neozývala a tak chlapci vytáhli kytary a harmoniku a začalo se zpívat. Pokračovalo se směrem ke Krosnu, které mělo být dobité. Ale když jsme se přibližovali k městu, byla slyšet střelba z děl a kulometů. Tanky zastavily a čekali jsme, co bude dál. Přišlo hlášení, že Krosno nepadlo. Neměli jsme tušení, kde jsou naše pěší jednotky. Tankisté dostali rozkaz stočit se na jih, směr Dukla a Československé hranice. Celá kolona se zastavila ve vesnici Machnówka. Přijel k nám velitel a řekl nám „Rebjata, jedem osvoboždat Čechoslovakiyu, kto s námi pajedět na razvědku?“ Přihlásili jsme se první družstvo první čety, byli jsme na to hrdí. Velitel nám přidělil tři tanky, družstvo nasedlo a jelo směrem na jih po rovné silnici z obou stran porostlé javory. Po ujetí asi 1 kilometru se před námi objevilo po pravé straně malé návrší, za ním holé pole a dál se táhl les až k vesnici na obzoru. Na návrší jsem si všiml podezřelých hromad v řadě a upozornil velitele. Nařídil slézt z tanků a v příkopech z obou stran cesty jsme se plížili dopředu. Po padesáti metrech proti nám vyskočil Němec, něco na nás řval německy, v ruce držel granát, který chtěl hodit. Stiskl jsem spoušť samopalu a Němec padl. V tom začala z návrší palba z těžkých kulometů. Dva chlapci byli zraněni. U cesty bylo pole s fazolemi na tyčích a tak jsme ho využili k úkrytu. Vracet se k tankům bylo riskantní.

První tank dostal povel vyrazit vpřed, při přejezdu návrší dostal zásah pancéřovou pěstí, velitel poslal druhý tank, kterého potkalo to samé, dvěma tankistům se podařilo i přes zranění zachránit útekem. Velitel oznámil situaci do Machnówki a odtamtud přijela celá kolona, začala pálit naslepo na návrší a do lesa. Pak naložili raněné a i s tanky se vrátili do Machnówki. Zůstali jsme s naším třetím tankem na místě a dostali rozkaz neustoupit, to znamenalo, aby se šest vojáků zakopalo okolo tanku a zabránilo Němcům likvidovat tank. Celou noc jsme nespalí, protože Němci byli blízko. Ráno byla všude hustá mlha. Neviděli jsme na nepřítele a on na nás. Pak jsme uslyšeli hukot, ruští tankisté poznali německé tygry, nejtěžší tanky. Naskákali jsme na tank a plnou rychlostí přes pole se vraceli na Machnówku. V té mlze jsme dojeli do jiné vesnice. Uprostřed stál kostel a fara. Tankisti se schovali s tankem za stodolu a my samopalnici na faru. Protože jsme dobře mluvili polsky, pohostili nás a než jsem se ohlídl, spadla mlha a začal strašný jakot dělostřeleckých granátů a min, které nám létaly nad hlavami směrem na Machnówku. Dostali jsme hrozný strach, jakou šanci má 6 vojáků ozbrojených samopaly? Od lesa, který byl od vsi asi 100 metrů, vyjeli Němci s obrněným trans-

Vladislav Opočenský

portérem. Utíkali jsme směrem na Machnówku. Za vsí jsme se setkali s našimi automatický, kteří nám šli na pomoc.

Zatím se našemu tanku podařilo zlikvidovat německý transportér a zbytek Němců uteklo do lesa. Naši automaticíci dostali rozkaz zlikvidovat v lese nepřítele. Od vsí k lesu se táhla polní cesta osázená vrby, kterou se chlapci dostali až do lesa, kde zbytek německých vojáků zlikvidovali.

Tam už ztráty na životech nebyly, jenom jeden kamarád, který od rána cítil nesmírný strach, stál za tankem a ten jak vystřelil, kamarád padl mrtvý. Sám jsem ho pochoval.

Tím skončil náš druhý den bojů. V noci byl přesun do jiného lesa, ráno katuše, dělostřelecký přepad a znovu do útoku.

Vladislav Albrecht - Řepčický

Do vesničky, kde jsme byli ubytováni, dopadaly dělostřelecké granáty, což nás ale tolik neděsilo, protože ve srovnání s první linií bylo minimum mrtvých.

Potom jsme byli přesunuti do Machnówky, již v čs. uniformách. Do Machnówky se převezly i veškeré těžké zbraně. Sovětsí vojáci dovezli i „katuše“.

Byl pěkný slunečný podzimní den, němečtí piloti s průzkumným letadlem sledovali přísun těžké techniky a velký pohyb našich vojsk. Asi po hodině zahájili útok, pálili těžkými zbraněmi do vesničky. My, pozorovatelé, jsme měli hlídky a pravidelně se střídali. Zrovna hlídkoval Jaroslav Opočenský (Vyšohradský), když ho zpozorovali němečtí odstřelovači. Byl zraněn do ruky. Okamžitě byl převezen do polní nemocnice. Dělostřelectvo páliło za podpory letectva, které shazovalo bomby. V jedné chvíli padla bomba přímo do ohně hořícího stavení a rozmetala do širokého okolí hořící polena, trámy a žhavý popel. Ještě než bomba dopadla, skočil jsem do zákopu poblíž jednoho stavení. Na mě skočil sovětský voják, který se snažil také schovat. Ale v tu chvíli, kdy na mě spadl, na něj začaly padat žhavé trámy z výbuchu. Tím mi vlastně zachránil život. Se silnými popáleninami ho odvezli do polní nemocnice.

Vladislav Albrecht

Poté přišel rozkaz, abychom se přesunuli na jiné bojové pozice.

Mně předal velitel písemný rozkaz, který jsem měl odevzdat na sovětském velitelství. Velitelství bylo za vesnicí v bunkru hlídané stráží, která mě nechtěla pustit, že má generál důležitě jednání. Čekal jsem nejméně hodinu a za tu dobu se setmělo. Potom, co jsem předal zprávu, jsem začal hledat svoji jednotku, která se zatím přesunula neznámo kam. Věděl jsem přibližně směr, ale začalo vydatně pršet, což snížilo viditelnost na minimum. Najednou jsem uslyšel za sebou těžké vozidlo. Ustoupil jsem stranou, vůz jel pomalu, byla to „katuša“. Naskočil jsem zezadu na rampu a chvíli se vezl. Ale zpozoroval mě strážný voják a křikl na mě: „Daloj, uchaď, bo budu strelať.“ Musel jsem seskočit a pokračovat pěšky. Orientoval jsem se jen podle vystřelených raket, podle kterých jsem odhadoval, kde jsou jaké pozice. Když jsem prošel kus cesty a nenašel svoji jednotku, rozhodl jsem se, že přečkám noc v neďalekém lesíku. Když se začalo slabě rozednívat, uslyšel jsem nesrozumitelné hlasy. Když se přiblížily, rozpoznal jsem tichý německý hlas. Schoval jsem se do křoví a po chvíli kolem mě přešli dva Němci. Vyskočil jsem ze křoví a vykřikl: „Hände hoch!“ Překvapení Němci dali ruce vzhůru. Pak jsem jim poručil, aby odhodili zbraně. Pochopili moji lánanou němčinu a uposlechli příkazu,

aby šli napřed. Tma se už úplně rozplynula. Asi po pěti stech metrech jsem uviděl naši jednotku. Předal jsem zajatce. A dostal jsem vynadáno, kde jsem se tak dlouho toulal. Po nějaké době jsme vyrazili: směr Dukla. U Kobylan jsme se zase střetli s německou obranou. Při delším setrvání linie na obranné pozici nám vždy ženisté vybuodovali pozorovatelnu jako bunkr se spojovacím zákopem (většinou na kopci). Zde nás před útokem navštívila generalita, abychom popsali pozici nepřítele, případný nápadný pohyb aut, vojska a dělostřelectva. Pozorovali jsme nepřítele dalekohledy a stereotrubou (jakýsi zvětšovací periskop). Na pozorovatelnu šel Jaroslav Opočenský (Jindřich). Němci provedli útok s dělostřeleckou přípravou. Opočenský se už nevrátil, zřejmě padl. Já jsem byl raněn do pravého lýtka dělostřeleckou střepinou (průstřel). Ještě jsem se stačil dobelhat k polní cestě, kde jezdili sovětsí dopravci munice. Ti mě odvezli na polní ošetřovnu. Po týdnu pobytu, kdy mi rána ještě hnisala, mě poslali zpět na frontu. Zařadil jsem se zpět ke své jednotce.

Již tehdy se vedly velké diskuse o tom, zda se mělo u Dukly postupovat tak nebo onak a ty se vedou dodnes. Stejně tak jako dodnes se vedou diskuse, zda se v roce 1938 v době Mnichova mělo Československo bránit (mělo na to dobře vyzbrojenou armádu) a riskovat zničení Prahy nebo podlehnout nátlaku západu k vydání Sudet Němcům, což se také stalo.

Fakta jsou fakta a ta platí (i kdyby se někdo pokusil je změnit, stejně se pravda po čase provalí). Na omluvu našemu velení armády budiž řečeno, že bylo se zástupci Slovenského povstání dohodnuto, že na slovenské straně Dukelského průsmyku bude jedna ze slovenských divizí, která bude dohlížet na průchodnost průsmyku. Jenže mezitím Němci celou divizi odzbrojili a sami zaujali palebné postavení na všech výšinách kolem údolí směřujících k průsmyku. Bohaté bojové zkušenosti sovětského velení, získané cestou od Moskvy a Stalingradu až do střední Evropy, byly z jiných podmínek z převážně širokých rovin Ruska a Ukrajiny, a proto v tomto případě nemohly být plně využity. Na závěr k této válečné epizodě budiž poznamenáno, že sovětsí vládcí nebyli rádi, když si někdo bez jejich vědomí a „zásluh“ udělal svou národní revoluci, což potvrzují skutečnosti z jiných zemí.

Na polském území pokračovaly velké boje o kótu Kobylany 534, která 7krát vystřídala své majitele. Účastníci si jistě vzpomenu na další střediska odporu Teodorówka, Na dole, Hyrowa Góra, Zyndranowka, Barwinek a urputný boj o hranici, který trval od 23. září do 6. října, kdy došlo k překročení hranice a vztyčení čs. státní vlajky.

Miroslav Bohatec:

Útoky a protiútoky se střídaly a naše jednotky se pomalu přibližovaly k Dukle přes kopcovitý a lesnatý terén. 12. září jsme se dostali až ke kótě 534, kterou Němci všemožně bránili. Po velkém útoku naši pěšáci a samopalníci obsadili kótu 534. I my s třemi minomety jsme se dostali až na samý vrchol kóty a postavili je tam k palbě.

Jednou v takovém dělostřeleckém přepadu jsem byl u velitele roty v bunkru. Bylo přerušeno spojení, které bylo třeba okamžitě opravit. Velitel roty mi řekl, že se nedá nic dělat, porucha se musí odstranit. Vzal jsem telefon, kus drátu a vylezl z zákopu. Poprvé jsem se třásl strachy, neboť v takovém pekle ani nikdo hlavu nevystřčil. Plížil jsem se s telefonem podle drátu, hledal poruchu, až jsem ji v jednom trychtýři po dělostřeleckém náboji našel - drát byl roztrhán. Navázal jsem dráty, připojil telefon a v tom jsem slyšel spojení s rotou i s velitelem praporu. Mezi tím již palba ustala. Po návratu jsem řekl: „Když jsem se z toho pekla vrátil, tak to přežiji.“ Jenže takových případů bylo ještě mnoho. Druhý den jsem byl na po-

zorovatelně a vidím, jak od lesa zezadu přichází gen. Svoboda s několika důstojníky spojovacím zákopem na okraj vrchu blízko mě. Chtěl se osobně přesvědčit, proč to nejde dopředu. Nepřítel zjistil pohyb a zahájil palbu. Jeden důstojník byl raněn a gen. Svoboda sundal čepici a rychle utíkal zpět, jen bílé vlasy vlály. Pak jsme se dozvěděli, že si ho ruský velitel zavolal a řekl mu, že není žádný automatčík, aby chodil do přední linie a zakázal mu podobné případy.

Druhý den jsem na pozorovatelně sledoval velký pohyb nepřítele a silnou palbu na kótu 534. Volám veliteli roty, spojení však nebylo, zároveň vidím, že z kóty 534 utíkají vojáci. Vytrhl jsem telefon a běžel k naší rotě. Naši vojáci také vylézají ze zákopu. Velitel praporu, který ustupoval, křičí „Minometko, střílejte“. Ale my taky chtěli utíkat, náš velitel roty vyskočil, vytáhl pistolí a křičel: „Kdo bude utíkat, toho zastřelím, minometka neutíká. Tři zůstanou u minometu a budou střílet na nejbližší vzdálenost asi 300 m. Ostatní přískoky vpřed“.

Plížením a přískoky jsme se dostali až na okraj vrchu a viděli jsme, jak se Němci blíží k nám. Zahájili jsme palbu z pušek, samopalů, rovněž naše minometka spustila palbu a utvořila z min přehradu. Nepřítel musel zalehnout, neboť takovou minometnou přehradou nikdo neprojde, proto začali pomalu ustupovat zpět. Naši se zase soustředili a protiútokem nepřítele zahnali. Z naší minometky bylo 14 navrženo na vyznamenání. Když jsme překročili hranice, za Komárníkem na zalesněném svahu u silnice, byla vyznamenání udělena. Na tomto místě jsem obdržel 1. válečný kříž.

Od 13. do 19. září se rozpoutaly nejprudší a nejkrvavější boje o kótu 534. 20. září v 11 hodin začala 40ti minutová dělostřelecká příprava, střílelo se ze všech zbraní a pak byl zahájen všeobecný útok spolu se sovětskou 14. gardovou divizí, zbytkem naší tankové brigády s osmi tanky. Teprve ve večerních hodinách byla Dukla dobyta.

Z Dukly jsme postupovali směrem jihozápadním na Gyrovu horu. Na Gyrově hoře bylo německé opevnění. Němci se bránili zuby nehty. Nepřítel po nás střílel vaňušemi, to jsou šestihlavňové minomety. Naše tanky rovněž útočily se samopalníky na Gyrovu horu.

Naše minometka byla pod samým vrchem a stavěla minomety. My spojaři jsme začali kopat zákop pro telefon a okolo nás šel velitel praporu, štábní kapitán Khol, zjistit, proč to nejde kupředu. V tom nepřítel začal ostřelovat z „vaňuší“. Z mého družstva spojařů nás zbylo 5, všichni jsme zalehli k mělkému zákopu a strkali do něj hlavy. Po tomto minometném přepadu, když jsme vstávali, jsme se všichni smáli. Jen hlavu schováváme a ostatní tělo je venku. Každý voják si nejmíc kryl hlavu. Bohužel, velitel praporu se neměl kde krýt. Mina se roztrhla vedle na stromě a střepiny ho usmrtily na místě.

Po delší době naši samopalníci Němce zlikvidovali a obsadili Gyrovu horu. V průběhu boje jsme pomalu postupovali přes hory a lesy směr Tylav. Za těchto 18 dnů těžkých bojů jsme postoupili asi 30 km.

Vladislav Opočenský

Z naší jednotky (z 350) nás zbylo 16, pak mě přidělili k brigádnímu průzkumu, poslali nás v noci na průzkum fronty za Komárníkem. Za kopcem byl už 1. německý prapor schovaný, my o nich nevěděli, jejich zákopy jsme přešli a šli jsme dál. Našli jsme sklady, nemocnice, potraviny, ale bylo to opuštěné. Utahání jako psi jsme se vrátili, zalezli do německých skrýší a spali. Nad ránem se velitel praporu dověděl, že my průzkumáci jsme v jeho terénu. Přišel za námi a říká: „Ráno bude dělostřelecká příprava, vy se musíte zařadit k nám, tankisti ty zákopy rozsekají“ (ty byly v lese). Ráno mlha, tankisti práskali a pěšáci ani nevyšli z bunkrů

a velitel (Sedláček) „musíte s námi do útoku“, šli jsme tři pasekou, rána, shozená čepice, hodil jsem tím směrem granát. V mlze vidím Němce utíkat, pak jsme tam viděli štos beden s ručními granáty. Nikdy jsem je neviděl, ale zkusil jsem to. Němci proti nám, rojnice, brali jsme granáty a házeli. Němci se zalekli a začali ustupovat. Já volám: „Pane Sedláček, jsme tu jen tři, nažeňte nám posilu“. Posila přišla, ale velitel byl přítom raněn a zemřel.

Karel Šerák:

8. září začala karpatsko-dukelská operace. Začátky byly hrozné. Z deseti tanků nám uhořely tři. Po prvním nasazení tanků byly také první ztráty v podobě mrtvých a raněných tankistů. Proto jsem kolem 20. září dostal rozkaz, abych převzal tank po zraněném veliteli v Dukle. Než jsem mohl vyjet, museli jsme tank opravit. Po týdenních těžkých bojích jsme měli české hranice na dosah. Tam jsme měli 1. října 1944 (asi 600m za vesnicí Zindranová) dorazit na české hranice a vztyčit vlajku. V ten den byla strašně hustá mlha, že jsme toho moc neviděli, až okolo desáté hodiny ranní začala mlha opadat. Útočilo nás 5 tanků. Po opadnutí mlhy jsme zjistili, že se nacházíme před zákopy Němců a pěší ochranu jsme neměli, proto jsem začal střílet na zákopy. Po několika výstřelech jsme dostali zásah. Honem jsem zjišťoval, z které strany to přichází. Bylo to z levé strany a střílel na nás německý tank typu „tygr“. Po druhém zásahu do tanku jsem zařval: „všichni ven“, ale nikdo se ani nehnul. Pomocník a řidič byli stále v tanku a byli celí zkrvavení. Můj nabíječ, kterého jsem chytil za rameno byl mrtev, dostal totiž střepinou do krku a hlavy. Já jsem nebyl ani škrábnutý. Když jsem vystrčil hlavu z tanku a vylezl jsem z něj, všechny zbraně střílely po osádce. Podařilo se mi doběhnout (spíše doplížít se, protože mě svaly vypověděly službu tím, že jsme v zimě a dešti seděli v tanku, a ztuhly nám svaly) do zákopu, a tak jsem se dostal ještě s jinými kamarády do týlu bez tanku. Vlajku na hranicích se nám podařilo vztyčit až 6. října, ale na jiném místě než bylo původně stanoveno.

Karel Šerák

Na vzpomínku Karla Šeráka navazuje humorněji líčená vzpomínka jeho bratrance Vladislava Albrechta dosvědčující, že se boratínští ve válečné vřavě neztratili: Šel jsem s velitelem na předsunutou pozorovatelnu jako telefonista naší baterie. Jen jsme vyšli z lesa hned jsme dostali od nepřítele pozdrav – minometný přepad. Skočili jsme do nejbližšího zákopu. Za malou chvíli skočil do stejného zákopu, na má záda jiný voják. Říkám si: „Jen lež, když jsem dole nemůže se mi nic stát“. Za chvíli palba utichla a tak mu povídám: „Vylez, seš těžkej“. Podívám se a on to je můj bratranec Karel Šeráků, který hledal úkryt ve stejném zákopu jako já, když mu nepřítel zničil při tomto útoku jeho tank.

Z válečného deníku zdravotní sestry Dobromily Šebestové (provdané Polokové) uloženého v historickém oddělení Národního muzea v Praze uvádíme:

2. září: Na Slovensku vypuklo povstání

Dobromila Šebestová

10. září: Naším přejezdem ke Krosnu se nám odкрыla pravdivá skutečnost. Naše ošetřovna byla již rozložená a kolem ní jako červených máků bylo plničko našich milovaných raněných vojáků. Ó, kdyby se ty krvavé obvazy proměnily v krvavé máky a ty roztrhané uniformy v jejich vykrajované listy! Však žel, skutečnost je nezaměnitelná.

Neděle 1. října 1944, Jaslička: Dne 28. září se naše celá brigáda přesunula o pár kilometrů na východ. Tu nešťastnou Duklu, která nás stála tolik krvavých obětí jsme opustili s nadějí, že na druhém úseku to půjde rychleji. Odtud naši vojákové měli k hranicím už jen asi tři kilometry. Včera odpoledne začala ofenzíva, která trvá do této chvíle. Bouchání nepřestává, sanitky přivážející raněné, nepřestávají hučet. Jedny odjíždějí a druhé přivážejí nové raněné. Sten, šum, sháňka, nervosita kolem. Pouze na operačním sále a nad operačním stolem panuje soustředění a někdy chlácholení raněného, který v šoku na stole stále bojuje, dokud narkosa nevykoná své.

Jiří Švejdar

11. října: Mezi lehce zraněnými zde ležel také Rosta Vlků. Vypravoval mi o těch hrůzách tam, ale to se vypovědět nedá. Představit si aspoň to, že voják už celé tři týdny žije v zákopech, někdy v blátě a dešti, mokrý a špinavý a převléknout a usušit se nemůže, přezout a umýt také ne a vši plno plničko. Mimoto ještě ty hrůzy válečné!

Vzpomínka Jiřího Švejgara situaci ve vojenských lazaretech dokresluje:

V bojích o Duklu jsem byl raněn střepinou granátu do nohy. Dostal jsem se do polní nemocnice, kde mi byla střepina z nohy odstraněna. Měl jsem v nemocnici několik dní ležet, ale nesnel jsem utrpění, nářek a bolest umírajících a tak jsem z nemocnice utekl a vrátil se nedoléčený raději ke své jednotce do zákopů.

Doma na Slovensku

Mnozí při přechodu políbili hraniční kámen nebo zem, jiní si vydechli „konečně doma“ a někteří se i pomodlili. Jenomže to, že jsme byli doma, neznamenal konec války, ale čekal nás další těžký úsek podél Karpat. Podle dosavadní praxe to znamenalo další hory, výšiny, zalesněné kóty a svahy a na nich bunkry, pevnůstky, kryty, kulometná hnízda, palebná postavení, zákopy a v nich německé vojáky. Obraz dalších bojů byl stále stejný. Němci ustoupili na opevněný vrch, my v jejich bunkrech, které už museli opustit. My jsme však byli v nevýhodě v tom, že jsme je museli z těch hnízd vypudit, a proto jsme museli sestoupit do údolí a stát se jejich terčem. Pokud to člověk přežil (naštěstí se shora dolů špatně zaměřuje), pokračoval ve zdolání svahu hory. Nepřítel se buď zalekne a odejde nebo čeká na možnost lepšího dostřelu nebo dostane povel k odchodu, a to hlavně tehdy, když se podaří získat některou ze sousedních výšin. Občas byl tento scénář doplněn podřezáním stromů a položením napříč velkých kmenů, aby při výstupu přes ně byl útočník lépe viditelný. V dalším období, když Němci cítili, že se na tato místa nevrátí, používali nášlapné miny. Ty byly kladeny všude tam, kde předpokládali, že stane něčí noha (pod prahem, pod kameny na frekventovaných cestách, někdy zahrabané v jehličí, na místech, která sváděla aspoň k minutovému posezení,

apod.). Za těchto bojových podmínek místo 5 dnů plánovaných k projití Dukelským průsmykem, to trvalo téměř 3 měsíce.

Další naší nevýhodou bylo to, že Němci přesně věděli, kde byly umístěny bunkry, či kryty na kótě, kterou opustili. Potvrzuje to tato příhoda:

Dorazíme na kótu, hustě prší a stmívá se, najdeme bunkr. Osm chlapů se do něj doslova nacpe, dva zůstávají venku na stráž, střídání po dvou hodinách. Za chvíli někdo z nich vyleze ven, aby si nalámal chvojí v domnění, že přes to chvojí neucítí promáčenou zem. Ale potřeba spánku je silnější než pocit studeného mokra. Jakmile usne, nevnímá, že leží v mokru. Jistě si myslíte, a co rýma? Ta se s vojnou nekamarádí. Potvrzuje to spousta dalších zkušeností. Ráno nás budí sluníčko. Prořídlym březovým lesíkem vidíme na protější „německou“ výšinu. Ale oni tu naši také vidí a navíc vědí, v kterých místech je dobře maskovaný bunkr. Najednou přiletí mina. Klidně ležíme dál, jednak je dosti vzdálená a jednak stropy bunkru jsou ze silných kmenů. Další mina dopadla o něco blíž. A tak to pokračovalo, až spadla do nekrytého vchodu do bunkru. A výsledek? Dopadem této miny na požadované místo si byli tak jistí, že přestali střílet. V bunkru jsme se začali pomalu zvedat, kromě dvou mrtvých na místě. Ostatní podle druhů zranění běželi, belhali se nebo plazili do ošetřovny, nacházející se v údolí. Když to němečtí vojáci zpozorovali, obnovili po nás minometnou palbu. Poznamenaní dalšími střepinami dva z našich spolubojovníků zemřeli na ošetřovně a další dva v polní nemocnici, kam nás odvezli po prvním ošetření. Bilance? Z deseti vojáků najednou zůstali bojeschopní jen dva. S krvácením a většimi střepinami nad čelem, ve tváři a v pravé ruce, kterou jsem si zahříval pod mantlem v oblasti břicha, což mi zachránilo život, jsem byl rád, že jsem zůstal naživu. Stejně tak při jiné příležitosti mě zachránily kapesní hodinky, které to odnesly promáčknutým pláštěm.

Ale vraťme se zpátky, máme před sebou ještě osvobození většiny našeho území. Po kratším odpočinku na všech frontách připravovalo sovětské velení zahájení velké zimní ofenzivy na 20. ledna 1945. Dne 6. ledna obdržel Stalin od Churchilla dopis, v němž ho jménem Spojenců žádá o pomoc, neboť na západní frontě převzala německá armáda iniciativu. „Budu Vám vděčen, budete-li mi moci sdělit, můžeme-li během ledna počítat s velkou ruskou ofenzívou na frontě u Visly nebo kdekoli na jiném místě. Pokládám záležitost za naléhavou“. Odpověď byla jednoznačná, „že stan vrchního velitele se rozhodl dokončit přípravu urychleně a bez ohledu na počasí zahájit rozsáhlé ofenzivní akce proti Němcům na celém středním úseku fronty nejpozději do druhé poloviny ledna“. Dvanáctého ledna 1945 sovětská ofenzíva začala.

Miroslav Bohatec:

Z naší roty zbylo asi 20 vojáků a 4 minometry. Velitel roty si z nás vybral velitele čt a velitele družstev. Mě velitel roty jmenoval velitelem družstva, zbylé dva poslal doplnit pěší jednotku. 7. prosince ráno jsme skládali přísahu před brigádním generálem Bočkem a odpoledne ve 14.30 hodin jsme zase odcházeli na frontu směrem Nižší Svidník. Nad Svidníkem v lese jsme měli postaveny minometry a střídali na udané cíle ve Svidníku. Za několik dní jsme se přesunuli směrem Kapišová - Kružlová. To již bylo před Vánoce. Bylo hodně sněhu a mráz. Naše rota se zakopala nad Kružlovou. Byl to zalesněný vršek hory, zde byla rota v obraně. Každé družstvo mělo vykopaný bunkr, kde bylo možno i topit. Na tomto kopci jsme prožili Vánoce i Nový rok celkem v klidu, až na občasné malé přestřelky. Na Štědrý večer jsme si uprostřed palpostu postavili smrček. U našeho bunkru jsme si také postavili smrček a ozdobili jej patronami, pytlíky s prachem a barevnými papírky. Z Volyně

jsme dostali od našich rodin každý kousek bílé vánočky nebo buchtu. Na koho co vyšlo. Ani dort mi nikdy tak nechutnal, jako to bílé pečivo. My jsme jedli pořád jen černý chléb, který byl z různého obilí a napůl pečený. Večer na Štědrý den jsem vzpomínal na domov. Dopis jsem také dostal od matky i děvčete.

V zimě jsme dostávali kořalku, deci na den, a tak jsme několik dní nepili a šetřili na Štědrý den. Večer jsme seděli v bunkru, popíjeli kořalku, vzpomínali na domov, ale zakousnout nebylo co. Němci postavili směrem k nám amplióny a vysílali vánoční písně. Na obou stranách panoval klid.

Na Silvestra velitel roty pozval velitele čet a družstev do svého bunkru. Přichystal pro nás malé pohoštění. Dostal větší přiděl salámu a chleba. Několik z nás zase přineslo ušetřenou kořalku, a tak jsme poseděli, pozpívali různé písně až do půlnoci. Ve 24 hodiny naše minometka vystřelila třikrát salvu na nepřítele. Stáli jsme venku asi hodinu a nechtělo se nám spát. Přesně za hodinu nepřítel na oplátku spustil ze všech zbraní směrem na nás. My jsme měli co dělat, abychom se schovali do bunkru. Pak byl již klid. Často jsme měli hlad. Na poli zůstaly nevybrané brambory. Krumpáči jsme je nakopali a na ohýnku opekli. Dostali jsme však po nich průjem. Víckrát jsme to již neudělali.

Mezi námi a nepřítelem byla vesnice nikoho. Nikdo v ní nebydlel. Naši vojáci tam občas chodili hledat něco k jídlu. Němci tam také chodili, ale pro „jazyk“. Často se tam strhla přestřelka. Jednou nám přinesli trochu pšenice, uvařili jsme si ji. Pšenice nabobtnala až popraskala, trochu česneku jsme sehnali, osolili to a moc nám chutnalo.

Na zimu jsme dostali vatové kabáty a čepice (ušanky). Jenom na nohy byla zima. Měli jsme boty z prasečí kůže a ty se hned promáčely. Po Novém roce se pomalu od nás začalo stahovat dělostřelectvo a 120 mm minometry.

Naše jedna četa se čtyřmi minometry musela často měnit místo. Vystřelili jsme pár ran, hned na jiné místo, a tak stále dokola. To se opakovalo celý den. Jeden tank tak přejížděl z místa na místo, dělal hluk, aby nepřítel nepoznal, že dělostřelectvo je pryč.

Ještě byla tma a již jsme postupovali za nepřítelem. Napřed jedno dělo ráže 45, které táhl pár koní a jedno družstvo s velitelem. Za nimi naše vozy s minomety a s obsluhou. Všude byl sníh. V noci napadl čerstvý sníh. Projelo jedno dělo a další dva vozy s minomety. Třetí vůz najel na protitankovou minu. Vůz s koňmi, vojáky i minometry vyletěl do vzduchu, byla to strašná rána. Já jsem jel v dalším voze a tlak vzduchu všechny povalil. Vojáci a koně byli roztrháni, jen kusy masa se válely okolo. Vůz i minometry byly rozmetány. Sedm vojáků bylo roztrháno, šest těžce raněno.

Vyšší Slavkov byl v rukou nepřítele, my jsme to nevěděli, ani spojení se nám nepodařilo navázat. Pouze jsme se dohadovali, kde je nepřítel a kde naši. Z různých stran se ozývala palba. V jednom údolí jsme postavili minometry a kruhovou obranu. Já jsem s vojínem Kapšou vystoupil na vrchol kopce, kde bylo samé kamení. Vtom vidím, že v maskovacích pláštích postupují nějací vojáci. Křičím na ně: „nestřílejte“. Najednou se jeden přikrčil a namířil na nás. Strhl jsem vojína k zemi a vtom kulka narazila vedle nás do kamene.

Naše minometka hned zahájila palbu směrem na Slavkov. Nepřítel myslel, že je to útok. Shodou okolností i z druhé strany se ozvala palba a tak nepřítel ve zmatku opustil Slavkov, zanechal tam dělo a hodně trofejí.

Z Vyššího Slavkova nás vedli partyzáni přes hory a lesy, po kolena jsme se brodili ve sněhu. Postupovali jsme směrem Olšavice - Jižní Režová - Toricki. Tam jsme měli tři raněné. Dále

jsme postupovali přes kótu 1045 - Dvorce - Ljubice - Kežmarok. Ve 20 hodin 27. ledna byl osvobozen Kežmarok. Naše rota byla zase pochválena. Ráno jsme postupovali směrem na Velkou Lomnici. Z Velké Lomnice na Milbach - Velký Slavkov - Velká Lučivna - Štrba na Vážec, který nepřítel urputně bránil.

Dne 29. ledna ráno nejdříve byla dělostřelecká příprava. Po skončení přípravy jsme nastoupili i s minomety na Vážec. Cesta byla strašná, mrholilo a hned to mrzlo na obleku. Obličej jsme měli samý led. Klapky na očích nám namrzaly. Museli jsme se schovat do jedné salaše, které tam byly roztroušené. V boji o Vážec padl náš velitel 3. praporu štpt. Engel. Naše rota ale měla jen jednoho raněného.

Jaroslav Opočenský Vyšohradský:

Po zranění u Machnówky a léčení jsem jel zpátky na frontu, dostal jsem se už na Slovensko (to bylo v polovině prosince) do Ladomírové, tam se formoval 3. prapor, z kterého zůstalo 26 lidí, verbovali tam Slováky z osvobozeného území a vyléčené z týlu. Velitel byl pplk. Sedláček. Mě tam uviděl velitel motoroty u SPO - „Opočenský, tak pojď ! Vyber si nějaký chlapy a budeš dělat velitele družstva”. Tam jsme byli asi týden, než jsme se doplnili. Přišel se mnou jeden z nemocnice, byl od Žitomíru. K tomu jsme dostali jednoho cikána od Stropkova, jednoho Podkarpatáka a ještě jednoho a bylo nás pět. Nasadili nás ve Svidníku. Na Ondavě - bláto, šli jsme asi 20 kilometrů, večer jsme přišli do lesa. Velitelé dali rozka: „Žádné kouření, žádné mluvení, žádné zvuky - tamhle (asi 150 metrů) jsou Němci. Tady jsou vykopané zemljanky, ale nesmíte topit, kouřit, nic.” Utahaní po cestě zalehli jsme tam, zůstaly stráže. Do rána přišel mráz. Ráno jsem se vzbudil - mám nohy? Nemám nohy? Vchodem do zemljanky se dostal mráz i k nám. Tam jsme byli asi 2 dny. Němci ustoupili (stahovali se do výhodnějších pozic), my přišli do jejich úkrytů, to byly zemljanky jako polovička velkého pokoje. Palandy nad sebou, všude výdřeva, kamna, prostě přepych. Nechali tam i nějaké pušky. Odtud jsme šli dál, skoro až k Prešovu. Tam byla výměna velitelů. Dostali jsme mjr. Engela. Pod Svidníkem si mne Engel pozval a ptal se na příbuzenství s farářem Opočenským („Je to mamčin bratranec”). „Já jsem Engel, mám Pařízkovu dceru, popa z Lucka - já jsem ale evangelík.” Viděl jsem, že by mi rád pomohl. Říká: „Zajdi se támhle umýt, dostaneš nový prádlo.” Tam v boji jsme se vlastně myli sněhem, voda nebyla - i základní hygiena skoro nemožná. Postupovali jsme na Liptovský Hrádok a Vážec, tam Engel padl.

Přišli jsme do jedné horské vesničky, obyvatelé v plátěných hadrech, přes ně kožíšky, ženské nám Čechům snášely co měly nejlepšího (mléko, buchty). Někdo dokonce začal zvonit kostelním zvonem, honem jsme utíkali ať přestane, že je to tajná výprava. Tam jsme se trochu posílili a šli jsme dál. Na frontu jsme narazili až u N. Slavkova. Narazili jsme tam na 2 Němce, když viděli, že je nás hodně, naložili kulomet na sánky a pryč. K večeru jsme obstoupili vesnici a „hurá.” Němci nás nečekali, měli tam 12 děl, 40 jezdeckých koní. Němci utekli, my jsme se rozešli po vsi. Místní farář nás pohostil mísou klobás (na každého byl kousek - to bylo něco pro naše vyhládlé žaludky). Němci se v noci vrátili a nějaká děla odtáhli. Druhý den začal boj u Hřbitova. Dál jsme šli na Kežmarok - Liptovský Hrádok - Štrba - Východná - větší odpor, horší boje byly pak až u Liptovského Mikuláše.

Jaselská operace

V rámci připravované velké zimní ofenzívy na východní frontě se pět československých

dělostřeleckých pluků a jeden tankový prapor těsně před vánočními svátky v roce 1944 přesunuly do prostoru jihovýchodně od Jasla, ležícího na polském území. Také v těchto vojenských útvarech byl Boratín zastoupen svými občany.

Tři týdny nato 15. 1. 1945 byl zahájen útok na nepřátelské pozice v Jaslu. V 8.45 hodin se nejprve ozvaly kašuše a k nim se přidala všechna sovětská a československá děla. Nepřítel vzdoroval jen krátce. Celých 55 minut trval tento válečný „koncert“ přinášející jedněm smrt a druhým osvobození. Cesta na Krakov tak byla pootevřena. Za čtyři dny sovětská vojska vsoupila do Krakova.

Bojový úspěch našich pluků byl oceněn ve zvláštním rozkaze vrchního velitele sovětské armády. Následovalo přejmenování těchto pluků na „Jaselské“.

Na svoji účast v této operaci vzpomíná jeden z přímých boratínských účastníků Bedřich Opočenský:

Moje vzpomínky na události u Jasla.

V mě osádce tanku byl řidičem Josef Šerák. Byl výtečný řidič. Začátkem zimy 1944 Němci usoupili za řeku Ondavu. Naše tanková četa byla odeslána do Stropkova, kde jsme také slavili Štědrý den. Pozdě večer tohoto dne nás přepadla německá průzkumná hlídka, museli jsme ji palbou zahnat. Pak jsme se přesunovali zpět do Polska a Nový rok 1945 jsme vítali ve vesnici Bóbrka v prostoru Krosna. Tam jsme se velmi důkladně připravovali na velkou ofenzívu. Nám byl přidělen úsek ve směru na Jaslo-Gorlice.

Bedřich Opočenský

15. 1. za mrazivého rána po hodinové dělostřelecké přípravě jsme vyrazili k útoku a po překročení přední linie jsme rychle postupovali za nepřitelem. Náhle nás zprava předjel sousední tank takže jsme byli za ním. Josef musel zpomalit, abychom do něj nenarazili. Před námi byla velká strž a přes ní most. Najednou záblesk, strašný výbuch, rána, dým a tank před námi nikde. Najel na „Fugas“ (velice silná minová nálož, která dokáže tank rozmetat jako krabičku sirek). Měli jsme štěstí, toto mělo potkat nás. Museli jsme se trochu vrátit, objet to místo a pokračovat vpřed. Nařídil jsem řidiči: „Josefe, drž se přesně v kolejích předchozího tanku, abychom nenajeli na minu“. Snad o centimetry jsme v jednom místě uhnuli a „řach!“ najeli jsme pravou stranou na zesílenou minu, která převala pás, utrhla pravé pojezdové kolo a prorazila podlahu tanku v místě, kde seděl střelec Saša Vízek. Tank byl plný kouře, tlaková vlna nás omráčila, byli jsme v šoku. Saša nařikal a měl zraněné obě nohy. Palbou jsme pokračovali z místa, až fronta postoupila dále. Pak jsme vyskočili z tanku zjistit, co se vlastně stalo. Přes silnou palbu jsme Sašu vytáhli z tanku a za tankem mu poskytli první pomoc. Obě nohy měl bezvládné. Měl jsem obavu, že mu v mraze umrznou a tak Pepa zaběhl do tanku pro své řidičské válenky a navlékli jsme mu je. Saša hrozně nařikal a chtěl se zabít a tak jsem mu pistoli odebral. Když neuspěl u nás, prosil Rusy „ubijte měna“. V tanku jsem měl polní lahev s vodkou, podal jsem ji Sašovi, pořádně se napil a za chvíli ztichl a my ho mohli

Josef Šerák

dopravit v necičkách na polní obvaziště. (Po válce se vrátil z Ruska s jednou nohou uzdravenou a druhou amputovanou). Mě a Josefa odvezli do polní nemocnice, kde jsme si týden poleželi. Tam nás navštívil velitel Janko a vyslovil nám pochvalu, vždyť touto operací byla fronta prolomena a pohnula se až do Krakova.

Ostravská operace

Ostravská operace probíhala od 10. 3. do 4. 5. 1945. Zúčastnili se jí vedle sovětských vojsk také českoslovenští tankisté a letci z 1. čs. armádního sboru.

Boj o Ostravu byl velice těžký, neboť ostravská ocelářská a uhelná oblast byla v té době jedinou, která zůstala pod německou kontrolou. Němci zde vybudovali mohutný obranný systém, skládající se ze železobetonových opevnění s drátěnými a minovými zátarasy. K tomu byly využity některé stavby z opevnění československých hranic, vybudovaných v meziválečném období.

Ani této skutečnosti se naši tankisté nezalekli. Po úspěšném účinkování v karpatsko-dukulské operaci byla 1. Čs. tanková brigáda soustředěná v Kežmarku, kde byla doplněna na předepsaný počet 65 tanků. Odtud se dne 16. února vydala na cestu po vlastní ose blíž k Ostravě. Celou, zhruba dvě stě kilometrovou trasu přes pohoří Tater a polských Beskyd, zvládli za necelých deset dní. Na své cestě za osvobozením Ostravy osvobodili čs. tankisté zhruba 30 obcí, z toho dvě třetiny na polském území. Za tento výkon, včetně osvobození města, byla brigáda jako celek vyznamenána třemi čs. válečnými kříži, medailí za chrabrost a suvorovovým řádem 2. stupně. Na tomto ocenění se podíleli také boratínští vojáci svými úspěšnými a mnohdy hrdinskými akcemi. Tak například v pojednání Ing. Milana Kopeckého „Historie bojového nasazení 1. Čs. samostatné tankové brigády v SSSR“ se uvádí, že zvláštní pozornost si zaslouží akce Bedřicha Opočenského u hostince „Výhoda“ dne 17. 4. 1945 za likvidaci nepřátelských tanků, účast tanků Bedřicha Opočenského a Karla Šeráka při zajmutí asi sedmi desítek německých vojáků, jakož i heroická cesta Karla Šeráka tankem č. 603 z Ostravy na Pražský hrad. Samozřejmě i ti nejmenovaní členové tankové brigády mají svůj podíl na jejím dobrém bojovém výsledku. Podrobněji se o tom píše:

17. dubna ... Později se osádce rtn. B. Opočenského podařilo ve velmi prudké palbě německých obrněnců přece jen dosáhnout silnice na Zábřeh a ukryt se zde za budovou osaměle stojícího hostince „Výhoda“. Odtud pak blokovala ústupovou cestu. Ve spolupráci s ruskými pěšáky (dávali znamení, kdykoliv se na silnici objevilo nějaké vozidlo) rozsílali tankisté automobil a obrněný transportér. Zbylým německým tankům v oblasti se zřejmě nechťelo při ústupu riskovat střet s dobře ukrytým a výtečně střílejícím téčkem, proto se jejich osádky rozhodly pro pokus přebrodit řeku. Za tmy, v pozdních večerních hodinách vytlačili čs. tankisté nepřítel ze hřebenu nad řekou Opavou, překonali trať a silnici, vedoucí od Kravařů do Zábřehu, podpořili palbou ruskou pěchotu při dobývání Zábřehu a pak ještě zbylých sedm vozidel obou praporů zaútočilo od severu na obec Kouty, kterou osvobodily. Na břehu Opavy Němci zanechali v postavení baterii tři děl (protiletadlových „osmaosmdesátek“) a v bahně před řekou zapadlý tank a samohybné dělo.

Za tento čin měl být Bedřich Opočenský vyznamenán nejvyšším sovětským vyznamenáním, ale protože nebyl komsomolec dostal jej až za vlády Michaila Gorbačova, až po více než 40ti letech).

30. dubna ... Část československých tanků se probjovala Těšínskou třídou až k nezničenému mostu přes Ostravici do Slezské Ostravy. Most byl sice podminován, ale snad díky místnímu odbojáři M. Sýkorovi (mohl přerušit dráty vedoucí k náložím) se vozidlu velitelské roty 051 (rt. Ivasjuk) podařilo o osmé večer přejet na druhý břeh. Zde však Němci tank zapálili třemi zásahy pancéřových pěstí do věže a motoru. Z osádky nepřežil rt. Ahepjuk, těžce zraněného Ivasjuka zachránil řidič-mechanik A. Hroch. Jejich ústup od hořícího tanku kryla palbou osádka rt. B. Opočenského (725). Most nakonec zůstal neporušen a ostatní vozidla (pravděpodobně od 42. gard. brig. těžkých tanků) mohla postupovat vpřed.

2. května posledních šest tanků pokračovalo v jihozápadním směru. Tři vozidla ve spolupráci s praporem rudoarmějců od 315. stříleckého pluku o půl desáté dopoledne objevila u krmelínského lesa postavení nepřátelské pěchoty a po krátkém boji donutila Němce v počtu asi sedmdesáti mužů ke kapitulaci.

Bedřich Opočenský:

První příběh: Vláda Fořt dělal technického důstojníka. Už nejezdil s tankem, ale v tu dobu momentálně nebyl řidič pro jeden tank. Tedy nasedl do něj, útočili jsme na Opavu. Byl březen, ranní opar, když opar opadl, byli jsme na svahu, já byl s prvním tankem, Láďa s druhým. Vedle celá kolona asi deseti tanků v rojnici a najednou žíznivá čára a ten za mnou to „dostal“ (dolů, kde jsou náboje, tank se okamžitě roztrhl, měl rychlou smrt). Po létech jsem na tom místě byl a místní lidé tam říkali: „Tolik let po válce a nic tu neroste“. Ta zem byla spálená. Je pohřben v Bolaticích u Opavy.

Příběh druhý: V Alberovci byl velkostatek a v něm byli opevnění Němci. Npor. Cilc a já jsme jeli s tanky, že ten statek zdoláme. Svah dolů, vedle lesa cesta. Dvěma tanky on a já jsme jeli potíchu, šourali se podle lesa až ke statku. Tam byli Rusáci, pěšáci, ale proti zdem toho statku co pěšák zmůže? Ale když viděli naše tanky „davaj“, naskákali na ně, my pustili plnou palbu a Rusáci „Ura“ a všichni jsme měli po Němcích teplé jídlo (Němci utekli).

Zleva: Vladislav Albrecht,
Bedřich Opočenský, Karel Šerák

Karel Šerák:

Nejprve se mělo bojovat na Slovensku. Dojeli jsme až do Kežmarku, kde se rozhodlo, že v horách se nedá s tanky bojovat. Odjeli jsme tedy po vlastní ose na Těšínsko. To už začala příprava Ostravské operace.

24. března 1945 byl započat útok na Ostravu směr Žory, Loslav, Šeroka na Opavu. V osm hodin ráno začala dělostřelecká příprava a to už jsme vyjžděli na určeném úseku. Měl jsem četu tanků, za kterou jsem zodpovídal a vedl ji v boji. Byly to hrozné boje. Stále jsem byl se svým tankem vpředu a ničil německé vojsko a zbraně. Povedlo se mi zničit několik kulometných hnízd, asi šest děl, obrněné vozy, a tak to bylo každý den. Asi po týdnů jsme měli malý odpočinek. Během odpočinku jsme se dovídali kolik tanků, a hlavně kolik a kteří ka-

marádi padli nebo byli raněni. Byly to smutné dny.

Kolem 15. dubna 1945 se bojovalo o město Opavu. Nepřítel se krutě bránil, ale my jsme nepolevovali a hnali jsme je pryč. Poté jsme v noci doplnili jak pohonné hmoty, tak střelivo. Nadešel 16. duben 1945. Vyrázili jsme do útoku. Viděl jsem, že přede mnou utíkali Němci dozadu. Dal jsem proto rozkaz ke střelbě všemi zbraněmi. Najednou cítím náraz do tanku a tank začal hořet. Dal jsem tedy rozkaz „ven z tanku“, ale to jsem ani nemusel, protože každý znal své povinnosti. Všichni jsme vylezli. Řidič byl raněn, ale vylezl sám, pomocník řidiče byl těžce popálen, ale vylezl, dál však už nemohl, tak jsme ho dali odvézt na obvaziště. Mně se nic nestalo. Trochu jsem měl opálené vlasy a hořel mi kožíšek, musel jsem ho tedy zahodit. Stala se tehdy ještě jedna věc, a to taková, že nabíječ byl zvyklý mít v tanku opasek na sobě volný a jak vyskakoval, tak se za něj pověsil na věži tanku, kde jsme měli pásové články. Když jsme odběhli od hořícího tanku, tak na mě zakřičel ruský voják: „tankist smotri“, já se ohlédl a vidím, jak Johanko visí za opasek. Bez rozmyšlení jsem udělal pár skoků a strhnul jsem ho dolů. Jak jsem tak k němu doběhl, to už ani přesně nevím. Hned na to začal tank naplno střílet. Tak jsme se zachránili. V tanku jsme měli 540 litrů nafty, 80 litrů oleje, 85 nábojů do kanónů, 25 ručních granátů a asi 3000 kusů nábojů do samopalu, a také do kulometů. Toto všechno začalo hořet a bouchat.

Ranění a popálení odešli na ošetřovnu a já jsem se ocitl na statku Albertovec. Tam jsme byli shromážděni všichni tankisté, co jsme byli zdraví a neměli jsme tanky. Po tomto zničeném tanku jsme měli asi tři dny odpočinku. Myslel jsem si, že už nebudu mít žádný tank, ale přišel velitel a řekl mi, abych šel přebrat tank č. 603 po mrtvém veliteli. Znovu tedy začaly útrapy a boje o Ostravu, kde jsme ztratili jak tanky, tak velitele. Před Ostravou se bojovalo tvrdě a rychle. S nikým jsme se nemazlili. 30. dubna 1945 byla Ostrava osvobozena.

Vladislav Opočenský:

To jsme se přesunovali ze Slovenska na polskou stranu, celá tanková brigáda, promrzlí, promáčení v bahně, přijeli jsme do města Vadovice, tam se narodil papež, tam taky byl pohřben Jaroslav Hnídek. My už ve funkci důstojníků (sice jsme ještě oficíři nebyli), pro nás bylo ubytování zvlášť, mužstvo spalo v hospodách a podobně na sálech, ve stodolách atd. A nás přivedli do přepychového krásného bytu v noci, z nás tekla voda, na podlaze z nás byla louže, z postele vstávaly dvě slečinky, táta tam s nimi spal, oni tam teď ta svoje místa uvolnily, nám byla hanba. Co máš dělat, jsi voják z pole. Jak můžeš vypadat. Omluvili jsme se a šli jsme do tanku. Tam jsme měli čisté oblečení, pak jsme skutečně v těch postelích celý týden spali.

Zleva: Jiří Opočenský, Jiří Vrzal, Vladislav Albrecht

V rámci karpatsko-dukelské operace v lednu již na našem území československé jednotky spolupracovaly při osvobozování dalších slovenských měst Zborov, Bardějov, Levoča, Kežmarok, Poprad, Važec, Liptovský Hrádok a Liptovský Svätý Mikuláš zvaný též druhá Dukla, o který se urputně bojovalo celé 2 měsíce. V boji o Liptovský Svätý Mikuláš (baštu Hlinkovy gardy) padlo 514 československých vojáků, 632 se stalo nezvěstnými a 2478 bylo zraněno.

Taková to byla krutá válka již na našem území. Někteří vojáci to měli domů jen několik kilometrů. Nedošli. Jen slabou útěchou pozůstalým bylo, že hroby jejich synů jsou v jejich rodné zemi a že jsou připomínkou a varováním dalším generacím.

Miroslav Bohatec:

Nepřítel opustil obec Okoličné, která se nachází asi 2 km od Mikuláše. Dne 27. 2. jsme postavili minomety a pozorovatelnu jsme měli v malém zámečku na okraji vesnice. K Mikuláši je to samá rovina. Po pravé straně silnice jsou dosti vysoké vrchy, tam byl nepřítel zakopán a pořád nás ostřeloval. Naši pěšáci se nemohli dostat po rovině k Mikuláši. Postup nebyl možný ani za podpory dělostřelectva. Dne 2. 3. jsme se přemístili do prostoru Smrčany a druhý den byl proveden útok na kótu 768 a z kóty na Bobrovec.

Večer jsem šel ještě s jedním spojařem voj. Papšou navázat spojení k rotám a výchozím stanovištím. Bral jsem drát po drátu a ozýval se někdo jiný. Naši vojáci pěší jednotky měli obsazený mlýn a okolí. Nepřítel se přiblížil až k samému mlýnu a začal házet granáty a střilet ze samopalů, pušek a kříčel „šnel - šnel“. Já jsem se vrhl k samopalu, vytrhl telefon. Spojář i já jsme utíkali směrem k vrchu, ale tam byly nakladeny protipěchotní miny. Slyšeli jsme výbuchy a křik. Okolo nás kulky jenom hvízdaly a syčely, když dopadly do sněhu. Šťastně jsme doběhli k rotě, ale bez spojení. Nakonec jsme ustoupili zpět k naší rotě do Smrčan.

Ze Smrčan jsme byli přesunuti až do Mikuláše, který byl částečně osvobozen. Naše rota vsoupila do Mikuláše 10. 3. Naše minometka postavila minomety blízko kostela, my jsme natáhli telefon na jiný kostel až na věž, odkud byl dobrý výhled i na velitelství praporu. Nepřítel pořád víc a víc útočil, až jsme museli opustit i Mikuláš. Nestačili jsme ani svinout telefon, tak rychlý byl ústup do Okoličného. Nepřítel ostřeloval ústupovou silnici a tak naše minometka s vozy jela přes zasněžené pole. Jenže dva vozy s minomety zapadly do zákopu a nebyl čas je vyprostit. Vozka přeřizl postraňky, koně odvedl.

Naše čtyři minomety zůstaly na voze před Mikulášem. Velitel roty nařídil: „Ti, co zanechali minomety na místě, je musejí za každou cenu dovézt zpět. Jinak půjdou před vojenský soud“. Večer se vojáci vydali k vozům a šťastně je přivezli k rotě zpět.

Naše minometka byla skoro na samém okraji Vrútek. Pozorovatelnu jsme měli v posledním baráku. Stříleli jsme, ale bez většího účinku. Velitel roty mě volal, abych přišel na pozorovatelnu ještě s jedním spojařem a s velitelem čtyř rotným Zahradníčkem. Když jsme se blížili k pozorovatelně, tak právě nepřítel spustil dělostřeleckou a minometnou palbu. Já a spojař jsme zalehli u plotu, rotný se chtěl

Zleva: Bedřich Šebesta,
Oldřich Brázda, Petr Příbyl

schovat do sklepa. Byl již na druhém schodě, když dělostřelecký náboj se roztrhl vedle studně. Štěpina ho srazil a po schodech dolů, na místě byl mrtev. Tak se těšil domů. Šel až od Sokolova a asi pátá vesnice od tohoto místa byla jeho rodištěm.

Následovaly další menší, někde větší boje o osvobození Ružomberku, Martina, Vrútek a Žiliny (30. 4. 1945). Třetího května jsme dorazili do Velkých Karlovic a to už jsme byli na Moravě. Na Slovensku nás sice vítali, ale to co se odehrávalo na území Moravy, to se snad nedá slovy ani vypovědět. Na všech místech kudy jsme projížděli, visely československé, české nebo slovenské vlajky, které byly schovávány po dobu války nebo narychlo vyrobené a proto různých velikostí a v barvách různých odstínů. Už v tom jsme viděli nesmírnou radost většiny obyvatelstva z osvobození. A co teprve, když jsme se objevili my vojáci a navíc Češi. Mávání a provolávání českého specifického pozdravu Nazdááár nebralo konce, ať to byli lidé na polích nebo ve městech.

Následoval Hrozenkov, Vsetín a Holešov (7. 5. 1945), kde nás zastihla zpráva o německé kapitulaci. 1. čs. armádní sbor byl na konci války na Prostějovsku. Musel však ještě bojovat se silnou německou vojenskou formací v prostoru Boskovice - Svitávka - Letovice, a pak už co nejrychleji do Prahy, kde se ještě válčilo. Také tam skončilo Pražské povstání dne 9. května po rychlém zásahu tankových vojsk Sovětského svazu a Československa.

Konec války

Konec války zastihl jednotky československého armádního sboru na různých místech Moravy. Naše trofejní rota se v té době nacházela v Holešově. V pondělí 7. května jsme procházeli jednou z holešovských ulic a z otevřeného okna jsme zaslechli rozhlasovou zprávu, že dnes v ranních hodinách Německo podepsalo bezpodmínečnou kapitulaci. Teprve po ověření zprávy nám došlo, že tím skončila válka a postupně jsme si uvědomovali, že jsme vlastně přežili všechny válečné hrůzy a věřili jsme, že nás čeká nový život. S obrovskou radostí jsme zasedli do automobilu a dlouho do noci jsme s výstřely do vzduchu objížděli všechny naše spolubojovníky v Holešově. Jaký to kontrast. Ještě včera jsme přemýšleli o tom, koho z nás osud určí k odchodu z tohoto světa a dnes tolik nečekané radosti. Radost z tohoto vědomí a přípitky na vítězství, na mír a na setkání se svými drahými nebraly konce.

Teprve druhý den po prožitě bezmezné radosti, jsme si uvědomili, že nás ještě čeká dlouhá cesta do Prahy, plná různých německých vojenských seskupení s různými postoji k dalšímu vývoji. Věděli jsme, že v Praze 5. května vypuklo povstání, a že na barikádách v pražských ulicích se bojuje za záchranu tohoto krásného města. Pomoc Praze přišla 9. května v podobě sovětských tankových jednotek (na základě dohody o sféře zájmu mezi spojeneckými zeměmi) a tento den německá armáda opustila Prahu.

Poslední válečný výstřel na našem území zazněl na Příbramsku ve Slivici 11. května při likvidaci velkého seskupení německých vojsk, snažících se probít k západním hranicím. Teprve po této akci skončila válka také v Československu.

Karel Šerák: Ku Praze

1. května se slavil svátek práce a my jsme bojovali dále ve směru na Olomouc ku Praze. 5. května hlásilo rádio, že je povstání v Praze, která volala o pomoc. Dostali jsme rozkaz co ne-

jrychleji jet Praze na pomoc. Jeli jsme ve dne v noci a mezitím jsme museli ještě bojovat s menšími skupinami, které potom likvidovala sovětská vojska k tomu určená. Na pomoc Praze nás vyrazilo osm tanků. Jenže do Prahy dojely všeho všudy dva tanky, a to přímo na Hrad. Bylo to 10. května v 10 hodin dopoledne. Ostatní tanky měly poruchy. Jeden se převrátil, druhému vypověděla rychlostní skříň, pásy se přetrhaly. Ke konečnému cíli dorazily tedy dva tanky - tank č. 603 s velitelem Karlem Šerákem a druhý tank s velitelem Valeriem Klabanem (oba Volyňáci). Přijeli jsme do Prahy směrem přes Hostivař, kde nás jeden občan dovedl na Hrad na první nádvoří. Z Hradu asi ve dvě hodiny odpoledne jsme se přemístili do Měcholup u Prahy.

Miroslav Bohatec: Konec války

Dne 8. května jsme došli večer do Hradčan, tam něco ještě hořelo. Velitel roty Lang řekl, že se něco děje a abychom se již nezakopávali. Polovina at je v pohotovosti a ostatní mohou spát. Velitel šel na štáb. Polovina si lehla. Asi o půlnoci začala palba, my jsme hned vyskočili a se samopaly vyběhli ven a vidíme, jak naši kluci hned střílejí do vzduchu, tancují, objímají se

Úspěšní boratínští tankisté se svými spolubojovníky

a křičí „konec války, my budeme žít“. Můj nejlepší přítel, rotný Sajler mě chytil a říká „Mírku, my jsme to přežili a budeme žít“. Plakal radostí.

Nepronítel vystřelil několik bílých raket a rychle ustoupil. My jsme již do rána radostí nespali. Obloha byla samý oheň. Všichni stříleli do vzduchu ze všech zbraní a raket. To nikdo nedovede povědět ani napsat, jaký byl náš pocit a ta radost, že je konec války.

14. května jsme byli v Hostivaři. Tam jsme zůstali tři dny a dávali se do pořádku a ještě jsme

si zacvičili pořadové a pochod, abychom šli Prahou jako vojáci.

17. května jsme z Hostivaře šli slavnostním pochodem ku Praze. Praha nás vítala, tisíce lidí nám mávalo a my byli šťastní, že jsme to přežili a mohli vidět slavnostní vítání na Staroměstském náměstí naší vládou a prezidentem E. Benešem.

Jaroslav Opočenský Vyšohradský

V Praze jsme byli ubytováni v Hostivaři, umyli se, odšívili, dostali oblečení „sovětskou gymnastorku“ a připravili se na pochod Prahou a na přehlídku na Staroměstském náměstí. Šli jsme v šesti až osmistupech a Pražáci na nás volali: „Usmívejte se!“.

I my boratínští jsme byli hrdí na to, že jsme mohli svým malým dílem přispět k osvobození republiky, a že jsme tím se ctí splnili slib, který jsme skládali při svém vstupu do armády.

Přes obrovskou radost, že jsme tu hroznou válku přežili, jsme se ve vzpomínkách vraceli k těm našim spolubojovníkům, kteří nepřežili. Padli v boji s krutým nepřítelem, jehož hlavním cílem bylo dobýt, pro „vyvolený“ německý národ, celý svět i s jeho bohatstvím, zatímco my jsme bojovali za to, abychom zase mohli svobodně žít v míru. Odměnou za to nám byla účast na slavnostním defilé s poděkováním před prezidentem Benešem v Praze bezprostředně po skončení války 17. května. Tohoto setkání se nezúčastnili ti, kteří byli určeni k ochraně obyvatel na osvobozeném území, před potulujícími se skupinami německých ozbrojených vojáků – „wehrwolfů“.

Na závěr si dovoluji vyjádřit i jménem ostatních spolubojovníků, že jsme rádi, že vojenských služeb na obranu státu nemuselo být použito po celou dlouhou dobu 55 let.

K A P I T O L A P Á T Á

POLSKÉ MEZIVÁLEČNÉ OBDOBÍ

(1921 až 1939)

Nový vládce Volyně • Celková charakteristika meziválečného období • Odstraňování válečných škod • 50. výročí založení Boratína • Hospodářský rozvoj a podnikání (spolkový život, mlékárna, mlýn) • Boratínský životní styl (škola, nedělní škola, sdružení mládeže, zpěv, hudba) • Využití volného času • Boratínský rok (události vymezené v liturgickém a občanském roce a události související s během života) • Migrace obyvatelstva

Nový vládce Volyně

Na konci 1. světové války, po rozpadu Rakousko-Uherska a porážce Německa vznikla ve střední Evropě řada samostatných států. Dne 28. října 1918 byla vyhlášena Československá republika zahrnující historická území Čech, Moravy, Slezska, Slovenska a Podkarpatské Rusi a 11. listopadu Polská republika (Rzeczpospolita Polska). Říšským mírem ze dne 18. března 1921 získalo Polsko na sovětském Rusku území polsko-litevské unie z XVI. st. (část Běloruska a západní část Volyňské gubernie). Tím se stali boratínští občané přes noc občany Polské republiky. Na Boratíně se tradovala jedna historka spojovaná s osobou Františka Opočenského (1854 - 1943). Když se ho ptal komisař při sčítání obyvatel v roce 1927, kdy přišel z Čech do Polska, odpověděl: „Já jsem nikdy nepřišel do Polska, Polsko přišlo ke mně.“ A měl pravdu.

Zlatý věk - celková charakteristika

Dnes s odstupem času můžeme směle prohlásit meziválečné období za nejkldnější čas v historii Českého Boratína. Po obtížných začátcích (1871 až 1888), období náboženského pronásledování (1888 až 1905) a národnostního útlaku a porušování (1895 až 1914) přišla světová a občanská válka (1914 až 1921). Ve srovnání s těmito obdobími je toto meziválečné nesrovnatelně klidnější po všech stránkách. Nový vládce kraje v euforii svobody a samostatnosti se ještě nevymezil dostatečně k jinověrcům a k ostatním národnostem. A tak v prvních letech byla dokonce povolena česká škola (do roku 1927?). Nepříliš dobrý sousedský vztah obou nových republik se začal projevovat na českém obyvatelstvu a tedy i na Boratíně až v druhé polovině třicátých let. Vládnoucí Poláci dokonce hledali v počátcích svého vládnutí spojení, protože sami byli na Volyni v menšině. Čechy podporovaly zejména v jejich hospodářských aktivitách. Omezili vystěhovalectví do Ameriky, a proto mnohé rodiny, které se tam chystaly, např. rodina Bohuslava Albrechta, nemohly uskutečnit svůj záměr. Jeho syn Bedřich Albrecht se kvůli tomu narychlo oženil, nepodařilo se však prodat hospodářství za rozumnou cenu, a tak zůstali doma. Podařilo se to o tři roky dříve (v roce 1924) rodinám Bedřicha a Jaroslava Opočenského ze sousedství.

Tehdejší polská vláda si uvědomovala, že kulturní, životní a hospodářská úroveň

v českých koloniích je zřetelně vyšší než v jejich okolí. Svědčí o tom zájem, který věnovala poznání jejich života a podpora, kterou jim poskytovala. V prvních deseti letech po válce byl například ministr zemědělství se svými úředníky dvakrát na Českém Boratíně, malá a zdálo by se, že bezvýznamné obci. A boratínští toho uměli využít. S vládním uznáním a podporou se dali s vervou do vylepšování své životní úrovně po všech stránkách. Stačí se podívat na chronologický sled událostí, co se tu všechno v té době odehrálo. Při tom si netroufáme říci, že onen výčet je úplný. Zejména ze závěru tohoto období nám chybí zdroje informací. Učitel Vlk odešel do důchodu (1931) a posléze se odstěhoval z Boratína (1936) blíž k celovolyňskému dění. Obecní knihy, s výjimkou pokladní, nejsou k dispozici. V následujících odstavcích se pokusíme vylíčit všední a sváteční život boratínských občanů a popsat události, které svým významem, podle našeho mínění, překročily hranice obce.

Odstraňování válečných škod

Šest let, ve kterých se na území západní Volyně neustále střídal vojenský vládce, se projevilo značným zdevastováním i boratínského prostředí. I když ztráty na životech byly minimální, celková úroveň hospodářství značně utrpěla. Vojenští vládcí se střídali v krátkých časových intervalech a každý z nich bral, kde bylo co brát. A v českých osadách, na rozdíl od ukrajinských, bylo co brát. Takže ve stájích, chlévech, chlívkách, kurnících a sýpkách skoro nic nezbylo. Také hospodářské stroje se mnohým okupantům hodily. I ovocné zahrady utrpěly hospodařením vojáků. Jednou potřebovali dřevo stromů na oheň, jindy na vyproštění z bahna. Leckdy jim stromy překázely v přímé palbě na nepřítel a jindy se potřebovali jimi zamaskovat.

Bylo toho dost, co bylo třeba doplnit. I na obytných budovách byly značné škody. Tři hospodářství válečný požár zničil zcela (Benešovo, Vyšohradské a Zajícovo) a dále shořelo jedno obytné stavení a tři stodoly. Všechny boratínské stavby potřebovaly opravy. Nová školní budova byla značně poškozena. Byla sice stavebně dokončena těsně před válkou, ale vyučování v ní ještě nezačalo a nebyla trvale obydlena, protože chybělo sociální zázemí a některá zařízení pro její fungování. Tu využívali jednak běženci, kterých bylo na Boratíně vždycky dost, hlavními uživateli však byli vojáci všech armád, které tudy v průběhu války prošly.

Byly i jiné ztráty – k nejvýznamnějším patřilo znehodnocení ruských peněz, kterým utrpěla mnohá rodina. Je třeba si uvědomit, že ve válce spolu s vládou se měnila i měna. A tak romanovské (carské) ruble nahradily rakouské koruny a znovu ruble. V roce 1917 platily ruble Kerenského (Prozatímní vlády), pak přišly ukrajinské karbovance a polské marky. Banky splácení dluhů vymáhaly, ale vklady vyplácely v nevýhodných kursech nebo vůbec ne. Hospodáři občas dostali za produkty zapláceno ve vládních měnách, ale směniti při změně vlády nebylo kde. Směnu bylo možno uskutečnit prostřednictvím zlatých rublů v neoficiálních směnárnách. Takovou směnárnu měl podnikavý Jan Opočenský, který statečně vypomáhal boratínským spoluobčanům. Bylo to velice nebezpečné, a protože nebyl dost opatrný, zaplatili za toto počínání on i jeho rodina životy.

Při svém návratu do Československa v roce 1919 si Vojtěch Vlk přivezl za prodaný majetek na Volyni plný pytel bezcenných bankovek. Několik z nich jsme dostali v roce 1999, když jsme v Telči navštívili jeho vnučku. Ztrátu utrpěla i boratínská záložna. Peníze v kase byly ve válce zabaveny, splátky úvěrů byly nedobytné a tak byla činnost záložny zcela

ochromena a prakticky nebyla až do své likvidace v roce 1934 obnovena.

S příchodem nového vládce v roce 1921 začala platit polská marka. Vzhledem k neutěšeným poválečným hospodářským poměrům nového polského státu byla jeho měna značně nestabilní a inflace obrovská. Když v roce 1924 byla zavedena nová měna „zlotý“, měnil se 1 zl. za 1 800 000 polských marek. Každý občan, nejen boratínský, byl v té době „chudý miliardář.“ Je zřejmé, že i tady občané utrpěli značné ztráty. Ta situace se dá dnes těžko pochopit. Ještě v roce 1924 byla hotovost sborové pokladny při revizi účtů za rok 1923 předložena v těchto měnách: marka polská v bankovkách a mincích, carské ruble v bankovkách a mincích, ukrajinské karbovance v bankovkách, kerenského ruble v bankovkách a bony města Lucka. Ve válečné době i těsně po válce byla zavedena praxe, že se „platilo obilím“ v ceně, která byla v době platby na trhu obvyklá. Například v pokladní knize je v příjmové části zápis: *Od Antonína Albrechta za honitbu - 7 pudů pšenice.*

Po skončené válce se všichni s elánem vrhli na odstraňování škod a během několika málo let se rány zacelily novými budovami, novou výsadbou ovocných stromů a přirozenými přírůstky ve chlévech a maštálích. Školní budova byla podrobena celkové rekonstrukci (zateplena, opravena a doplněna vším potřebným) a od roku 1923 začala sloužit svému účelu. Školní děti za ni poděkovaly boratínským občanům na slavnosti uspořádané pro veřejnost a o dva měsíce později při „stromkové slavnosti“ vysázením ovocných a okrasných stromků v okolí školy.

50. výročí založení Boratína

Ještě než se poválečná politická a hospodářská situace uklidnila, přiblížilo se významné výročí založení obce. Boratínští si potpěli na důstojné oslavy. Každá zdařilá akce jim dodávala sebevědomí a nezalekli se ani účasti významných osobností.

Na podzim roku 1921 byl zvolen přípravný organizační výbor. V něm pracovali Václav Baloun, Jan Janata, Josef Opočenský, Josef Vlk a Josef Zajíček. Jako při veškerém jednání, byly i na oslavy v obci dva rozdílné názory. Jedni prosazovali náboženský ráz a pořádání v kostele, druhí občanský a konání v záložně. K dohodě dlouho nedocházelo, ale protože zájem o oslavy byl ze strany občanů mimořádný, bylo nakonec dohodnuto, aby oslavy měly náboženský ráz a aby bylo oslav využito k pozvání hostů z Čech. Pořadatelé pojali oslavy velkolepě a dali jim, dnes by se řeklo, mezinárodní úroveň.

Od pátku 19. května roku 1922 se začali sjíždět hosté ze všech stran. V denních záznamech pana učitele je zapsáno:

V pátek večer přijeli z Varšavy far. Skierski a nedávno vysvěcený farář Zounar a v sobotu vítali jsme na nádraží pana vyslance Republiky Československé prof. Maxu. Příjezd jeho způsobil na úřadech v Lucku pravou senzaci, orgány bezpečnostní dle rozkazu polského ministerstva zahraničí dbaly jak náleží o jeho osobu. S ním přijel tak toužebně očekávaný farář z Vanovic Kamil Nagy. Nepříznivé počasí značně omezilo počet návštěvníků. Byli tu hosté z Kupičova, Michalovky, Lodže, Zelova a z našeho blízkého okolí. Dopoledními bohoslužbami posloužili faráři Zounar, Nagy (kázání) a Skierski a zpěváci zazpívali čtyři písně. Následovalo vysluhování Večeře Páně. Po službách Božích, vzácní hosté, duchovní a členové slavnostního výboru sešli se ku společnému obědu u Jana Janaty. Byl přítomen i lucký starosta a úředník z vojvodstva. Odpoledne pokračováno ve slavnostním programu

opět v kostele, jelikož silný vítr nedovoloval řečnicku venku. Po sborové písni pronesl krátkou uvítací řeč představený obce Jan Janata, a poté připadla řada na mne, abych promluvil o založení a historii obce.

Následovala řeč p. vyslance, ve které vyřídil pozdravy ze staré vlasti a vybízel naše krajan, aby žili ve svornosti s bratrským lidem polským. Pan lucký starosta, jakožto zástupce vlády polské, ujišťoval, že vláda i úřady půjdou vždy vstříc kulturním snahám Čechů a svobodný rozvoj jejich nebude ničím omežován. Farář Nagy vyřizoval pozdravy od různých sborů i jednotlivců. Na závěr poděkoval jsem jménem osady vzácným hostům za návštěvu a povzbuzení, stejně tak učinil Jan Janata a kurátor Josef Opočenský jménem sboru. Tím byl program vyčerpán a hosté se prošli po osadě a navštívili záloženský dům, nyní učírnu, poseděvše v přátelském rozhovoru do večera, načež odebrali se do domů, kde byli ubytováni.

Vyslanec Maxa se svým synem u Jana Janaty, za nepřetržitého dozoru lucké policie a farář Nagy byl mým hostem. Poseděl ve společnosti do půlnoci, když napřed navštívil jedinou ještě žijící z bývalých zakladatelů osady stařenku Kracíkovou.

V pondělí přednášel far. Nagy o hnutí náboženském v Čechách. Na závěr na návrh vyslance společně zazpívána československá hymna. Před kostelem stařenka Kracíková byla opět předmětem pozornosti se strany vyslance i farářů. Poté nejvzácnější hosté odjeli do Lucka na pozvání starosty, kde s ním poobědvali.

Návštěva pana vyslance pozvedla reputaci naší osady. I úřadům místním bylo podivné, že tak vysoce postavený hodnostář neobtěžoval se zajet do tak nepatrné vsíky, na vesnickou slavnůstku.

I Dějiny volyňských Čechů tuto úspěšnou boratínskou akci připomínají. Jistě také proto, že v této době mnoho českých osad mohlo podobnou slavnost uspořádat, ale nestalo se tak.

Pohlednice Českého Boratína z roku 1927

Dnes bychom řekli, že boratínští pracovali na svém „image“. Byla to dobrá propagace obce. Také některé české i polské noviny o tom přinesly podrobné zprávy.

Hospodářský rozvoj a podnikání

Spolkový život

Po válce, ve dvacátých letech, se hospodářský život obce začal velice zdárně rozvíjet. Nebývalou měrou se uplatnila spolková myšlenka. Již v roce 1921 vznikl hospodářský spolek – „Kólko rolnicze“ a o dva roky později „Kólko gospodyń“. Oba spolky vznikly z podnětu vlády a fungovaly s její finanční, materiální a také osobní podporou. O tom svědčí dvě návštěvy ministra zemědělství polské vlády na Boratíně v roce 1924 a 1932.

Obě návštěvy můžeme doložit záznamem v deníku učitele Vlka:

Dne 23. září navštívil naši osadu ministr zemědělství p. Janický, na cestě po kresách (okrajové území státu) v průvodu celé čtyř úředníků jak svojich tak wojewódstwa. Dopravázel je též nový wojewoda gen. Olszewski. Navštívili školu a budovu záloženskou, kde se mu nelibil nápis z dob ruských „V jednotě je síla“, jež poručil setřít. Po té prohlédl hospodářství J. Zajíčka. Všude viděl jen ten „líc“ neboť „rub“ před ním skrývají, a tak si jistě odnese z kresů dojem, že jest tu ráj pozemský. Před jeho návštěvou byl u nás návštěvou redaktor varšavského deníku „Gazeta Poranna.“ Prohlédl všecko zajímavé a pak napsal článek, že jsme se chlubili. O mně napsal, že špatně mluvím po polsku, ale dobře po česku. To je zcela logické – vždyť jsem Čech. Dnes (to je 18. června 1932, pozn. aut.) měli jsme návštěvu z Varšavy. Přijel ministr zemědělství Janicki a s ním jiní úředníci a rovněž předseda Zwiazku Kólek Rolniczych (svaz rolnických spolků), instruktor a jiní. V sále záloženském podávali referáty předsedové našeho Kólka rolniczego Jan Janata, Spółdzielni mlynarskiej Antonín Albrecht a Kólka gospodyń wiejskich Miroslava Vlková. Potom pan ministr promluvil několik slov o situaci rolníků a o krisi a jak s ní

Kurz ručních prací

Kurz šití

Výstava dobytka v roce 1928

válčiti. Prohlédl si hospodářství Františka Albrechta a Josefa Šeráka, načež odjeli si prohlédnouti mlýn a na zpáteční cestě se zastavili u syna Josefa Vlka, prohlédli si dobytek a drůbež. Naše osada sice činí dojem zámožnosti a spořádanosti, nicméně většina občanů zápasí s dluhy, do nichž se zapletli s mlýnem. A nenastanou-li příznivější poměry, nevím jak to dopadne s mlýnem.

Oba spolky zřejmě vyvíjely mimořádnou činnost, když se pan ministr se obtěžoval, aby se na vlastní oči přesvědčil o jejich činnosti. Z fotografií je zřejmé, že hospodářský spolek pořádal i hospodářské výstavy (např. dobytka na Fortě v roce 1928) a pro hospodyňky se pořádaly kursy šití a jiných

Boratínští řemeslníci třetí generace (asi 1926)

ručních prací (pro boratínské u Josefa Janaty a pro křakovské u Vladimíra Hubala) a jistě i další akce.

Hospodářský rozvoj vydatně podpořili místní řemeslníci vyučení doma i v okolí a někteří dokonce v Čechách či Zelově. Ve třetí a čtvrté generaci to byli:

Automechanik:	Václav Vlk
Klempíř:	Jan Koberník
Kolář:	Jaroslav Šerák, Josef Šimberský
Kovář:	Jaroslav Bohatec, Jaroslav a Oldřich Brázdovi
Krejčí:	Josef Bohatec, Jan Lucius
Mlynář:	Miloslav Bohatec
Sedlár:	Bohuslav Lucius
Švadlena:	Soňa Albrechtová, Blažena Koberníková, Marie Příbylová
Švec:	Bedřich Bohatec
Truhlář:	Josef Albrecht, Jiří Janata, Bedřich Opočenský

Kromě těchto aktivit vznikl nápad na zpracování mléka jako snaha vyrábět i produkty, nejen suroviny a později myšlenka stejně tak nakládat s obilím, zrní semlít, mouku prodat a odpadem (otrubami) krmit krávy, které se odmění větší dojvostí a mlékárna bude více využita.

Mlékárna

Kolem roku 1930 se ustavilo družstvo na zpracování mléka a prodej vajec. Využilo k tomu přízemní části záložny, která již v té době nefungovala a i jinak byla méně využita ke společenským a občanským účelům. Družstvo pořídilo nezbytné vybavení pro provozní činnost mlékárny a jejím vedením pověřilo právě dostudovaného občana polské národnosti Petra Příbyla (Piotr Przybilo). Brzo nato se mlékárna musela vystěhovat ze záložny, aby uvolni-

la místo pro mlýn koupený v Holešově. Byla přestěhována do nově postavené budovy o dvou místnostech z tvárnice („pustáků“), které si družstevníci vyrobili sami. Vnitřní uspořádání stavby již bylo přizpůsobeno mlékárenskému provozu. Podrobně nás s ním seznámil Vladislav Vlk, který tam sám také pracoval. V obou místnostech byla spádovaná betonová podlaha, aby při častém splachování (z hygienických důvodů) voda samovolně odtékala do odpadní nádrže umístěné na zadní straně budovy. V přední místnosti probíhal odběr mléka a jeho odstředění a v zadní chlazení získané smetany a výroba másla.

Na severní straně budovy byla vyzděná jáma, ve které se po celý rok pod notnou vrstvou slámy nacházel led k zajištění výroby kvalitního másla. O dostatečné množství potřebného ledu se v zimním období starali členové družstva. Když síla ledu na Styru dosáhla alespoň 20 cm, vyjížděli na saních k řece, lámali, řezali či klíny štípali led, vytahovali na břeh a další už menší kusy nakládali a vozili do mlékárny.

Strojově vybavení mlékárny bylo na tehdejší dobu vysoce moderní. Veliká odstředivka fy Alfa Lawal na kliku. Zdroj energie ovšem žádný, tudíž vše na pohon lidskou silou. Dva muži museli točit, aby stroj měl patřičné otáčky pro svoji funkci. Máselnice - veliký dřevěný sud s víkem osazený hřídelí vyvedenou na obě strany - rovněž na kliky pro dva muže.

Provoz mlékárny byl zajišťován denně (kromě neděle) bez ohledu na množství dodaného mléka. Zprvu sloužila jenom členům mlékárenského družstva a po zestátnění bolševiky v roce 1939 se oblast dodavatelů mléka rozšířila i na holešovské a novostavské občany.

Z Křaků přinášel mléko vždy někdo z rodiny. Při větším množství nesl na ramenou va hadlo (ukrajinsky koromyslo), na jehož koncích byly zavěšeny nádoby s mlékem. Ze vzdálenějšího Boratína se dováželo mléko v těžkých dvacetilitrových konvích hermeticky uzavřených. (popořádku s pravidelným střídáním, tzv. „kolejkou“).

Při každém odběru mléka se vedle měření množství také odebíral vzorek ke stanovení tučnosti. Jednou za měsíc se z nastrádaných konzervovaných vzorků stanovovala pomocí centrifugy tučnost. Průměrná měsíční tučnost pak sloužila při výpočtu odměny za dodané mléko.

Po přijímací proceduře se mléko odstředilo na separátoru obsluhovaném dvěma pracovníky (jeden točil klikou a druhý naléval mléko). Odloučená smetana se ve velkých kovových nádobách („baky“) chladila v betonových kádích s ledem. Druhý den se stloukala ve velké asi dvěstělitrové máselnici se skleněným okénkem, která se otáčela ve svislé poloze. To byla velmi těžká práce pro dva zdatné chlapy, trvající 1 až 2 hodiny. Když se v kontrolním okénku objevily hrudky másla, bylo z máselnice vypuštěno podmáslí a máslo se v máselnici v několika vodách důkladně vypralo. Pak následovalo jeho hnětení k odloučení vody a následné formování do půlkilogramových kostek „cihliček“. Ty se balily do firemního (potištěného) pergamenového papíru s označením „Maslo wyborowe.“ Hotové máslo se odváželo ve firemních bedničkách do skladu v Lucku.

Bedřich Opočenský dokládá oblibu boratínského másla takto:

Moje třídní učitelka v polské škole „No 3“ si na moje upozornění zakoupila boratínské značkové máslo a prohlásila „W życiu takiego masła nie jadlam. I inne nie bendem jeść“ (v životě jsem takové máslo nejedla a už nikdy nebudu jíst jiné, pozn. aut.)

Denně se zpracovávalo asi tisíc litrů mléka. Některé hospodyňky prodávaly jen část mléka mlékárně, další si ponechávaly pro svou spotřebu. Mlékárna poskytovala mnohým boratínským občanům pracovní příležitost. Odborným vedoucím byl až do roku 1941 zmíněný

Petr Příbyl. Když musel odejít do bezpečnějšího města, převzal odpovědnost zaučený Vladislav Vlk ml., který v následujícím roce vykonal odbornou zkoušku. Ředitelem byl Vladislav Vlk st. a účetním Václav Chudoba (od roku 1939, kdy se v boratínském mlékárně zpracovávalo mléko z dalších ukrajinských vesnic). Za „druhých sovětů“ se dokonce z tvarohu vyráběl „kasein“ používaný např. k výrobě knoflíků.

Mlýn

Postavit či koupit mlýn? Kde vzít potřebný kapitál? To byly otázky, které zaměstnávaly boratínské předáky. Mnohokrát již boratínští začínali, a tak se ani tentokrát nebáli zadlužení. Holešovský velkostatkář Protzer nabízel v té době svůj mlýn, ten byl nedaleko v sousední vsi. A tak se v roce 1930 utvořila akciová společnost „Przetwornia rolnicza Jednosć“, tím, že 29 akcionářů, převážně boratínských, upsalo 470 akcií po 100 zlotých. Finanční lucká instituce půjčila chybějící obnos k tomu, aby mohlo být koupeno za 54 tisíce zlotých zařízení Protzera mlýna a za 18 tisíc ještě jedny válce. Budovu zatím Protzer prodat nechtěl a pouze ji pronajal.

Začátek provozu byl slibný a zdálo se, že si mlýn vydělá nejen na sebe, ale že přinese i nějaké zisky akcionářům. Leč vypukla celosvětová hospodářská krize a nevynechala ani drobné podnikatele na Volyni. K tomu se přidala neúroda a při nízkých cenách zemědělských produktů nebylo čím splácet úroky ani dluhy a akciové společnosti hrozil krach. Když se v roce 1933 začalo blýskat na lepší časy, majitel budovy, který čekal na vhodný okamžik, vypověděl nájemní smlouvu na využívání budovy a trval na jejím prodeji za poměrně vysokou a pro boratínské akcionáře nepřijatelnou cenu. Věděl, že zakázek mají hodně a že strojního zařízení se nebudou chtít zbavit. Mletí znemožnil tím, že odstranil přívod vody z vlastní studny. Dohoda s Protzerem nebyla možná a tak se mlýn 12. září 1933 zavřel, když před tím se nějakou dobu voda dovážela do mlýna v cisternách. Vodní mlýny v okolí pro nedostatek vody také nemlely. Co teď? Akcionáři se poradili a rozhodli se urychleně předělat budovu záložny pro účely mlýna. Každý akcionář měl přispět částkou 30 zl. k jedné akcií. Většina akcionářů se již zadlužila a dluhy nesplácela nebo s velkými potížemi. Přesto bylo v prosinci téhož roku strojní zařízení přestěhováno a v září 1934 se mlýnská kola rozběhla ve zkušebním provozu. Před nastěhováním mlýna do budovy záložny bylo třeba ji upravit: vystěhovat knihovnu (k Josefu Janatovi), postavit novou účelovou budovu v sousedství mlýna a přestěhovat do ní mlékárnu. Bylo také třeba uzavřít hospodaření záložny, které dosud nebylo provedeno.

Samotné přestěhování strojního zařízení by si zasloužilo popsání, protože se jednalo o mimořádně složitý technický problém v jednoduchých dopravních podmínkách. Mnozí dnešní pětasedmdesátníci, tehdy malí všudypřítomní a zvědaví kluci, např. Bedřich Opočenský, vzpomínají:

Největší a zřejmě nejtěžší byl samotný motor, který měl obrovský setrvačnick (obří kolo o průměru 3 až 4 m), který byl rozebíratelný na dva díly, sešroubovaný. Půlka tohoto kola se pomocí ručního řetězového kladkostroje vyzvedla do výše, aby pod něj mohl být zastrkán zesílený vůz, který byl potom koňmi tažen na Boratín. Montáž motoru a strojního zařízení řídil mechanik z Lucka – pan Bradáč. Motor byl výbušný, poháněný dřevoplynem, který se vyráběl přímo ve strojovně spalováním dřeva – dub, habr, brest (jilm). Spotřeba asi 3 až 4 kubíky za 24 hodin.

Úspěšným přestěhováním a zprovozněním nebylo ještě vyhráno. Boratínští předáci stejně jako na počátku i dnes podcenili styky Protzera a jeho právních poradců a přecenili svoje

dovednosti. Protzer, který vyšel naprázdno se záměrem výhodně prodat budovu mlýna, vyžrál na boratínské jinak. Ovlivnil odbyt mouky z boratínského mlýna. Jediná pekárna ve městě přestala odebírat mouku a i židovští obchodníci, kteří také měli svůj záměr, jak ze vzniklého sporu profitovat, rovněž odběr mouky bojkotovali. Nechtěli-li boratínští akcionáři přijít o všechn svůj majetek, byli nuceni část mlýna prodat a část pronajmout. Židovští akcionáři vložili do mlýna potřebný kapitál, zajistili odbyt, zajistili odbornou obsluhu a řízení převážně boratínskými odborníky a mlýn se rozjel na plné obrátky. Byla to první boratínská akce, která nebyla dovedena k úplné spokojenosti příspěvatelů.

Osud mlýna byl pestrý. S příchodem sovětů v roce 1939 byl mlýn zestátněn. Za německé okupace byl v držení okupantů. Boratínští akcionáři mlýn sice od roku 1935 nevlastnili, ale provoz mlýna řídili a v jeho provozu našlo mnoho boratínských mužů uplatnění. Na co nestačili sami, přizvali si odborníky mlynáře a strojníky odjinud a Boratín se rozrostl o další rodiny Jana Nechanického, Josefa Vrzala, Vladimíra Fořta a Václava Hnídky.

Jako mlynáři se uplatnili: Wladyslaw Ostrowski, Jan Nechanický, Miroslav Bohatec, Václav Hnídek. Strojníky ve mlýně byli: Miloslav Chladil, Miloslav Opočenský, Jaroslav Bohatec, Vladimír Fořt, Franciszek Skoczylas a Josef Vrzal.

Provoz mlýna řídili: Josef Vlk ml. (ředitel), Josef Albrecht (miročník- přejímající pracovník) a za „prvních sovětů“, bolševiky dosazený dělnický ředitel nazývaný „šo“ (byl nahlučný a stále se ptal co – šo), který se neuměl ani podepsat.

Spolkový život v obci se uplatňoval i ve společenské rovině. Vedle hospodářských spolků, kam můžeme řadit i hasičský spolek, náboženských sdružení, kulturních a sportovních seskupení, jsme podle fotografií zjistili, že existovaly ještě nejméně dva spolky o kterých toho moc nevíme.

Spolek „Marta“ a spolek „Pšic“, byla zřejmě seskupení bez pevného programu a stanov.

První soustřeďoval mladé dívky k ušlechtilé zábavě, převážně k humanitární činnosti a k výletům (byly se podívat i u polského moře – zdroj Marie Křížkové). Při českých evangelických sborech v USA byly spolky se stejným názvem „Marta“ jehož členky své ručně šité, pletené ale i pečené výrobky v dražbě prodávaly a tak získávaly peníze na humanitární či jiné dobročinné účely. (Například na stavbu kostela či domova postižených dětí v Čechách i na Volyni). Často o nich informovaly Křesťanské listy.

Spolek „PŠIC“ (asi z roku 1928)

Spolek „Pšic“ se scházel k poslechu rádia, tehdejší mediální novinky a k různým tématickým večírkům (josefský, masopustní v úterý na konec masopustu, konec roku a pod).

Životní styl boratínských občanů

Životní styl boratínských občanů byl formován od malička v rodině, v nedělní škole, ve škole, v konfirmačních cvičeních, při bohoslužebných shromážděních, ve sdružení mládeže, ve cvičení sborového zpěvu i na jeho vystoupeních, ve společenských spolcích i hospodářských sdruženích. Mnohá výchovná působení se soustřeďovala do nedělního dne, který byl přísně dnem pracovního klidu. Pokusme se přiblížit jednotlivé ovlivňující složky, o kterých nebylo ještě pojednáno.

Škola a školní vzdělávání

Školní vzdělávání v meziválečném období doznalo podstatnou změnu a to v tom, že byla stanovena povinná školní docházka do 14 let věku. Dále platilo, že nikdo nemůže nutit děti vzdělávat se v jiném jazyce než mateřském a že stát má zaručit školu v menšinovém jazyce je-li její početnost alespoň 25% a nejméně 40 žáků školou povinných. V dalších prováděcích předpisech se upřesňovalo, jak se tato pravidla mají uplatňovat.

Nejmenší administrativní jednotkou nebyla obec, ale „gmina” (vyšší správní území, dříve volost) a do té spadaly i mnohé obce ukrajinské. Žádná česká obec tak nesplňovala stanovený limit, protože byla v ukrajinském obklíčení. České obce mohly mít veřejné české školy s vyučovacím jazykem českým, ale bez podpory státu tj. na své náklady. Stát neměl povinnost vůči menšinám, které nesplňovaly daná kritéria. Tato polská menšinová politika byla zaměřena vůči všem menšinám, kromě vládnoucí (na ukrajinském území se tak posilovala polská

Předsednictvo České matice školské na Volyni

menšina, protože se předpokládalo, že příslušníci ostatních menšin se budou vzdělávat v polských školách - což se ve většině případů také stalo).

V roce 1921 se volynští Češi snažili řešit novou situaci podobně jako jinde již dříve - založením České matice školské (ČMŠ). Již 4. října 1923 byly schváleny stanovy ČMŠ se sídlem v Lucku, ve větších českých obcích začaly vznikat pobočky - tak zvaná „Kola ČMŠ“.

Česká matice školská na Volyni si kladla za cíl zřizovat vlastní matiční školy s českým vyučovacím jazykem v těch obcích, kde nebyly státní školy, a dále získávat a vydržovat české učitele na matičních školách. Dalším posláním bylo udržování českého povědomí mezi českými občany a povznesení kulturní úrovně českých krajanů.

Boratínští občané se od samého začátku snažili, aby ČMŠ zdárně plnila své funkce i ve svých vrcholových orgánech. Jan Janata byl předsedou ČMŠ v letech 1925 – 1928, Josef Albrecht dlouholetým tajemníkem, Josef Vlk byl od jejího vzniku místopředsedou a dlouholetým mluvčím a v posledním období čestným členem předsednictva až do roku 1939.

Další boratínští – Václav Baloun, Antonín Flengr a Bedřich Šebesta byli členy předsednictva v mnohých funkčních obdobích. ČMŠ plnila své cíle na úseku školství i kultury, vydávala svůj časopis, kalendáře a její činnost byla ukončena sovětskou okupací v roce 1939.

Na Boratíně byla státní škola, vyučovacím jazykem byla čeština až do roku 1927. Škola sice nespĺňovala státní podmínky, přesto učitel setrval v dosavadním způsobu výuky. V těchto letech docházelo ke konfliktům mezi učitelem a inspektory, kteří usilovali o jeho penzionování jako na jiných českých školách. Ve školním roce 1931/32 nastoupil na boratínskou školu absolvent polského učitelského ústavu zelovský Čech Josef Svoboda, který „uměl česky slovem“ a tak se podrobil bez výhrad státním podmínkám - začalo se vyučovat v polštině. Přinesl sebou i jiný směr, zaměřený na vštěpování technických vědomostí (založil radiokroužek), organizoval pro děti a mládež sportovní hry a soutěže (volejbal - odbíjenou a jednodušší americký baseball - palant).

V Lucku byla z iniciativy ČMŠ postavena budova matiční školy v roce 1934 a do ní umístěn 1. až 7. postupný ročník. Ve škole učili učitelé z Československa: Josef Kredba a Jaroslav Parma a vystudovaní učitelé z vlastních řad: Václav Hubal (ředitel školy, boratínský rodák), Rostislav Krejčí, Anna Kupcová, Vlad. Sochor, Neonila Staňková, Eliška Svobodová a Teofil Svoboda. Pro potřeby žáků byl zřízen český internát pod vedením Marie Janatové z Boratína.

Do matiční školy (5. až 7. třídy) v Lucku chodilo více než padesát boratínských dětí, třetí, ale hlavně čtvrté generace. Od školního roku 1934/35 absolvovali 7. třídu ČMŠ následující žáci (seřazeno podle časové posloupnosti až do škol. roku 1938/39, kdy byla škola uzavřena): Jaroslav Chudoba, Ludmila Luciusová (provdaná Bohatcová), Jan Opočenský (Francků), Libuše Opočenská (Albrechtová), Dobromila Šebestová (Poloková), Rostislav Vlk, Vlasta Albrechtová (Protivová), Jaroslav Flengr, Miloslav Šebesta, Jaroslav Vlk, Karel

Josef Svoboda

Organizované koulování na školním dvoře

Šerák, Ludmila Šeráková (Dvořáková). Vladislav Albrecht, Jaroslav Nechanický, Jaroslav Opočenský, Josef Opočenský, Ludmila Vlková (Opočenská). Ostatním žákům vypuknutí války dokončení školy znemožnilo (Jaroslav Albrecht, Ludmila Albrechtová (Bohatcová), Věra Hubalová (Šebestová), Jaroslav Opočenský, Josef Šerák a Radomír Vlk). Mnozí boratínští žáci, kteří chtěli pokračovat v dalším vzdělání, přestoupili po šesté třídě matiční školy do prvního ročníku gymnázia (obchodní, klasické či reálné), které jim umožňovalo následné studium na vyšších a vysokých školách (např. Jan Šebesta a Vladislav Vlk). Někteří nastoupili rovnou do polských škol např. Bedřich Opočenský.

Do vypuknutí války stihli absolvovat polská gymnázia např. Jaroslav a Rostislav Chudobovi, Ladislav a Bohuslav Balounovi, Jan Lucius a možná řada dalších.

Třetí i čtvrtá generace boratínských dětí měla větší možnosti ve vzdělávání na středních a vysokých školách. Mnozí z nich odjeli za studii do Čech, později Československa, do Varšavy či Vilna. Na učitelských ústavech v ČSR studovali: Václav Hubal, Jaroslav a Rostislav Vlkovi, Bedřich Šebesta.

Na zemědělských školách se vzdělávali: Jan a Vladislav Albrechtovi, Marie Albrechtová (Bohatcová) a Miroslava Šeráková (Opočenská). Oblíbené byly školy pro dívky z evangelických rodin při diakoniích v Krábčicích či Wienzburgu. První navštěvovaly dívky Božena Balounová (Šebestová), Libuše Balounová (Tomešová), Anna Balounová (Hájková), Marie Balounová (Chudobová) a Anna Chudobová (Opočenská), druhou Miroslava Albrechtová (Kopecká) a Libuše Opočenská (Albrechtová).

Nedělní škola

Její historie je podrobně popsána v Kronice Marie Janatové, odkud citujeme:

Nedělní škola byla vedle pěveckého spolku druhou sborovou složkou. Rodiče měli zájem, aby jejich děti nabyly základního školního vzdělání, ale také vzdělání duchovního. První počátek po obojí stránce učinil p. učitel Motl. Kromě všeobecného vzdělání učil děti duchovním písním, modlil se s nimi, vyprávěl jim biblické příběhy a učil je znát biblické knihy.

Po jeho odjezdu v roce 1886 se ujal dětí kurátor Jan Opočenský, zámečník. Ten však odjel v roce 1891 do Ameriky. Na jeho místo byl zvolen Josef Opočenský, klempíř a vyučoval náboženství a vedl nedělní školu. Vesnice byla dlouhá tři kilometry a poněvadž cesta, hlavně

Nedělní škola v roce 1933

na jaře a na podzim, byla blátivá a v zimě bylo mnoho sněhu, tedy z té druhé polovice vesnice z „Křaků“ chodily děti ke Škrabalům, kde vedl NŠ Josef Škrabal. V roce 1904 se vrátil ze světa na Boratín Jan Janata a ujal se hospodářství po švagrovi Pišlovi. Přinesl ze světa, zvláště z Ameriky mnohé zkušenosti i ze sborové práce. V Americe

vyučoval ještě jako mladík u faráře Losy (redaktor Křesťanských listů) sedm let v nedělní škole. Když se na Boratíně usadil, ujal se nedělní školy. Dal jí nový program a ráz. Objednával americké biblické obrázky pro děti, na nichž byl kromě obrázku stručný příběh a také text, kterému se děti měly naučit. Poněvadž nebyl zpěvák, našel si pomocníka v bratru Jaroslavu Opočenském. Ten doprovázel děti na housle a učil je zpívat. Po něm cvičila děti Miroslava Opočenská, truhlářova. Když bratr Jan Janata se ujal vedení v nedělní škole, připravil v roce 1906 na Štědrý den s dětmi vánoční slavnost. Program na tuto štědrovečerní slavnost si vypsal z Ameriky od faráře Losy. Byly to dětské vánoční písně a básničky. Poněvadž dětí bylo více než básniček, vyhledaly se básničky z různých církevních časopisů. V kostele byl okrášlený stromek, na který ozdoby připravovaly starší děti pod vedením manželky Jana Janaty. Pro děti byly připraveny sáčky se sladkostmi, na které se děti těšily. Přednášely i ty nejmenší. Štědrovečerní slavnost se líbila a od té doby se opakovala každoročně. V pozdějších letech se k sladkostem přidávala česká kniha. Nedělní škola měla také svůj řád. Byla volena zapisovatelka, která zapisovala přítomnost dětí a pak pokladník, který přijímal sbírky. Děti nosily každou neděli po kopějce na sbírku. Před Vánocemi si zvolily dvě děti, které prošly po rodinách a vybíraly příspěvky od rodičů na vánoční nadílku. Ta spolu s dětskou celoroční sbírkou byla použita na úhradu objednaných knih a sladkostí. Knihy tvořily základ dětských knihovniček.

Ve válce za rakouské okupace (r. 1915) se vánoční slavnost nepřipravovala. Když se místní velitel oberlejtnant Brunner dověděl, že

každé Vánoce bývá dětská slavnost v kostele, prohlásil, že děti nemají být o ni ochuzeny. Poručil vojákům přinést dvě borovičky a přispěl značným darem na dětskou nadílku. Učitelé rychle zopakovali s dětmi program z minulého roku. Slavnost se vydařila. Kostel se naplnil i vojskem, které tehdy bylo ubytováno na Boratíně. Když v r. 1916 byl Jan Janata vzat do vyšetřovací vazby na základě falešného udání, nedělní školy se ujal František Opočenský z Opočenský a zpěvu Božena Balounová. Zdraví jeho bylo však nepevné a Pán si jej brzy odvolal. Po něm nastoupili Jaroslav Opočenský, Klempířů a Bedřich Opočenský. Ale ani tyto učitelé nesetrvávají dlouho. Bedřich Opočenský odjíždí s rodinou do Kanady (1924) a Jaroslav nastupuje do misijní školy v Olomouci. Do nedělní školy nastupuje Vladimír Albrecht, který se přiznal na Boratín do rodiny Zajíčkovy. Zpěv dětí cvičí Vladislav Vlček. Na místo Vladimíra Albrechta nastupuje v roce 1926 Olga Janatová a místo Vladislava Vlčka, který jde cvičit dospělé, nastupuje Václav Chudoba.

Štědrovečerní slavnost 1936

Učitelé nedělní školy

Po příjezdu kazatele Balabána nastupuje nová generace učitelů, které si kazatel vychoval ze sdrůzců a pro lepší přístup k dětem, byla nedělní škola rozdělena věkově do pěti skupin. Každá skupinka měla své jméno. Nejmladší Broučci, dále Hvězdičky, Jitřenka, Včelka a Holubice. Do skupiny učitelů patřili: Anna Balabánová, Mařenka Balounová, Marie Brázdová, Olga Janatová, Anička Opočenská, Marie Opočenská, Václav Chudoba a Jiří Janata. K štědrovečerní slavnosti se každoročně slavil v květnu Den matek a v září slavnost Díkůvzdání (Díkůčinění z úrod). K mimořádným akcím nedělní školy patřilo nastudování dvou rozsáhlejších scének „Vítání jara“ a „Křesťanství a pohanství“ na text a v režii Olgy Janatové (o těchto píšeme na jiném místě, pozn. aut.). V roce 1937 opustil Boratín kazatel Balabán s rodinou, Olga Janatová se provdala do Pokos, Marie Janatová měla internát pro děti z mateřské školy v Lucku. V nedělní škole vyučovali: Slávinka Opočenská, Slávinka Albrechtová, Libuška Opočenská, Liduška Luciusová a Rostá Chudoba.

Sdružení mládeže

Po první světové válce Miloslav Baloun odejel do Prahy a tam měl možnost poznat sdružení mládeže.

Tak začíná vyprávění, kapitolu o sdružení, Marie Janatová ve své Kronice a pokračuje dále:

A tak, když se vrátil v roce 1924 domů, předkládal nám, že bychom si mohli něco podobného zorganizovat i u nás na Boratíně. Za tím účelem bylo svoláno několik schůzí, na kterých M. Baloun vysvětloval program sdružení. Nabízel vzdělávací program, jak po stránce náboženské, tak historické. My jsme byli mládež vesnická, která měla převážně jen základní vzdělání. Napsali jsme si do Prahy pro pomůcky, ze kterých jsme měli při své práci čerpat. Ústředí také poslalo text slibu, který měli členové sdružení podepsat. Slib obsahoval hlavně pravidelné čtení Písma a život vést v zásadách křesťanských. Tady se již začali někteří odtahovat a nebyl to snad jen slib, ale také osobní výhrady vůči zakladateli. Slib podepsalo tehdy jen 14 dívek a mládců. Byli to: Anna a Václav Balounovi, Emilie a Jaroslav Bohatcoví, Jan, Olga, Marie a Jiří Janatovi, Marie Luciusová, Marie a Anna Opočenská z Vyšehradu, Marie Opočenská, Soňa Vlková a Miroslava Zajíčková.

Miloslav Baloun

Sdružení nemělo vhodnou místnost kde by se scházelo, a tak staršovstvo sboru dovolilo, aby si upravili nedokončenou místnost na faře. Zatím tam bydlel kostelník a v sále bývala nedělní škola a cvičení zpěvu. Sdružení bylo založeno, ale Miloslav Baloun vkrátce odejel do světa, (zemřel v New Yorku v prosinci roku 1999 v pozhnaném věku nedožitých 99 let, pozn. aut.) a my jsme nevěděli jakou náplň dát našim schůzkám. Jako předseda byl zvolen Jan Janata ml., který z ústředí v Praze objednal pomůcky k biblickým úvahám. Program v té době byl následující. Začínalo se písní a biblickou úvahou, v kterých se všichni střídali. Děvčata si sebou brala ruční práce a chlapi při tom předčítali nějakou knížku. Na zakončení byl čaj a nějaký zákusek. Ostatní mládež, ba i mnozí starší říkali, že jen se dělají ve sboru různice. Aby se předešlo tomu, asi po roce jsme vyměnili

předsedu. Byl jím Václav Baloun, současný kurátor sboru. Řady sdružení se však mnoho nerozmnožily. Leda přišel některý mladík, který zde hledal svou vyvolenou.

V roce 1926, 16. května pořádalo sdružení mládeže první Den matek. Na svých schůzkách připravovali mladí sdruženci dárky pro maminky a pak je měli pěkně vystavené. Připravili program sestávající z básní, písní a proslovu. Slavnůstka se vydařila, ale vznikla z toho nevole. Proč to nemohla pořádat všechna mládež. Některým mladým bylo líto, že se nemohli zúčastnit.

Když přišel na podzim roku 1927 na Boratín kazatel Balabán jeho úkol byl sjednotit mládež. V neděli na shromáždění oznámil, aby všechna mládež přišla ve středu na faru, že si s nimi chce promluvit. Přišli všichni do jednoho. Bratr kazatel řekl asi toto: „Rád bych vás viděl všechny společně při práci ve sdružení. Budeme se držet trojstranného programu. Základ bude duchovní, pak vzdělávací a zábavný. Budeme se držet Písma. Pokaždé bude mít někdo z vás výklad. Dám vám k tomu pomůcky. Budeme probírat církevní dějiny, budeme si číst ze vzdělávacelných knih i ze zábavných, budeme pěstovat společenské hry. Máme zde zpěváky, hudebníky, každý podle své možnosti přispěje do programu. Společnou práci půjdeme vpřed!

Obě strany s takovým programem souhlasily. Probudil se zájem. Na příští schůzce měl výklad Josef Albrecht o Marnotratném synu. Byl to jeden z bývalé opozice. Jeho výklad byl pěkný. Později skládal i básně. Tak schůzky pokračovaly ve shodě a všichni měli radost.

Ještě jedna událost měla podstatný vliv na utváření životního stylu na Boratíně a k té došlo na podzim roku 1928. Chystalo se boratínské posvícení, které se drželo na Volyni, tedy i na Boratíně, dva dny. O posvícení se hrálo divadlo a po něm se mládež bavila i tancem, což se mnohým starším v obci nelíbilo. Dejme slovo nejpovolanejšímu, nastupujícímu kazateli Antonínu Balabánovi, který ve svých Pamětech sboru boratínského vzpomíná:

A také se snad každoročně pořádávalo o posvícení nějaké divadlo. Divadlo se už dávno před tím připravovalo pod vedením učitele Josefa Vlka a Antonína Albrechta. Cvičil se Kajetán Tyl. Po divadle se pořádávala zpravidla taneční zábava, to jen jednou za rok. Nikdo nevěděl, co na to řeknu. Tu přišel za mnou do bytu jeden mládenec, který byl také v Čechách a leccos tam obkoukl (podle Marie Janatové to byl Josef Opočenský Bedřichův). Přišel mě osobně pozvat na divadlo: „Je to přece bezvadný národní kus. Ale nevím co řeknete tomu, že se bude také tancovat. Přijde mnoho lidí z okolních obcí českých, kteří nejsou z naší církve, ale oni si rádi na Boratíně zatančí. Rádi k nám chodí, protože to zde je slušná společnost. U nás nebývají nikdy rvačky, ani opilí, jak tomu bývá v jiných českých vesnicích. Snad, že mi to nebude vadit, když po divadle se zahraje několik koleček. To k vůli těm cizím, nám o ten tanec ani tak nejde“. Šla tedy celá věc na ostří nože. Mluvil jsem o té věci v duchu s Bohem, abych nezasáhl nevhodně. Blesklo mi světlo. Řekl jsem: „Když tedy ten tanec po divadle musí být, pak je nutné, abych já byl první v kole“. Tu milý mládenec se zvedl a řekl rozhodně: „To ne, pane kazateli, to ne. Na našeho kazatele se to nehodí, aby tančil, to by nás uráželo“. Odpověděl jsem mu: „Když se to nehodí pro vašeho kazatele a on je přece jeden z vás (to jsem byl ještě svobodný), pak se to snad nehodí pro nikoho z vás“. Milý diplomat se zamyslel, mlčel a po chvíli řekl: „Bude jen divadlo“.

Na to posvícenské divadlo jsem se šel podívat. Někteří z těch ochotníků byli praví umělci. Když bylo po divadle, rychle se začaly vynášet lavice a židle ze sálu a hudebníci ladili

struny. Dívám se zklamaně. Tu ten milý diplomat přiskočil ke mně a řekl na omluvu: „Promiňte, jen jedno kolečko nebo dvě a dost, to k vůli těm cizím, oni to čekají”.

Nikdy víc se divadlo nepořádalo a tím také odpadly taneční zábavy. Nebylo už těch, kteří by se za divadlo brali. Za to jsme však pořádali ve sboru mnoho užitečného i po duchovním stránce. Mívali jsme krásné sborové dny, Dny rodičů a dětí, Dny matek, kde se uplatnily děti, mládež i zpěváci. Ano i sjezd mládeže jsme pořádali už v roce 1928. Jeden rok, bylo to právě

Na bajdaku

na 1. máje, uspořádali jsme Máchův večer. Program byl v lese při měsíčku. Jiří Janata přednesl celý Máchův Máj zpaměti za improvizovaného houslového doprovodu Václava Chudoby. Působilo to mohutně! Byl konec rozdvojené mládeže. Po celou dobu 10 let (ale i potom, pozn. aut.) se mládež pravidelně scházela k trojstránkovému programu. Každou schůzku organizoval a vedl někdo jiný. Někteří usilovali vnést do programu svou

uměleckou tvořivost v zevnější úpravě sálu i v samotném programu. Několik roků jsme vydávali svůj časopis, zvaný Jiskřičky v redakci a úpravě Olgy Janatové, která ručně opisovala deset exemplářů.

Ještě jeden příklad vynalézavosti boratínské mládeže je vzpomínán mezi současnými pamětníky. Záznam je uveden ve zmíněných pamětech Antonína Balabána v odstavci nazvaném „Na bajdaku”.
V roce 1930 zavítal na Volyň humorný farář Jan Šebesta z Peček. Mládež také od něho mnoho očekávala. On byl ochoten sloužit. Dopoledne sloužil v kostele. Na odpoledne byl pozván na Ukrajinský Boratín. Tam měl sloužit mládeži. Jeník Janatů pojal velký plán. Přitáhl z Lucka po Styru velikou nákladní loď. Kobyla Janatova ji přitáhla proti proudu po břehu až na Ukrajinský Boratín. Té lodi se říkalo tady „bajdak”. Přivezl sem také řadu desek a z nich mládež zrobila sedadla. Odpoledne byl velký přítel mládeže J. V. Šebesta dopraven na tuto loď. Už tam sedělo na sto posluchačů. Zasedaly tam celé rodiny. Bajdak byl odpoután od břehu a puštěn volně po líném proudu řeky. Nebylo ani znát, že je v pohybu. Asi dva kilometry odplul za tři hodiny. Pan farář se nedal pobízet a přednášel o mládeži v Československu, o naší československé církvi, zpěváci zpívali, vedl se rozhovor až jsme dospěli nepozorovaně k břehu Českého Boratína. Povzbuzeni vynalézavostí a obětavostí Janatových, osvěženi krásným počasím, podníceni ohnivými slovy kazatele, sjednoceni v úzkém obecnství, jsme se rozešli do svých domovů.

Zpěv

I když mnohdy nebyl důvod ke zpěvu, přesto byl zpěv oblíbeným odlehčujícím prostředkem. Zpívalo se všude doma, při práci, ve škole, při bohoslužbách. Zpěv byl nejčastěji sborový, nejdříve jednohlasý a později, jak se na Boratíně objevovaly hudební nástroje, i vícehlasý. Aby takový byl, musely se další hlasy nacvičit. Zpívaly děti, mládež i dospělí. Se

zpěvem byli spjati učitelé obecné i nedělní školy. Zde vznikaly první pěvecké sbory. Tam byly položeny základy pro uplatnění při sborovém zpěvu mládeže i dospělých. Zpívalo se od malička a naučili se zpravidla zpívat i ti, co „neměli notu“.

Olga Janatová při slavnosti uspořádané k 50. výročí založení pěveckého sboru v roce 1932 přednesla kratičkou historii o zpívání na Boratíně. Z této zprávy se zachoval text začleněný do Balabánových Pamětí:

Letos je tomu 50 let, co zde byl založen pěvecký sbor. Sbor byl založen panem učitelem Motlem na podzim roku 1882. Tenkrát ten spolek vypadal jinak než dnes. I cvičení bylo nesnadnější. Nezpívala jen mládež, zpívali všichni, děti, mládež i ženatí. Neměli takový výběr písní, jako máme dnes. Byly k dispozici jen „Písně cestou života“ a pak jednotlivé písně, které vycházely v časopise Betanie. Však je tu ještě něko-

Zpěváci s cvičitelem Jaroslavem Opočenským

lik osob z těch prvních zpěváků, mohli by to dotvrdit. Tenkrát neznali zpěváci noty, museli se všechno učit zpaměti. Ale co se naučili, to už nikdy nezapomněli. Do příchodu p. učitele Motla se zpívalo jen jednohlasně. Během jeho čtyřletého pobytu se zpěv velice povznesl. On učil zpívat děti ve škole a po nedělních večírcích, při nichž pan učitel vykládal dějiny a potom cvičil zpěv. Co se nacvičilo, to se pak v neděli uplatnilo při bohoslužbách. Po odchodu učitele Motla učil zpěvu Jan Opočenský, truhlář. Byl to samouk, ale měl ke zpěvu opravdu nadání a měl k tomu dílu chuť. Někdy, když nemohl cvičitel přijít, zastupoval ho pan učitel Vlček.

Když přišel Jaroslav Opočenský (Vyšohradský) z vojny, kde byl u hudby, byl zvolen za dirigenta. To bylo v roce 1906. Brzy se však nepohodl se zpěváky a přestal cvičit. Za to se ujal dětí v nedělní škole. Cvičitelem byl zase Jan Opočenský. Když v roce 1912 odjel do Ameriky na návštěvu, dal se Jaroslav Opočenský přemluvit a cvičil do odchodu do války (1914). Tu se zase ujal osiřelých zpěváků učitel Vlček a zpívalo se po celou dobu války. Když se v roce 1918 vojáci vrátili z války, ujal se zase cvičení zpěvu Jaroslav Opočenský. Cvičovalo se pravidelně v zimě i v létě. V zimě v neděli večer, v létě v neděli odpoledne. Teď už se učilo lehčeji, protože zpěváci byli odchovanci nedělní školy a pan učitel Vlček učil ve škole znát noty. Na výroční sborové schůzi v roce 1925 se cvičitel Jaroslav Opočenský znovu cvičení vzdal. Cvičitelem byl zvolen dosavadní cvičitel dětí v nedělní škole Vladislav Vlček, syn učitele Josefa Vlčka.

V meziválečném období už měl pěvecký spolek vydobytou vynikající pověst nejen v obci, ale v blízkém i vzdáleném okolí. Byl ozdobou kulturních pořadů politických, společenských i náboženských na Volyni. O tom svědčí mnoho uznání a poděkování. Protože cvičil pravidelně a pilně, měl rozsáhlý repertoár nacvičených písní z různých pramenů. Ty pocházely ze zpěvníků vydávaných v Čechách (Písně cestou života, Lyra sionská, Chorálníček, Věneč lipový), z duchovních v Americe (Jásavý chvalo zpěv, Harfa, Sbíрка duchovních písní, Oživující písně). Každý, kdo chtěl zpívat, si musel obstarat party sám (text i noty). Rukou neumělou

tak vzniklo mnoho "opisovaných" zpěvníků, protože v době kdy se „vypisovaly“ (objednávaly) z Čech či Ameriky, nebylo na jejich nákup dost peněz (nebo „zpěváci“ ještě do zpěvu nechodili). Opisovali nacvičované písně do notových sešitů, později svázaných do knih. Tak v rodinách postupně vzniklo mnoho těchto zpěvníků. Ještě dnes se s nimi můžete setkat na kruchtě chotíněvského kostela, jsou až 80 let staré a vypovídají mnohé o historii zpěváckého spolku. Každý zpěvák si zpěvníky střežil a pečoval o ně, nosil je do každé zkoušky a na každé nedělní bohoslužby. Měl je tedy v podpaží tři, čtyři. Kazatel Balabán, když přišel na Boratín, se podíval, proč ti zpěváci nosí sebou pokaždé tolik zpěvníků. Odjinud byl zvyklý na to, že zpěváci nacvičili nějakou novou píseň a pak ji při bohoslužbách předvedli. Vrtalo mu to hlavou, a tak se jednou cvičitele zeptal. A dostal odpověď: „Protože zpěváci nevědí dopředu, která píseň se bude po kázání zpívat“. Na příštích bohoslužbách si všiml, že při kázání mnozí zpěváci i cvičitel listují ve zpěvnících po přečtení biblického textu a úvodních slovech kázání a že cvičitel ukazuje na píseň, která se má zpívat. Pak si teprve uvědomil, že zazpívaná píseň byla svým textem velice příhodná a doplňovala slova kázání. To byla boratínská specialita,

protože v repertoáru měli více než tři stovky nacvičených duchovních písní.

Zpěváci s cvičitelem Vladislavem Vlkem

V roce 1925 byly schváleny krátké stanovy pěveckého spolku „Emigrant“ vymezující účel (§1), právní a ekonomické záležitosti (§2 a §3), členství (§4) a jejich práva (§5), výbor (§6) a jeho pravomoci (§7), valnou hromadu (§8) a zánik (§9). Je tam vše, co je třeba ke zdárnému fungování, každý musel podepsat, že s nimi souhlasí a každý je musel znát (musel si je sám opsat). Byly potřebné, protože

v minulosti docházelo k mnoha nedorozuměním mezi zpěváky a cvičitelem.

Ze zápisů z valných hromad pěveckého spolku v letech 1925 až 1939 se dovídáme, že v této době měl pěvecký spolek průměrně ročně:

36 řádných členů ve věku od 15 let (po konfirmaci),

49 pravidelných zkoušek konaných pravidelně jednou až dvakrát týdně s výjimkou období žní
27 nově nacvičených skladeb

125 opakovaně nacvičených pro nově příchozí

161 písní přednesených při bohoslužbách či jiných produkcích

359 písní v repertoáru

Dále se dovídáme ze zápisů z výborových schůzí, že hlavní pozornost byla věnována nácvičku duchovních písní ke každonedělnímu účinkování při bohoslužbách, ale hlavně nácvičku písní příležitostných: vánočních, velikonočních a k dalším církevním svátkům, dále pohřebních a svatebních. V zimních měsících byl nácviček zaměřen na písně světské (národní a umělé) k různým oslavám v řeči české, polské, ruské či ukrajinské (poměr nacvičených duchovních a světských byl asi 10:1).

V pěveckém spolku mohli účinkovat jen ti, kteří plnili podmínky stanov, kde zejména účast na zkouškách byla kamenem úrazu. Za čtyři neomluvené absence následovalo vyloučení. Ženatí a vdané neměli žádné úlevy a tak vdané ženy po několika letech manželství nemohly plnit přísné podmínky a se zpíváním ve spolku končily.

Přehled boratínských cvičitelů zpěvu:

Josef Motl, učitel	cvičil v letech	1882 - 1886
Jan Opočenský, truhlář		1886 - 1906, 1908 - 1912
Jaroslav Opočenský-Vyšohradský		1906 - 1908, 1912 - 1914, 1918 - 1925
Josef Vlk, učitel		1915 - 1918
Vladislav Vlk		1925 - 1947

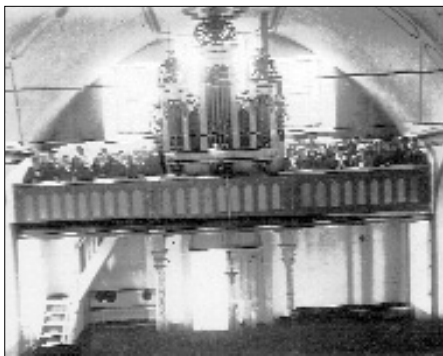
Ve škole děti zpívaly světské písničky a učily se i noty, v nedělní škole od roku 1906 dvouhlasé duchovní písničky za doprovodu nějakého nástroje. Zde cvičili zpěv postupně:

Jaroslav Opočenský-Vyšohradský	1904 - 1906, 1908 - 1912
Jan Opočenský, truhlář	1906 - 1908
Miroslava Opočenská (provdaná Šeráková)	1912 - 1916
Božena Balounová (provdaná Šebestová)	1916 - 1921, 1944 - 1947
Vladislav Vlk	1920 - 1925
Václav Chudoba a Jiří Janata	1925 - 1942
Rostislav Vlk	1942 - 1943

Z těchto faktů se dá vyvodit, že každý boratínský občan prozpíval nejméně patnáct let pod odborným vedením. To se muselo na úrovni zpěvu při bohoslužbách či na veřejnosti výrazně projevit. Nebyl problém uspořádat hudební akademii, která se podvackrát uskutečnila v kostele s programovým motem „Život od dětství do stáří v písni“. Na programu byla sólová pěvecká vystoupení zpěváků od tří do 70 let. Kdo a co zpíval, je zřejmě z režijních poznámek dochovaných v kterémsi archivní knize. Není zcela jasné, kdy to bylo, snad v roce 1933 nebo 1934 nebo po oba roky, protože u každé prováděné skladby jsou dva účinkující (od matky s dítětem na klíně až po vysoké stáří): Květuška Balabánová s matkou, Lydie Balabánová a Vlasta Vlková, Liduška Šeráková a Liduška Albrechtová, Rostik Vlk, Slávinka Opočenská, Miloslav Šebesta a Jaroslav Vlk, manželé Vlkovi - Kopečkoví, babička z Hrádku.

Hudba

I aktivně provozovaná hudba hrála určitou roli v životě boratínských občanů. Učitel Josef Vlk si již v prvních letech svého učitelování pořídil harmonium a založil dechové kvinteto, které hrálo k poslechu a jednou za rok k posvícenskému tanci. Učil děti ve škole hudebním základům a doma

Varhany v boratínském kostele

Hudba mládeže v přírodě

ovocných stromků. Liboval si, že při stejném výdělku ještě navíc relaxoval, což bylo v jeho padesáti letech potřebnější. I jeho vlastní poslední děti přišly zkrátka.

V roce 1908 dostali boratínští z vilenské konzistoře varhany, na které hrál zpočátku učitel Vlk a později jeho syn Vladislav, když se v roce 1917 vrátil z legii domů. Plných třicet let hrával při bohoslužbách a jiných slavnostních příležitostech. U varhan jsme mohli zahlédnout i některé členy Balounovy rodiny. Nejstarší Boženu a mladšího Bohuslava, který byl absolventem hudební konzervatoře ve Vilně.

Kurz zpěvu a hudby

kurzů se účastníci představili veřejnosti v komponovaném hudebním programu na počest Bedřicha Smetany k jeho jubilejím. Pořadatelem těchto kurzů bylo staršovstvo a lektorem učitel ve výslužbě Josef Vlk za asistence kupičovského cvičitele Bedřicha Gregory a Vladislava Vlka.

Využití volného času

Boratínská neděle byla dnem odpočinku. Pracovat v neděli byl hřích (porušení desatera). Ten den více než kdy jindy bylo na programu biblické slovo a duchovní písně. Všichni se oblékli do svátečního a alespoň na chvíli odložili všední starosti. Ráno spěchal kostelník, aby zvonem pozval všechny věřící a připravil kostel k bohoslužbám. Za zvuku zvonu se velcí i malí scházeli z obou stran obce ke kostelu. Z boratínského konce, Vysohradu, šlapali Opočenští - Vysohradští asi jeden kilometr. Z opačného krakovského konce, Hrádku, byla cesta pro Opočenské - Hrádecké dvojnásobně dlouhá. Krátce před začátkem bohoslužeb kráčel do kostela varhaník a „cvičitel“ zpěvu, který se zastavil na faře, aby zjistil společně zpívané písně. Těsně před začátkem se u kostela shromáždili občané různého stáří. Cesta do kostela,

dětské zájemce hrát na housle a jiné nástroje. S těmito základními znalostmi pak někteří pokračovali v dalším vzdělávání. Např. Jaroslav Opočenský - Vysohradský na vojně u vojenské hudby a dvojčata František a Josef Vejnarové na vojenské hudební škole ve Varšavě. Učil soustavně asi dvacet let do smrti manželky (1911), později, jak uvádí v zápisech, ho každodenní učení s nezbednými žáky zmáhalo a raději se věnoval včelám a v ovocné školce pěstování

Mládež se scházela zejména v neděli, aby si zahrála na smyčcové a drnkací nástroje, jak o tom svědčí mnoho nalezených fotografií z výletů do přírody, kde jistě měl svou úlohu nový učitel Josef Svoboda.

V roce 1934 byly na Boratíně uspořádány čtrnáctidenní hudební kurzy pro zájemce z celé Volyně. Na závěr těchto

zejména na jaře a na podzim, nebyla žádná procházka, ale velice dobrodružná cesta, protože všude bylo plno bláta a dostat se do kostela s čistými botami byl slušný sportovní výkon.

Sluší se toto konstatování čtenáři přiblížit a náležitě vysvětlit. „Na Českém Boratíně (a nejen tam) nebyly komunikace, jak je známe dnes, ale pouze prašné cesty. Pouze v Křkách byla vybudována od Chudobů až k Tomášovům v délce asi jednoho kilometru dlážděná silnice s příkopy na obou stranách. Zbývající cesty, v obci i do Lucka, byly prašné a neodvodňované, to jest bez příkopů, a protože tam nebyly v zemi žádné kameny, jenom hlína, v dobách jarního tání a za trvalejších dešťů se vrchní vrstva postupně změnila v hluboké bahno. Kola povozů i koňská kopyta neustále tuto blátivou vrstvu rozměňovala do větší hloubky. Každoročně se na nejnižších místech těchto cest tvořily „bajury“ (hluboké louže s blátem).

Chůze po takových cestách byla velice obtížná, protože chodníčky samozřejmě neexistovaly, chodilo se po okrajích a velkými kroky či skoky se překonávala nejbláťivější místa. Každoročně se sice tyto bajury vyplňovaly chrástím z lesa či jiným odpadem, ale účinnost těchto oprav byla malá. Nejhorším úsekem byla část od záložny kolem školy až ke kostelu. Zejména u školy se hromadila povrchová voda. Tam se bláto s vodou udrželo nejdéle. Za jarních ranních mrazíků se vytvořila tenká ledová vrstva, která lákala kluky ke klouzání. V mnohých případech nebyla schopna unést rozdováděné kluky a jak to dopadlo? Snadno si představíte, v jakém stavu přicházeli do třídy. K plánovanému vybudování dlážděné komunikace již nedošlo. Úmysl překazila válka a navezené kostky zmizely kdoví kam.

Po obědě stejnou cestu absolvovaly školní i předškolní děti do nedělní školy. Ta bývala na faře od 13 hodin. Mnoho času mezi ranními bohoslužbami a nedělní školou nebylo, a tak bylo třeba mnoho trpělivosti a organizačních opatření, aby se rodina naobědvala pohromadě a v klidu. Nedělní odpoledne bylo vyhrazeno mimořádným sešlostem. Ty rovněž bývaly v kostele nebo na faře, výjimečně v přírodě (na upravených lesních pasekách či na Fortě). Odpolední shromáždění, kterých bylo do roka nejméně deset, měla jednak standardní téma (Den matek, Díkůvzdání, Štědrovečerní slavnost, Konfirmace), ale také příležitostná témata.

Budova fary

Jinak nedělní odpoledne využívaly děti k hrám a dospělí k sousedským návštěvám nebo procházkám do polí v případě pěkného počasí ke zjištění stavu polí i úrody. Tyto procházky do přírody zůstanou navždy spojeny se skřivánčím zpěvem vysoko nad hlavami. Večer patřil mládeži a jejich každonedělnímu shromáždění.

Neděle byla vyhrazena také četbě. Oblíbeným čtením byly Křesťanské listy, týdeník vycházející ve Spojených státech amerických v české řeči, určený pro všechny evangelíky na celém světě. Vycházel od roku 1898 a na Boratín docházel od roku 1908 až do roku 1939 s výjimkou válečných let. Z Československa docházely časopisy Nový domov, Ilustrovaný zpravodaj, Hvězda a možná další. Odebíraly se také časopisy vydávané volyňskými Čechy pro sebe, leč náklady na jejich vydávání byly vysoké a dychtivost českých čtenářů skromná,

a tak mnohokrát zanikly a znovu povstaly. V redakční radě působil i boratínský učitel Josef Vlk, který byl po několik let také redaktorem česky psaného kalendáře. Na Boratín docházely: Hlas Volyně, Buditel a Krajanské listy.

Boratínští občané si mohli půjčovat knihy ze tří místních knihoven. Z obecní, která byla umístěna v budově záložny a později po roce 1932 v domě Josefa Janaty. Ze školní knihovny umístěné ve škole a církevní, která měla domov na faře. Všude byly, téměř výhradně, knihy psané česky.

Školní zájmové vzdělávací kroužky

S nástupem nového učitele Josefa Svobody v roce 1931 došlo i k výrazné změně

Radiokroužek s učitelem Josefem Svobodou

v orientaci výuky. Odcházející učitel orientoval děti na mateřský jazyk a znalost české historie vyúsťující ve vlastenectví, hudbu a zpěv nad rámeček školských osnov. Nová orientace směřovala ke znalosti polštiny a polské historie (česky se ve škole nemělo mluvit ani o přestávce) a mimo osnovu školní výuky zaujal učitel děti sportem a seznamováním s tajemstvím technických vynálezů. U školy bylo vybudováno hřiště a založen radiokroužek. Ke škole směřovala

i sportovní aktivita boratínské mládeže podporovaná novým učitelem a mnohdy i pod jeho dohledem a s jeho účastí.

Sport a hry dětí a mládeže

Na sport a hry mnoho času nezbývalo, protože od jara do pozdního podzimu bylo pořád co dělat a rodiče vedli své děti k práci od malička. Každý musel pomáhat podle svých možností. Například školní děti měly na starosti čistotu sváteční obuvi a to zase nebyla tak malá práce, když si uvědomíme, že nás obklopovalo bláto a prach. Na koženou obuv nesměla přijít voda a zaschlé bláto se muselo odstranit pouze kartáčem a teprve potom natřít „mastičkou“ a vyleštit. Druhou, náročnější prací, bylo každotýdenní (převážně v sobotu) zametání dvoru březovým koštětem a to i té části, která byla zatravněná. Dvory byly velké, přinejmenším 20×20 m. Také pasení krav na podzim bylo každodenní povinností, zejména kluků.

Přesto kluci vyšetřili nějaký ten čas ke klukovským hrám. Od malička „honili kolo“ (železná obruč) klackem nebo hráli „špačka“, na pastvách provozovali různé hry s nožem a klacky, dnes už si těžko vzpomenu na pravidla či jména jednotlivých her. Víím, že rodiče neradi viděli v rukou dětí karty a hry o peníze, např. „čáru“. Holky si hrály většinou s panenkami a měly v zákoutích zahrad „domečky“ vybavené tím, co už nebylo k potřebě v domácnosti, ale bylo na pohled krásné (střepy a střípky hrnečků a talířů) a jiné nezbytnosti.

K oblíbeným hrám patřila hra s menším míčem nazvaná „sedmička“ či „desítka“ (snad „školka“), podle počtu jednotlivých úkolů s míčem. Zatímco desítka obsahovala jemnější úkoly a byla oblíbená u děvčat, sedmička byla razantnější a hráli ji i kluci. Na obě hry byla nutná odrazná svíslá plocha, za kterou sloužily stěny obytných domů. To se ovšem nelíbilo majitelům, zejména po bílení, a posílali hráče ke stodolám, jejichž stěny byly při odrazech záluďné.

Na dvorech hrávali kluci a děvčata „na schovávanou“, „na slepou bábu“ a „na honěnou“ („klepka“).

Z míčových her kluků kolem deseti let na Boratíně zdomácněly dvě hry - „palant“ a vybijená, zvaná polsky „ve dva ogně“. Kopanou jsme téměř neznali. Každou volnou chvíli před vyučováním a po něm i o delší přestávce jsme měli rozehranou partii palanta. Byla to hra, která nepotřebovala téměř žádné vybavení, slušný klacek - páčku a jakýkoliv míč i hadrák či z koňských nebo kravských chlupů. A pravidla? Zjednodušený baseball. Byl to poslední projev amerikanizace života na Boratíně. Nevím, jestli byla známá tato hra i v jiných českých osadách na Volyni, ale boratínští kluci jí zcela propadli. Hrál se u školy, na Fortě i na těch největších dvorech.

Děvčata stejného věku se her kluků neúčatnila, věnovala se holčičím zábavám, ručním pracem nebo hlídání mladších sourozenců.

Dalšími kolektivními zábavami dětí školou povinných byly stolní hry, které nevyžadovaly příliš dobré osvětlení (domino, loto, „člověče nezlob se“, dáma, šachy). Hrávaly se za dlouhých zimních večerů – ovšem až po zvládnutí školních úkolů. Těch písemných nebyvalo mnoho, zato ale „memorování“ – učení textu nazpaměť bývalo téměř na denním pořádku. Protože nebylo elektrické osvětlení, svítilo se petrolejovými lampami a za války, kdy nebyla „petrolka“, dokonce jen svíčkami či loučemi nebo kahánkem (nádobka s olejem a knotem).

Starší a hlavně odrostlejší hoši a svobodní mládenci využívali školního hřiště každý podvečer k hraní odbíjené, které se tam říkalo „sítká“ (přesný překlad polského názvu hry, „siatkówka“). Často se neslo krajem podvečerní pleskání do míče a pískání rozhodčího. Dresy žádné nebyly, hrálo se v tom, v čem se chodilo a v neděli často v obleku, dokonce s kravatou a kloboukem. Z dnešního pohledu směšné, že!

Když se to naši mládenci obstojně naučili, chtěli změřit své síly a dovednost s přespolními mládenci. Nejbližším místem, kde se hrála „sítká“, byla Hnidava, kam se odstěhovalo několik boratínských rodin a hnidavští mládenci byli nejčastějšími soupeři. Organizovala se dokonce jakási soutěž českých volyňských osad. Největším problémem při tom byla doprava - vzdálenosti byly značné, vlakové spojení mizerné, automobil nedosažitelný a tak zbývalo jen kolo. Ke hrám tedy přibyla cyklistika. Zachovalo se mnoho krásných fotografií vyřešákových mládenců s koly. Ani kolo nebylo pro mnohé kluky lehce dosažitelné, ale v Lucku byla dokonce půjčovna kol.

V době od roku 1935 až do roku 1941 existovala na Boratíně dvě silná družstva (ne vedle sebe, ale po sobě) a ta sbírala vavříny v meziobecních utkáních, dokonce i s armádními sovětskými celky.

Starší družstvo bylo složeno z těchto hráčů (rok narození 1915 až 1919): Vladislav Albrecht, Ladislav Baloun, Vlastimil Beneš, Bedřich a Miroslav Bohatcovi, Jaroslav Chudoba, Vladislav Koberník, Bohuslav a Jan Luciusovi, Jan Opočenský, Miloslav Šebesta.

Mladší družstvo (rok narození 1918 - 1923): Jaroslav Chudoba, Jaromír Janata, Vladislav Koberník, Jan Lucius, Oldřich Nechanický, Jan Opočenský, Vladislav Opočenský, Bedřich Šebesta, Miloslav Švejdar, Jaroslav Vlk, Rostislav Vlk.

Družstvo odbíjené

Osvědčeným rozhodčím byl Bedřich Křížek.

Na další druh sportovní činnosti vzpomíná Marie Uričová (Tomášová) - byla to prostrná sokolská cvičení, která organizoval a nacvičoval Jaroslav Vlk, když se vrátil ze studií v Čechách domů. Na Boratíně sice nebyl založen „Sokol“, ale někteří mladí se připravovali na Všesokolský slet v Praze v roce 1936.

Výlet na kolech

Cyklistika spojená s turistikou se uplatnila již ke konci dvacátých let. Objevili jsme v pozůstalosti Václava Vlka písemný záznam sedmidenního putování z pera Jana Janaty a fotografií účastníků u Marie Chudobové s věnováním, kterou dostala od jednoho z nich. Je to velice zajímavá a obsáhlá zpráva, která vyšla tiskem ve volyňském časopise (Hlídka dorostu, č. 5/1931). Její uvedení na tomto místě přesahuje možnosti této publikace, tedy alespoň stručná zpráva o této výpravě mladých boratínských vyslanců, kroužku s názvem „Zvědavost“. Výprava se konala ve dnech 16. až 22. května 1930. Přiložená fotografie je pořízena pravděpodobně v Lucku na zpáteční cestě bez jednoho člena, který se na poslední zastávce zadíval do hlubokých očí dcery hostitelů a ochořel srdeční nemocí a ač sám ve funkci doktora, zůstal v jejím domácím ošetření několik dalších dnů.

Účastníci, rok narození a funkce:

Jaroslav Bohatec (1905, kuchař), Oldřich Brázda (1909, doktor), Václav Chudoba (1910, sekretář), Jan Janata (1902, pokladník), Jiří Janata (1910, ubytovatel) a Václav Vlk (1906, vůdce).

Trasa: Č. Boratín - Luck (7km) - Moskovština (36) - Podhajce - Dubno (66) - Ploska (78, nocleh) - Křemenec (108) - Bialokrynica (115, nocleh) - Nikolajevka (125) - Straklov - Sofijevka (151, nocleh) - Dubno (171) - Mirohošť (178, nocleh) - Molodava (185) - Chomout (203) - Michajlovka (239, nocleh 2x) - Luck (301) - Č. Boratín (308). Skoro po celou dobu přšelo, takže občas museli nést kola na zádech přes blátivé úseky, ale nestěžovali si, protože měli mnoho krásných zážitků.

V zimním období se dospělá mládež věnovala šachovým turnajům. Hrávalo se střídavě u Albrechtů (Franců) a Bohatců v Boratíně na osmi šachovnicích.

Hlavními šachovými aktéry byli:

Vladislav Albrecht. Ladislav Baloun, Vlastimil Beneš, Bedřich a Miroslav Bohatcovi, Jaroslav, Rostislav a Václav Chudobovi, Jaromír a Jiří Janatovi, Bedřich Křížek, Bohuslav a Jan Luciusovi, Jaroslav Opočenský (farář), Vladislav Opočenský a Rostislav Vlk.

Boratínský rok

V dnešním životě můžeme velice ostře rozlišovat náboženský život od hospodářského a společenského, protože dnešní společnost je ve svých názorech velice rozmanitá. Jinak tomu bylo na Boratíně. Nedá se říci, že byla v názorech na život jednotná, ale prostředí, ve

kterém boratínský žili, je nutno k sjednocení jednotlivých složek. Všichni, až na malé výjimky, se živili převážně zemědělstvím, všichni, až na malé výjimky, byli Čechy a své češtví si pěstovali v jinonárodním okolí, všichni, až na malé výjimky, byli v posledním období příslušníky jedné křesťanské církve a odchovanci jednotného duchovního působení, všichni, až na malé výjimky, měli jednotné školní vzdělání s jednotným pedagogickým působením. Jaký tedy div, že občané této nepočtené obce navenek působili velice uspořádaně a jednotně. Navíc tu byla přibuzenská pokrevní provázanost, která sice nemusí vést k jednotě, ale vede k odpovědnosti za společně užívané jméno. Bylo proto těžké oddělit aktivitu náboženskou, občanskou, ekonomickou či jinou společenskou např. kulturně vzdělávací. Všichni se potkávali všude. Byl boratínský občan tímto stavem ochuzen? Myslím si, že nikoliv. Žádná akce neproběhla bez povšimnutí a každá se těšila obecnému zájmu. Co mohlo být vytknuto? Snad někdy jen opravdovost prožitku. Řekli jsme, že zpěv byl mezi občany úžasným pojátkem. Bylo jedno, co se zpívalo a komu se zpívalo, hlavně že se zpívání uskutečnilo a líbilo.

Mluvíme-li o Boratínském roku, máme na mysli všechny děje, které se tu odbyvaly ve vzácné jednotě života občanského, náboženského a společenského a pokusíme se je seřadit chronologicky od jara do zimy a některé - pro Boratín typické a dnes již zapomenuté - také trochu přiblížit. Jiné z nich - související s během života od narození po uložení k věčnému spánku - alespoň stručně okomentovat.

Události časově vymezené v ročním období

Vítání nového roku. Nekonal se žádné bujné veselice. Mládež se sešla poslední den starého roku a po obvyklém hodinovém duchovním programu pokračovala společenským programem, jehož součástí bylo vzájemné obdarovávání připravenými dárečky a občerstvení. Aby nikdo nezůstal bez dárečku, dávno předtím byly losem určeny dvojice, kdo koho má obdarovávat, zpravidla děvčata chlapce a naopak. Přivítali všichni spolu Nový rok, popřáli si navzájem a rozcházel se do svých domovů. Tam mohli ještě zastihnout starší generaci, která v úzkem kruhu vzájemně sympatizujících osob očekávala příchod Nového roku. Na Nový rok byly novoroční bohoslužby a před nimi a po nich vzájemná blahopřání. Ráno na Nový rok přicházela do českých domů ukrajinská mládež s přáním a koledami. Zpravidla rozhazovala po podlaze zrní a koledovala, např. „Siju, siju, posivaju, s novym hodom pozdravljaju“, což mělo přinést hojnou úrodu v novém roce.

Masopust, období mezi svátkem Tří králů (6. ledna) a Popeleční středou (čtyřicátý den před Velikonocemi), byl vyhrazen zabíjačkám a svatbám. Na Boratíně se netancovalo ani nebyly žádné hospody, a tak se tu neodbývaly žádné karnevaly či maskární zábavy (ty se pořádaly sporadicky ještě na přelomu století). Zato většina svatebních obřadů se konala v únoru. Na přípravu svatební hostiny bylo dost času, stejně jako na samotnou svatbu. Svatebních hostů bývalo mnoho a samotná svatba trvala alespoň dva dny. Na konec masopustu, úterý před popeleční středou, se připravovala poslední vydatnější krmě, kde nesměly chybět koblihy.

Zabíjačka, míní se tím celodenní pracovní obřad při zabíjení prasete. Odbývala se výhradně v zimních měsících masopustu (leden, únor), pak v listopadu a prosinci. Zabíjačku provázela řada taškařic a schválností, které i špatně končily. Marie Albrechtová (Opočenská) uvádí ve svých vzpomínkách příběh své tety Aninky Opočenské provdané Bohatcové: „*Nejstarší Anin-*

ka nešťastnou náhodou přišla o oko při nevinné šarvátce s bratrem Josefem. Aninka prala stře-va o zabíjače, něco si řekli, ona za ním utíkala se střevama v ruce. On měl polínko dřeva v ruce, hodil ho za sebe po ní a trefil ji rovnou do oka, které jí vyteklo a zůstala jí památka na celý život”.

Je třeba poznamenat, že při zabíjače se dělalo mnoho dobrot (polévky bílá a černá, jitrnice, jelita, prejt bílý a černý, mozek, presbuřt - tlačenka) a krátce po ní vznikaly další zabíjačkové produkty: sádlo, škvarky, slanina, uzenka, klobásy, sulc a pod. Kolem zabíjačky bylo vždy dost práce, pomáhaly i děti při čištění střev, žaludku - bachoru, uší, ocásku a za odměnu mohly odnášet sousedům „zabíjačku”. Byl to dobrý a praktický zvyk, který umožnil stravování početných rodin po mnoho zimních dní v zabíjačkovém období. Sousedé si navzájem posílali pozdrav ze zabíjačky a protože souseďský kruh tvořilo 6 až 10 rodin a zabíjačky byly rozloženy do dvou měsíců na podzim a do dvou měsíců zimních, bylo těch zabíjačkových dobrot na stole, v jinak skromném jídelníčku, hojnost. My kluci jsme rádi nosili zabíjačku sousedům, protože z toho byla i nějaká kopějka či později groš. Byla to zasloužená odměna. Jednak proto, že „sousedé” bydleli třeba i dál, počasí „bejvávalo” všelijaké, cesta se svádívými klouzačkami a „polévka” v bandasce se nesměla „rozlejt”, i potulným psům zabíjačka voněla široko daleko a také chtěli ochutnat. Nástrah bylo tedy mnoho a odpovědnost velká.

Dračky a doderná. Draní peří bylo typickou společenskou prací pro všechny ženy od mladých až do „požehnaných” let, ale zejména pro ty starší. Stařenky chodily do domácností, kde se dralo, už po obědě. Mladé a ty nejmladší až po večeri, když skončily nezbytné domácí práce. Dralo se vždy v zimních měsících, na několika místech ve vsi najednou, týden až tři týdny. Dralo se peří kachní a husí, naskládané během několika let, a když nastala jeho potřeba v rozrůstající se rodině či do výbavy dcer na vdávání. Dralo se jemné peří, velká brka sloužila k výrobě mašlovátek a konce husích křídel posloužily jako smetačky („kosinky”) na vše při práci s moukou nebo při vymetání sazí z kamen. Kolem místa, kde se dralo, bylo mnoho čumilů, děti s otevřenou pusou poslouchajících vyprávění babiček (nebylo to jednoduché, protože vyprávěč musel mít na zřeteli, že prudec vyslovené slovo může vyvolat i chumelenici nad stolem). Tím místem byl selský stůl v kuchyni, kde se vešlo asi deset draček. Pohyby musely být vláčné, dýchání jemné, slova pronášená tlumeně. V mnohých domácnostech se na střídačku s povídáním babiček předčítalo z románů. I tak v domácnostech, kde se dralo, bylo nadrané peří všude a muselo se pečlivě po ukončeném draní vysmejčit. Dnes v době vysavačů by to byla hračka, ale tenkrát?

Poslední den draní - „doderná” se těšil pozorností nejen draček, ale i mužů a mládenců. Prakticky se ten den už nedralo, ale bylo připraveno občerstvení, napekly se koblihy a jiné dobrotky. Byla to vlastně taková malá slavnůstka se zpěvy a vyprávěním. Draní končivalo pozdě večer, a tak pro ženy si chodili manželé či jejich nastávající, aby je odvedli bezpečně do jejich domovů. To byla příležitost pro mládence přiblížit se na dosah své vyvolené či teprve na průzkumy.

Povoznictví. Zatímco ženy draly peří, muži s koňmi si v zimě přivydělávali povoznictvím. Bylo třeba navozit led do mlékárenské družstevní ledárny a zásobit městské hospody velkými kusy ledu. Ten se dobýval na přístupných místech řeky Styru ihned po zamrznutí do hloubky alespoň dvaceti centimetrů. Řezal se ruční pilou nebo lámal „lomem” (pajsrem) na kvádry, po předchozím povrchovém naříznutí, o rozměrech nejméně 30x20x20 cm a plovoucí

se vytahoval na břeh háky s dlouhou násadou. Na saních se odvážel na určené místo. Led se v ledárnách uchovával pod vrstvou slámy.

Výnosnějším povoznictvím bylo dovážení klád z kivereckých lesů vzdálených od Boratína kolem 30 km. Byly to převážně topolové klády na prkna. Tvrdé dubové, habrové a jilmové dřevo na pohon do mlýna se vozilo od Žuravyců. Odjíždělo se brzičko ráno, zpravidla v koloně, aby si „formani“ mohli vzájemně pomáhat při nakládání, vykládání či nehodách. Tam s prázdná a zpátky s nákladem těžkých klád, naložených na bytelný vůz či sáně. Deset a více hodin jízdy musel forman absolvovat na „kozlíku“. Proti vychladnutí měl zvláštní plášť tzv. „burku“ a také prostředek na vnitřní vyhřívání. Návrat byl pozdě večer, protože cesta zpátky trvala mnohem déle. Byla to náročná chlapská práce, plná nebezpečí.

Prásky. V mnohých krkonošských rodinách se ještě po první světové válce předla příze, zejména v zimních měsících, spíše ze setrvačnosti než z nezbytné potřeby. Zpracovávala se především ovčí vlna a později, za druhé světové války, také vlna z angorských králíků. Tato příze byla hrubá a hodila se k pletení huňatých svetřů, rukavic, šál, čepic, „hančlíků“ (nátepníků), čelenek a ponožek. Byly teplé, to ano, ale žádná krása to nebyla a často štípaly.

Post (postní doba od popeleční středy do Velikonoc). Na Boratíně se držel střídmě. Intenzivní půst se udržoval jen ve velikonočním týdnu (mnohde jen na Velký pátek).

Velikonoce. Církevní svátky umístěné do doby jarní rovnodennosti (velikonoční nedělí je první neděle po prvním jarním úplňku) a nemají tedy v roce pevný termín. Velikonočním předchází „velikonoční týden“, ve kterém se připomíná:

ve čtvrtek zvaný „Zelený čtvrtek“ Poslední večeře Páně s ucedlníky

v pátek zvaný „Velký pátek“ Kristovo ukřižování,

v sobotu zvanou „Bílou sobotu“ pohřbení Krista,

v neděli zvanou „Velikonoční neděle“ Kristovo zmrtvýchvstání,

v pondělí označeném „Velikonoční pondělí“ jeho zjevení se ucedlníkům.

Bohoslužby byly na Velký pátek, na Velikonoční neděli a pondělí. Z této řady byl nejdramatičtější Velký pátek a tedy i bohoslužby toho dne měly zvláštní sílu s vysluhováním Svaté večeře Páně. Protože byla vysluhována jednou za rok měla zvláštní náboj a prožívala se již před ní a po ní. Na rozdíl od vánočních svátků, které se nesly ve znamení rodinné radosti a lásky, velikonoční svátky byly časem vlastního zpytování a odpuštění v úzkém rodinném kruhu i ve společenství sboru a předcházelo mu vzájemné odprošení a odpuštění případného ublížení. Toto zvláštní napětí opadlo v neděli a ještě více v pondělí, kdy se dodržovaly některé občanské zvyky s pomlázkou a kraslicemi.

Na Velikonoce se v domácnostech pekly mazance, koláče a různé pečivo z kynutého těsta, např. jidášky: O velikonočním pondělí chodili obvykle chlapi ve skupinách na pomlázku. Ti mladší (počínaje předškolním věkem) již od časného rána, ti starší (včetně dospělých) až po vydatné snídani, když se posilnili v cibulových slupkách vařenými vejci s uzenkou a mazancem, aby mohli snést „náročnou koledu“. K zábavě pondělní snídaně patřilo fukání kraslic. Komu při vzájemném fuknutí vydržela skořápka nejdéle, ten měl být nejdéle živ.

Období Velikonoc bylo završeno dalšími třemi svátečními dny – ve čtvrtek za čtyřicet dnů od Velikonoční neděle se připomínalo Kristovo nanebevstoupení, za dalších deset dnů dvouden-

ní Svatodušní svátky, kdy se v liturgickém roce připomínalo seslání Ducha Svatého.

Apríl. První dubnový den se na Volyni mezi Čechy, a na Boratíně také, stal dnem, kdy se každý snažil „vyvést“ toho druhého aprílem. Zejména mládenci a muži, (ale i děti nezůstávaly pozadu), dlouho před tímto datem vymýšleli, jak by souseda, spolužáka či rodinného příslušníka uvedli do situace, které by uvěřil a začal se chovat podle toho. Zejména byli terčem ti, kteří nerozuměli legraci a po situaci, kdy zjistili, že byli napáleni, běsnili. Ten den nevěřil nikdo nikomu. Bylo třeba vynaložit hereckého umění i diplomatického podání, využít všech slabých stránek napalovaného a jeho chvilkové nepozornosti. O podařených „apřílech“ se pak dlouho po vsi vykládalo. Nežrídka to byly fingované obsílky k úřednímu jednání, zvláště úspěšné v případech, kdy je dotyčný dlouho očekával.

Jarní zemědělské práce. Nic mimořádného. Byla to záležitost mužů, hospodáře a jeho pomocníků (čeledína, případně dospělých synů). Jen rozhazování hnoje na poli, sázení brambor a práce ve chmelnici se účastnila celá rodina. (Já jsem se prý narodil „na kupce hnoje“). Maminka dopoledne ještě rozhazovala hnůj a odpoledne mne přivedla na svět). Ženy na jaře měly na starosti hlavně zeleninovou zahradu a květinovou předzahrádku.

Den matek. Konal se vždy druhou květnovou nedělí. V kostele byla odpoledne slavnost a na ní děti a mládež recitovaly básničky a zpívaly písničky sólově i ve skupinkách, ráno předtím doma obdarovávaly maminku malou kytičkou s přáníčkem.

Konec školního roku býval za učitele Vlka i později za Josefa Svobody spojován se svatodušními svátky. Ještě před nimi bylo rozdáno vysvědčení za účasti veřejnosti, převážně rodičů. Tam pan učitel předváděl, co se děti za ten rok naučily.

První Den matek (1926)

Mavější byla senoseč na lukách u vody, převážně na druhé straně řeky. Na těchto zamokřených lukách se musela tráva posekat ručně, rychle a v době ustáleného slunečného počasí. Bylo třeba si na tuto práci zjednat partu 5 až 10 zručných sekáčů a další den 3 až 6 děvčát s hráběmi na sušení. Tuto práci organizovali a vykonali občané sousedních ukrajinských vesnic. Hospodář dohodl s předákem úkol a odměnu za sekání i sušení. Ten si pak řídil práci sám. Odměna za den sekání byla 50 grošů (půl zlotého), za sušení o něco méně. Hospodář donesl nějaké občerstvení (v poledne většinou polévka a oblíbené české buchty), případně tekutou prémie, když bylo třeba dokončit práci do večera. Byl to krásný pohled na souhru sekáčů za doprovodného svištění kos. Stejně jako na skupinu dívek s hrabičkami

Skutečný závěr školního roku se konal na veřejné kulturní akademii, které se říkalo výlet, protože se konala vždy někde na louce v lese. O té se zmiňujeme již dříve.

Senoseč. Louky kolem Styru si boratínští hospodáři postupně koupili nebo pronajímali, aby měli dostatek krmení pro koně a dobytek. Souběžně s tím pěstovali pícniny na polích, jetel a „lucinku“ (vojtěšku). Ty posekali několikrát (nejméně třikrát) do roka a usušili. Zajímá

(vlastně trávu usušily na hrabčích, protože na mokré zemi by těžko za jeden den uschla) za doprovodného zpěvu ukrajinských lidových písní. Fúry sena se přes řeku převážely na prámu. (Dodnes zůstávají v paměti lokality těchto luk: Visylov, Zarivje a Pisarovka). Podobně se ještě sklízela otava. Prám k převážení sena přes řeku se musel složit a když na podzim už nebyl potřebný, využil se jedné neděle k parádní jízdě mládeže, která připravila program s pohostěním a nechala se pomalým proudem unášet tři až čtyři kilometry pod Vyšehrad. Tam se prám rozebral a uložil.

Žně bylo fyzicky i časově velice náročné období, vyžadující účast celé rodiny případně najatých pomocníků či nevenkovských příbuzných, kteří takto trávili aktivní „agrodovolenou“ na čerstvém venkovském vzduchu. Vrcholem mechanizace byla „žnivárka“ (hrstová sekačka), ale i srp a kosa přišly ke slovu. Srp, když bylo potřeba určitou část žita opatrně požnout na povřísla (mlátilo se cepem, aby se nepocuchala stébla, z těch se pak v zimních měsících dělala povřísla). Kosa pak při obsekávání lánu u meze, aby koně se sekačkou měli lepší přístup. Sekačka sežnula obilí a shodila je z válu na úhlednou hromadu zvanou „hrst“. Ze dvou či tří takových hrstí byl pomocí „roubiku“ sváznán do povřísla snop. Snopy se pak stavěly do mandelů (mandel = 15 v tomto případě snopů) a svázely po vyschnutí do stodol (za dva až tři týdny) ve vysoko navršených žebříáčích. Žně trvaly asi měsíc od sklizně ječmene přes žito, pšenici až po oves.

Piknik na Styru

Sklizeň chmele. Na žňové práce navazovala sklizeň chmele. Česání, sušení a žokování byla ta nejradostnější práce kolem chmele. Té předchozí bylo dost. Každá „babka“ (podzemní část chmelové rostliny) se musela odkopat, seříznout, mírně přikopnout, po vyrašení puků vybrat tři nejlepší výhonky a ostatní odstranit, ke každé zavěsit drátek (nebo zabodnout tyč), zavést lianu na vodící drát, priorat, odstranit spodní větve - fazochy, přivést k rozumu odkloněný vršek a odhánět škůdce postříkem, než chmel dozrál. Na česání byli najímáni česači především z řad domácích ukrajinských žen. Stejně jako u senoseče, najímání zajistil zprostředkovatel. Hospodář zajišťoval odběr načesaného chmele a za každý načesaný věrtel (60litrů) dal česači „plíšek“ (plechová známka s označením hospodáře). Za ty se na konci česání vyplácelo. Stravování si česači zajišťovali sami. Po dokončeném česání upletli česači chmelový věnec a předali ho hospodáři, který připravil „dočesnou“ s vydatným pohostěním.

Podzimní zemědělské práce. Záležitost mužů spočívající v orání a setí obilí a celé rodiny při sklizni okopanin (brambor, buráků - krmné řepy, turků - krmných melounů, dýní a tykví).

Žně

Výmlat obilí. Vyžadoval také účast celé rodiny od šesti do deseti lidí podle výkonnosti mlátičky a fyzické schopnosti obsluhy. Protože ne každý hospodář měl vlastní mlátičku, spíše byla ve vlastnictví dvou či více hospodářů, takže si sousedé navzájem vypomáhali. Pohon mlátičky byl zajišťován zprvu pomocí žentouru a teprve v posledních deseti až patnácti letech

Výmlat

benzinovými motory. Elektrická energie byla na Boratíně neznámým pojmem. Na každém dvoře byl žentour. Od žentouru vedla v úrovni terénu transmise přenášející kruhový pohyb ve vodorovné rovině na mnohonásobně rychlejší v rovině svislé a dalším pastorkem tentokrát již ve stodole na kruhový pohyb bubnu mlátičky. Žentourem otáčeli koně chodící neustále v kruhu. Aby se jim netočila hlava musela být dráha jejich pohybu vedena alespoň v pětimetrovém poloměru. Pohánět či vodit koně mohl kluk případně holka. Jiná dětská práce byla u zadiny či u plev. Nejtěžší práce byla u snopů a u zrní. To se po vymláčení muselo ještě vyčistit na „vialce“ (fukaru). Zadinou se krmila drůbež, plevy sežraly krávy, slámou se podestýlal dobytek. Měkká ječná sláma rozřezaná na řezanku se přidávala dobytku. Mlácení u jednoho hospodáře trvalo více než 5 dnů a probíhalo postupně v poměrném klidu až do zimního období. Teprve v poslední době při použití motorového pohonu a moderních mlátiček se obilí vymlátilo najednou při jednom ustavení mlátičky a zajištění obsluhy motoru (Václav Vlk a později Bedřich Švejdar).

Sklizeň brambor. V podzimních podvečerech se rozhořely na brambořištích ohýnky s krásnými kouřovými ohony. To pasáci pasoucí krávy na měkotech a jetelištích páliili proslchou bramborovou nať a pekli objevené zapomenuté brambory. Než se brambory upekly, zkoušeli pasáci, jak chutná kouření. Mnohým tyto pokusy odradily kouření na celý život. (Uvědomuji si, že na Boratíně mnoho mužů nekouřilo; uvědomil si to i kazatel Balabán - uvedl to i ve svých Pamětech, když na svých návštěvách v jiných evangelických obcích musel požádat, aby přítomní na jednáních nekouřili).

Brambory se vyorávaly pluhem a vykopávaly motyčkou. Jen málokterý hospodář měl speciální vyorávač (čert), např. Křížkovi. Vybírání to nebylo dokonalé, a tak se ještě chodilo sbírat za branami i za pluhem, když se po bramborách připravovalo pole na setí. To dvojí poslední sbírání zastaly také děti. Brambory se sypaly do vozů (pytlů bylo málo), vozily se z pole domů a ukládaly rovnou do sklepů tzv. sypákem.

Loupačky a vaření povidel. Družstevní myšlenka a vzájemná spolupráce se v obci usadila trvale nejen ve velkých věcech, ale i v takové téměř společenské akci jako bylo vaření povidel. Ta byla nepostradatelnou součástí selské potrawy a nejen povidlové buchty, vdolky, koblihy ale i knedlíky, omáčky (chamula), pomazánky byly běžné na domácím jídelníčku. V obci byly dva velké měděné kotle (u Chladilů a Zajíčků), v přístřešku se stříškou, kde se vařilo za pozornosti těch nejmenších dětí - „blízalů“ (ochutnávačů), připravených nakonec před vymytím vyškrábat celý kotol i ohromný dřevěný „vrták“ (míchadlo, kterým se po celou dobu vaření, zpravidla celý den, musela povidla míchat).

Povidla se vařila převážně z jablek, často s přidáním hrušek, prostě z toho co zahrada dala. Již

několik dnů před tím se připravovalo ovoce a nádoby (necky, škopky, soudky, vědra). Podzimní odrůdy ovoce se oklepaly ze stromů a posbíralo se spadané ovoce zimních odrůd. Dohromady muselo být ovoce alespoň 200 kg, aby se vyplatilo „zamazat“ kotel. V den před vařením v odpoledních hodinách se začaly scházet starší ženy, později i mládež. Každá měla sebou „loupáček“ nebo šikovný nůž a ošatku. Počet loupajících a asistujících je patrný na fotografiích. Při loupáčkách se

Loupačka u Bohatců

vyprávělo, ale hlavně hrálo na harmoniku a zpívalo. Domácí děti pomáhaly nosit ovoce, odnášet šlupky a jadřince i čtvrtky jablek určené k vaření, na určená místa.

Druhý den mnohý hospodář hledal vůz či jiný zemědělský stroj, který potřeboval. Ten mu nezvedená mládež schovala nebo po částech odstěhovala třeba na střechu stodoly a tam složila. Nebo ztropila jinou nezbednost. Snad by se hospodář i zlobil, kdyby druhý den bylo všechno jak má být. Loupačky během druhé světové války a těsně po ní (naše snímky jsou z roku 1945) už byly bez těchto lotrovin. Tehdy se děvčata bez doprovodu mládenců, kteří byli v armádě, bála sama po vsi domů a vzala za vděk doprovod i těch nedorostlých „chološťáků“ (výrostek).

Díkůvzdání. Převzato asi z Ameriky. Některou neděli na rozhraní září a října se konaly bohoslužby s tématem poděkování Hospodinu za úrody, které se podařilo vypěstovat a sklídit. V kostele bohatě vyzdobeném klasy, ovocem a jinou úrodou se přednášely příležitostné básničky a děti předváděly tématicky vhodné výstupy. Samozřejmě nemohl chybět zpěv a hudba.

Loupačka u Šeráků

Posvícení. Boratínské posvícení se konalo většinou třetí říjnovou nedělí a trvalo dva až tři dny. Do posvícení měly být všechny zemědělské práce dokončeny (zoráno, vymláčeno, brambory ve sklepech, krmná řepa v kretech, turky ve stodole přikryté slámou). Už v sobotu nebo v neděli se sjížděli hosté ze vzdálenějších míst, pozvaní přátelé a příbuzní. Hlavním jídlem po kaldounu (drůbková polévka s domácími těstovinovými šnečky) byla samozřejmě husa, knedlík a zelí, a dále koláče a jiné pečivo. Až do roku 1927 se o posvícení v Boratíně hrálo v záložně divadlo a po něm byla taneční zábava. V dalších letech se museli hosté a domácí obejít bez této atrakce.

Sklizěň ovoce. Na uskladnění a sušení se sklízely česáním jen zimní odrůdy, dokonale zdravé. Podzimní se skleply na povídla. Platí to o jablkách i hruškách. Nadbytečné ovoce se odprodalo luckým obchodníkům, převážně Židům, někdy třeba na stojato. Ti pak ovoce hlídali a česali sami. Sušilo se mnoho jablek i hrušek, nakrájených na lískách, nejdříve na slunci, později na půdě.

Adventní doba je liturgickým roce doba očekávání Kristova narození (čtyři neděle před 25. 12.). Určitě nebyla tato adventní doba tak uspěchaná a nervózní jako dnes. Dům byl zazimován již v listopadu, druhá okna nasazena, meziokenní výzdoba provedena. Dárky se převážně nenakupovaly ani nesháněly, ale šily, háčkovaly, pletly, vyráběly ze dřeva, proutí apod. Jedlo se střídme z domácích zdrojů. Po večerech připravovaly starší děti ozdoby na vánoční stromček, který sám o sobě byl těm menším dětem prezentován jako dáreček. Cukroví se samozřejmě peklo, ale podstatně chudší na cukr i tuk. Když se nesehnal ztužený tuk („ceres“), nebyla ani čokoláda. Učili jsme se básničky a vánoční písničky a těšili se na vánoční stromček. Těsně před Vánoce mi se pekly koláče a nezbytné vánočky v peci za účastenství celé rodiny.

Mikuláš. Den sv. Mikuláše a sv. Barbory (6. a 4. prosince) se na Boratíně neslavil žádnými organizovanými akcemi. Nepamatujeme se, stejně jako ostatní pamětníci, že bychom kdy v předvečer toho dne viděli chodit Mikuláše. Souviselo to zřejmě s divadlem a protože se ani to nehrálo, byl Mikuláš pouze anonymní stejně jako „Jezulátko.“ Mikuláš naděloval do punčoch zavěšených v okně. Jako kluk si vzpomínám, že jsem si vždycky v okně vybíral místo co nejbliže „fortky“ (větrací okénko), aby Mikuláš měl co nejméně práce s mým nadělováním a byl tak štedřejší. Přinášel dobroty převážně domácí produkce (ořechy, cukrovinky, sušené ovoce), které nebyly na denním pořádku, někdy také „cukrátka“ a samozřejmě také brambory či kousky uhlí, jako upozornění, že s naším chováním nebyl zcela spokojen.

O době, kdy se hrálo divadlo, jsme našli v deníku Vojtěcha Vlka poznámku, jak boratínským dětem dělal Mikuláše (7. prosince 1900): *Předevčírem jsme chodili sv. Mikulášem. Já dělal sv. a k tomu jsem měl tři čerty. To byla junda a křiku kam jsme vlezli. Jenže jsem se musel mnoho shýbat bych si moji mitru nesrazil. V některých místech jsem se musel tak sehnout, že jsem lezl skorem čtvernožky.*

Vánoce. Začínaly Štědrým dnem, ten byl sice pracovním dnem, vyučování ve školách ale zpravidla nebylo. Již od rána byla mimořádná nálada. Na Vánoční svátky přijížděli rodinní příslušníci i svobodní strýcové a tety. Sledovaly se některé vánoční zvyky a obyčeje, zejména s předvídaním budoucnosti. Když do stavení vstoupil na Štědrý den ráno první muž, pak se měli líhnout bejčci, když žena, tak jalovičky a mnoho dalších nepříliš věrohodných: podle směřování střevíce, rozkrojeného jablíčka a pod. Stěžejním okamžikem vánočních svátků byla Štědrovečerní slavnost u ozdobeného stromku v kostele. Začínala mezi třetí a čtvrtou hodinou, když se sešefilo, aby vyniklo osvětlení, které se rozsvěcelo během programu. Program byl velice pestrý. Hlavní slovo sice měly děti se svými básničkami a písničkami případně s výstupy, ale program doplňovala i mládež, zejména zpěváci. Vyvrcholením z pohledu dětí bylo rozdávání dárečků u prskajícího stromčku a po něm někdy také fotografování dětí.

Když byl snh, pak pro křakovské rodiny přijížděly sáně a do dálky se nesl hlas zvonků, rolniček, které měli koně na krku. I používané lucerny s mihotavým světlem na sněhu dotvářely vánoční atmosféru. Zeptáme-li se dnes tehdejších dětí, co že bývalo ke štědrovečerní večeři, nikdo po sedmdesáti letech neřekne jednoznačnou odpověď, spíše si

Vánoce v roce 1929

vzpomene, jakou básničku tehdy říkal. Zřejmě večeře nebyla tím hlavním programem. Z desítek odpovědí na otázku, co jste mívali ke štědrovečerní večeři, jsme ujednotili, že to nebyl kapr ani jiná ryba, ale „holubcy“ (zelný list naplněný směsí masa a krupek případně rýže) polité tentokrát vylepšenou smetanovou omáčkou. Jako druhé jídlo „peciválky“ (malé buchtíčky polité krémem z medu a mléka případně smetany). Teprve po večeři došlo k domácímu vánočnímu miniprogramu. Nejdříve biblický text na známé téma, několik vánočních písní, (někde i u klavíru) a pak teprve dárečky. Těmi byly skromné potřebné věci a nějaká rukodělná hračka, vyrobená starším bratrem či otcem.

Další dva vánoční dny se dopoledne šlo do kostela a po obědě v kruhu rodiny besedovalo případně bavilo s lískovými oříšky, muzicírováním, stolní hrou, kterou určitě někdo dostal, a hlavně se hodně zpívalo.

Konec roku. V podvečer na Silvestra byly bohoslužby. Po nich se v kruhu rodiny hodnotil starý a očekával příchod nového roku. Nekonaly se žádné bujné oslavy. Mnohdy se sešli sousedé navzájem si sympatičtí a bavili se hrou a zpěvem případně vyprávěním zážitků vlastních či vyčtených. O půlnoci si popřáli do nového roku všechno dobré a možná leckde připili na zdraví domácím vínem, višňovkou a nebo něčím ostřejším.

Události související s během života

Narození dítěte. Maminky rodily doma za asistence „porodní báby“ babičky Zimové, která pro novoroďičky pořádala, dnes bychom řekli, školení. Takže byly na příchod dítěte připraveny. Sama absolvovala kurz porodní asistentky a asi roční praxi v lucké nemocnici. V meziválečném období již kojenecká úmrtnost téměř neexistovala. A protože nastávající maminky do posledního dne pracovaly, byl snad i vlastní porod snazší. Sousedky a příbuzné ženy přicházely po narození s malými dárky na návštěvy, „do kouta“. Zpravidla to byla bábovka nebo uvařená slepičí polévka či dokonce celá slepice, aby šestinedělka měla vydatnou stravu a tím hodně mléka na kojení. Výraz „do kouta“ si přivezly ještě z Čech. Říkalo se tak proto, že rodička měla postel umístěnou v rohu („koutě“) obytné místnosti, aby měla ve společné „seknici“ trochu soukromí.

Křty. Byla to malá rodinná slavnost po aktu církevního obřadu za účasti členů rodiny, kmoťrenky a kmoťra. Ti při křtu v kostele slibovali, že se v případě potřeby o dítě postarají.

Poprvé do školy. Nebyla to žádná velká událost. Pouze u prvorozených dětí zavedla maminka školáka představit panu učiteli. Začátek školního roku pro prvňáčky byl o čtrnáct dnů dříve než u dalších tříd.

Konfirmace v roce 1942

Konfirmace. Je akt, kdy jsou mladí lidé (kolem 15 let) přijímáni do plného společenství v církvi. Konfirmand musí před celým sborem prokázat potřebné vědomosti. I na tento akt přijížděli na Boratín až do r. 1927 duchovní z Vilna, Varšavy a odjinud, stejně jako na křty a oddavky. Podle počtu mladých adeptů se konfirmace konala každoročně nebo jednou za dva roky. Před vlastní konfirmací probíhala zpravidla konfirmační cvičení, při kterých konfirmandi získávali ucelené předepsané vědomosti.

Odvod a vojna. K odvodu doprovázel brance starosta obce, dostával na pohostění branců z obecního rozpočtu 1 až 2 ruble a později zloté v této hodnotě. V Rusku trvala prezenční služba pět let, „za Poláků“ dva až tři roky. Služba v armádě měla pro další život vojáka značný význam, zejména profesní a mnozí na tento čas rádi celý život vzpomínali.

Svatba. Od roku 1927 byl na Volyni pověřeným administrátorem pro uzavírání sňatků, křty a vysluhování Svaté večeře Jaroslav Opočenský. Plných 40 let tomu tak nebylo a na Boratín museli duchovní dojíždět odjinud. V liturgickém roku je na svatby vymezen čas masopustu (leden, únor) a čas předadventní (říjen, listopad), tedy měsíce s relativním klidem

*Jindřich Opočenský
v carské armádě
1910*

*František Albrecht
v čsl. legiích 1917*

*Bedřich Albrecht
v polské armádě
1922*

*Vladislav Opočenský
v čsl. armádě 1945*

v zemědělství. Převážná většina boratínských svateb se odbyvala v tomto čase.

Svatbě, jako všude v českém prostředí, předcházely v kostele po tři neděle ohlášky a námluvy tj. sejití rodičů obou novomanželů, aby dohodli svatbu, ale hlavně aby zajistili pro novou rodinu budoucnost. V případě, že rodiče měli bydlet s mladými v jednom domě na výměnku, pak ještě podmínky tohoto soužití. Podařilo se nám objevit „úmluvu“ mezi rodiči Bohuslava Albrechta a Blaženy Balounové z roku 1900 a smlouvu o výměnku sepsanou před starostou obce v roce 1887 mezi novomanželi Karlem a Marií Kracíkovými a výměnkáři Josefem a Marií Kracíkovými. Z těchto dvou dokladů usuzujeme, že tato životní ujednání byla na Boratíně běžným jevem.

Svatbu připravovali rodiče nevěsty ve svém domě s výjimkou let 1912 až 1928, kdy se mnohé svatby odbyvaly ve společenském sále „záložny“. Sňatek byl uzavírán duchovními:

– evangelické dvojice oddával do roku 1883 farář Hrdlička, od tohoto roku do r. 1927 dojíždějící farář z Vilna, Varšavy či Nepokojčic, nebo duchovní, který sbor příležitostně navštívil, výjimečně duchovní německého luterského sboru v Lucku

– katolické dvojice oddával duchovní v Lucku

– pravoslavné dvojice bátuška na Hnidavě

Zápisy z těchto oddacích aktů jsou rozsety v mnoha matrikách na Ukrajině, v Polsku či v Litvě, jsou-li jaké.

Evangelický duchovní přijížděl na Boratín jednou až dvakrát do roka a na jeho návštěvní, a tedy i úřední dny, byly nachystány i mnohé oddavky. Zpravidla jich bylo více a mnohé byly společné po bohoslužbách a ještě častěji odpoledne. Svatby byly ohromné co do účasti, délky trvání a zábavy, ale skromnější v jídle a pití, posuzováno dnešními očima. Svatba měla svůj pořad. Od rodičovského požehnání snoubencům v domě nevěsty přes jízdu do kostela v kočárech či na saních s „družbou“ (organizátor a bavič v jedné osobě, někdy dokonce svědek) s mnoha páry mládenců a družiček jako doprovod k oltáři bujarý návrat do místa svatební hostiny. Nezúčastnění spoluobčané se přišli bavili „zatahováním“ (přes cestu nataženým, vtípně ozdobeným provazem) projíždějících svatebčanů, kteří se musili vykoupit penězi, koláči či jiným třeba tekutým výkupným. Na boratínských svatbách nehrála muzika a netancovalo se. Zábava spočívala ve zpěvu národních a duchovních písní, v alegorických výstupech, taškařicích či jiných zábavných pořadech. Vše prostřídáno doprovodným slovem družby, vážným i nevážným a jinými akcemi (sbírky na dobročinné či vlastenecké účely) při konzumaci jídla a pití, vydrželo do ranních hodin. Obědem na druhý den svatba pokračovala. Třetí den stěhovala mládež nevěstu k ženichovi za velké pozornosti celé obce.

Do sbírky svatebních fotografií jsme z Ameriky dostali obrázek svatby Františka Albrechta a Marie Opočenské z roku 1913. Je na něm 60 osob, z toho

Svatba Františka Albrechta s Marií Opočenskou v r. 1913

Zlatá svatba Josefa Albrechta s Marií (Fišerovou)

dvanáct párů družiček s mláďenci, většinou bratranců a sestřenic svatebního páru. Zcela jistě tam nejsou všichni svatební hosté.

Docela jinak to bylo ale za vlády sovětů od roku 1939, kdy se ženil syn předchozího ženicha, Vladislav Albrecht s Libuší Opočenskou. Ti jako první museli být nejdříve oddáni na úřadě. Tam je oddával „spolehlivý ukrajinský funkcionář“, a protože byl negramotný, podepsal se do oddacího protokolu třemi křížky. Jejich církevní

oddávky pak vykonal nevěstčin strýc farář Jaroslav Opočenský dne 29. září 1940.

Při této příležitosti by bylo dobré zdůraznit, že spřízněnost ve třetí a čtvrté generaci byla již značná. A nebyly výjimky, že bratranec se sestřenicí vytvořili nový manželský pár. Manželé se společným pradědečkem byl běžný jev a jistě bychom jich napočítali mnoho. V roce 1947, když jsme opouštěli Boratín, téměř polovina (47%) boratínských občanů měla krev Františka a Anežky Opočenských. Z tohoto pohledu bylo dobré, že se polovina jejich dětí vystěhovala z Boratína v letech 1890 až 1938 do Ameriky a do Lodže.

Narozeniny, jmeniny a kulatá výročí (narození, svatby). Jmeniny se na Boratíně neslavily. Podobně narozeniny. Ty se sice připomínaly s přáními, ale neslavily s výjimkou těch kulatých. Zejména po padesátce se kulaté narozeniny oslavovaly. Při tom nesměla chybět ani zpívaná přání „Živjó, mnoga leta!“ a „Sto lat, něch žije nám!“ Byla to malá rodinná slavnostka s příležitostnými vlastními básničkami a blahopřáními se slavnostním obědem. Byl-li oslavenec veřejně činný přišli mu popřát i spolupracovníci či zástupci veřejnosti. Podobně se oslavovala zlatá svatba po padesáti letech společného manželského života.

Nemoci a úrazy. První pomoc při nemocech poskytovala babička Zimová převážně lidovou léčbou. V případě, že léčba nezabrala nebo byla situace příliš vážná, došlo se do Lucka pro lékaře. Při dlouhodobých nemocech se vyhledal příslušný specialista známý daleko široko. Úrazy, převážně zlomeniny, léčil ve dvacátých letech „felčar“ Vladimír Albrecht (kvůli válce nedostudovaný lékař) a po jeho odstěhování z Boratína pak Josef Škrabal. O něm se říkalo, že měl zlaté ručičky. Myslím, že uměl vždycky přidat i vlídné slovo, které bylo postiženému značnou útechou. U Opočenských – Klempířových se dovídáme, že *Na Boratín „za Poláků“ dojížděl k nemocným felčar jménem Petrovský (nedostudovaný Rus, který musel utéci před bolševiky). Léčil bylinami, ale i léky na předpis z lékárny. Diagnózu určil, jen co přistoupil k pacientovi. Faráře Opočenského zbavil i močových kamenů svou speciální metodou.*

Smrt a pohřbení. Protože zdravotní péče, zejména preventivní nebyla téměř žádná, nedoživali se boratínští senioři příliš dlouhého věku. Jejich průměrný věk byl v mezidobí okolo 76 let. Pohřbívalo se hned druhý den. Otevřená rakev se zesnulým byla vystavena v domě smutku nebo na dvoře a před obřadem bylo rozloučení s rodinou a příbuznými (z tohoto aktu se dochovalo velmi mnoho rodinných fotografií – snad nejvíce – a posloužily nám

k identifikaci mnoha nám neznámých či nepoznaných osob, protože žily mnohem dříve než my jsme se narodili). Průvod na hřbitov byl středem pozornosti celé obce. Věnce ve tvaru slzy, uvité doma, většinou z jehličnatých snítek a čerstvých či suchých květů, nebyly početné a zůstávaly dlouho na hrobech. Při pohřebních obřadech nehrála zpravidla žádná kapela, ale hlavní slovo měli zpěváci. Měli v repertoáru mnoho písní na rozloučenou a také zazpívali oblíbenou píseň odcházejícího spoluobčana. Zpívali v domě smutku případně v kostele i na hřbitově. Cestou na hřbitov zpívali společně všichni smuteční hosté. Pamatuji se, že maminka říkávala, když se mi nechtělo zúčastňovat pohřbů, že „to je to poslední, co můžeš pro nebožtíka udělat.“

Migrace obyvatelstva

Proti předchozím obdobím se změnil charakter vystěhovalectví. V meziválečném období opustily obec rodiny Čechů – rakouských zajatců, kteří se tu oženili a chtěli usadit: Karel Budař s Ludmilou Vlkovou a dcerou, Zdeněk Franče s Anastázií Hubalovou, V. Uxa s Antonií Hubalovou, všichni odjeli do svých původních domovů. Potomci pobělohorských exulantů (rodina Teofila Fibicha) se vystěhovali do Československa v roce 1925. Do Kanady se odstěhovaly rodiny Jaroslava Opočenského a Bedřicha Opočenského v roce 1924 a do Argentiny nejstarší dcera Jana Janaty, Evženie Brabencová s rodinou.

A naopak na Boratín přistěhovali:

Antonín Balabán (1898), evangelický duchovní se přistěhoval na Český Boratín v roce 1927. Za rok si přivedl z ČSR manželku Annu, roz. Trojanovou (1898) a po deseti letech duchovní služby (v roce 1937) se s celou rodinou odstěhoval zpět do ČSR jako nežádoucí osoba ze strany úřadů. Děti: Milan (1929), Lidie (1931), Daniel (1932) a Květa (1935).

František Opočenský (1878) se po roce 1920 vrátil z Ameriky, kde byl vydělávat peníze asi od roku 1912, ke své rodině. Po několika letech se s rodinou odstěhoval nepochopen ve svém náboženském přesvědčení kamsi na východ. Krátce po válce s manželkou a dvěma vnoučaty se vrátili (ostatní členové rodiny zahynuli, syn v německém zajetí jako polský voják, dcera při neodborném chirurgickém zákroku).

Josef Svoboda (1903), učitel, se přistěhoval ze Zelova v roce 1931. Za rok si přivedl manželku Annu, roz. Jaklovou a založil zde rodinu. V roce 1944, jako učitel nevyužil možnosti, aby zůstal ve škole ale nastoupil do armády. Rodina se přestěhovala do Lucka a v roce 1945 s vojenským transportem odjela do Československa.

Jaroslav Brázda (1876) s manželkou Marií Vejnarovou (1876) z Kupičova v roce 1918 s dětmi Miroslavou (1902), Jaroslavem (1904), Oldřichem (1908), Marií (1912), Libuší (1915) do domu Vejnarova, **Josef Tomáš** (1885) s manželkou Marií a dcerami: Marií, Olgou a Věrou z Kvasilova v roce 1924 na hospodářství Bedřicha Opočenského.

Dále odborníci do provozu mlýna a mlékárny:

Josef Vrzal (1884) s manželkou Věrou (1891) a třemi dětmi Věrou, Josefem a Jiřím.

Jan Nechanický s manželkou a dcerou Slavinkou.

Svobodní **Piotr Przybilo**, **Jozef Ostrowski**, **Franciszek Skoczylas**, kteří si našli později na Boratíně partnerky, **Vladimír Fořt** a dále vdovec **Václav Hnídek** s dětmi Jaroslavem a Libuší, který se na Boratíně znovu oženil se Soňou Chladilovou.

K A P I T O L A Č T V R T Á

SVĚTOVÁ A OBČANSKÁ VÁLKA VIDĚNA Z BORATÍNA

(1914 až 1920)

Úvod • Klid před bouří od začátku války do září 1915 • Rakouská okupace 8/1915 až 6/1916 • Ruské období 7/1916 až 2/1918 • Ukrajinská samovláda 2/1918 až 5/1919 • Polská okupace - Občanská válka 5/1919 až 8/1920 • Bolševická okupace 8/1920 až 9/1920 • Definitivní konec války na Volyni (Rížský mír 18. 3. 1921) • Účast boratínských mužů v bojích za 1. světové války • Boratínské válečné ztráty • Kontakty s nově vzniklou ČSR v roce 1919 (delegace u prezidenta).

Úvod

Východní válčiště první světové války se dotýkalo bezprostředně prostoru Volyně a sousedních gubernií. Tam se také odehrávaly všechny bitvy. Obyvatelé tohoto prostoru, tedy i volyňští Češi, prožili na své kůži několikerý přechod frontových linií. Boratínští nebyli výjimkou, možno říci, že poznali válečné akce bojujících stran velice zblízka. Protože se naše obec rozkládala u poměrně hluboké a nepřebroditelné řeky, u které se zastavila každá ofenzíva, užili si obyvatelé frontových vojáků dost a dost. Na obou březích řeky byly četné zákopy a zátarasy z ostnatého drátu. Každý přesun z východu na západ a opačně, a bylo jich během války celkem osm, se tady zastavil. Samozřejmě nikoliv proto, aby pozdravil domorodé obyvatelstvo, ale aby si od nich něco vypůjčil na „věčnuju pamjat’“. Před prvním frontovým postupem na východ táhly krajem nespočetné kolony běženců. I boratínští si kladli otázku: máme se připojit, nebo zůstat doma? Opustit dům znamenalo o něj přijít. Pobyt v hloubi ruské říše však také nedával jistotu zachování holého života. Rozhodli se proto všemi prostředky usilovat o přečkání válečné doby na svém a mezi svými a navzájem si pomáhat. Události, jak je boratínští prožívali, jsou seskupeny do období časově ohraničených jednotlivými přechody front naší obcí a nazvány podle vítězících armád.

Frontových dnů, to jest těch, kdy v obci stála válčící armáda a ve kterých se bojovalo, prožili boratínští více než dost. Plných 9 měsíců a 4 dny byli v obci usídleni rakouští vojáci a značně ovlivňovali život v obci. Více než polovina frontových přechodů byla prováděna silnými bojovými akcemi a značnými materiálními ztrátami tamního obyvatelstva. Byly to zejména: ofenzíva rakouská v srpnu 1915, ruská v květnu 1916, bolševická v červenci 1920 a polská v září 1920.

Klid před bouří a nástup Rakušanů (od začátku války do 19. srpna 1915)

Válka se projevila na Boratíně, jako všude jinde, mobilizací mladých a zdravých mužů. Celkem bylo z Českého Boratína při mobilizaci (dne 17. července dle starého kalendáře) a při náboru do České družiny (konaném na Boratíně 22. srpna 1914), odvedeno 21 mužů. Ruská armáda začala v prvních měsících války intenzívně budovat obranu proti nepříteli. Čím blíže k hranicím nepřítel, tím intenzívněji. Forta na Boratíně byla součástí obrany města Lucka, ta

pak spolu s obranou měst Rovna a Dubna tvořila pevnostní obranný trojúhelník. Jak probíhaly první válečné dny, popisuje ve svých vzpomínkách v roce 1947 jejich pamětník Jan Janata:

Rakouské hlídky překročily nedaleké (asi 50 km) hranice a zde se očekával příchod nepřítel. Ruskými dělostřelci byla obsazena Forta. Byla jimi rozkopaná a opevněna. Sta pytlů naplněných hlínou, narovnaných v dlouhých řadách měly tvořit kryty pro mužstvo. Kruhovitý svah kolem Forty se pokryl vlčími jamami. Na jihovýchod od Forty mělo býti prostranství očištěno od všeho co by mohlo posloužit nepříteli za úkryt. Tak vzaly za své Křížkova, Šerákova, Vyšohradská a Zajíčkova chmelnice. Podřezané sloupy, smotané dráty s bohatou úrodou chmele v jednom chumlu na zemi, bylo první válečné dílo zhouby. Kostel a fara měly být vyhozeny do povětří. V případě přiblížení Rakušanů měl býti Boratín vysídlen a vypálen. Na úpěnlivé prosby starších občanů u velícího důstojníka a u vojenského velitele v Lucku, byly vojenské přípravné práce zastaveny a tak celá ves zachráněna od zkázy. I jinde bylo viděti podobné přípravy. Dnem i nocí jsme byli obklopeni požáry, jež se za dne vznášely černými sloupy dýmu a v noci zářily rudými záplavami. Všechny domy na „Hřebli“ u Lucka a mosty byly spáleny. Ničení a pálení bylo předčasné a litice válečná se počala od nás vzdalovati. Ruská armáda počala nastupovat a došla ku konci roku až ke Krakovu a po Karpaty. Tam vydržela frontová linie více než půl roku.

Na Boratíně byl relativní klid. Jen zprávy od vojáků z fronty (Česká družina byla nasazena na bojiště u Brestu) připomínaly, že kdesi v dáli zuří válka. Leč v den výroční (v polovině července 1915) se fronta hnula směrem východním a ruské vojsko se dalo na ústup. Byl konec slibovaným nadějím na český stát, „na Svatováclavskou korunu s Romanovským požehnáním“. Před ustupující armádou, se jako předvoj sunuli k východu běženci, všemi možnými způsoby.

Obraz těchto dnů nám přibližuje další pamětník - Marie Janatová:

Byl to žalostný pohled. Vozy naložené kufrů a různými ranci, na nich seděly děti, vzadu přivázaná kravka, která měla poskytovat pokrm pro děti. Dnem i nocí proudy těchto ubohých vystěhovalců projížděly kolem nás. A tu jsme prožívali úzkost, zda-li i my budeme nuceni takto se plahočit světem a kde najdeme přístřeší, které by nás ochránilo před deštěm a zimou. I válečné dunění se ozývalo denně blíž a blíž. Do Boratína přijel oddíl kozáků vypálit vesnici. Boratínští prosili o zachování vesnice a radili se s důstojníkem, co mají dělat. Zda také utíkat před frontou. Důstojník se nechal uprosit, od spálení upustil a radil, kdyby opravdu byly boje přímo tady, odejděte jen nedaleko, skryjte se v nějaké zemljance a pak se zase vraťte. Tam, kde není hospodář, vojsko zničí vše a zůstanete-li, budete mít aspoň střechu nad hlavou.

Tak se stalo. Za několik dnů se bojová linie přiblížila na dosah. Nechme mluvit očitého svědka těchto dnů a přenesme záznam událostí, jak je zapsal do svého deníku ve středu 19. srpna, druhý den přesunu bojové linie, učitel Josef Vlček pod heslem „hrůza přišla i odešla“.

Každý den přináší nám nové převraty a překvapení. Zvláště včerejší byl pro nás velice obávaným. Do úsvitu hrčely kulometry se strany Lucka, i hřměla děla. Bylo viděti jak se nad městem trhají náboje. Od Haliče odstupuje přes náš kraj množství kozáků a čerkesů a i jiné jízdy a za nimi celý oděský pěchotní pluk. Kozáci zapalovali statkářské usedlosti, mosty, mlýny, stohy obilí a i některé stodoly plné obilí. Ve strachu jsme čekali až podpálí i naše stavby. Různé domácí nářadí uložil jsem ve sklepech nové školy a oděv, peřiny, potraviny, oves, seno ap. naložili jsme na žebřinový vůz uchystaný k odjezdu. Strhl se strašný zmatek.

Odstupující vojsko pustošilo sady. Po poledni bylo vidět, jak naše dělostřelectvo odstupuje po silnici na Dubno a Rovno a rakouské je popohánějí. Před večerem odstoupily zbytky vojsk z Lucka a most byl podpálen. Co dělat? Vyjždět? Ale kam? Mosty planou. Všude možno narazit na rakouské rozvědky neb dokonce na jejich posice. K večeru kanonáda utichla. Cesta odstupu našich vojsk označovala se požáry. Vyšli jsme na Fortu. Okolí bylo spokojné, jen u Podhajců roztrhl se občas granát. Kdo by řekl, že před dvěma hodinami zde zuřil tak krutý boj. Když se tak rozhlížíme, najednou nám sviští nad hlavami granát a roztrhl se někde u hřbitova. Aha! Rakouská artilerie nás spozorovala a posílá nám pozdrav. Za ním druhý, třetí atd. Než jsme došli či doběhli domů palba ustala. V rozechvění jsme strávili noc. Vyšli jsme na rozhlednu na záložně. Strašný pohled! Kolkolem planou požáry. Na západě dohořívají stavby a stohy velkostatku Holešova a Hůrky. Hoří Luck, Poddubce, Krupá a jiné vesnice. Spím na voze připraveném k útěku a stále očekávám, že někdo přijde a řekne: „vyjždět!“. Tu mě budí služka a křičí, že jsou koně pryč. To ještě scházelo. Běžíme a našli jsme je poblízkou. Očekáváme první návštěvu. K osmé hodině objevila se na cestě konná kontrola, sestávající z českých Němců od Liberce. Hovořili po česku a tvrdili, že za dva týdny válka končí a že Němci dobyli Petrohrad. Arci lhou hůř než naši. Avšak první dojem byl dosti příznivý. Pak jsem šel na Fortu, kde se rozložila celá setnina vesměs Čechů. S těmi jsme již pohovořili důvěrněji. Ti naopak nevěří v brzký konec války. Disciplína je dosti přísná, ničeho nebratí a netoulatí se. Ne tak jako naši (rozumí se Rusové, pozn. aut.), kteří berou, kde co je. A tak před vítězným nepřítelem obava pozvolna mizí.

Na Boratíně se frontová linie zdržela několik týdnů (od 19. 8. do 13. 9.). Rusové dobyli Boratín zpět a za několik dnů přišli opět Rakušané. Tehdy mnohá hospodářství, zejména na severním konci obce kolem Vyšohradu se stala součástí bitevního pole. Václav Baloun ve svých „Životopisných vzpomínkách“ popisuje tyto dny takto:

Odstupující rakouská pěchota nahonem si dělala malé zákopy kolem staveb, na které bylo již stříleno od Teremna ruským dělostřelectvem. V tom válečném zmatku zdálo se nerozvážným důstojníkem, že jim budou překážet troje usedlosti a tak je poručili zapálit. Byla to usedlost Opočenských, Benešova a Zajícova. Oheň je děsný sám sebou, nerci-li v průvodu válečném a jelikož bylo slyšet, že budou pálit všechny stavby, že jim budou překážet, každý trnul strachy, co se bude dít, zvláště ti nejbližší, kteří byli v sousedství zapálených budov a to byli Balounovi. Každý sousedící hleděl přímo nervozně k požáru, vyhlížeje zda-li půjdou zapalovat také jeho stavby. Nebylo žádného kdo by pomyslel, jako jindy, běžet pomoci hasit. U Balounův, jelikož jejich důkladná zděná stavba poskytovala bezpečnější přístřeší, bylo právě v tu dobu sejitých na třicet sousedních duší, malých i velkých, očekávajících dalších hrůz války. Tu viděj jak běží do Balounovy stodoly voják. Všichni hned mysleli, že jde zapalovat. Děsný nářek zavládl místností, neb si mysleli, že ze stodoly půjdou, aby zapálili i obytné stavení nyní nastala každá vteřina přinejmenším jako hodina. Každý hleděl brzo-li se vyvalí proud dýmu ze stodoly, ale k jejich uspokojení se toho nedočkali. Na těch třech usedlostech, které lehly popelem, se to skončilo.

Druhý den, 11. 9. bylo slyšet, že v okolí Boratína leží mnoho obětí, zabitých rakouských vojáků. V blízkosti Balounových padlo deset rakouských vojáků, většinou Čechů. Byl dojatý celý Boratín neb mnohý měl v Rusku syna nebo muže či příbuzného a pomysleli si, že třeba

Václav Baloun

také někde leží již zabítý. K úžasu občanů ráno vyšlo ze stodol asi šedesát krajanů (Čechů), kteří se zúmyslně dali zajmouti, ovšem každý jim to přál, ale hrůza nás zase pojímala při pomyslení, kdyby se rakouské vojsko vrátilo. Vzápětí bylo viděti ruské patrole, které tyto vojáky odváděly.

Ještě jeden příběh, který se udál na boratínské straně v těchto dnech zaznamenala Marie Janatová ve své „Kronice“:

V sobotu navečer přijeli k nám domů tři rakouští důstojníci na koních a žádali nakrmit koně. Mluvili německy a protože teta Pišlová dobře mluvila německy, dali se do řeči. Dostali také čaj a buchty a asi za půl hodiny se loučili a chtěli večeri zaplatit. Tehdy jsme ještě neznali vojenské hodnosti a tak jsme nevěděli, kdo ti tři páni byli. Doma i na dvoře bylo všude plno vojska. Rusové je však zase odehnali zpět a v pondělí dokonce zajali před domem souseda rakouského vojáka a za dva dny k nám přišli stejní rakouští vojáci, mezi kterými bylo mnoho Čechů, takže jsme se s nimi mohli dobře domluvit. Šíkovatel, který u nás bydlel, vyprávěl tatínkovi: „náš brigádní generál nikdy nám předem neoznámí své plány a tentokrát nám poručil, abychom časně ráno zjistili, jestli ve vaší vesnici nejsou Rusové. Když do osmi hodin nedostane uspokojivou zprávu, bude do vesnice střeleno“ Rusové ustoupili, zpráva byla včas podána a náš Boratín zachráněn. Za dva dny poté přijíždějí zase oni tři páni a ptají se po té paní, která mluví německy. Vypyávají se, jak jsme prožili tyto poslední dny a tu mu teta sděluje, co jsme se od šíkovatele dělostřelců dozvěděli a jak panu generálovi záleželo na zachování Boratína. Naslouchající důstojníci se usmívají a tu jeden z nich se přiznává, že on je tím generálem.

Ústup Rusů a rakouská okupace (od 20. srpna 1915 do 25. května 1916)

Okupace trvala jen 277 dnů a po celou tu dobu byla frontová linie v doslechu, protože byla vzdálena pouhých 30 km na východ a tam se zastavila na celých devět měsíců. Boratín byl v neustálém kontaktu s touto linií, protože se tam neustále střídala vojska z bojového týlu i z fronty. Vojáci byli všech možných národností – tak jak je zahrnovala všeobjímající rakousko-uherská říše. Mnozí z nich se s boratínskými občany dobře domluvili, ba i spolupracovali. To se nelíbilo domorodým ukrajinským vesničanům a žalovali následně ruským vojákům, že se Češi paktují s nepřitelem. Deník učitele Josefa Vlka den za dnem popisuje válečnou okupační situaci na Boratíně. Z jeho záznamů lze shrnout popis této doby:

Po celou dobu probíhaly v obci opakované rekvizice všeho možného. Nejdříve platilo vojsko hotově rakouskými korunami. Později jen vymáhalo z moci úřední a vydávalo poukázky, na kterých byla vyznačena cena za sebrané, vlastně zabavené koně, dobytek, obilí, zejména oves, seno a jiné věci. Stáje a chlévy se postupně vyprazdňovaly. Ve stodolách se ubytovávali vojáci, v obytných domech důstojníci. V obci se často rozložily zásobovací vojenské oddíly - trény. U těch sloužili převážně starší muži (i přes padesát let) a ti se snažili domácímu obyvatelstvu vyjít vstříc. Pomohli i při polních pracích, protože mužů a koní se nedostávalo. Pomohli i jinak nedostatkovým zbožím (mýdlo, cukr, mouka), protože zásobování neexistovalo. Často byly ve vsi rozmístěny ženijní jednotky, které opravovaly cesty, stavěly mosty přes Styr a drátěné zátarasy na obou březích řeky. Na stavby vojáci použili všechno, co se jen trochu podobalo stavebnímu materiálu. Postupně zmizely z chmelnic všechny sloupce, ze zahrad a z lesů vzrostlé stromy na opravu a úpravu rozbahněných cest, mladé stromky do drátěných

žátarasů, stálezelené stromy na maskování kanonů. Během svého pobytu tak zničili prakticky všechny chmelnice, zahrady a lesy. Zejména u lesů to bylo bolestivé, protože mnozí hospodáři jezdili daleko do státních lesů pro dříví, aby svoje lesy uchránili, a teď ve válce o ně přišli. Hned z počátku okupace se umístili vojáci v nové, ještě neprovozované škole, kterou téměř zničili. Školní lavice a jiný nábytek vyházeli na dvůr, všechna prkna utrhal a použili, kde se dalo. Vydrancovali a zničili všechny úly. Nevymlácené obilí v snopch použili jako vystýlku do zákopů, i když vedle stál stoh slámy (snopy se snáz přemísťovaly než náruč zmuchlané slámy).

Docházelo i k mimořádným událostem. Pětiletý synek Antonína Flengra (bydleli nyní v nedalekých Boholubech) si hrál s ručním granátem, ten vybuchl a na místě hoča usmrtil. Je pohřben na boratínském hřbitově. Obec sice řídil starosta, ale velitelem byl voják. Ten nařídil, že musí být pořízen soupis všech trvale ubytovaných občanů v jednotlivých domech a musí být vojenské správě neustále k dispozici ke kontrole v obci se pohybujících lidí. Těsně před pravoslavnými Vánoce byl zajat jeden podezřelý muž na dvoře Josefa Opočenského. Sloužil u paní Stučinské (dcera faráře Hrdličky), ale zapsán nikde nebyl. Chodil po dvorech a vypytal se tam rozmístěných vojáků na různé věci. Stal se podezřelým a byl zatčen. Zanedlouho (24. ledna) byl odsouzen k smrti a na Fortě oběšen. Náhrobek tohoto domorodce (jmenoval se Cyprian Sívý) je na místě oběšení dosud. Stučinská dostala pokutu 100 rak. korun za to, že ho neměla na soupisce (ta musela viset na domovních dveřích), obec dostala pořádkovou pokutu 100 rak. korun a Josef Opočenský 200 rak. korun za to, že to bylo na jeho dvoře. Tato událost měla ještě dohru, ale o tom později.

Vedle těchto krutých válečných zásahů do života občanů bylo občas jednání nepřátelské armády (tedy rakouské) vysoce humánní. Při tomto zastavení fronty například provedli Rakušané v obci očkování všech občanů proti choleře a tyfu. Jak jsme již dříve uvedli, nabídli koně a chlapské ruce při podzimních a jarních zemědělských pracích. Vyzvali obyvatelstvo ke společné oslavě Vánoc a zajistili pro děti cukrovinky. Byly to zřejmě svátky velice dojemné, se vším co k nim patří, protože se hluboko vryly do povědomí účastníků. Vojenští evangeličtí duchovní (Slovinci) vykonali některé obřady (křest, Svatou večeři Páně i konfirmaci dvanácti hochů a děvčat).

Zápis z deníku Josefa Vlka ve čtvrtek dne 19. máje (Nanebevstoupení):

Sedím v sadě. Po chladnech se oteplilo. Jest krásně v přírodě! Žito a chrpa kvetou, tedy za šest týdnů budou žně. Kdo bude sklízeti a pro koho? Celé dni a zvláště noci k nám doléhá silná dělostřelba. Vyjdu před svítáním na dvůr. Naslouchám tlukotu slaviců v blízkém háji a zároveň hukotu děl. Jaký to kontrast! Zde nepatrný Boží tvor pje píseň lásky a radosti ze života, a tam - koruna tvorstva, dravý člověk vraždí se navzájem.

Na jaře se připravuje odchod Rakušanů z okupovaných území. Ze sousední Hnidavy se stěhují německé rodiny, kolonisté, kteří se sem přistěhovali jen o několik let dříve než boratínští. Soudí se, že až přijde opět Rus, bude pronásledovat „souvěrce“ nepřátel. Na vyzvání německé vlády se stěhují na Poznaňsko. Někteří boratínští proto (na Hnidavě) výhodně koupili opuštěná hospodářství a stěhují se tam (např. Josef a Miloslav Albrechtovi).

Opravují se cesty směrem k haličským hranicím, které zejména na jaře jsou zvláště obtížné průjezdné pro velké množství bahnitých úseků.

Ruské období (25. 5. 1916 až 5. 2. 1918)

V májových dnech roku 1916 (22. května až 1. června) prožili boratínští občané druhý přechod frontových vojsk, tentokrát z východu na západ. V „Životopisných vzpomínkách“ Václava Balouna a v deníku učitele Josefa Vlka jsme našli líčení těchto dnů:

(Baloun) *V neděli 22. 5. byli občané Boratína probuzeni děsnými otřesy ohromné kanonády, která vypadala jako zemětření. Takováto kanonáda byla celý den a noc a zase den a pak bylo slyšeti, že rakouská fronta je prolomená. V úterý byl již všeobecný ústup Rakušanů. Četné trény hlásily, že Rusové se hrnou jako vlna přes zasypané rakouské okopy. Boratín byl plný přejíždějícího vojska a koňských povozů. K tomu bylo nařízeno, že kdo má koně, aby rychle zapřahal a jel na "firpont" (do obozu). Našlo se ještě jedenáct párů koní, které musely ject. Balounovi také měli koně, ale jednalo se kdo pojede. Muselo se počítat s tím, že lehko můžou zůstat v rakouském zajetí a rozhodovalo se tedy, kdo s koňma pojede, otec nebo syn, ale vypravil se syn, aby otec zůstal u rodiny (jedná se o nejstaršího šestnáctiletého syna Miloslava, Balounovi měli tehdy devět dětí ve věku od jednoho do devatenácti let, pozn. aut.).*

(dále Vlk) *Úterý 24. máje 1916*

Po dubenské silnici od samého rána, táhnou se nepřetržitě k Lucku řady vozů a vojska. Před polednem se objevili první zvěstovatelé odstupu: muniční vozy, skupiny vojáků zčernalých zablácených, přímo z boje. Od nich jsme se dozvěděli, že Rusové protrhli linii u Malína. Hned na to se objevily požáry na mnohých místech. Rusové tedy nastupují, když nepřítel za sebou pálí mosty a zásoby. Přicválala i artilerie a rozložila se před školou a muniční vozy v lese Křížkově. Zase běda obilí i jeteli. Co neskosí, to zašlapou. Účastníci vypravují, že tak krutého boje nebylo od počátku války. Mnoho děl zůstalo na bojišti. A ještě nás klamou, že Rusové couvli o 20 km. Samá lež, aby se udržel duch vojska.

Středa 25. máje 1916

Peklo horoucí. Od 9 hodin začala kanonáda z ruské strany. Odpovídají jí děla pod školou, v lese Zajíčka i v okolí. Ruské šrapnely trhají se na Krupě a nejvíce po dubenské silnici. Tren se u nás chystá k ústupu. V záložně je sklad mouky. Vidouce ústup vojáci dovolili nám rozebrati mouku. Nejbližší sousedé shrnuli se ke skladu a každý co mohl to odvezl neb odnesl. Lidé z M. a V. Boratína evakuováni za Luck. Toho se nejvíce obáváme.

Čtvrtek 26. máje ráno.

Následkem přežitých za včerejší den dojmů nervy byly tak vzrušeny, že nelze bylo psáti. Díky Bohu prozatím jsme zůstali na místě. Ale co prožito! Jaká změna! Okolo šesté hodiny veškeré dělostřelectvo ustoupilo kamsi k Lucku. Dělové salvy se slévají s třeskotem kulometů. Před večerem byl zapálen most u M. Boratína, V noci se zdálo, že celé město je v plameni. Co bude dnes? V noci přišla skupina honvédů. Hladoví, unavení, promoklí od včerejší bouřky. Dal jsem jim všecho mléko. Ptají se kudy cesta do Haliče. Hle pomyslíl jsem si, zbytky rakouské armády utíkají z Ruska. Ale ukázalo se, že to nejsou zbytky, nýbrž uprchlíci. O, kdyby tak všichni utíkají! Po půlnoci klepání na dveře. Otvírám. Vchází dva rakouští důstojníci a jejich sloužící. Celý den neměli ničeho v ústech. Dali jsme jim chleba s máslem

a uvařili čaj. Z řečí jsem vyrozuměl, ruská pozice je za řekou a jejich před. To znamená, že naši se budou zítra přepravovat přes řeku. Bůh pomoci! Ruský „parní válečník“ se začíná pohybovat. Kam se až dovalí?

Čtvrtek 26. máje večer

Zase píš v zahradě za třesku kulometů. To jsou už naši. Jak bohat jest dnešní den na události a převraty. Ráno jsme měli obavy, aby zase naši neustoupili a večer už naše patroly procházejí okolím. Ráno začaly hvízdát kule z ručnic a kulometů, tak že se třeba bylo držeti doma. Jednu chvíli jsme se uchýlili přímo do sklepa. Kolem 4. hodiny vidím kolem záložny několik ruských vojáků. Jdu k nim. Jsou bodří a veselí, těší se na brzké vítězství a konec války. Rusové mají všeho dostatek. Taková palba jako včera nebyla po celý čas války.

Pátek 27. máje

Ani jeden den od začátku války nepřinesl mi tolik rozčilení a převratů jak dnešní. Doposud se chvěje ruka. Začal den pro mne velkou nepříjemností, která mne málem nezbavila svobody. Včera rozvědka pod velením podpraporčíka finského pluku prohlížela záložnu a pokladnu, která na neštěstí byla zamčená. Chtěli ji rozbít, já jsem však ujišťoval, že je to záloženská pokladna a že v ní nic není. Mezitím přivedli rakouského vojáka, který se u Hubalů převlékl do civilních šatů. Měli podezření, že je to špehoun a že v pokladně jsou rakouské peníze neb dokumenty. Podpraporčík se obořil na mne se slovy: „Mezi vámi jsou špehouni!“ Vytýkal nám, že přechováváme u sebe převlečené rakouské vojáky a nechceme otevřít kasu. Poslali pro klíče k pokladníkovi. Mezitím jsem vypověděl podpraporčíkovi, že jsme málem nebyli popraveni od Rakušanů za to, že jsme pomáhali organizovat Českou Družinu a moji dva synové slouží v ní. Obměkčil se a pravil, že mi věří a odešel. Myslím si, že vše je skončeno. Avšak ne. V noci opět klepání na dveře. Vchází štabskapitán s vojákem a Hubalem. Ptá se na jméno a příjmení. Na stole byly talíře a v nich zbytky třešně. „Rakušané tu byli?“ „Byli“ „A vy jste je hostili a přátelili se s našimi nepřáteli?“ „Znáte tohoto vojáka?“ „Ne!“ „A on vás zná. Vy jste nechtěli otevřít pokladnu a chováte u sebe špehouny.“ Chtěl jsem říci, že je to nedorozumění, on mne však nepřipustil ke slovu. Zlost a strach se mnou třásl. Řekl jsem mu totéž co podpraporčíkovi. On však pořád stojí na svém. Poslali mne pro pokladníka. Běžím v noci, okolo mne sviští koule. Pokladník nemohl jít, ale dal mi klíče. Důstojník a voják zatím odešli. Zkoušeli jsme otevřít pokladnu, leč zámek byl pokažen. Myslím si, zase bude zle! Byl jsem velmi zdenervován. Ulehnu, leč oka nemohu zamhouřít. Nepřátelské šrapnele padají zcela nablízku. Tak bylo do 3 hodin. Potom střelba utichla. Přichází zase oddíly ruské péchoty a vypravují o včerejším boji. Při přepravě mnoho vojáků zahynulo. Vzdává se houfně rakouská armáda. Jak by ne! Viděli jsme ten úpadek ducha v jejich armádě a slyšeli jsme to balamucení!

Svátky svatodušní, 29. máje

Včerejší den prošel v napětí. Levé křídlo VIII. armády nemohlo u Dubna prorazit rakouské fronty a proto střed fronty, za účelem vyrovnání linie měl ustoupit za řeku Styr. Jestli ruské vojsko ustoupí, tehdy i my budeme nuceni ujit s ním. Při odstupu rakouské vojsko vzalo několik rodin s sebou, jmenovitě Jana Opočenského, Jaroslava Chudobu, Jana Bohatce a Buryšku, celý zadní konec vsi. Včera procházel přes naši ves Volynský pluk. On první protrhl linii u Malína. Po dubenské silnici nepřetržitě táhnou naše vojska.

Ještě dva dny byli ruští vojáci ve vsi, než se posunuli na západ a válečná vřava utichla. Klid netrval dlouho a již 8. září byli občané velice vzrušeni. Na udání Stuzínské byla vyšetřována smrt Cypriána Sivého. O této události i o událostech následujícího roku uvádím z Kroniky Marie Janatové:

Byli zatknuti tito bratři: Bedřich Opočenský jako starosta obce, který o něm věděl a měl ho hlásit, Josef Opočenský kurátor sboru, na jehož dvoře byl špeh viděn a neudal ho a pak ještě Jan Janata, který při výslechu, jako zástupce starosty, dělal tlumočníka. Všichni tři byli odsouzeni: Bedřich Opočenský na 8 měsíců, Jan Janata na 4 roky a Josef Opočenský na 15 let „katorgi“ (nucených prací).

Po svržení carské vlády v únoru 1917 se události střídaly jako v kaleidoskopu. Nastoupila revoluční vláda Kerenského, která trvala do podzimu téhož roku, kdy 25. října zvítězila strana bolševiků. Již za vlády Kerenského počal rozklad ruské armády. Začalo se bratříčkování na frontě s Němci, kteří vystřídali Rakušany. Vojsko celými formacemi opouštělo frontu. Vojáci si mezi sebou rozebírali všechno, co mohli vzít, rozdělovali si peníze z vojenských pokladen a odjížděli domů. Všude se povalovala spousta zbraní. Vlaky nepostačovaly odvézt vojsko, jež se chtělo dostat co nejdříve domů. Menší či větší skupiny vojáků se potulovaly krajinou libovolně bez jakéhokoliv velení. Tyto ozbrojené bandy se živily na vlastní pěst a byly postrachem klidného obyvatelstva. Zavládla úplná anarchie. Kdo měl zbraň, byl silnější a byl pánem situace.

Tak i v Boratíně došlo 29. července 1917 k brutální trojnásobné vraždě. Stalo se to v domě Jana Opočenského truhláře. Líčení této události jsme našli v mnohých záznamech, ale to, které bylo zveřejněno v roce 1934 v Křesťanských listech z pera boratínského občana Josefa Škrabala se nám zdálo být nejvýstižnější. Stojí tam toto:

Josef Škrabal

Minulo již od toho času 17 let, co br. Jan Opočenský byl zastřelen z revolveru se svou milou manželkou Marií a synem Josefem, ale dosud mám v paměti a před očima tu hrůzu při vjíť do toho sklepa. Vcházelo se do něho hned z kuchyně dveřmi ve stěně stojícími, ježto jen nevelký sklep to byl pro mléko a jiné hospodyňské potřeby. Bratr Jan ležel hned pod chodbou na dolním schodku hlavou. Byl střelen do levého ucha a pravým uchem střela vyšla ven, což asi způsobilo mu okamžitou smrt. Jeho manželka dostala dvě rány z revolveru, jednu do stehna a druhou už do života. Syn Josef dostal dvě rány do žaludku a Miroslava byla střelena jen jednou a to nad pravé prso a zády prošla kulka ven. Ta měla tolik duchapřítomnosti dokud zločinci byli ve sklepe, že ani sebou na zemi nehnula a ani hlasu nevydala. Pak když zločinci se ze sklepa vzdálili, tu teprve ještě živého a nařkajícího bratra napájela smetánkou, ač sama též bol a pal v prsou cítila. Druhého dne Miroslava byla autem dopravena do Lucké bolnice a dost brzy se pozdravila. Po nějakém čase se pak provdala za Josefa Šeráka, českého legionáře a na rodičovském majetku žijí dosud.

A co bylo příčinou tak tragické smrti bratra Jana, jeho manželky a syna? Říkává se často, že peníze jsou příčinou smrti, tak bylo i zde. Bratr Jan byl člověk obchodní a podnikavý, držel mlýn od poměščíka Protcera v nájmu a dovážel kupcům do Lucka mouku a byl též známý

s obchodníky peněžními. Tehdy byly zde časté změny peněz rakouských na ruské a opačně. Mnoha lidem posloužil v tom, i mně samému a ve svém pokoji často peníze přepočítával. Ovšem nebyl dost opatrným při tom, a jeho služka Fedora, často ho viděla při uklízení v tom pokoji jak čítá peníze, ovšem nevěděla, že nejsou jeho vlastní.

Vyražďení rodiny Jana Opočenského (1917)

Tehdy se nacházela část dobrovolníků ukrajinského generála Petljury, sebraná ne právě z těch lepších vrstev národa kolem Lucka. Ti se rozcházelí po okolí až jeden z nich se seznámil s výše jmenovanou služkou Fedorou a ta mu při řeči prý sdělila, „náš chazajn je moc bohatý, já ho často vidím čítat peníze, plný stůl jich mívá, kde je ukládá nevím“. Autem si pro ně přijeli, a bylo jich hodně, an u sousedů rozestavěli stráže. Ale zklamali se, ve skutečnosti jen okolo šesti set rublů našli.

Pohřeb měli velkolepý, ač duchovní žádný nemohl být přítomen. Náš kurátor br. Baloun měl výborné případné kázání. Přes kilometr cesta byla plná lidu, okolo dvaceti policajtů na koních bylo přítomno.

Dlouho jsme na br. Opočenského nemohli zapomenout. Byl jak v obci tak v církvi činným. Toho času byl starostou obecním i kasírem a dirigentem zpěváckého spolku.

V druhé polovině roku 1917 se pokusilo ministerstvo zásobování řešit situaci hladovějících, zejména běženců ze západu, kde se ještě válčilo. Vytvořilo gubernijské, újezdní a volostní úřady zásobování. Centrum polonkovského úřadu bylo na Boratíně, protože předsedou byl ustanoven zdejší učitel Josef Vlk a účetním jeho syn Vladislav.

Úřad měl za úkol nejdříve zjistit zásoby potravin, hlavně obilí. Z tohoto soupisu bylo usouzeno, že volost není soběstačná a bylo žádáno obilí na setí. Z vnitra Rusi byly dodány dva vagóny žita a 200 pudů (asi 33q) pšenice. To bylo málo a tak dělení mezi potřebné bylo velice

obtížné. Byly zavedeny pevné státní ceny obilí, 2 až 3 krát nižší než tržní, za které úřad obilí vykupoval. Nabízejících však bylo málo, protože židovští překupníci ho vykupovali za mnohem vyšší ceny.

Od září 1916 byl ubytován v záložně oddíl rakouských zajatců, kteří stavěli železnici mezi Luckem a Stojanovem. Mezi nimi bylo mnoho Čechů a ti se velice brzy sblížili s obyvateli obce. Byli mezi nimi muži na ženění a na Boratíně dívky na vdávání. A tak 21. ledna 1918 se uskutečnila 1. válečná svatba Ludmily Vlkové a Karla Budaře. Následovaly pak ještě další:

Antonie Hubalové s Václavem Uxou a Anastázie Hubalové se Zdeňkem Frančem. Svatby Ludmily se zúčastnily téměř všechny boratínské rodiny, protože se všemi byla rodina nevěsty v příbuzenském vztahu. Svatba byla v záložně, a ačkoliv byl kraj plný různých výtržníků a toulavých ozbrojených vojáků, vše proběhlo bez výtržností. Svatba to byla boratínská, bez muziky, ale se zpěvy a taškařicemi. Druhý den svatby se dokonce zúčastnil právě z vězení propuštěný strýc nevěsty, Josef Opočenský. Shledání bylo neobyčejně srdečné, tím více, že neočekávané. Vyprávění jeho příhod bylo velice zajímavé, zvláště z období státního převratu.

Jaroslav Opočenský – Vyšohradský na to vzpomíná takto:

Náš bývalý kurátor Josef Opočenský byl v roce 1916 souzen ruskou vládou a odsouzen na patnáct let těžkého žaláře. Přebrot na jaře roku 1917 mu žádnou úlevu nepřinesl a nalézal se v ten čas v kyjevském vězení. Byl dán rozkaz, aby větší část vězňů přemístěna byla do hloubi Ruska, a on se nalézal mezi nimi. Pořádek jaký byl za cara byl i nadále, takže ti vězňi, kteří šli na železniční štaci, museli být skutí vždy dva a dva. Když jich byla hezká řádka takto spořádaná, přišla řada na našeho Opočenského, tu kovář zahodil kleště i kladivo se slovy: „Budět z meň“ (pro dnešek stačí, pozn. aut.) a Opočenský zakován nebyl. To však nepomohlo a on se dostal do Ruska.

V Rusku bylo po revoluci a jak to při takových převratech bývá, i vězňové minulých vlád se propouštějí. Domů přišli také nevinně odsouzení boratínští občané. Bedřich Opočenský se vrátil za osm měsíců, Jan Janata a Josef Opočenský po půldruhém roce. Ten ale se značně podloměným zdravím a v roce 1922 zemřel.

Ukrajinská samovláda (5. 2. 1918 až 15. 5. 1919)

Ukrajinci uzavřeli s Němci na začátku tohoto období dohodu o vzájemné pomoci: Němci podpoří Ukrajince v boji za samostatnost a pomohou udržet v zemi pořádek. Ukrajinci umožní vyvážet ze země nějaké zemědělské produkty, hlavně obilí. Byla to záminka, aby se německá vojska mohla dostat na území Ukrajiny a bojovat proti bolševikům. 5. února přišla německá vojska do Lucka. Bylo vydáno svolání k lidu, že německé vojsko přišlo za účelem zjednaní pořádku v zemi a nikoliv jako nepřátelské. Včerejší nepřátelé se stávají dnešními ochránci. Během několika dní byli Němci v Kijevě, protože bolševici nekladli žádný odpor. Pod dozorem a nátlakem Němců byl vyhlášen Ukrajinský stát - hejtmanát (duben 1918) v čele s hejtmanem Skoropadským. V té době byl na Ukrajině i na Volyni pořádek: rozvášněný národ se najednou usadil, nespokojenost obecného lidu se stupňovala, avšak pořádek se udržoval. Rekvizice ustaly a rolnictvo se znovu věnovalo svému zaměstnání (žně, setba). Vláda chtěla zavést obilní monopol, ale svaz rolníků navrhl vládě odkoupit od rolníků čtvrtinu úrody za státní ceny a nadto dovolit prodej za tržní ceny (3 až 5 krát větší). V listopadu 1918 byl do Kijeva svolán celoukrajinský sjezd vlastníků půdy, který neřešil jen vztah k půdě

a k státu, ale stal se i politickou záležitostí. Přímý účastník Josef Vlk zaznamenal události těchto dnů následovně:

Počaly schůze v Kupeckém klubu. Jakkoliv byli přítomní pouze vlastníci země, avšak ihned zpočátku vycítil se antagonismus mezi velkostatkáři a maloroľníky. Velkostatkáři počínali si seběvědomě, cítíc tvrdou půdu pod nohama pod vládou hetmana, kdežto maloroľníci zjevně klonili se k snahám socialisace země. Na třetí schůzi přijel hetman a promluvil pěknou řeč, která byla přijata bouřlivým potleskem, nicméně atmosféra houstla a věštila bouři - převrat. A skutečně! Nečekaje na konec sjezdu, vyjel jsem třetího dne z Kijeva. Nazířím již studenti - převážně židé způsobili výtržnosti a zmatky, následkem kterých bylo svržení a útěk hetmana z Ukrajiny přes Polsko do Berlína.

Současně se Skoropadským opustila Ukrajinu i německá vojska. Na politickém obzoru (prosinec 1918) se objevil Petljura v čele Ukrajinské lidové republiky se svým téměř bolševickým programem. Jeho teritorium obsahovalo pouze západní část Ukrajiny a východní Halíč. Petljura neměl na své straně armádu, rekvíroval, co potřeboval. Toho využili Poláci a vtrhli na Ukrajinu - 15. května byli v Lucku. Petljura, protože neměl kam ustoupit (východní Ukrajinu ovládali bolševici), zradil národní věc a přeběhl k Polákům. Vojsko Petljury se rozběhlo a zmizelo jako jarní sníh. Jeho vláda trvala necelých šest měsíců.

Polská okupace - občanská válka (od 15. 5. 1919 až do 3. 8. 1920)

S příchodem polské armády zavládl klid a pokoj. Přestaly loupeže a nepořádky, protože polská armáda odebrala civilistům zbraně, kterých bylo v jejich držení velké množství. Za dva měsíce polské oddíly očistily Volyň od bolševiků. Byli zvoleni poslanci do „Rad Ludovych“. V újezdní radě lucké bylo 15 poslanců polských, 9 ukrajinských, 3 čeští a 5 německých. Stále ještě pokračovaly rekvizice obilí a stále ještě hrozilo nebezpečí z východu. Polští úředníci se chovali dost zpupně a vyžadovali na venkovanech „stojky“ – tj. povozy pro případ přepravy čehokoliv kamkoliv. Tyto často nevyužité služby odváděly značné množství pracovních sil od zemědělských prací.

V lednu navštívil Luck představitel polské vlády maršálek J. Pilsudski. Na setkání s nejvyšším představitelem byl i poslanec Josef Vlk, jako zástupce Čechů, kde měl také úspěšnou řeč. Klid a pokoj netrval dlouho. Obavy se naplnily a již začátkem července vtrhli na Volyň bolševici. Ustupující polská armáda sebrala na Boratíně mnoho povozů s koňmi, i když je hospodáři předtím poschovávali v lesích a v rákosí. Nastala situace, kterou boratínští zažili již několikrát - přechod fronty, která se zastavila na obou březích řeky Styru. Přechod tentokrát trval 21 dnů. Celé tři týdny byly naplněny strachem o život, docházelo k pustošení všeho, co nebylo dosud zničeno. Polští vojáci, jako žádná jiná armáda, si nechali nosit do přední linie jídlo civilními občany.

Obilí narostlo krásné, ale nebylo ho možno sklídit kvůli palbě z obou stran. Pro rolníka je vždy nejsmutnější pohled na to, jak se ničí výsledky jeho práce - válí se nedozrálé obilí.

Bolševická okupace (od 3. 8. 1920 až do 16. 9. 1920)

Bolševická armáda na pohled vypadala velice špatně. Vojáci jsou otrhaní, téměř bosí, bez pořádného vyzbrojení, ale chovají se zpočátku vlídně. Po přechodu fronty se všichni

občané vrhli na sklizeň obilí. Byla to svízelná práce, protože nebyli k dispozici koně. Bud byli s vojskem nebo byli schováni. Jakmile se objevili, už byl o ně zájem. „Vojsko nové, ale bída stará.“ Češi musí vojáky vozit, krmit a budou-li tu v zimě i oblékat. Takový je stav armády. Češi jsou první na řadě, je-li třeba dávat. Rekvizice obilí a koní pokračuje. Na mnohých místech se konají politické mítinky s Internacionálou na začátku i na konci. Začátkem září začíná Rudá armáda ustupovat, samozřejmě, že berou povozy i s obsluhou s sebou. Naštěstí most na Malém Boratíně je malý a cesty jsou bahnité, takže všechno se snaží dostat na dubenskou silnici, která nevede přes Boratín. Podaří se boratínským počtvrté „vyléztí z vody se suchými zády?“ Ještě před ústupem sebrali bolševici na Boratíně 25 pudů ovsa, 5 pudů chleba a 16. září odtáhli bez boje. Za krátký čas se objevili pronásledovatelé a jen občas vystřelili z kanonu. Za pět dnů byl frontový přechod historií. Takto vylíčil situaci těchto dnů učitel Vlč.

V polovině září ustoupila pronásledovaná Rudá armáda za řeku Styr a za ní v patách polská armáda. Tím se boratínským trochu ulevilo. Ještě několik měsíců obě armády udržovaly válečný stav. Když Rudá armáda ustoupila za řeku Sluč na východ od Rovna a uzavřela s pronásledovateli tzv. Řižský mír (18. března 1921), přenechala Polsku Západní Ukrajinu, v tom větší část Volyňské gubernie. Konečně po krutých šesti letech válka pro Volyň skončila. Obnovila se vláda Rady Ludovej.

Účast boratínských mužů ve válce

Účast mužů spočívala jednak ve vojenských frontových operacích a také ve službách pro válčící armády, z nichž zejména rakouská si vypůjčila mnohé muže i funkční povozy, aby při ústupu odvezli nasbíranou kořist a vojenskou techniku. Vždyť kůň byl nejspolehlivější dopravní prostředek na velké vzdálenosti.

Ruská strana souhlasila velice brzy (12. srpna 1914) s vytvořením České družiny, která se pak později stala základem Československých legií v Rusku. Do České družiny mohli vstupovat Češi, kteří přijali ruské státní občanství nebo alespoň o něj požádali. A tak již v začátcích války mnozí boratínští muži spolu s ostatními volyňskými Čechy utvořili druhý prapor a bojovali v řadách družiníků proti rakouskému nepříteli. Později se zúčastnili bitvy u Zborova (na začátku července) - v období, kdy ruská armáda již nebyla schopná dovést válku do vítězného konce, protože její morálku narušil revoluční rok 1917. Význam úspěchu československých vojáků ve zborovské bitvě byl v minulém režimu zpochybňován, ale ve skutečnosti podle T. G. Masaryka znamenal vyslání signálu celému světu o protirakouském odporu a k československé samostatnosti. Po listopadové ruské revoluci a po podepsání Brest-litevského míru se boratínští vojáci vrátili domů s výjimkou bratrů Škrabalových, kteří se s Československými legiemi probíjeli přes Sibiř do nově vytvořeného Československa.

Mnozí boratínští muži sloužili v ruské armádě. Nastoupili všichni, kteří podléhali vojenské povinnosti. Do České družiny se mohli přihlásit, ale také o ní nemuseli vědět. Někteří z přihlášených se do české armády dostali, jiní pro nepostradatelnost nebyli z ruské armády uvolněni. Čeští vojáci měli v ruské armádě mnohdy dobré postavení (písaři na štábu apod.) a o účast v družině ani neusilovali. Do České družiny přímo nastoupili ti, kteří nebyli při všeobecné mobilizaci odvedeni a ti, kteří se přihlásili dobrovolně (mladší a starší než byla povinnost). Někteří boratínští muži zdržující se z různých důvodů doma byli zajati ustupující

rakouskou armádou a zavlčeni do nitra Rakousko-Uherské říše a vrátili se až po skončení války. Marie Albrechtová, rozená Opočenská (1909), vzpomíná, jak to bylo s návratem jejího strýčka Josefa Janaty (1898):

Strýce Josefa Janatu i s koňmi vzali do obozu. To si přišli Rakušáci za starostou a požadovali na něm jistý počet vozů i s formanem, jak tehdy se říkalo kočím. Strýc Josef neměl žádné zprávy z domova a nevěděl jak to na Boratíně vypadalo a vrátil se, myslím, asi za 3 roky. Dostal se až do Maďarska. Tam se naučil i maďarsky mluvit a dokonce si i maďarské děvče namluvil. Když skončila válka, mohl se teprve vrátit domů. Vracel se domů, vys-toupil na trati u Kolinkova pole (tam měli Janatovi pole, pozn. aut.) a říkal si. Jestli bude ob-dělané, tak půjdu dál, když ne tak se vrátím do Maďarska. Pole bylo obděláno, šel tedy přes kopeč Fortu domů. Přišel na dvůr a našel tam strýce Makše jak s čeledínem spravovali pod-lahu pod koňmi. Ti mu byli oba cizí, až když vyšla z domu teta (jeho sestra) a pak babička (jeho matka), pak teprve viděl, že je doma.

Marie Albrechtová

O svém bratru Miloslavu Balounovi píše Božena Šebestová:

Stále jsme vzpomínali na Miloslava, kde je asi s těmi koňmi, má-li co jíst a je-li vůbec ještě naživu. Potom později jsme se dozvěděli, že z rakouského vojska utekl za řeku Bug, kde ještě byla dobře opevněná rakouská vojska, zanechávaje jim koně a vůz a sám všeli-jakými oklikami se dostal do Kupičova k dědečkovi Šebestovi, kde se skrýval.

Všude jsou zlí lidé a tak i tam se našel někdo špatný a udal ho Rakušanům. Ti ho uvěznilí na místě v Kupičově. Mládež kupičovská se o něho starala, nosila mu jíst, ale dlouho ho tam Rakušáci nenechali a při nejbližším ústupu ho vzali s sebou jako podezřelého ze špionáže. Zatčen byl v Kupičově v létě 1917 a po vojenském soudu byl v prosinci odeslán do Německa, kde stále jako podezřelý ze špionáže pro Rusy byl držen do konce války.

Odtud již Miloslav mohl napsat domů a my jsme měli možnost psát jemu. Právě na Štědrý den roku 1918 přišel z Německa domů.

Božena Šebestová

Z dostupných archivních materiálů uvádíme konkrétní zapojení boratínských mužů během válečných let. Rozlišujeme zdroje: *Vysvětlivky symbolů v následujícím přehledu:*

- (*1) Státní vojenský historický archiv v Praze
 (*2) Volyňští Češi v 1. a 2. odboji ČD Česká družina
 (*3) Obecní a rodinné kroniky a životopisy ČSL Československé legie
 (*4) Informace od rodinných příslušníků RA Ruská armáda
 (*5) Album velezrádců Rakousko-Uherské říše RZ Rakouské zajetí

V seznamu, který následuje, jsou uvedeni všichni muži narození v letech 1875 až 1895, žijící v Českém Boratíně, a také ti, kteří udali místo narození této obce při nástupu do armády.

Jméno a příjmení	rok nar.	působení v ČD od - do	zdroj informací
Antonín Albrecht	1895	RA, ČD 6. 11. 1916 - 21. 1. 1918	(*1)
Bohuslav Albrecht	1894	ČD 30. 8. 1914 - 28. 3. 1917	(*1)
František Albrecht	1886	RA, ČD 17. 9. 1916 - ?	(*1)
Josef Albrecht (Vinců)	1885	učitel v Zubovštině neodveden	
Josef Albrecht (Franců)	1887	RA, ČD 20. 9. 1916 - ?	(*1)
Josef Albrecht (Josefův)	1888	RZ	(*3)
Miloslav Albrecht	1888	neodveden	
Miloslav Baloun	1900	RZ	(*4)
František Beneš	?	RA	(*3)
Josef Beneš	1885	RA	(*3)
Vojtěch Bohatec	1875	RZ	(*3)
Antonín Flengr	1883	RA, ČD 20. 11. 1915	(*1)
Zdeněk Franče	1887	ČD	(*2)
Vladimír Hubal	1892	RA, RZ	(*5) (*3)
Josef Hušek	1871	ČD 30. 8. 1914 - ?	(*1)
Jaroslav Chudoba	1881	nevíme	
Josef Janata	1898	RZ	(*3)
Jan Koperník	1894	RA	(*3)
Gottfried Lucius	1876	RA	(*4)
Jan Nechanický	1896	nevíme	
Oldřich Nechanický	1895	nevíme	
Bedřich Opočenský	1888	RA	(*3)
Bedřich Opočenský	1890	RA	(*3)
Jan Opočenský	1892	(USA)	
František Opočenský	1881	neodveden	(*3)
Jaroslav Opočenský	1894	(Kanada)	
Jaroslav Opočenský	1895	RZ	(*3)
Jaroslav Opočenský Vyšohr.	1880	RA	(*3)
Jindřich Opočenský	1888	RA	(*3)
Josef Opočenský	1882	nevíme	
Josef Opočenský	1889	ČD	(*2)

Josef Opočenský Vyšohr.	1892	RA	(*3)
Miloslav Opočenský Vyšohr.	1881	nevíme	
Jan Šebesta	1886	RA	(*3)
Josef Šebesta	1883	RA	(*3)
Josef Šerák	1893	ČD 30. 8. 1914 - 16. 3. 1918	(*1)
Antonín Škrabal	1895	nevíme	
František Škrabal	1882	RA, ČSL 14. 3. 1917 - 1920	(*1)
Jan Škrabal	1885	ČD, ČSL 30. 8. 1914 - 1920	(*1)
Jaroslav Škrabal	1892	(Kanada)	
František Vejnar	1886	RA	(*4)
Josef Vejnar	1886	RA	(*4)
Emil Vlk	1889?	ČD, ČSL	(*1)
Josef Vlk	1897	ČD 2. 8. 1916	(*1)
Vladimír Vlk	1892	(USA)	
Vladislav Vlk	1895	RA, ČD	(*4)
Josef Zajíc	1881	nevíme	
Josef Zajíček	1888	RZ	(*3)
Josef Zima	1882	RA	(*3)

Dokud válečné operace probíhaly na území Volyňské gubernie nebo v její bezprostřední blízkosti t.j. od počátku války až do konce r. 1917, osobní styk vojáků s rodinou, ať už sloužili tam či onde, byl poměrně častý. Z osobních listů legionářů či družiníků, kde byly zaznamenávány události týkající se jednotlivců (např. povýšení, zranění, vyznamenání, dovolená), vyplývá, že byl možný, zejména v roce 1917 byl velice častý (dvakrát až třikrát). Někde je uveden důvod - polní práce.

Josef Šerák a Miroslava Opočenská

Sourozenci Josef, Lída, Slávek
a Soňa Vlkovi a Karel Budař

Boratínské válečné ztráty

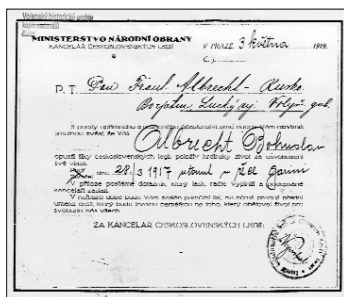
Ve válečných akcích nezahynul nikdo z boratínských mužů. Mimo válečnou akci při plnění vojenských povinností přišel o život Bohuslav Albrecht, nejmladší ze tří synů Františka Albrechta (1851 až 1928), kteří byli

Bohuslav Albrecht

ve válce. Byl velice aktivním vojákem, o čemž svědčí jeho vojenská vyznamenání, válečné

kříž ze sv. Jiří IV. a III. stupně a poddůstojnická hodnost. Utopil se v řece Horyni, když zachraňoval svého tonoucího kamaráda. Je pochován na hřbitově ve vsi Remčice. Z jeho legionářského listu se dovídáme, že to bylo 28. března 1917 a že ještě od 15. ledna do 9. února byl na dovolené u svých rodičů. Ve Státním vojenském historickém archivu je uloženo nadeslané oznámení o jeho smrti adresované jeho rodičům, které bylo připraveno k odeslání z Prahy v roce 1919. Toto oznámení spolu s poděkováním a návodem k žádosti o podporu se nikdy na Boratín nedostalo. Kopie tohoto oznámení je v příloze. Do jeho odvážné tváře můžete nahlédnout na připojené fotografii.

Oznámení o úmrtí

Kostel a hřbitov v Remčici

Poznámka: Ukrajinská ves Remčice leží asi 10 kilometrů od města Sarny, důležité železniční křižovatky tratí z Kovle do Kijeva a z Rovna do Minska.

Na následky mnohaletého válečného strádání a válečných zranění v Československých legiích zemřeli brzo po válce Jan Škrabal a Emil Vlček, který se na Boratíně narodil, ale od svých dětských let žil na Krásné u Lucka.

kpt. Jan Škrabal

Jan Škrabal (nar. 1885). Jeden z pěti synů Josefa Škrabala a Františky Vítkové, kteří byli v prvním nebo druhém československém odboji. Jemu můžeme vděčit za mnohé obrazové zprávy o životě nejen boratínských Čechů na počátku století. Byl úspěšným amatérským fotografem a jeho působením se zachovalo v boratínských rodinách mnoho jeho fotografií. Poznají se podle toho, že je označoval nejen signaturou „JŠ“, ale i celým datem v pravém dolním rohu. Spolu se starším bratrem Františkem (1882) vystudovali gymnázium a spolu také studovali na univerzitě v Petěrburgu (Jan filosofii s teologií a František matematiku a fyziku). Na studium si museli nejdříve vydělat, protože rodina

Škrabalova neměla k vydržování dvou synů dostatek peněz a proto byli ještě v době vypuknutí války na studiích. Oba se přihlásili do České družiny a bojovali u Zborova a s Československými legiemi (na rozdíl od ostatních boratínských vojáků, kteří se vrátili v druhé polovině roku 1917 domů) se probojovávali přes Sibiř do Vladivostoku a odtud do Československa. Oba měli důstojnickou hodnost a oba zůstali sloužit v armádě. Jan měl chartrné zdraví a zemřel v roce 1925. Zachovala se jeho poslední fotografie na smrtelné posteli ve vojenské uniformě. Ač vytvořil mnoho snímků, sám se na fotografiích vyskytuje zřídka. Jeho fotografii jsme přece jen získali díky synovci Miloslavu Škrabalovi. František po penzionování dožil svá poslední léta u svého nejmladšího bratra v Hrušovanech, zemřel v roce 1955 a je pochován na tamním hřbitově.

Emil Vlk, narozen 1892, syn Karla Vlka a Anny Horáčkové, absolvent strojní průmyslovky v Přerově. Když Karlu Vlkovi vichřice zničila větrný mlýn (1895?), který stál na křakovském jižním pomezí na Horáčkově pozemku, prodal hospodářství Vincenci Albrechtovi a odstěhoval se kolem roku 1896 na Krásnou. Emil Vlk odešel s legionáři, stejně jako bratři Škrabalovi, do Československa. Byl v bojích těžce raněn a za několik let po válce svému zranění podlehl. Václav Vlk ve svých „Vzpomínkách“ uvádí, že to bylo v roce 1928 v Praze.

Jak jsme již dříve uvedli, během válečných let byla na Boratíně bolševiky postřílena rodina truhláře Jana Opočenského. I na ni osmdesát let vzpomíná celý Boratín i její blízcí příbuzní v Americe, s díky za všechno, co pro ně vykonala. Tuto strašnou tragédii měli boratínští před očima po celou dobu druhé světové války jako ponaučení a návod jak se chovat k různým skupinám, ozbrojeným i neozbrojeným, oprávněným či jen samozvaným vládčům:

„Chci-li přežít v tom divném světě, nesmím odporovat zlu, musím plnit přání mocných a nestarat se příliš o cizí záležitosti a nechat si své názory pro sebe”.

Újmu na zdraví utrpěli v káznicích Jan Janata a zejména Josef Opočenský.

Kontakt s ČSR

Všichni boratínští občané, podobně jako ostatní Češi na Ukrajině, přijali s nadšením zprávu o vytvoření Československé republiky. Mnozí byli u toho, když se tato vyhlášovala, byť ještě nebyla mezinárodně uznaná. Bylo to 5. března 1917, kdy Čsl. legie vyjádřily svůj politický program a boratínští muži přispěli svým dílem aktivní účastí v legiích. Kontakt se svobodnou republikou byl navázán po linii politické, náboženské i občanské.

Zde uvádíme zápis z deníku Josefa Vlka:

Češi na Volyni ohrožení jsouce na životech a majetkách lůzou, která pod komunistickým heslem „rovnost a bratrství“ loupila a vraždila příčinnivé a zámožné občany, zvláště Čechy, semknuli se ve svaz se střediskem v Dubně, aby tak snáze čelili jejich teroru. Prvním úkolem svazu bylo navázat styky se starou vlastí, republikou Československou. Byli zvoleni čtyři delegáti, kteří by v Čechách u vlády přednesli svoje tužby a byly.

Byli to František Bureš za rolnictvo, Josef Doležal za měšťany a statkáře, pan Kydlíček co tajemník svazu a Josef Vlk za školství a jako mluvčí delegace. Začátkem května 1919 se vydali na cestu do Prahy. Cestovali po Haliči deset dnů (400 km) a po Slovensku a Moravě 2 dny.

O poslání a průběhu mise si napsal po návratu mluvčí do svého deníku tento záznam:

Přibyvše do Prahy naše deputace se ohlásila na cizineckém úřadě, kde nám byly vykázány byty. Na to odebrali jsme se do redakce „Venkova“ kde jsme podali referát o účelu naší delegace a o poměrech na Volyni. Referát byl uveřejněn v nejbližším čísle „Venkova“. Na to sestavil jsem memorandum ku podání na různých místech, kteréž delegace schválila. Nyní redakce “Venkova” nám vyjednala přijetí u presidenta Masaryka. Bylo to právě v době, kdy socialisté čeští chtěli všeobecné odzbrojení, když tu náhle Maďari vtrhli na Slovensko a vytlačili odtud slabou českou posádku. V této kritické době právě obdrželi jsme pozvání k audienci na Hrad. Přijmul nás v audienční síni tajemník a za několik vteřin vstoupil sám tatíček Masaryk v prostém občanském šatě. Přijem byl prost vší dvorní etikety, nicméně důvěrný. Prostými nehledanými slovy přednesl jsem mu jménem Čechů Volyňských vřelé blahopřání nad osvobozením českého národa z otroctví Habsburgů, načež podali jsme mu tištěné memorandum, které on přijal a slíbil důkladně prozkoumati a přál si aby kopie téhož byla vručena p. ministroví zahraničí. V listině té byly vylíčeny strasti českých kolonistů na Volyni a jejich zásluhy o zvelebení kraje, potom nynější rozhárané poměry. Dále přání Volyňských Čechů navázati se starou vlastí ty nejužší styky jak obchodní, tak i soukromé. Taktěž prosba o pomoc ku zvelebení školství, o poslání učitelského personálu na Volyni ap. Ku konci byla žádost, aby československá vláda určila na Volyni politického zástupce, který by hájil naše zájmy. Pan president vyslechnuv ještě ústní naše tužby slíbil učiniti vše možné, pravě že on má Volyňské Čechy na zřeteli anť na Volyni započala jeho osvobozující akce.

Náboženské kontakty se rozvinuly, až když se uspořádaly politické poměry, zejména při slavnosti 50. výročí založení Českého Boratína. První kontakty byly navázány s nově vzniklou církví českobratskou evangelickou, která vznikla sloučením v roce 1919. Již v roce 1920 s ní navázal kontakt člen staršovstva Václav Baloun, který v témže roce navštívil soukromě Prahu.

DOMA V ČESKOSLOVENSKU

(1945 až 1950)

Vojáci v prvních měsících po válce • Uplatnění vojáků a hledání nových domovů • Čas práce a čas očekávání • Příjezd boratínských rodin • Boratínské svatby v prvních letech a v letech 2000 • Konečné rozmístění boratínských rodin

Vojáci v prvních měsících po válce

Do Prahy přišlo v prvních dnech po válce asi 4 tisíce volyňských vojáků, kolem 2,5 tisíce jich bylo v nemocnicích na území Československa, Polska a Sovětského svazu nebo doma na doléčení. Kolem 4 tisíc jich padlo během války a asi 1 tisíc plnilo zvláštní úkoly, např. zajištění jednotlivých německých vojáků (wehrwolfů) potulujících se v moravských lesích. Zbytek byl na různých posádkách (zájemci o trvalý vstup do armády?).

Převážná část volyňských vojáků byla po válce zařazena do zvláštní vojenské skupiny s umístěním v Žatci pod velením špkt. Jaroslava Perného. Vojáci plnili zvláštní úkoly v severozápadním pohraničí a zbývalo jim dost času na to, aby se seznamovali s novým prostředím. Uvažovali o svém novém uplatnění a připravovali se na demobilizaci. Někteří, převážně ženatí, nespokojení s vleklou se vyjednáváním reemigrace rodinných příslušníků, se vrátili na Volyň. Těch bylo asi jeden tisíc.

Vojáci se stali na vlastní žádost československými občany a vysokými vládními činiteli jim byla slíbena reemigrace všech Čechů z Volyně a výrazná pomoc při uplatnění. Boratínští, stejně jako všichni ostatní, se seznamovali s prostředím, uvažovali o variantách svého uplatnění, navštěvovali příbuzné i rodná místa svých předků.

Vytvářely se zájmové skupiny vojáků založené na příbuzenských, občanských i náboženských vztazích současných, ale hlavně těch minulých na Volyni. Vojáci ze západní Volyně (3626 osob) se rozdělili do 51 zájmových skupin žádajících o přiděl pŮdy a k tomu odpovídajícího zařazení. V pořadí třetí skupina v čele s Václavem Chudoubou, zvoleným předsedou, měla jméno „Boratín“. Měla 92 členů a musela tedy obsahovat vedle boratínských vojáků i vojáky z dalších volyňských obcí, se kterými boratínští už před válkou udržovali přátelské styky: ozeránští, kupičovští, hnidavští a jistě i další. Tato skupina požadovala pro své boratínské spoluobčany, kteří se měli vrátit, dalších 39 hospodářství. Mluvcím této skupiny byl zřejmě boratínský farář Jaroslav Opočenský, který se z Boratína ihned po ukončení válce vypravil do Československa, aby byl nablízku svým farníkům.

Farář Jaroslav Opočenský

Ještě několik informací k vojákům z Boratína: Bojů za osvobození Československa se zúčastnilo 70 osob (68 mužů a 2 ženy), z toho v polské armádě 1 (Josef Bohatec padl do zajetí), v západních armádách 3 (Ladislav Baloun a Jaroslav Vlk v anglické a Rostislav Chudoba ve francouzské), 2 v sovětské (Vladislav Drábek - Koberník a Jan Opočenský - Francků) a 64 v československé východní armádě. Připomeňme si, že 12 vojáků padlo (6 v karpatsko-dukelské operaci, 2 v ostravské operaci, 2 na sovětském území, 1 v německém zajetí, 1 ve Slovenském národním povstání) a jeden zemřel doma. Válku přežilo 58 vojáků, z nichž bylo 20 ženatých a 38 svobodných. V roce 1945 bylo 28 mladších 25 let a jeden starší než 50 let. Z celkového počtu se 31 zabývalo zemědělstvím a 27 mělo jiné než zemědělské povolání, z nichž devět vojáků bylo „obojživelných“.

Z dobového tisku, který návrat Čechů z Volyně hojně komentoval, nás zaujala úvaha Dr. Františka Karase uveřejněná ve Svobodném zítřku dne 22. ledna 1947 pod názvem „Volyňští Čechové v našem životě“. Pro připomenutí citujeme podstatnou část tohoto textu:

Je údělem našeho národa, že mnozí jeho příslušníci nemohou být účastni dobrodiní, která poskytuje rodná země. Pětina Čechů žije mimo hranici našeho státu, rozptýlená po světě. Nejdříve to byly důvody náboženské, pro které odcházeli naši bratři v 17. a 18. století do ciziny. Později začalo vystěhovalectví rázu hospodářského, když vlastní země nedávala dosti chleba a cizina ho slibovala větší kus. Tak vzniklo od třicátých let minulého století mnoho českých odnoží v cizině.

Způsob života našich krajanů, kteří jsou rozseti téměř po všech evropských zemích a také daleko za mořem, je různý, tak jako jsou různé poměry v jednotlivých zemích a dílech světa, ale všichni mají jednu společnou věc. Snaží se býti věrnými občany toho státu, který jim umožňuje obživu, ale nezapomínají na starou vlast, kde stála kolébka jejich otců, dědů nebo ještě dávnějších předků. Svou lásku k našemu národu a státu prokázali za obou světových válek, kdy se rozhodovalo o získání a znovudobytí naší samostatnosti, jak jsme viděli na hrdinství Čechů volyňských, nebo československých partyzánů z Jugoslavie, nebo na obětavosti krajanů za mořem, kteří přinesli nesmírné oběti jak na majetku, tak i na krvi, bojujíce na všech pozemních, vzdušných i námořních frontách.

Mezi československými aglomeracemi v cizině zaujímala v dobách míru i za obou zápasů o naše bytí zvlášť čestné místo větev volyňská, která ze sebe vydala za poslední války všechno nejlepší, co měla, aby pomohla porazit odvěkého nepřítel. Za první světové války bojovalo v ruské armádě 8000 volyňských Čechů a hodně z nich vstoupilo do českých legií. Dokázali tak, že není rozdíl mezi Čechem ve vlasti a v cizině, že jsme všichni rodnými bratry, odkojenými toutéž mateřskou řečí, třebaže jsme rozváti po celé zeměkouli.

Na jejich zásluhy o československou samostatnost se pomalu začínalo zapomínat - a už přišel druhý důkaz jejich věrnosti a obětavosti. Když rozbilo hitlerovské Německo naši vlast, dozrál v tisících volyňských krajanů pevný úmysl: pomstíti tento hanebný čin. Nečekali dlouho. Nacistický moloch neměl stále dosti, a tak napadl v polovině roku 1941 Sovětský svaz. Okupace Volyně naučila naše rodáky snad větší nenávisti vůči Němcům, než jaká hořela v našich srdcích. Vždyť nacisté vypálili a vyvraždili tam u nich Český Malín, jednu z nejkrásnějších a nejpokrokovějších osad, přitom překonali řádění svých „kulturních soukmenovců“ v Lidicích. Neutratili jen nebezpečné muže, nýbrž i ženy a děti, upálivše je za živa v hořících stacích, v cerkvi a ve škole. Český Malín se stal částí nesmrtelné trojice osad Lidice - Ležáky - Český Malín.

Zaplatili tedy volyňští krajané draze za naše osvobození. Ale je vyšší spravedlnost: Něm-

ci, udýchaní neustálými vítězstvími, museli se pojednou obrátit, a nyní je pronásleduje porážka za porážkou - od Stalingradu až k Volyni a dále Haliči k Dukle a na Slovensko. V řadách nejrozhodnějších bojovníků proti německé armádě stály volyňští hrdinové, kteří tvořili jádro Svobodových vojsk. Větev čítající 50000 duší dala na 12000 bojovníků, v tom několik set odhodlaných dívek a žen. Válečného tažení se zúčastnili i starci a chlapi i patnáctiletí. Nebylo řídkým zjevem, že bojovali otec se synem, případně i vnuk, nebo hospodář s dvěma dcerami, tři i čtyři bratři. Oběti na majetku jsou dostatečně známy. Volyňští krajané odvedli tisíce pytlů mouky, stovky koní, krav, postrojů, vozů a všech ostatních potřeb na válečné tažení proti nepříteli.

Zkratka: Nejen ze zahraničních větví, nýbrž z celého národa přinesli volyňští Čechové největší oběti pro osvobození vlasti. Celá třetina jich padla při dobývání Dukelského průsmyku, který byl poprvé v dějinách zdolán.

Nyní jsou tito hrdinové již půldruhého roku mezi námi, pokud se zklamaní nevrátili domů, a čekají s trpělivostí, nezvyklou u bojovníků, na své rodiny, aby mohli pokojně a úspěšně hospodařit na novém působišti. Původně jim byl slíben celý okres žatecký, příp. část sousedního okresu podbořanského, ve skutečnosti byli rozděleni do 22 okresů severozápadních Čech, severní a jižní Moravy. Ale i tu roztržštěnost by odpustili, jen kdyby bylo pro ně více porozumění a kdyby zde měli co nejdříve své drahé. Zdá se, že jejich přání se nyní po úspěšném jednání se sovětskými úřady přeče jen brzy uskuteční, a tak se k nám bude moci přestěhovat celá větev, která žila asi třičtvrtě století na Rusi.

Uplatnění vojáků a hledání nových domovů

Právní rámec osidlování pohraničí a reemigrace do ČSR

V souladu s postupnými dohodami vítězných mocností bylo ihned po válce přistoupeno k legalizaci záměrů vedoucích k uspořádání vnitrostátních politických a národnostních poměrů v českomoravském pohraničí, tzv. Sudetech. Tam žila od 13. st. německá menšina, která podporovaná vládnoucími německými kruhy se rozrostla na početnou minoritu (kolem 2,5 mil.). Podobně jako v polském Slezsku i tady mělo dojít ihned po válce k organizovanému přesunu německého obyvatelstva, které způsobilo rozbití předválečného Československa, mimo jeho území. Uvolněné území mělo být osídleno českými a jinými slovanskými národy z vnitrozemí i ze zahraničí. Právní rámec vysídlení i osídlení vytvořily tzv. „Benešovy dekrety“:

- 5/1945 Sb. Dekret presidenta republiky ze dne 19. 5. 1945 o neplatnosti některých majetkově právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů.
- 12/1945 Sb. Dekret presidenta republiky ze dne 21. 6. 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa.
- 27/1945 Sb. Dekret presidenta republiky ze dne 17. 7. 1945 o jednotném řízení vnitřního osídlení.
- 28/1945 Sb. Dekret presidenta republiky ze dne 20. 7. 1945 o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci.

Tyto normy definovaly strůjce rozbití (nepřátele) ČSR, trest za toto rozbití (konfiskace majetku a vystěhování), mechanismy odsunu nepřátel a následného osídlení uprázdněného území.

Normami schválenými vesměs o rok později byl dán právní rámec pro reemigraci Čechů a Slováků ze zahraničí. Původně se počítalo s návratem většiny Čechů žijících v různých částech zeměkoule. Došlo pouze k reemigraci části Čechů z Ruska, Rumunska, Jugoslávie, Polska a jednotlivců ze Severní a Jižní Ameriky, zřejmě vzhledem k politickému vývoji. Volyňští Češi nebyli nejpočetnější českou menšinou žijící v zahraničí, ale tvořili ucelenou kompaktní společnost, která přispěla značným dílem k osvobození Československa.

Těmito normami jsou:

- Ústavní zákon 74/1946 Sb. ze dne 12. 4. 1946 o udělení státního občanství krajanům vracejícím se do vlasti
- Zákon 75/1946 Sb. Prozatímního národního shromáždění o přiznávání hospodářských a právních úlev krajanům vracejícím se do vlasti především z Maďarska
- Dohoda mezi vládou SSSR a ČSR ze dne 10. 7. 1946 o právu opce a přestěhování občanů české a slovenské národnosti žijících v SSSR na území bývalé Volyňské gubernie a Československých občanů ukrajinské, ruské a běloruské národnosti žijících na území ČSR
- Vládní usnesení ze dne 28. 5. 1946 o reemigraci Čechů a Slováků z ciziny a o jejich usídlení
- Zákon 255/1946 Sb. ze dne 19. 12. 1946, o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození
- Pokyn ministerstva zemědělství z 20. 9. 1945 k dislokaci volyňských Čechů

Představa vojáků o jejich uplatnění

Volyňské vojáky reprezentoval Prozatímní volyňský akční výbor (PVAV), v jehož čele

Delegace VČ u prezidenta E. Beneše s J. Chudobou

stanuly osobnosti z předválečné České matice školské v Lucku (škpt. Vladimír Mesner, škpt. Jaroslav Perný, kpt. Jaroslav Kozák, rotný Josef Foitík, rotný Bedřich Šebesta, četař Jiří Rébl a další). Ti předali 28. 5. 1945 ministru zahraničí Janu Masarykovi v pořadí již čtvrtou žádost o reemigraci české menšiny z Volyně. Tou první z Volyně. Tou první (podle volyňských his-

toriků) byla žádost předaná v r. 1919 prezidentu T. G. Masarykovi delegací vedenou Josefem Vlkem. My ale víme z deníku J. Vlka, že nešlo o reemigraci, ale o přeshraniční pomoc. Druhá v roce 1940 plk. Svobodovi a třetí v dubnu 1945 prezidentu Benešovi.

V představách reprezentantů volyňských Čechů bylo, že všichni reemigranti z Volyně se usadí v podmínkách obdobných těm volyňským, pokud jde o zemědělství. Těm

vyhovoval okres žatecký, což jim bylo slíbeno jak prezidentem, tak předsedou vlády. Když tento požadavek vláda zamítla, vyslovili požadavek na výhradní právo osidlovat okresy Žatec, Podbořany, Litoměřice, Česká Lípa a Olomouc. I tato představa nebyla vládními kruhy akceptována. Byla vyslovena tedy představa, že by se obyvatelé volyňských osad mohli usídlit vždy v jedné pohraniční obci. I tento požadavek se nesetkal s pochopením a ministerstvo zemědělství, které bylo garantem osídlování, svým pokynem z 20. 9. 1945 stanovilo podmínky osídlování volyňských Čechů.

Boratínská zájmová skupina šla ve svých představách ještě dále a její mluvčí farář Jaroslav Opočenský předkládal konkrétní projekt. Tento projekt se nám nepodařilo najít, ale máme dopis, kterým se jeho obsah vysvětluje. Dopis je adresován Dr. Lavičkovi (nemá datum ani úřad adresáta), jde zřejmě o koncept. Z něho citujeme:

Dovoluji si Vám pane doktore zde podati částečný projekt založení nové vzorné exulantské obce. Ze všech navrátilivších se exulantů vybrali bychom si pracovitých, nábožensky založených, hospodářství znalých, asi kolem sta rodin, které by měly svou správu a tvořily by „exulantskou obec”. To by byla historická trvalá památka. Vynasnažili bychom se, aby to byla vzorná obec. V této obci bychom měli středisko náboženské výchovy jak pro samotnou obec, tak pro ostatní exulanty; útulek pro starce a jiné sociální podniky. Tam bychom rádi zařídili letní místa pro výletníky. Původně jsem myslel, že takováto obec by se nejsnadněji založila a uskutečnila v některé bývalé německé obci, ale na osídlovacím úřadě mi však sdělili, že by bylo těžké vypovědět dnešní osvědčené správce. Je tu tedy druhá možnost, aby nám stát daroval velkostatek, na kterém by se mohlo usídliti kolem sta rodin. Tam bychom za pomoci státu mohli postavit během dvou let kolem sta rodinných domků. Nejvhodnějším takovým statkem je ploskovický státní statek, který by vyhovoval po všech stránkách. Bližší informace podám osobně.

Jaký byl osud tohoto projektu, se mi nepodařilo zjistit, ale zřejmě nenašel pochopení ani na nejvyšších vládních místech.

Delegace exulantů u prezidenta E. Beneše s J. Opočenským

Vládní představa o usídlení volyňských Čechů

Již v roce 1945 prezident Dr. Eduard Beneš i předseda vlády Zdeněk Fierlinger slíbili, zřejmě pod dojmem vydatné a obětavé pomoci při osvobození Československa, urychlené přestěhování ke kompaktnímu usídlení do dvou okresů - žateckého a litoměřického, které se svými zeměpisnými i zemědělskými podmínkami nejvíce blížily těm volyňským. Vláda tento slib o rok později prohlásila za neuvážený a rozhodla svými zákony a prováděcími předpisy stejně pro všechny přistěhovalce ze zahraničí i z vnitrozemí. Stejně tak to bylo s proklamovanou pomocí vojákům zahraničního odboje, kterou nakonec přiznala i účastníkům domácího odboje. Jak si tuto pomoc vyložila, bylo patrné z dalšího přístupu k účastníkům zahraničního odboje, zejména toho západního. Vláda roku 2000 tuto křivdu alespoň částečně napravuje svým zákonem č. 39/2000 Sb. o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům Československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 až 1945.

Jaká byla tedy oficiální představa o osídlování volyňských Čechů podle vydaných norem?

Tady je zkrácený výklad:

- přidělovat jen takové hospodářství, které může rodina obdělávat vlastními silami
- horní hranice přidělu 13 ha zemědělské půdy pro rodinu s třemi dětmi
- v jednotlivých obcích může být rodinám volyňských Čechů přiděleno jen 30% celkové výměry půdy (tato podmínka byla později upravena na zpravidla jen 10 rodin)
- odborná způsobilost a dobré výsledky hospodaření
- úhrada za přidělenou nemovitost ve výši dvojnásobku ročního výtežku splatná do 15 let

Průzkum uplatnění a usídlení boratínských vojáků

Z vyprávění Vladislava Albrechta a Rostislava Vlka a z písemných informací Václava Chudoby a Vladislava Opočenského se dá hledání příštího působiště popsat následovně:

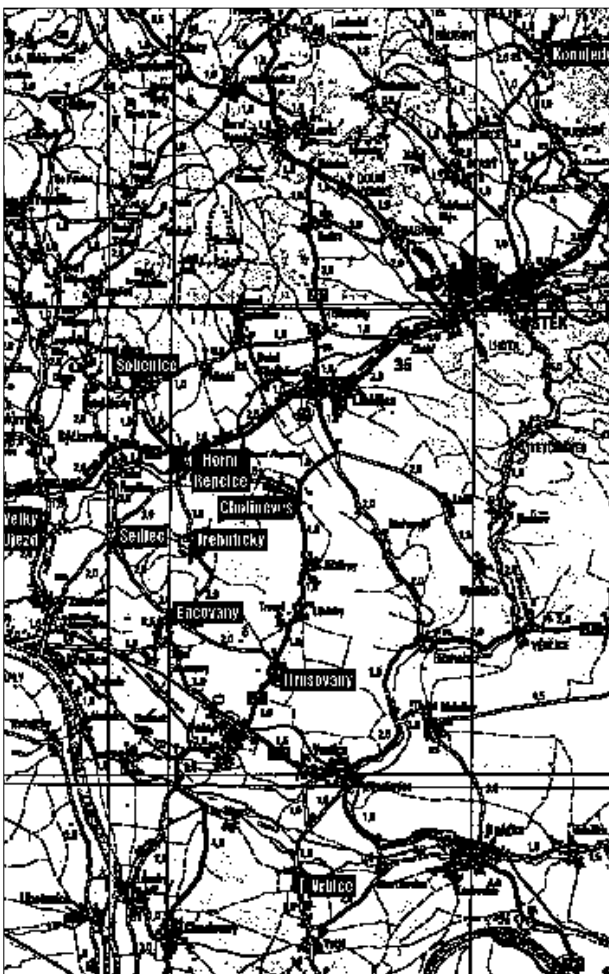
Průzkum nabízených lokalit z hlediska společně definovaných představ prováděli mladší vojáci. Vyžádali si na útvarech existenční dovolenou a objížďeli nabízené lokality. Umístění do jedné jediné obce nepřicházelo v úvahu, a tak byla snaha vybrat soubor sousedních obcí, kde by se boratínští mohli umístit. Po předběžném průzkumu v žateckém, kadaňském a podbořanském okrese se vydali na Litoměřicko, do „Zahrady Čech“. Ještě předtím se vydal zahradník Jaroslav Vlk na ovocnářská místa kolem Litoměřic, která mu poradili vanovičtí příbuzní. Ten si přibral synovce Rostislava a vydali se na kolech navštívit vytypovaná místa - Ploskovice, Těchobuzice a Břehoryje. Když si prohlédli první dvě místa, bylo již pozdní odpoledne, a tak hledali nocleh. Našli ho v Chotiněvsi. Obec se jim líbila a při svém návratu do Žatce informovali předsedu zájmové skupiny o svých poznatcích. V prozkoumané oblasti se také pěstoval chmel, který vyžadoval mnoho fyzicky náročné práce, a ve východní části okresu už se naštěstí nepěstovala zelenina, se kterou neměli žádné zkušenosti (tehdy se tu nepěstovala ani cukrovka). A jak se průzkumníci pohybovali po kraji v době, kdy nebyla osobní auta běžným dopravním prostředkem, se dovíte z vyprávění účastníků Vladislava Albrechta a Rostislava Vlka: V jednom letním týdnu roku 1945 skupina asi deseti vojáků přijela vlakem ze Žatce do Lovosic. Kola vezla sebou, na těch pokračovala v hledání konkrétních možností. Projeli Prosmky, Mlékojedy, Ploskovice, Soběnice, Horní Řepčice, Sedlec, Enco-

vany, Polepy, Hrušovany, Chotíněves, Liběšice a ještě několik vesnic. Byli v uniformách a potulovali se krajem několik dnů. Některé obce již byly obsazeny rychlejšími vojáky z velkých volyňských vesnic. (Liběšice obsadili vojáci z Mírohošti). Naším vojákům se tady líbilo a začali svoje představy konkretizovat v prostoru mezi těmito obcemi.

Své funkce se ujal Václav Chudoba jako předseda a za pomoci styčného důstojníka por. Bočka projednával s osídlovacími orgány umístění vojáků své skupiny. Nebylo to jednoduché, protože všude už byli jmenováni národní správci, naštěstí pro vojáky mnozí z nich neprošli listopadovými prověrkami kvality a spolehlivosti. Také rozvaha a schopnost předsedy Václava Chudoby přispěla k tomu, že při umísťování boratínských vojáků nedocházelo k vážnějším konfliktům.

Konečné řešení usídlení boratínských vojáků - zemědělců mělo toto prostorové uspořádání: centrum v Chotíněvsi a další vojáci v obcích Horní Řepčice (2 km směrem západním), Hrušovany (4 km na jih), Sedlec (4 km na jihozápad), Soběnice (4 km na severozápad), Vrbice (8 km na jih).

Němci byli dosud na svých hospodářstvích a hospodařili ve stejném složení jako Češi na Boratíně - bez mužů, protože muži, pokud přežili, se nevrátili ze zajetí. Skoro každé hospodářství mělo národního správce s prozatímním pověřením (proces definitivního přidělování trval nejméně do roku 1950). Vojáci, jak víme, měli při obsazování uvolněných hospodářství zákonnou přednost. Šlo o to, aby prozatímní správci hospodářství uvolnili. Nebylo to vždy jednoduché a v několika případech došlo ke konfliktním situacím. Nebyli tedy vždy volyňští vojáci vítanými hosty a i z tohoto důvodu o dva roky později nebyli přijímáni

Okolí Ústěka

vracející se reemigranti s otevřenou náručí.

Souběžně s průzkumem usídlení zemědělců probíhal průzkum uplatnění vojáků nezemědělců. Byli to:

- studenti s nedokončeným vzděláním: Jaroslav Chudoba, Rostislav Chudoba, Jan Šebesta, Rostislav Šebesta a Vladislav Vlk
- volýňští učitelé: Vlastimil Beneš, Václav Hubal, Josef Svoboda a Bedřich Šebesta
- řemeslníci a živnostníci: Josef Albrecht, Josef Bohatec, Miloslav Bohatec, Bohuslav Šebesta, Bedřich Opočenský, Miloslav Opočenský a Václav Vlk
- ostatní povolání: Ladislav Baloun, Jan Lucius, Dobromila Šebestová, Libuše Šebestová, Jaroslav Vlk a Jiří Vrzal

Uplatnit se v jiném oboru mimo zemědělství bylo mnohem obtížnější, protože nikdo z vojáků neměl doklad o své kvalifikaci a do továrny za pomocného dělníka se nikomu nechtělo. A tak mnozí, kteří se na Volyni živili řemeslem a hospodařením zároveň, raději šli do zemědělství, kde uplatnění a usídlení bylo podstatně jednodušší (např. Bedřich Bohatec - švec, Petr Přibyl - mlékárenský technik, Oldřich Brázda - kovář, Jiří Janata - truhlář).

Konečné usídlení boratínských vojáků zemědělců (abecedně podle obcí):

Encovany:	Antonín Škrabal	
Horní Řepčice:	bratrance Jaroslav (čp. 2), Jiří a Josef Opočenští (1) a Vladislav Albrecht (8). Jan (čp.6) a synovci Jaroslav (56) a Oldřich (25) Nechaničtí	
Hrušovany:	Bedřich Bohatec (čp. 3) Jaroslav Bohatec (25) Bohuslav Lucius (9) Josef Křížek (11) Václav Baloun (39) Bohumil Škrabal (5) Jiří Švejdar (8)	
Chotíněves:	Václav Chudoba (čp. 47) Jaromír Janata (41) Jaroslav Šerák (4) Josef Bohatec (55) Josef Šimberský (2), bratři Josef (39) a Karel (40) Šerákovi a bratranec Jan Opočenský (5), bratři Radomír (19) a Rostislav (65) Vlkovi a strýc Josef Vlk (57), bratři Jan (46) a Vladislav (9) Albrechtovi a prastrýc Bedřich Albrecht (52), bratři Rostislav a Vladislav Opočenští (1)	
Sedlec:	švagří Oldřich Brázda (čp. 21) a Petr Přibyl (8), bratři Bedřich (10) a Miloslav (23) Šebestovi a Bedřich Opočenský (42)	
Soběnice:	Josef Bohatec, Jiří Janata (2)	
Velký Újezd:	Bohuslav Šebesta	
Vrbice:	Miroslav Bohatec (čp. 21)	

Slavnostní nástup hrušovanských vojáků k převzetí dekretů v Třebušíně

Usídlení boratínských vojáků nezemědělců

Česká Lípa:	Josef Svoboda
Litoměřice:	Bedřich Šebesta, Dobromila Šebestová, Libuše Šebestová, Jaroslav Vlk
Praha:	Ladislav Baloun, Rostislav Chudoba, Jan Lucius, Jan Šebesta, Rostislav Šebesta, Miloslav Šebesta a Vladislav Vlk
Drmoul u Mar. Lázní:	Miloslav Opočenský
Vintřův:	Josef Albrecht
Žatec:	Vlastimil Beneš, Václav Hubal, Jaroslav Chudoba a Václav Vlk
Ve vojsku zůstal:	Jiří Vrzal

Dekret Jaromíra Janaty

Čas práce a čas očekávání (od podzimu 1945 po únor 1947)

Jde zdánlivě o krátkou dobu šestnácti měsíců, ale po fyzické i psychické stránce velmi náročnou. Roztržené rodiny, přetřhané předsvatební známosti, nedoléčená válečná zranění, obtížná komunikace s okolím vyplývající z mimořádného postavení, zpočátku německé prostředí, proti kterému tak srdnatě bojovali, nejistota z budoucího času, jestli sověti umožní zbytku rodin přestěhování z Volyně, po odchodu Němců nedostatek pracovních sil. To všechno doléhalo každodenně na demobilizované vojáky. Řada z nich neunesla tuto situaci a při první příležitosti se vrátila domů na Volyň. Byli to především ti starší a ženatí, kteří nesnesli pomyslení, že jejich partnerky musí možná za mnohem obtížnějších podmínek hospodařit bez jejich rukou. Z boratínských mužů ale neodešel z nových domovů nikdo. Velkou zásluhu na tomto stavu jistě měl všudypřítomný a optimismus rozdávající farář Jaroslav Opočenský, který velmi dobře znal své farníky. Vždyť s nimi vyrůstal a s mnohými byl v blízkém či vzdálenějším příbuzenském poměru. Pomáhal, kde se dalo. Jeho druhou odborností, vedle

duchovního pastýře, byla práce v zemědělství. Znal ji bezzbytku. Zejména ve žních a při mlácení byl nepřekonatelný. Jeho krmení mlátičky obilnými snopy, to byl koncert rukou a celého těla. Příklady táhnou a jeho osobní a fyzické nasazení jistě

mělo blahodárný vliv, stejně jako jeho nedělní promluvy, kdy se velice často dotýkal aktuálních problémů. Je všeobecně známo, že sdílená starost je poloviční starostí a sdílená radost dvojnásobnou radostí. Jeho provolání, téměř manifest, k vojákům „Náš úkol“, uveřejněný ve Věrné stráži 21. února 1947, tedy těsně před příjezdem, ukazuje, že se dokázal přesvědčivě vyjádřit k aktuálním otázkám. Posudte sami z několika vybraných odstavců:

Není snad ani jednoho z našich zahraničních vojáků, který by denně několikrát neposlouchal rozhlasové zprávy, zda se z nich neozve nějaká zmínka o příjezdu našich rodin z Volyně. A není divu. Každý přece rád vidí své drahé a my čekáme na své nejbližší příbuzné již dlouhé měsíce, někteří i několik let. A přesto, že každý máme v tom svém působišti, ať už je to hospodářství či jiné zaměstnání, velmi mnoho práce a starostí, neboť jsme na veškerou práci sami, snažíme se, abychom ty své domovy připravili co nejlépe pro příjezd těch, které očekáváme.

Ba ani největší ruch a shon denních starostí a práce nemůže přehlušit naše myšlenky, které se zabývají stále vzpomínkami na Volyn, odkud se naši drazí, doufáme již vbrzku, vrátí sem k nám do staré vlasti. Někteří se vrací po několika desetiletích strávených v cizině, jiní jsou potomky těch, kteří pro víru odešli po Bílé hoře sami do exilu. A při tom vzpomínáme na vypravování našich dědů o tom, jak oni a jejich předkové budovali nové domovy po svém příchodu do ciziny. Byly to těžké začátky a lopotná práce, aby zařídili zpočátku aspoň trochu snesitelně svůj život.

Ano, i my dnes po svém příjezdu do vlasti musíme budovat, i my zde musíme splnit svůj úkol, jeden každý na svém místě, na které byl postaven. Naše začátky nejsou snad tak těžké jako začátky našich otců a dědů v cizině, neboť my jsme se přece jen vraceli domů. Ale i zde očekává od nás naše vlast to, že budeme pracovat a zvelebovat naše rodné brázdy. A to už každý z nás začal a většina své úkoly bere opravdu vážně. Avšak jsou mezi námi i jednotlivci, kteří se nemohou zrovna počítat mezi ty nejlepší. Jejich práce i chování nesvědčí o správném charakteru. Ale těchto několik výjimek, které se ostatně vyskytnou v každém společenství, nemůže brzdit naši práci.

A tak jako váš dlouholetý spolupracovník na Volyni volám vás všechny, které mám rád a kteří jste dokázali tolik hrdinství v práci i v boji za vlast, abyste nikdy nepřipustili žádného stínu do vašeho soukromého života i do vaší činnosti.

Přeji vám nakonec opravdu radostné a šťastné shledání s našimi dlouho očekávanými rodinami z Volyně, s kterými, jak věříme, již v nejbližších dnech se shledáme.

Vojáci poslechli a „vysmejčili“ místa ve svých příbytcích i ve svých srdcích a byli připraveni na shledání, i když některým to trvalo poněkud déle.

Příjezd boratínských rodin (28. únor 1947)

Druhý transport z Lucka (14. z Volyně) dorazil na místo určení v pátek 28. února a před tím pozdě večer zastavil na polepském nádraží. Dlouho očekávané shledání po třech letech se stalo skutečností. Bylo plné dojetí, radosti, ale také rozpaků a zklamání. Jsou to skutečně oni, ti špinaví a dlouhým úmorným cestováním unavení, nezvykle oblečení, naši blízcí? Některé, skoro tříleté děti vidí poprvé svého tátu. Představovaly si ho asi jinak a teď k němu ani nechťejí jít... „A co je to za kluka, tebe neznám“, tak mě odhání můj starší bratr v přítomí nádraží. Každý z nás, účastníků, má hluboko v paměti uložený tento obraz a snad toto líčení zvýrazní jeho poněkud vybledlé barvy.

V pátek ráno jsme se dostali autobusem zasněženou krajinou do nového domova. Sněhu bylo tolik, že bylo třeba ručně odházet závěje u železničního přejezdu, abychom se dostali do Chotiněvsi, protože i tehdy, stejně jako dnes, se tato silnice v zimě neudržovala.

Pobyt na Volyni se stal historií, tenkrát ještě neuvědomělou. Co k tomu dodat?

Protože neexistovalo spojení mezi oběma boratínskými skupinami a cenzura byla všemocná, dopisy docházely velice pozdě nebo vůbec ne, snad jenom ty rusky psané, tak se stalo, že nebylo možné se domluvit na tom, co se má z Volyně do Čech přivést. Každý přivezl to, co se mu zdálo jen trochu užitečné, ale z pohledu dalšího využití to byly nepotřebné věci - „barachlo“. Stejně tak třeba nemocné krávy či mnohokrát vyměnění koně. Zvířata musela projít tereziánskou očištnou procedurou, než mohla do českého chléva.

Nové domovy se nám zdály velice prostorné, báječně zařízené s mnoha novými a přinejmenším zajímavými věcmi. Největší novinkou pro nás všechny byla elektřina a rádio. V neděli bylo odpolední shromáždění, kde jsme se všichni přivítali s ostatními chotiněvskými občany. Toto setkání popsal Václav Chudoba v článku „Boratín se vrátil“ uveřejněném ve Věrné strážní 14. března:

Jsme všichni z bývalého Boratína na Volyni již v republice (až na jednu rodinu Anny Křížkové, pozn. aut.) a ve větší části usídlení v okrese Litoměřickém: Chotiněves, Hrušovany, Horní Řepčice, Sedlec a Soběňovice. Slavnostní uvítání našich rodin jsme měli v Chotiněvsi v neděli 2. března, kde promluvil několik řečníků, mezi nimi také pan Karel Budař z Kladna, věrný přítel Volyňských (pobýval na Českém Boratíně jako rakouský zajatec a odvezl si odtud dceru učitele - družku na celý život, pozn. aut.) a také redaktor VS pan por. Jaroslav Chudoba. Byla to chvílka opravdového přátelského sblížení a splynutí obce v jednu velkou rodinu, jež si vzala za úkol pracovat pro blaho národa a dobrou pověst nás Čechů.

Václav Chudoba

Vzpomenuto bylo také velkých obětí bratrů z Volyně při osvobozovací boji naší drahé vlasti, a těch, kdož se osvobození nedočkali, vzpomenují jsme minutou ticha. Při té příležitosti se také uplatnil pěvecký sbor boratínský, který přednesl několik sborových národních a vlasteneckých písní. Tímto vzdáváme svůj dík prezidentu Dr. Eduardu Benešovi a ministru gen. Ludvíku Svobodovi a všem, kdož se přičinili o přestěhování do našich nových domovů. Slavnost byla ukončena občerstvením, které připravily hospodynky z Chotiněvsi na uvítání svých spoluobčanů, a veřejnou sbírkou pro SČV na účel pomoci vdovám a sirotkům po padlých vojínech, která vynesla 3565 Kč.

Umístování boratínských rodin

V předešlé kapitole je uvedena cílová stanice jednotlivých boratínských rodin umístěných v našem transportu. Převážná část boratínských rodin směřovala do Litoměřic a jen několik málo do Žatce. V cílové stanici se buď nastěhovali do rodin usídlených vojáků nebo do shromažďovacích středisek. Vedení boratínské zájmové skupiny zajistilo (ve spolupráci se styčným důstojníkem MNO u osídlovací komise v Litoměřicích) několik míst pro ty rodiny, které neměly ve svém středu vojáka, aby se ihned po příjezdu měly kam nastěhovat (rodina Tomášova a Houšková do Třebutíček, rodina Antonína Albrechta, Josefa Zajíce a Václava Beneše do Konojed, rodina Miloslava Albrechta a Soňa Hnídková do Čížkovic). K svobodným vojákům se nastěhovali rodiče i sourozenci a čekali, až se něco uvolní. Celkem 39 přestěhovaných a neusídlených rodin žádalo o příděl. Některé žádosti se během prvního roku staly bezpředmětnými, protože se dcery vyvdaly a staří rodiče zůstali na výměnku. Postupně se umístily všechny boratínské rodiny. Jejich seznam je uveden v příloze.

Kupičovské a jiné běžecké rodiny, které se s boratínskými stěhovaly do Československa, jely převážně do Žatce a tam se rozmísťovaly do připravených hospodářských usedlostí. Byly to převážně rodiny bez vojáků, a proto prošly některým ze shromažďovacích středisek, odkud se stěhovaly na místo určení.

Boratínské svatby v prvních letech a v roce 2000

Stejně jako po první světové válce, tak i po druhé, ale mnohem výrazněji, vypukla erupce svateb. Nastal klid zbraní, všední život dostával klidnější podobu a obě boratínské skupiny se spojily. Navázaly se válkou přerušené boratínské známosti, vznikaly i nové. Mnohé domovy vojáků čekaly na pracovitě ruce hospodyň. Mezi příchozími boratínskými bylo mnoho děvčat s otevřenou a toužící náručí, které mohly hrdiny uspokojit a převzít otěže volných domácností.

Důkazem je následující výčet sňatků v prvních třech letech po setkání, jsou uvedeny chronologicky.

Dat. sňatku		Ženich	Nevěsta	Místo usídlení
2. 2. 1946	SŽ	Rostislav Chudoba (1914)	Thérese Wannebrouc	Paříž
16. 3. 1947	SŽ	Jaroslav Chudoba (1919)	Jaroslava Opatová	Milostín
7. 4. 1947	B	Miroslav Bohatec (1915)	Ludmila Albrechtová (1925)	Vrbice
13. 4. 1947	B	Vladislav Opočenský (1921)	Ludmila Vlková (1925)	Chotíněves
1. 6. 1947	V	Jaroslav Vlk (1908)	Marie Tomešová (1911)	Litoměřice
12. 6. 1947	B	Josef Křížek (1907)	Marie Opočenská (1909)	Hrušovany
1. 7. 1947	B	Josef Bohatec (1905)	Marie Albrechtová (1920)	Chotíněves
6. 7. 1947	SŽ	Vladislav Albrecht (1925)	Vlasta Hrubešová	Horní Řepčice
8. 7. 1947	B	Jaromír Janata (1921)	Miroslava Chudobová (1921)	Chotíněves
5. 10. 1947	SŽ	Václav Baloun (1903)	Božena Šestáková (1913)	Hrušovany
19. 10. 1947	B	Karel Šerák (1923)	Miloslava Škrabalová (1927)	Chotíněves
23. 11. 1947	SŽ	Jan Opočenský (1926)	Libuše Šeráková	Chotíněves
23. 11. 1947	Sn	Matěj Uriča	Marie Houšková (Tomášová)	Třebutíčky

2. 1948	SŽ	Jiří Švejdar (1922)	Vlasta Viznerová	Libkovice p. Ř.
4. 4. 1948	B	Bedřich Šebesta	Věra Hubalová (1926)	Sedlec
25. 4. 1948	Sn	František Lundák	Anna Albrechtová (1923)	Chotíněves
25. 4. 1948	V	Boleslav Štěpánek	Miroslava Opočenská (1917)	Soběnice
20. 6. 1948	V	Jaroslav Šulc (1914)	Marie Janatová (1924)	Libědice
17. 10. 1948	B	Rostislav Vlk (1922)	Ludmila Šeráková (1927)	Chotíněves
1948	Sn	Ladislav Michálek	Marie Nechanická (1922)	Habřina
1948	SŽ	Josef Opočenský (1924)	Vlasta Šámalová	Horní Řepčice
1948	SŽ	Miloslav Šebesta (1916)	Ludmila Feleccitas	Sedlec
18. 4. 1949	B	Bedřich Opočenský (1924)	Anna Albrechtová (1930)	Sedlec
13. 11. 1949	B	Radomír Vlk (1925)	Ludmila Švejdarová (1926)	Chotíněves
1949	V	Václav Novotný (1910)	Marie Opočenská (1923)	Libědice
21. 8. 1950	Sn	Donát Novák	Anežka Opočenská (1921)	Slatina
5. 11. 1950	B	Josef Šerák (1925)	Marie Škrabalová (1931)	Chotíněves

Vysvětlivky: B oba partneři z Boratína
 V jeden z Boratína a druhý z Volyně
 SŽ ženich z Boratína, nevěsta z ČSR
 Sn nevěsta z Boratína, ženich z ČSR

Boratínské svatby se konaly ve stejném duchu jako na Volyni s novým prvkem, a to stělbou do vzduchu, aby se novomanželům nerodily hluché děti. Některé zvyklosti se staly předmětem kritiky a postupně z pořadu vymizely, např. házení svatebních koláčů či drobných mincí do řad přihlížejících spoluobčanů stojících před kostelem či před místem konání svatební hostiny. Svatby byly zprvu s četnými hosty a jak se hospodářská situace po válce nevylepšovala, postupně hostů ubývalo.

Svatba Vladislava Opočenského
s Ludmilou Vlkovou

Ještě po roce 1950 vzniklo několik nových manželství z boratínských, případně volyňských mladých lidí. Z dnešního pohledu zdravého vývoje populace to nebylo nejideálnější, ale boratínský životní styl se podstatně lišil od životního stylu nových občanů v pohraničí, přicházejících z mnohých míst republiky či Evropy. Např. i v Chotíněvsi žily české rodiny z Jugoslávie a Rumunska. Splynutí s okolím trvalo v novém boratínském prostředí kolem patnácti let, zejména po jednotné školní i mimoškolní výchově.

Svatba Miroslava Bohatce s Ludmilou Albrechtovou

Z těch boratínských, to byly ještě tyto novomanželské dvojice: Bedřich Křížek a Vlasta Balounová (1951), Ladislav Šerák a Jaroslava Chladilová (1953), Milan Janata a Anna Šeráková (1955), Josef Vlk a Anna Albrechtová (1956) a Jiří Opočenský a Anna Vlková (1964).

Volyňských dvojic se nám podařilo objevit mnohem více: Rostislav Cendelín a Marie Pokrupová (Bž 1948), Václav Kuchyňka a Božena Šeráková (Bn 1951), Josef Sazeček a Zdena Albrechtová (Bn 1953), Miroslav Čurda a Vlasta Vlková (Bn 1955), Rostislav Styblík a Dagmar Janatová (Bn 1955), Vlastimil Holý a Anna Chudobová (Bn 1956), Miloslav Chladil a Božena Holá (Bž 1960), Jindřich Opočenský a Vlasta Styblíková (Bž 1961), Vratislav Balák a Marie Šeráková (Bn 1962), Lubomír Vlk a Eleonora Listovská (Bž 1959), Rostislav Knob a Dobromila Albrechtová (Bn 1962)

Por. JAROSLAV CHUDOBA,
jednatel SČV a red. Věrné stráže

Velká událost v rodině Volyňských

JAROSLAVA OPATOVÁ,
učitelka hudby

se rozjiždějí na společnou cestu životem, kterou nastoupí dne 16. března ve 14.30 hod. v českobratrském chrámu v Žatci. Aby tato byla šťastná a ozářena paprsky spokojenosti, k tomu se svými upřímnými přáními připojují:

Svaz Čechů z Volyně, ústřední výbor
Volyňské družiny „Domovinu“, Žatec
Zájmová skupina Boratín
Okresní odbočka SČV Podbořany
Kruh přátel volyňských Čechů v Žatci,
Blatně, Podbořanech a Horš. Týně
Odbor žen při Svazu Čechů z Volyně,

Odbor mládeže při Svazu Čechů
z Volyně, Žatec
Skupina udržených katolické mládeže
při klášteře kapucínů v Žatci
Odbočka č. 1 Praha
Okresní odbočka SČV Horš. Týn
Malinský fond KPČV Žatec

Administrace Věrné stráže
Josef Foitík
Jindřich Dušek
Jiří Řebl
Václav Širc
Josef Kelner
Lída Černá
Čeněk Krejčí

Tedy bratr Chudoba se žení. Jeden z nejmladších pracovníků Svazu a Věrné stráže se rozhodl, že nebude dále vést život mládežnický a očistí se. Změní tedy celý svůj život, a my jsme všichni přesvědčeni, že ho změni k dobrému a že to bude krok, který přinese ještě zintenzívnění jeho tak velké práce v našem volyňském ústředí.

Při této příležitosti chceme našemu drahému bratru říci pár opravdu upřímných slov. Kdýbychom mu je říkali při nějaké obyčejné příležitosti, tak by nám řekli, že mu lichotíme, nebo něco od něj chceme. Jsme dalecí od obou těchto věcí. Jeho srdece bude v této době plně očekávání krásných věcí a proto přijme i naše upřímná slova, která musíme jako lidé říci tomu, koho máme opravdu a ze srdce rádi, a komu věří Svaz za více jak mnoho. A proč tě máme rádi? V prvé řadě pro tvoje osobní kvality, pro tvoji obětavost a osobní skromnost až evangelickou, za tvoje upřímné kamarádství, které pro své spolupracovníky máš, a za všechna slova, která hned skutky dokazujíš ke každému jednotlivci a k celému Svazu.

Pokud se tělo tvé práce ve Svazu, tu nedovedeme dnes ani přehlédnout, natož ocenit. Víme jenom, že jsi tu práci dělal poctivě, věrně a s láskou. Tobě to snad ještě nikdy neřekli osobně, ale oni to cítil u svého, dnes ještě poněkud zavrátého srdce, jako já jsem to cítil v Horš. Týně u západní „věrné stráže“, která je daleko od ústředí Svazu a která si docela jinak uvědomuje slovo „Svaz“.

V neděli dne 16. března ve 14.30 hod. bude s tebou, bratře Chudoba, a s královnou tvého srdce celé volyňské bratrstvo. Bude tě v duchu doprovázet na prvním kroku nového života, tak, jak to každý dovědeme, jeden modlitbou, druhý telegramem, třetí dopisem, jiný zase ruky stiskem neb upřímným volyňským pohledem. Tyto naše projevy pak spojí se v jeden pramen, který tobe a své vyvolené vykouzlí úsměv a na oku slzu radosti, která zvláští tvé srdce jistotou, že jsi voil dobře a že tvůj budoucí život bude opravdu šťastný a spokojený a že ze svého štěstí budeš i druhým rozdávat.

Ode všech a za všechny tě pozdravují spolupracovníci!

Svatba Jaroslava Chudoby – první „poloboratínská“

V těchto zářijových dnech magického roku 2000, kdy se práce na Historii Českého Boratína chýlí ke konci, je památka na Boratín stále živá a snad v důsledku našeho zájmu o boratínské informace ještě živější než před několika lety.

V slunečném devátém zářijovém dni se sešlo v chotiněvském kostele mnoho bývalých boratínských občanů i jejich mladších potomků na svatebním obřadu. Snad naposledy se v uzavíraném manželství Jaroslava Šeráka a Marty Vlkové spojily přímí potomci rodin, které tvořily základ Boratína. Jména Albrecht, Chladil, Nechanický, Šerák, Škrabal, Vlk a Zajíček najdeme v rodokmenu jejich předpokládaného potomka.

*Poslední poboratínská svatba
Jaroslava Šeráka s Martinou Vlkovou*

Koncem září roku 2000 dovršil manželský pár Vladislav Albrecht–Franců s Libuškou z domu Opočenskou–Klempířovou šedesát let společného života. Tuto událost - „diamantovou svatbu“ oslavili při dobrém zdraví a v plné duševní svěžesti v kruhu svých sourozenců, dětí, vnoučat a pravnoučat, těsně před vydavatelskou uzávěrkou boratínské historie.

Těch, kteří se dožili této významné rodinné události na Boratíně snad vůbec nebylo. Teprve po přestěhování do nových vhodnějších podmínek se věk prodlužoval a mnohá manželství, uzavřená na Boratíně, mohla oslavit šedesátileté jubileum - kopuleté manželství.

Byli to:

Václav Baloun a Božena roz. Šebestová v Litoměřicích v r. 1957

Josef Albrecht a Marie roz. Hubalová v Olomouci v r. 1970

Bedřich Šebesta a Božena roz. Balounová ve Zlíně-Malenovicích v r. 1980

Vladislav Vlk a Anna roz. Albrechtová v Chotiněvsi v r. 1980

Bedřich Albrecht a Marie roz. Opočenská v Chotiněvsi v r. 1987

*Diamantová svatba
Vladislava Albrechta a Libuše Opočenské*

BORATÍN V NÁS

Pokus o přenesení „boratínského” životního stylu • Vzdělávání poslední boratínské generace • Boratín v nás a my na Boratíně • Jubilejní rok 1997 • Boratínští potomci v Americe • Rodokmeny boratínských rodin • Boratínské osobnosti a boratínští nestoři • Chvála boratínským matkám • Tečka nakonec

Politická situace se v Československu začala vyjasňovat. Komunistická strana vyhrála na jaře 1946 volby a chystala se ujmout moci a nastolit cestu k socialismu. Odmítla „Marshallův plán” obnovy Evropy a po únorové revoluci v r. 1948 pod patronací sovětských poradců prosadila socialistické výrobní vztahy. Toto jsou známá fakta z hodin dějepisu, ale co to znamenalo pro přistěhované volyňské Čechy, usazené převážně na venkově, to bychom chtěli připomenout. Zrušení soukromého podnikání a soukromého vlastnictví půdy už jednou zažili v roce 1939 při okupaci Volyně. Takový vývoj jistě neočekávali. Dočkali se obdobného vývoje i v politickém působení, i když forma prosazování komunistické ideologie nebyla tak brutální, ale zato rafinovanější. Naštěstí českoslovenští komunisté neměli k dispozici ani Sibiř, ani polární bílé medvědy, ani pustiny Kazachstánu, pouze jáchymovské uranové doly. To všechno si uvědomovali volyňští reemigranti, a tak, kde byli v menšině, podrobili se bez velkého nátlaku. Tady je třeba připomenout, že komunističtí vůdci měli všechno promyšleno již v období osídlování pohraničí v roce 1945 a 1946, a nepřipustili v jednotlivých obcích větší koncentraci Čechů z Volyně. Jen tam, kde se jim to nepovedlo, byly s kolektivizací problémy. Například v Chotiněvsi, kde se usadilo 17 boratínských a 1 ozeranská rodina, vzniklo jednotné zemědělské družstvo až v roce 1956 jako jedno z posledních družstev v litoměřickém okrese.

Pokus o přenesení „boratínského” životního stylu

Aby bylo možno obnovit a uplatnit boratínský životní styl, bylo třeba vytvořit podmínky, tj. zřídít farnost, zvolit duchovního a staršovstvo, obnovit činnost všech církevních institucí - sdružení mládeže, nedělní školy a pěveckého sboru a obstarat bohoslužebnou místnost, nejlépe postavit vlastní kostel.

Podmínkou pro zřízení nové farnosti byl počet jednoho tisíce duší dané církve, avšak volyňských evangelíků usazených ve východní části okresu bylo kolem tří set. V Encovanech a Habřině byly kazatelské stanice třebenického sboru. Encovanští evangelíci byli převážně potomci pobělohorských exulantů, kteří se sem přistěhovali po první světové válce (r. 1924) z polského Zelova, v počtu kolem dvou set. Do Habřiny a okolí se přistěhovalo několik rodin z vnitrozemí. Počet evangelických duší nikdo neznal, a tak ihned v první polovině roku 1947 zorganizoval boratínský duchovní, farář Jaroslav Opočenský (byl zároveň pověřen rozmisťováním exulantů v Československu), sčítání evangelíků v tehdejším úštěckém soudním okrese (asi padesát obcí ve východní části litoměřického okresu). Podle hlášení předsedů MNV (místní národní výbor) žilo v tomto území 1048 evangelíků. A tak bylo na sborové

schůzi 20. července rozhodnuto odeslat synodní radě (nejvyšší orgán československé církve evangelické - ČCE) žádost o zřízení samostatného sboru v Chotiněvsi s kazatelskými stanicemi v Encovanech a Habřině (ta byla později kvůli lepšímu spojení přenesena do Úštěku).

Boratínská mládež ve Vrbsci roku 1947

Žádost byla podána 21. září 1947 a souhlas přišel ještě do konce roku. Bohoslužby se v Chotiněvsi konaly pravidelně v sále u Kopeckých (čp. 53, volyňská evangelická rodina z Ozeran) a cvičení sborového zpěvu u Rostislava Vlka (čp. 50). Nedělní škola se konala v každé obci, kde bylo alespoň pět evangelických dětí školou povinných.

Mládež, i když rozptýlená do několika obcí, se scházela

Budování kostela v Chotiněvsi

Již v době usidlování na podzim roku 1945 pamatovali boratínští vojáci na kostel. Nejprve se chtěli usídlit v té obci, ve které stál evangelický kostel. Když se taková německá obec nenašla, mysleli alespoň na místo, kde by mohl být kostel postaven, až se situace trochu uklidní. Vybrali tedy asi půlhektarový pozemek na horním konci Chotiněvsi s výhledem do kraje a poblíž železniční zastávky Horní Řepčice. Tam měl stát kostel a fara obklopené zelení, jako na Boratíně.

Nepochybně k tomuto kroku přispěla přítomnost boratínského faráře Jaroslava Opočenského, pro kterého se stala stavba zdejšího kostela doslova posláním. Měl již bohaté zkušenosti se stavbami kostelů svépomocným způsobem. Organizoval stavbu kostela na Volyni, nejdříve v Ozeranech a pak v Kupičově. Jako dvanáctiletý kluk byl jistě uprostřed dění při stavbě boratínského kostela, vždyť jeho otec Josef Opočenský byl tehdy kurátorem boratínského sboru a hlavním organizátorem stavby.

Poválečné podmínky v Československu se sice značně odlišovaly od těch volyňských po všech stránkách, ale hlavně nebyla k výstavbě církevních staveb politická vůle. Opravovat, případně rekonstruovat, to ano, ale stavět? Vždyť byl katastrofální nedostatek stavebního materiálu a stavební kapacity byly pod dohledem státních ústředních orgánů s plánovaným využitím na několik let dopředu. Ale vůle byla silnější, a tak na sborovém shromáždění 11. června 1950 oznamuje farář Opočenský svým farníkům radostnou zprávu, že má předběžný souhlas s výstavbou kostela od církevního tajemníka ONV v Litoměřicích i od synodní rady. A nejen souhlas, ale také přísliby finanční pomoci z obou míst. V další bohaté diskusi se řeši-

ly otázky, kde sehnat materiál a jak zajistit dopravu tohoto materiálu na staveniště, kde sehnat brigádníky na stavební práce a jak práci nejlépe zorganizovat. Bylo dohodnuto, aby farář obstaral povolení, zadal projekt kostela, dále jednal s úředníky a stavaři a organizoval veškerou práci spojenou se stavbou. Hospodáři s povozy měli dopravit potřebný materiál a ostatní farníci pomáhat při rozebírání domů určených k bourání - k získání cihel i stavebního kamene do základů (z opuštěné výletní restaurace na Hořidlech a z domů v nedaleké obci Mladé) a při čištění cihel. Během letních měsíců byl stavební materiál dopraven na staveniště (70 kubíků písku, 30 tisíc cihel, 150 q vápna, množství kamene i prken).

Jako student reálného gymnázia jsem byl pověřen, abych pro projektanta proměřil střešní konstrukci chotiněvské cihelny, která byla určena k demolici. A rozměry této konstrukce byly určující pro rozměry budovy kostela. Cítil jsem se tímto úkolem poctěn a dal jsem si záležet na tomto proměřování a následném grafickém znázornění konstrukce (šířka 10 a délka 16 m).

Architekt Bareš předložil projek a rozpočet na stavbu kostela ve výši 1 700 000 Kčs. Bylo třeba tuto částku obstarat a rozhodnout o pokračování stavby. Pan farář Opočenský opět vyjednával a v září na schůzi staršovstva sdělil výsledek své neúnavné práce: Krajský národní výbor v Ústí nad Labem slibuje 500 000 Kčs, synodní rada v Praze dá 150 000 Kčs, Jeronýmova jednota poskytne jako „hlavní dar lásky pro rok 1950“ částku ve výši 300 000 Kčs, chybí tedy 750 000 Kčs. Staršovstvo odhaduje příspěvek farníků ve výši 300 000 Kčs.

Zbývající částka se musí ušetřit na stavebním materiálu z bouráček a tím, že pomocné stavební práce vykonají farníci a jiní brigádníci zdarma. Staršovstvo rozhoduje zahájit stavbu ještě tentýž rok a to vybudováním základů.

Hlavní organizátor pojal výkop rýhy pro základy jako společenskou akci a pozval na brigádu všechny duchovní z Podřípského seniorátu. Přijeli téměř všichni (devět) a spolu s ostatními brigádníky byly výkopy pro základy hotovy během několika dnů. Senior Somolík zapsal do pamětní knihy následující řádky: *S prosbou za požehnání a v bratrské jednotě začala stavba chrámu v Chotiněvsi, za sněhu, zimy a teplém doufání.* Následovalo vyzdění základů a v neděli 10. prosince 1950 bylo slavnostní posvěcení základů.

Samotný akt spočíval v tom, že byl do základů kostela zazděn pamětní list. Farář Opočenský před všemi přítomnými vložil do připravené lahve svinutý list, na kterém byly sepsány stručné dějiny sboru. Láhev zapečetil a vsunul do připraveného otvoru v základech a zednický mistr p. Bělina otvor zazdil. Poté na základní kámen poklepalí konsenior Varcl (senior Somolík byl nemocen), farář Opočenský, Ing. Arch. Bareš a stavební mistr Bělina.

Při této slavnosti se uplatnil znamenitě pěvecký sbor.

Během zimního období byl na stavbě klid, ale připravovalo se pokračování na jaro - bylo třeba zkonstruovat lešení vlastními silami, sehnat chybějící stavební materiál, zajistit zedníky a ostatní stavební profese, připravit hladký průběh stavby, zajistit občerstvení pro mistry

Farář Opočenský ukládá listinu do základů kostela

a dělníky, protože téměř všichni budou pracovat mimo své zaměstnání, o dovolených a v odpoledních hodinách pozdě do noci.

Všude byl a všechno řídil neúnavný farář Jaroslav Opočenský. Měl na starosti dohled a řízení stavebních prací (na stavbě byla neustále jedna osoba z vlastních řad farníků, která znala každodenní pracovní program, aby informovala příchozí brigádníky, co mají dělat). Aby se mohlo dělat co nejdéle a v pohodě, připravovala Marie Janatová vedle v domečku vydatné občerstvení ze surovin, které donesly hospodyňky.

Práce pokračovala úspěšně kupředu, i když problémů k řešení bylo mnoho, zejména se sháněním chybějícího materiálu, protože v tehdejší době na volném trhu vlastně žádný nebyl. Všechn materiál šel na plánované a státem řízené stavby a dokončování těchto staveb se přesto vleklo roky. Staršovstvo s farníky v čele s farářem však měli v plánu dokončení stavby kostela ještě v tomto roce, aby tradiční štědrovečerní slavnost mohla být uspořádána jako na Boratíně. I architekt Bareš byl častým hostem na stavbě, aby poradil a zkontroloval, co bylo třeba. Například umístění z Boratína dovezené kazatelny a stolu Páně. (Ale dovezené varhany nebylo možno pro jejich značné poškození instalovat).

Na schůzi staršovstva 23. října informuje farář Opočenský, že stavba se blíží ke konci a že během několika dnů bude kostel vymalován. Zbývá tedy uklidit vnitřek kostela po malíři Františku Bednářovi (malíř kulís Národního divadla v Praze), nastěhovat lavice a uspořádat prostranství kolem kostela. Slavnost vysvěcení chrámu byla stanovena na 18. listopad 1951. S farníky byl projednán program slavnosti a stanoveny úkoly pro jednotlivé pracovní skupiny tak, aby slavnost vysvěcení měla důstojný průběh.

Než dáme slovo faráři Františku Janovskému z Roudnice, který slavnost zdokumentoval a zveřejnil v časopise Český bratr (č. 10, ročník 1951), chtěl bych uvést náklady na stavbu kostela:

Novostavba kostela v Chotíněvsi 1952

v penězích bylo během stavby vydáno 1 688 585,90 Kčs, farníky bylo odpracováno celkem 7 800 hodin a s koňmi 1 450 hodin. Hodnota materiálu z bouraček byla vyčíslena na 109 200 Kčs a hodnota svépomocí postaveného lešení částkou 115 000 Kčs. Celková hodnota kostela byla vyčíslena na 2 044 185,90 Kčs.

Z uveřejněného textu vyjímáme: *K otevření chrámu Páně došlo 18. listopadu 1951 za přítomnosti synodního seniora ThDr. Viktora Hájka, seniora Zdeňka Somolíka, sedmnácti duchovních a čtyřech zástupců státních úřadů. V tento den se shromáždili domácí i hosté - a těch bylo mimořádně mnoho jak z většiny sborů seniorátu, tak i mimo seniorát - u domu, v němž byla dosavadní modlitebna. Poděkováním majiteli domu a rozloučením byla uzavřena první část obřadu. Odtud se společně stoupalo vzhůru k vyvýšené rovině nad Chotíněvsi, kde jest postaven nový chrám podle Ing. arch. Bareše.*

Před chrámem shromáždění pozdravil chotíněvský kurátor Jaroslav Chudoba, dvě dívky (Maruška Chudobová a Anička Vlková, pozn. aut.) pak přivítaly synodního seniora a předaly

mu klíče od chrámu. Zsvěcení chrámu provedl, stejně jako při prvních službách Božích odpoledne posloužil kázáním, synodní senior ThDr. Viktor Hájek. Poté přednesli pozdravné projevy přítomní faráři Z. Somolík, F. Varcl, F. Janovský, Vl. Sláma, J. Matějka, L. Vrba, J. Svoboda, J. Tobiáš, J. Semeradt, diakon J. Tomeš a laičtí zástupci mnohých sborů. Program doplňovaly pěvecké sbory z Roudnice n.L., z Ústí n.L. a domácí. Nakonec promluvil místní duchovní vikář Jaroslav Opočenský, který vyslovil radost nad zdařeným dílem. Společným zpěvem „Pod ochranou Nejvyššího“ byla slavnost ukončena.

Za zmínku stojí, že scénář slavnosti v Chotiněvsi byl podobný tomu boratínskému v roce 1907 a že hlavním organizátorem tehdy byl Josef Opočenský a nyní jeho syn Jaroslav.

Vzdělávání poslední boratínské generace

Pokud prožili příslušníci poslední boratínské generace svoje školní léta v mírovém období, všichni dosáhli nejméně základního školního vzdělání. Většina této generace, zejména ti mladší, odmaturovala již v Československu na středních školách všeho druhu. Nejhůře na tom byly ročníky 1922 až 1934, kterým druhá světová válka znemožnila plynulé vzdělávání během ní, protože v některých měsících byly otevřeny pouze obecné školy. V poválečných letech do odjezdu z Volyně pak mnozí museli doma v zemědělství zastat práci vojáků a rovněž mladí vojáci v Československu museli myslet na zajištění budoucích domovů pro sebe i pro své rodiny a ne na školu.

Československá vláda si uvědomovala, že tady existuje určitý handicap příchozích reemigrantů v přípravě na životní povolání i při následném uplatnění. Proto vydala prostřednictvím ministerstva školství výnos z 3. 6. 1946, kterým upravila podmínky vstupu do československých škol nejen volyňským reemigrantům (viz Věrná stráž č. 12 z r. 1947 „Kam s volyňskými studenty?“). Podle něho *mohou být žáci, kteří naposledy navštěvovali některou cizozemskou školu, odpovídající naší střední škole, přijati do zdejších středních škol beze zkoušky, předloží-li tyto doklady: křestní nebo rodný list, doklad o československé státní příslušnosti nebo aspoň o tom, že o ní požádali a doklad o návštěvě cizozemské školy, odpovídající naší střední škole. Mohou být přijati nejvýše do třídy, kam by patřili podle věku. Pro školní rok 1946/47 platí zásada, že do jednotlivých tříd gymnázií mohou být zapsáni žáci podle věku, kterého dosáhli nejpozději do 31.12.1946: I.tř.- 11 let, II.tř.-12 let až VIII.tř. -18 let. Poněvadž pro rozdíly v osnovách nebyly probírány na cizozemské škole všechny předměty, kterým se vyučuje u nás, může být z takových předmětů povolen odklad klasifikačních zkoušek do konce školního roku 1946/47, prakticky do konce srpna 1947. To se týká především češtiny. Nestačí-li žák požadavkům třídy, do níž byl podle věku zařazen, mohou rodiče požádati ředitelství ústavu, aby byl ještě během školního roku přeřazen do třídy nižší. Vráť-li se někteří z volyňských studentů až koncem tohoto školního roku, bude jim poskytnut další odklad k vykonání zkoušek z češtiny a jiných předmětů, kterým se neučili.*

Přestěhování do Československa nastaly podstatně lepší podmínky pro studium a tak mnozí v denním studiu a ti starší v externím dálkovém studiu absolvovali některou z vysokých škol. ČVUT v Praze absolvovali a titul Ing. získali: Jan Chudoba v r. 1960, Jiří Opočenský (1968) a Josef Vlk (1956). Univerzitu absolvovali a titul promovány pedagog (dnes magistr) získal Jaromír Hubal (1958?) a titul promovány filolog Jaroslav Chudoba (1959) - absolvoval Vysokou školu ruského jazyka a literatury. Několik studentů muselo vysokou školu po roce 1948 opustit: Rostislav Kolačev medicínu a Jan Šebesta techniku, snad z politických důvodů.

Boratín v nás a my na Boratíně

Zejména starší lidé z třetí boratínské generace se vraceli ve vzpomínkách na Volyň a na Boratín a sledovali z povzdálí tamní vývoj. Mnozí udržovali sporadický písemný styk se vzdálenými příbuznými či s bývalými pomocníky v českých domácnostech, kteří také nemohli zapomenout na soužití s českými kolonisty.

A jak to vypadalo na Boratíně v prvních deseti letech po našem odjezdu se dozvídáme ze vzpomínek členů rodiny Anny Křížkové provdané Vitoušové, které vyjádřil její syn Josef Křížek a které uvádíme v nezměněném znění:

Život mezi Ukrajinci byl velice těžký. Chápali Čechy a Slováky (tak říkali těm Ukrajincům, kteří se přistěhovali ze Slovenska, pozn. aut.) jako vetřelce a dávali to velice důrazně najevo. Naše rodina byla poslední soukromě hospodařící rodinou v Boratíně. Všichni ostatní, ať již Ukrajinci nebo zbylí Slováci (podstatná část slovenských Ukrajinců se vrátila na Slovensko, pozn. aut.), již v té době pracovali na státním (na bývalých českých pozemcích, které připadly státu, pozn. aut.). Má matka musela také pracovat - na plný úvazek a našemu vlastnímu hospodářství se mohla věnovat až poté. Bála se totiž, že bychom mohli přijít o polnost. Jakékoliv vybočení z řady se ihned trestalo, právě i odebráním majetku. Navíc odvody státu byly tak vysoké, že jsme museli část úrody schovávat, abychom měli na zasetí nebo sadbu. Pamatuji si, že jsme s matkou a sestrou úrodu po nocích zakopávali. Hodně jsme se báli státních úředníků, dnes už si nepamatuji, jak se jim říkalo, ale nezapomenu jejich práci. Sepisovali všechnu majetek, počet dobytka, dokonce i slepic.

Josef Křížek

Protože jsme neměli možnost nikoho zaměstnávat, už v předškolním věku jsem pracoval. Denně jsem vyháněl krávu na pastvu, abych se mohl alespoň nějak podílet. V období sklizně jsme si najímali pracovníky. Ukrajinci si pochopitelně brali mzdu, ať už v penězích nebo v naturáliích, ale bylo těžké je k práci přimět. Nejsnazší to bylo, když měli nouzi. Jakmile si však nějaké peníze vydělali, už se jim pracovat nechtělo. Stačilo jim překonat přechodnou nouzi. Se Slováky to bylo snazší. I jim se jako „cizincům“ žilo mezi Ukrajinci těžko, sami od sebe nám pomáhali, stejně jako my jim. Fungovala mezi námi solidarita.

Na Ukrajince vzpomínám velmi bolestně. Byli násilní, holdovali alkoholu, měli sklony parazitovat na jiných. V době našeho života v Boratíně jsme se naučili nezamykat dveře, abychom umožnili ukrajinským bandám snadno vyplenit náš dům. Obrana proti nim nebyla a my jsme měli alespoň jistotu, že nám nezničí dveře. Tato situace se pro nás zlepšila, až když maminka vzala do podnájem rodinu ruských lékařů. Jejich přítomnost nám zaručila relativní klid. Ukrajínští obyvatelé potřebovali lékaře, proto byl náš dům, po dobu jejich pobytu u nás, stranou loupeživých zámů.

Doktoři nám nakonec pomohli k odjezdu do Čech. Přibližně 7 let jsme čekali na povolení vycestovat a statek od nás doktoři nakonec koupili. Část nám zaplatili penězi, část chirurgickými nástroji a lékařským vybavením. Za peníze jsme nakoupili zlaté hodinky, náramky a jiné šperky, protože to byla jediná alespoň trochu rozumná investice. Lékařské nástroje se ukázaly jako bezcenné, věnovali jsme je tedy později ašské nemocnici.

Po Stalinově smrti v roce 1953 na přelomu padesátých a šedesátých let se cestování za hranice trochu uvolnilo a mnozí toho využili k návštěvě rodných míst. Také do Československa přijížděli „na pozvání“ z okolí Boratína ukrajínští přátelé s plnými kufrů jídla, protože

sovětská propaganda hlásala, že u nás je bída a hlad. Jaký byl jejich údiv, když viděli výkladní skříně plné u nich nevidaného sortimentu, lze si snadno domyslet (dokládají Křížkovi, Nechaničtí, Šerákovi i Vlkovi). Čeští návštěvníci Boratína přijížděli se smíšenými pocity. Mluvili o přátelském přijetí, ale nemohli se smířit s proměnami „jejich“ milované vesničky. Po několika letech života v českém prostředí se jim zdálo, že kopce někdo vyrovnal, domy zmenšil a hlavně z „Forty“ někdo musel odebrat pořádnou vrstvu hlíny. Příměstský charakter zástavby bez zahrad a hospodářských budov změnil výrazně vzhled Boratína. Vyrostlo tu mnoho nových budov a staré české se opravily nebo zbouraly, postavily se menší a k jinému účelu. Z prostorných dvorů se staly záhumenky a místo okrasných květin v zahrádkách nakukovala do oken bujná bramborová nať. Také chloubou boratínských - „ohromná“ budova záložny změnila vzhled nástavbou jednoho patra a z kostela se stal kulturní dům a později skladiště „sovchozu“ (státní statek).

Většina boratínských občanů se do dřívějšího domova nevypravila a ponechala si jej v paměti tak, jak si ho uložila při svém odchodu. K připomenutí boratínského života sloužila mnohá výročí, zejména kulatá výročí události nejdůležitější - návratu do země svých předků. Podle toho, jaký byl program setkání, sjížděli se boratínští do kostela v Chotiněvsi nebo do společenských prostor občanských v Horních Řepčicích, Liběšicích či v Chotiněvsi. Nebo dopoledne do kostela a odpoledne do sálu, alespoň bylo více času na vzpomínky. Program zajišťovali buď vojáci v SPB nebo staršovstvo sboru, prostě po boratínsku ruku v ruce.

I my jsme se vypravili po stopách předků v květnu 1996, když jsme připravovali program pro druhé setkání potomků učitele Josefa Vlka. Cestovali jsme autem na Boratín přes jeho rodiště na Moravě a přes bojiště mnohých boratínských hrdinů - Duklu. I na Ukrajině proběhla změna politického systému a Ukrajinci si po mnoha staletích mohou vládnout sami. Dlouholeté usilování dosáhlo svého cíle. Přijetí na Boratíně bylo srdečné, zejména při nedělních pravoslavných bohoslužbách v našem evangelickém kostele.

Překvapila nás změna prostředí k lepšímu i k horšímu vzhledem k tomu, jak jsme si jej pamatovali, i proti tomu, jak jsme se o něm dozvídali od předchozích návštěvníků. Upravený hřbitov byl tím nejpříjemnějším zjištěním. Potěšilo nás, že v kostele na čelní stěně byl obnoven na obou stranách dlouhý, zlatým písmem česky psaný biblický text, který byl v předchozích dobách odstraněn (několikrát zabílen).

Tady nás prostředí inspirovalo k myšlence zvýraznit trvalejším způsobem památku na Čechy, kteří tu žili. Ve stejnou dobu se zrodila i myšlenka na soustředění písemných a jiných památek přibližujících život na Českém Boratíně a možná na sepsání „Historie“, kterou právě dočítáte.

Vrátili jsme se s manželkou poznamenáni boratínským syndromem a začali jsme

Na Boratíně po 20 letech

soustřeďovat informace o životě obyvatel na Českém Boratíně. V následujícím roce jsme oba definitivně odešli do důchodu a Boratín se nám stal zajímavým a napínavým zaměstnáním, vyplňujícím veškerý denní a mnohdy i noční čas.

Jubilejní rok 1997

Toho roku jsme si připomínali následující výročí:

125 let od založení Českého Boratína

110 let od založení nového hřbitova a postavení „Forty“

90 let od vysvěcení kostela

85 let od uvedení budovy záložny (společenského domu) do provozu

50 let od data vystěhování z Českého Boratína

Tento rok byl tedy nejhodnější příležitostí k instalování trvalých památek na boratínské Čechy v místě, kde se lidé tří generací v bolestech rodili, žili a umírali.

Nikoho jsme se moc neptali a jednali. Teprve když jsme již věděli, že náš úmysl je uskutečnitelný, seznámili jsme ostatní dosud žijící boratínské občany s tím, že jsme objednali pamětní desku na budovu kostela a postavení pomníku na hřbitově. Využili jsme k tomu shromáždění boratínských občanů a jejich přátel na vzpomínkové slavnosti k padesátému výročí našeho návratu dne 10. a 11. května 1997 v Chotiněvsi. Tam jsme se pochlubili prvními boratínskými informacemi a videozáznamem „Po stopách našich předků“ z loňské cesty na Volyň. Pozvali jsme všechny boratínské na slavnost odhalení památek na Boratín s cestovní kanceláří Pancest ze Žatce. Tuto vzpomínkovou slavnost popsal Jaroslav Chudoba ve volyňském Zpravodaji těmito slovy:

Jar. Chudoba

Český Boratín vzpomínal.

V sobotu 10. května 1997 ožila malá víska Chotiněves na Lito-měřicku pozoruhodnou účastí bývalých občanů Českého Boratína při vzpomínkovém setkání u příležitosti 50. výročí hromadného návratu

z Volyně do Čech. Zúčastnili se ho především zástupci té nejmladší generace, protože čas, ten neúplatný vládce nad lidskými životy, nám nejen vepsal do tváří pohnutou historii našich osudů, ale vybral si také svou hojnou daň, kterou nikomu nesleví.

Již vkusná pozvánka se základními informacemi, programem setkání, podrobnou mapkou blízkého okolí a výňatkem z poselství prezidenta Dr. Edvarda Beneše

Program nazýval únavný, jak by se z výročí zdálo, díky přítelkám atmosféře a pohostinství dnešních boratínských občanů. Základní bodem byly a pomyšlů byla v reálu pravoslavného duchovního, odhalení pamětní desky a pomníku bylo společným dílem české a ukrajinské strany. Pamětní desku vystřihli oba duchovní, úřední potřeby uložili v knižnici občanského sdružení (Chotiněves), hostitelé vlnětské univerzity Roman Štřího a za českou stranu Josef Vlk. Při odhalení pomníku přemluvil velice smutně chotiněveský evangelický farář Edouard Mlita (křesťanská, křesťanská poselství), přítel a spoluprávník smutného presidenta. Při odhalení pomníku promluvil boratínský náčelník, profesor teologické fakulty Karlovy univerzity v Jihlavě Milan Kolář a zdůraznil politickou jednotu a spolupráci všech křesťanských církví. Tento potají proložený způsob boratínských evangeliků byl základem vývozu pravoslavného duchovního, aby se dněti sponová neděle stala každoročně dnem společného připomenutí této události, připomínající povět Čechů na Volyň. Nakonec Mlita Štříhovali pozvali boratínské občany o udržování důstojného potěšení i na českém hřbitově.

Kulturní program v nové škole, dříve nedostatečně, ale postavené během poselství roku, byl proslulým vlasteneckým duchem. Připomínal naše omezené potěšení občanů a únavou. Účastujícími byly děti předškolního i školního věku, oblečené do ukrajinských krojů. I když už jsme poselství lidal a únavu, bylo to velice málo a sportovní vztahy představitelů přítelkousk únavou.

Dobře si lidé potěšovali i během hřbitova, a když později oběda, sestřivající z ukrajinských speciál (přední, polní, smažený halibut, marinovaný ryba osobit

upravené přílky musu apod.). Všichni byli hajpové, kteří se osudních dních bujst epše zvládnou. Nechceme-li přílky ani potěšit množstvím ukrajinské války. Nemohly rhybět ani projev komunisté přetěšit prostřední.

Janů Ždaník Bůra vyvolal české hesly, aby připěš ve sběru na dostavení školy a vybranou částku předal řodiči školy, - národně přeměsto hlavního města Prahy Pochůl. Duřina Martinovská pozvala boratínské děti na týdenní pobyt do Prahy v květnu přitěho roku.

Josef Vlk předal ústně boratínským organizátorům a potěšoval všem. Věšl se Zasloužil o instalaci pomníku vyznání. Jako by měl, že i na ústně boratínské upřeny problémy do minulosti, přivázal s sebou ukládné expozitury připomínající existence Českého Boratína a přetěš je vznikajícímu boratínskému muzeu, řidiči školy. Byl to originál projektu evangelického kostela z roku 1901 a pomník obelisků situánu historii Českého Boratína (1873-1947) a řidiči desek historických fotografií z Českým a ukrajinským dopisováním textem.

Co měl na zvěř. Šel ješit poznámka, že přitěšit přitěšit přitěšovali v podrobných historických v boratínských dopisováním, kam byli řidiči řidiči řidiči a s láskou a úctou pohádkou. Šel ješit jako řidiči školy. Křivý boratínský Čech využil k důkladnému studium všech z miláři zvěřování.

Text ze Zpravodaje č. 8/97

Josef Vlk informoval také o přípravě k vydání kroniky obce včetně jednotlivých rodin. Český Boratín byl evangelickou obcí a tím se dost odlišoval od jiných. Knihou, která v žádné rodině nechyběla, byla Bible kralická.

Již více než půl století nás dělí od té nesmírně těžké doby let 1939 - 1947 plné strádání, utrpení, lidských obětí. Naše paměť však žije, ona neúplatná paměť s hluboce vrytou bolestnou vzpomínkou na všechno prožité. Nechceme-li tuto minulost znovu prožít, nesmíme na ni zapomenout.

Proto jsme si ji připomněli i při vzpomínkovém setkání v Chotíněvsi, kde jsme důstojně oslavili výročí návratu do vlasti v únoru 1947.

Samotný akt odhalení pamětní desky na kostele i pomníku na hřbitově na dnešním Boratíně se konal téměř v den 90. výročí vysvěcení kostela tj. 10. srpna 1997 (5. až 6. srpna 1907). Tato událost je popsána ve Zpravodaji č.8/97 takto:

Ještě téhož roku na vzpomínkovém shromáždění konaném v neděli dne 19. října v chotíněvském

k uvítání Čechů vracejících se z Volyně dávala tušit, že půjde o akci pečlivě připravenou, promyšlenou a cílevědomou.

V emotivně laděných projevech vzpomínali na poslední dny pobytu na Volyni v letech 1939 - 1947 boratínští občané, příslušníci zahraniční východní armády Jaroslav Chudoba, Vladislav Opočenský a Bedřich Opočenský. Připomněli, každý z jiného pohledu, sled událostí v tomto historicky sice nepatrném, leč strastiplným časovém období osmi let, nesmírně bohatém na zážitky, zvláště ty tragické. Manželé Josef a Anna Vlkovi pohovořili na téma Český Boratín v souvislostech a Luboš Knechtl promítl videozáznam z cesty do rodné obce rodičů své manželky Hany Vlkové v květnu 1996, nazvaný „Ve stopách předků“.

Po přestávce, která byla věnována individuálnímu setkávání a také občerstvení, Josef Vlk, vnuk vynikajícího boratínského učitele, který na tamní škole působil 43 let (1888-1931), seznámil přítomné se stavem příprav k odhalení pomníku předkům a rovněž pamětní desky na kostele, který nyní slouží bohoslužebným účelům pravoslavných věřících.

Josef Vlk, kostelník, Rostislav Strilka a místní starosta při instalaci pamětní desky

Odhalení pamětní desky

boratínské děti Českou republiku. V Praze byly jeho hosty a pobýly také tři dny mezi bývalými boratínskými občany na úštěcku. Jejich návštěva se uskutečnila ve dnech 8. - 14. června 1998 pod patronací velvyslanectví Ukrajiny v Praze. V přijímacích komnatách Pražského hradu je přijal kancléř prezidenta republiky p. Ivan Medek. O jejich programu při zájezdu jsem poslal do Zpravodaje informaci před příjezdem a o jejich vystoupení v úštěckém kině informoval Jaroslav Chudoba. Z těchto informací vyjímáme:

Program pobytu tohoto dětského tanečního a pěveckého souboru pod vedením ředitele a učitelů boratínské školy byl velmi hodnotný. Kromě návštěvy pražského Hradu obsahoval přijetí Paed. Darinou Martinovskou, náměstkyní pražského primátora (dr. Martinovská je dcerou malínského rodáka Josefa Martinovského, autora Kroniky Českého Malína, pozn. aut.), prohlídku radnice a jiných pamětihodností Prahy. Poslední tři dny strávily děti v Litoměřicích, Úštěku a Chotiněvsi. Pod záštitou diakonie Českobratrské církve evangelické v Litoměřicích ve spolupráci s Městským úřadem v Úštěku bylo v sobotu 13. června uspořádáno v místním kinosále koncertní vystoupení boratínských dětí. Obdivovali jsme nejen uměleckou

Boratínské děti na Hradě v roce 1998

kostele jsme zúčastněným připomněli průběh zájezdu na videozáznamu (kamera Miroslav Sazeček, režie Luboš Knechtl). Přivítali jsme mezi námi naše pomocníky z Lucka, kteří nás zastupovali na úřadech zejména při realizaci pomníku, Rostislava a Miroslavu Strilkovy. Bez nich by se náš záměr asi vůbec nemohl uskutečnit.

A my jim za jejich pomoc znovu vyjadřujeme upřímné poděkování.

V následujícím roce na pozvání pražského magistrátu navštívily

úroveň malých zpěváků a tanečníků, krásu ukrajinských lidových krojů, ale rovněž bezprostřednost projevu, bezvadnou režii a vlasteneckou a výchovnou hodnotu průvodního slova, recitací a textů písní. Nenásilným způsobem byla vyjadřována láska a úcta k rodičům, rodnému kraji a rodné řeči, k samostatné Ukrajině.

Vystoupení tohoto souboru v nás zanechalo ten nejlepší dojem.

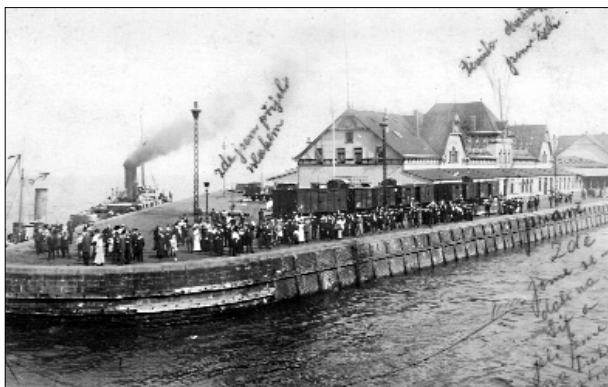
V neděli 14. června se milí hosté zúčastnili bohoslužeb v evangelickém kostele v Chotiněvsi, pozorně vyslechli projev faráře Bárty tlumočený do ukrajinštiny a zazpívali několik duchovních písní, na rozloučenou mile a smysluplně promluvil ředitel boratínské školy Olexandr Vedriňskij. Odpoledne byly děti s doprovodem v boratínských rodinách. Dojemné rozloučení se konalo před kostelem a s pozdravy „do pobačeňa, ščyro ďakujemo“ se autobus s dětmi a jejich doprovodem vydal přes Polsko na Volyň.

Při této příležitosti bychom chtěli poděkovat všem, kteří přispěli ke zdaru všech těchto slavnostních okamžiků a svými dary přispěli k instalaci památek na Boratíně i za pomoc při návštěvě dětí v rodinách.

Boratínští potomci v Americe

Amerika byla z Boratína až neuvěřitelně blízko. Rozhodně blíže než po druhé světové válce z Československa, kdy dopravní a komunikační možnosti byly mnohonásobně vyspělejší. Po spadnutí „železných opon“ během „studené války“ v padesátých letech znamenaly kontakty s americkými občany zavržení a podezření z těch nejvyšších vládních i úředních míst. A tak v dnešních s potížeji obnovených kontaktech po dvougenerační přestávce si jen pomalu začínáme rozumět a nejde vždy jen o jazykovou bariéru.

Sledujeme-li „rozrody“ (rodokmeny) a kusé zprávy o osudech boratínských rodin v Americe nejméně ve třech generacích, musíme souhlasit se slovy vnučky Johna (Jana) Chudoby, která zjednodušeně charakterizovala osudy jeho rodiny, platícími jistě i pro další rodiny amerických přistěhovalců z Boratína či odjinud. Uvádíme přeložený text z dopisu Elisabeth Vesely Jaroslavu Chudobovi z roku 1999:

Brémy, osobní přístav, odkud odjížděli boratínští do Ameriky

aby později nasedli na loď, která je dopravila do Ameriky. Na moři strávili 14 dní plavbou v neklidných vodách, než konečně dorazili do Ellis Islandu v New Yorku. Na cestu po moři

V květnu roku 1903 opustil Jan Chudoba, jeho žena Marie Fejfarová a jejich děti (Frank 7 let, Mary 6 let, Joseph 4 roky, Antoinette 2 roky a Emily 6 měsíců), jakož i naši prarodiče Frank Fejfar a Marie Fejfarová, tajně, uprostřed noci Boratín,

Zaoceánský parník do Jižní Ameriky

si s sebou vzali bochník chleba se sádlem a česnekem, což jim mělo posloužit k překonání mořské nemoci. Z Boratína odjeli proto, aby se vyhnuli hrozící válce.

Finanční podpory se jim dostalo od rodiny Wágnerových a v Americe se dostali k příbuzenské rodině Vašátkových. Životní podmínky však zde nebyly příliš příznivé a rodina

Příspěvek a farma Franka Kvasničky

Dne, 6ho Ledna, '15.
Jsem narozen v Cechách roku 1847 v Brandišce nad Orlicy, kde jsem navštěvoval školu obecní. V 13 letech mě otec dal na krejčovnu a po vyučení jsem pracoval v Olomouci a naposled v Litoměři. V roku 1871 jsem se oženil s Antonii Smahovou, rozenou ve Bítčci a pak v 1893 jsem se odstěhoval do Ruska, kde jsem pobyl 21 let. Pak jsme se přistěhovali do Virginie, poblíže Petersburg, kde posunky se prodávali od \$5 az \$15 za akr. Že děti byly už větší a dost pomáhal, tak jsme ty začátky šťastně přestáli. Nyni jsou děti všechny zarizeny pro sebe a dobře se jim vede. Já už neřídím farmu a odpočívám po té padesáti leté dřině u starosti. Jediná jest zde příjemná úroda dobrá, daří se všechny druhy obilí, ale nejvíce se pěstují Pinace, což nejvíce vynášá. Branbury se též dobře daří a sladké také. Krajane zde rychle přibývají a počítají se na několik set rodin. Já jsem zde úplně spokojen a cestyská se mi po Rusku a po ničem eo tam máji.
S úctou,
FRANK KVASNIČKA, St.

bydlila v jedné z Vašátkových venkovních budov.

Manželka Jana Chudoby Marie onemocněla záplem plic půl roku po příjezdu do Ameriky a v roce 1903 zemřela. Její matka se svým mužem Frankem žili se svým zetěm a společně vychovávali děti.

Jan Chudoba se o své děti dobře staral na základě toho, že získal práci jako truhlář a také farmařil, což znamenalo velký přínos a pomoc pro celou rodinu. Všechny jeho děti mohli vyrůst a stát se dobrými občany.

Všech pět dětí Jana Chudoby vyrostlo, dobře se oženo a vychovalo zodpovědné děti. Všichni vyrůstali

v oblasti Petersburgu. Pracovali, kupovali si obydlí a žili spokojeně. Mluvili česky a naučili se mluvit i anglicky. Vnuci Jana Chudoby vyrostli jako američané, nicméně češtině stále rozumějí. Pravnuci Jana Chudoby jsou již zcela poameričtění a mluví pouze

anglicky. Ze všech se stali dobří občané s dobrým vzděláním, dobrým zaměstnáním a milými rodinami.

Jedním z prvních vystěhovalců z Boratína byl František Kvasnička, který opustil Rusko s rodinou již v roce 1894, a jen synové Františka Opočenského - iniciátora stěhování na Rus - se stěhovali s rodinami do Ameriky o tři roky dříve.

Příspěvek a foto Kristiana Hanuše

Dne, 4ho Ledna, '15.
Přijel jsem do Ameriky z Ruska v roce 1903 a zakoupil jsem farmu 206 akrů vedle dráhy Norfolk & Western asi 9 mil vzdálenou od města Petersburg za \$3150,00. Krátce potom jsem odprodal 100 akrů a nyní cenním si svoji farmu za \$7000. S toho si každý krajane málie uváčet pokračování ve Virginie. Já jsem zde úplně spokojen. S úctou,
KRISTIAN HANUŠ.

Ti se usídlili v Kansasu v okolí městečka Cuba. Rodina Kvasničkova byla jednou z prvních, která začala osidlovat území, v důsledku občanské války Severu proti Jihu téměř vylištěné a zanedbané. Otroci byli svobodní, plantáže neměl kdo obdělávat, a tak postupně pustly a zarůstaly divokým lesem. Po dvaceti letech se tu začali usazovat kolonisté z mnoha míst, a tak ve Virginii v okolí města Petersburgu vznikla i velká česká kolonie New Bohemia. Sem se také přestěhovalo mnoho boratínských hospodářů kolem roku 1900 (Bohatcovi, Fejfarovi, Hanušovi, Chudobovi, Havlíčkovi, Polákov, Přichystalovi, Skalských, Vašátkovi a dvě rodiny Vejnarovy - Jan a jeho synovec Alois - a možná, že ještě některé další rodiny). V publikaci „Dějiny Čechů v okolí Petersburg, Virginia” vydané v českém jazyce v roce 1915 jsou mezi mnoha jinými také příspěvky Kristiána Hanuše a Franka Kvasničky, uvedené na předchozí straně. Měly zřejmě přilákat další české hospodáře.

Seznam vystěhovaných boratínských občanů do Ameriky (Kanady a Spojených států), které se nám podařilo objevit v našich písemnostech anebo jen vytušit s následným ověřením v amerických zdrojích informací, je uveden v příloze. Obsahuje i osoby, které se vystěhovaly do Ameriky ve všech obdobích, tedy i v dobách československé nesvobody, až do dnešních dnů.

Jak žijí potomci boratínských občanů dnes v Americe

Některé odstěhované rodiny i po spuštění železné opony udržovaly s boratínskými ještě i po přestěhování do Československa sporadické písemné styky, například Bohatcovi. Po listopadových politických změnách to byla spíše americká strana, která projevovala zájem o obnovení kontaktů, např. potomci rodiny Jana Vejnar. Nejprve se vydala na výzvědy Virginie Virostek (vnučka Jana Vejnar a také vnučka Františka Kvasničky) v roce 1997 a v roce 2000 praprapravnuk Jana Vejnar, Pavla Opočenského a Jiřího Opočenského - Tony Williams. Ten měl návštěvu připravenou a sešel se s mnohými příbuznými (vlastně skoro všichni dnes žijící potomci boratínských jsou jeho příbuzní) v chotiněvském kostele a odpoledne v ústředním hotelu „Racek”, navštívil rodné místo předků - Kundratice, Libštátskou faru s archivem a kostelem. Dovezl zprávy do Virginie na setkání potomků Jana Vejnar. Na požádání napsal čtenářům těchto řádků pozdrav a zprávy o nich.

Můj rod zahrnuje tři rodiny, které žily v minulosti na Boratíně. Pavel Opočenský, syn Františka a Anežky (roz. Šádkové) Opočenských, byl můj prapradědeček. Když se s rodiči stěhoval z Kundratic do Boratína v roce 1871, byl Pavel ještě malý kluk. V roce 1890 se oženil s Anežkou Opočenskou z rodiny Opočenských z druhého konce Boratína a ještě téhož roku emigroval společně se svým bratrem Štěpánem do New Yorku (připluli na parníku „Aller”). V květnu 1891 se k nim připojili bratři Jaroslav a Jan s rodinou. Ti brzy opustili New York, přestěhovali se na krátkou dobu do Texasu a poté se trvale usadili v Cuba, stát Kansas, kde se již předtím usadili mnozí další Češi. Sem za nimi za krátkou dobu přijel i Pavel a Štěpán Opočenský, když předtím několik let pobýli v Baltimore, stát Maryland. Obě rodiny Opočenských pocházely z Kundratic stejně jako rodina Jana Vejnar, rovněž mého prapradědečka.

Asi v roce 1910 se Pavel Opočenský přestěhoval s rodinou do Virginie. Tady jeho dcera poznala a poté si vzala Miloslava Otakara Vejnar. Milton - jak se mu tady říkalo - se narodil na Boratíně v roce 1889. Jeho otec Jan Vejnar se v roce 1872 se svým bratrem a rodinami

Tony Williams

přestěhovali na Boratín. Po 31 letech na Boratíně se Jan se svou druhou manželkou Josefkou a svými pěti dětmi vydal na parníku Hannover do Ameriky, kde se 31.10.1903 vylodil v Baltimore. Tentýž den byl na této lodi i Josef Přichystal s rodinou z Boratína. Vlakem pak cestovali do oblasti Petersburgu, stát Virginia, kde se setkali s mnoha dalšími rodinami pocházejícími z Boratína.

Podél železnice spojující Petersburg a Norfolk byla malá zastávka nazývaná Estes. Někdy v roce 1912 sepsali místní Češi petici, ve které žádali o přejmenování na „Novou Bohemii“. Tento název byl přijat a zůstal až dodnes, přestože tady už vlak nestaví. Nová Bohemia se stala centrem české komunity v oblasti „Prince George County“. Byly tu tři významné české kostely - Český presbyteriánský (navštěvovaný Opočenskými), Betlémský kongregační (navštěvovaný Vejnarovými) a katolický „Sacred Heart - Svatého Srdce“.

Začátky byly pro první Čechy velmi těžké. Mnozí z nich přišli do Virginie, protože zde byla levná půda a příznivé podnebí. Místní obyvatelé však byli zpočátku dost nedůvěřiví - obchodníci jim neprodávali zboží na dluh, tak jak to dovozovali místním a to ztěžovalo jejich začátky. Virginským farmářům také připadalo zvláštní, že české ženy a děti pracují na poli. Někteří dokonce Čechům záměrně špatně radili ohledně farmaření. Přesto si Češi brzy vysloužili pověst šikovných a pilných lidí a to vedlo ke změně chování vůči nim.

Dodnes žije v Nové Bohemii a okolí mnoho potomků českých přistěhovalců. Při svém „hledání rodinné historie“ jsem se s mnoha z nich setkal. Zvláště ti ze starší generace si rádi povídají o svých českých rodičích a jejich tvrdých začátcích. Někteří z nich umí jen pár slov česky, někteří mluví ještě celkem dobře. Například rodina Stanleyho a Zity (Lillian) Kvasničkových dokáže vyprávět velmi mnoho takových příběhů. Otec Stanleyho (také Stanley) přijel do Virginie z Boratína v roce 1894. Pracoval tu (stejně jako na Boratíně) jako krejčí a Stanley mí s pýchou ukazoval jeho původní nůžky.

Můj dědeček Joe Wayner (syn Miltona Vejnara a Agnes roz. Opočenské) je také jedním z těch, kteří se hrdě hlásí k českému původu. Hrozně rád řekne pár českých slovíček, když najde někoho, kdo mu rozumí. A jeho láska k rodině bylo asi to, co mne přivedlo k zájmu o rodinnou historii. Postupně, jak jsem poznával stále více o rodině, stále víc jsem musel obdivovat ty, kteří do Ameriky přišli. Nebylo to pro ně jednoduché, většinou to byli obyčejní, ale pracovití a vytrvalí lidé.

V roce 2000 jsem měl to štěstí a navštívil Českou republiku. Jsem za to vděčen svým bratrancům a sestřenicím (Josefu, Anně, Haně, Lubošovi, Barboře a Evě), že jsem mohl u nich doma a s nimi strávit nějaký čas. Byla to velká vzácnost moci se procházet po půdě, kde kdysi žili mí předci. Česká republika byla pro mě v mnohém velmi odlišná od Ameriky - jiný je tu styl bydlení, auta a hlavně jazyk. Naštěstí pro mě jsem byl během návštěvy ve společnosti Hany a Luboše, takže to nebyl problém. Bohatství historické Prahy se v Americe nic nevyrovná - Praha je nejkrásnější město, jaké jsem kdy viděl. Setkal jsem se s mnoha členy rodin Opočenských, Vlků, Vejnarů, Brázdů. Byl jsem velmi překvapen a dojat, že na setkání se mnou jich přijelo takové množství. Jen lituji, že jsem si s každým nemohl popovídat, protože česky umím jen „Dobry den“ a nejdůležitější české slovo „koláče“. Je pro mě velmi zajímavé slyšet, jak dnes žijí. Nejvýznamnější a nejhezčí částí mé návštěvy nebyla ale prohlídka Prahy nebo návštěva Kundratic, ale setkání se skutečnými lidmi - takovými, jakými museli být Jan

Vejnár nebo Pavel Opočenský. Doufám, že někdy bude příležitost a budu moci oplatit návštěvu některému z mých příbuzných v Americe.

Kdykoli jsem spolu se svým dědou, vždycky říká „S Pánem Bohem“. Takže se loučím s pozdravem

„Spine em bohem“

Tony Williams

Na průzkumnou cestu do Virginie se vydala v červnu roku 2000 vnučka Jaroslava Chudoby Mgr. Karla Krátká se záměrem obohatit boratínskou historii aktuálními informacemi o jiném seskupení boratínských rodin (Chudobovi, Bečkovi, Fejfarovi, Krejcarovi, Přichystalovi, Skalkých a Vašátkovi).

Mgr. Karla Krátká: Rodinné setkání po stu letech

Píše se rok 1903. Manželé Jan a Marie Chudobovi opouštějí Boratín a odjíždějí do Ameriky. Jedou z Německa lodí Brandenburg, která je v květnu dopraví do přístavu Baltimore. Odtud pokračují do města Petersburg ve státě Virginia.

Tito manželé nebyli jediní, kteří odjeli z malé vesničky Boratín do Virginie. Již před nimi se za mořem usadili mnozí další obyvatelé této malé obce a je pravděpodobné, že právě tito první osadníci, když psali svým známým a příbuzným o dobré půdě, dobrých podmínkách a příhodném klimatu k hospodaření ovlivnili své někdejší spoluobčany natolik, že i oni se rozhodli zkusit štěstí jinde.

Boratínští, kteří do Ameriky přijeli dříve, se snažili pomáhat těm, kteří se je rozhodli následovat. Vzájemnou pomoc si poskytovaly rodiny Vašátkova, Fejfarova, Chudobova, Krejcarova, Vejnárova. Do dnešních dnů stojí dům, který Jan Chudoba pomohl postavit Rudolfu

Mgr. Karla Krátká

Zaoceánská loď Brandenburg

Frankovi Vejnarovi. Třebaže mnoho let opuštěný a neobydlený, je tento příbytek stále ve velmi dobrém stavu.

V první fázi života za oceánem uzavírali Češi manželství mezi sebou. Jejich děti si také braly Čechy, ale už je patrný i vliv americký, a manželství jejich dětí (třetí americká generace) jsou už většinou smíšená. Čtvrtá generace je čistě americká. Souviselo to i s jazykovými překážkami v počátcích jejich pobytu. První boratínští přistěhovalci neuměli anglicky vůbec - nemluvili a rozuměli jen málo. Mluvili pouze česky. Jejich děti (druhá generace) rozuměli a mluvili česky, ale ve škole se musely učit anglicky. Třetí generace mluví pouze anglicky, ale někteří z nich si pamatují něco málo českých vět a písniček, které je naučili jejich rodiče a prarodiče. Pokud by měli možnost mluvit více, určitě by se jim vybavilo mnohé.

Po příjezdu do Virginie se mnoho boratínských občanů usadilo v okresech Prince George County, Dinwiddie a Chesterfield, kde jsou také pohřbeni na místních hřbitovech. Usadili se na farmách, které zakoupili a pěstovali většinou kukuřici a burské oříšky. V současné době jejich potomci stále ještě vlastní půdu (někteří žijí dokonce na původních farmách svých rodičů nebo poblíž těchto míst), ale už na ní nepracují - pronajímají ji nebo ji prodali. Jejich děti studují nebo pracují v jiných oborech.

Starší lidé - převážně důchodci - také dost cestují. Mladší lidé pracují, začínají se a starají se o děti, a tak na dovolenou nejezdí příliš daleko, pokud vůbec. Lidé na odpočinku mají možnost více - cílem jejich cest je i Evropa. Znájí Polsko, Česko (hlavně Prahu), Německo, Rakousko, Švýcarsko, Anglii a další země, ale pokud vím, ještě nikdo z nich nebyl na Ukrajině a také ne v Boratíně. Pokud by se podařilo zorganizovat nějaký zájezd potomků do těchto míst, bylo by to poučné a přínosné pro obě strany. Bylo by určitě prospěšné, aby navštívili Boratín a viděli místa, odkud jejich předkové odešli. Jednak by to doplnilo jejich rodinné zápisy, a na druhé straně by se prohloubil pocit sounáležitosti s malou obcí někde na západní Ukrajině, kde to všechno vlastně začalo.

Píše se rok 2000. Je prvního července a já, praneter Jana Chudoby z „druhého kolena“ (můj dědeček Jaroslav Chudoba byl jeho bratr), mám vzácnou možnost zúčastnit se vůbec prvního setkání potomků Jana a Marie Chudobových. Přijelo 115 z dvou set pozvaných. Setkávají se děti jejich pěti dětí a děti jejich dětí (atd.). Jsou mezi nimi potomci rodiny Skalských a rodiny Přichystalových - také z Boratína. Přijíždějí lidé, kteří se nikdy předtím neviděli, ale i ti, kteří toho o sobě, o své minulosti, svých příbuzných i rodinných svazcích a vztazích vědí poměrně hodně.

Je známým faktem, že všichni Američané jsou doma vlastně cizinci. Jediní praví Američané jsou Indiáni - a ti jsou v menšině a na vyměnění. Všichni ostatní mají své vzdálené kořeny někde jinde - převážně v Evropě. Není proto divu - a nebylo to pro mne velkým překvapením, že mnozí z příbuzných, kteří se objevili na setkání i mnozí další, které jsem v průběhu své měsíční návštěvy navštívila, vlastní krabice fotografií a materiálů ze staré vlasti. Velmi se zajímají o svou minulost, hledají své kořeny a vycházejí z deníků svých prapředků a mnozí také sepisují své rodinné historie. Jen neradi - pokud vůbec - se těchto materiálů vzdávají. Jsou ochotni je nechat okopírovat, ale originály si ponechávají jako vzácné relikvie. Rádi by se dopracovali kompletní historie svých rodin, svých rodů a někteří mají v plánu napsat i knihu. Také mladší generace využívá zápisků svých předků pro různé seminární práce a projekty ve školách.

Velmi dobře je zpracován rodokmen všech pěti dětí Janových. Myslím, že teď je řada na české části ze strany jeho bratra Jaroslava pokusit se o něco podobného - a alespoň na dálku

si uvědomit, kdo kam a ke komu v tomto širém světě patří - třebaže přes vzdálenost tisíců mil a desítek let.

Řekla bych, že moje cesta do Ameriky byla přínosem pro obě strany. Navštívila jsem některá místa ve Virginii, setkala se s mnoha příbuznými a prošla hřbitovy, kde leží původní obyvatelé Boratína a jejich příbuzní, ale i mnoho dalších Čechů. Byla jsem po téměř stu letech první z „druhé strany světa“, která jim přinesla pozdrav od potomků Janova bratra Jaroslava, který zůstal na Boratíně a vrátil se do Čech v rámci repatriace volyňských Čechů. Myslím, že jsem v nich vzbudila zájem o své české/boratínské příbuzné; mnozí z nich si s radostí uvědomili, že stále ještě rozumějí trochu česky a dokonce mě požádali o nahrávku kazety s jednoduchými českými větami a písničkami pro své nejmladší pokolení.

Ráda bych věřila, že moje návštěva ve Virginii přispěla také k tomu, že moji američtí bratanci a sestřenice při své příští návštěvě Evropy budou směřovat své kroky nejenom do zlaté Prahy, ale budou se chtít seznámit i se svými „ztracenými“ a znovunalezenými českými příbuznými. Největší radost se znovunavázání takovýchto kontaktů by určitě měli bratři Jan a Jaroslav Chudobovi.

Rodokmeny boratínských rodin

Spolu s Historií Českého Boratína, abychom se orientovali, jsme zpracovali rodokmeny v podobě rozrodů rozhodujících boratínských rodin. Zdrojem k jejich vytvoření byly neúplné matriky boratínských evangelíků z vilenské konzistoře z let 1884 - 1927, informace z denních záznamů učitele Josefa Vlka, a z rodinných kronik, údaje ze Státního ústředního archivu v Praze, z oblastního archivu v Zámruku, Zemského archivu v Brně a z evangelických archivů na faře v Libštátě, Chotiněvsi, Mělníce a jinde.

Rozrody nemohou být součástí „Historie“, protože jsou obsáhlé (např. rodokmen Františka Opočenského a Anežky Šádkové obsahuje téměř 400 osob a více než 1000 jiných údajů) a potřebné a zajímavé jen pro rodinné genealogy. Zájemcům o rodinné rodokmeny může být poskytnuta kopie nebo umožněno nahlédnutí. V rozrodech soustředěné informace nenajdete v českých archivech, protože údaje o narození, úmrtí a sňatcích jsou roztroušeny po archivech bývalého ruského impéria (od Varšavy po Kijev a od Vilna po Oděsu), jsou-li vůbec jaké (jako fyzické osoby jsme neměli v jednáních s tamními archiváři žádný úspěch). U některých rozrodů se nám nepodařilo sehnat všechny potřebné a předpokládané informace a neznají je ani rodinní příslušníci. V takových případech je v posledním sloupci následujícího seznamu rozrodu uveden rozsah informací, v % které máme k dispozici.

Rozrody obsahují pouze čtyři generace a to i tehdy, když se na Boratíně narodila i pátá generace. Každý, kdo by chtěl pokračovat v konstrukci rodokmenu své rodiny v dalších generacích, má dost informací na našich úřadech (matrikách) a v českých státních archivech případně v osobních dokladech převážně dnes ještě žijících potomků boratínských rodin.

Pro Vaši představu jak takový rozrod vypadá, je přiložen v závěrečné části několikrát zmenšený rozrod rodiny Hynka (Ignáce) Škrabala.

Zakladatelé rodin, jejichž rozrody jsme se pokusili sestavit a mohou být pro zájemce k dispozici:

1. František Albrecht (1818-1903) a Eleonora Mečřiová (1826-1898)

90%

2.	Václav Baloun (1827-1899) a Marie ? (1825-1898)	60%
3.	Jan Bohatec (1841-1914) a Anna Kostíková (1842-1918)	70%
4.	Josef Brázda (1837-1911) a Anna Makšová	80%
5.	Josef Janata a Marie Honková (1816-1896)	80%
6.	František Fišera (1834-?) a Marie Janatová (1835-1908)	80%
7.	Jakub Flengr (?)	70%
8.	Jan Chladil a Marie Dražilová (?)	80%
9.	Josef Chudoba a 1. (?)	50%
	2. Františka Nechutová (?-1885)	
10.	Josef Kracík (1833-?) a Marie Brádllová (1837-1923) a rod. J Hubala	30%
11.	František Křížek (1831-1886) a Marie Fišerová (1839-?)	60%
12.	František Kvasnička (1815-?) a Apolena Ludvíčková (1811-?)	70%
13.	Josef Nechanický (1825-1884) a Anna Micolášková	70%
14.	František Opočenský (1829-1904) a Anežka Šádková (1835-1909)	100%
15.	Jiří Opočenský (1837-1900) a Marie Kadavá	50%
16.	Josef Opočenský (1819-1871) a Anna Křížková (?-1871)	80%
17.	Josef Řepka (?-?) a Anna Kučerová (?)	80%
18.	Jan Šádek (1823-1894) a Marie Skaská (1823-1913)	70%
19.	Jan Šebesta (?) a Barbora Pazderková (?)	90%
20.	František Šebesta (1841-1893) a Františka Kupsová (?)	80%
21.	Josef Šerák (1864-1920) a Marie Brynychová (?-1916)	80%
22.	Ignác Škrabal (1816-1891) a Marie Škrabalová (?)	70%
23.	František Vejnar (1833-1884) a Anna (1836-1896)	30%
24.	Jan Vejnar (1841-1906) a 1. Anežka Koudelková (1841-1886), 2. Josefa Kupcová (1856-1931)	100%
25.	Josef Vlk (1825-1905) a Anna Augustová	100%
26.	František Vlk (1831-1916) a Anna Dokoupilová (1840-1923)	100%
27.	Josef Jan Zajíček (1829-1911) a Anna Skalská (1833-1909)	50%
28.	Josef Pavel Zajíček (1832-1915) a 1. Marie Priznová (1833-1874) 2. Josefa (?)	50%

Konstrukce, obsah rozrodů je zřejmý z uvedeného vyobrazení (trojnásobně zmenšeného) rodiny Škrabalových. Tento rozrod je plošně nenáročný, i když vstupuje do mnohých boratínských rodin.

Boratínské osobnosti a boratínští nestoři

Starostové Českého Boratína:

František Opočenský (1872/77, 79/81), Josef Zajíček (77/79), Jakub Flengr (84/86) František Janata (87/90), Josef Zajíček (90/91), Karel Vlk (91/92), Kracík (?), Bedřich Opočenský (1904/06, 10/12), Václav Baloun (06/10), Jan Opočenský (13/15), Jan Opočenský (14/15), Bedřich Opočenský (15/16), Jan Opočenský (16/17), Bohuslav Albrecht (17/18), Jaroslav Chudoba (18/20), Josef Zajíc (20/21), Bohuslav Albrecht (21/22), Bedřich Opočenský Klempířů (22/23), Jaroslav Opočenský Vyšohradský (23/24), Bohuslav Albrecht (24/26), Josef Janata (26/27), Jindřich Opočenský

(27/28), Vladimír Hubal (28/32), František Albrecht (32/39), Bedřich Švejdar (41/47)

Učitelé (profesionální):

Josef Motl (1882-1886), Josef Vlk (1889-1931), Josef Svoboda (1931-1943)

Duchovní:

Václav Hrdlička (1871-1883), v letech 1884 až 1927 bez stálého duchovního pod správou konzistoře z Vilna (Litva), Antonín Balabán (1927-1937), Jaroslav Opočenský (1937-1957)

Cvičitelé zpěvu:

Josef Motl (1882-1886), Jan Opočenský (1887-1906), Jaroslav Opočenský (1906-1914, 1918-1926), Josef Vlk (1915-1918), Vladislav Vlk (1926-1976)

Kurátoři sboru:

Jan Opočenský (?-1890), Josef Opočenský (1891-1922), Václav Baloun (1922-1947), Jaroslav Chudoba (1947-1953)

Osvětoví pracovníci:

Marie a Olga Janatovy, otec Jan Janata a učitel Josef Vlk

Významní starostové:

František Opočenský, Bedřich Opočenský, František Albrecht a Bedřich Švejdar

Léčitelé – první pomoc a porodní asistentka:

Marie Albrechtová a Blažena Zimová, Vladimír Albrecht a Josef Škrabal

Nestoi boratínské společnosti

Nestorem je míněn nejstarší člověk žijící v daném období v boratínské společnosti, do roku 1947 žijící na Českém Boratíně a od tohoto roku kdekoliv na světě (podmínka pro přiznání po roce 1947: musel se na Českém Boratíně narodit a alespoň deset let tam bydlet)

Jméno nestora včetně rodného	Data nar. a úmrtí	Věk	Období nestorství
Marie Janatová (Honková)	1816 až 1896	80	do 1896
František Albrecht	1818 až 1903	85	1896 až 1903
Marie Šádková (Skalská)	1823 až 1913	90	1903 až 1913
Josef Pavel Zajíček	1932 až 1915	83	1913 až 1915
Marie Kraciková (Brádllová)	1836 až 1923	87	1915 až 1923
Julie Opočenská (Zajíčková)	1849 až 1938	89	1923 až 1938
František Opočenský	1854 až 1943	89	1938 až 1943
Marie Albrechtová (Fišerová)	1857 až 1951	94	1943 až 1951
Pavlna Hušková (Albrechtová)	1865 až 1954	89	1951 až 1954
Ema Janatová (Šádková)	1870 až 1962	92	1954 až 1962
Václav Baloun	1877 až 1964	87	1962 až 1964
Hedvika Chudobová (Staňková)	1880 až 1972	92	1964 až 1972
Josef Tomáš	1885 až 1976	91	1972 až 1976

Marie Albrechtová (Opočenská)	1891 až 1978	87	1976 až 1978
Vladimír Hubal	1892 až 1982	90	1978 až 1980
Vladislav Vlček	1895 až 1988	92	1980 až 1988
Miloslav Baloun	1900 až 1998	98	1988 až 1998
Marie Janatová	1905		
Anna Hájková (Balounová)	1905		

Chvála boratínským matkám

Na závěr této kapitoly bychom chtěli vyjádřit poděkování našim matkám. V kronice rodiny Balounovy, v části sepsané Boženkou Šebestovou, nejstarší dcerou Václava Balouna, se objevuje velice příhodné vyjádření péče její matky o rodinu a podíl na výchově dětí. Ztotožňujeme se s tímto textem a myslíme si, že to platí o všech boratínských matkách. Uvádíme její text v původním znění a vyjadřujeme tím díky všem našim boratínským matkám:

Byla to opravdu těžká práce pro naši maminku vychovat tolik dětí (osm, čtyři hoši a čtyři děvčata, pozn. aut.). Jaké to bylo statečné, velké a zlaté srdce. Co starostí, práce, odříkání a probdělých nocí. Zvládnout tolik roz dováděných dětí, udržet je ve stále čistotě při maminčině pečlivosti. Vždyť ona na nás většinou sama všechno šila. Voda se musela ze studny nosit ze dvora a „vylejvat“ také na dvůr. Topení se muselo připravovat a dřevo nosit ze vzdálené kůlny. Roztápět se nemohlo tak jak jsme dnes zvyklí jen škrtnout a již se ohřívá. Po každé se muselo v plotně roztápět a trvalo dlouho, než se to uvařilo. Pračka také nebyla. Všechno se pralo ručně

Božena Balounová a její děti

na valše a při tom maminka měla vždy prádlo čisté jako sníh. Když vařila, šla si v letním období na zahrádku vytrhnout příslušnou zeleninu, kterou si sama na jaře zaslala a vypěstovala a na zimní skladování připravovala. Tolik dětí, tolik obleků a kolik těch „lát“ na kalhotách chlapců se muselo po nocích přišít. První ráno vstávala a poslední chodila spát. Když na to dnes vzpomínám, nechápu jak na to všechno stačila, kde brala tolik síly a energie do každodenního všedního života. Vždycky jsme všechny chodily jako panenky, čisté a úhledně oblečeny. Když jsme byli nemocní, maminka sama dělala lékaře, který byl jen ve vzdáleném městě, kam při bláznivém období se těžko bylo možno dostat. Byla-li teplota, první lék maminky byl studený obklad. Poradila si s každým případem, s kterým my dnes běžíme k lékaři. Stravu jsme měli jednoduchou, prostou a šla nám k duhu. Ráno každodenně jsme měli brambory. Chléb se šetřil. Rádi jsme měli topinky s česnekem.

V těch našich malých a skromných podmínkách, v jakých jsme žili musíme obdivovat tatínka, jak musel svůj mozek namáhat, aby nás po finanční stránce zajistil. Na výchovu nám naši rodiče dávali i to poslední. Všem nám chtěli dát kousek vzdělání při maximální šetrnosti. Hlavně dbali na duchovní výchovu. Za to všechno jsme jim z celého srdce vděční.

Seznam boratínských matek, které vychovaly alespoň pět dětí.

V první generaci:

Eleonora Albrechtová (Mečřívová)	1826 - 1898	4 syny a 3 dcery
Marie Kracíková (Brádllová)	1837 - 1923	4/3
Marie Křížková (Fišerová)	1839 - ?	1/4
Anna Nechanická (Mikolášková)	? - ?	3/3
Anežka Opočenská (Šádková)	1835 - 1909	7/3
Marie Opočenská (Kadavá)	? - ?	3/3
Marie Šádková (Skalská)	1823 - 1913	1/6

Ve druhé generaci:

Josefa Albrechtová (Chladilová)	1860?- 1936	3/4
Marie Albrechtová (Nechanicá)	1856 - 1938	4/1
Božena Balounová (Šebestová)	1876 - 1963	4/4
Anna Bohatcová (Opočenská)	1878 - 1960	4/3
Marie Brázdrová (Vejnarová)	1876 - 1950	2/3
Miroslava Hájková (Opočenská)	1876 - 1940	4/2
Barbora Hubalová (Kracíková)	1868 - 1951	2/3
Františka Chladilová (Dokoupilová)	1872 - 1936	2/3
Hedvika Chudobová (Staňková)	1881 - 1972	3/3
Anna Janatová (Huňatová)	1862 - 1930	1/4
Bohumila Křížková (Šebestová)	1874 - ?	4/4
Antonie Kvasničková (Smahová)	1849 - ?	4/2
Pavlína Nechanická (Albrechtová)	1865 - 1954	4/2
Anna Opočenská (Řepková)	1869 - 1919	5/2
Františka Opočenská (Janatová)	1853 - 1937	3/2
Josefína Opočenská (Škrabalová)	1853 - 1916	3/3
Julie Opočenská (Zajíčková)	1849 - 1938	4/2
Barbora Šebestová (Pazderková)	1846 - 1935	1/5
Marie Šeráková (Brynychová)	? - 1916	5/1
Františka Škrabalová (Vítková)	1858 - 1927	6/2
Anežka Vlková (Opočenská)	1869 - 1911	6/2
Žofie Vlková (Nováková)	1883 - 1964	3/3

Ve třetí generaci

Marie Albrechtová (Chladilová)	1889 - ?	2/4
Marie Albrechtová (Opočenská)	1891 - 1978	2/4
Tatjana Nechanická (Ševčuková)	1898 - 1978	4/2
Anežka Opočenská (Opočenská)	1887 - 1959	1/4
Marie Opočenská (Holá)	1897 - 1959	3/2
Milada Šebestová (Vondráčková)	1885 - 1935	2/5
Marie Šeráková (Chudobová)	1907 - 1986	1/4
Miloslava Šeráková (Opočenská)	1896 - 1986	3/5
Anna Vlková (Albrechtová)	1898 - 1983	5/2

Ve čtvrté generaci:

0

Tečka nakonec

Je tomu už deset roků, co boratínští i mnozí další v Chotiněvsi zažili neokázalou, krátkou, ale milou slavnost. Do chotiněvského kostela zavítal v roce 1990 pan prezident Václav Havel. Nebylo to tentokrát zásluhou boratínských, ale současného faráře boratínských, Zdeňka Bárty. Jak k tomu došlo? Pro vysvětlení se musíme poněkud vrátit. Po smrti faráře Jaroslava Opočenského se na místě duchovního střídali převážně mladí absolventi teologie: Jan Dus (1957-1964), kterému po šesti letech úřady odebraly souhlas k výkonu duchovního pro údajnou protistátní činnost, krátce Miroslav Janeba (1964), vikář Jan Široký (1964-1969) a farářka Antonie Páleníková (1969-1973).

V roce 1974 nastoupil na uvolněné místo čerstvý absolvent teologické fakulty Zdeněk Bárta, který nesouhlasil s boratínským názorem, že je nejlépe neodporovat zlu a jen mlčet a přizpůsobit se. Ve svých nedělních promluvách (kázáních) vedl farníky k uvědomělému postoji k náboženské i občanské svobodě. Na faře, kde bydlel, začal od roku 1975 pořádat diskusní filosoficko-teologické semináře, které se po vzniku Charty 77 stávaly více a více politickými poradami s protikomunistickým zaměřením. I po odebrání souhlasu pro členství v Chartě zůstal Zdeněk Bárta s rodinou na řepečické faře a živil se jako odečítač vodoměrů u litoměřických vodáren. V té době dojíždělo na faru mnoho dnes významných osobností, tehdy disidentů, mezi jinými i dnešní prezident Václav Havel, sledován všudypřítomnou státní policií. V roce 1985 byl dokonce v chotiněvském kostele kmotrem při křtu.

Po politických změnách v listopadu 1989 se v prosinci téhož roku stal Václav Havel prezi-

Prátelská atmosféra při návštěvě pana prezidenta na faře

dentem a jedna z jeho prvních cest ve funkci, vedla na řepčickou faru a do chotiněvského kostela, tentokrát za mimořádné pozornosti občanů, nejen chotiněvských farníků, ale celého širokého okolí. Stalo se tak 20. května 1990 při příležitosti jeho účasti na tereziánské tryzně. Tehdy navštívil chotiněvský kostel při odpoledním slavnostním shromáždění, pozdravil přítomné, vyslovil podporu svému politickému spolubojovníku, místnímu duchovnímu Zdeňku Bártovi, setkal se s farníky a poseděl s přáteli jako kdysi, v řepčické faře.

Proč se tato událost připomíná v boratínské historii? Nejen proto, že u toho byli téměř všichni tehdy žijící boratínští občané, ale také proto, že to bylo v kostele zbudovaném v boratínském duchu a za boratínského zpěvu. Díky za tuto mimořádnou pozornost patří „duchovnímu boratínských“ Zdeňku Bártovi, jak se sám nazývá a jak to osvědčil i při své návštěvě Boratína v jubilejním roce 1997.

Přáli bychom si, aby tato naše sepsaná Historie a instalované památníky na vzdálené Ukrajině přispěly k trvalé památce všedního, ale hrdinského života mnoha statečných českých lidí na poli občanském i válečném.

BORATÍNSKÁ FAKTOGRAFIE

Zdroje k sepsání HČB

a) Souborná pojednání (knižní vydání)

- 1) Antonín Balabán: Mé vzpomínky, 1993
- 2) Vladimír Dufek: Kapitoly z dějin VČ, 1997
- 3) Vladimír Dufek: Návrat VČ do vlasti, 1997
- 4) Josef Malínský: 10 let české školy a ČMŠ v Lucku, 1939
- 5) Vladimír Míčan: Česká emigrace v Polsku a na Volyni, 1924
- 6) Jiří Hofman, V. Širc, J. Vaculík: VČ v prvním a druhém odboji 1999
- 7) Lubomír Slezák: Osídlování pohraničí českých zemí po 2. světové válce
- 8) Edita Štěříková: Země otců, 1995
- 9) Jaroslav Vaculík: Dějiny volyňských Čechů, I. a II. díl, 1997, 1998
- 10) Jaroslav Vaculík: Reemigrace a usídlování VČ
- 11) Jaroslav Vaculík: VČ v protifašistickém zápase, 1987
- 12) A.C. Krupař: Dějiny Čechů v okolí Petersburg, Virginia, 1915

b) Souborná pojednání (v rukopise či v strojopise), diplomové práce

- 1) Antonín Balabán: Paměti sboru boratínského a chotiněvského, Sp, 161 s. A4, 1967
- 2) Marie Janatová: Kronika, Sp, 143 s. A4, 1984
- 3) Olga Janatová (Šrajbrová): Fakta k boratínským dějinám, 1937 a 1967, Rp, 85 s. A5
- 4) PhDr. Ilona Moravcová: České školství na Volyni 1868 až 1939, Pha 1997

c) Příležitostná a tématická pojednání

- 1) Josef Albrecht: Volyňská vložka, soubor odpovědí, 1964, Sp, 9 s. A4
- 2) Antonín Balabán: Mé dojmy z návštěvy reemigrantů a reexulantů, 1947, Sp, 3 s. A4
- 3) Václav Chudoba: Období po válce do příjezdu rodin, 1967, Sp, 4 s. A4
- 4) Jan Janata: Založení Boratína a jeho hospodářský vývoj, 1947, Rp, 22 s. A4
- 5) Josef Janata: Náboženský vývoj v Českém Boratíně, 1947, Rp, 13 s. A4
- 6) Marie Janatová: Rozloučení s Boratínem a cesta do vlasti, 1967, Sp, 3 s. A4
- 7) Jaroslav Opočenský - Vyšohradský: Úvaha ke dni rozloučení s Boratínem., Sp, 9 s. A4
- 8) Josef Vlk V.: Boratínské souvislosti, 1997, Sp, 42 s. A4
- 9) Josef Vlk III.: Promluvy a příležitostné články, 1920 - 1941, Rp, 363 s. A5
- 10) Josef Vlk III.: Zpráva z cesty na Hrad, 1919, Rp, 6 s. A5
- 11) Rostislav Vlk: Repatriace, 1967, Sp, 7 s. A5
- 12) Sborník příspěvků k různým výročím bez uvedení autorů, Sp i Rp, asi 50 s. A4

d) Rodinné záznamy (deníky, kroniky, rodokmeny, životopisy, vzpomínky)

- 1) Josef Albrecht: Můj životopis, asi 1965, Rp, 5 s. A4,
- 2) Josef Albrecht: Rodinná kronika Vincence Albrechta, asi 1965, Rp, 7 s. A5
- 3) Marie Albrechtová: Vzpomínky na Boratín, 1994, Rp, 54 s. A5
- 4) Václav Baloun: Životopisné vzpomínky, kolem r. 1960, Sp, 73 s. A4
- 5) Jennie Fejfarová: Můj rodokmen, 1985 USA, 6 s. Sp, A4

- 6) Mary E. Hanzlik (prapranvnučka F. Skalskýho): Kdo jsem já? USA, 11 s. Sp, A4
- 7) Dobromila Poloková (roz. Šebestová): Válečný deník, cca 400 s. Rp, A5
- 8) Jerry Skalsky: Rodinná historie podle otce Fr. Skalskýho, USA 8 s. Sp, A4
- 9) Božena Šebestová (Balounová): Pokračování paměti V. Balouna, 1968, Sp, 31 s. A4
- 10) Josef Šebesta: Paměti rodiny Šebestovy z Vanovic, kolem r. 1965, Rp, 7 s. A4
- 11) Jaroslav Vlk: Válečné deníčky, 2 sešity, 1939 až 1945, Rp, asi 120 s. A5
- 12) Josef Vlk II.: Zápisník, 1868 až 1890, Rp, 500 s. A6
- 13) Josef Vlk III.: Deníky I až IV, 1895 až 1941, Rp, kolem 2 tisíce stran A5
- 14) Josef Vlk III.: Životopis a rodinná kronika, 1895, Rp, 47 s. A5,
- 15) Václav Vlk: Vzpomínky, 1971, Sp, 73 A4
- 16) Vojtěch Vlk: Deník, 2 sešity, 1898 až 1921, Rp, 575 s. A5
- 17) Tony Williams: Rodokmen rodiny Vejnarovy a rodin souvisejících, USA,

e) Periodika (Křesťanské Listy, Věrná stráž, Zpravodaj ČZV a ostatní)

- 1) Antonín Balabán: Z dějin sboru evang. ref. v Boratíně, KL 1934, 14 s. A4,
- 2) Rudolf Šedý: Pouští do Kanánu, obraz ze života českých vystěhovalců na Rusi, KL 1912, 36 s. A4
- 3) Rudolf Šedý: Z Habrové do Sevastopolu, KL 1927, 28 s. A5
- 4) Milan Kopecký: Tanková brigáda v ostravské a pražské operaci, 22 + 10 s. A4

f) Ostatní (dopisy, poznámky)

- 1) Soubor dopisů boratínských občanů doplňujících HČB
- 2) Obecní kniha starostových poznámek, 1875 - 1894, 76 s. A4
- 3) Pokladní kniha obce Č.Boratína z let 1901 - 1936, 77 s A4
- 4) Josef Vlk: Soubor úmrtních oznámení boratínských občanů zemřelých v letech 1950 až 2000, asi 150 ks
- 5) František Albrecht: Poznámky z první boratínské parcelace v roce 1874
- 6) „Rozkládka“ cest. výdajů delegátů na rolnický sjezd do Žitoměru v r. 1917 (výměry pozemků boratínských hospodářů v r. 1917)
- 7) Kniha protokolů Kólka rolniczege v Boratynie Czeskim, zápisy z let 1926-39
- 8) Carský dekret z 10. 7. 1870 (podmínky usazování Čechů na Volyni)

g) Informace ze státních archivů: ústředního v Praze, oblastních v Brně a Zámruku, vojenského historického v Praze a farních v Chotiněvsi, Liběchově a Libštátě

- 1) Reemigrace Čechů po druhé světové válce, seznamy: žadatelů o přestěhování, přestěhovaných i transportní, vojáků žádajících občanství a p.
- 2) Církevní matriky z farnosti libštátské, nebuželské a vanovické v Zámruku a v Brně
- 3) Legionářské listy účastníků 1. odboje, 1914 - 1920
- 4) Neúplné opisy matrik z vilenské konzistoře (konfirmandů, sňatků a zemřelých), z let 1884 až 1927
- 5) Seznamy farníků v Č. Boratíně 1927 - 1945,
- 6) Kniha protokolů ze schůzí pěveckého kroužku „Emigrant“, 1924 - 1939
- 7) 2 knihy protokolů ze Sdružení evang. mládeže v ČB, 1924 - 1933 a 1933 - 1938
- 8) Pokladní kniha sborová , 1922 - 1946
- 9) Protokolní kniha evang.-ref. církve v ČB, 1906 - 1938

Chronologický sled událostí - Historie Českého Boratína v kostce

10. 7. 1870	Vydání carského dekretu s privilegii Čechům
23. 8. 1871	Odjezd kundratické skupiny z košťálovského nádraží do Ruska
Konec srpna 1871	Přechodné ubytování v Dubně
Konec října 1871	Dohoda s hraběnkou Miončinskou o koupi části statku (541 morgů za 10 600 rublů)
11. 11. 1871	Přestěhování z Dubna na Hnidavu a Krásné
Během roku 1872:	Stavba provizorních obydlí a nákup domácího zvířectva První neúrodný rok a potíže s obživou Navezení hnoje z ukrajinských dvorů a jeho zaorání Nákup obilí na setí a setba Založení Českého Boratína u vodních pramenů Rozdělení statku na 14 nestejných podílů
24. 10. 1972	Udělení státního občanství spojené s vysadami
Během roku 1973	Řešení finančních potíží (věci do zástavy, odprodej pozemků) První půjčky od Židů
7. 3. 1874	Přijetí státního občanství - dalších osm rodin
1874	První parcelace na 26 podílů Masivní zadlužování boratínských rodin
1875	Exekuce na majetky dlužníků První slušnější úroda (po třech špatných) Dluh občanů dosahuje hodnoty 5000 rublů Uzavření kupních smluv mezi hraběnkou a jednotlivými hospodáři
1876	Žádost generálnímu gubernátoru o řešení zadluženosti u Židů Zjednání nápravy (úředně stanovené úroky a organizované splácení)
1877	První splátka dluhu
1879	Vybudování hřbitova na severním svahu mohyly
1881	Zaplacena poslední (desátá) splátka židovského dluhu
10. srpna 1882	Zavedení čísel popisných,
11. listopadu 1882	Příjezd učitele Motla a vznik soukromé obecní školy s profesionálním učitelem, založení pěveckého sboru dětí a mládeže
13. července 1883	Přijetí boratínských evangelíků do vilenské konsistoře
1883	Vládní výnos, že půdu mohou získávat jen pravoslavní občané
1884	Koupen pozemek pro stavbu kostela
1885	Zákaz stavění kostela Postaven magazín (obchod)
4. listopadu 1886	Vynucený odjezd učitele Motla
1887	Likvidace starého hřbitova a prodej pozemku pro stavbu Forty Založení nového obecního hřbitova Vybudování Forty - součást městského opevnění
1888	Velký požár - zničení čtyř sousedních hospodářství: Františka Albrechta, Antonína Flengra, Františka Opočenského a Františka Janaty První manévry ruských kozáků na Boratíně

	Oslavy 900. výročí pokřtění Rusi
1889	Nástup učitele Josefa Vlka (učí u Josefa Opočenského) Přeměna obecní školy ze soukromé na státní (podle vládního usnesení) Návštěva carské rodiny v Lucku
1890	Sestrojena hasičská stříkačka zámečnickem Janem Opočenským Ustaven hasičský spolek Přenesení školního vyučování do domu učitele Zrušení carských privilegií (náboženské svobody a okresní samosprávy)
1891	První vlna stěhování do Ameriky: čtyři synové Františka Opočenského (Jan, Pavel, Štěpán a Jaroslav) s rodinami
1892	Zemřel farář Václav Hrdlička, pochován na boratínském hřbitově
1894	Druhá vlna stěhování do Ameriky - rodiny Františka Kvasničky a Františka Skalského
1897	Vznik chmelařského spolku Výzva státního školního inspektora k postavení obecní školy
1900- 1903	Třetí nejpočetnější vlna stěhování do Ameriky - Virginie (Bohatcovi, Fejfarovi, Hanušovi, Havlíčkovi, Chudobovi, Mífkovi a Opočenští)
30. dubna 1906	Položen základní kámen ke stavbě kostela
24 - 31. srpna	Úspěšná účast boratínských na hospodářské výstavě v Bělokrinici
15. října 1906	Založení Českoboratínského úvěrového družstva
prosinec 1906	Koupen pozemek pro školu od Bohatce a Zajíčka
během roku 1907	Oficiálně ustaven organizovaný sbor dobrovolných hasičů a postavena hasičská zbrojnice v Křakách
5. a 6. srpna 1907	Slavnost vysvěcení kostela
28. února 1908	Založení chmelařského družstva v Lucku s pobočkou na Boratíně
5. srpna 1908	Svěcení varhan a zvonu (dar ze sboru Kejdanského) farářem Prudkým
1909	Založena domácí pojišťovna proti následkům požáru
1911	Předposlední vlna stěhování do Ameriky (Teofil Fibich, Jan a Jaroslav Opočenští, Jaroslav Škrabal a Vladimír Vlk)
během roku 1911	Sestrojena druhá hasičská stříkačka
1912	Postavení hasičské zbrojnice na Boratíně Předání budovy záložny k užívání Zahájení stavby obecné školy
28. března 1912	Vysvěcení základů obecné školy
1914	Vysvěcení školní budovy, ale výuka až ve školním roce 1922/1923
17. července 1914	Všeobecná mobilizace
22. srpna 1914	Úspěšný nábor do České družiny na Českém Boratíně
19. srpna 1915	Na Boratín přišlo rakouské vojsko
28. srpna 1915	Frontová linie se zastavuje před Dubnem a Rovnem, asi 30 km východně od Boratína a vydrží tam celou zimu
11. prosince 1915	Společná oslava Vánoc (protože je 24. 12. podle nového kalendáře, který byl okupačními úřady na Volyni zaveden)
23. prosince 1915	Zadržen ruský špeh Cyprián Sivý
24. ledna 1916	Souzen, odsouzen a na Fortě oběšen Cyprián. Sivý
22. května 1916	Rusové zaútočili, prothli frontovou linií u Malína a postupují

25. května 1916	Přichází na Boratín ruská armáda
7. června 1916	Povolání rezervistů (z Boratína tři) do armády
18. června 1916	Vyšetřování smrti Cypriána Sivého a zatčení Josefa Opočenského, Jana Janaty a Bedřicha Opočenského
8. září 1916	Josef Opočenský odsouzen k patnácti letům katorgy (nucených prací) na Sibiř, Jan Janata na 4 roky a Bedřich Opočenský na 8 měsíců
21. září 1916	V záložně se ubytoval oddíl rakouských zajatců, kteří stavěli železnici z Lucka do Stojanova
27. února 1917	Ruská дума uskutečnila politický převrat, donutila cara k abdikaci a vlády se ujala Prozatímní vláda
5. března 1917	Československé legie v Rusku vyhlásily samostatnost Čech, Moravy, Slezska, Slovenska, Lužicka a Kladska s TG Masarykem v čele
2. července 1917	Vítězná bitva Československých legií u Zborova
29. července 1917	Vyvražďení rodiny Jana Opočenského (truhláře) bolševiky. V druhé polovině roku 1917 se vracejí boratínští legionáři domů bez Františka a Jana Škrabala, kteří odjíždějí s Čsl. legiemi přes Sibiř do ČSR
22. ledna 1918	Návrat Josefa Opočenského z katorgy
6. února 1918	Přichází do Lucka německá armáda pomoci udržet samostatnou ukrajinskou vládu v čele se Skoropadským
listopad: 1918	Svržení Skoropadského vlády na sjezdu vlastníků půdy a nástup Petljury s téměř bolševickým programem
15. května 1919	Příchod polské armády s velitelem Halerem a následná porážka Petljury
květen - červen 1919	Cesta české čtyřčlenné delegace volyňských Čechů na Pražský hrad s mluvčím, boratínským učitelem Josefem Vlkem
17. června 1919	Připojení západní části Volyně k Polsku
září 1919	Zahájeno vyučování v českém jazyce s polštinou jako předmětem v posledním třetím oddělení
od 6. července 1920	Frontová linie na Boratíně (u nás polská armáda, bolševická za řekou)
3. srpna 1920	Příchod bolševiků na Boratín
16. září 1920	Poslední přechod Rudé armády na východ se sběrem všeho možného a příchod polské armády
18. 3. 1921	Uzavřen Říšský mír mezi Sověty a Poláky - definitivně ukončil bojové akce a připojil západní část Volyně na skoro dvacet let k Polsku
během roku 1921	Ustaven hospodářský spolek „Kolo rolnicze“
21. 5. 1922	Oslava 50. výročí založení Českého Boratína
3. 9. 1922	Zemřel kurátor ev. sboru Josef Opočenský
během roku 1923	Vzniklo „Kółko gospodyń wiejskich“ (Kroužek vesnických hospodyněk)
13. 2. 1923	Zahájeno vyučování v rekonstruované škole programem pro veřejnost
23. 4. 1923	Stromková slavnost, vysázení ovocných i okrasných stromů kolem školy
září 1923	Doplnění školní a obecní knihovny o 400 svazků - dar ČSR
během 1924	Miloslav Baloun zakládá sdružení mládeže
23. 9. 1924	Návštěva ministra zemědělství p. Janického s vojevodou Olšovským
2. 10. 1924	Inspektor konfiskuje ve škole portrét prezidenta Masaryka a mapu ČSR

16. 5. 1926	Sdružení mládeže organizuje první oslavu Dne matek
1. až 12. 7. 1926	Zájezd boratínských občanů na VIII. všesokolský slet v Praze
červenec 1927	Návštěva boratínských školních dětí v Praze od 17. 7. do 2. 8
podzim 1927	Návštěva účastníků zborovských oslav (10. výročí) z ČSR na Boratíně
11. 9. 1927	Nástup kazatele Antonína Balabána
1928	První sjezd volyňské evangelické mládeže na Boratíně
28. října 1928	Oslava 10. výročí české samostatnosti
11. 11. 1928	Účast boratínských zpěváků a řečníků na oslavách 10. výročí Polska
26 a 27. 11. 1928	Návštěva far. Smetany z ČSR, zelovského rodáka
20. 12. 1928 až 24. 2. 1929	krutá zima, mrazy až -35°C nadělaly mnoho škody
4. až 7. 7. 1929	Zájezd boratínských občanů na výstavu v Poznani
11. 11. 1930	Zpěváci na akademii k 10. výročí vítězství nad bolševiky
během roku 1930	Ustaveno družstvo na zpracování mléka
14. 5. 1931	Den matek s návštěvou hostů z vedení České Besedy z Varšavy
27. 6. 1931	Ukončení 43leté učitelské kariéry Josefa Vlka (1862 - 1942)
září 1931	Nástup učitele Josefa Svobody na Boratínskou školu
duben 1932	Povodeň kolem Styru
1. května 1932	Sdružení mládeže organizuje Máchův večer v přírodním divadle
18. 6. 1932	Druhá návštěva polského ministra zemědělství na Boratíně
28. 8. 1932	Slavnost 25. výročí svěcení kostela
23. 10. 1932	Slavnost k 50. výročí založení pěveckého spolku Emigrant
během roku 1932	(pravděpodobně) postavena budova mlékárny,
19. 11. 1933	Boratínský pěvecký sbor na oslavách 10. výročí ČMS v Lucku
12. 1. 1934	Konečná likvidace úvěrového družstva
21. 1. až 6. 2. 1934	Kurz hudby a zpěvu na Boratíně spojený se Smetanovými oslavami
11. 3. 1934	Aktivní účast boratínských na Masarykových oslavách v Lucku
13. až 20. 1. 1934	Kurz učitelů nedělních škol na Boratíně
září 1934	Zahájen zkušební provoz mlýna v budově bývalé záložny
2. 6. 1936	Požár zničil hospodářství Bedřicha Švejdera a Josefa Zajíčka
červen 1937	Odjezd kazatele Balabána s rodinou do ČSR
29. 4. 1937	Soudní rozhodnutí padesátiletého sporu o servitutu s Ukrajinci
14. 8. 1939	Mobilizace, odvod do polské armády
1. 9. 1939	Začátek druhé světové války (Německo napadlo Polsko)
19. 9. 1939	Sověti okupovali Volyň, uzavření smlouvy s Německem
koncem září	Zrušení českoboratínské samosprávy a sloučení s Ukrajinským Boratínem s ukrajinskými proletářskými funkcionáři
během r. 1940	Neúspěšné zakládání kolchozů, zestátnění mlékárny a mlýna
25. 6. 1941	Plánované „vyvezení“ Čechů na Sibiř jako nepřátel režimu
21. 6. 1941	Německo napadlo SSSR a Němci okupovali Volyň
červen 1941	Obnovení obecní samosprávy
20. 2. 1942	Zemřel boratínský učitel Josef Vlk ve věku nedožitých 80ti let
Koncem léta 1942	Vyvraždění rodiny Zajíčkových
Koncem roku 1942	Ustavena buňka české odbojové organizace „Blaník“
13. 7. 1943	Likvidace obce Českého Malína a jeho obyvatel
Jedné zářijové neděle	obklíčení křakovské části Boratína německým gestapem

Začátek března	Osvobození Č. Boratína a příchod sovětské armády
19. 3. 1944	Rozloučení boratínských mužů se spoluobčany (v neděli v kostele)
20. 3.	Nástup boratínských mužů a žen do československé jednotky v SSSR
6. 6. 1944	Otevření západní fronty v Normandii za účasti 4 boratínských vojáků
8. září 1944	Zahájení karpatsko-dukelské vojenské operace za účasti boratínských vojáků (prvních šest padlých a další ranění)
10. března 1945	Zahájení ostravsko-pražské operace za účasti boratínských tankistů a významného účinkování Bedřicha Opočenského a Karla Šeráka
8. 5. 1945	Německá kapitulace - konec války
10. 5. 1945	Tank s velitelem Karlem Šerákem dorazil na nádvoří Pražského Hradu (jediný z 65 ti nasazených do bojové operace)
17. 5.	Vítězný pochod Prahou a přehlídka na Staroměstském náměstí
květen 1945	Odjezd faráře Opočenského z Boratína do Československa
červen 1945	Vystěhování smíšených polsko-českých rodin z Boratína do Slezska (Ostrovských a Skoczylasových)
léto 1945	Boratínští vojáci hledají nové domovy v českém a moravském pohraničí
listopad 1945	Demobilizace většiny boratínských vojáků
květen, červen 1946	Stěhování německého obyvatelstva z českého a moravského pohraničí
10. 7. 1946	Podpis dohody o reemigraci volyňských Čechů
listopad 1946	Příjezd repatriční komise do Lucka
prosinec	Podání žádostí o vystěhování a o udělení československého občanství
24. 12. 1946	Poslední boratínská štědrovečerní slavnost za účasti repatriční komise
1. a 6. ledna 1947	Společné shromáždění boratínských občanů spojené s pohledem na 75ti letý boratínský pobyt a s rozloučením před odjezdem
leden 1947	Sepisování a oceňování nemovitého majetku
15. 2. 1947	Odjezd na lucké nádraží
18. 2. 1947	Odjezd boratínského transportu v odpoledních hodinách
24. 2. 1947	Překročení československých hranic a přivítání v Košicích
28. 2. 1947	Příjezd do nových domovů
březen, duben 1947	První boratínské svatby
1. 5. 1947	Odhalení památníku v Chotiněvsi (osvoboditelům a reemigrantům)
21. 9. 1947	Žádost o zřízení farnosti ČCE v Chotiněvsi
11. 6. 1950	Předběžný souhlas s výstavbou kostela v Chotiněvsi
10. 12. 1950	Slavnostní položení základů
18. 11. 1951	Vysvěcení kostela v Chotiněvsi
9. 6. 1957	Zemřel farář Jaroslav Opočenský
květen 1967	Vzpomínkové shromáždění k 20tému výročí návratu z Volyně
listopad 1989	Politické změny ve Východní Evropě, pád komunismu
20. 5. 1990	Návštěva presidenta Václava Havla v Chotiněvsi
Rok 1997	Jubilejní boratínský rok (125 let od založení a 50 let od zániku Českého Boratína): odhalení pamětní desky na kostele v Boratíně a pomníku na boratínském hřbitově

Seznam občanů Českého Boratína v letech 1871 až 1947

Gen.	Jméno	Příjmení (rodné) /získané/	Rok naroz.-úmrť	Místo pohřbení	Vystěhování, jiné pozn.
čp. 1 (1872)					
(1)	Josef	Opočenský	1819-1871	Dubno	
(2)	Anežka	Opočenská /Hanušová/	1845		USA, VA (kol. r. 1900)
	Kristián	Hanuš			dtto
(2)	Anna	Opočenská /Havlíčková/	1847		Křaky (asi 1880?)
	Josef	Havlíček	1847-1895	Boratín	dtto
(3)	Josef	Havlíček	1870		USA, VA (kol. r. 1900)
(3)	Josefína	Havlíčková (Bohatcová) ?			USA, VA (r. 1902)
	Josef	Bohatec	1873		dtto
(4)	Marie	Havlíčková	1899		dtto
(2)	Josef	Opočenský	1849-1911	Boratín	
	Julie	Opočenská (Zajíčková)	1849-1938	Boratín	
(3)	Jaroslav	Opočenský	1879-1952	Soběnice	
	Anežka	Opočenská (Opočenská)	1886-1874	Soběnice	
(4)	Marie	Opočenská /Křížková/	1909		
	Josef	Křížek	1907-1967	Hrušovany	
(5)	Lydie	Křížková /Zuzánková/	1944		
(4)	Anna	Opočenská /Chladilová/	1911-1992	Lánov	
	Josef	Chladil	1901-1934	Boratín	
(5)	Jaroslava	Chladilová /Šeráková/	1929-1999	Liběšice	
(5)	Miloslav	Chladil	1933		
(4)	Marta	Opočenská /Miklaszewská/	1919		USA 1938
(4)	Anežka	Opočenská /Nováková/	1921-1988	Slatina	
(4)	Jaroslav	Opočenský	1926		
(3)	Miloslav	Opočenský	1881-?	?	
(3)	Anna	Opočenská /Kulhavá/	1884		Lobačevka
(3)	Marie	Opočenská /Kulhavá/	1887		dtto
(3)	Josef	Opočenský	1892-1926	Boratín	Křaky (po r. 1917) čp. 47
(2)	Marie	Opočenská	1856-1871	Dubno	

čp. 2 (1872)

(1)	Josef	Beneš	1821-?	Boratín	
(1)	Anna	Benešová (?)	1822-?	Boratín ?	
(2)	Albín	Beneš	1848-?	Boratín ?	
(3)	Josef	Beneš	1885-1970	Žatec	Luck
(3)	Marie	Benešová (Šebestová)	1886-1957	Žatec	dtto
(4)	Vlastimil	Beneš	1914		dtto
(4)	Drahomíra	Benešová /Zahrádková/	1923		dtto
(3)	Václav	Beneš	1899-?		
(3)	Ludmila	Benešová	1902-?		
(2)	Jindřich	Beneš	1850-?		

(2)	Kašpar	Beneš	1854-?	
(2)	Marie	Benešová	1857-?	

čp. 2a (1922?)

(3)	Józef	Ostrowski	?-?	Polsko 1945
(3)	Emilie	Ostrowská (Benešová)	?	dtto
(4)	Józef	Ostrowski	1923	dtto

čp. 3 (1873 - 1902)

(1)	František	Vejnar	1833-1884	Boratín
(1)	Anna	Vejnarová (?)	1836-1896	Boratín
(2)	František	Vejnar	1852	USA
	Kateřina	Vejnarová /Benešová	1855	dtto
(3)	Alois	Vejnar	1877	USA, VA, 1902
		Vejnarová		dtto
(3)	Bohumil	Vejnar	1882	dtto
(2)	Josef	Vejnar	1871-?	?

čp. 3 (1902 - 1924)

(2)	Teofil	Fibich	?	přišli 1902
(2)	Anna	Fibichová (Nevečeřalová)	?	
(3)	Helena	Fibichová /Pospíšilová/	?	České Noviny
(3)	Vilém	Fibich	1888	odjeli do ČSR 1924
(3)	Josef	Fibich	1890-1967	Hrušovany dtto
	Alžběta	Fibichová (Valtová)	?	Hrušovany
(3)	Teofil	Fibich		USA před válkou
(3)	Alžběta	Fibichová /Pojmonová/	?	?
(3)	Bronislava	Fibichová /Kopřivová/	1894	?
(3)	Marie	Fibichová /Lavriňuková/	?	?
(3)	Rudolf	Fibich	1897	Bocánovka
(3)	Jaroslav	Fibich	?	?

čp. 3 (1924 - 1947)

Bohatcovi z čp. 4

čp. 4 (1873 - 1886)

(1)	Josef Mencl s rodinou			1886 do Čech
-----	-----------------------	--	--	--------------

čp. 4 (1886 - 1924)

(1)	Jan	Bohatec	1841-1914	Boratín
(1)	Anna	Bohatcová (Kostíková)	1842-1918	Boratín
(2)	Jan	Bohatec	1869	Křaky čp. 40
	Aloisie	Bohatcová (Dokoupilová)	1874	Křaky asi 1902
(2)	Josef	Bohatec	1873	USA, VA 1902
	Joseřina	Bohatcová (Havlíčková)		USA

(2)	Vojtěch	Bohatec	1875-1924	Boratín
	Anna	Bohatcová (Opočenská)	1878-1960	Hrušovany
(3)	Emilie	Bohatcová /Švejdarová/	1902-1979	čp. 13
(3)	Jaroslav	Bohatec	1905-1989	Hrušovany
	Lydie	Bohatcová (Luciusová)	1921	
(4)	Jaroslav	Bohatec	1941	
(4)	Miloslav	Bohatec	1944	
(3)	Josef	Bohatec	1906-1980	Liběšice
(3)	Bedřich	Bohatec	1908-1990	Hrušovany
	Eliška	Bohatcová /Koberníková/	1916-1968	Hrušovany
(4)	Božena	Bohatcová	1942	
(4)	Daniela	Bohatcová /Zelenková/	1942	
(3)	Anna	Bohatcová /Luciusová/	1910	čp. 20
(3)	Miloslava	Bohatcová /Šimberská/	1913	čp. 41
(3)	Miroslav	Bohatec	1915	
(2)	Františka	Bohatcová /Poláková/	1878	USA, VA 1902

čp. 5 (1872 - 1899)

(1)	Josef Jan	Zajíček	1829-1911	Boratín
(1)	Anna	Zajíčková (Skalská)	1833-1909	Boratín
(2)	Josef A.	Zajíček	1851	1899 Krupa
	Barbora	Zajíčková (Zajícová)	?	dtto
(3)	Blažena	Zajíčková	1878	dtto
(3)	Miloslav	Zajíček	1881-1894	Boratín
(3)	Antonín	Zajíček	1883	dtto
(3)	Josef	Zajíček	1888-1894	Boratín
(3)	Marie	Zajíčková	1890	dtto
(3)	Miroslav	Zajíček	1894-1894	Boratín
(2)	Anna	Zajíčková /Flengrová/	1854	čp. 15

čp. 5 (1899 - 1947)

(3)	Václav	Baloun	1876-1964	Litoměřice
	Božena	Balounová (Šebestová)	1876-1963	Litoměřice
(4)	Božena	Balounová /Šebestová/	1897-1982	Malenovice
	Bedřich	Šebesta	1897-1987	Malenovice
(5)	Dobromila	Šebestová /Poloková/	1921	
(5)	Rostislav	Šebesta	1925	USA 1968?
(4)	Miloslav	Baloun	1900-1998	New York 1936 USA
(4)	Libuše	Balounová /Tomešová/	1902-1989	Krnov Michalovka
(4)	Václav	Baloun	1903-1979	Hrušovany
	Libuše	Balounová /Chladilová/	1907-1938	Boratín
(5)	Vlasta	Balounová /Křížková/	1928	
(5)	Milada	Balounová /Plíšková/	1930	
(5)	Miloš	Baloun	1934-1944	Boratín
(4)	Anna	Balounová /Hájková/	1905	

(4)	Marie	Balounová	1907-1913	Boratín
(4)	Bohuslav	Baloun	1909-1996?	
(4)	Zdena	Balounová	1911-1923	Boratín
(4)	Marie	Balounová /Chudobová/	1913	Křaky čp. 42
(4)	Ladislav	Baloun	1915-1998?	Anglie 1952?

čp. 6 (1872 - 1947)

(1)	František	Křížek	1831-1886	Boratín
(1)	Marie	Křížková (Fišerová)	1839-?	Boratín
(2)	Anežka	Křížková /?/	1859	?
(2)	Josef	Křížek	1861-1929	Boratín
	Bohumila	Křížková (Šebestová)	1873-?	
(3)	Ludmila	Křížková	1894-1958	Hrušovany
(3)	Zdena	Křížková /Opočenská/	1896	čp. 16
(3)	Bohumila	Křížková /Řepková/	1898	?
(3)	Marie	Křížková /Šormová/	1905	?
(3)	Josef	Křížek	1907-1967	Hrušovany čp. 1
(3)	Jaroslav	Křížek	1910-1944	Dukla čp. 36
(3)	Bedřich	Křížek	1913-1969	Hrušovany
(3)	Ladislav	Křížek	1915-1995	Hrušovany
(2)	Anna	Křížková /?/	1868	?
(2)	František	Křížek	1869-?	Boratín
(2)	Marie	Křížková /?/	1876	?

čp. 7 (1872 - ?)

(1)	Josef	Kracík	1833-?	Boratín
(1)	Marie	Kracíková (Brádllová)	1837-1923	Boratín
(2)	František	Kracík	1857	Krupá
(2)	Anna	Kracíková /Macechovská/	1860	Křaky 41
(2)	Marie	Kracíková /Stehlíková/	1862	? asi 1885
(2)	Karel	Kracík	1865-?	Boratín
	Marie	Kracíková (Palečková)	?	
(2)	Barbora	Kracíková /Hubalová/	1868	Křaky čp. 41
(2)	Josef	Kracík	1871	?
(2)	Jaroslav	Kracík	1877-1885?	Boratín

čp. 7 (? - 1947)

(2)	Josef	Zajíc	1881-1968	Litoměřice
(2)	Anna	Zajícová (Zajíčková)	1889-1960	
(3)	Marie	Vojtášková /Kryštofová/	1927	

čp. 8 (1885 - 1947)

(1)	Václav	Hrdlička	?-1892	Boratín
(1)		Hrdličková (?)	?- kol 1920	Boratín
(2)	Ludmila	Hrdličková /Stužinská/	1872-1945?	Boratín

čp. 9 (1872 - 1894?)

(0)	Jan	Šádek	?-1882	Boratín
(1)	Jan	Šádek	1823-1894	Boratín
(1)	Marie	Šádková (Skalská)	1823-1913	Boratín
(2)	Marie	Šádková	1854-1902	Boratín
(2)	Františka	Šádková /Pišlová/	1855-?	Boratín
(2)	Julie	Šádková /Zlatníková/	1857	Argentina kol. 1900
	?	Zlatník	?	dtto
(2)	Miroslava	Šádková /Motlová/	1864	1888 Morava
	Josef	Motl	?	dtto
(2)	Emma	Šádková /Janatová/	1870	

čp. 9 (1894 - 1906)

(2)	Josef	Pišl	?-1906	Boratín
(2)	Františka	Pišlová (Šádková)	1855-?	Boratín

čp. 9 (1906 - 1947)

(2)	Jan	Janata	1868-1949	Soběnice
(2)	Emma	Janatová (Šádková)	1870-1962	Soběnice
(3)	Miloslava	Janatová	1900-1917?	Moskva
(3)	Jan	Janata	1901-1971	Soběnice
(3)	Olga	Janatová /Šrajbrová/	1903-1984	Hořetice
(3)	Marie	Janatová	1905	
(3)	Jiří Karel	Janata	1910-1986	Litoměřice
	Anna	Janatová (Opočenská)	1912-1992	Litoměřice
(4)	Dagmar	Janatová /Styblíková/	1936	
(4)	Alice	Janatová /Kotyzová/	1939	

čp. 10 (1874 - 1880?)

(1)	František	Kvasnička	1847	kol 1880 Křaky
(1)	Antonie	Kvasničková /Smahová	1849	dtto
(0)	Apolena	Smahová	?-1886	Boratín
(2)	Otýlie	Kvasničková	1873	dtto
(2)	František	Kvasnička	1875	dtto
(1)	Jan	Kvasnička	1845-1885	Boratín
	?	Kvasničková (Vilímková) /Luňáčková/		Luck ?
(2)	Marie	Kvasničková /Nájemníková/	1883	po r. 1903, Bakovce
	František	Nájemník	1878	dtto
(3)	Olga	Nájemníková /Čurdová/	1903-1993	Liběšice
		Luňáček		Luck ?
(2)	Michal	Kvasnička	1849	Křaky čp. 44, kol r. 1877
		Kvasničková (?)	?	? dtto
(1)	Jan	Vejnar	1841	Křaky čp. 21, 1880
(1)	Anežka	Vejnarová (Koudelková)	1841	dtto

(2)	Josef	Vejnar	1865		dtto
(2)	Jan	Vejnar	1867-1880	Boratín	
(2)	Marie	Vejnarová /Brázdová/	1876		dtto
(1)	Josef	Václavík			vrátil se do Čech 1887
	Anna	Václavíková (Vejnarová)	1846-1887	Boratín	
		Václavíková (?)			dtto
(1)	Anton	Žalský			Čechy 1882
(1)	Marie	Žalská /Albrechtová/	?-1882	Boratín	
(2)	Adolf	Žalský	1868		dtto
(2)	Marie	Žalská	1874		dtto

čp. 11 (1885 - 1947)

(2)	Josef	Opočenský	1855-1922	Boratín	
	Františka	Opočenská (Janatová)	1853-1937	Boratín	
(3)	Anna	Opočenská /Bohatcová/			čp. 4
(3)	Josef	Opočenský	1882-1966	Opava	Boholuby
(3)	Bedřich	Opočenský	1888-1935	Boratín	
	Marie	Opočenská (Holá)	1897-1959	Libědice	
(4)	Libuše	Opočenská /Albrechtová/	1920		Křaky 30
(4)	Vladislav	Opočenský	1921		
(4)	Marie	Opočenská /Novotná/	1923		
(4)	Bedřich	Opočenský	1924		
(4)	Rostislav	Opočenský	1925-1993		
(3)	Emilie	Opočenská	1891-1934	Boratín	
(3)	Jaroslav	Opočenský	1895-1957	Soběnice	

čp. 12 (1872 - 1947)

(1)	Josef Pavel	Zajíček	1832-1915	Boratín	
(1)	Marie	Zajíčková (Priznová)	1833-1874	Boratín	1. manželka
(2)	Josef Em.	Zajíček	1856-1938	Boratín	
	Josefa	Zajíčková (Škaroubková)	1861-1938	Boratín	
(3)	Antonín	Zajíček	1883		1902 Mirotín
	Anna	Zajíčková (Opočenská)	1884		dtto
(3)	Marie	Zajíčková /Albrechtová/	1895		Křaky 36
(3)	Josef	Zajíček	1898-1942	Luck	
	Miroslava	Zajíčková (Fibichová)	1907-1942	Luck	
(4)	Milena	Zajíčková /Váňová/	1930		
(4)	Drahomír	Zajíček	1932-1992	Losiny	
(4)	Božena	Zajíčková /Štětková/	1935?		
(4)	Josef	Zajíček	1942		
(3)	Miroslava	Zajíčková /Biala/	1901-1942	Luck	
(2)	Marie	Zajíčková /Chlebounová/	1859		Mstěšín, po r. 1880
(2)	Bohumil	Zajíček	1861		?
(2)	Bohumila	Zajíčková /Moučková/	1868		?, po r. 1890

(1)	Josefa	Zajíčková /Kynčlová-Štěpánková/		2. manželka
(2)	Anna	Zajíčková /Zajícová/	1889	čp. 7
(2)	Blažena	Zajíčková	1887-1903	Boratín

čp. 13 (1872 - 1947)

(1)	František	Opočenský	1829-1904	Boratín
(1)	Anežka	Opočenská (Šádková)	1835-1909	Boratín
(2)	Josef	Opočenský	1856-1922	Boratín čp. 11
(2)	Jan	Opočenský	1859	Křaky čp. 27 1880
(2)	Bedřich	Opočenský	1861-1934	Boratín
	Anna	Opočenská (Řepková)	1869-1919	Boratín
(3)	Bedřich	Opočenský	1890	Křaky čp. 28, 1912?
(3)	Anna	Opočenská	1892-1894	Boratín
(3)	Jaroslav	Opočenský	1894-?	USA 1911?, USA 1924
	Marie	Opočenská (Vančurová)	?-?	USA 1924
(4)	Irena	Opočenská /Kesterson/	1921	dtto
(3)	Anna	Opočenská	1895-1929	Zakopane
(3)	Marie	Opočenská /Švejdarová/	1897-1931	Boratín
	Bedřich	Švejdar	1898-1983	Hrušovany
(4)	Miloslav	Švejdar	1920	
	Marie	Švejdarová (Šeráková)	1921	
(5)	Irena	Švejdarová /Bernklaunová/	1944	
(5)	Anna	Švejdarová /Hampejzová/	1946	
(4)	Jiří	Švejdar	1922	
(4)	Ludmila	Švejdarová /Vlková/	1926	
	Emilie	Švejdarová (Bohatcová)	1902-1979	Hrušovany 2. manž. B. Švejgara
(4)	Marie	Švejdarová /Urbanová/	1936	
(3)	Josef	Opočenský	1900	ČSR 1924
(3)	Antonín	Opočenský	1905-1924	Boratín
(3)	Miloslav	Opočenský	1907	Křaky N1
(2)	Štěpán	Opočenský	1865	USA, Kansas, 1891
(2)	Pavel	Opočenský	1867	dtto
	Anežka	Opočenská (Opočenská)	1872	dtto
(2)	Anežka	Opočenská /Vlková/	1869	Křaky čp. 26, 1889
(2)	Marie	Opočenská /Opočenská/	1869	Křaky čp. 43, 1889
(2)	Jaroslav	Opočenský	1875	USA, 1891 Kansas
(2)	Miroslava	Opočenská /Hájková/	1876	Lodź, 1897?

čp. 14 (1873 - 1947)

(1)	František	Albrecht	1818-1903	Boratín
(1)	Eleonora	Albrechtová (Mečřřřová)	1826-1898	Boratín
(2)	František	Albrecht	1851	Křaky čp. 32
	Marie	Albrechtová (Nechanická)	1856	
(2)	Josef	Albrecht	1853	Křaky čp. 33
(2)	Marie	Albrechtová	1856-1883	Boratín

(2)	Vincenc	Albrecht	1858		Křaky čp. 38, 1885?
	Josefína	Albrechtová (Chladilová)			dtto
(2)	Františka	Albrechtové /Pelcerová/	1862-1897	Boratín	?, kol 1883
(2)	Pavčina	Albrechtová /Nechanická/	1865		Křaky čp.34, 1887
(2)	Bohuslav	Albrecht	1872-1946	Boratín	
	Blažena	Albrechtová (Balounová)	1879-1951		Litoměřice
(3)	Bedřich	Albrecht	1901-1988		Litoměřice
	Marie	Albrechtová (Opočenská)	1909		
(4)	Jiřina	Albrechtová	1928-1942	Boratín	
(4)	Marie Zd.	Albrechtová /Sazečková/	1931		
(4)	Anna	Albrechtová /Vlková/	1936		
(4)	Slavomír	Albrecht	1944-1999		Mšeno u Mělníka
(3)	Anna	Albrechtová /Hubalová/	1904		Křaky čp. 29
(3)	Josef	Albrecht	1906		Křaky N2

čp. 15 (1874 - 1887)

(1)	Jakub	Flengr	?-?	Boratín	
	Kateřina	Flengrová (?)	1829-1912	Boratín	
(2)	Josef	Flengr	1854		Boholuby, 1909?
	Anna	Flengrová (Zajíčková)	1854		dtto
(3)	Antonín	Flengr	1883		dtto
(3)	Anna	Flengrová /Opočenská/	1887		dtto
(3)	Miloslav	Flengr	1892		dtto
(3)	Josef	Flengr			dtto
(2)	Antonín	Flengr	1856-1917	Boratín	

čp. 16 (1874 - 1947)

(2)	František	Opočenský	1854-1943	Boratín	
	Josefína	Opočenská (Škrabalová)	1853-1916	Boratín	
(3)	František	Opočenský	1881		čp. 19, 1906
(3)	Anna	Opočenská /Zajíčková/	1884		Mírotín
(3)	Anežka	Opočenská /Opočenská/	1887		čp. 1 Vyšehrad
(3)	Jindřich	Opočenský	1888-1970	Soběnice	
	Marie	Opočenská (Šeráková)	1903-1928	Boratín	1. manželka
(4)	Jaroslav	Opočenský	1924-1944	Dukla	
(4)	Jan	Opočenský	1926		
	Zdena	Opočenská /Křížková/	1896-1963	Soběnice	2. manželka
(4)	Josef	Opočenský	1932		
(4)	Jiří	Opočenský	1933		
(4)	Jindřich	Opočenský	1934		
(3)	Marie	Opočenská /Albrechtová/	1891		Křaky čp, 36 1922
(3)	Jan	Opočenský	1893-1967		USA, 1911

čp. 17 (1874 - 1947)

(2)	František	Fišera	1834-1882	Boratín	
-----	-----------	--------	-----------	---------	--

(2)	Marie	Fišerová (Janatová)	1835-1908	Boratín	
(3)	Marie	Fišerová /Albrechtová/	1857		Křaky, čp. 33, 1883
(2)	František	Janata	1850-1902	Boratín	
(1)	Marie	Janatová (Honková)	1816-1896	Boratín	matka F. Janaty a Marie
	Anna	Janatová (Huňatová)	1862-1930	Boratín	manželka F. Janaty
(3)	Emilie	Janatová /Balounová/	1883		Kupičov
(3)	František	Janata	1884-1894	Boratín	
(3)	Marie	Janatová /Novotná/	1886		Luck
(3)	Anna	Janatová /Opočenská/	1888		čp. 19, 1906
(3)	Blažena	Janatová /Makešová/	1891		Luck
(3)	Josef	Janata	1898-1968	Vetlá	
	Libuše	Janatová (Šebestová)	1899-1940	Boratín	1. manželka
(4)	Jaromír	Janata	1921-1980	Litoměřice	
(4)	Marie	Janatová /Šulcová/	1924		
(4)	Milan	Janata	1927-1989	Liběšice	
	Božena	Janatová (Brázdová)	1901-1978	Vetlá	2. manželka J. Janaty
(4)	Lubomír	Janata	1942		

čp. 18 (1875 - 1887)

(1)	Matěj	Jelínek	???		
-----	-------	---------	-----	--	--

čp. 18 (1887? - 1909)

(2)	Josef	Flengr		viz čp. 15	
-----	-------	--------	--	------------	--

čp. 18 (1909 - 1915)

(2)	Josef	Šerák	1864-1920	Boratín	
(2)	Marie	Šeráková (Brynychová)	?-1916	Rusko	
(3)	Josef	Šerák	1893		Křaky čp. 43 1920
(3)	Václav	Šerák	1897-1963	Praha	ČSR, 1921?
(3)	Jaroslav	Šerák	1899		Křaky čp. 46
(3)	Bedřich	Šerák	1901-1928	Boratín	
(3)	Marie	Šeráková /Opočenská/	1903-1928		čp. 16
(3)	Vladislav	Šerák	?		ČSR, ?

čp. 18 fara (1916 - 1947)

	Antonín	Balabán (1927-1937)	1898-1983	Sněžné	ČSR 1937
	Anna	Balabánová (Trojanová)	1899-1984	dtto	dtto
	Milan T.	Balabán	1929		dtto
	Lydie D.	Balabánová /Cejpová/	1931		dtto
	Daniel	Balabán	1932		dtto
	Květa	Balabánová /Pfannová/	1935		dtto
	Josef	Svoboda (1931-1944)	1903-1990	Doksy	
	Anna	Svobodová (Jákllová)			Luck 1944
	Zita	Svobodová /Holousová/	1936		dtto

Eduard	Svoboda	1940	dtto
Mikuláš	Zatovkaňuk (1944-1947)	1890-?	
Mikuláš	Zatovkaňuk	1919	
Eliška	Zatovkaňuková /Vejnarová/	1905-1953	Kadaň 2. manželka

čp. 19 (1875 - ca 1906)

(1)	Josef	Chudoba	?-1906	Boratín
	?	Chudobová (?)	?	1. manželka
(2)	František	Chudoba	1864	?
(1)	Františka	(Nechutová)	?-1885	Boratín 2. manželka
2)	Jan	Chudoba	1868	Křaky čp. 42 1893
(2)	Václav	Chudoba	1874	Ozerany, 1902
(2)	Jaroslav	Chudoba	1881	Křaky čp.42, 1906

čp. 19 (ca 1906 - 1947)

(3)	František	Opočenský	1881-1922	Boratín
	Anna	Opočenská (Janatová)	1886-1961	Krásčice
(4)	Marie	Opočenská /Albrechtová/	1909	čp. 14
(4)	Anna	Opočenská /Janatová/	1912	čp. 9
(4)	Miroslava	Opočenská /Štěpánková/	1917	
(4)	Jan	Opočenský	1919-nezvěstný z války	
	Miloslava	Opočenská (Šeráková) /Opočenská/	1920	
(5)	Karel	Opočenský	1940	

čp. 19 (1934 - 1947 v nájmu)

(3)	Josef	Vrzal	1884-?	
	Věra	Vrzalová	1891-?	
(4)	Věra	Vrzalová	1920	
(5)	Jiří	Vrzal	1944	
(4)	Josef	Vrzal	1923-1944	Dukla
(4)	Jiří	Vrzal	1925-?	Karlovy Vary

čp. 20 (1912 - 1947)

(2)	Gottfried	Lucius	1876-1951	Litoměřice
(2)	Berta	Luciusová (Šebestová)	1881-1952	Litoměřice
(3)	Marie	Luciusová	1909-1995	Litoměřice
(3)	Bohuslav	Lucius	1912	
	Anna	Luciusová /Bohatcová/	1910-1987	Hrušovany
(4)	Marie	Luciusová /Kubešová/	1940	
(4)	Jiří	Lucius	1941	
(3)	Jan	Lucius	1918-1985	Praha
	Vlasta	Luciusová (Šebestová)	1916-?	
(4)	Vlasta	Luciusová /Chlubnová	1943	
(4)	Světluše	Luciusová /Převorovská	1945	

(3)	Lydie	Luciusová /Bohatcová/	1921	čp. 3
-----	-------	-----------------------	------	-------

čp. 21 (1881 - 1919)

(1)	Jan	Vejnar	1841-1906	USA, VA, 1902
-----	-----	--------	-----------	---------------

(1)	Anežka	Vejnarová (Koudelková)	1841-1885	Boratín
-----	--------	------------------------	-----------	---------

(2)	Josef	Vejnar	1865-1911	Boratín
-----	-------	--------	-----------	---------

	Marie	Vejnarová (Vašátková)	1869-1918	?
--	-------	-----------------------	-----------	---

(3)	Josef	Vejnar	1886	1914 vojsko
-----	-------	--------	------	-------------

(3)	František	Vejnar	1886	dtto
-----	-----------	--------	------	------

(3)	Eliška	Vejnarová /Zatovkaňuková/	1905	čp. 18
-----	--------	---------------------------	------	--------

(2)	Marie	Vejnarová /Brázdová/	1876	Kupičov 1900?
-----	-------	----------------------	------	---------------

(1)	Josefa	Vejnarová (Kupcová)	1856	USA, VA, 1902
-----	--------	---------------------	------	---------------

(2)	Jan V.	Vejnar	1888	dtto
-----	--------	--------	------	------

(2)	Miloslav	Vejnar	1889	dtto
-----	----------	--------	------	------

(2)	Rudolf	Vejnar	1891	dtto
-----	--------	--------	------	------

(2)	Anna	Vejnarová /Světlíková/	1892	dtto
-----	------	------------------------	------	------

čp. 21 (1919 - 1947)

(2)	Jaroslav	Brázda	1876-1952	Zahořany
-----	----------	--------	-----------	----------

(2)	Marie	Brázdová (Vejnarová)	1876-1950	Zahořany
-----	-------	----------------------	-----------	----------

(3)	Miroslava	Brázdová /Vlková/		čp. 23
-----	-----------	-------------------	--	--------

(3)	Jaroslav	Brázda	1904-1929	Boratín
-----	----------	--------	-----------	---------

(3)	Oldřich	Brázda	1909-1981	Zahořany
-----	---------	--------	-----------	----------

	Anastázie	Brázdová (Houšková)	1918	
--	-----------	---------------------	------	--

(4)	Jiří	Brázda	1940	
-----	------	--------	------	--

(4)	Jaromír	Brázda	1941	
-----	---------	--------	------	--

(4)	Božena	Brázdová /Bartošová/	1942	
-----	--------	----------------------	------	--

(3)	Marie	Brázdová /Příbylová/	1912	čp. N4
-----	-------	----------------------	------	--------

(3)	Libuše	Brázdová /Dědková/	1915-1999	
-----	--------	--------------------	-----------	--

čp. 22

	Luňáček	?		
--	---------	---	--	--

Škola (1914 - 1947)

čp. 23 (1921 - 1947)

(3)	Josef	Vlk	1897-1962	Liběšice
-----	-------	-----	-----------	----------

	Miroslava	Vlková (Brázdová)	1902-1981	Liběšice
--	-----------	-------------------	-----------	----------

(4)	Jaroslav	Vlk	1923-1944	SNP Podbrezová
-----	----------	-----	-----------	----------------

(4)	Ludmila	Vlková /Opočenská/	1925	
-----	---------	--------------------	------	--

(4)	Radomír	Vlk	1933-1994	Hoštka
-----	---------	-----	-----------	--------

čp. 24

(2)	Drábek	?		
-----	--------	---	--	--

(2)	Drábková (Nechutová ?)	?		
-----	------------------------	---	--	--

(3)	Blažena	Drábková /Koberníková/	1888-1957	Hrušovany
	Jan	Koberník	1894-1974	Hrušovany
(4)	Eliška	Drábková /Bohatcová/	1916	čp. 3
(4)	Vladislav	Koberník /Drábek/	1919-nezvěstný z války	

čp. 25

(2)	Josef	Kracík	?	
-----	-------	--------	---	--

čp. 26 (1889 - 1947)

(2)	Josef	Vlk	1862-1942	Boratín
	Anežka	Vlková (Opočenská)	1869-1911	Boratín
(3)	Ludmila	Vlková /Budařová/	1892-1975	Kladno ČSR, 1920
	Karel	Budař	1892	dtto
(4)	Ludmila	Budařová	1918	dtto
(3)	Vladimír	Vlk	1894	USA, 1911
(3)	Vladislav	Vlk	1895-1988	Liběšice
	Anna	Vlková (Albrechtová)	1898-1883	Liběšice
(4)	Rostislav	Vlk	1922	
(4)	Vladislav	Vlk	1923	
(4)	Radomír	Vlk	1925	
(4)	Vlasta	Vlková /Čurdová/	1927	
(4)	Josef	Vlk	1932	
(4)	Jaroslav	Vlk	1935	
(4)	Anna	Vlková /Opočenská/	1937	
(3)	Josef	Vlk	1897	čp. 23
(3)	Žofie	Vlková /Albrechtová/	1901	čp. 32
(3)	Rostislav	Vlk	1904-1978	Žatec
(3)	Václav	Vlk	1906-	čp. N3
(3)	Jaroslav	Vlk	1908	čp. 32

čp. 27 (kolem 1881 - 1891)

(2)	Jan	Opočenský	1859	USA, Kansas, 1891
	Marie	Opočenská (Jurenová)	1853	dtto
(3)	Jindřich	Opočenský	1882	dtto
(3)	Marie	Opočenská /Fisherová/	1884	dtto
(3)	Vilém	Opočenský	1886	dtto
(3)	Matylda	Opočenská /Mikšovská/	1890	dtto

čp. 27 (1891 - 1947)

(2)	Josef	Chladil	1865-1920	Boratín
(2)	Františka	Chladilová (Dokoupilová)	1872-1936	Boratín
(3)	Marie	Chladilová /Albrechtová/	1899	Hnidava
(3)	Žofie	Chladilová /Hnídková/	1902-1982	Čížkovice
	Václav	Hnídek	1906-1946	Boratín
(4)	Jaroslav	Hnídek	1925-1945	Ostravská operace

(4)	Libuše	Hnídková /Petráková/		
(3)	Josef	Chladil	1904	čp. 1
(3)	Libuše	Chladilová /Balounová/	1907	čp. 5
(3)	Miloslav	Chladil	1909-1944	Dukla
	Antonie	Chladilová (Hradecká)	1920-?	
(4)	Miroslava	Chladilová /?/	1944	
(2)	Marie	Chladilová /Prostředníková/	1871 - 1904	
	Vladimír	Fořt	1922-1945	Ostravská operace

Novostavba N 3 (1932 - 1947)

(3)	Václav	Vlk	1906-1983	Žatec
	Evženie	Vlková (Kendíková)	1911	
(4)	Dobromila	Vlková /Janáková/	1932	
(4)	Lubomír	Vlk	1936	

Novostavba N 4 (1933 - 1947)

	Petr	Příbyl	1904-1971	Zahořany
(3)	Marie	Příbylová (Brázdová)	1912	
(4)	Vlasta	Příbylová /Spilková/	1934	
(4)	Emelján	Příbyl	1941	

čp. 28 (x - 1905)

		Prostředníkovi	?	
--	--	----------------	---	--

čp. 28 (1905 - 1908?)

(2)	František	Burýšek	1872	přišli 1901
	Vincencie	Burýšková (Švancarová)	1873	Teremno 1915
(3)	Žofie	Burýšková /Valoušková/	1900	dtto
(3)	František	Burýšek	1902	dtto
(3)	Karel	Burýšek	1905	dtto
(3)	Josef	Burýšek	1910	dtto
(3)	Marie	Burýšková	1914	dtto

čp. 28 (1910? - 1924)

(3)	Bedřich	Opočenský	1890	Kanada, 1924
	Blažena	Opočenská (Řepková)	1895	dtto
(4)	Anna	Opočenská /Braemer/	1920	dtto
(4)	Jiřina	Opočenská /Taylor/	1921	dtto
(4)	Marie	Opočenská /Larson/	1923	dtto

čp. 28 (1924 - 1947)

(3)	Josef	Tomáš	1886-1976	Soběnice
	Marie	Tomášová /Šlisíková/	?-1926	Boratín
(4)	Marie	Tomášová /Houšková /Uričová/	1915	
	Vladimír	Houška	1914-1942	Boratín

(5)	Anna	Houšková /Švihlíková/	1942	
	Růžena	Tomášová (Kostfíková)	?-?	2. manželka J. Tomáše
(4)	Olga	Tomášová /Šmitberská/	1912	Krupa
(4)	Věra	Tomášová /Martínková/	1913	Kvasilov

čp. 29 (x - 1902?)

	Karel	Novák	?-1903	Boratín
		Nováková	?	ČSR 1919
(2)	Karel	Novák	?	Moskva
(2)	Soňa	Nováková /Vlková/	1883	čp. 30

čp. 29 (1902 - 1910?)

(2)	Jaroslav	Vlk	1868-1928	Boratín	1910 Luck
	Františka	Vlková (Ochranová)	?-1928	Boratín	dtto
(3)	Miloslava	Vlková /Mironová/	1897		dtto
(3)	Jaroslav	Vlk	1899-1941	Luck	dtto
(3)	Jaromír	Vlk	1902-1986	Litoměřice	dtto
(1)	Jakub	Ochrana	1840-1923	Boratín	
(1)	Františka	Ochranová (Chlupová)	?-1924	Boratín	

čp. 29 (1910? - 1947)

(2)	Josef	Hubal	?-1920?	Boratín	
(2)	Barbora	Hubalová (Kracíková)	1869-1950	Vetlá	
(3)	Marie	Hubalová /Albrechtová/	1890-1975	Olomouc	
(3)	Vladimír	Hubal	1892-1982	Vetlá	
	Anna	Hubalová (Albrechtová)	1904-1983	Vetlá	
(4)	Věra	Hubalová /Šebestová/	1926		
(4)	Josef	Hubal	1928		
(4)	Jaromír	Hubal	1934		
(3)	Antonie	Hubalová /Uxová/			ČSR 1924
(3)	Anastázie	Hubalová /Frančová/			dtto
(3)	Václav	Hubal	1906		Luck

Novostavba N 2 (1933 - 1947)

(3)	Josef	Albrecht	1906-1980	Kadaň	
	Zdena	Albrechtová (Šebestová)	1910		
(4)	Lubomír	Albrecht	1936		
(4)	Josef M.	Albrecht	1939-1991	Kadaň	

čp. 31 (1920 - 1947)

(3)	Oldřich	Nechanický	1895-1959	Soběnice	
	Tatjana	Nechanická (Ševčuková)	1898-1978	Soběnice	
(4)	Oldřich	Nechanický	1920-1976	Soběnice	
(4)	Marie	Nechanická /Michálková/	1922-1991		
(4)	Jaroslav	Nechanický	1924-1987	Soběnice	

(4)	Pavčina	Nechanická /Vránová/	1926	
(4)	Václav	Nechanický	1930-1986	
(4)	Jiří	Nechanický	1939	1969 Kanada

čp. 30 (1902 - 1912)

(2)	Vojtěch	Vlk	1874-1961	1912 do Lucka a
(2)	Zofie	Vlková (Nováková)	1883-1964	1919 do ČSR
(3)	Rostislav	Vlk	1903	dtto
(3)	Věra	Vlková /Skácelová/	1905	dtto
(3)	Ljuba	Vlková /Šilhanová/	1906	dtto
(3)	Svatopluk	Vlk	1908	dtto
(3)	Vratiskav	Vlk	1910?	dtto

čp. 30 (1912 - 1947)

(3)	František	Albrecht	1886-1957	Soběnice?
(3)	Marie	Albrechtová (Opočenská)	1891-1978	Liběšice
(4)	Jan	Albrecht	1913-1984	Soběnice
	Věra	Albrechtová (Kopecká)	1919	
(4)	Vladislav	Albrecht	1916	
	Libuše	Albrechtová (Opočenská)	1920	
(5)	Dobruše	Albrechtová /Knobová/	1942	
(5)	Slavomír	Albrecht	1944	
(4)	Miroslava	Albrechtová /Kopecká/	1918	Ozerany
(4)	Marie	Albrechtová /Bohatcová/	1920-1969	Liběšice
(4)	Anna	Albrechtová /Lundáková/	1923	
(4)	Ludmila	Albrechtová /Bohatcová/	1925	

Novostavba N 1 (1932 - 1947)

(3)	Miloslav	Opočenský	1907-1966	Litoměřice
	Anna	Opočenská (Chudobová)	1911-2000	Ústí n.L.
(4)	Irena	Opočenská /Purgelová/	1933	
(4)	Lubomír	Opočenský	1934	

čp. 39 (asi 1885 - 1910)

(1)	Jan	Novák	1848-1926	
	Marie	Nováková (Staňková)	?	
(2)	Hedvika	Staňková /Chudobová/	1880	čp. 42
(2)	Jaroslav	Chudoba	1881	dtto
(2)	?	Staněk	?	Moskva
(2)	Josef	Staněk	?	Luck
(2)	Marie	Nováková /Opočenská/	1882?	
(2)	František	Opočenský	1878	1910-1919? USA
(3)	Josef	Opočenský	1910-1939	
(3)	Marie	Opočenská /Koptová/	?	
	Vladimír	Kopta	?	?

(4)	Josef	Kopta	1940	
(4)	Milada	Koptová	1941	

čp. 39 (x - 1947)

?		Hriněvecká /Valentová/	?	zůstali na Ukrajině
?		Valenta	?	
	Michal	Valenta	1923-1943	
	Vladimír	Valenta	1926	

Čp. 32 (1880? - 1891)

(1)	Josef	Juren	?	1891 USA
(1)		Jurenová (?)	?	dtto
(2)	Marie	Jurenová /Opočenská/	1853	čp. 27
(2)	Matylda	Jurenová	185?	1891 do USA

čp. 32 (1891 - 1947)

(2)	František	Albrecht	1851-1928	Boratín
(2)	Marie	Albrechtová (Nechanická)	1852-1938	Boratín
(3)	František	Albrecht	1886	čp. 30
(3)	Josef	Albrecht	1888-1936	Boratín
		Zofie Albrechtová (Vlková) /Skoczylas/	1901-1993	1945 Opole Polsko
(4)	Josef	Albrecht	1931	
		Franciszek Skoczylas	1898	1945 Opole Polsko
(4)	Drahomíra	Skoczylas /Wróbel/	1941	dtto
(4)	Stanislaw	Skoczylas	1944	dtto
(3)	Bohuslav	Albrecht	1894-1917	Remčice
(3)	Anna	Albrechtová /Vlková/	1898	čp. 26
(3)	Jaroslav	Albrecht	1901-1929	Boratín

čp. 33 (asi 1885 - 1947)

(2)	Josef	Albrecht	1853-1931	Boratín
(2)	Marie	Albrechtová (Fišerová)	1857-1951	Soběnice
(3)	Marie	Albrechtová /Zatřepálková/	1883	Zubovština
(3)	Josef	Albrecht	1888-1938	Boratín
		Božena Albrechtová (Brázdová) /Janatová/	1901	čp.17
(4)	Vladislav	Albrecht	1923	
(4)	Jaroslav	Albrecht	1924-1945	Boratín
(4)	Josef	Albrecht	1927	
(4)	Oldřich	Albrecht	1931	
(3)	Ludmila	Albrechtová /Opočenská/	1890	čp. 47
(3)	Zdena	Albrechtová /Staniševičová/	1892?	Luck ?

čp. 34 (1890 - 1947)

(2)	Pavlna	Nechanická (Albrechtová)	1865-1954	Soběnice
(2)	Jan	Nechanický	1864-1898	Boratín 1. manžel

(3)	Miroslav	Nechanický	?		Podhajce ?
(3)	Josef	Nechanický	?		Mstěšín
(3)	Oldřich	Nechanický	1895		
(3)	Jan	Nechanický	1896		
(3)	Pavčina	Nechanická	1890-1906	Boratín	
(3)	Ludmila	Nechanická	1894-1879	Soběnice	
(2)	Josef	Hušek	1871-1950	Soběnice	2. manžel

čp. 35 (1877 - 1947)

(1)	Hynek	Škrabal	1816-1891	Boratín	
(1)	Marie	Škrabalová (Škrabalová)		Boratín	
(2)	Josefína	Škrabalová /Opočenská/	1853		čp. 16
(2)	Josef	Škrabal	1858-1943	Boratín	
	Františka	Škrabalová (Vítková)	1858-1927	Boratín	
(3)	Josef	Škrabal	1881-1900	Boratín	
(3)	František	Škrabal	1882-1855	Hrušovany	Čs. Legie
(3)	Jan	Škrabal	1885-1925	Praha	dtto
(3)	Marie	Škrabalová /Kopecká/	1887-1958		ČSR 1924
	Josef	Kopecký			dtto
(3)	Jaroslav	Škrabal	1892		1911 USA
(3)	Antonín	Škrabal	1895-1978	Hrušovany	Bojarka
(3)	Anna	Škrabalová /Rejchrtová/	1898-1973	Hrušovany	Michalovka
(3)	Bohumil	Škrabal	1900-1970	Hrušovany	
	Ludmila	Škrabalová (Chudobová)	1904-1984	Hrušovany	
(4)	Miloslava	Škrabalová /Šeráková/	1927-1999	Liběšice	
(4)	Marie	Škrabalová /Šeráková/	1931-1978	Liběšice	
(4)	Dobromila	Škrabalová /Kabusová/	1936		

čp. 36 (asi 1880 - asi 1900)

(1)	Josef	Vítek	188?	Boratín	
(1)	Kateřina	Vítková (Dražilová)		Boratín	
(2)	Josef	Vítek		Zdolbunov	
(2)	Františka	Vítková /Škrabalová/	1858		čp. 35

čp. 36 (1919 - 1957)

(3)	Marie	Albrechtová (Zajíčková)	1895 - 1920	Boratín	1. manželka V. Albrechta
(3)	Vladimír	Albrecht	1894-1968	Aš	
(4)	Anna	Albrechtová /Křížková/ Vitoušová/	1918		
	Josef	Křížek	1910-1944	Dukla	
(5)	Marie	Křížková /Viková/	1940		
(5)	Josef	Křížek	1947		
	Marie	Albrechtová /Opočenská/	1891-1926	Boratín	2. manželka V. Albrechta
(4)	Jaromír	Albrecht	1924-1924	Boratín	
(4)	Rostislav	Albrecht	1925-1926	Boratín	

čp. 37 (1875 - 1886, 1896 - 1947)

(1)	František	Šebesta	1841-1893		1886 Postomity
(1)	Františka	Šebestová (Kupsová)	1849-?	Boratín	
(2)	František	Šebesta	1870		1886
(2)	Josef	Šebesta	1883		Michalovka 1908 ?
(3)	Emilie	Šebestová (Albrechtová)	1890		dtto
(2)	Jan	Šebesta	1886-1923	Boratín	1. manžel
	Marie	Šebestová (Brázdová)	1892-1950	Zahořany	
(3)	Miroslav	Šebesta	1916-1962	Zahořany	
(3)	Bedřich	Šebesta	1920-1973	Zahořany	
(3)	Jan	Šebesta	1923-2000	Hr. Králové	
	Jan	Cendelín	1897-1959	Zahořany	2. manžel M. Brázdové
(3)	Rostislav	Cendelín	1927		

čp. 37 (1886 - 1896)

dům pronajat rodině Vincence Albrechta na deset let

čp. 38 (1877 - 1896)

(1)	Josef	Vlk	1825-1905	Boratín	
(1)	Anna	Vlková (Augustová)	? - ?		
(2)	Karel	Vlk	1860 - 1908	Luck	Luck-Krásné, 1896
	Anna	Vlková (Horáčková)	?		dtto
(3)	Božena	Vlková /Kufrová/	1884		dtto
(3)	Bohumil	Vlk	1885-1915	Luck	dtto
(3)	Jaroslav	Vlk	1889		dtto
(3)	Emil	Vlk	1892-1927	Praha	Čs. Legie

čp. 38 (1896 - 1947)

(2)	Vincenc	Albrecht	1858-1899	Boratín	
(2)	Josefína	Albrechtová (Chladilová)	1860-1936	Boratín	
(3)	Josef	Albrecht	1885-1977	Olomouc	Hnidava 1915
	Marie	Albrechtová (Hubalová)	1890-1975	Olomouc	dtto
(4)	Libuše	Albrechtová /Chrupčalská/	1912-1942	Luck	dtto
(5)	Irena	Chrupčalská	1933		dtto
(5)	Alice	Chrupčalská	1936		dtto
(4)	Rostislav	Albrecht	1914-1944	Dukla	dtto
(4)	Irena	Albrechtová /Kopecká/	1919		
(3)	Marie	Albrechtová /Kolovrátníková/	1887-1978		mimo Boratín
(3)	Miloslav	Albrecht	1888-1959	Čížkovice	Hnidava, Luck
	Marie	Albrechtová (Chladilová)	1899-1978	Čížkovice	dtto
(4)	Vlasta	Albrechtová /Protivová/	1923		
(4)	Božena	Albrechtová /Dlouhá/	1928-1981		
(4)	Libuše	Albrechtová	1928		
(4)	Anna	Albrechtová /Opočenská/	1930		
(4)	Miloslav	Albrecht	1935?		

(3)	Emilie	Albrechtová /Šebestová/	1891	Michalovka
(3)	Josefa	Albrechtová /Antoševská/	1893	Hnidava, Polsko 1945
(3)	Antonín	Albrecht	1895-1973	Litoměřice
	Marie	Albrechtová (Zimová)	1907-1976	Teplice
(4)	Mírek	Albrecht	1929	
(4)	Miluše	Albrechtová /Vadlejchová/	1932	
(4)	Miloš	Alobrecht	1935	
(3)	Aloisie	Albrechtová /Peteláková/	1897-1982	Orlová
(4)	Vlasta	Peteláková (Rašíková)	1932	

čp. 41 (1880?)

(2)	Anna	Macechovská (Kracíková)	1860	Zdolbunov
	Blažej	Macechovský	?	Zdolbunov
(3)	Blažena	Šimberská (Macechovská) /Zimová/	1882 - 1962	Liběšice
	Jan	Šimberský	1873-1908	Boratín I. manžel
(4)	Ludmila	Šimberská /Kolačevová/	1904-1987	Ústí n.L.
	Jan	Kolačev	1901-1956	Zahořany
(5)	Rostislav	Kolačev	1928-1979	Zahořany
(5)	Evžen	Kolačev	1938	
(4)	Josef	Šimberský	1907-1981	Liběšice
	Miroslava	Šimberská (Bohatcová)	1913-1993	Liběšice
(5)	Miloslav	Šimberský	1945	
(4)	Eliška	Šimberská /Drbohlavová/	1909	Krupá
(3)	Anna	Macechovská /Rektorová/	1882	Luck
(3)	Josef	Macechovský	1885	Zdolbunov

čp. 40 (1880? - 1894)

(1)	František	Kvasnička	1847	USA 1894
(1)	Antonie	Kvasníčková (Smahová)	1849	dtto
(2)	Otýlie	Kvasníčková	1873	dtto
(2)	František	Kvasnička	1875	dtto
(2)	Stanislav	Kvasnička	1877	dtto
(2)	Emanuel	Kvasnička	1879	dtto
(2)	Marie	Kvasníčková	1881	dtto
(2)	Josef	Kvasnička	1887	dtto

čp. 40 (1894 - 1903) Zlatníkovi?

(2)	Zlatník	?		Argentina po r.1901
(2)	Julie	Zlatníková (Šádková)	1857	dtto
(3)				
(3)				

čp. 40 (1903 - 1947)

(2)	Jan	Bohatec	1869-1952	Soběnice
(2)	Aloisie	Bohatcová (Dokoupilová)	1874-?	Boratín

(3)	Milada	Bohatcová	1905-1919	Boratín
(3)	Kamil	Bohatec	1909-?	
	Emilie	Bohatcová (Semerová)	1912-?	
(4)	Milada	Bohatcová /Škrdletová/	1935	
(3)	Josef	Bohatec	1911-1976	Soběnice
(3)	Miloslav	Bohatec	1914-?	
	Božena	Bohatcová (Kyselková)	1920-1981	Soběnice?
(4)	Jiří	Bohatec	1943	
(4)	Karel	Bohatec	1945	

čp. 42 (1880? - 1903)

(1)	František	Fejfar	1836	USA, VA 1903
(1)	Marie	Fejfarová	1838	dtto
(2)	Jan	Fejfar	1863	USA
(2)	Marie	Fejfarová /Chudobová/	1867	USA VA 1903
	Jan	Chudoba	1868	dtto
(3)	František	Chudoba	1895	dtto
(3)	Marie	Chudobová	1896	dtto
(3)	Josef	Chudoba	1898	dtto
(3)	Antonie	Chudobová	1900	dtto
(3)	Emilie	Chudobová	1902	dtto
(2)	Antonie	Fejfarová	1867	USA
(2)	Anna	Fejfarová	1869	USA

čp. 42 (1903 - 1947)

(2)	Jaroslav	Chudoba	1881-1963	Úštěk
	Hedvika	Chudobová (Staňková)	1880-1972	Úštěk
(3)	Marie	Chudobová /Šeráková/	1907	čp. 46
(3)	Václav	Chudoba	1910-1984	Úštěk
(3)	Marie	Chudobová (Balounová)	1913	
(4)	Jan	Chudoba	1936-1992	Praha
(4)	Anna	Chudobová /Holá/	1937	
(4)	Slavomír	Chudoba	1938	
(4)	Marie	Chudobová	1939	
(3)	Anna	Chudobová /Opočenská/	1910	čp. N 1
(3)	Rostislav	Chudoba	1914	
(3)	Jaroslav	Chudoba	1919	
(3)	Miroslava	Chudobová /Janatová/	1921	

čp. 44

(2)	Michal	Kvasnička		
		Kvasničková (?)		

Čp. 43 (1880 - 1917)

(1)	Jiří	Opočenský	1837-1900	Boratín
-----	------	-----------	-----------	---------

(1) Marie	Opočenská (Kadavá)	?		USA, Baltimore 1900
(2) Jan	Opočenský	1867-1917	Boratín	
	Marie	Opočenská (Opočenská)	1869-1917	Boratín
(3) Marie	Opočenská /Albrechtová/	1890		čp. 30
(3) Miloslava	Opočenská /Šeráková/	1896-1986	Liběšice	
	Josef	Šerák	1893-1975	Liběšice
(4) Miroslava	Šeráková /Opočenská/	1920		čp. 19
(4) Marie	Šeráková /Švejdarová/	1921		čp. 13
(4) Karel	Šerák	1923		
(4) Ludmila	Šeráková /Dvořáková/	1924		
(4) Josef	Šerák	1925		
(4) Ladislav	Šerák	1927-1983	Liběšice	
(4) Božena	Šeráková /Kuchyňková/	1931		
(4) Anna	Šeráková /Červinková/	1934		
(3) Josef	Opočenský	1895-1917	Boratín	
(2) Anna	Šimková (Opočenská)	1869		USA, Cuba KS, 1891
	Karel	Šimek	1863	dtto
(3) Anna	Šimková	1900		dtto
(2) Anežka	Opočenská /Opočenská/	1872		USA, Cuba KS, 1891
(2) Josef	Opočenský	1879		USA, Baltimore 1900
(2) Karel	Opočenský	1887		dtto

čp. 45

(1) Jan	Šmitberský	?		?
---------	------------	---	--	---

čp. 46

Anton	Hynek	?		?
-------	-------	---	--	---

(3) Jaroslav	Šerák	1899-1978	Liběšice	
	Marie	Šeráková (Chudobová)	1907-1980	Liběšice
(4) Ludmila	Šeráková /Vlková/	1927		
(4) Anna	Šeráková /Janatová/	1932		
(4) Marie	Šeráková /Baláková/	1934		
(4) Jaroslav	Šerák	1936		
(4) Danuše	Šeráková /Mašková/	1940		

čp. 47 (1880 - ?)

(1) Josef	Horáček	1848-1895	Boratín	
(1)	Horáčková (?)	?		
(2) Filip	Horáček	?-1885	Boratín	
(2) Anna	Horáčková /Vlková/	?		čp. 38

čp. 47 (? - 1947)

(4) Josef	Opočenský	1889-1926	Boratín	
	Ludmila	Opočenská (Albrechtová)	1890-1973	Soběnice

(5) Josef	Opočenský	1924-1994	Soběnice
(5) Jiří	Opočenský	1926	

Čp. 48 (1880)

Josef	Havlíček	1848-1895	Boratín
-------	----------	-----------	---------

Novostavba v Novostavě

(3) Jan	Nechanický	1896-1959	Soběnice
Anastázie	Nechanická (Levčáková)	1909-1993	Soběnice
(4) Rostislav	Nechanický	1931-1943	Boratín
(4) Irena	Nechanická /Krajčicová/	1933	

Protzerův mlýn v Novostavě

(pronájem Jan Opočenský, 1912-1918 vlastnil Václav Baloun, 1918-1947 B. Šebesta)

(2) Bohuslav	Šebesta	1879-1958	Litoměřice
Emilie	Šebestová (Vondráčková)	1885-1976	Litoměřice
(3) Bohuslav	Šebesta	1912-1979	Litoměřice Ládovka
(3) Zdena	Šebestová /Albrechtová/	1910	Boratín N2
(3) Marie	Šebestová /Vávrová/	1913-1995	Litoměřice
(3) Libuše	Šebestová /Mitrovská/	1914	
(3) Božena	Šebestová /Pflengrová/	1916-?	
(3) Vlasta	Šebestová /Luciusová/	1916-?	Boratín, čp. 20
(3) Miloslav	Šebesta	1922-?	

Boratínští občané v magickém roce 2000 – milénium (přežili rok 2000)

Marie Janatová	11. 7. 1905	95	Horní Řepčice
Anna Hájková (Balounová)	9. 9. 1905	95	Myslibořice
Marie Albrechtová (Opočenská)	2. 2. 1909	91	Chotíněves
Marie Křížková (Opočenská)	11. 8. 1909	91	Dolní Lánov
Zdena Albrechtová (Šebestová)	18. 7. 1910	90	Kadaň
Evženie Vlčková (Kendíková)	27. 2. 1911	89	Praha
Anna Opočenská (Chudobová)	9. 12. 1911-3. 3. 2000		Ústí n.L.
Marie Příbylová (Brázdová)	21. 6. 1912	88	Ústí n.L.
Bohuslav Lucius	15.12.1912	88	Litoměřice
Marie Chudobová (Balounová)	3. 12. 1913	87	Úštěk
Rostislav Chudoba	3. 10. 1914	86	Francie
Libuše Dědková (Brázdová)	29. 7. 1915-12. 1999		
Marie Uričová	19. 8. 1915	85	Třebuťčický
Miroslav Bohatec	15.12.1915	85	Vrbice
Vladislav Albrecht	17. 1. 1916	84	Chotíněves
Miloslava Štěpánková (Opočenská)	27.10.1917	83	Litoměřice
Miroslava Vávrová (Albrechtová)	21. 1. 1918	82	Vrbice
Anastázie Brázdová (Houšková)	13. 6. 1918	82	Ústí n.L.

Anna Vitoušová (Albrechtová)	1918	82	Aš
Marta Miklaszewská (Opočenská)	17. 3. 1918	82	Chicago
Irena Kopecká (Albrechtová)	2. 4. 1919	81	Olomouc
Věra Albrechtová (Kopecká)	8. 8. 1919	81	Horní Řepčice
Mikuláš Zatovkaňuk	21. 9. 1919	81	Praha
Jaroslav Chudoba	8. 10. 1919	81	Milostín
Miloslav Švejdar	4. 4. 1920	80	Hrušovany
Miloslava Opočenská (Šeráková)	14. 5. 1920	80	Horní Řepčice
Libuše Albrechtová (Opočenská)	2. 10. 1920	80	Chotíněves
Irena Kesterson (Opočenská)	15. 3. 1921	79	USA, Texas
Lydie Bohatcová (Luciusová)	25. 4. 1921	79	Litoměřice
Miroslava Janatová (Chudobová)	14. 7. 1921	79	Litoměřice
Marie Švejdarová (Šeráková)	16. 7. 1921	79	Hrušovany
Vladislav Opočenský	22.10.1921	79	Chotíněves
Dobromila Poloková (Šebestová)	25.12.1921	79	Myslibořice
Rostislav Vlk	3. 1. 1922	78	Chotíněves
Jiří Švejdar	24. 5. 1922	78	Libkovice
Marie Novotná (Opočenská)	18. 6. 1923	77	Libědice
Anna Lundáková (Albrechtová)	25. 4. 1923	77	Chotíněves
Vladislav Albrecht	25. 4. 1923	77	Horní Řepčice
Karel Šerák	20. 7. 1923	77	Chotíněves
Vladislav Vlk	28. 8. 1923	77	Praha
Jan Šebesta	13. 11. 1923 - 29. 7. 2000		Hradec Králové
Vlasta Protivová (Albrechtová)	27. 5. 1923	77	Č. Kamenice
Marie Šulcová (Janatová)	6. 6. 1924	76	Libědice
Ludmila Dvořáková (Šeráková)	5. 8. 1924	76	Okna
Bedřich Opočenský	25. 5. 1924	75	Sedlec
Rostislav Šebesta	5. 7. 1925	75	USA NJ
Ludmila Opočenská (Vlková)	1. 8. 1925	75	Chotíněves
Josef Šerák	14. 9. 1925	75	Chotíněves
Ludmila Bohatcová (Albrechtová)	28.10.1925	75	Vrbice
Radomír Vlk	30. 10. 1925	75	Chotíněves
Ludmila Vlková (Švejdarová)	29. 1. 1926	74	Chotíněves
Jiří Opočenský	30. 3. 1926	74	Horní Řepčice
Jan Opočenský	3. 6. 1926	74	Chotíněves
Věra Šebestová (Hubalová)	18. 6. 1926	74	Sedlec
Jaroslav Opočenský	15. 9. 1926	74	Horní Řepčice
Pavlna Vránová (Nechanická)	9. 10. 1926	74	Trnovany
Libuše Albrechtová	18. 1. 1927	72	Ústí n.L.
Josef Albrecht	6. 3. 1927	73	Liběšice
Rostislav Cendelín	17. 6. 1927	73	Sedlec
Marie Kryštofová (Vojtášková)	27. 7. 1927	73	Litoměřice
Ludmila Vlková (Šeráková)	31. 8. 1927	73	Chotíněves
Vlasta Čurdová (Vlková)	9. 10. 1927	73	Horní Řepčice
Miloslava Šeráková (Škrabalová)	19. 12. 1927 - 16. 11. 1999		Chotíněves

Josef Hubal	14. 3. 1928	72	Vrbice
Vlasta Křížková (Balounová)	6. 10. 1928	72	Hrušovany
Mirek Albrecht	4. 7. 1929	71	Lovosice
Milan Balabán	3. 9. 1929	71	Praha
Milada Plíšková (Balounová)	22.10. 1930	70	Hoštka
Milena Váňová (Zajíčková)	1930	70	Terezín
Anna Opočenská (Albrechtová)	27. 11. 1930	70	Sedlec
Lydie Cejpková (Balabánová)	11. 1. 1931	69	Kyjov
Josef Albrecht	21. 6. 1931	69	Kladno
Marie Zdena Sazečková (Albrechtová)	8. 7. 1931	69	Chotíněves
Božena Kuchyňková (Šeráková)	13. 10. 1931	69	Polepy
Oldřich Albrecht	27. 12. 1931	69	Liberec
Miluše Vadlejšová (Albrechtová)	25. 1. 1932	68	Teplice
Josef Opočenský	21. 4. 1932	68	Litoměřice
Josef Vlk	29. 4. 1932	68	Ústí n.L.
Anna Janatová (Šeráková)	5. 8. 1932	68	Liběšice
Dobromila Janáková (Vlková)	22. 10. 1932	68	Praha
Daniel Balabán	26. 12. 1932	68	Ostrava
Vlasta Rašíková (Peteláková)	1932	68	Orlová
Miloslav Albrecht	3. 3. 1933	65	Čížkovice
Irena Purgelová (Opočenská)	12. 4. 1933	67	Ústí n.L.
Jiří Opočenský	10. 7. 1933	67	Horní Řepčice
Irena Krajíková (Nechanická)	8. 9. 1933	67	Horní Řepčice
Miloslav Chladil	17.12.1933	67	Zahořany
Jaromír Hubal	13. 3. 1934	66	Litoměřice
Vlasta Spilková (Příbylová)	30. 4. 1934	66	Ústí n. L.
Marie Baláková (Šeráková)	17. 6. 1934	66	Ústí n. L.
Jindřich Opočenský	19. 8. 1934	66	Soběnice
Lubomír Opočenský	16.10.1934	66	H. Beřkovice
Anna Červínková (Šeráková)	6. 12. 1934	66	Zahořany
Květa Pfanňová (Balabánová)	1935	65	Praha
Jaroslav Vlk	9. 3. 1935	65	Litoměřice
Milada Škrdletová (Bohatcová)	1. 9. 1935	65	Soběnice
Miloš Albrecht	2. 9. 1935	65	Ústí n. L.
Božena Štětková (Zajíčková)	1935?	65	Písek
Marie Urbanová (Švejdárová)	1. 3. 1936	64	Hr. Králové
Lubomír Vlk	16. 4. 1936	64	Praha
Lubomír Albrecht	18. 5. 1936	64	Praha
Anna Vlková (Albrechtová)	21. 5. 1936	64	Ústí n. L.
Zita Holousová (Svobodová)	9. 7. 1936	64	Česká Lípa
Dobromila Karbusová (Škrabalová)	24. 7. 1936	64	Hrušovany
Dagmar Styblíková (Janatová)	28. 7. 1936	64	Litoměřice
Jaroslav Šerák	8. 9. 1936	64	Chotíněves
Anna Holá (Chudobová)	1. 3. 1937	63	Praha
Anna Opočenská (Vlková)	2. 7. 1937	63	Horní Řepčice

Slavomír Chudoba	7. 12. 1938	62	Liběšice
Evžen Kolačev	19. 12. 1938	62	Trmice
Alice Kotyzová (Janatová)	10. 2. 1939	61	Teplice
Jiří Nechanický	12. 9. 1939	61	Kitchener CA
Marie Chudobová	31.10.1939	61	Úštěk
Marie Viková (Křížková)	13. 1. 1940	60	Ostrov n. O.
Jiří Brázda	13. 2. 1940	60	Vědomice
Marie Kubešová (Luciusová)	28. 2. 1940	60	Ústí n. L.
Eduard Svoboda	31. 8. 1940	60	Liberec
Karel Opočenský	25. 9. 1940	60	Nasavrky
Danuše Mašková (Šeráková)	21.10.1940	60	Litoměřice
Jaromír Brázda	13. 3. 1941	59	Křešice
Emelján Příbyl	10. 4. 1941	59	Trávčice
Jaroslav Bohatec	11. 4. 1941	59	SRN
Drahomíra Wróblová (Skoczylasová)	1. 7. 1941	59	Opole, Polsko
Jiří Lucius	14. 12. 1941	59	Nový Zéland
Lubomír Janata	5. 2. 1942	58	Vrbice
Josef Zajíček	11. 2. 1942	58	Přerov
Božena Bohatcová	11. 4. 1942	58	Hrušovany
Daniela Zelenková (Bohatcová)	11. 4. 1942	58	Litoměřice
Dobruše Knobová (Albrechtová)	12. 5. 1942	58	Chotíněves
Božena Bartošová (Brázdová)	29. 6. 1942	58	Ústí n. L.
Anna Švihlíková (Houšková)	24. 7. 1942	58	Okna
Vlasta Chlubnová (Luciusová)	21. 1. 1943	57	Praha
Jiří Bohatec	24. 3. 1943	57	Praha
Stanislav Skoczylas	14. 2. 1944	56	Švédsko
Slavomír Albrecht	3. 10. 1944	56	Litoměřice
Míroslava (Chladilová)	1. 12. 1944	56	
Míroslav Bohatec	14. 4. 1944	56	Litoměřice
Lydie Zuzánková (Křížková)	18. 4. 1944	56	Dolní Lánov
Irena Bernklaunová (Švejdarová)	12. 10. 1944	56	Hrušovany
Miloslav Šimberský	22. 1. 1945	55	Chotíněves
Karel Bohatec	7. 2. 1945	55	Lovosice
Světluše Převorovská (Luciusová)	20. 2. 1945	55	Praha
Anna Hampejzová (Švejdarová)	1946	54	Praha
Josef Křížek	1947	53	Aš

Seznam vystěhovaných občanů z Č. Boratína do Ameriky (Argentinu, USA a Kanady)

Jméno	rok naroz.	vycest.	místo pobytu
0) Miloslav Baloun	1900	1937	USA, New York
1) Václav Bečka		asi 1902	USA, VA
Marie Bečková (Knerová)	1843		
Josefína Fejfarová	1869		
Děti: Anna, Barbora a Václav			
2) Josef Bohatec	1873	1902	USA, VA
Josefína (Havlíčková)			
3) Benedikt Brabenec		asi 1921	Argentina
Evženie (Janatová)	1895		
Děti Miloslav a Rostislav			
4) František Fejfar	1836	1903	USA, VA
Marie roz.	1838	1903	
Jan Fejfar	1863	po r. 1890	N. Y. C.
Josefína (Bečková)	1869		
Mary	1888		
Marie /Chudobová/	1867		
Antonie /Vašátková/	1867	1889	Kanada, pak VA
Anna /Krejcarová/	1868	1889	Kanada, pak VA
5) Teofil Teof. Fibich	kol. 1890	kol. r. 1912	Chicago
6) Kristián Hanuš	1849	kol. r. 1902	USA, VA
Anežka Hanušová	1845		
Děti			
7) Josef Havlíček	1870	kol. r. 1902	USA, VA
8) Jan Chudoba	1868	5/1903	USA, VA
Marie roz. Fejfarová	1865		
František	1895		
Marie	1896		
Josef	1898		
Antonie	1900		
Emilie	1902		
9) Jindřich Juren, farář		1891	USA, Texas
Matylda Jurenová (dcera)	1856		Wesley, Texas

Kristýna, Žofie, Emilie a syn

10)	Krejcarovi		kol. r. 1900	USA, VA
11)	František Kvasnička	1847	1894	USA, VA,
	Antonie roz. Smahová	1849		
	Otylie	1872		
	František	1874		
	Stanislav	1877		
	Emanuel	1880		
	Marie	1881		
	Josef	1887		
12)	Anton Mifka s rodinou		1903	VA
13)	Jiří Nechanický	1942	po r. 1968	Kanada, Kitchener
14)	Bedřich Opočenský	1890	1924	Kanada
	Blažena roz. Řepková			
	Děti Anna, Jiřina a Marie			
15)	Jan Opočenský	1859	1891	USA, Cuba Kansas
	Marie roz. Jurenová	1853		
	Jindřich	1882		
	Marie	1884		
	Williams	1888		
	Mathilda	1890		
16)	Jan Opočenský	1893	1911	USA, Chicago
17)	Jaroslav Opočenský	1875	1891	USA, Cuba Kansas
18)	Jaroslav Opočenský	1894	1924	Kanada
	Marie roz. Vančurová			
	Irena /Kesterson/	1921		
	Jiří	1923		
19)	Marie Opočenská (Kadavá)		1900	USA, Baltimore
	Karel	1887	1900	
	Josef	1879	1898	
20)	Marta Opočenská	1919	1938	USA, Chicago
21)	Pavel Opočenský	1867	1891 (poprvé)	Cuba Kansas
	Anežka roz. Opočenská	1872		

	a po druhé 3 děti		kol. r. 1900	USA, VA
22)	Štěpán Opočenský	1863	1891	USA, Cuba Kansas
23)	Františka Poláková (Bohatcová) s rodinou	?	1902	USA, VA ?
24)	Josefína Přichystalová /Skalská/ Josef Přichystal (otec) Anna Přichystalová (matka) František a Josef Přichystal (bratři)	1878 1840 1843	1902 1903	USA, VA
25)	František Skalský Anežka Skalská (Pěničková) František Skalský děti: Jan, Františka, Anna, Bessie a Marie	1834 1864	1895	USA, VA
26)	Rostislav Šebesta	1925	po r. 1968	USA, NJ
27)	Karel Šimek Anna Šimková (Opočenská) Anna Šimková	1863 1869 1890	1891	USA, Cuba KS
28)	Jaroslav Škrabal	1892	1911	Canada
29)	František Vašátko Antonie (roz. Fejfarová) Děti	1864 1867	1891	CA pak VA
30)	František Vejnar Kateřina roz. Benešová Alois Bohumil	1852 1855 1877 1882	1902	?
31)	Jan Vejnar Josefína (Kupcová) Jan Walter Milton Otto Rudolf Frank Anna Slavěna	1841 1856 1888 1889 1891 1892	1903	USA, VA, Disput.
32)	Vladimír Vlk (Walter Velk)	1894	1911	
33)	Anton Zlatník Julie roz. Šádková s rodinou	1857	?	Kanada ?

PŘÍLOHY

1. *Carský dekret (1870) - 1. stránka ze čtyř (skutečná velikost 22×36 cm)*
2. *Protokol o ustanovení poručníka nezletilému Josefu Flengrovi (1880)*
3. *Starostovy poznámky – poznamenání pracovních povinností (1885)*
4. *Starostovy poznámky – stránka z knihy (1891)*
5. *Svatební úmluva z r. 1900*
6. *Křestní list Emmy Šádkové (1870)*
7. *Mapa správního rozdělení Volyně a přehled českého osídlení v r. 1897*
8. *Dějinné boratínské souvislosti*
9. *Rakouský cestovní pas Josefa Kracíka (1871)*
(skutečná velikost 26×40 cm)
10. *Plánek Českého Boratína v roce 1947*
11. *Výměry pozemků boratínských hospodářů (rozkládka 1917)*
12. *Vysvědčení Marie Janatové o ukončení boratínské obecní školy*
závěrečnou zkouškou v r. 1915 (skutečná velikost 29×42 cm)
13. *Rozrod rodiny Škrabalovy (skutečná velikost A3)*
14. *Strom života Jana Chudoby a Marie roz. Fejfarové v Americe*
(skutečná velikost 56×71 cm)
15. *Soupis zanechaného jmění (2 listy, skutečná velikost 23×31 cm)*
16. *List o přesídlení (skutečná velikost 16×33 cm)*

ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ, въ 10-й день Юля 1870 года, Высочайше утвердилъ соизволивъ положеиіе Комитета Гг. Министровъ о водвореніи чеховъ въ Воынокоіѣ губерніи.

1. Согласно тому предлагается чехамъ переселенцямъ, по каждому поселку отдѣльно, подать прошеніе о принятіи ихъ въ подданство, за подписаніемъ нѣкихъ домохозяевъ, ихъ совершеннолѣтнихъ дѣтей и родствениковъ, съ приложеніемъ о своемъ званіи документовъ, съ которыми они прибыли въ Россію. Въ прошеніяхъ этихъ чехи должны объявить къ какому селскому крестьянскому обществу и волости они желаютъ быть причислены; если же намѣрены образовать изъ себя отдѣльную обществу и волость, то должны выразить своимъ по этому предмету желаніи.

2. На основаніи вышеприведеннаго, Высочайше утвержденнаго положенія Комитета Гг. Министровъ, чехамъ переселенцамъ, по принятіи ихъ въ Русское подданство, предоставляется слѣдующіи права и преимуществя:

а) Они могутъ быть водворены или въ селеніяхъ и деревняхъ, или же на фермахъ и хуторахъ, подыкаясь во всякомъ случаѣ, по отдѣльному, а общему для прочихъ сословій, жѣсткому законоданыю и управленію. (Исключеніе утвержденное жетіе Общ. Собранія Госуд. Совета 18-го Декабря 1864 года, общеродовою узаконъ Правительствующаго Совета 23-го Января 1862 года, ст. II, пун. 2-й).

б) Они пользуются свободою вѣры съ наличными, при водвореніи ихъ въ Россію, снговьями, помянншо освобождаясь отъ рекрутской повинности. (Того же закона ст. II, п. 3-й).

Примѣчаніе: Согласно постановленію Воынонскаго Губернскаго по волноскоіѣ повинности Правуственія, состоявшисуса 11 Сентября 1874 года, льготою отъ волноскоіѣ повинности могутъ пользоваться только чехи вступившіе въ подданство Россіи до 1-го Января 1874 года.

в) Они обязаны причислиться къ свободному позанному сословію, во пріисши ихъ въ званіе волонетовъ съ предоставленными имъ послѣднимъ, по предшмъ указаніямъ, правами и преимуществами не допускается. (Того же закона ст. II, п. 5-й).

г) Тѣ изъ заграничныхъ вхадельцевъ, которые, отсутствуя въ свободное селское сословіе, принадлежатъ принадлежатъ въ крестьянскимъ обществамъ безъ участія въ выделенной имъ землѣ, ли въ какихъ примѣнныхъ примѣноркахъ не нуждаются, по истеченіи же льготныхъ лѣтъ, они лично отвѣчаютъ за неправный износъ податей и

Protokol

1880 viny v listopadu v zalesňovací družině
 Pevňácké, pro nezletilého Josefa Flengra
 po zrušení vlastního lína, po zrušení
 družice Flengrové občanů v Ešvicích Pevňáckých
 kteří k němu vstoupili a z toho spravedlivě jeho
 vinně v zalesňovací družině, v zalesňovací družině a jinde
 kteří z něho ^{občanů} Flengra v zalesňovací družině vstoupili
 z jejich občanů jdi k tomu v zalesňovací družině
 k tomu Josefa Flengra se zalesňovací družině
 po zrušení družice Flengrové v Pevňácké
 k tomu v zalesňovací družině v zalesňovací družině
 aby i to k tomu v zalesňovací družině v zalesňovací družině
 k tomu jdi k tomu.

Ustanovení k tomu v zalesňovací družině
 v zalesňovací družině v zalesňovací družině
 Josef Flengra, Jan Flengra, Jan Flengra, Jan Flengra
 Josef Flengra, Jan Flengra, Jan Flengra, Jan Flengra
 Jan Flengra, Jan Flengra, Jan Flengra, Jan Flengra
 Josef Flengra, Jan Flengra, Jan Flengra, Jan Flengra
 Jan Flengra, Jan Flengra, Jan Flengra, Jan Flengra
 Josef Flengra, Jan Flengra, Jan Flengra, Jan Flengra
 Jan Flengra, Jan Flengra, Jan Flengra, Jan Flengra
 Josef Flengra, Jan Flengra, Jan Flengra, Jan Flengra
 Jan Flengra, Jan Flengra, Jan Flengra, Jan Flengra

Poznamenání: Obcelet v roce 1885.

N. 1. Pánim občanem. Kari. Dlouhý Vymanovim avdovim
by do mairstana. 1885 zaplatil vady. Dle 8. paragrafu by
se jedy by káma křistom. Iže Občanem by vady. Sebranady 20 00

N. 2. Pánim občanem by zaplatil do 10. čísla 1884. občanem
vyjma v roce 1884

N. 3. Pánim občanem by vady. Káma křistom.

N. 4. Pánim občanem by vady. Dle 8. paragrafu by vady. Sebranady 20 00
podpisan. Pánim občanem. Kari. Dlouhý Vymanovim avdovim
vyjma by vady. Sebranady 20 00. Dle 8. paragrafu by vady. Sebranady 20 00

N. 5. Pánim občanem by zaplatil občanem vyjma vady. Sebranady 20 00
a vady. Sebranady 20 00. Dle 8. paragrafu by vady. Sebranady 20 00

N. 6. Pánim občanem. Kari. Dlouhý Vymanovim avdovim
by vady. Sebranady 20 00. Dle 8. paragrafu by vady. Sebranady 20 00

N. 7. Pánim občanem. Kari. Dlouhý Vymanovim avdovim
by vady. Sebranady 20 00. Dle 8. paragrafu by vady. Sebranady 20 00

N. 8. Pánim občanem by vady. Sebranady 20 00. Dle 8. paragrafu by vady. Sebranady 20 00

N. 9. Pánim občanem by vady. Sebranady 20 00. Dle 8. paragrafu by vady. Sebranady 20 00

N. 10. Pánim občanem by vady. Sebranady 20 00. Dle 8. paragrafu by vady. Sebranady 20 00

N. 11. Pánim občanem by vady. Sebranady 20 00. Dle 8. paragrafu by vady. Sebranady 20 00

N. 12. Pánim občanem by vady. Sebranady 20 00. Dle 8. paragrafu by vady. Sebranady 20 00

N. 13. Pánim občanem by vady. Sebranady 20 00. Dle 8. paragrafu by vady. Sebranady 20 00

příloha 4: Starostovy poznámky

115

1891 rok správa na spravných		1891 rok správa kachini	
1	Kristijan Hanuš	1	Josef St. Gvozdický
2	V. B. Jajčík	2	Anton Bonas
3	V. Jajčík	3	Kristijan Hanuš
4	V. Bělek	4	Josef Babčík
5	V. P. Jajčík	5	Josef St. Jajčík
6	V. F. Gvozdický	6	Josef Bělek
7	B. Gvozdický	7	Karel Kvaček
8	F. Albrecht	8	Marie Klavčiková
9	Anton Klavčik	9	Josef Bělek
10	V. F. Gvozdický	10	Anna Vojnarová
11	F. Janata	11	Božena Gvozdický
12	Anna Vojnarová	12	Anton Klavčik
13	L. Kuchařka	13	František Gvozdický
14	F. Škaldský	14	Josef Albrecht
15	Frýdriech Věk	15	Josef Albrecht
16	Karel Věk	16	Josef Kvaček
17	B. Klavčik	17	František Kvaček
18	F. Kvaček	18	Anna Vojnarová
19	V. Jajčík	19	Anton Klavčik
20	F. Jajčík	20	Josef Kvaček
21	V. Jajčík	21	proprava v spravných kachini
22	proprava v spravných kachini	22	Josef St. Jajčík
1	Kristijan Hanuš	1	V. Jajčík
2	Josef St. Jajčík	2	Anton Klavčik
3	Josef Bělek	3	proprava v spravných kachini
4	Karel Kvaček	4	Kristijan Hanuš
5	Marie Klavčiková	5	Josef St. Jajčík
6	Anna Vojnarová	6	V. Jajčík
7	Josef P. Jajčík	7	Anton Klavčik
8	Josef F. Gvozdický	8	Anna Vojnarová
9	František Albrecht	9	Josef F. Gvozdický
10	Anton Klavčik	10	Albrecht Kvaček
11	František Gvozdický	11	Anton Klavčik
12	Anna Vojnarová	12	František Gvozdický
13	František Kvaček	13	Anna Vojnarová
14	František Kvaček	14	Josef St. Jajčík
15	Anna Vojnarová	15	František Kvaček
16	V. Holenský	16	Anna Vojnarová
17	Albrecht Kvaček	17	Anton Klavčik
18	František Kvaček	18	Anna Vojnarová
19	Anton Klavčik	19	Josef St. Jajčík
20	Anna Vojnarová	20	František Kvaček
21	Albrecht Kvaček	21	Anna Vojnarová
22	Anna Vojnarová	22	Josef St. Jajčík

Svatební Úmluva!

- Dne 28 Únoru 1900 roku stala se Dobroulva a nerušená ženská, sice manželé Františka Albrechtův a Českého Kovatelná Lechka Mjeda Palančovské Volosti, se strany jedné, a Josef a Marie Balanovičovi se strany druhé.
- Otce a stápníka Do stápní manželů, Bohuslav syn Františka a Albrechtův, a Alžběna Decová Josefa a Marie Balanovič. st. tom. man. sice, uzavřeli se v dle této úmluvy, jak následuje:
- I. Rodiči říčíci. Dávají jim jejich hospodářství jak sice Dvě a nářadí, pluch, brány, tabáky, a mláti se se o hospodářství na dva. K tomu čtyry kůny tři jablona a jedno tel. František Albrecht povolí toto vše po jmenovaní hospodářství za sumu 900 slavnosti deset set rublů. hospodářství toto jim přinecháva do 1. Června 1900 roku, a do toho času přinecháva mládky manželův a dvanáct se při jeho stápní.
- II. Na proti tomu, v dle nevěsty, Josef a Marie Balanovič, uzavřeli se v dle říčíci Františka Albrechtův. Dávají mu náhradu za odstoupení hospodářství ho sice slavnosti deset set rubl. na každé po dání. st. mládky manžel, Bohuslav a Alžběna Albrechtův, uzavřeli se v dle platit. Otci Františkovi Albrechtovi tři sta rubl. bez úroku do čtyřech roku, a sice do 1. března 1900 roku. Upředem tři tři věšty peníze do toho času. nemohl by je se v dle platit peníze jmenovaní platit. úrok 4 rubl. se stápní.
- III. Dávají také upředem František Albrecht následující věci: se sice Novomanžels, Bohuslav a Alžběna Albrechtův jmenovaní jsou Otci Františka Albrechtův říčíci, čistě, a teplé kvantty bez záruky. níh v dle Dávati. V padesát manaci jak se Otci jmenovaní jmenovaní. Dvě ale sice jmenovaní manželé Bohuslav a Alžběna Albrechtův si povinnosti by neplnili je se zavazani následující věci: 15 puda řepa a puda přemice, a k tomu k tomu s každým den k tomu Dobroulva mláti, a 15 litr mláti, a k tomu sice, a sice jmenovaní kvantty.

V pádny, se by slabato nové, utvářeního manželstvá
 jedné, neb druhé strana rovnala. by manželství
 vědiny, jest. paráma. to. novím po ustala stran
 přátelství. to. rovněti stráni, a přibliž. 400. slavní
 čtyry sta rublů. Jestli by ustala vědina, která, bi
 toliko a jedné. hlavě parustavala. paráma bude ma
 rini parustala. strana any 400 sta rub. a dříve umrti a
 všeti úroky do dvacetiho roku. stán, kapitel. i. s. v. by
 k rukou. Vidice. a. v. d. d. -

Náše se tato úmluva končí na dříve toho manželství
 náše obou stran, jako i dožadany svědku, v. b.
 stráni. ni. podpisí.

Jaroslav Albrecht

Josef Balaban st.

Kopřivčany

Dehustan Albrecht.

Čistěpujici

Antonín Thungr. svědek

Bedřich Opěrný svědek

č. 138

Křestní list.

Dne 10. prosince 1870, při své pobožné pro-
ce, C. P. světlé směřující občanské manželce se
a křesťanské c. d. 82. státního tajemníka Janě Šádkové, a
dne 8. srpna 1871, při své pobožné pokřtěna
při.

Evanna.

světlé manželce Jana Šádky,
občanské a křesťanské c. d. 82. státního tajemníka
při Šádkovi a Šádkové c. d. 82.

světlé manželce Janě Šádkové, manželce
a křesťanské c. d. 82. státního tajemníka
a křesťanské c. d. 82. státního tajemníka
a křesťanské c. d. 82. státního tajemníka
a křesťanské c. d. 82. státního tajemníka

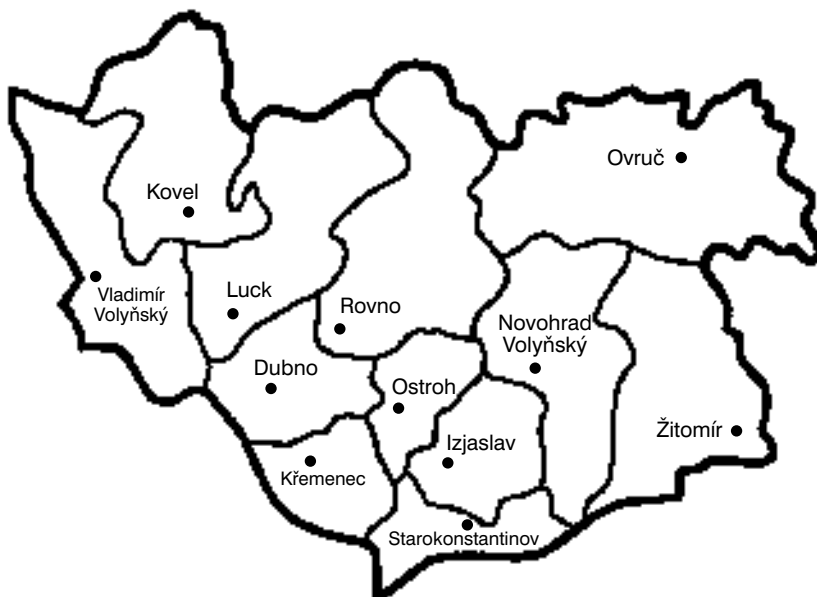
C. P. křesťanské c. d. 82. státního tajemníka

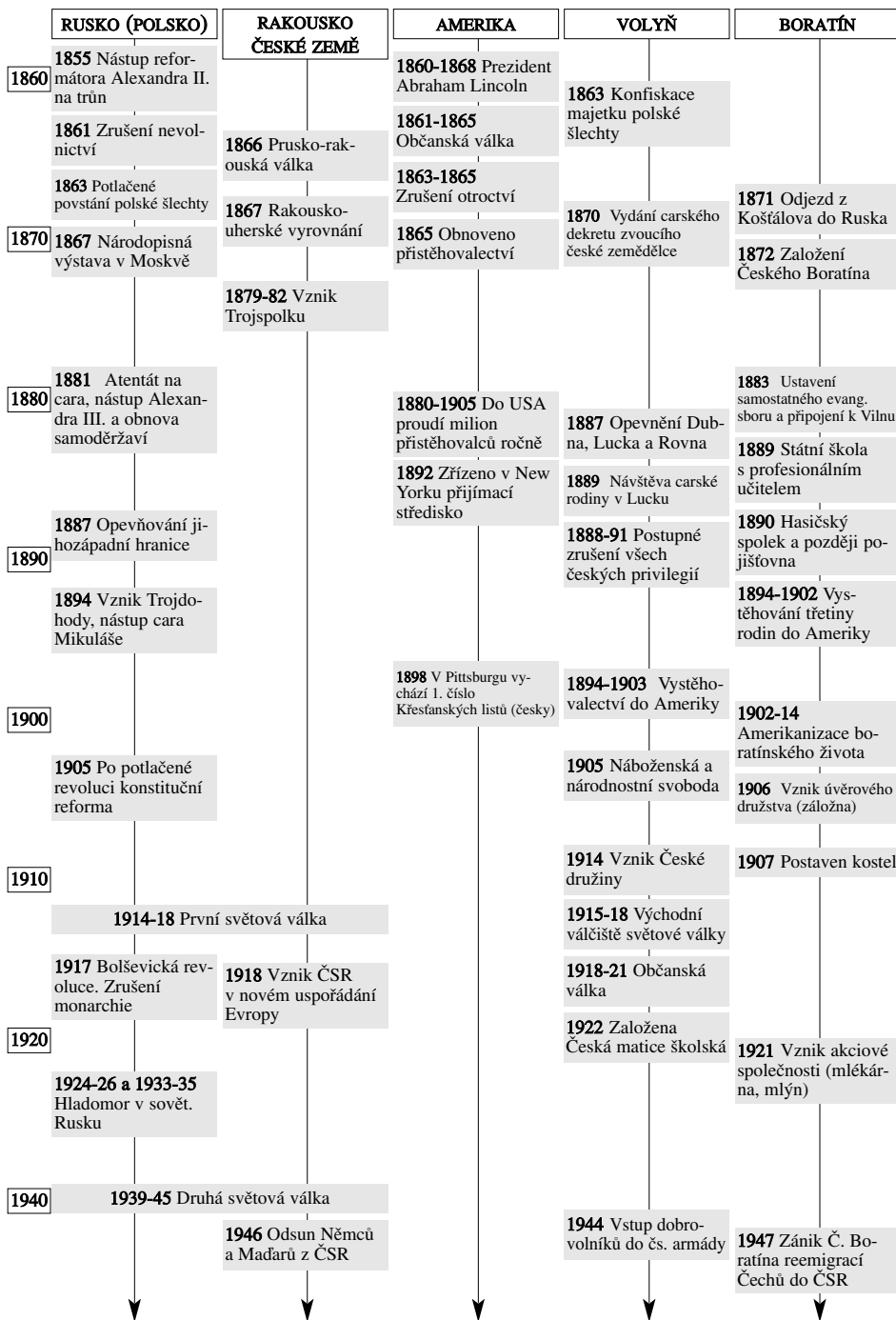
E. Šádková
světlé manželce

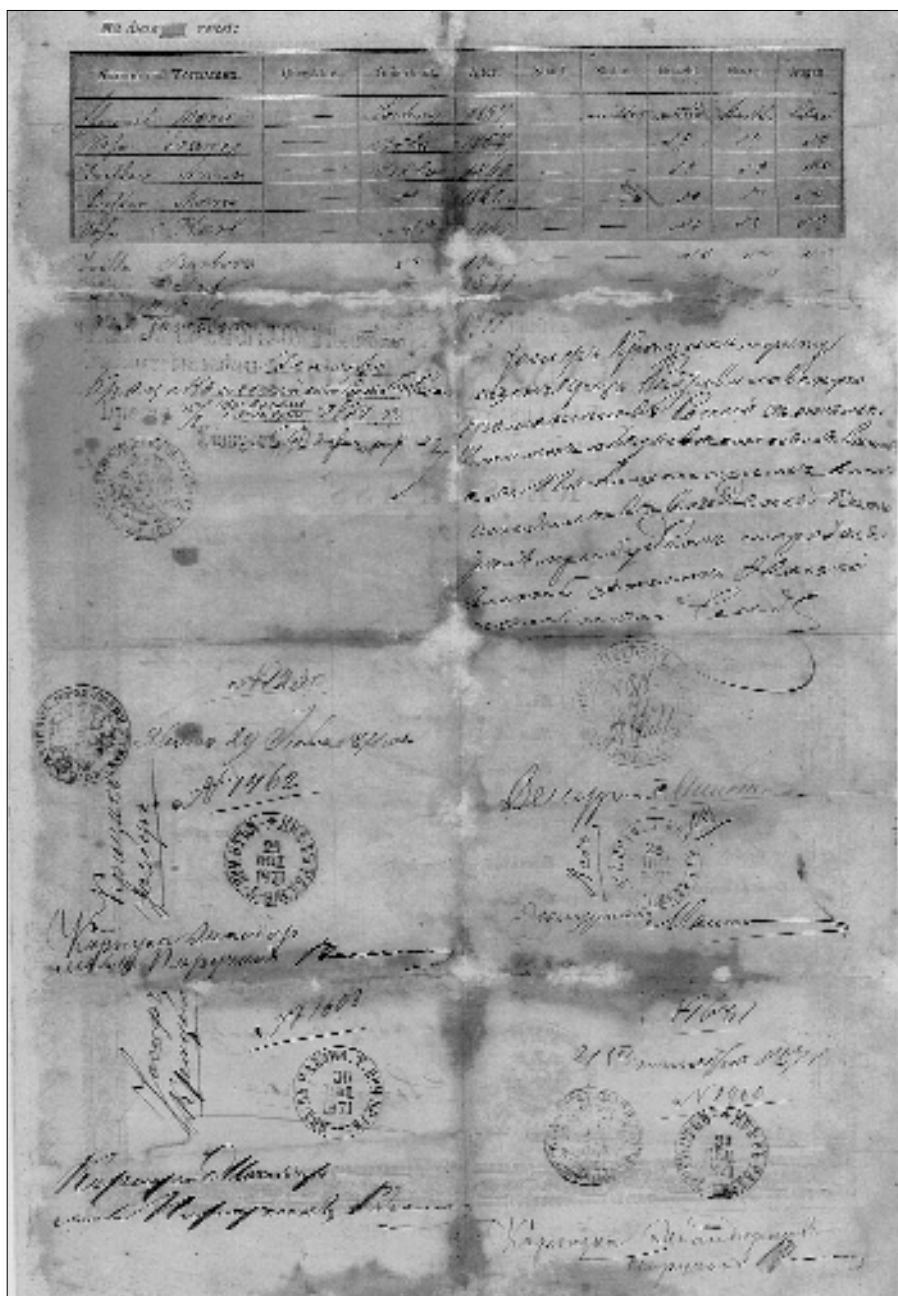
Administrativní členění Volyňské gubernie

Újezd	Počet usídlených Čechů při sčítání v roce 1897	Podíl českého obyvatelstva v % v roce 1897
Dubno	10 320	5,29%
Izjaslav	330	0,16%
Kovel	850	0,04%
Křemenec	260	0,12%
Luck	3 810	1,51%
Novohrad Volyňský	490	0,14%
Ostroh	2 690	1,59%
Ovruč	650	0,32%
Rovno	4 700	1,72%
Starokonstantinov	40	0,02%
Vladimír Volyňský	1 650	0,59%
Žitomír	2 600	0,60%

příloha 8: Dějinné boratínské souvislosti

Vysvětlivky

- Zemědělské hospodářství
- Rodinný domek (chata)
- N Novostavba

1. Jaroslav Opočenský
2. Václav Beneš
- 2a. Josef Ostrowski
3. Anna Bohatcová
5. Václav Baloun
6. Bedřich Křížek
7. Josef Zajíc
8. Ludmila Stuzínská
9. Jan Janata
10. Jaroslav Opočenský
11. Marie Opočenská
12. Josef Zajíček
13. Bedřich Švejdar
14. Bedřich Albrecht
16. Jindřich Opočenský
17. Josef Janata
18. Fara
19. Anna Opočenská
20. Gottfried Lucius
21. Oldřich Brázda
23. Josef Vlč
24. Jan Koberník
26. Vladislav Vlč
27. Miloslav Chladil
28. Josef Tomáš
29. Vladimír Hubal
30. František Albrecht
31. Oldřich Nechanický
32. Žofie Skoczylasová
33. Oldřich Albrecht
34. Pavlína Hušková
35. Bohumil Škrabal
36. Josef Křížek
37. Jan Cendelín
38. Antonín Albrecht
39. Valentov
40. Jan Bohatec
41. Josef Šimberský
42. Jaroslav Chudoba
43. Josef Šerák
46. Jaroslav Šerák
47. Ludmila Opočenská
- N1 Miloslav Opočenský
- N2 Josef Albrecht
- N3 Václav Vlč
- N4 Petr Příbyl
- N5 Jan Nechanický

- a/ Kovárna
- b/ Hasičská zbrojnice
- c/ Farta
- d/ Kostel
- e/ Fara
- f/ Hřbitov
- g/ Kovárna
- h/ Škola s hřištěm
- i/ Přírodní divadlo
- j/ Zámečnická dílna
- k/ Mlékárna
- l/ Mlýn
- m/ Křakovská has. zbrojnice
- n/ Obchody
- p/ Kotel na vaření povidel

1343/11

Rozkladka
restorijního vydání Delegatu ze Kutomiru

	Jméno a příjmení	Des.	sahy	ma. p. u.		pal.		
				7.	1.	7.	1.	
1	Jaroslav Opocenský	13	1473	2	62	2	62	=
2	Albin Havránek	4	563	4	81		81	
3	Teofil Šelich	15	753	2	54	2	54	
4	Vojtěch Boháček	6	914	1	22	1	22	
5	Václav Baloun	6	2207	1	32	1	32	=
6	Josef Kráček	14	1722	2	81	2	81	—
7	Josef Kráček	7	606	1	38	1	38	
8	Ludivila Ptáček	21	2280	4	18	4	18	
9	Jan Janata	16	1852	3	19	3	19	
10	Josef Opocenský	14	329	2	71	2	71	
11	Josef Kráček	28	1301	5	43	5	40	ostat. 3z.
12	Benedikt Opocenský	27	2236	5	32	5	32	
13	Bohuslav Albrecht	13	1795	2	62	2	62	
14	Fr. Opocenský ml.	15	557	2	52	2	52	
15	Anna Janata	16	2151	3	22	3	22	=
16	Čičerní	5	436		99		99	99
17	Fr. Opocenský ml.	9	1955	1	87	1	87	
18	Jaroslav Bráda	1	1151		30		30	9 50
19	Vladimír Luňáček	3	2087		75		75	75
20	Jaroslav Kráček	1	—		19		19	19
21	Josef Věh	9	1022	1	80	1	80	11
22	Josef Chládek	2	1238		48		48	10
23	Fr. Albrecht ml.	2	2064		55		55	11
24	Fr. Albrecht ml.	16	—	3	04	3	04	
25	Jos. Hubal	10	—	1	90	1	90	
26	Jos. Albrecht	9	185	1	73	1	73	173
27	Jos. Hubal	8	639	1	57	1	57	
28	Jan Tebata	7	948	1	41	1	41	
29	Josafina Albrecht	5	1130	1	15	1	15	
30	Jan Boháček	2	350		41		41	19

1655

Imeno a příjmení	po.	zahy	má n	paty h.	obal. r. h.
31 Bláškova Kama	3	530		61	61
32 Jaroslav Chudoba	8	1185	1	61	1 61
33 Jan Opocenský	30	32	5	70	5 70
34 Josef Opocenský Příjmení	5	805	1	12	1 12
				60 05	
				69 09	
	346	36758			
		133			
		292 has			

Tři této rozkladce přítomní byli členové
obecního komitétu: František Opocenský
Jan Opocenský
Josef Zajíček

„Rozkládka“ – tak se na Boratíně stanovil předpis, jakékoliv platby. Nejdříve se stanovil způsob rozpisu na jednotlivé občany a pak se jim předložil výpočet částky. V tomto konkrétním případě šlo o náhradu cestovních výloh delegátům na sjezd vlastníků půdy do Žitoměru v bouřlivém revolučním roce 1917.

V tomto seznamu jsou ve třetím sloupci uvedeny výměry pozemků ve vlastnictví boratínských maloročníků v desjatinách.

1 desjatina = 1,0925 ha = 2400 čtverečních sázní (1 čtv. sázeň = 4,55 m²).

СВИДЕТЕЛЬСТВО

Кавказский Военный Совет имеет удовольствие сообщить, что *Антонина Ивановна* на *Кавказской войне*, *Армении*, *Грузии*, *Восточной Грузии*, *Морск. Кавказа* ...

И. И. Савин

родившаяся 11 июля 1903 года
вспомогательная *первокурсница*
успешно окончила ... в 1915 году курсы
учения на *вспомогательном* *специальном*
вспомогательном училищии.

Выдано в г. *Сухум* 9 Июня 1915 года.

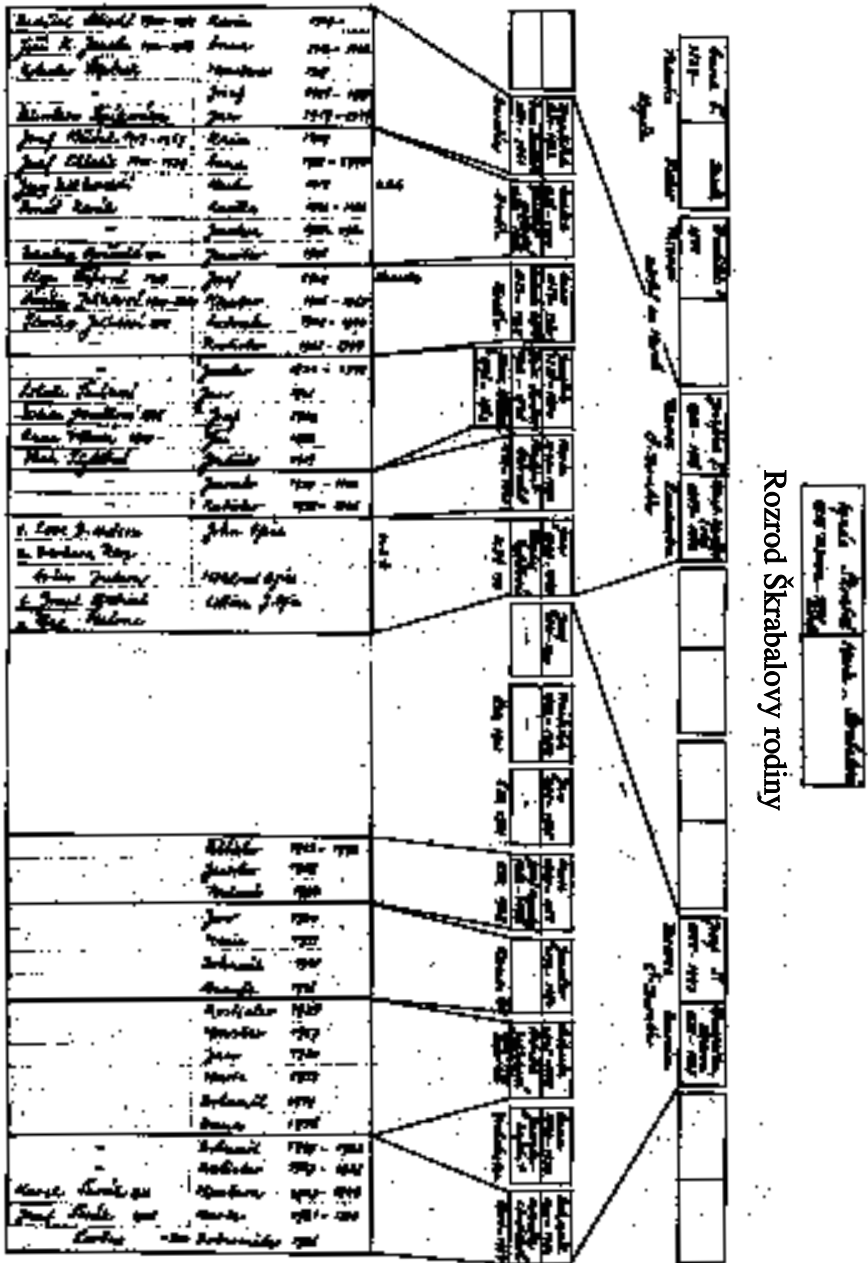
Кавказская война *Г. В. В. В.*

Министру *вспомогательного* *В. В. В. В.*

Министр *С. С. С.*

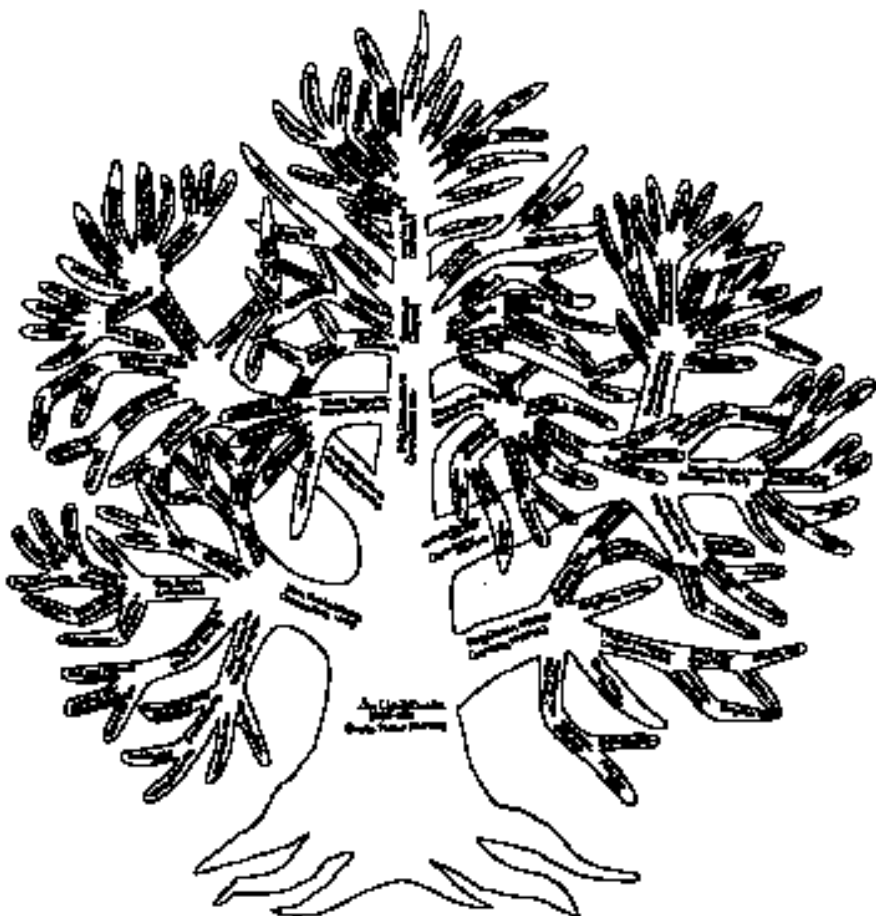
№ 84 *Всп. Всп. Сух.*

№ *Учуж.*

Rozrod Škrabalovy rodiny

„Strom života“ rodiny Chudobovy (Jana a Marie roz. Fejfarové), která byla založena na Českém Boratíně po r. 1890 a rozvíjela se v americké Virginii. Tento košatý strom byl zhotoven při příležitosti prvního rodinného setkání uskutečněného v červnu roku 2000, kterého se zúčastnilo 150 potomků z dvou set pozvaných.

Hlavní plánovač státní Československé republiky a hlavní zástupce státního Svazu Sovětských Socialistických Republik pro věci a předsídlení občanů české u obecné úrodnosti.
 Rayonální plánovač v Ladce
 Rayonální zástupce v Ladce

IX M

Registrační číslo 45

LIST O PŘEDSÍDLĚNÍ, Serie 08246

význam občana (cc) Vlk Vladislav Josef
 bytem v Stará Ves
 občan Polynobsk, o tom, že podle Dohody mezi vládami Svazu Sovětských Socialistických Republik a Československé republiky z 10. srpence 1946 přestěhuje z území Svazu SSR na území Československa.
 S ním (ní) předsídlí v této číselné rodině:

čís.	Příjmení, křestní jméno a otcovské	Povolání, druh rodiny	Rok narození	Poznámka
1	Vlk Vladislav Josef	hl. rod.	1895	✓
2	Vlková Anna Stan.	manželka	1897	
3	Vlková Klára Vlad.	dcera	1907	
4	Vlk Josef Vlad.	syn	1932	
5	Vlk Jaroslav Vlad.	syn	1935	
6	Vlková Jana Vlad.	dcera	1937	

25. 11. 1947
 Jednorázová podpora
 vyplacena v částce 1.000 Kčs
 Ministerstvo sociální péče
 odbor XII.

Mám a sešou tento majetek:
 Koní 2 kusů, krav. 3 kusů býků kusů, ovce 2 kusů, kozy kusů,
 Vepřů 1 kusů, mláďatého dobytka kusů, velkého rohatého skotu kusů, včel.
 stv. 1 kusů, zemědělských produktů 10 q, nářadí k obdělávání půdy kusů,
 zemědělské stroje kusů, stroje pro sklizeň kusů, mlátiček kusů, vozů
 kusů, souř. kusů, předmětů domácní potřeby 2 q, dráček kusů, a jiné

Vydán v Ladce dne 5. 11. 1947
 Rayonální plánovač v Ladce
 Rayonální zástupce v Ladce
 L. S.
 L. S.

(podpis)
 (podpis)

Tento list o předsídlení platí na území Svazu SSR do dne 31. 12. 1947

FOTOGRAFICKÁ DOKUMENTACE

Rodina Jaroslava Opočenského – Vyšohradského, (1938)

Rodina Vojtěcha Bohatce, (1910)

Rodina Václava Balouna, (1918)

Rodina Jana Janaty s babičkou Šádkovou a Františkou Pišlovou, (1908)

Rodina Bedřicha Opočenského – Klempířova, (1938)

Rodina Josefa Em. Zajíčka: syn Josef s manž., dcera Miroslava, vnučka Anna Albrechtová /Křížková/, (asi 1926)

Rodina Františka Opočenského a Anežky roz. Šádkové: Pavel, Štěpán, Bedřich, dvojčata Anežka a Marie, Miroslava a Jaroslav, (asi 1886)

Rodina Bedřicha Opočenského a Anny roz. Řepkové, (1914)

*Rodina Bedřicha Švejdara a Marie
roz. Opočenské, (1928)*

Rodina Bohuslava Albrechta, (asi 1918)

Rodina Antonína Flengra a Anny roz. Zajíčkové, (1909)

Synové Teofila Fibicha a Anny roz. Nevečeřalové: Josef, Jaroslav, Teofil, Vilém a Rudolf, (asi 1911)

Bedřich, Emilie a Jaroslav, děti Josefa Opočenského a Františky roz. Janatové, (asi 1918)

Rodina Františka Opočenského a Jozefíny roz. Škrabalové, (1911)

Rodiny Josefa Janaty a jeho švagra Bedřicha Šebesty, (asi 1933)

Rodina Františka Opočenského a Anny roz. Janatové, (asi 1918)

Rodina Gottfrieda Luciuse, (1932)

Kapelníci Josef a František Vejnarovi s manželkami a sestrou Eliškou, (1910)

Rodina Josefa Chudoby, (1902)

Rodina Drábkova – Kobrníková, (asi 1927)

Rodina učitele Josefa Vlka, (1907)

*Rodina Chláčilova, Libuše /Balounová/, Marie /Albrechtová/,
Miloslav a Zofie /Hnídková/ s partnery, (asi 1935)*

Rodiny učitele Josefa Vlka, (1935)

Rodina Josefa Hubala, (1907)

Rodina Františka Albrechta a Marie roz. Nechanické, (1908)

Rodina Josefa Albrechta, (asi 1929)

Rodina Františka Albrechta a Marie roz. Opočenské, (1929)

*Rodina Josefa Tomáše a Marie
roz. Šlisíkové, (1914)*

Rodina Josefa Albrehta – Hnidavského

Rodina Albrechtova – Vincova, (1906)

Josef Škrabal a Josefína roz. Vítková, (1926)

Rodina Josefa Šebestý a Emilie roz. Albrechtové, (asi 1928)

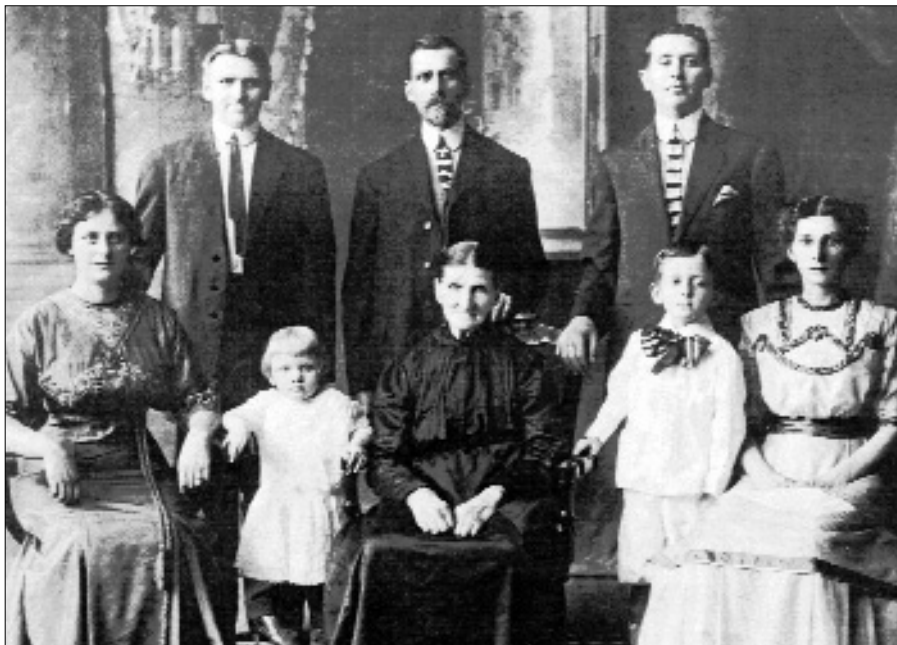
Rodina Josefa Škrabala, (1938)

Rodina Jaroslava Chudoby, (asi 1926)

Rodiny Josefa a Jaroslava Šeráka a sestry Marie Opočenské, (1933)

Rodina Jiřího Opočenského v USA, (1912)

Sourozenci Šebestovi z Novostavu, (asi 1932)

„Vyšohrad“ (později Vyšehrad) – domy Opočenských a Benešových, (1946)

Janatův rodinný dům, (1927)

Bývalý Zajícův domek v roce 1997

Původní Vejnarova chalupa z roku 1880, (1910)

Chladilův dům

Šerákova chaloupka, (1933)

Staršovstvo boratínského sboru, (asi 1932)

Nedělní škola, (1925)

Nedělní škola, (1937)

Konfirmační slavnost, (1936)

Školní děti s učitelem Josefem Svobodou, (1935)

Budova České matice školské v Lucku

Internát ČMŠ v Lucku, boratínské děti s Marií Janatovou

Školní děti s učitelkami Marií Janatovou a Ludmilou Šerákovou, (1945)

Zpěváci s cvičitelem Janem Opočenským, (1904)

Zpěváci s cvičitelem Jaroslavem Opočenským, (1925)

Zpěváci s cvičitelem Vladislavem Vlčkem,

Zpěváci s Vlad. Vlčkem na oslavách 10. výr. ČMŠ, (1933)

Zpěváci v době bez vojáků, (1944-1947)

Boratínská mládež v nedělní přírodě, (1908)

Hudba v přírodě, (1933)

Boratínská mládež na Krupě, (asi 1926)

Sdružení mládeže, (asi 1934)

*Novomanželé: Jindřich Opočenský
a Marie Šeráková*

*Novomanželé: Bedřich Opočenský
a Blažena Řepková*

*Novomanželé: Vladislav Vlk
a Anna Albrechtová*

*Novomanželé: Bedřich Švejdar
a Marie Opočenská*

*Novomanželé: Vladimír Albrecht
a Marie Opočenská*

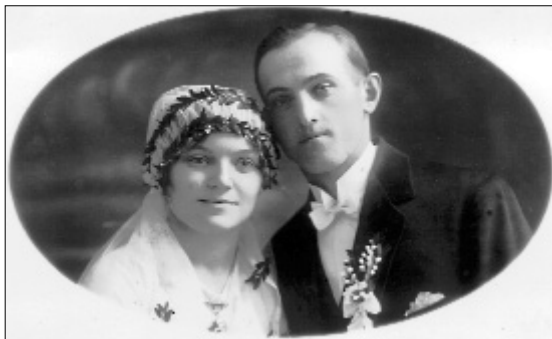
*Novomanželé: Miloslav Albrecht
a Marie Chladilová*

*Novomanželé: Josef Janata
a Libuše Šebestová*

*Novomanželé: Josef Opočenský
a Ludmila Albrechtová*

Novomanželé: Bedřich Albrecht a Marie Opočenská

*Novomanželé:
Josef Albrecht
a Zdena Šebestová*

Novomanželé: Jan Hájek a Anna Balounová

*Novomanželé:
Petr Příbyl a Marie Brázdová*

*Novomanželé: Jan Opočenský
a Miroslava Šeráková*

*Novomanželé: Václav Chudoba
a Marie Balounová*

*Novomanželé: Jiří Janata
a Anna Opočenská*

Svatba Bohuslava Luciuse a Anny Bohatcové

Rozloučení s nejstarším boratínským občanem v roce 1943, Františkem Opočenským

Poslední pohřeb na Boratíně v květnu 1946 – Bohuslav Albrecht

Cesta ke hrobu

Pohled na hřbitov v roce 1946

Kostel v Libštátě – bohoslužebné místo prvých boratínských evangelíků

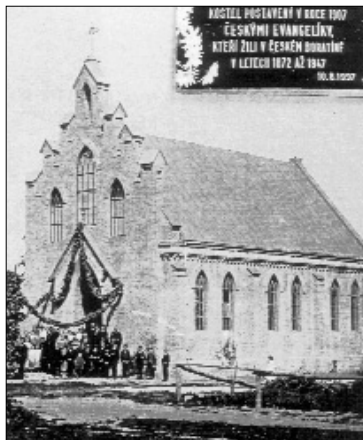
Interiér kostela v Libštátě

Kostel ve Vanovicích – bohoslužebné místo prvých křakovských evangelíků

Interiér kostela ve Vanovicích, (1996)

Kostel v Boratíně, (1907)

Interiér boratínského kostela, (1945)

Současná podoba boratínského kostela, (1996)

Současná podoba boratínského kostela zevnitř, (1996)

Účastníci svěcení boratínského kostela, (1907)

Účastníci odhalení pamětní desky na boratínském kostele, (1997)

*Potomci učitele Josefa Vlka u jeho pomníku,
první zleva a zprava manželé Rostislav a Miroslava Strilkovi, (1997)*

Pomník boratínským občanům při odhalení, (1997)

*Farář Jaroslav Opočenský
stavitel chrámu v Chotiněvsi*

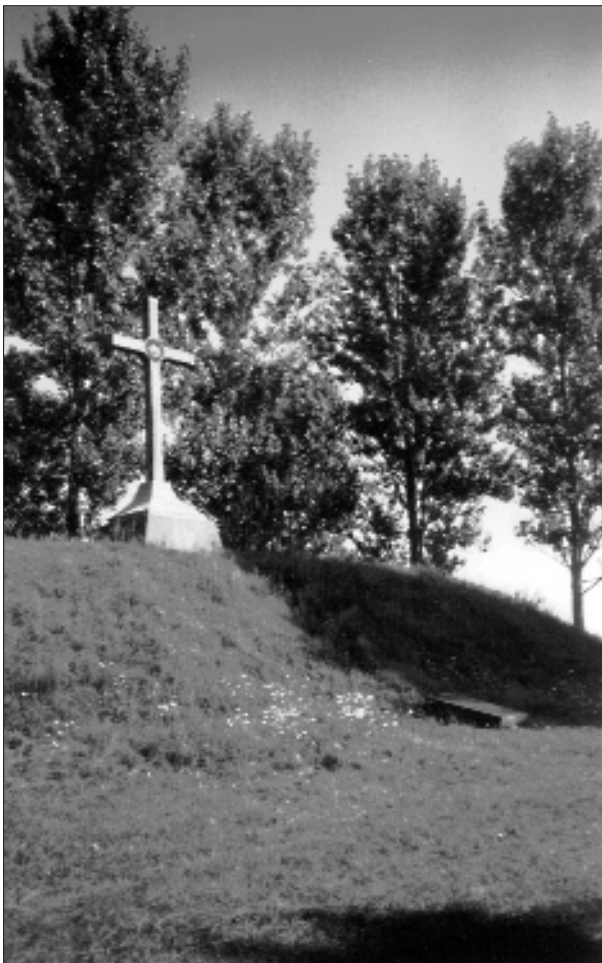
Současná podoba chotiněvského kostela

Současná podoba interiéru chotiněvského kostela

Farář Zdeněk Bárta

Ediční poznámka

Jestliže jste došli v této publikaci až k poslední stránce, jistě máte mnoho připomínek. Nenechávejte si je pro sebe, ale spolu s objevenými písemnostmi je pošlete autorům. Uvědomujeme si, že naše vidění boratínské historie nemusí být totožné s vaším. Patříme ke generaci, která prožila na Volyni pouze dětská léta a vlastní zkušenosti nemáme. Vycházeli jsme ze studia písemností, které jsme měli k dispozici. Některé byly rozsáhlé a jiné kratičké. Všechny byly svým způsobem užitečné. Není pravda, že nové generace nebudou mít zájem o své kořeny. Ten přichází s věkem, kdy už není koho se ptát. Obracíme se proto na Vás všechny s výzvou. Zanechávejte pro své potomky písemné zprávy o sobě, o svých předcích a umožněte jim poznání: „Kdo jsem já, odkud jsem a kam patřím.“

Josef Vlk, Anna Vlková, Vladislav Vlk

**HISTORIE
ČESKÉHO BORATÍNA**

Návrh a grafická úprava
Vladimír Halíř

Vydavatel
Vydavatelství Forte, Ústí nad Labem
listopad 2000

Litografie
Regra spol. s r.o.

Tisk
Tiskárna Bauer

Vazba
Kartoon s.r.o. Ústí nad Labem

ISBN 80-238-6214-6